

שבוע פרשת שמות

(3 - 9 January 10)

י"ז - כ"ג טבת ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, גותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם: יברכך יהוה וישמרך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם: ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹרֶךְ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרָךְ בְּלֵאמֹים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכֵם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוִם
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוִם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תְּשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֹהֲבָתִי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֹהֲבָתִי: ו הִפְקִד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמִיד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתּוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וּדְרָשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשֶׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחַ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכִּיד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמִיד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה היושבת בגנים גו' (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת שמות, ה'תשי"ג	ה
ד	מכתב כללי	טו
ה	שיחת שבת פרשת שמות מברכים החודש שבט ה'תשט"ז	יח
ו	לקוטי שיחות לשבוע פרשת שמות (בלה"ק) כרך יא	כה
ז	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שמות	ל
ח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמות	מא
ט	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מד

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

י	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמות	מו
יא	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמות	סג
יב	– ספר המצוות לשבוע פרשת שמות	עד
יג	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ד, דברי הימים-ב פרק כד	עו
יד	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קלה עד דף קמא	עח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טו	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קו
טז	שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים - אדמו"ר הזקן	קז
יז	תורה אור – ד"ה ויגש אליו יהודה - אדמו"ר הזקן	קח
יח	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיב
יט	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיג
כ	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קיד
כא	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קטו
כב	ספר המאמרים ה'תש"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קטו
כג	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קטז
כד	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קיח
כה	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכ
כו	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת שמות ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכא
כז	לוח זמנים לשבוע פרשת שמות	קמב
כח	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

1 הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים חֲבֵרִים מְקַשְׁבִּים לְקוֹלָךְ הַשְּׁמִיעִינִי גו', בָּרַח דּוֹדִי וְדַמָּה
2 לֶךְ לְצִבִּי אוֹ לַעֲפֹר הָאֵלִים גו' עַל הָרֵי בְּשָׁמִים¹, וּמִבְּאֵר אֲדָמוֹר²
3 (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן בְּמֶאֱמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה²
4 שְׁאֵמָרוֹ בְּכ"ד טַבַּת³ (יוֹם הַהִילּוּלָא דְאֲדָמוֹר הַזֶּקֶן).

5 שְׁהִיֹּשֶׁבֶת בַּגָּנִים מְדַבֵּר
6 בַּגְּלוֹי דָּגָן עֲדָן⁴, גָּנִים
7 (לְשׁוֹן רַבִּים) הֵם⁵ גֵּן עֲדָן
8 הַתְּחַתּוֹן וְגֵן עֲדָן הָעֲלִיוֹן

9 שָׁהֵם בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה
10 יִצְרֵיהָ עֲשִׂיהָ (שְׁלֵמָה)
11 מַעֲלֵם הָאֲצִילוֹת. גֵּן עֲדָן

12 הַתְּחַתּוֹן בְּעֲשִׂיהָ וְגֵן עֲדָן
13 הָעֲלִיוֹן בְּרִיאָה⁶ וְפִירוֹשׁ
14 הַפְּסוּק: הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים
15 הַיִּינוֹעַ⁷ מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת

16 [=הַדְּרָגָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּעוֹלָם
17 הָאֲצִילוֹת] שְׁמִצְמָצְמָת
18 עֲצָמָה לִישָׁב וּלְגַלּוֹת אוֹרָה
19 בַּגָּנִים שֶׁהֵם גֵּן עֲדָן

20 תַּחְתּוֹן וְגֵן עֲדָן עֲלִיוֹן,
21 וְהַפְּסוּק הַבֹּא: בָּרַח דּוֹדִי גו'
22 עַל הָרֵי בְּשָׁמִים מְדַבֵּר

23 בַּגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד לָבֹא,
24 שֶׁהוּא נִעְלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר
25 וְעַד שֶׁהוּא נִעְלָה בְּאֵין עֲרוּךְ
26 מִהַגְּלוֹי דָּגָן עֲדָן, דְּהַגְּלוֹי

27 דָּגָן עֲדָן הוּא אוֹר
28 הַמְּמַלָּא (אוֹר הַמְּמַלָּא אֵת
29 הָעוֹלָם בְּפִנְיָמוּת. וְהוּא אוֹר

30 מִצּוֹמֶצֶם בִּיּוֹתֵר) וְהַגְּלוֹי
31 דְּלַעֲתִיד לָבֹא הוּא אוֹר
32 הַסּוֹכֵב (אוֹר הַמְּקִיף אֵת הָעוֹלָם

33 מִלְּמַעְלָה. וְכוּ גִילּוֹי אוֹר גְּבוּה
34 יוֹתֵר). דְּזֶהוּ מַה שֶּׁפְּתוּב
35 אַחֲרֵי הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים: "בָּרַח

36 גו', עַל הָרֵי בְּשָׁמִים (בָּרַח
37 דְּוָקָא), שֶׁהָעֲלִיָּה מִהַגְּלוֹי
38 דָּגָן עֲדָן לְהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד

39 לָבֹא הִיא בְּדֶרֶךְ בְּרִיָּה
40 וְדִלּוּג שְׁלֵא בְּסִדֵּר
41 וְהַדְּרָגָה. וְלִמְרוֹת שְׁגִילוֹי זֶה

42 דְּלַעֲתִיד לָבֹא נִעְלָה בְּאֵין עֲרוּךְ
43 מִהַגְּלוֹי בְּגֵן-עֲדָן אֶף עַל פִּי
44 כֵן, בְּכַדִּי לְקַבֵּל גְּלוֹי אוֹר
45 הַסּוֹכֵב דְּלַעֲתִיד לָבֹא,
46 הוּא דְּוָקָא עַל יְדֵי קְדִימָת

בס"ד. שבת פרשת שמות, כ"ג טבת*,

מברכים החודש שבט, ה'תשי"ג**

הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים גו' בָּרַח דּוֹדִי גו' עַל הָרֵי בְּשָׁמִים¹,

וּמִבְּאֵר אֲדָמוֹר² (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן
בְּמֶאֱמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה² שְׁאֵמָרוֹ בְּכ"ד טַבַּת³ (יוֹם

הַהִילּוּלָא דְאֲדָמוֹר הַזֶּקֶן), שְׁהִיֹּשֶׁבֶת בַּגָּנִים מְדַבֵּר בַּגְּלוֹי
דָּגָן עֲדָן⁴, גָּנִים (לְשׁוֹן רַבִּים) הֵם⁵ גֵּן עֲדָן הַתְּחַתּוֹן וְגֵן

עֲדָן הָעֲלִיוֹן שֶׁהֵם בְּרִיאָה יִצְרֵיהָ עֲשִׂיהָ (גֵּן עֲדָן הַתְּחַתּוֹן
בְּעֲשִׂיהָ וְגֵן עֲדָן הָעֲלִיוֹן בְּרִיאָה⁶) וְהַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים

הַיִּינוֹעַ⁷ מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת שְׁמִצְמָצְמָת עֲצָמָה לִישָׁב בַּגָּנִים,
וּבָרַח דּוֹדִי גו' עַל הָרֵי בְּשָׁמִים מְדַבֵּר בַּגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד

לָבֹא, שֶׁהוּא נִעְלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר וְעַד בְּאֵין עֲרוּךְ מִהַגְּלוֹי
דָּגָן עֲדָן, דְּהַגְּלוֹי דָּגָן עֲדָן הוּא אוֹר הַמְּמַלָּא וְהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד לָבֹא הוּא אוֹר הַסּוֹכֵב.

דְּזֶהוּ מַה שֶּׁפְּתוּב בָּרַח גו' עַל הָרֵי בְּשָׁמִים (בָּרַח דְּוָקָא), שֶׁהָעֲלִיָּה מִהַגְּלוֹי דָּגָן עֲדָן
לְהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד לָבֹא הִיא בְּדֶרֶךְ בְּרִיָּה וְדִלּוּג שְׁלֵא בְּסִדֵּר וְהַדְּרָגָה. וְאֶף עַל פִּי

כֵן, בְּכַדִּי לְקַבֵּל גְּלוֹי אוֹר הַסּוֹכֵב דְּלַעֲתִיד לָבֹא, הוּא דְּוָקָא עַל יְדֵי קְדִימָת הַגְּלוֹי
דְּאוֹר הַמְּמַלָּא שְׁבִגְן עֲדָן. וְזֶהוּ הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים (וְאַחֲרֵי כֵן) בָּרַח דּוֹדִי גו' עַל הָרֵי

בְּשָׁמִים, שֶׁבְּתַחֲלִילָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַגְּלוֹי דְּהַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים וְעַל יְדֵי זֶה דְּוָקָא מְגִיעִים
(בְּדֶרֶךְ בְּרִיָּה וְדִלּוּג) לְגְלוֹי דְּהָרֵי בְּשָׁמִים.

ב) וּבְאוֹר הָעֲנָן, הִגָּה הַחֲלּוּק בֵּין אוֹר הַמְּמַלָּא לְאוֹר הַסּוֹכֵב הוּא, דְּאוֹר הַסּוֹכֵב
הוּא אוֹר פְּשוּט, וְאוֹר הַמְּמַלָּא בֹא בְּהַתְּחַלְקוּת, אוֹר הַתְּחַלְקוּת אוֹר

הַחֲלּוּק הַטֵּב הַחֲלּוּק בֵּין
הַגְּלוֹי דְּאוֹר הַמְּמַלָּא שְׁבִגְן עֲדָן. וְזֶהוּ סֵדֶר הַפְּסוּקִים: הַיּוֹשֶׁבֶת
בַּגָּנִים (וְאַחֲרֵי כֵן) בָּרַח דּוֹדִי גו' עַל הָרֵי בְּשָׁמִים, שֶׁבְּתַחֲלִילָה
צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַגְּלוֹי דְּהַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים וְעַל יְדֵי זֶה דְּוָקָא

מְגִיעִים (בְּדֶרֶךְ בְּרִיָּה וְדִלּוּג) לְגְלוֹי דְּהָרֵי בְּשָׁמִים. כִּי
לְהַבִּין הַטֵּב הַחֲלּוּק בֵּין
הַגְּלוֹי דְּאוֹר הַמְּמַלָּא שְׁבִגְן עֲדָן לְגְלוֹי דְּאוֹר הַסּוֹכֵב
לְעִתִּיד לָבֹא, (אוֹר הַמְּמַלָּא)
וְאוֹר הַסּוֹכֵב (אוֹר הַמְּקִיף) יְקָדִים אֵת
הַמְּבֹאֵר בְּקַבְלָהּ וּבְחִסְדוֹת, כִּי צַד
הַמְּבֹאֵר הַחֲלּוּקִי הַמּוֹפְשֵׁט מִכָּל
תּוֹרָה, בֹּא בְּהַדְּרוֹת שֶׁל 'אוֹר
הַחֲסֵד' וְאוֹר הַגְּבוּרָה וְכַדּוּמָה?

ב) וּבְאוֹר הָעֲנָן, הִגָּה הַחֲלּוּק בֵּין אוֹר הַמְּמַלָּא לְאוֹר הַסּוֹכֵב
הוּא אוֹר פְּשוּט, וְאוֹר הַמְּמַלָּא בֹא בְּהַתְּחַלְקוּת, אוֹר הַתְּחַלְקוּת אוֹר

(*) לְהַעֲרִי, אֲשֶׁר הַסְתַּלְקוֹת אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן הִתֵּן "בְּמוֹצֵשׁ" דְּשִׁמּוֹת כ"ג אוֹר לִכ"ד טַבַּת – לְשׁוֹן
הַצִּי, נִדְפַס בְּמַעֲנֵה לְשׁוֹן (וּוִילְנָא, תַּעֲרִיב. קה"ת, תש"י. תשכ"ז. וְעוֹד) בְּתַחֲלִילוֹ. פְּסָקִי דִּינִים שֶׁלֹּ
בְּסוֹפֵן (קה"ת תשל"ב – קג, א [תמב, א]). הַשִּׁיבוֹת דְּכ"ד טַבַּת לִפ' שְׁמוֹת – רָאָה בְּאוֹרָה לְקוֹרֶשׁ
חֲט"ז ע' 33 וְאֵילֶךְ. (**). הַמֵּאמֶר הוֹגָה ע"י כ"ק אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א לְקִרְאָת כ"ד טַבַּת ה'תשס"ח
(הַמּוֹל). (1) שֶׁה"ש ח, יג"ד. (2) וְרָאָה בְּכָל הַבֹּא לְהַלֵּן בְּהַמֵּאמֶר – בְּד"ה בְּרַח דּוֹדִי גו' וּבִיאורוֹ תִּקְ"ע
(סֵה"מ תִּקְ"ע ע' נד וְאֵילֶךְ). ד"ה הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים בְּאוֹה"ת שֶׁה"ש עה"פ (כִּרְך ב ע' תשע וְאֵילֶךְ. שֵׁם
ע' תשעט וְאֵילֶךְ. תִּשְׁפַּד וְאֵילֶךְ. כִּרְך ג ס"ע א'טז וְאֵילֶךְ). (3) בְּאוֹר לְיוֹם ה' פ' וְרָאָה, כ"ד טַבַּת תִּרְס"ז,
בְּוִירָצְבוּרָג. (הַעֲתָקָה מ) הַנַּחֲת כ"ק מוֹרֶח אֲדָמוֹר – בְּסִפְרִיית לִיבְאוֹוִיטֶשׁ כֶּת"י 1372. וְרָאָה סִפֵּר
הַשִּׁיחוֹת תּוֹרַת שְׁלוֹם ע' 85-86. (*) נִדְפַס לֵאחֲז"י בְּהַמִּשְׁךְ תִּרְס"ו (הוֹצָאת תִּשְׁנ"ט) ע' תִּקְצַט וְאֵילֶךְ.
וְרָאָה לְקַמֵּן בְּהַשִּׁיחָה (ס"ע 289 וְאֵילֶךְ). הַמּוֹל. (4) ד"גִּנִּים" קָאֵי עַל ג' ע – זֶהר ח"א עז, ב. צב, א.
ח"ב מו, א. ח"ג יג, א. רִיג, א. וְעוֹד. – הוֹבֵאוּ בְּאוֹה"ת שֵׁם (כִּרְך ב ע' תִּשְׁס"ו. (5) מִקְ"מ לִזְח"ב
שֵׁם (הוֹבֵאוּ בְּאוֹה"ת שֵׁם ס"ע תִּשְׁס"ה. שֵׁם ע' תִּשְׁע"ט). וְלַהֲעִיר גַּם מִתְקוֹרֵי תִּנ"ה (פח, א) – הוֹבֵאוּ
בְּאוֹה"ת שֵׁם ע' תִּשְׁס"ו. (6) רָאָה אוֹה"ת שֵׁם ע' תִּשְׁע"ט. כִּרְך ג ע' א'יז (וּבְהַנְסָמֵן בְּמ"מ בְּשׁוּה"ג שֵׁם).
(7) רָאָה מִקְ"מ שֵׁם בְּשֵׁם הַרְח"ו (הוֹבֵאוּ בְּאוֹה"ת שֵׁם כִּרְך ב ס"ע תִּשְׁס"ה. שֵׁם ע' תִּשְׁע"ט) ד"הַיּוֹשֶׁבֶת

ביאור בדרך אפשר

1 אור החכמה אור החסד וכו'. ומבאר במאמר הנ"ל של
2 אדמו"ר הרשב"י נ"ע, דמזה שאור המלא בא להתלקות, אף
3 שהתחלקות בפועל היא על ידי שמתלבש בפלים למרות
4 שהאור מופשט מכל הגדרה, הנה הכלי מגדיר אותו, כגון 'כלי החסד', שדרכו

5 מתגלה אור החסד, הרי הוא

6 שגורם שהאור יהיה מוגדר בגדר
7 ה'חסד'. ומכל מקום, ה'כרת'
8 לומר, שגם באור עצמו
9 (שלכאורה מופשט הוא) (לפני
10 התלבשותו בפלים) יש
11 שיכות להתחלקות שלכן
12 משתנה האור כאשר מאיר דרך
13 הכלי. לפני שיבאר כיצד באור'
14 עצמו ישנה שייכות להתחלקות,
15 יקדים שיטת ספר הפרדס שסבר
16 [דלא כהמבואר עד כה] שלאור
17 אין כלל שיכות להתחלקות,
18 ובהמשך יבאר, ששיטת האריז"ל
19 היא שגם באור ישנה שייכות
20 להתחלקות: דהנה בפרדס⁸
21 מבאר, דהתחלקות
22 שנעשה באור על ידי
23 התלבשותו בפלים, הוא
24 רק בנוגע לפעולתו
25 (באיזה אופן הוא פועל
26 בנבראים, דקשמתלבש
27 בכלי החסד הוא פועל
28 פעולת החסד, ועל דרך
29 זה בכל הספירות), אבל
30 האור עצמו גם כאשר מאיר
31 בתוך הכלי נשאר בפשיטות
32 שלו. ועל פי זה היה
33 אפשר לומר, שהאור
34 מצד עצמו (לפני
35 התלבשותו בפלים) הוא
36 פשוט לגמרי (שאין לו
37 כל שיכות להתחלקות), וכמשל אור השמש (המובא
38 בפרדס⁸), דעם היות שמצד עצמו הוא אור פשוט (שהרי
39 אור הוא מעין המאור ודבוק במאור) ואינו מוגדר בצבע אדום

ביאור בדרך אפשר

40 או ירוק וכדומה, מכל מקום קשםאיר על ידי זכוכית לבנה
41 אדומה או ירוקה, הוא נראה (ופועל) כפי גון הכלי אם כן,
42 הגון האדום שנראה לנו באור - אינו כלל מצד האור עצמו, אלא רק מצד
43 השתקפותו דרך הכלי, וכך בנמשל האור האלוקי מוגדר כ'אור החסד' רק מצד
44 התלבשותו ב'כלי' אבל הוא

45 עצמו מופשט מכל גדר
46 התחלקות. אמנם לכאורה
47 באור זה (של הרמ"ק מחבר
48 ספר הפרדס) אינו מספיק⁹.
49 שהרי ידוע¹⁰, דאור
50 הסובב, גם קשםאיר
51 בתוך הפלים, אין הכלי
52 פועל בו שנוי, אפילו
53 שיהיה רק נראה כפי
54 אופן הכלי [וכמוכא גם
55 במאמר הנ"ל, שהאור
56 דעתיק¹¹ [=נבדל. דרגה
57 נבדלת שאין לה כל שיכות
58 לעולמות], גם כמו שהוא
59 נמשך בז"א [=זעיר אנוכי.
60 מידות שבעולם האצילות],
61 נשאר הוא בבחינת
62 פשיטות]. ומזה מוכח¹⁰,
63 דזה שבאור המלא
64 נעשה (על ידי הפלים)
65 ציור והתחלקות (בנוגע
66 לפעולתו על כל פנים)
67 הוא מפני שאור זה (גם
68 לפני התלבשותו בפלים)
69 הוא בגדר התחלקות ולכן
70 באור הסובב לא נעשה כל שינוי
71 (חסד וגבורה וכו'), לעומת זאת
72 באור המלא נעשה שינוי. עתה
73 יבאר שחילוק זה בין אור הסובב
74 לאור המלא מגיע לפי אופן
75 דביקותו במקור.

76 (ג) והענין הוא, דאור הקו
77 העולמות. ונמשלה ליקו' דק היורד מלמעלה למטה] (דאור המלא הוא
78 בכלל אור הקו) המשכתו היא על ידי הצמצום, שהיא

76 (ג) והענין הוא, דאור הקו
77 העולמות. ונמשלה ליקו' דק היורד מלמעלה למטה] (דאור המלא הוא
78 בכלל אור הקו) המשכתו היא על ידי הצמצום, שהיא

בגנים" קאי על "שכינה השרוי" בג"ע". (8) שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ד. (9) ראה גם ד"ה ויהי הענין תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלט). המשך ר"ה תרצ"ד (תשי"א) ס"כ (סה"מ ה'תשי"א ע' 84-5). (10) ראה גם ד"ה פב"פ תרס"ז (המשך תרס"ו ס"ע תסז ואילך). (11) כ"ה (אור דעת"י) בד"ה היושבת בגנים תרס"ז. ובהמשך תרס"ו שם "בהתלבשות א"א בז"א". עוד חילוק בין ב' המאמרים: בד"ה היושבת בגנים הנ"ל "אור דעת"י שנמשך בז"א", ובתרס"ו שם "בהתלבשות א"א בז"א". ואפשר דב' השינויים שייכים זל"ז, דבאריך שייך גם התלבשות, משא"כ אור דעת"י רק נמשך בז"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המִשְׁכָּה שֶׁבִּדְרָךְ דְּלוּג. דְּעֵנִין הַצְמָצוֹם (צְמָצוֹם הָרָאוּשׁוֹן)
2 הוּא שֶׁהָאוֹר שֶׁהָיָה תַּחֲלִילָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ־חַיִּים "בְּתַחֲלִילָה הָיָה"
3 אוֹר־אֵין־סוּף מִמֶּלֶא כֹל הַחֲלָל" נִתְעַלֵּם לְגַמְרִי וְנִשְׁאָר חֲלָל וּמָקוֹם
4 פָּנוּי וּבַחֲלָל זֶה נִתְהוֹר הַעוֹלָמוֹת¹², וּמִכֵּיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁכָּה שְׁלֹא־חֲרִי זֶה
5 הִיא לְאַחֲרֵי הַתְעַלְמוֹת
6 (הַפֶּסֶק) הָאוֹר לְגַמְרִי, 1
7 הָרִי הַמִּשְׁכָּה שְׁלֹא־חֲרִי 2
8 זֶה הִיא בְּדֶרֶךְ דְּלוּג בַּהֲמִשָּׁךְ 3
9 יְבוֹאֵר מִשָּׁל לִזֶּה מִהַחֲיוּת 4
10 הַנִּמְשַׁכֶּת (לְשַׁעֲרוֹת). [וְהֵגֶם] 4
11 שְׁגָם בְּעֵת הַצְמָצוֹם 5
12 נִשְׁאָר רְשִׁימוֹ - רוֹשֵׁם מִהָאוֹר 6
13 שֶׁהִי קוֹדֵם הַצְמָצוֹם נִשְׁאָר גַּם 7
14 בַּמָּקוֹם הַחֲלָל, וְלִכְאוּרָה הָאוֹר 8
15 לֹא נִעְלַם לְגַמְרִי - כְּמִבְּאֹר 9
16 בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת¹³, 10
17 וְכִמְוִבָּא גַם כְּמִבְּאֹר 11
18 הַנִּי"ל (שֶׁל אֲדוֹמ"ר הַרֶשֶׁ"ב 12
19 נ"ע) ד"חֲלָל לֹא 13
20 דְּקוֹא"14 אֶלֶּא שֶׁנִּשְׁאָר 14
21 רְשִׁימוֹ, הָרִי עֵנִין 21
22 הָרְשִׁימוֹ הוּא כֹחַ נִעְלָם 22
23 שְׁאִינוֹ אוֹר וְגִילּוּי אֵלֶּא רַק רוֹשֵׁם 23
24 מִהָאוֹר, וְכִידּוּעַ¹⁵ דְּעֵנִין 24
25 הָרְשִׁימוֹ הוּא כֹחַ הַגְּבוּל 25
26 שְׁבָאִין סוּף, שֶׁרֶשׁ 26
27 הַפְּלִים, אֶבֶל בְּעֵנִין אוֹר 27
28 וְגִילּוּי, הַצְמָצוֹם הוּא 28
29 סְלוּק וְהַתְעַלְמוֹת לְגַמְרִי, 29
30 וְהַמִּשְׁכָּת הָאוֹר עַל יְדֵי הָקו 30
31 שְׁלֹא־חֲרִי הַצְמָצוֹם הִיא 31
32 הַמִּשְׁכָּה בְּדֶרֶךְ דְּלוּג. 32
33 וְלִכְּנָן, גַּם הַדְּבָקוֹת דָּאוֹר 33
34 הָקוּ בַּמְקוֹר - הָאוֹר שֶׁלִּפְנֵי 34
35 הַצְמָצוֹם - הִיא דְּבָקוֹת שְׁעַל 35

36 יְדֵי הַפֶּסֶק (וְאִינָה בְּבַחֲיוֹת דְּבָקוֹת מִמֶּשׁ), וּבְכִמְלָא אֵינוֹ
37 בְּבַחֲיוֹת אוֹר וְגִילּוּי כָּל כֶּף¹⁶. וְכִמְשָׁל¹⁷ חֲיוֹת הַשְּׁעֵרוֹת
38 שְׁאִינוֹ דּוֹמָה לְחֲיוֹת הָאֲבָרִים, שֶׁהוּא חֲיוֹת מְצוּמָצָם בְּיוֹתֵר,
39 וְעַד דְּכִשְׁחוּתְכִין הַשְּׁעֵרוֹת אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ כָּאֵב, לְפִי שְׁאוּפֵן
40 הַמִּשְׁכָּתָן מִהֶמֶחַ הוּא עַל
41 יְדֵי הַפֶּסֶק הַגְּלָגְלָת
42 וְהַמִּשְׁכָּת הַחֲיוֹת לְשַׁעֲרוֹת מִהֶמֶח
43 נִקְרָאת הַמִּשְׁכָּה בְּדֶרֶךְ 'דִּילּוּג'.
44 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנִמְשָׁל
45 לְמַעֲלָה, דָּאוֹר הַסּוֹכֵב,
46 כֵּיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁכָּתוֹ מְקוֹרוֹ
47 וּדְבָקוֹתוֹ בְּמְקוֹרוֹ הוּא
48 שְׁלֹא עַל יְדֵי הַפֶּסֶק
49 [וְדֵהֶגֶם שְׁגָם אוֹר הַסּוֹכֵב
50 הוּא אוֹר שֶׁנִּמְשָׁף לְאַחֲרֵי
51 הַצְמָצוֹם, הָרִי יְדוּעַ¹⁸
52 שֶׁפְּעוּלַת הַצְמָצוֹם בָּאוֹר
53 הַסּוֹכֵב הִיא (בְּעֵיקָר) לֹא
54 בְּנוֹגֵעַ לְהָאוֹר גּוֹפָא, כִּי
55 אֵם, שְׁלֹא יֵאִיר בְּגִילּוּי
56 (בְּפִנְיָמִיּוֹת) וְרַק בְּבַחֲיוֹת
57 מְקִיף וְסוֹכֵב. דְּבָאוֹר
58 הַמְּמַלֵּא הַצְמָצוֹם הוּא
59 בְּנוֹגֵעַ לְהָאוֹר עֲצָמוֹ,
60 שְׁעַל יְדֵי הַצְמָצוֹם נִמְשָׁף
61 (וְנִתְהַוָּה) אוֹר מְצוּמָצָם
62 כִּזֶּה שְׁלֹא הִיָּה קוֹדֵם¹⁹.
63 מֵה שְׁאִין כֵּן פְּעוּלַת
64 הַצְמָצוֹם בָּאוֹר הַסּוֹכֵב
65 הִיא (כְּנ"ל) שִׁיְהִיָּה
66 בְּבַחֲיוֹת מְקִיף וְסוֹכֵב וְלֹא

לְהָאוֹר עֲצָמוֹ, שְׁעַל יְדֵי הַצְמָצוֹם נִמְשָׁף (וְנִתְהַוָּה) אוֹר כִּזֶּה שְׁלֹא הִיָּה קוֹדֵם¹⁹.
מֵה שְׁאִין כֵּן פְּעוּלַת הַצְמָצוֹם בָּאוֹר הַסּוֹכֵב הִיא (כְּנ"ל) שִׁיְהִיָּה בְּבַחֲיוֹת מְקִיף

(12) ע"ח שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערים בתחלתם. (13) אוצ"ח שם בהג"ה. וראה לקו"ת הוספות לויקרא ד"ה להבין מ"ש באוצ"ח (נא, ב ואילך). ד"ה להבין מ"ש בס' עמא"מ לאדהאמ"צ (בהוספה למאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תתקכא ואילך). וש"נ. (14) ל' האוצ"ח בהג"ה שם. (15) ראה בארוכה המשך תערוב"ח ח"א פ"ח ט. משא"כ אור הקו, גם להשיטה ששרשו הוא מבחינת אור הגבול (ע"ס הגנוזות) — הרי גם אור הגבול הוא אור (גילוי), כמבואר בהמשך הנ"ל פט"ז. ובכ"ח. (16) מכין שגדר האור הוא שדבוק (סה"מ תש"ג ע' 164. ובכ"מ). (17) ראה גם סה"מ תרס"א ע' קסו. סד"ה אנכי ה"א תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תסו). ובכ"מ. (18) ראה סה"מ עטר"ת ע' תצט. תרפ"ז ע' מ ואילך. תש"ה ע' 76. ולהעיר גם מהמבואר בכ"מ בענין "עיגול הגדול" דפעולת הצמצום בו היא (רק מה ש"נגע בו הצמצום", היינו) "שיהי" רק שם ולא יתגלה לחוץ", אבל בו עצמו "כל האור בשלימות" (סה"מ תרמ"ג ע' פ. המשך תרס"ו ע' קצד). ו"ל שערד"ז הוא גם באור הסוכב שלאחרי הצמצום. (19) ראה סה"מ תרפ"ז ע' מב. מג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יתגלה בפנימיות בעולם, אָבֵל הָאֹר עֲצָמוּ אֵינוֹ אֹר שְׁנִתְהוֹה אַחֵר
2 כֶּף כִּי אִם הוּא הַגְּלוֹי דָּאֹר אֵין סוֹף שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוֹם, גְּלוֹי
3 שְׁלֹא עַל יְדֵי הַפְּסִק, לָכֵן הוּא - אֹר הַסּוֹכֵב - אֹר וְגִילּוֹי מִמֶּשׁ
4 (דְּגֻמַּת חַיּוֹת הָאֲכָרִים) (בשונה מחיות השערות), וְאֵינוֹ בְּגֵדֵר צִיּוֹר

5 וְהִתְחַלְקוּת. מַה שְּׁאֵין כֵּן
6 אֹר הַמְּמַלֵּא (אֹר הַקּוֹ), 1
7 שְׁאוּפֵן הַמְּשַׁכְּתוֹ מְאֹר 2
8 אֵין סוֹף וּדְבִקוּתוֹ בְּאֹר 3
9 אֵין סוֹף הוּא עַל יְדֵי 4
10 הַפְּסִק הַצְּמָצוֹם²⁰, אֵינוֹ 5
11 בְּבַחֲנִית גִּילּוֹי כָּל כֶּף (כִּי 6
12 אִם בְּדְגֻמַּת חַיּוֹת 7
13 הַשְּׁעֵרוֹת), וְלָכֵן²¹ הוּא 8
14 בְּגֵדֵר הַתְּחַלְקוּת (הַיְנוּ, 9
15 שְׁעַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוּתוֹ 10
16 בְּכָלִים יִהְיֶה הָאֹר נִרְאֶה 11
17 כְּפִי אוֹפֵן הַכְּלִי²²). 12

13 (ד) וְזֶהוּ שֶׁהַעֲלִיָּה מִהַגְּלוֹי דָּגֵן עֲדֵן לְהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד 14
15 דָּגֵן עֲדֵן לְהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד 15
16 לְבֹא הִיא בְּדֶרֶךְ בְּרִיחָה 16
17 (בְּתַחֲלַת הַמֶּאֱמָר) דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן בְּרַח גּוֹ' עַל הָרִי בְּשָׂמִים, 17
18 (כְּמוֹ שְׁנֹתְבָאֵר לְעִיל 18
19 (בְּתַחֲלַת הַמֶּאֱמָר) דִּיּוֹק 19
20 הַלְשׁוֹן בְּרַח גּוֹ' עַל הָרִי 20
21 בְּשָׂמִים, בְּרַח דּוֹקָא, 21
22 דְּכִיּוֹן שֶׁהַחֲלּוֹק שְׁבִין אֹר 22
23 הַמְּמַלֵּא (הַגְּלוֹי דָּגֵן 23
24 עֲדֵן) לְאֹר הַסּוֹכֵב (הַגְּלוֹי 24
25 דְּלַעֲתִיד לְבֹא) הוּא (לֹא 25
26 רַק זֶה שְׁאֹר הַמְּמַלֵּא בֹא 26
27 בְּהִתְחַלְקוּת עַל יְדֵי 27
28 הַכְּלִים, אֲלֹא גַם בְּאוֹפֵן 28
29 הַמְּשַׁכְּתִים מְקוֹרֵם 29

30 לְמַעֲלָה, דָּאֹר הַמְּמַלֵּא 30
31 נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַפְּסִק 31
32 הַצְּמָצוֹם מַה שְּׁאֵין כֵּן 32
33 אֹר הַסּוֹכֵב (כַּמְבֹּאֵר בְּסַעֲיָה 33
34 קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁאָר דְּבוֹק בְּמִקְוֵי, 34
35 הָרִי מוֹכֵן, שֶׁהַחֲלּוֹק 35
36 שְׁבִינִיָּהֶם הוּא חֲלּוֹק 36
37 שְׁבִינִיָּהֶם עֲרוּף, וְלָכֵן 37
38 הַעֲלִיָּה מִהַגְּלוֹי דָּגֵן עֲדֵן 38
39 (אֹר הַמְּמַלֵּא) לְהַגְּלוֹי 39
40 דְּלַעֲתִיד לְבֹא (אֹר 40
41 הַסּוֹכֵב) הִיא בְּדֶרֶךְ 41
42 בְּרִיחָה. דְּכְמוֹ שֶׁהַמְּשַׁכְּת 42
43 אֹר הָקוֹ מְאֹר אֵין סוֹף 43

44 שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוֹם - שֶׁהַמְּשַׁכְּת זֶה הִיא הַמְּשַׁכְּת אֹר הַמְּמַלֵּא - הִיא בְּדֶרֶךְ
45 דְּלוּג, כֵּן גַּם הַעֲלִיָּה מְאֹר הַמְּמַלֵּא (אֹר הָקוֹ) לְאֹר הַסּוֹכֵב
46 (שֶׁהוּא הַגְּלוֹי דָּאֹר אֵין סוֹף שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוֹם) הִיא בְּדֶרֶךְ
47 בְּרִיחָה, שְׁלֹא בְּסִדֵּר וְהִתְחַלְקוּת. עַד כֵּן נִתְּבָר הַחֲלּוֹק בֵּין הַגְּלוֹיִים

48 בְּגֵן-עֲדֵן - אֹר הַמְּמַלֵּא, לְגִילּוֹיִים
49 לְעִתִּיד-לְבֹא - אֹר הַסּוֹכֵב.
50 וּבְפִרְקִים הַבָּאִים (ה' - ט') יִתְבָּר
51 מְדוּעַ כְּהַקְדָּמָה לְקַבֵּל הַגְּלוֹיִים
52 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא וְזִקְוִים תְּחִילָה
53 לְגִילּוֹיִים בְּגֵן-עֲדֵן. וְיִתְבָּר
54 בְּהַקְדָּמָה שִׁישׁ ב' שְׁמוֹת הוֹי' הוֹי'
55 דְּלַעֲלִיא' [=עֲלִיּוֹן] וְהוֹי' דְּלַתְתָּא'
56 [=תְּחַתְּנוֹן].
57 הוֹי' דְּלַעֲלִיא' וְהוֹי' דְּלַתְתָּא'.
58 שֵׁם הוֹי' (שְׁעִינִי: י - צִמְצוֹם. ה
59 - הַתְּרַחֲבּוּת. ו - הַמְּשַׁכְּת. ה -
60 הַתְּרַחֲבּוּת) נִמְצָא בְּכַמָּה מִדְּרָגוֹת
61 שְׁנוֹת, בִּינִיָּהֶם: הוֹי' דְּלַעֲלִיא' -
62 שֵׁם הוֹי' כְּפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי
63 הַצְּמָצוֹם. הוֹי' דְּלַתְתָּא' כְּפִי
64 שֶׁהוּא מְתַלְבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת
65 לְהַחֲיוֹתָם.

66 רַק זֶה שְׁאֹר הַמְּמַלֵּא בֹא בְּהִתְחַלְקוּת עַל יְדֵי הַכְּלִים, אֲלֹא גַם בְּאוֹפֵן הַמְּשַׁכְּתִים
67 מְקוֹרֵם, דָּאֹר הַמְּמַלֵּא נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַפְּסִק הַצְּמָצוֹם מַה שְּׁאֵין כֵּן אֹר הַסּוֹכֵב,
68 הָרִי מוֹכֵן, שֶׁהַחֲלּוֹק שְׁבִינִיָּהֶם הוּא חֲלּוֹק שְׁבִינִיָּהֶם עֲרוּף, וְלָכֵן הַעֲלִיָּה מִהַגְּלוֹי דָּגֵן
69 עֲדֵן (אֹר הַמְּמַלֵּא) לְהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד לְבֹא (אֹר הַסּוֹכֵב) הִיא בְּדֶרֶךְ בְּרִיחָה. דְּכְמוֹ
70 שֶׁהַמְּשַׁכְּת אֹר הָקוֹ מְאֹר אֵין סוֹף שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוֹם הִיא בְּדֶרֶךְ דְּלוּג, כֵּן גַּם
71 הַעֲלִיָּה מְאֹר הַמְּמַלֵּא (אֹר הָקוֹ) לְאֹר הַסּוֹכֵב (שֶׁהוּא הַגְּלוֹי דָּאֹר אֵין סוֹף
72 שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוֹם) הִיא בְּדֶרֶךְ בְּרִיחָה, שְׁלֹא בְּסִדֵּר וְהִתְחַלְקוּת.

20) בהמשך תער"ב ח"א פ"ח, דלהשיטה ששרש הקו הוא מאור הגבול — לא הוצרך להיות צמצום בדרך סילוק, והי' מספיק שרק יתעלם אור הבל"ג, ומה שהצמצום הי' בדרך סילוק (שנתעלם גם אור הגבול, שרש הקו) הוא בשביל הכלים. אבל נוסף לזה שגם לפי"ז (שהסילוק הי' בשביל הכלים) המשכת הקו בפועל היתה ע"י צמצום בדרך סילוק* — הנה גם בשביל הקו עצמו, בכדי שיהי' בבחינת התחלקות, הוצרך להיות צמצום בדרך סילוק דוקא, ראה סד"ה ויהי הענן הנ"ל (המשך הנ"ל ח"ב ס"ע תתקמא ואילך). 21) כ"ה גם בד"ה פכ"פ תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תסח), דזה שע"י הצמצום נעשה אור הקו בגדר התחלקות, הוא — כי ע"י שנמשך ע"י הפסק הצמצום, אינו בבחי' דביקות ממש, ובמילא אינו בבחי' גילוי כ"כ. ובד"ה ויהי הענן תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקמא ואילך) ובהמשך ר"ה תרצ"ד (תשי"א) סכ"א (סה"מ ה'תשי"א ע' 86), דזה שע"י דילוג הצמצום נעשה התחלקות באור הקו, הוא — שע"י הצמצום גופא להיותו "דבר נגדי אל האור", נעשה בו התחלקות. 22) כ"ה להדיא בד"ה פכ"פ הנ"ל (המשך תרס"ו ס"ע תסז).

(* ראה גם סה"מ עטר"ת ע' קלד וסה"מ תרפ"ז ע' זה, דהכוונה בזה שבאם הי' נשאר אור הקו בתחילה לא הי' אפשר להיות התהוות הכלים — היא, ש"אז (אם הי' נשאר הקו בתחילה) הי' אור הקו בבחי' התגלות העצמות".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) אָמַנָם, עַם הָיִיתָ שֶׁהִגִּילִי דָגָן עֵדֶן הוּא בָּאִין עֲרוֹף
2 לְהִגְלוֹי דְלַעֲתִיד, אָף עַל פִּי כֵן, הִגִּילִי דָגָן עֵדֶן הוּא הַקְדָּמָה
3 שְׁעַל יְדוֹ (דּוֹקָא) מַגִּיעִים לְהִגְלוֹי דְלַעֲתִיד (כַּנֵּ"ל בַּתְחִלַּת
4 הַמַּאֲמָר). וְהַעֲנֵן הוּא, דְּהִנֵּה קוֹדֵם י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים
5 כְּתִיב²³ הוֹי' הוֹי' וְפָסִיק

6 טַעְמָא בְּגוֹיָהּ הוּא הַפֶּסֶק 'טעם'
7 (מ'טעמי המקרא) בין ב' שמות
8 הוֹי' שבפסוק, כיון שהם ב'
9 דרגות שונות²⁴. וְיִדְוּעַ²⁵
10 דְּהוֹי' הָא' הוּא הוֹי'
11 דְלַעֲלֵא, שֵׁם הוֹי'
12 שְׁבָאוֹר אֵין סוֹף שְׁלִפְנֵי
13 הַצִּמְצוּם, וְהוֹי' הִב' הוּא
14 הוֹי' דְלַתְתָּא, שֵׁם הוֹי'
15 שְׁבָאוֹר הָקוֹ, וְפָסִיק
16 טַעְמָא בְּגוֹיָהּ הוּא הַפֶּסֶק
17 הַצִּמְצוּם שְׁבִין אֹר אֵין
18 סוֹף לְאוֹר הָקוֹ. וְזִהוּ גַם
19 מַה שְׁכַתוּב בְּפִסּוּק
20 רִאשׁוֹן דְּקִרְיַת שְׁמַע²⁶
21 הוֹי' אֲלֵקִינוּ הוֹי' שֵׁם
22 בְּפִסּוּק זֶה מוֹזְכָּר ב' פַּעֲמִים שֵׁם
23 הוֹי', דְּאֲלֵקִינוּ הוּא
24 הַצִּמְצוּם שְׁמַפְסִיק בֵּין הוֹי'
25 דְלַעֲלֵא (אוֹר אֵין סוֹף
26 שְׁלִפְנֵי הַצִּמְצוּם) וְהוֹי'
27 דְלַתְתָּא (אוֹר הָקוֹ)²⁷.
28 וּמִבְּאֹר בַּמַּאֲמָר, דְּמַה
29 שְׁכַתוּב אֲלֵקִינוּ (בֵּין ב'
30 הַשְּׁמוֹת הוֹי'), דְּאֲלֵקִינוּ
31 (מַה שְּׂאִין בֵּין אֲלֵקִים)
32 עַם הָיִיתוּ מוֹרָה עַל מִדַּת
33 הַדִּין²⁸ יֵשׁ בּוֹ הַטָּה
34 לְחֹסֶד וּלְרַחֲמִים²⁹, כִּי עַל
35 יְדֵי אֲלֵקִינוּ דּוֹקָא הוּא
36 הַחֲבוּר שְׁיוּמָשָׁף הִגְלוֹי
37 וְהַשְּׁפַע מִהוֹי' דְלַעֲלֵא
38 לְהוֹי' דְלַתְתָּא. וְיֵשׁ לוֹמַר
39 הַבְּאוֹר בְּזֵה, שֶׁהוּא עַל
40 דֶּרֶךְ הַיְדוּעַ³⁰ בְּעֵנִן
41 הַכְּלִים כְּלִי הַחֹסֶד וְכִלִּי
42 הַגְּבוּרָה וְכו', דְּהִנֵּם שְׁבָאִים
43 הָיָה נִשְׁאָר מִתְחִלָּה לֵאלֹא
44 הַצִּמְצוּם, רַק אוֹר הָקוֹ לֹא
45 הָיָה אֶפְשָׁר לְהִיטִי
46 הַתְּהוּת הַכְּלִים כִּיּוֹן שְׁהוּ

47 מַתְבָּטְלִים מַעֲרֻצְמַת הָאוֹר, וּמִכָּפֶל מְקוֹם לְאַחֲרֵי שְׁנֵתְהוּי הַכְּלִים
48 בְּפוּעַל עַל יְדֵי הַצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן הֵם יְכוּלִים לְקַבֵּל אֶת הִגְלוֹי דְּאוֹר
49 הָקוֹ, כִּי בֵּין שְׁנֵתְהוּיָתָם הָיְתָה עַל יְדֵי הַצִּמְצוּם בְּדֶרֶךְ סְלוּק
50 דְּוִקָּא שְׁנִסְתַּלַּק לְגַמְרֵי כָל הָאוֹר שְׁהִי מְקוֹדֵם³¹, לְכֵן נִתְּהוּי בְּאוֹפֶן
51 כְּזֵה שְׂאֲחֵר־כֵּן דְּלֹא רַק
52 שְׂאֵינָם מַתְבָּטְלִים
53 מִהִגְלוֹי דְּאוֹר הָקוֹ אֲלֹא
54 יְתִירָה מְזוֹ שְׁגִלוֹי הָאוֹר
55 לְמַטָּה הוּא עַל יְדֵי הַכְּלִים
56 דּוֹקָא [כִּי בַצִּמְצוּם
57 שְׁבָדֶרֶךְ סְלוּק (שְׁנִסְתַּלַּקוּ כָל
58 הָאוֹרוֹת וְהִגְלוּיִים) דּוֹקָא
59 מִתְגַּלָּה הַעֲצָם³²
60 שְׁלִמְעָלָה מִהַגְדֵּר דְּגִלוֹי
61 (אוֹרוֹת) וְהַעֲלָם (כְּלִים),
62 וּמִכִּיּוֹן שְׂאֵינוּ מוֹגֵדֵר בְּהַגְדֵּרוֹת
63 גִּלוֹי וְהַעֲלָם, אֵין הַהֶעֱלָם מוֹנַע
64 בַּעֲדוֹ מִלְּגוּלוֹת גַּם כּוֹ אֶת הָאוֹר
65 הַגְּבוּרָה, וְלִכֵּן דּוֹקָא עַל־יְדֵי הַכְּלִים
66 שְׁכַתְהוּתָם הַתְּגַלָּה כַּח הַעֲצָם,
67 בְּכוּחַם לְחַבֵּר הָאוֹרוֹת וְהַכְּלִים
68 וְלִכֵּן עַל יְדֵי הַצִּמְצוּם
69 בְּדֶרֶךְ סְלוּק נַעֲשֶׂה

הָיָה נִשְׁאָר מִתְחִלָּה אוֹר הָקוֹ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִיטִי הַתְּהוּת הַכְּלִים, וּמִכָּפֶל מְקוֹם
לְאַחֲרֵי שְׁנֵתְהוּי הַכְּלִים הֵם יְכוּלִים לְקַבֵּל אֶת הִגְלוֹי דְּאוֹר הָקוֹ, כִּי בֵּין
שְׁנֵתְהוּיָתָם הָיְתָה עַל יְדֵי הַצִּמְצוּם בְּדֶרֶךְ סְלוּק דְּוִקָּא³¹, לְכֵן נִתְּהוּי בְּאוֹפֶן כְּזֵה
דְּלֹא רַק שְׂאֵינָם מַתְבָּטְלִים מִהִגְלוֹי דְּאוֹר הָקוֹ אֲלֹא יְתִירָה מְזוֹ שְׁגִלוֹי הָאוֹר הוּא
עַל יְדֵי הַכְּלִים דְּוִקָּא [כִּי בַצִּמְצוּם שְׁבָדֶרֶךְ סְלוּק דּוֹקָא מִתְגַּלָּה הַעֲצָם³² שְׁלִמְעָלָה
מִהַגְדֵּר דְּגִלוֹי (אוֹרוֹת) וְהַעֲלָם (כְּלִים), וְלִכֵּן עַל יְדֵי הַצִּמְצוּם בְּדֶרֶךְ סְלוּק נַעֲשֶׂה

(23) תשא לד, ו. 24) זח"ג (באדר) קלח, רע"א. וצ"ע שבכ"מ הובא "בינייהו" (ובכ"מ "ופסיק טעמא וכו'"). (25) לקו"ת דרושים לר"ה נט, סע"א ואילך. וש"נ. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקפח. תתקצה. ובכ"מ. (26) ואתחנן ד, ו. 27) המשך תער"ב שם ס"ע תתקפז ואילך. ס"ע תתקצד ואילך. (28) דאלקים הוא מדת הדין — ב"ר פל"ג, ג (בסופה). ועוד. פרש"י עה"פ נח ח, א. וראה בהנסמן ב"שערי זהר" לברכות ס, ב. 29) ראה גם קה"י ערך אלקינו (א-ב), ושם גם מרמ"ז לזח"ג רעא, ריש ע"ב. (30) ע"ח שבהערה 12 סוף ענף ג — הובא ונתבאר בד"ה לכל תכלה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קח) המשך תרס"ו בתחילתו (ע' ד). המשך ר"ה תש"ב פ"ד ופ"ו (סה"מ ה'תש"ב ע' 28 ואילך). ועוד. (31) ראה המשך ר"ה תש"ב פ"ו ש"גדלה מעלת אופן הצמצום הראשון שהוא בדרך סילוק על אופן הצמצום דהשתל' שהם בדרך מיעוט", ד"ע"י אופן הסילוק נהוו מציאות הכלים ונתתקנו כו'. (32) ראה תו"א וירא יד, ב: ואדרבא המאור הוא בהתגלות. וראה סה"מ תרס"ב ע' שס. תרפ"ו ע' לה. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 החבור דכלים ואורות], וכמו שנתבאר כך בנוגע לכלים' על דרך
2 זה הוא גם בנוגע לאור הקו³³, דעל ידי שהמשכתו מאור
3 אין סוף היתה על ידי הצמצום בדרך סילוק, על ידי זה
4 נעשה באופן דלא רק שלא יתבטל על ידי הגלוי דאור אין

5 סוף הבלי גבול, אלא

6 יתירה מזו, שעל ידו

7 דוקא יהיה הגלוי דאור

8 אין סוף.

9 (ו) וממשיך במאמר, דעל

10 פי המבאר במקום

11 אחר³⁴ דאלקינו אלקה

12 שכלו הוא שם הוי'

13 שבכל אחד ואחד

14 מישראל כמו הוי' המחי' את

15 העולמות, כן יש בכל יהודי שם

16 הוי' בכוחות נפשו כפי שיתבאר

17 בהמשך, כמו שכתוב בפסוק

18 חלק הוי' עמו³⁵ [בתניא

19 באגרת התשובה מבואר פירוש

20 הפסוק שנשמתו של יהודי היא

21 חלק משם הוי' ברוך הוא, ולכן

22 יש בה כל ד' העניינים

23 ("תכונות") של שם הוי'³⁵,

24 מוכן עוד יותר דאלקינו

25 מחבר ב' השמות, דעל

26 ידי העבודה דישראל

27 בד' אותיות הוי'

28 שבנפש, נעשה החבור

29 דב' השמות, 'שבחוי'

30 דלתתא המתלבש בעולמות

31 להחיותם מאיר הגלוי

32 דהוי' דלעילא שלמעלה

33 מכל שייכות לעולמות. ומבאר

34 שם, דענין היי"ד דשם

35 הוי' שיי"ד' היא נקודה אחת

36 שבנפש הוא הנחת

37 עצמותו, אז ער לייגט

38 זיך אנועק [= שהוא מניח

39 עצמו] לגמרי צו אלקות

40 ואינו מתחשב עם שכלו

41 וכל כולו מסור לאלקות. דלא

42 זו בלבד דגם כשהשכל

43 שלו מחיב באופן אחר

44 אינו מתחשב עם זה

45 (כולל גם זה שאינו

46 מתחשב עם זה שייאמרו

עליו שהנהגתו היא הפך השכל), אלא יתירה מזו, דזה
שמניח את עצמו לאלקות הוא לא מצד זה ששכלו מחיב
בן (פמבאר במקום אחר³⁶ שהשכל עצמו מחיב שישנם
ענינים שלמעלה מהשכל), כי אם, שמניח את עצמו

לאלקות בלי שום

חשבונות. וענין זה

ראשונה שבצורת אות ה"א

יש אורך ורוחב שמורה על

התבוננות שבה מרחיב הנושא

הוא ההתבוננות איך

שכל הגלויים שבעולמות,

אפילו הגלוי דסובב כל

עלמין ומכל שכן הגלוי

דמלא כל עלמין, הם

רק הארה בלבד

שנמשכה על ידי פמה

וכמה צמצומים³⁷. ועל

ידי זה נעשה לו צר

ביותר, עס ווערט אים

זייער ענג [=נהי' לו צר

מאוד], ובפרט כשמתבונן

במעמדו ומצבו הפרטי

איך שהוא מרוחק

מאלקות [שהסבה לזה

שהוא נמצא במצב כזה

הוא לא מצד זה ששכלו מחיב בן (פמבאר במקום

אחר³⁶ שהשכל עצמו מחיב שישנם ענינים שלמעלה מהשכל), כי אם, שמניח

את עצמו לאלקות בלי שום חשבונות. וענין זה

ראשונה הוא ההתבוננות איך

שכל הגלויים שבעולמות, אפילו הגלוי דסובב כל עלמין ומכל שכן הגלוי

דמלא כל עלמין, הם רק הארה בלבד שנמשכה על ידי פמה

וכמה צמצומים³⁷. ועל

ידי זה נעשה לו צר ביותר, עס ווערט אים

זייער ענג, ובפרט כשמתבונן

במעמדו ומצבו הפרטי איך שהוא מרוחק מאלקות [שהסבה לזה

שהוא נמצא במצב כזה

הוא לא מצד זה ששכלו מחיב בן (פמבאר במקום

אחר³⁶ שהשכל עצמו מחיב שישנם ענינים שלמעלה מהשכל), כי אם, שמניח

את עצמו לאלקות בלי שום חשבונות. וענין זה

ראשונה הוא ההתבוננות איך

שכל הגלויים שבעולמות, אפילו הגלוי דסובב כל עלמין ומכל שכן הגלוי

דמלא כל עלמין, הם רק הארה בלבד שנמשכה על ידי פמה

וכמה צמצומים³⁷. ועל

ידי זה נעשה לו צר ביותר, עס ווערט אים

זייער ענג, ובפרט כשמתבונן

במעמדו ומצבו הפרטי איך שהוא מרוחק מאלקות [שהסבה לזה

שהוא נמצא במצב כזה

הוא לא מצד זה ששכלו מחיב בן (פמבאר במקום

אחר³⁶ שהשכל עצמו מחיב שישנם ענינים שלמעלה מהשכל), כי אם, שמניח

את עצמו לאלקות בלי שום חשבונות. וענין זה

ראשונה הוא ההתבוננות איך

שכל הגלויים שבעולמות, אפילו הגלוי דסובב כל עלמין ומכל שכן הגלוי

דמלא כל עלמין, הם רק הארה בלבד שנמשכה על ידי פמה

וכמה צמצומים³⁷. ועל

ידי זה נעשה לו צר ביותר, עס ווערט אים

זייער ענג, ובפרט כשמתבונן

במעמדו ומצבו הפרטי איך שהוא מרוחק מאלקות [שהסבה לזה

שהוא נמצא במצב כזה

(33) כ"מ מהמשך הענינים בהדרושים שבהערה (30. 34) לקו"ת בלק עג, ב. (35) האזינו לב, ט. אגה"ת פ"ד — צד, א ואילך (הובא בלקו"ת בלק שם). אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תשעג. תשפא. ס"ע תשפז ואילך. כרך ג' ע' אי"כא. ד"ה ראה אנכי גו' בלקו"ת ר"פ ראה ובמאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב בתחילתו. ד"ה ולא אבה גו' בלקו"ת תצא לח, ג ואילך ובמאמרי אדהאמ"צ שם ע' תרמד. שם ע' תרנד ואילך. ובכ"מ. (36) ראה גם ד"ה ת"ר נר חנוכה כו' ה'תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' כ) ס"ד. (37) וכידוע בענין האהבה ד"ועמך לא חפצתי" "שלא לחפון שום דבר זולתו ית' ולא אפי' שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון. . . אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד דהיינו למהו"ע ית' ממש (וכך הי' נשמע הלשון ממורינו ורבינו [הזקן] נ"ע בדביקותו שהי' אומר בזה"ל איך וויל זע גאר ניסט איך וויל ניט דאין ג"ע איך וויל ניט דאין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין) — שרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היא מפני שהאור והגלוי שמאיר בכללות העולמות הוא רק
2 הארה מצמצמת, שכל שההארה נמשכת למטה יותר היא
3 מתצמצמת יותר³⁸, שזוהי הסיבה לזה שבא למצב ירוד כזה
4 כיון שאין גילוי אלוקי בעולם], שמזה נעשה לו צר עוד יותר, עס
5 ווערט אים אזוי ענג ביז

6 ער געפינט זיך קיין ארט
7 ניט [=נעשה לו כל-כך צר
8 ומעיק עד שאינו מוצא כלל
9 מקום לעצמן]. ויש לומר,
10 שבכדי שיונח אצלו (עס
11 זאל זיך אפלייגן) באמת
12 הבנה והשגה זו צריך
13 להיות תחלה הבטול
14 דהנחת עצמותו - אות
15 יו"ד. דמבין שהשכל
16 הוא מציאות, הנה מצד
17 השכל גופא אי אפשר
18 שיונח אצלו באמת (ועד
19 באופן שיהיה לו צר
20 מזה) איך שכל המציאות
21 דכל ההשתלשלות רחוק
22 כו', ולכן צריך להיות
23 תחלה הבטול דהנחת
24 עצמותו שלמעלה
25 מהשכל, ענן היי"ד,
26 נקדה בלבד, וזה פועל
27 גם על השכל - אות ה"א'
28 שמורה על אורך ורחב -
29 שיתאים להנקה, נקדה
30 בהיכלא³⁹ [=נקודה בהיכל.
31 שנקודת הביטול מתרחבת ובאה
32 בהכנה]. וענן הוא י"ד שם
33 הו' שבנפש הוא ענן
34 עסק התורה⁴⁰. וזהו סדר
35 האותיות י' ה' ו': דלאחרי
36 ההתבוננות (העבודה
37 דה' ראשונה) שכללות
38 הגלויים שבעולמות הם
39 רק הארה מצמצמת,
40 שמזה נעשה צר לו
41 מאוד (פנ"ל), הנה
42 ויצעקו אל הו' בצר
43 להם⁴¹, שצועק
44 (ומתפלל) אל הו'
45 שיהיה הגלוי דעצמות
46 אור אין סוף שלמעלה

47 מהצמצום, וזה מביא אותו לעסק התורה, שעל ידי זה מאיר
48 לו הגלוי דעצמות אור אין סוף. דהגם שאוריתא מחכמה
49 נפקת [=התורה יצאה ונמשכה למטה מהחכמה. חכמה של אצילות]⁴²,
50 הרי ידוע הדיוק דבעל ההלולא (דכ"ד טבת - אדמו"ר הזקן)⁴³,
51 דמלשון זה עצמו

52 (אוריתא מחכמה נפקת,
53 נפקת דוקא (כיון שרק יצאה
54 מחכמה אך מקורה נעלה עוד
55 יותר) מוכן ששרש
56 התורה הוא רצון העליון
57 וכו' שלמעלה מהחכמה,
58 ורק שאחר כך באה
59 בחכמה ומשם היא נפקת
60 בבחינת גלוי. וענן ה'
61 אחרונה דשם הו'
62 שבנפש הוא מעשה
63 המצות⁴⁰, שזה בא
64 לאחרי העבודה דוא"ו,
65 תורה, כי בכדי לקיים
66 המצות כדבעי, צריך
67 לידע את המעשה אשר
68 יעשה.

ממצמצמת, שמזה נעשה צר לו מאוד (פנ"ל), הנה ויצעקו אל הו' בצר להם⁴¹,
שצועק (ומתפלל) אל הו' שיהיה הגלוי דעצמות אור אין סוף שלמעלה
מהצמצום, וזה מביא אותו לעסק התורה, שעל ידי זה מאיר לו הגלוי דעצמות
אור אין סוף. דהגם שאוריתא מחכמה נפקת⁴², הרי ידוע הדיוק דבעל ההלולא
(דכ"ד טבת)⁴³, דמלשון זה עצמו (אוריתא מחכמה נפקת, נפקת דוקא) מוכן
ששרש התורה הוא רצון העליון וכו' שלמעלה מהחכמה, ורק שאחר כך באה
בחכמה ומשם היא נפקת בבחינת גלוי. וענן ה' אחרונה דשם הו' שבנפש הוא
מעשה המצות⁴⁰, שזה בא לאחרי העבודה דוא"ו, תורה, כי בכדי לקיים המצות
כדבעי, צריך לידע את המעשה אשר יעשה.

(38) דכשהמשכה היא מעצמות אוא"ס - היא בכולהו עלמין בשוה - ד"ה באתי לגני תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' רח"ט), תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 125), ה'שית" (סה"מ ה'שית" ע' 111-12). (39) ראה לקו"ת ר"פ ראה (יח, ב). מאמרי אדהאמ"צ פ' ראה שם. - מוזח"ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון ה (יט, א). שם בהקדמה (יב, ב). (40) דו"ה דשם הו' הן תורה ומצות - תקו"ז ת"י (כה, ב). אגה"ת ספ"ד. לקו"ת פקודי ג, ג ואילך. ראה כט, א ואילך. אוה"ת שה"ש שבהערה 35. ובכ"מ. (41) לשון הכתוב - תהלים קז, ה. שם, כח. וראה גם שם, יג; יט. (42) זהו ח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ח"ג פא, א. קפב, א. רסא, א. (43) לקו"ת במדבר ז, א. ובכ"מ. ובאוה"ת בראשית כרך ו תורכג, ב "ומקור דברים אלו נא' מפי רבינו ז"ל שבועות תקנ"ה בד"ה ויהי קול מעל לרקיע" - נדפס במאמרי אדה"ז נביאים ס"ע רלב ואילך (וראה שם ע' רלד).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ז) וְהָיָה אִף שֶׁהַעֲבוּדָה דִּמְעָשָׁה הַמְצוֹת הִיא ה' אַחֲרוֹנָה
2 שְׁלֵמֶטָה מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁהוּא הוּא"ו, הָרִי מְזָה גּוֹפֵא מוֹכֵן⁴⁴
3 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר, שְׂדוּקָא הֵייתָם בִּדְרָגָה נְמוּכָה מוֹכִיחַ שֶׁהָאֹר אֵהָא מְתַלְבֵּשׁ בֵּהֶם הוּא
4 נֶעֱלָה בִּיטוּר דִּישׁ מַעֲלָה בְּמַצּוֹת לְגַבִּי תוֹרָה. וְכַמְבָּאָר בְּאֵרוּכָה
5 בְּמֵאמְרֵי הַנ"ל, שֶׁהַתּוֹרָה,

6 עִם הַיּוֹת שֶׁשָּׂרְשָׁהּ הוּא 1
7 רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן וְכו' 2
8 שְׁלֵמֶטָה מֵהַחֲכָמָה 3
9 (פִּנ"ל), הָרִי הָרִצּוֹן 4
10 דִּתּוֹרָה נִתְלַבֵּשׁ בְּחֲכָמָה, 5
11 דִּמְזָה מוֹכֵחַ⁴⁵ שָׂרְצוֹן זֶה 6
12 (גַּם) לְפָנֵי הַתְּלַבְּשוֹתוֹ 7
13 (בְּחֲכָמָה) הוּא רִצּוֹן 8
14 שְׁמוֹרֶכֶת בְּאֵיזָה דְּכָר, מָה 9
15 שָׂאִין פֶּן הָרִצּוֹן דִּמְצוֹת 10
16 הוּא רִצּוֹן שָׂאִינוֹ מוֹרֶכֶת 11
17 בְּשׁוּם דְּכָר וְנִשְׂאָר בְּגִיד 12
18 'רִצּוֹן' שְׁלֵמֶטָה מִשְׁכָּל. 13
19 שֶׁהָרִצּוֹן דִּמְצוֹת הוּא 14
20 מִתְבָּטָא דוּקָא בְּעֵשִׂיָּה 15
21 בְּפוֹעֵל דוּקָא, כִּי הָעֵשִׂיָּה 16
22 בְּפוֹעֵל (בְּגִשְׁמִיּוֹת) אֵינָה 17
23 בְּעָרֶךְ כָּלִל לְגַבִּי הָרִצּוֹן, 18
24 וְכַמִּילָא אֵין שִׁיף לִוְמֵר 19
25 שֶׁהָרִצּוֹן נִתְלַבֵּשׁ בְּמַעֲשָׂה 20
26 (כִּי עֲנִין הַהִתְלַבְּשׁוֹת הוּא 21
27 בְּדָכָר שֶׁבְּעָרֶךְ דוּקָא), 22
28 וְלִכֵּן הָרִצּוֹן שֶׁבְּמַעֲשָׂה 23
29 הוּא רִצּוֹן שָׂאִינוֹ מְלוּבֵשׁ 24
30 וְאֵינוֹ מוֹרֶכֶת בְּשׁוּם 25
31 דְּכָר⁴⁶. וְעַל יְדֵי מַעֲשָׂה 26
32 הַמְצוֹת מִתּוֹסֵף עֲלָיו גַּם 27
33 בְּהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה דִּתּוֹרָה, 28
34 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴⁷ טוֹב טַעַם 29
35 וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמַצּוֹתֶיךָ 30
36 הָאֲמֵנָתִי, דְּעַל יְדֵי קִיּוּם 31
37 הַמְצוֹת (בְּמַצּוֹתֶיךָ), 32
38 וּבִפְרָט כְּשֶׁקִּיּוּם הַמְצוֹת 33
39 הוּא לֹא מִצַּד הַטַּעַם 34
40 וְהַכּוֹנֵה וְרַק מִצַּד אֲמוּנָה 35
41 פְּשׁוּטָה (הָאֲמֵנָתִי), 36
42 מְגִיעִים לְטוֹב טַעַם וְדַעַת 37
43 שֶׁבִּתּוֹרָה⁴⁸. 38

44 ח) וְזֶהוּ הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגָנִים גו' בְּרַח דּוּדֵי גו' עַל הָרִי בְּשָׂמִים, דִּהְיָה יְדוּעֵ⁴⁹ שֶׁהַגְּלוּי
45 שְׁבִגֵּן עֲדָן הוּא (בְּעִיָּקָר) זֶה שְׁמִתְגַּלְהַ לְנִשְׁמוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהָאֲלָקוֹת
46 שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁלֵמֶטָה לְמִטָּה, מָה שָׂאִין פֶּן הַגְּלוּי דָּאוֹר אֵין סוֹף שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי
47 הַמְצוֹת, זֶה יִתְגַּלֵּה בְּעִיָּקָר לְעֵתִיד לְבָא, דְּשִׁכָּר מַצּוֹת בִּהְיָ עֲלֵמָא לִיפָּא⁵⁰, שָׂאֵז
48 יִהְיֶה הַגְּלוּי דָּאוֹר הַסּוֹכֵב, וְעוֹד לְמַעֲלָה יוֹתֵר שִׁיְהִיָּה גְלוּי הָעֲצָמוֹת. וְזֶהוּ
49 שֶׁהַגְּלוּיִם דְּלְעֵתִיד לְבָא נִקְרָאִים הָרִי בְּשָׂמִים, הֵינּוּ הָרִים שֶׁבְּשָׂמִים⁵¹, שְׂמִים הֵם
50 מְקִיפִים כָּל עֲלָמִין, וְהָרִים שֶׁבְּשָׂמִים (שְׂגִם בְּשָׂמִים הֵם הָרִים, בּוֹלְטִים) הוּא עֲנִין
51 גְלוּי הָעֲצָמוֹת שְׁלֵמֶטָה גַּם מְסוּבָב⁵². וְאוּמָר עַל זֶה בְּרַח דּוּדֵי גו' עַל הָרִי
52 בְּשָׂמִים, כִּי הַגְּלוּי דְּמִמְלָא (שְׁבִגֵּן עֲדָן) לְגַבִּי גְלוּי הַסּוֹכֵב (שְׂמִים) וּמִכָּל שְׁבִגֵּן
53 (שְׂמִים) וּמִכָּל שְׁבִגֵּן לְגַבִּי

47 דִּהְיָה יְדוּעֵ⁴⁹ שֶׁהַגְּלוּי שְׁבִגֵּן עֲדָן הוּא (בְּעִיָּקָר) זֶה שְׁמִתְגַּלְהַ
48 לְנִשְׁמוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהָאֲלָקוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁלֵמֶטָה לְמִטָּה,
49 מָה שָׂאִין פֶּן הַגְּלוּי דָּאוֹר אֵין סוֹף שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַמְצוֹת,
50 זֶה יִתְגַּלֵּה בְּעִיָּקָר לְעֵתִיד לְבָא, דְּשִׁכָּר מַצּוֹת בִּהְיָ עֲלֵמָא
51 לִיפָּא⁵⁰ שְׂכָר הַמְצוֹת אֵינוֹ כּוּזָה
52 הַעוֹלָם (גַּם לֹא בְּגִידֵי עֲדָן)⁵⁰,
53 שָׂאֵז יִהְיֶה הַגְּלוּי דָּאוֹר
54 הַסּוֹכֵב, וְעוֹד לְמַעֲלָה
55 יוֹתֵר שִׁיְהִיָּה גְלוּי
56 הָעֲצָמוֹת. וְזֶהוּ שֶׁהַגְּלוּיִם
57 דְּלְעֵתִיד לְבָא נִקְרָאִים
58 הָרִי בְּשָׂמִים, הֵינּוּ הָרִים
59 שֶׁבְּשָׂמִים⁵¹, שְׂמִים הֵם
60 מְקִיפִים כָּל עֲלָמִין - סוֹכֵב
61 כָּל עֲלָמִין, וְהָרִי בְּשָׂמִים
62 פִּירוּשׁוֹ הָרִים שֶׁבְּשָׂמִים
63 (שְׂגִם בְּשָׂמִים הֵם הָרִים,
64 בּוֹלְטִים) הוּא עֲנִין גְלוּי
65 הָעֲצָמוֹת שְׁלֵמֶטָה גַּם
66 מְסוּבָב⁵². וְאוּמָר עַל זֶה
67 בְּרַח דּוּדֵי גו' עַל הָרִי
68 בְּשָׂמִים, כִּי הַגְּלוּי
69 דְּמִמְלָא (שְׁבִגֵּן עֲדָן)
70 לְגַבִּי גְלוּי הַסּוֹכֵב
71 (שְׂמִים) וּמִכָּל שְׁבִגֵּן לְגַבִּי

ז) וְהָיָה אִף שֶׁהַעֲבוּדָה דִּמְעָשָׁה הַמְצוֹת הִיא ה'
אַחֲרוֹנָה שְׁלֵמֶטָה מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
הוּא"ו, הָרִי מְזָה גּוֹפֵא מוֹכֵן⁴⁴ דִּישׁ מַעֲלָה בְּמַצּוֹת לְגַבִּי
תוֹרָה. וְכַמְבָּאָר בְּאֵרוּכָה בְּמֵאמְרֵי הַנ"ל, שֶׁהַתּוֹרָה, עִם
הַיּוֹת שֶׁשָּׂרְשָׁהּ הוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן וְכו' שְׁלֵמֶטָה
מִהַחֲכָמָה (פִּנ"ל), הָרִי הָרִצּוֹן דִּתּוֹרָה נִתְלַבֵּשׁ בְּחֲכָמָה,
דִּמְזָה מוֹכֵחַ⁴⁵ שָׂרְצוֹן זֶה (גַּם) לְפָנֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ (בְּחֲכָמָה)
הוּא רִצּוֹן שְׁמוֹרֶכֶת בְּאֵיזָה דְּכָר, מָה שָׂאִין פֶּן הָרִצּוֹן
דִּמְצוֹת הוּא רִצּוֹן שָׂאִינוֹ מוֹרֶכֶת בְּשׁוּם דְּכָר. שֶׁהָרִצּוֹן
דִּמְצוֹת הוּא בְּעֵשִׂיָּה בְּפוֹעֵל דוּקָא, כִּי הָעֵשִׂיָּה בְּפוֹעֵל
(בְּגִשְׁמִיּוֹת) אֵינָה בְּעָרֶךְ כָּלִל, וְכַמִּילָא אֵין שִׁיף לִוְמֵר
שֶׁהָרִצּוֹן נִתְלַבֵּשׁ בְּמַעֲשָׂה (כִּי עֲנִין הַהִתְלַבְּשׁוֹת הוּא
בְּדָכָר שֶׁבְּעָרֶךְ דוּקָא), וְלִכֵּן הָרִצּוֹן שֶׁבְּמַעֲשָׂה הוּא רִצּוֹן
שָׂאִינוֹ מְלוּבֵשׁ וְאֵינוֹ מוֹרֶכֶת בְּשׁוּם דְּכָר⁴⁶. וְעַל יְדֵי
מַעֲשָׂה הַמְצוֹת מִתּוֹסֵף עֲלָיו גַּם בְּהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה דִּתּוֹרָה,
כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴⁷ טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמַצּוֹתֶיךָ
הָאֲמֵנָתִי, דְּעַל יְדֵי קִיּוּם הַמְצוֹת (בְּמַצּוֹתֶיךָ), וּבִפְרָט
כְּשֶׁקִּיּוּם הַמְצוֹת הוּא לֹא מִצַּד הַטַּעַם וְהַכּוֹנֵה וְרַק מִצַּד
אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה (הָאֲמֵנָתִי), מְגִיעִים לְטוֹב טַעַם וְדַעַת
שֶׁבִּתּוֹרָה⁴⁸.

ח) וְזֶהוּ הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגָנִים גו' בְּרַח דּוּדֵי גו' עַל הָרִי בְּשָׂמִים, דִּהְיָה יְדוּעֵ⁴⁹ שֶׁהַגְּלוּי
שְׁבִגֵּן עֲדָן הוּא (בְּעִיָּקָר) זֶה שְׁמִתְגַּלְהַ לְנִשְׁמוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהָאֲלָקוֹת
שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁלֵמֶטָה לְמִטָּה, מָה שָׂאִין פֶּן הַגְּלוּי דָּאוֹר אֵין סוֹף שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי
הַמְצוֹת, זֶה יִתְגַּלֵּה בְּעִיָּקָר לְעֵתִיד לְבָא, דְּשִׁכָּר מַצּוֹת בִּהְיָ עֲלֵמָא לִיפָּא⁵⁰, שָׂאֵז
יִהְיֶה הַגְּלוּי דָּאוֹר הַסּוֹכֵב, וְעוֹד לְמַעֲלָה יוֹתֵר שִׁיְהִיָּה גְלוּי הָעֲצָמוֹת. וְזֶהוּ
שֶׁהַגְּלוּיִם דְּלְעֵתִיד לְבָא נִקְרָאִים הָרִי בְּשָׂמִים, הֵינּוּ הָרִים שֶׁבְּשָׂמִים⁵¹, שְׂמִים הֵם
מְקִיפִים כָּל עֲלָמִין, וְהָרִים שֶׁבְּשָׂמִים (שְׂגִם בְּשָׂמִים הֵם הָרִים, בּוֹלְטִים) הוּא עֲנִין
גְלוּי הָעֲצָמוֹת שְׁלֵמֶטָה גַּם מְסוּבָב⁵². וְאוּמָר עַל זֶה בְּרַח דּוּדֵי גו' עַל הָרִי
בְּשָׂמִים, כִּי הַגְּלוּי דְּמִמְלָא (שְׁבִגֵּן עֲדָן) לְגַבִּי גְלוּי הַסּוֹכֵב (שְׂמִים) וּמִכָּל שְׁבִגֵּן

(44) ראה תו"א בראשית (ד, א) ובכ"מ, דב' תתאה דוקא מתגלה הי"ד וגם קוצו של יו"ד, כי נעוץ תחילתו בסופן דוקא. (45) ראה המשך תרס"ו ס"ע לד. (46) ראה המשך הנ"ל ע' נד. (47) תהלים קיט, סו. (48) ראה סד"ה טוב טעם ודעת תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' יט). (49) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א (דרמ"צ טו, ב). (50) קידושין לט, ב. וראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קו. ובכ"מ. ולהעיר מאגה"ק ס"ג. (51) ראה שהש"ר במקומו: הרי בשמים — בשמי שמים העליונים. (52) אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תשעו. שם ע' תשפד. ס"ע תשצב.

44 ח) וְזֶהוּ הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגָנִים גו' בְּרַח דּוּדֵי גו' עַל הָרִי בְּשָׂמִים, דִּהְיָה יְדוּעֵ⁴⁹ שֶׁהַגְּלוּי

45 שְׁבִגֵּן עֲדָן הוּא (בְּעִיָּקָר) זֶה שְׁמִתְגַּלְהַ לְנִשְׁמוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהָאֲלָקוֹת

46 שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁלֵמֶטָה לְמִטָּה, מָה שָׂאִין פֶּן הַגְּלוּי דָּאוֹר אֵין סוֹף שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גלוי העצמות (הרי בשמים) הוא באין ערוף כלל ודלגבי
2 העצמות, גם הסוכב הוא אין ערוף. וכמו שכתוב⁵³ רבות
3 עשית אתה ה' אלקי גו' נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוף
4 אליך אגידה ואדברה עצמו מספר גו', פירוש הפסוק: רבות הם כללות

ממלא בגן-עדן.

47

48 (ט) ויש להוסיף בזה שהוא על דרך הידוע בפרוש הפסוק:
49 היושבת בגנים חברים⁵⁶ מקשיבים לקולך, חברים הם מלאכי
50 השרת⁵⁷, והם מקשיבים לקולך לקול התורה והתפלה
51 דישראל, והסיבה שהמלאכים

מקשיבים לקול התורה:

52

53 דלהיות שקול ודבור

54 האדם הוא גשמי, לכן, בכדי שיעלו התורה

55 והתפלה של האדם ויפעלו

56 פעולתם למעלה בשמים הוא

57 על ידי שהמלאכים

58 מזכירים אותם, דגפיה

59 להזן ומנשק להזן⁵⁸ =

60 (המלאך) מחבק ומנשק. ובוה

61 מעלה דיבורים אלו למעלה⁵⁸,

62 ועל ידי שהמלאכים

63 מעלים אותיות התורה

64 והתפלה דישראל

65 (פירוש הנ"ל במקשיבים

66 לקולך), הנה בשכר זה⁵⁹

67 הם מקשיבים לקולך

68 שהם מקבלים מאותיות

69 התורה והתפלה

70 דישראל⁶⁰, שהם - אותיות

71 אלו - נעלים הרבה יותר

72

לגבי גלוי העצמות (הרי בשמים) הוא באין ערוף כלל
[דלגבי העצמות, גם הסוכב הוא אין ערוף. וכמו
שכתוב⁵³ רבות עשית גו' נפלאותיך ומחשבותיך אלינו
אין ערוף אליך גו', רבות הם כללות כל הגלויים דסוכב
וממלא, שנקראים רבות על דרך מה שכתוב בזהר⁵⁴
מאי רבות גדולות עלאין ורברבין, ועל זה אומר רבות
עשית, דכל הגלויים, עם היותם רבות (עילאין ורברבין),
הם כמו עשיה לגביה יתברך. וממשיך בכתוב נפלאותיך
ומחשבותיך גו', נפלאותיך הם הגלויים דסוכב (פלא,
שלמעלה מהשתלשלות) ומחשבותיך הם הגלויים
דממלא, ואומר שכל הגלוי דנפלאותיך ומחשבותיך הוא
רק אלינו, אבל לגבי יתברך הם אין ערוף, אין ערוף
אליך. והמשכתם, אגידה ואדברה (הגדה ודבור הוא
ענין המשכה), מעצמות אור אין סוף, היא על ידי רבוי
צמצומים, עצמו מספר. וכיון שהסוכב ומפל שכן
העצמות הם למעלה מגלוי, לכן הגלוי שלהם לעתיד
לבא הוא על ידי קדימת אור הממלא (שמאיר בגן עדן)
שענינו (דאור הממלא) הוא גלוי, ולכן על ידו דוקא, גם
הענינים שמצד עצמם הם בגדר העלם, נמשכים בגלוי⁵⁵.

(ט) ויש להוסיף בזה שהוא על דרך הידוע בפרוש חברים⁵⁶ מקשיבים לקולך,
חברים הם מלאכי השרת⁵⁷, והם מקשיבים לקולך לקול התורה
והתפלה דישראל, דלהיות שקול ודבור האדם הוא גשמי, לכן, בכדי שיעלו
התורה והתפלה של האדם הוא על ידי שהמלאכים מזכירים אותם, דגפיה להזן
ומנשק להזן⁵⁸, ועל ידי שהמלאכים מעלים אותיות התורה והתפלה דישראל
(פירוש הנ"ל במקשיבים לקולך), הנה בשכר זה⁵⁹ הם מקשיבים לקולך שהם
מקבלים מאותיות התורה והתפלה דישראל⁶⁰, שהם נעלים הרבה יותר

(53) תהלים מ, ו. וראה אוה"ת שה"ש שם ע' תשעג. תשפא. תשפח. כרך ג ע' א"כ ואילך. (54) ח"א רמז, א – הובא באוה"ת (יהל אור) לתהלים שם ס"ו (ע' קנג) לענין "רבות עשית". אלא שבאוה"ת שם מפרש ש"רבות" קאי על "עולמות העליונים וע"ס". (55) ראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קד"ה. שם ע' קח ואילך). (56) שה"ש ח, יג. (57) שהש"ר שם. פרש"י עה"פ. (58) ראה זהר ח"א כג, ב. ח"ב רא, ב. תו"א מקץ מג, סע"ב ואילך. מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ס"ע תי. וש"נ. ובאוה"ת שה"ש שם (כרך ב ע' תשעה. תשפג. תשצא. וראה גם שם ע' תשסז. תשסט) שזהו"ע "מקשיבים לקולך". וכ"ה בשיחת יום ד' וארא, כ"ג טבת תרס"ז (שנאמרה לאחר המאמר ד"ה היושבת בגנים) – ספר השיחות תורת שלום ס"ע 85. (59) כ"ה בתורת שלום שם. (60) אוה"ת שם ע' תשסז. תשסט. תשעה. תשצ. כרך ג ע' א"כג. תורת שלום שם (ע' 86). וכ"מ גם בהמשך באתי לגני

5 כל הגלויים דסוכב
6 וממלא, שנקראים רבות
7 על דרך מה שכתוב
8 בזהר⁵⁴ מאי רבות
9 גדולות עלאין ורברבין
10 [=עליונים וגדולים], ועל זה
11 אומר רבות עשית, דכל
12 הגלויים, עם היותם רבות
13 (עילאין ורברבין), הם
14 כמו עשיה לגבי יתברך. -
15 את ה"רבות" רק 'עשית'.
16 וממשיך
17 נפלאותיך ומחשבותיך
18 גו', נפלאותיך הם
19 הגלויים דסוכב (פלא,
20 שלמעלה מהשתלשלות)
21 ומחשבותיך הם הגלויים
22 דממלא, ואומר שכל
23 הגלוי דנפלאותיך
24 ומחשבותיך הוא רק
25 אלינו, אבל לגבי יתברך
26 הם אין ערוף, אין ערוף
27 אליך. והמשכתם, אגידה
28 ואדברה (הגדה ודבור
29 הוא ענין המשכה),
30 מעצמות אור אין סוף,
31 היא על ידי רבוי
32 צמצומים, עצמו [=רבן]
33 מספר. וכיון שהסוכב
34 ומפל שכן העצמות הם
35 למעלה מגלוי, לכן הגלוי
36 שלהם לעתיד לבא הוא
37 על ידי קדימת אור
38 הממלא (שמאיר בגן
39 עדן) שענינו (דאור
40 הממלא) הוא גלוי, ולכן
41 על ידו דוקא, גם הענינים
42 שמצד עצמם הם בגדר
43 העלם, נמשכים בגלוי⁵⁵.
44 וזו היא הסיבה שכדי לזכות
45 לגילוי הסוכב לעתיד-לבוא
46 צריכים קודם לקבל הגילוי של

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מהמלאכים ועד לעלוי שבאין ערוף⁶¹, על דרך זה הוא גם
2 בענין הגלויים דלעתיד לבא, דהגם שהם נעלים באין ערוף
3 לגבי הגלויים דגן עין, מכל מקום, מפיון שהגלויים דלעתיד
4 הוא האור שנמשך על ידי עשית המצות בדברים גשמיים
5 שבעולם הזה הגשמי

6 והחמרי, לכן צריכים הם
7 להזהב על ידי שעולים
8 לגן עין⁶², דגן עין הוא
9 מזוהב בתכלית (פידוע⁶³)
10 הטעם לזה שאדם
11 הראשון נגרש מגן עין,
12 כי גן עין אינו סובל
13 מציאות החטא ולכן אחר
14 חטא אדם הראשון לא יכל
15 האדם להישאר בגן עין). אלא
16 שעכשיו, גם לאחר

17 שמזדככים בגן עין, הנה עצם המצוה אינו מאיר בגלוי ורק
18 הארה בלבד, אור הממלא. ועל ידי זה (פיון שענינו דאור
19 הממלא הוא גלוי) יהיה לעתיד לבא הגלוי דעצם המצוה,
20 גלוי הסובב, ולמעלה יותר, הרי בשמים, גלוי פשיטות
21 העצמות שאינו מוגדר בכל
22 גדר של העלם וגילוי.

מהמלאכים ועד לעלוי שבאין ערוף⁶¹, על דרך זה הוא
גם בענין הגלויים דלעתיד לבא, דהגם שהם נעלים באין
ערוף לגבי הגלויים דגן עין, מכל מקום, מפיון שהגלויים
דלעתיד הוא האור שנמשך על ידי עשית המצות בדברים גשמיים שבעולם הזה
הגשמי והחמרי, לכן צריכים הם להזהב על ידי שעולים לגן עין⁶², דגן עין
הוא מזוהב בתכלית (פידוע⁶³) הטעם לזה שאדם הראשון נגרש מגן עין, כי גן
עין אינו סובל מציאות החטא). אלא שעכשיו, גם לאחר שמזדככים בגן עין,
הנה עצם המצוה אינו מאיר בגלוי ורק הארה בלבד, אור הממלא. ועל ידי זה
(פיון שענינו דאור הממלא הוא גלוי) יהיה לעתיד לבא הגלוי דעצם המצוה,
גלוי הסובב, ולמעלה יותר, הרי בשמים, גלוי פשיטות העצמות.

ה'שי"ת ס"י (סה"מ ה'שי"ת ע' 125). (61) שלכן נק' המלאכים "חברים", שהם טפלים לנש"י – אוה"ת שם ס"ע תשעד. ריש ע'
תשפג. תשצ. כרך ג ע' א'כג. (62) להעיר מלקו"ת ואתחנן ט, ג, שהמצוות לפי שנתלכשו בדברים גשמיים צריכים שמירה. ושם
(יו"ד, א) שהשמירה היא ע"י התורה – והרי ג"ע הו"ע התורה, כנ"ל בפנים. (63) סה"מ תרס"ב ס"ע רצט. ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"ע עוסק בצ"צ

מוה"ר צבי יוסף שי הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו כמו שכותב מיום ב' לסדר ותחינה את הילדים, תוכו רצוף פעולה גדולה
למעלה הגדול דמגבית הנייר להדפסת ספרי קדש להחיות נפשות בני ובנות ישראל ע"י דביקותם בה'
אלקינו אלקים חיים בלימוד תורת חיים.

ויה"ר שעוד רבות בשנים יקח חלק גדול בענינים כמו אלו וכהנא מסייע (להיות) כהנא לעשות
מכאו"א מבני ובנות ישראל ממלכת כהנים (ע"י שיהיו) גוי קדוש. וגדול הענין ביחוד בדורנו זה דרא
דעקבתא דמשיחא סוף ימי הגלות, ע"י גאולה האמיתית דמשיח צדקנו במהרה בימינו, אשר על זה נאמר
כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ודרשו רז"ל בפרשת השבוע ואלה שמות בני ישראל, בני ישראל
עלו ובני ישראל נפקו (זהר חלק ב' ד' ע"א) שלא שינו את וכו' שיקוים זה על ידי חינוך על טהרת הקדש
מיוסד על יראת שמים טהורה.

בברכה לאורך ימים ושנים טובות וכל טוב לכל המשתתפים בפעולה נשגבה זו.

ב"ה מוצאי שבת קודש מברכים חודש שבט,

כ"ד טבת, ה'תשמ"ג.

ברוקלין, נ.י.

- תרגום מאיריש -

אל בני ובנות ישראל

בכל מקום שהם

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו במוצאי שבת קודש מברכים חודש שבט, שהיום העשירי שבחודש – "העשירי יהי קודש" – הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר,

ובפרט בשנה זו, שקביעות המועד הנוכחי הוא ביום כ"ד טבת, שהיום יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא (מורה הדרך בפנימיות התורה ועל ידה) והשולחן ערוך (מורה הדרך בנגלה שבתורה ועל ידה),

שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה יורשו וממלא מקומו בדורנו,

ובהתחשב בכך שלכל עניני הזכרון בחיים היהודיים ישנה המטרה להזכיר ולעורר ולעודד ולזרז כל יהודי, להוסיף עוד יותר במילוי היעוד שבשבילו נברא, בהתאם להוראה הברורה של תורתנו, תורת חיים: "אני נבראתי לשמש את קוניי", על-ידי חיזוק והפצת יחדות, תורה ומצוות, אצלו ובסביבתו, במלוא המדה,

מוצאי שבת קודש . . כ"ד טבת . . ההילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן: להעיר אשר קביעות שנה זו היא כמו בשנת ההסתלקות, כלשון "הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" בהקדמתם לשו"ע אדמו"ר הזקן "במוצאי ש"ק כ"ד טבת". ועדיין כותב הצ"צ (נדפס במענה לשון – ווילנא, תער"ב. הוצאת קה"ת, תשי"י (ושלאח"ז). פסקי דינים להצ"צ בסופו (קה"ת, תשל"ב)) "במוש"ק כ"ג אור לכ"ד טבת".

מוצאי שבת . . כ"ד טבת . . ההילולא . . הזקן: ראה ביאור השייכות דכ"ז בארוכה (ע"פ קבלה) – ליקוטי לוי"צ אגרות ע' רמט ואילך.

שבט . . יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר: להעיר מל"ת להאריז"ל פי ויצא. ובתו"א (מט, ד): י"ב שבטים הם כנגד י"ב צירופי הוי' שבכל חודש מאיר צירוף אחד. ובאוה"ת בא (ע' רנד) שיי"ב ר"ח הם כנגד י"ב שבטים. ובכמה ספרים דחודש שבט (חודש הי"א) שבטו יוסף (שנולד שבט הי"א), ושם הראשון של בעל ההילולא דחודש זה הוא יוסף (נתבאר בארוכה בהתוועדות ש"ק מבה"ח שבט תשמ"ג). – אבל ראה ספר קה"י ערך י"ב חדשים וי"ב שבטים, דשבטו דשבט – לא יוסף.

העשירי יהי קודש: (בחוקותי כז, לב) מכל מקום (בכורות נח, ב). וראה זח"ב רעא, א. בחיי ר"פ תרומה. **יום ההילולא:** יום זכאי וסגולה, כמובן מהדגשת רבנו הזקן: "צריך לאודועי שביום פטירת רבינו הגדול המגיד, הילולא רבא, בו ביום יצאתי לחפשי" (אגרות קודש אדה"ז (קה"ת תשי"מ) סי' לט (ע' צט)). וראה (תניא) אגה"ק סי' ז"ך וביאורו וסי' כח. סידור שער הלי"ג בעומר (דש, ב-ג). ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תיג ואילך). ד"ה ואתם הדבקים, תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו ע' רכב ואילך).

בעל התניא והשולחן ערוך: ל' כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו מיו"ד כסלו תשי"ט (נדפס בסה"מ תשי"ט (קונט' י"ט כסלו) ע' 3השני). ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"י ע' לו ואילך (ובהערה 14 שם).

שכ"ק מו"ח אדמו"ר . . יורשו: ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז: שהמלכות **ירושא** כו' ולא המלכות בלבד אלא כל השררות . . ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם. – ובספרי (שופטים יז, כ): כל פרנסי ישראל. ולהעיר, שכ"ק מו"ח אדמו"ר ה' בן יחיד (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"א ה"א) (והל' מלכים בסוף הפרק)).

וממלא מקומו: ראה המשך ל' הרמב"ם הנ"ל (הל' מלכים פ"א ה"ז).

הזכרון . . המטרה: ובלשון הכתוב במצות תפילין (שהוקשה כל התורה כולה לתפילין – קידושין לה, א):

לזכרון גוי למען תהי' תורת ה' גוי (בא יג, ט). ולהעיר משיחת חגה"ש תרצ"ד (לקוטי דיבורים ח"א ק, א ואילך).

אני נבראתי לשמש את קוני: קידושין בסופה. וראה או"ת להח"מ סי"פ שמות איך שעיי' כל מצוה פועל בכל העולמות ומקשרם להקב"ה.

ובסביבתו: שהרי כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה כו' (שבת נד, ב. וש"ג). ומרובה מדה טובה – מי שיש

בידו לזכות את הרבים.

במלוא המדה: ראה כתובות סז, רע"א.

אגרות קודש

- ודאי יתבוננו באחת מנקודות היסוד של תוכן יום ההסתלקות-הילולא, יום הסיכום של "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", והיא: כשיהודי מחליט לעסוק בהפצת היהדות, למרות כל הקשיים, הוא ודאי מצליח למצוא כוחות ואפשרויות להתגבר על כל הקשיים, ומתקיימת הבטחת הקב"ה, בורא האדם ומנהיגו "יגעת ומצאת".

הרי זו הדוגמא החי' שבאה לידי ביטוי בחיי יום-יום של בעל ההילולא, כולל עשר השנים האחרונות לחייו בעלמא דין במדינה זו, שגם אז לא חסרו נסיונות קשים מאוד – מבחינות מסויימות אף קשים יותר מאשר במדינה ההיא ש"מאחורי מסך הברזל" – כידוע ומפורסם.

מובן מאליו שאת מה שבעל ההילולא השיג, ובפרט באמצעות ה"יגעת" שלו, קשה, ואולי אף יותר מקשה, להשיג לאדם בערכנו, שאין לו את הכוחות הבלתי רגילים ומסירות הנפש שלו וכו'. ברם, יש לזכור כי לאחר שהוא פרץ את כל המכשולים וסלל את הדרך, ייסד מוסדות חינוך, תורה וחסד, חרש, זרע והפריה במסירות-נפש ובאהבת ישראל בכל תחום של יהדות, ויצר את האפשרויות לכל יהודי, ולכל היהודים, אנשים ונשים וטף ללכת בעקבותיו – לא נותרה שום סיבה להחליש ח"ו את ההתמסרות לעסוק בכל שטחי הפצת היהדות, כל אחד וכל אחת כיד ה' הטובה **עליו**, כפי אופן ה"יגעת" שלו,

ובמיוחד לאור העובדה שהקשיים בהם נתקלים עתה, כאן ובמדינות רבות אחרות, הם קטנים וקלים, ללא כל יחס, מאלה שבעל ההילולא נתקל בהם. **אדרבה**: ניתן לקבל סיוע ועידוד, וכבר נתקבלו ומתקבלים, מממשלות, מוסדות שונים, קבוצות וכו'.

הדבר היחיד הנדרש הוא – הערכה ראוי' ונכונה של השליחות האלקית – ויחד עם זה של הכוחות האלקיים – שניתנו לכל יהודי, גבר או אשה, כדי להאיר את העולם – העולם העצמי והעולם שמסביב – ב"נר מצוה ותורה אור", תוך שימת דגש על "המעשה – הוא העיקר", החל מקיום המצוות המעשיות בחיי יום-יום כדבעי ובהידור, ואת כל זאת לעשות בשמחה ובטוב לבב –

וגם באופן של "ואהבת לרעך כמוך", ש"רעך" יהי "כמוך", עושה ומשפיע – פנסאי – "כמוך" כפי שהנך אתה, במסירות גדולה ביותר ובשמחה של מצוה.

כל . . חייו: ל' אדה"ז שם באגה"ק ביאור לסי' ז"ך. וראה סידור שם.

יגעת ומצאת: מגילה ו, ב.

עשר השנים האחרונות: ראה ע"ד ג' התקופות (של עשר שנה) דנשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר – לקו"ש חלק ח"י ע' שג ואילך.

שמאחורי מסך הברזל: כדאמרי אינשי – להעיר ממחז"ל (פסחים פה, ב) אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. וראה ברכות לב, ב. ובארוכה ס' הליקוטים (ממאמרי וכו' דהצ"צ) מע' ברזל. ושי"נ.

הברזל: ראה פרש"י יתרו כ, כב (ממדות פ"ג, מ"ד).

פרץ . . וסלל את הדרך: כידוע בענין "פתח" (ראה כש"ט – הוצאת קה"ת – סי' רנו. דרך חיים לאדמו"ר האמצעי לג, רע"א. סה"מ תרע"ח ע' רפג. ועוד).

ללכת בעקבותיו: להעיר מלשון אדה"ז באגה"ק סי' ז"ך: כאשר נלך בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו.

כיד . . עליו: ע"פ עזרא ז, יט. ח, יח. נחמ"י ב, ח.

השליחות האלקית . . להאיר את העולם: ראה ב"ר פ"ב, ג. ולהעיר מפירוש הצ"צ: אגן פעלי דיממא אגן (עירובין סה, א) – אונוער ארבעט איז אויף מאכן ליכטיק (לקו"ד ח"ב רי, ב. סה"מ תש"ח ע' 292 ואילך).

הכוחות האלקיים: כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל (עקב ח, יח) ובפרט מילוי התפקיד אשר בשבילו נברא.

נר מצוה ותורה אור: משלי ו, כג. ראה אוה"ת נ"ך עה"פ. המשך יונתי, תר"ם ע' א' ואילך.

המעשה – הוא העיקר: אבות פ"א מ"ז.

בשמחה ובטוב לבב: כמ"ש (תהלים ק, ב) "עבדו את ה' בשמחה". וראה רמב"ם סוף הל' לולב. שלי"ה ס"פ

תבוא (שפר, א). ועוד. תניא פכ"ו.

ואהבת לרעך כמוך: קדושים יט, יח. ובתו"כ (הובא בפרש"י עה"פ): זה כלל גדול בתורה. ובשבת לא, א: זו

היא כל התורה כולה. וראה תניא פל"ב. קונטרס אהבת ישראל.

פנסאי: בלשון כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – ראה הביאור ס' השיחות תש"א ע' 136. ובארוכה בשיחת י"ג

תמוז תשכ"ב.

אגרות קודש

ויהי רצון, בהתבסס על דברי העידוד והברכות של בעל ההלולא, שהרי "דברי צדיקים קיימים לעד ופועלים לעד", עד כדי "פועל ישועות בקרב הארץ" – שכל אחד ואחת יפעלו בכל העניינים האמורים ביתר התמסרות ושמחה מאשר עד עתה,

שהרי לכל עניני טוב וקדושה, שהם קשורים עם הקב"ה שהוא **אין סוף**, אין להם סוף והגבלה, ככל שהם טובים בהווה, אפשר – וממילא חייבים – ללכת בהם מחיל אל חיל.

ונוסף על העיקר – עצם הדבר של מילוי שליחותו של הקב"ה,

הרי כל תוספת השתדלות בכך מהווה תוספת בצנורות ובכלים והרחבה בהם, כדי לקבל וליהנות בפועל מן הברכות האלקיות בכל הדרוש,

ובלשון דוד המלך, נעים זמירות ישראל, שנאמר כבקשה וציווי, אך מכיל גם משמעות ותוכן של הבטחה: "הרחב פיד" – ויהי – "ואמלאהו",

ועל כולם, ולראשונה, הברכה העיקרית שבמהרה בימינו נראה בקיום היעוד שבהפטר שבת-קודש הנוכחית: "ואתם תלוטטו לאחד אחד בני ישראל", שהקב"ה בכבודו ובעצמו יהי "אוחז בידו ממש איש איש ממקומו" – ומוליכו – יחד עם כל בני ישראל ומוליך אותם בתור "קהל גדול" (**בל' יחיד**) – ומוציא אותם מן הגלות ו"מ י ד הן נגאלין", בגאולה האמיתית והשלימה.

בכבוד ובברכה להצלחה רבה,

ולבשרות טובות בכל האמור

מנחם שניאורסאהן

דברי צדיקים קיימים . . לעד : מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ קונטרסים ח"א פח, א. אגרות קדוש ח"ב ס"י תע) עיי"ש.

פועל . . הארץ : תהלים עד, יב. וראה אגה"ק סכ"ח.

הקשורים הרי עם הקב"ה . . אין סוף . . מחיל אל חיל : ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל סוף ברכות.

מחיל אל חיל : תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. שו"ע אדה"ז חאו"ח סקני"ה ס"א. וש"נ.

דוד המלך. נעים זמירות ישראל : ש"ב כג, א.

וציווי . . הבטחה : ראה תו"א (תשא פו, ג), לקו"ת (ואתחנן יא, ב) בנוגע ל"ואהבת" – שהוא לשון ציווי וגם לשון עתיד והבטחה. וראה לקו"ת במדבר יג, ג.

הרחב . . ואמלאהו : תהלים פא, יא. וראה ברכות נ, א (דמפרש בד"ת) ובירושלמי תענית פ"ג ה"ו (בכל צרכי האדם). וראה ליקוט מכתבים כלליים לחגה"פ תשמ"ב ע' 14 הערה 4.

ואתם . . בני ישראל : ישע"י כז, יב.

שהקב"ה בכבודו ובעצמו . . אוחז בידו : פרש"י נצבים ל, ג. נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' קעו ואילך.

קהל גדול : ירמ"י לא, ז.

בל' יחיד : כי "קהל" אינו רק צירוף של כמה יחידים, כי אם מציאות אחת דציבור. וראה לקו"ש חלק ח"י ע' קיג ואילך.

מיד הן נגאלין : רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמות, מברכים החודש שבט, ה'תשט"ז.

בלתי מוגה

- א. בפרשתנו מצינו שני ענינים הפכיים – התחלת שעבוד מצרים, והקדמת הרפואה למכה:
 מתחיל בפרשה זו הסיפור אודות השעבוד דבני ישראל בגלות מצרים, "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך וגו'"¹.
 כלומר: גם בפרשיות שלפני זה מסופר כבר אודות מעמדם ומצבם של בני ישראל לאחר שיצאו מארץ כנען (ארץ ישראל) ובאו לארץ מצרים, אבל אף על פי כן, היה זה באופן ד"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"², שמבחר שנותיו של יעקב אבינו היו אותן טו"ב שנים שחי בארץ מצרים³, וכידוע (וכבר נדפס⁴) דברי אדמו"ר הזקן לה"צמח צדק" שגם במצרים היה הענין ד"ויחי".
 [וההסברה בזה – על פי הידוע (וכפי שיתבאר לקמן⁵) שבענין הגלות יש ענין של טוב ועילוי שאי אפשר לבוא אליו כי אם על ידי הגלות דוקא, ובתחילת הירידה למצרים נרגש מיד טוב זה, ולכן לא נרגש החסרון שבענין הגלות, כי אם המעלה בלבד].
 מה שאין כן בפרשתנו מתחיל הסיפור אודות שעבוד הגלות – כאשר "ויקם מלך חדש גו'", "שנתחדשו גזירותיו"⁶, לאחר ש"וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"⁷, ש"כל זמן שאחד מן השבטים קיים (ועל אחת כמה וכמה בחיי יעקב) לא היה שעבוד"⁸.
 ולאידך גיסא – עוד לפני ש"ויקם מלך חדש גו'" (התחלת השעבוד), מקדימה ומספרת התורה⁹ "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אותם", שענין זה הוא בבחינת הקדמת רפואה למכה:
 כדי שיהיה בכחם של בני ישראל לעבור את הגלות והשעבוד, שלא יאבדו חס ושלום בגלות, ואדרבה, שינצלו את גלות מצרים שעל ידי זה תהיה הכנה והקדמה למתן-תורה, כמו שכתוב¹⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" – הרי זה נעשה על ידי זה שבגלות מצרים גופא היתה ההנהגה עם בני ישראל באופן שלמעלה מהטבע: "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד",
 ובענין זה נכללת גם ההנהגה שלמעלה מהטבע ביחס לילדים הקטנים שנולדו במצרים – כמסופר במדרשי חז"ל¹¹ שהקב"ה הי' "מלקט להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש שנאמר¹² ויניקוהו דבש מסלע ושמן גו", ועל ידי זה "הם – הילדים – הכירוהו תחלה" בזמן קריעת ים סוף,
 ועד ש"ותמלא הארץ אותם", היינו, שכל ארץ מצרים נתמלאה בבני ישראל ("איבערפול מיט אידן"), ועד שלא היתה שום נקודה בכל ארץ מצרים שלא היתה חדורה עם בני ישראל.
 ויש להוסיף בדיוק הלשון "ובני ישראל פרו וישרצו גו' במאד מאד" – על פי המבואר בלקוטי תורה¹³ על הפסוק¹⁴ "טובה הארץ מאד מאד", ש"ב פעמים מאד הם כנגד עלמין סתימין דלא אתגליין . . . ועלמין דאתגליין", וענין זה היה נתינת-כח לבני ישראל שיוכלו לעבור את ב' הירידות דגלות מצרים, כמו שכתוב¹⁵ "ירד ירדנו", ולא עוד אלא שעל ידי זה תהיה גם העליה באופן ד"אעלך גם עלה"¹⁶.
 ונמצא, שבפרשתנו מודגש לא רק אודות התחלת שעבוד גלות מצרים, אלא גם הקדמת הרפואה שעל ידה יוכלו לעבור את הגלות, ויתירה מזה, לנצל את גלות מצרים שעל ידי זה תהיה הכנה למתן-תורה.

(9) פרשתנו שם, ז.

(10) פרשתנו ג, יב ובפרש"י.

(11) סוטה יא, ב. שמו"ר פ"א, יב.

(12) האזינו לב, יג.

(13) שלח לח, רע"ג.

(14) שלח יד, ז.

(15) מקץ מג, כ. וראה תו"א ריש פרשתנו.

(16) ויגש מו, ד. וראה תו"א שם.

(1) פרשתנו א, יג.

(2) ר"פ ויחי.

(3) ראה בעה"ט עה"פ.

(4) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום

יום" יח טבת). וראה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.

(5) וראה בארוכה לקו"ש שם.

(6) פרשתנו א, ח ובפרש"י.

(7) שם, ו.

(8) פרש"י וראה ו, טז.

- ב. ועל פי הידוע שגם הסיפורים שבתורה אינם סתם סיפורים, אלא הם מהווים הוראה (תורה מלשון הוראה) בעבודת האדם, כדאיתא בזוהר¹⁷ – יש לבאר את ההוראה בעבודת האדם מהאמור לעיל:
- ידוע שכל הגלויות הן בדוגמת גלות מצרים. ולכן, כשם שבגלות מצרים היה הענין דהקדמת רפואה למכה על ידי "ותמלא הארץ אותם", שבכל ארץ מצרים לא היתה שום נקודה שלא היתה חדורה בהנהגה עם בני ישראל באופן שלמעלה מהטבע, וענין זה היה נתינת כח לבני ישראל שיוכלו לעבור את הגלות – כן הוא גם בגלות זו, הנה מבלי הבט על כך שנמצאים במצב דחושך כפול ומכופל כו', אין להתפעל מכך; יש לדעת ש"ותמלא הארץ אותם", שאין שום נקודה בגלות, לא בענינים גשמיים ואפילו לא בענינים חומריים, שאינה חדורה במציאותם של בני ישראל ובדרך ההנהגה שלמעלה מהטבע.
- וכשם שגלות מצרים היתה הכנה להגילוי דמתן-תורה – כך גם גלות זו היא הכנה להגילויים דלעתיד לבוא, שיהיו באופן נעלה יותר מהגילוי דמתן-תורה שלאחרי ועל ידי יציאת מצרים, כמו שכתוב¹⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נו"ן פלאות"¹⁹, היינו, שאז יתגלה גם שער הנו"ן שלא נתגלה במתן-תורה, כיודע שבמתן-תורה (שלאחרי גלות מצרים) נתגלו מ"ט שערים בלבד, ולכן בספירת העומר (שהיא הכנה למתן-תורה) סופרים מ"ט ימים, כיון שצריכים להתכונן רק לגילוי מ"ט שערים בלבד, מה שאין כן לעתיד לבא יתגלה גם שער הנו"ן, שהוא מהות ועצמות אין סוף ברוך הוא.
- וכאשר יודעים את גודל הגילוי שגלות זו היא הכנה אליו, "מזוייסט מיט וועמען מען האָט דאָ צו טאָן", עם ענין החמישים, עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא – הרי מובן שאין מתפעלים מכל ההסתר כו', כיון שיודעים שישנה נתינת כח מעצמות ומהות לעבור את קושי הגלות (על ידי "ותמלא הארץ אותם"), ולזכות להגילוי ד"אראנו נפלאות" – ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דבר²⁰.

* * *

- ג. צוה לנגן ואמר מאמר דבור המתחיל ואלה שמות.

* * *

- ד. בפרשה²¹ זו – פרשת שמות – מתחיל הסיפור אודות גלות מצרים, "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים"²², עבודת פרך (כנ"ל סעיף א).
- סדר שעבוד הגלות היה, שבתחילה התחילו בני ישראל לוותר מעט מעט בענינים רוחניים, ונכנעו לדרישותיהם של המצריים, ואחר כך היה שעבוד הגלות בגשמיות.
- ההתחלה היתה ב"וימררו את חייהם", דקאי על התורה שהיא חיותו של כל אחד ואחד מישראל²³, ולאחר שנכנעו ברוחניות, נעשה שעבוד גם בגשמיות, "בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'".
- ה. איתא בספר "פנים יפות"²⁴ בביאור הטעם ששבט לוי לא נשתעבד לפרעה – כדברי פרעה²⁵ "לכו לסבלותיכם", שכיון ששבט לוי לא היה משועבד לפרעה, אלא עסקו במלאכה שלהם, לכן נאמר "לסבלותיכם", למלאכה שלכם²⁶ – כי על שבט לוי נאמר²⁷ "תומיך ואוריך לאיש חסידיך": "תומיך" קאי על מצות מילה, ו"אוריך" קאי על תורה, שבהם היה שבט לוי בשלימות²⁸ גם בשעת הגזירה, ולכן לא היו תחת שעבוד פרעה. מה שאין כן שאר בני ישראל, שנכנעו לגזירה ד"תומיך ואוריך" – היה זה התחלה גם לשעבוד בגשמיות.

וכאן מדובר בכללות, ש"ע"י השעבוד ברוחניות נעשה שעבוד בגשמיות (מהנחה בלתי מוגה).

(24) לבעל המחבר ספר המקנה. – כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק: כיון שנוכחים כאן "עולם ש"ע אידן", הנני מציין את ה"ייחוס" שלו... (מהנחה בלתי מוגה).

(25) פרשתנו ה, ד.

(26) ראה שמו"ר פ"ה, טז. הובא בפרש"י עה"פ.

(27) ברכה לג, ח.

(28) נזכר גם הענין דשמירת ברית המעור, שהוא כללות ענין ההתקשרות דבורא ונברא (מהנחה בלתי מוגה).

(17) ח"ג קנב, א. וראה שם נג, ב.

(18) מיכה ז, טו.

(19) זח"א רסא, ב. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפו ואילך).

(20) ישע"י מ, ה.

(21) מכאן עד סוף ס"ח – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 487 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(22) פרשתנו א, יד.

(23) ואין זה בסתירה לפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"וימררו את חייהם" קאי על שעבוד המוחין, שבתחילה ה' שעבוד המוחין ואח"כ שעבוד המדות – כי פירוש הנ"ל הוא בפרטיות יותר, ברוחניות גופא,

- ולכאורה אינו מוכן: בשלמא בענין "תומיך זו מצות מילה" – היו מחוייבים בזה מצד הציווי לאברהם אבינו;¹ אבל בשאר הענינים שבתורה – לא היו מחוייבים, שהרי המדובר הוא לפני מתן-תורה. ובכלל בנוגע לענין המסירות נפש – יש חקירה אם היו מחוייבים במסירות נפש, כיון שיש מקום לומר שהיה להם דין בני נח²⁹ שאינם מחוייבים במסירות נפש³⁰. ואם כן, איך יתכן שנענשו בשעבוד מצרים על כך שלא מסרו נפשם?
- ו. וההוראה מזה, שכאשר מדובר אודות רוחניות, הנה לפעמים לא נוגע אם מחוייבים במסירות נפש בבירור על-פי דין או לא, ואפילו לא נוגע אם מחוייבים בעצם הענין מצד הדין, או שאין זה אלא הנהגה שהנהיג הרכי, או רבי שלפניו – על דרך שבמצרים קיבל שבט לוי את ענין לימוד התורה כפי שהנהיג אברהם³¹ וכו', ועד למסירות נפש.
- כשמדובר בענין של רוחניות – אין לקבל (להכנע בפני) גזירות, אלא יש ללכת בכל התוקף.
- והיינו משום שהגשמיות תלויה ברוחניות. אם נכנעים לגזירה ברוחניות – מגיחה ("שפאָרט אַרויס") הגזירה גם בגשמיות. ולאידך גיסא, אם אין נכנעים לגזירה ברוחניות, אזי מכריז פרעה בעצמו "לכו לסבלותיכם" – פרעה בעצמו מודה בענין ד"לסבלותיכם", שאין משועבדים אליו.
- פרעה היה מלך בכיפה על כל העולם³², והיו לו כחות גדולים ביותר, עד שאפילו משה רבנו פחד מזה, עד שאמר לו הקב"ה "בא אל פרעה"³³. והרי גם שבט לוי היה תחת שלטונו של פרעה מלך מצרים, שהיה מושל בכל העולם, ועל אחת כמה וכמה בארץ מצרים גופא, שאיש לא היה יכול להימלט משם³⁴. ואף על פי כן, מכיון שהם לא נכנעו לפרעה ברוחניות, לא היתה לו שום דעה (שליטה) עליהם.
- ז. סיפורי התורה הם הוראה בעבודת האדם. איתא ברמב"ם³⁵, שכל מי שנדבה לכו לשרת את הוי', הרי הוא כמו שבט לוי. אמנם אין לו חלק ונחלה בארץ, אבל "ה' הוא נחלתו"³⁶, ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.
- צריכים איפוא כל בני ישראל לדעת שהם בדוגמת שבט לוי.
- כאשר בא מנגד שמבלבל ומפריע לעבודת ה' – אין לחשוב שעל ידי זה שיוותרו לו במקצת, יחדל מלבלבל. בדיוק להיפך: אם ייכנעו לו במקצת, יתחיל לבלבל עוד יותר. ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות: אם מוותרים על דבר מסויים בגזירות בענינים רוחניים, "וימררו את חייהם" – נעשה מיד (כמו שכתוב לאחר זיה) "בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'".
- ח. לאידך גיסא, אם אין נכנעים במאומה ל"קליפה" המבלבלת, אלא מתנהגים באופן ד"תומיך ואוריך לאיש חסידך" ("אוריך" – לימוד התורה, ו"תומיך" – קיום המצוות) – אזי נפטרים משעבוד הגלות, ואין ל"קליפה" שום שליטה, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות.
- ואף על פי שמצד חושך הגלות נדרש לוותר ("צו פאַרבייגן") על כמה ענינים, וכמו מצוות התלויות בבית-המקדש – הרי באמת הכוונה בגלות היא שתהיה הכנה והקדמה להגילויים דלעתיד.
- כתיב³⁷ "כתית למאור", ודרשו חז"ל³⁸ שישראל נמשלו לזית, מה הזית הזה כשמכתשין אותו מוציא שמנו, כך ישראל וכו'.
- דוקא הגלות היא הכנה למתן תורה.
- כך היה בגלות מצרים, וכך גם – בגלות זו. אלא שאז, אחרי גלות מצרים, נתגלה גליא שבתורה, ועתה נזכה לגילוי המאור עצמו – המאור שבתורה ("כתית – למאור"), שענין זה הוא על ידי פנימיות התורה.

(33) ר"פ בא. וראה זהר ח"ב לז, א.

(34) מכילתא ופרש"י יתרו יח, ט.

(35) סוף הלכות שמיטה ויובל.

(36) עקב יו"ד, ט.

(37) תצוה כז, כ.

(38) מנחות נג, ב.

(29) הצרפתים ברמב"ן אמור כד, יו"ד. גור ארי' וישב לז, ב. רא"ם

פרשתנו ד, כד.

(30) רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ב.

(31) ראה חזקוני פרשתנו ה, ד.

(32) ראה תרגום שני על אסתר בתחלתו. מכילתא בשלח יד, ה.

ועוד.

- 1 וכאשר אין מוותרים בשום פרט, הרי אף על פי שבינתיים נמצאים עדיין בגלות, ולא בארץ-ישראל, כיון
2 שכך הוא מצד הכוונה העליונה – מכל מקום ישנו הענין ד"ואכלו את חלב הארץ"³⁹, דהיינו שישנו רק ענין
3 הגלות (שלא נמצאים בארץ-ישראל), אבל לא ענין השעבוד⁴⁰.
- 4 ט. כשם שהדברים אמורים בנוגע לכללות ענין הגלות – כן הוא גם בנוגע לכל אחד ואחד בפרט:
5 מי שנדמה לו שקשה לו לקיים ענין פלוני ופלוגי, והוא סבור שעל ידי זה שיוותר בענין מסויים זה, יהיה
6 לו קל יותר הן בגשמיות והן ברוחניות, משום שענין זה יחדל מלבבל אותו כו' – עליו לדעת שהאמת היא
7 בדיוק להיפך: על ידי הוויתור נעשה המצב גרוע יותר הן ברוחניות והן בגשמיות. ודוקא על ידי ענין המסירות
8 נפש, אפילו על הנהגה בעלמא – נפטרים לגמרי מכל ענין השעבוד.
- 9 וכן הוא גם בענינים הנוגעים אל הזולת:
- 10 ובהקדמה – דכיון ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁴¹, צריך כל אחד ואחד מישראל לעסוק גם בעניני הכלל,
11 ובפרט אלו שהם "אנשים כלליים", שתפקידם וענינם לעסוק בעניני הכלל.
- 12 אמנם, כאשר צר לו הזמן, שאין לו די פנאי, או שחסר לו כח או מרץ כו', והוא סבור שעל ידי זה שימעט
13 בעבודת הכלל יהיה לו קל יותר מבחינת הזמן או הכח – עליו לדעת שהאמת היא בדיוק להיפך: על ידי שימעט
14 בעבודת הכלל – יקשה עליו עוד יותר, ודוקא על ידי שלא יוותר בשום דבר – יהיה לו קל יותר, כיון שאז
15 מתבטלת הקליפה המבלבלת.
- 16 וכל זה הוא לא רק בענינים המחוייבים על-פי דין, אלא גם בנוגע לענינים של הידור (אם הוא שייך להידור
17 זה⁴²) – שגם עליהם יש לעמוד בתוקף, עד כדי מסירות נפש.
- 18 י. וכידוע המשל בזה (שרבים נוהגים לספרו) – מספינה שעמדה לטבוע, והמלחים הורו להשליך את
19 המשאות הכבדים שבה, ועלה בדעתם של נוסעי הספינה, שלכל לראש ישליכו את הטלית והתפילין, ורק אחר כך
20 – אם זה לא יעזור – ישליכו את האבנים הכבדות...
21 וכן הוא גם בנמשל:
- 22 כללות העולם נמשל לספינה בים סוער⁴³. ומובן, שכאשר ישנה "רוח סערה", ועומדים לטבוע – אין שום
23 מקום בשכל "להשליך" לכל לראש את הטלית והתפילין.
- 24 ומובן שענין זה הוא לאו דוקא בתפילין דרש"י שהם חיוב על-פי דין, אלא גם בהתפילין שהם מצד הידור,
25 תפילין דרבינו תם, וכן בתפילין דשימושא רבא ודראב"ד – לאלה השייכים לזה.
- 26 [ובפרטיות:
- 27 תפילין דרש"י – שכל בני ישראל חייבים בהם – הם "מוחין דאימא"⁴⁴, שענינם הבנה והשגה, ולכן הכוונה
28 בהנחתם היא "לשעבד הלב והמוח"⁴⁵.
- 29 תפילין דרבינו תם – הם "מוחין דאבא"⁴⁴ שלמעלה מ"מוחין דאימא", ולכן אין מברכים על הנחתם (על
30 דרך שאין מברכים על תפילין של ראש שלמעלה מתפילין של יד⁴⁶). אבל, בכלל, שייכים חסידים גם לתפילין
31 דרבינו תם.
- 32 ותפילין דשימושא רבא – שנחלקים לשתיים: שימושא רבא וראב"ד – הם בחינת הכתר⁴⁷, ולכן הם שייכים
33 רק ליחידי סגולה, שגם הענינים דכתר שלמעלה מהשתלשלות יכולים לבוא אצלם בגילוי בענין הנוגע בפועל
34 ממש, ולכן מניחים גם תפילין אלו].

(39) ויגש מה, יח.
(40) וע"ד ענין הגלות כמו שהוא בפרשת ויחי, כנ"ל ס"א (מהנחה בלתי מוגה).
(41) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
(42) ראה ברכות יז, ב. אנציק' תלמודית ערך גאווה (כרך ה ע' מ ואילך). וש"נ.
(43) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ג ריש ע' 153. תורת מנחם – תפארת לוי"צ ח"א ע' קד. התועדויות תשמ"ט ח"ד ע' 240 ואילך.
(44) פע"ח שער התפילין פ"ט.
(45) ראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סכ"ה ס"ה (סי"א).
(46) ראה תו"א פרשתנו נב, ב.
(47) עמק המלך שער קרית ארבע פס"ח.

(39) ויגש מה, יח.
(40) וע"ד ענין הגלות כמו שהוא בפרשת ויחי, כנ"ל ס"א (מהנחה בלתי מוגה).
(41) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
(42) ראה ברכות יז, ב. אנציק' תלמודית ערך גאווה (כרך ה ע' מ ואילך). וש"נ.

וכן הוא בנוגע לכל עניני התורה – ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין⁴⁸ – שיש ענינים שמחוייבים בהם על-פי דין (כתפילין דרש"י), ויש ענינים של הידור (כתפילין דרבינו תם וכו'). וכאשר במצב של קשיים כו', "משליכים" ומוותרים לכל לראש על ענין רוחני, בין אם זהו ענין של חיוב ובין אם אין זה אלא הידור (למי ששייך להידור) – הרי זה מוכיח, שכל עניני התורה והמצוות אינם מתוך נעימות ועריכות ("געשמאק"), אלא בדרך של כפיה, בבחינת "וימרו את חיהם". ועוד זאת, שלא זו בלבד שעל ידי זה אין נפטרים מהקשיים כו', אלא אדרבה, שהקשיים מתגברים עוד יותר ("בעבודה קשה בחומר ובלבנים גו'"); ולאידך גיסא – כאשר לא מוותרים ועומדים בתוקף, אזי נעשה "לכו לסבלותיכם", שמתבטלים השעבוד והקשיים כו'.

יא. לכאורה יש מקום לחשוב, שטעות זו ישנה רק אצל בעלי-בתיים. אבל האמת היא, שטעות זו עצמה קיימת גם אצל תלמידי הישיבות:

בביאור הטעם ש"בן שמונה עשרה לחופה"⁴⁹ – כותב אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה⁵⁰, ש"בימיהם שהיו לומדים עם הנערים⁵¹ מבן עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד . . אם לא היה נושא כשעברו עליו עשרים שנה היה עובר על מצות עשה של תורה פרו ורבו. ותחלת זמנה הוא מבן שמונה עשרה, כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרם יוליד בנים הרבה" (מה שאין כן אחר כך – "ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה" (בתמיה), ולכן, לימוד התורה אז אינו אלא באופן השייך ל"בעל עסק").

הרי שרבונו הזקן כותב בפירושו, שלא זו בלבד שנדחתה חתונה אפשר לשבת וללמוד תורה במנוחה, אלא יתרה מזו – שגם שנתיים ושלוש אחרי החתונה אפשר ללמוד תורה במנוחה, ללא דאגות הפרנסה.

ואילו היום – נתחדשו ענינים חדשים:

[("כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) הנני אומר "נתחדשו" – בהתאם להמבואר בקונטרס עין החיים⁵² ע"ד הצחות, ש"חידושים" אמיתיים הם חידושים שלא נאמרו בסני, שהרי דברים שכבר נאמרו למשה מסיני (כמאמר חז"ל⁵³ "מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר נאמר למשה מסיני") אינם "חידושים" אמיתיים...]

ועל דרך זה בעניננו: סדר העולם צריך להיות על פי התורה, כמאמר⁵⁴ "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ואילו כאשר מנהיגים סדרים חדשים שאינם על פי תורה, הרי זה "חידושים ממש"...

לא זו בלבד שאין עוסקים בתורה שנתיים ושלוש אחרי החתונה – אלא להיפך: שנתיים ושלוש לפני החתונה מתחיל כבר הסדר ד"ריחיים על צווארו", שאינו יכול ללמוד, כיון שעליו לחשוב אודות "הסתדרות", הנקרא בלשון העולם: "תכלית"⁵⁵...

הוא חושב "מה ייצא ממנו", אם יהיה סוחר או יעסוק בעבודה אחרת כו' – בדוגמת "מלאך הממונה על ההריון", שמעביר במחשבתו את כל פרטי טבע העובר, אם יהיה "חכם או טיפש" וכו'.⁵⁶

הוא לא דואג עבור עצמו; הוא "דואג" רק ליכלתו של הקב"ה ("ער וויל נאָר באַוואָרענען דעם יכולת פון אויבערשטן"): כיצד יספק לו הקב"ה פרנסתו! – הקב"ה מפרנס למעלה משני ביליון בני אדם, אך הוא טרוד במחשבה אם הקב"ה יפרנס גם אותו...

ומכיון שראשו שקוע ב"תכלית", אין הראש יכול לעסוק בלימוד התורה, וממילא אין הוא מצליח בלימודו, ושולח "פתקים" ומתלונן על כך שאין לו הבנה בלימודו... – וכי איך יוכל להבין הלימוד, בה בשעה שאינו לומד באמצעות הראש, אלא באמצעות "חלק התחתון" שבו, שהרי הראש עסוק ב"תכלית"!!!

(53) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז.

ועוד. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(54) זח"ב קסא, רע"ב.

(55) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 245. וש"נ.

(56) נדה טז, ב.

(48) קידושין לה, א. וש"נ.

(49) אבות ספ"ה.

(50) פ"ג ה"א.

(51) כמאמר המשנה (אבות שם) "בן חמש שנים למקרא, בן עשר

שנים למשנה . . בן חמש עשרה לגמרא".

(52) פל"א (ע' 58).

- 1 יב. ונוסף לזה – הרי כמה שנים קודם הנישואין מתחיל הוא להתנאות ולהתגנדר ("פוצץ זיך"), להקפיד
2 שצבע העניבה יהיה בהתאם לצבע הגרביים⁵⁷... – ובפנימיות הדברים: שהראש יהיה בדומה לרגל! – בחשבו
3 שכן ייקל עליו להשיג "שידוך".
- 4 האמת היא ש"ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני"⁵⁸, אבל הוא סבור
5 שמכיון שנמצאים ב"אמריקא", הרי בוודאי הקב"ה מעיין ב"עיתונים", ומנהיג את העולם על-פי מה שכותבים
6 ב"עיתונים" שב"אמריקא"...
- 7 – כ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לומר, שאותו הבורא שנמצא "מעבר לים", הוא הבורא הנמצא גם ב"אמריקא".
8 אבל הוא סבור, שב"אמריקא" הנהגת הקב"ה היא על-פי ה"עיתונים" שב"אמריקא"!...
- 9 ולכן הוא מתנאה ומתקשט, כדי שכאשר ישאלו אותו אודות מעמדו ומצבו ("וואָס טוט זיך מיט דיר")
10 בנוגע לשידוך – הרי בחיצוניות הוא "אַלרייט" ("בסדר גמור"),
- 11 – באנגלית נקרא מצב כזה: "אַלרייט"⁵⁹, ומזה מובן שבלשון הקודש הרי זה בדיוק להיפך... על דרך הנהגת
12 החסידים⁶⁰, שכאשר רצו לדעת את דעתו של הרבי בענין מסוים, ולא היתה דרך לפנות אליו כו', היו שואלים
13 "מתנגד" ועושים להיפך... –
- 14 וכאשר שואלים אותו אודות "פנימיות" – דהיינו "הסתדרות"... – עונה שהוא "עושה פרנסה" ("ער מאַכט
15 אַ לעבן") בסכום של שמונים דולר לשבוע!
- 16 כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁶¹: "פעטאַך", וכי אתה הוא ה"עושה פרנסה"?! הקב"ה הוא הנותן פרנסה!
17 ("דו מאַכסט אַ לעבן?! דער אויבערשטער גיט אַ לעבן!") – אבל הוא איננו רבי, הוא רק "חסיד", ולכן יכול
18 הוא לומר שהוא "עושה פרנסה" בסכום של שמונים דולר לשבוע... בחשבו שהדבר יביא לו תועלת!
- 19 יג. ואם עד עתה היתה ישיבה אחת של "בטלנים", שבה לא חשבו על דבר "תכלית", אלא הבחורים ישובו
20 ולמדו עד לנישואיהם, וגם אברכים עסקו בתורה מספר שנים אחרי הנישואין – רוצים עתה להכניס גם כאן
21 בישיבה רוח זו של מחשבה על דבר "תכלית"!
- 22 הבחורים שנשלחו מכאן למקומות שונים – שולחים לכאן מכתבים בעניני תורה, תפלה ומדות טובות כו';
23 ואילו כאן – חושבים על דבר "הסתדרות"!
- 24 אני חושש לשלוח בחורים מעבר לים לעסוק בהפצת היהדות, כדי שלא יתעכבו מעשיית שידוך; ואילו
25 הבחורים עצמם מגדילים לעשות עוד יותר ("ביי זיי גייט עס שוין נאָך ווייטער") – הם כבר חושבים (לא רק
26 על "שידוך", אלא גם על) "הסתדרות"!
- 27 הסדר אינו צריך להיות כך⁶².
- 28 יד. נקודת⁶³ הענין⁶⁴:
29 כאשר ישנו דבר המבלבל לענינים רוחניים, כגון גזירה רחמנא ליצלן, ישנם בזה שני דרכים:
- 30 דרך אחת היא – לוותר במקצת למנגד, כדי שעל ידי זה יחדל מלבלבל ולהפריע ("וועט זיך יענער
31 אָפטשעפען").
- 32 הדרך השניה היא – לא לוותר אפילו כחוט השערה.
- 33 וההוראה מפרשתנו, שכשהולכים בדרך הוויתור, מסתבכים יותר ויותר ("קריכט מען אַריין אַלץ ווייטער און
34 ווייטער"), ומתחיל להיות בלכול גם בנוגע לענינים נוספים. ויתרה מזו – על ידי זה נעשה שעבוד גם בגשמיות.
- 35 לאידך גיסא, כשהולכים בדרך השניה, שלא לוותר על שום דבר – נפטרים מכל הענין, ומצליחים לא רק
36 ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

(61) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ט ע' 115.

(62) חסר קצת (המו"ז).

(63) סעיף זה – הוא המשך השיחה המוגהת דלק"ש הנ"ל הערה 21.

(64) ובודאי ימסרו ענין זה גם בבתי הכנסת (מהנחה בלתי מוגה).

(57) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 214. ח"ט ע' 97.

(58) ריש סוטה.

(59) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ד ס"ע 132.

(60) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 82. וש"נ.

טו. ויש ללמוד הוראה זו גם מאופן התחלת השעבוד:

התחלת השעבוד היתה "בפה רך, פרעה נטל סל ומגריפה, וכל מי שהיה רואה את פרעה . . עושה בלבנים, היה עושה, מיד הלכו כל ישראל בזריזות וכו'"⁶⁵, היינו, שבתחילה לא הכריחו את בני ישראל לעשות המלאכה, אלא הלכו לשם מרצונם, בחשבם שכאשר המלך עצמו עושה במלאכה, אין ביכלתם לעמוד מנגד. וכתוצאה מזה – היתה אחר כך הגזירה "בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה גו".

ואילו שבט לוי, שמלכתחילה לא ויתר על שום פרט, ולא הלך להשתתף במלאכה⁶⁶ – לא נשתעבד כלל, ועד שפרעה עצמו הודה "לכו לסבלותיכם", כיון שהם אינם משועבדים לו.

ומכאן ההוראה בכל דור ודור: כאשר ישנה גזירה מטעם מלך המדינה, ועל דרך זה כאשר ה"גזירה" היא מצד רוח המדינה – אין למלא אחר "גזירה" זו, אלא יש להתחזק בהענין ד"תומיך ואוריך גו", קיום המצוות ולימוד התורה, ואז נעשה טוב גם בגשמיות.

ואף שלכאורה קשה לעמוד בזה, ומתעוררות שאלות: איך יש מקום על-פי שכל להנהגה כזו, ואיך אפשר לא לצעוד בעקבות רוח הזמן, ולעמוד מנגד כאשר "המלך עצמו משתתף בהנחת הלבנים" (דהיינו שכן הוא הנהגת כל בני המדינה כו') – הרי כל זה אינו נוגע לנו; עלינו לסמוך על הקב"ה ללא שאלות וקושיות, ומבלי לחשב חשבונות.

טז. ואף שמצינו שמשם רבינו הקשה להקב"ה "למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני"⁶⁷, ולכאורה, על-פי האמור שאין לחשב חשבונות ולהקשות קושיות כו' – מה פשר שאלת משה רבינו להקב"ה "למה הרעותה?"

אך הביאור בזה – ששאלתו של משה רבינו להקב"ה "למה הרעותה" היתה מצד טעם אחר:

ידוע, שגאולת בני ישראל ממצרים הוצרכה להיות "לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו"⁶⁸ – על ידי עצמות ומהות דוקא, "אני ולא מלאך . . אני ולא שרף . . אני ולא השליח, אני ה' אני הוא ולא אחר"⁶⁸.

וכיון שהיה זה לפני מתן תורה, כשהיתה עדיין הגזירה ד"בני סוריא לא יעלו לרומי"⁶⁹, היינו, שלא היתה שייכות בין התחתונים ("בני סוריא") לעליונים ("בני רומי") – הנה כדי לפעול את הגילוי דעצמות ומהות שעל ידי זה תהיה הגאולה הוצרך משה רבינו לשאול "למה הרעותה",

– על דרך הידוע שעל ידי קושיא והעלם כו' מתעורר גילוי ממקום נעלה יותר כדי לבטל את הקושיא –

ואכן, על ידי השאלה "למה הרעותה", באה המענה של הקב"ה בפרשת וארא: (א) "וארא אל אברהם גו' באל-שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם וגו'", "לכן אמור לבני ישראל אני הוי'" – שעל ידי הקושיא "למה הרעותה" נעשה גילוי שם הוי' שלא נתגלה להאבות⁷⁰, (ב) ובהמשך לזה: "והוצאתי גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי"⁷¹, ד' לשונות של גאולה, שבאה על ידי גילוי ה"עצמות".

והענין הוא, דאף שהיה זה עדיין לפני מתן תורה, כאשר "בני רומי לא ירדו לסוריא"⁶⁹, מכל מקום, על ידי זה שד' הלשונות של גאולה נאמרו על ידי הקב"ה ונכתבו בתורה, הרי זה נעשה חלק מהתורה, ובמילא הרי זה נעשה שייך גם למציאות העולם, שיכול לבוא בפנימיות בהבנה והשגה כו', ולכן על ידי זה נפעלה הגאולה בעולם הזה הגשמי.

(65) במדב"ר פט"ו, כ. תנחומא בהעלותך יג. תנחומא באבער שם כג.

(66) ראה כת"י ילקוט קורדיסטאן (נעתק בתורה שלמה פרשתנו א, יג (אות קלו)): "שבט לוי ידעו ערמתו וכו'".

(67) פרשתנו ה, כב.

(68) נוסח ההגדה.

(69) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

(70) חסר קצת (המו"ז).

(71) וארא ו, ו-ז.

לקוטי שיחות פרשת שמות כרך יא

ב. והנה בהשקפה ראשונה היה אפשר לומר: מכיון
שבפסוק זה, "אם לא ביד חזקה גו' אמלך עליכם"
המכוון לגאולה העתידה, והמדרש לומד ממנו
בשייכות ליציאת מצרים - הרי, מאידך, יש ללמוד
בענין הכתוב מגאולת מצרים על הגאולה העתידה,
היינו שגם ה"יד חזקה" שבגאולה העתידה אינה
מיועדת אלא ל"מרוכים"; זאת אומרת. שהבטחתה של
התורה "ושבת עד ה' אלקיך גו' ושב ה' אלקיך גו"¹¹,
"סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן
נגאלין"¹² נאמרה בנוגע למרוכים ולכלל ישראל ולא
בנוגע ליחידים.
אבל באמת אי אפשר לפרש כן: וכמפורש בפרוש
רש"י על הכתוב "ושב ה' אלקיך גו'" שהכוונה בזה
לכל אחד ואחד בפרט, ובלשון רש"י: "אוחז בידיו
ממש איש איש . . תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹³ -
והרי הבטחת הגאולה ואופנה "ושב ה'" באה בהמשך
וכמסובב מה"סיבה" של הגאולה "ושבת עד ה'
אלקיך" "סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן".
היינו שגם בזה הוא - כל אחד ואחד בפרט.
וכן כתב אדמו"ר הזקן¹⁴ שכל כל אחד ואחד מישראל
"בודאי סופו לעשות תשובה . . כי לא ידח ממנו
נדח"¹⁵.
ועל פי זה נכללו בזה גם כל הרשעים, אף אלה
שלא ירצו לצאת מהגלות - שגם אותם יעורר הקב"ה
בתשובה ויגאל אותם מהגלות וכמו שמצינו מפורש
בכתוב¹⁶; "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו
האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו
לה' בהר הקודש בירושלים", שגם אלה ששקעו
בגלותם עד שנעשו "אובדים" ו"נדחים", ואין להם
הרצון לצאת מהגלות - גם הם¹⁷ יתעוררו בתשובה ועד
שיבואו "והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים".

א. על הפסוק¹; "ויאמר אלקים אל משה אהיה
אשר אהיה" איתא במדרש²: אמר ר' יוחנן אהיה
לאשר אהיה ביחידים אבל במרובים על כרחם שלא
בטובתם כשהן משוכרות שיניהן³ מולך אני עליהם
שנאמר⁴ חי אני נאום ה' אלקים אם לא ביד חזקה גו'
אמלך עליכם.
ופירשו המפרשים⁵ דברי המדרש: ד"לאשר אהיה"
8 - שמשמעו וזה ש"אהיה" לאלקים אינו (בדרך החלט
9 ובכל אופן) אלא לאשר אהיה, לאלו שאהיה להם
10 (בפועל) לאלקים, בבחירתם ובחפצם, ואם לא ירצו,
11 בידם לפרוק עמו - לא נאמר זה אלא ביחידים: אבל
12 הרבים לא אניחם לפרוק עול שמים כו' שאפילו
13 יחשבו לסור ממני על כן אמלך עליהם. ולכן עם בני
14 ישראל שהיו במצרים, עם היות שהיו ביניהם כמה
15 וכמה רשעים⁶ אף על פי כן מכיון שהם מרובים
16 הקב"ה גואלם.
והמובן בזה הוא, דאף שהכתוב "ביד חזקה גו'
אמלך עליכם" קאי על אופן הגאולות שמימי יחזקאל
והלאה כולל גם גאולה העתידה⁸, בכל זאת מרומזת
20 בו גם הגאולה דיציאת מצרים, כי גם גאולה זו היתה
21 בזה האופן, שהקב"ה הוציאם ממצרים "ביד חזקה" -
22 בעל כרחם⁹; אולם זה שהקב"ה השתמש, כביכול, ב"יד
23 חזקה" היה רק להכריח את "המרובים" - כלל ישראל
24 - אבל לא בנוגע ליחידים, וכמפורש במדרש¹⁰ שאותם
25 הרשעים שלא רצו לצאת ממצרים מתו בשלשת ימי
26 אפילה.

(1) פרשתנו ג, יד.

(2) שמו"ר פ"ג, י.

(3) אעפ"י שהוא להם שברון רוח וקהיון שנים (מת"כ שם).

(4) יחזקאל כ, לג.

(5) מת"כ. יפ"ת. פירוש מהרז"ו.

(6) ראה שמו"ר פ"א, לד"ה. וראה לקמן הערות 25, 26.

(7) ראה גם במדרש (שמו"ר פ"ג, ב): "כך הבטחת את משה בין
עושי רצונך בין לא עושי רצונך אתה גואלם". ואף שהמדובר שם
הוא כמה ש"עתידים להכאיבני במדבר ואעפ"כ איני נמנע מלגאלם",
הרי א"א לומר שבדרשא זו ס"ל כבדרשא הקודמת "אני רואה אותם
. . מקבילי תורתי . . מעשה העגל . . מעסיסין אותי בו אעפ"כ איני
דנן לפי המעשים העתידים לעשות אלא לפי הענין דהשתא". כי מכיון
שהבטיח "בין עושי רצונך בין לא עושי רצונך אתה גואלם", מאי
נפק"מ בזה אם דנן לפי המעשים השתא או לא.

(8) ראה סנהדרין קה, א: א"ר נחמן כו' ובפרש"י שם.

(9) להעיר מפרש"י סוף פרשתנו "ביד חזקה יגרשם מארצו: על
כרחם של ישראל יגרשם כו'".

(10) שמו"ר פ"ד, ג. נתחומא וארא יד פרש"י בא י, כב. וראה
מכילתא ר"פ בשלח.

(11) נצבים ל, ב"ג.

(12) רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

(13) וראה בארוכה לקו"ש ח"ט שיחה א' לפ' נצבים.

(14) הל' ת"ת פ"ד ה"ג, תניא ספ"ט.

(15) וראה בארוכה בהמובא ב"תשובות וביאורים" סי' ח' שסו"ס
כל אחד מישראל יזכה לחיי עוה"ב (תתח"מ), גם אותם שנאמר עליהם
(סנה' צ, א) "ואילו שאין להם חלק כו'" גם הם, נשמתם שהיא "נצר
מטעי" תקום לתחי' (בגוף אחר).
(16) ישעי כז, יג.

(17) ד"ה והי' ביום ההוא כו' תש"ג (סה"מ אידיש ע' 78). וראה
ד"ה הנ"ל בלקו"ת (דרושים לר"ה ס, א).

27 (ב) בגלות מצרים היו כמה סוגים של רשעים²⁶,
28 ואפילו עובדי עבודה זרה²⁷, עד שגם ביציאתם
29 ממצרים "פסל מיכה עובר עמהם"²⁸ ובכל זאת זכו
30 לגאולה מצרים - ולמה לא נגאלו אלו שלא רצו לצאת
31 ממצרים.
32 ד. ויובן זה בהקדים לבאר ענין כפרת יום
33 הכיפורים - שדעת רבי²⁹ היא ש"על כל עבירות
34 שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום
35 הכיפור מכפר"³⁰, אמנם "מודה רבי בכרת דיומא"³¹
36 (כשעובר על האיסור של עינוי ומלאכה דיום הכיפור
37 עצמו)³² שאין יום הכיפורים מכפר על זה,
38 ולכאורה גם בזה יש לתמוה: מכיון ש"על כל
39 עבירות שבתורה יום הכיפור מכפר", היינו גם על
40 עבירות חמורות³³ - למה אינו מכפר "בכרת דיומא"?
41 ומבאר בזה הרגזובי³⁴: כיון שהחטא הוא בענינו
42 של יום הכיפור גופא הרי הוא עצמו בגדר גורם
43 להחטא, אם כן אי אפשר שהגורם להחטא הוא גם
44 המכפר עליה דאין קטיגור נעשה סניגור³⁵.
45 וההסבר בסגנון תורת החסידות³⁶: ביום הכפור
46 מתגלה בכל אחד ואחד מישראל עצם ההתקשרות של

1 וכמדובר כמה פעמים¹⁸ בפירוש לשון חז"ל¹⁹
2 בהתשובה לשאלת ה"בן רשע" בהגדה של פסח:
3 "אילו היה שם לא היה נגאל" - דלכאורה תמוה: מהו
4 הצורך ומהי התועלת לאמור לרשע ענין שאין לו
5 שייכות לה"סדר" שהוא זכר ליציאת מצרים? והביאור
6 הוא, שאין הכוונה בזה לדחות²⁰ את ה"בן רשע"
7 מה"סדר" ולהודיעו שהגאולה היא ממנו והלאה, כי
8 אם אדרבה, בהתשובה אליו מדגישים שרק "שם
9 (במצרים) לא היה נגאל", אבל בגאולה העתידה,
10 מכיון שהיא לאחר מתן תורה גם הוא עתיד להגאל;
11 במילא²¹ נתעורר להפעולה הנפלאה דמתן תורה, אשר
12 מאז אמר הקב"ה "אנכי ה' אלקיך", לשון יחיד, נמשך
13 "הוי" להיות כחו וחיותו של כל אחד ואחד מבני
14 ישראל²², ולכן כל בן ישראל, גם רשע כמותו, מובטח
15 הוא שעל ידי כחו זה סופו להגאל.

16 ג. אמנם צריך להבין: (א) הטעם שהקב"ה גאל את
17 ישראל ממצרים הוא, כמו שכתוב בפרשתנו²³: "בני
18 בכורי ישראל ואומר אליך שלח את בני גו", היינו מצד
19 ההתקשרות של "אבינו" ובני ישראל שהם בנים
20 למקום" הרי מובן שכל אחד ואחד מבני ישראל שהיה
21 במצרים גם הפחותים ביותר הרי הם בכלל "בני בכורי
22 ישראל", כי התקשרות של אב ובנו היא טבעית
23 ועצמית שאין בה שינוי וחילוף, וכמאמר חכמינו ז"ל²⁴
24 "בין כך ובין כך אתם קרויים בנים" (ולכן) "להחליפם
25 באומה אחרת איני יכול"²⁵ וכיון שכן, מדוע לא נגאלו
26 כל בני ישראל ביציאת מצרים?

תניא פ"א ורפ"ב: דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות כו' ונפש השנית בישראל היא כו' כדכתיב בני כו' (והתקשרות זו היא גם בנוגע ליחיד.

(*) אף שהבן נעשה נפרד מהאב, יתירה מזו הוא בהקב"ה ובנ"י שהנשמה אינה נפרדת ממנו ית' כלל (ראה לקו"ת ר"ה סב, ד).

(26) ראה זח"ב קע, ב. וראה שמו"ר פ"א, ל. תנחומא פרשתנו י. פירש"י ב, יד.

(27) זהר שם, מכילתא שמות יד, כח. ילקוט ראובני שמות יד, כז. שמו"ר פמ"ג ח. תנחומא תשא יד.

ואין לומר לפי שהיו - מרובים - כי הרי ישראל (גם בהיותם במצרים) "הן מאמינים בני מאמינים" (שבת צז, א).

(28) ראה סנהדרין קג, ב (ל"א של רש"י). תנחומא שם (עיי' עץ יוסף שם). שמו"ר פכ"ו, א. ושו"י

(29) יומא פה, ב. ורש"י.

(30) מלבד פורק עול ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בבשר שיש ע"ז לימוד מיוחד שאין יו"כ מכפר בלא תשובה (שבועות יג, א. ובפרש"י שם).

(31) שבועות שם.

(32) פירש"י שם.

(33) ראה משנה יצא שם. ובגמרא שם פו, רע"א.

(34) צפע"ג הל' יבום פ"ד ה"כ בסופו.

(35) ועפ"ז מיישב מדוע לא מתרצת הגמ' (בשבועות שם) על

הקושיא היכא משכחת לרבי כרת ביה"כ (אם לא נימא ומודה רבי בכרת דיומא), דמשכחת באחטא ויהי"פ מכפר שמודה רבי שאינו מכפר (יומא פז, א), אלא ששניהם (בכרת דיומא ואחטא ויהי"פ מכפר) טעם אחד להם, דאין קטיגור נעשה סניגור.

ועד"ז הוא באחטא ואשכח, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פה, ב) "הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא" (אגה"ת פ"א).

(36) (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1149 ואילך ובהנסמן שם.

(18) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 252.

(19) מכילתא בא יג, ח. יד (הובא בפרש"י יג, ח. אך שם: "לא היית כדאי להגאל", ועד"ז הוא בירושלמי (פסחים פ"ה ח"ד) "לא הי' ראוי להגאל משם לעולם"). והמובא בפנים הוא מהגש"פ.

(20) ראה תו"ת בא יב, כו.

(21) כמבואר בכ"מ שהרשע - בכשרונו הוא שכן ל"חכם", מ"החכמים המה להרע".

(22) ראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ.

(23) ד, כב"כג.

(24) ראה קדושין לו, א* (שו"ת הרשב"א ח"א סקצ"ד). רות רבה פתיחתא ג וראה במדב"ר פ"ב, טו. ועוד.

(*) ר"י פליג שם וס"ל דבזמן שאין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים בנים, אבל (נוסף על המבואר בשו"ת הרשב"א שם ש"אע"ג דר"מ ור"י הלכה כר"י הכא ר"מ קראי קרייק") עיי' ספרי (האזינו יב, ה) שמשמע שר"י הורה לדברי ר"מ.

(25) ואף שבקדושין שם מביא ע"ז פסוקים הנאמרים לאחר מ"ת, כן אין להקשות שבמאמרז"ל הנ"ל מדובר בעם ישראל בכללותו "להחליפם באומה אחרת איני יכול", ולא בנוגע לפרט של בני",

כי מכיון שבהיותם במצרים כבר נקראו בנים והתקשרות ואהבה זו של אב לבנו (- שאינה תלו"י בדבר), הוא דבר שבטבע הבריאה, וכנראה גם באב ובן למטה*, הרי בטבע אין שינוי - בין קודם מ"ת לכמו שהוא לאחר מ"ת, וגם מובן שכאור"א הוא בן להקב"ה (וראה

1 הנשמה באלקות שלגבי בחי' זו אין תפיסת מקום
2 לחטא ועון³⁷.
3 אמנם "בכרת דיומא" מכיון שהחטא הוא פוגע
4 ומנגד לגילוי ההתקשרות, הרי שוב אי אפשר
5 שהתקשרות זו תועיל לכפרת החטא³⁸.
6 ועל דרך זה הוא בנדון דידן:
7 ההתעוררות והגילוי מלמעלה להוציא את בני
8 ישראל ממצרים היה מצד גילוי ההתקשרות של
9 הקב"ה, "אבינו", לבני ישראל, כנ"ל, ומכיון שזוהי
10 התקשרות עצמית שאי אפשר להיות בה שינוי, לכן
11 נגאלו כל ישראל ממצרים גם הרשעים, ד"כין כך ובין
12 כך בני הם". אמנם אותם הרשעים שמיאנו לצאת
13 ממצרים (ולחיות עבד לעבדים שזהו היפך מעבדי אתם
14 ופשיטא שזהו היפך "בני בכורי") מאחר שבזה התנגדו
15 לגילוי ההתקשרות גופא, לא יתכן שגילוי זה יפעול
16 בהם ענין הגאולה ממצרים (וכנ"ל באותיות דנגלה
17 "אין קטיגור נעשה סניגור")³⁹.
18 ה. אבל עדיין אינו מובן: הרצון שלא לצאת
19 מהגלות, כשם שהיה זה בניגוד להתקשרות של
20 הקב"ה ל"בני בכורי ישראל" בהגאולה שקודם מתן
21 תורה, כמו כן הוא מנגד גם להתקשרות והיחוד
22 שנתוסף במתן תורה (ש"אנכי ה' אלוקיך": כוחך
23 וחיותך) המביא לגאולתם העתידה של בני ישראל -
24 ואם כן על פי הכלל ד"אין קטיגור נעשה סניגור" איך
25 תהי' גאולה של אלה שלא ירצו לצאת מהגלות
26 בגאולה העתידה?
27 וביאור הענין: בחידוש ועילוי ההתקשרות דהקב"ה
28 ובני ישראל שנתחדש במתן תורה מצינו שני ענינים;
29 (א) בשעת מתן תורה בחר הקב"ה בישראל, וכדמוכח
30 גם מהלכה בפועל - בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן⁴⁰
31 "שכשיאמר ובנו בחרת (מכל עם ולשון) יזכור מתן

(37) ראה לקו"ש שם שגם רבנן ס"ל שעיצומו, של יום מכפר
[וכמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"א ח"ג"ד) "ועיצומו של יוה"כ
מכפר" אף שפסק כרבנן (שם ח"ג)]. אלא שס"ל שבכדי להגיע לכפרת
עיצומו של יום (שהיא למעלה מהכפרה שע"י התשובה) הוא ע"י
התשובה.

(38) וי"ל שזהו גם הטעם בג' ענינים הנ"ל שבהערה 29 שאין
יוה"כ עצמו מכפר. ראה רש"י שבועות שם פ"ג ענינים אלו.

(39) משא"כ "המרובים" שיצאו בע"כ ממצרים (ראה בתחלת
השיחה) הוא לא אלה שלא רצו לצאת מגלות מצרים (כדמוכח
ממדרז"ל שבהערה 10), כ"א אלה שלא רצו ללכת בהמדבר הגדול
והנורא, וכיו"ב, שבזה אין התנגדות לגילוי ההתקשרות.

(40) סי' ס"ד. וראה תניא פמ"ט.

תורה; (ב) בני ישראל נעשו משועבדים⁴¹ ועבדים לה'³²
וכמאמר רז"ל⁴² און ששמעה על הר סיני כי לי בני
ישראל עבדים עבדי הם⁴³ כו'. וכמו שנתבאר בענין
מתן תורה בפרשתנו⁴⁴ "בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה". ושני ענינים אלו
שייכים זה לזה, כדלקמן.

ו. והנה החידוש והיתרון שבהתקשרות על ידי
שבחר בכני ישראל על התקשרותם מצד היותם בנים
למקום⁴⁵ יוכן מענין הבחירה באדם למטה:
רואים בחוש דכאשר אדם בוחר באיזה דבר, רצון
זה הוא בתוקף יותר מהרצון הטבעי שיש לו לאיזה
דבר.

והטעם בזה: הטבע של האדם תוכנו הוא - הגדרים
של מציאותו (ומצד טבע זה בא גם אופן ההגדרה
והמדידה שבהן מוגדרים כחותיו, חושיו, תכונותיו
כו'), ולכן כאשר רוצה איזה דבר מצד הטבע שלו הרי
תוקפו של הרצון הוא כפי תוקף ומדת הטבע שלו⁴⁶.

אמנם ענין הבחירה האמתית היא מצד עצמותו כמו
שהוא למעלה מהגדרים דטבע האדם -

[כי הרי אמיתיות ענין הבחירה הוא כשאינן טעמים
וסיבות להבחירה, היינו שאין לו נטיות המחייבות
לבחור את הדבר הנבחר, אלא שבוחר בו בבחירתו
החפשית; אבל כאשר בוחר בדבר מצד הטבע (והציוור
שלו) ה"ה מוכרח בבחירתו מצד טבעו]⁴⁷;

וכדמוכח גם בענין הבחירה עצמו, שהאדם יכול
לבחור גם בדבר שהוא היפך זה שטבעו מחייב לחפוף
- ולכן הרצון שמצד הבחירה הוא בתוקף יותר להיותו
בא מעצמותו⁴⁸.

ועל דרך זה הוא כביכול למעלה: רצונו ואהבתו
של הקב"ה לבני ישראל מצד היותם "בנים למקום" -
"אבינו", הוא כעין כביכול רצון ואהבה של אב לבנו,

(41) ראה פרש"י יתרו כ, ב (ממכילתא).

(42) קדושין כב, ב. הובא בפרש"י משפטים כא, ו. ירושלמי שם
פ"א סה"ב.

(43) בהר כה, נה, וראה ראב"ע שם כה, מב.

(44) ג, יב.

(45) להעיר מפרש"י (ראה יד, ב): "כי עם קדוש אתה - קדושת
עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר ה'".

(46) ראה לקמן הערה 58.

(47) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1147, 1309.

(48) ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. ובשמונה פרקים פ"ח. לקו"ת
אמור לח, ב.

מהותו ואינו מהות ומציאות לעצמו כלל, אלא שכל
מציאותו היא מציאות האדון בלבד.⁵⁷
ז. על פי כל הנ"ל יבואר ההפרש שבין הגאולה
מגלות מצרים, שלא נגאלו בה אלה שלא רצו לצאת
ממצרים - מכיון שהתנגדו לגילוי ההתקשרות של
"אבינו שבשמים" ל"בני כבורי ישראל" שפעל היציאה
ממצרים (ואין קטיגור נעשה סניגור) - ובין הגאולה
העתידה שבה יגאל כל אחד ואחד מבני ישראל גם
אלה שלא רצו לצאת מהגלות, אף על פי שגם זה
לכאורה בניגוד להגילוי ד"אנכי ה' אלקיך" שהוא
מקור הגאולה העתידה, כנ"ל:
היות והתקשרות זו דבני ישראל להקב"ה מצד
היותם "בנים למקום" היא מצד הטבע, לכן היה אפשר
לבן ישראל (במצרים) להתנגד להתקשרות טבעית זו
בכח בחירתו החפשית, מכיון שבאה מעצמותו (של
האדם) שלמעלה מהגדרות הטבע שלו⁵⁸; ומהאי טעמא
לא הועילה ההתקשרות להוציאם ממצרים כנ"ל.
אמנם לאחר שבחר הקב"ה בבני ישראל בעת מתן
תורה, שהתקשרות זו להיותה מצד הבחירה, היינו מצד
עצמותו ומהותו ממש, פעלה גם כן בבני ישראל להיות
התקשרותם להקב"ה מצד עצמותם, ובמילא בכל עצם
מהותם ומציאותם - והרי מוכן ששוב (בעצם) אי
אפשר לו ליהודי לנגד להתקשרות זו⁵⁹, מכיון

והיינו התקשרות מצד ציור ובחינה פרטית⁴⁹,
כביכול⁵⁰: מה שאין כן בעת מתן תורה שבחר הקב"ה
בישראל, שהבחירה היא מעצם הבחירה⁵¹ שלמעלה מכל
ציור הנ"ל⁵², והיינו שהרצון וההתקשרות היא מבחי'
עצמותו ומהותו יתברך ממש המושלל מכל
התוארים⁵³.
ועילוי זה פעל גם בהתקשרות דבני ישראל
להקב"ה שלאחרי מתן תורה - שתהיה לא רק מצד
הטבע והציור שלהם, כי אם מצד עצמותם - וזהו מה
שנתחדש בהם כמ"ל להיותם גם בבחינת עבדים⁵⁴;
וכמבואר בהמשך תרס"ו⁵⁵ בההפרש שבין בחינת
"בן" ובחינת "עבד" בעבודת ה', דה"בן" אופן עבודתו
הוא כמו טבע בנפשו - דכמו שבטבע הבן לימשך אחר
אביו באהבה רבה ובעבודה תמה כו', כמו כן הוא
בנשמות שנקראות "בנים" שזהו כמו טבע בנפשם
לימשך אליו יתברך בהתלהבות אהבה רבה ולעבדו
וכו', אבל אין זה עבודה מכח עצמם ובחירתם, ולכן
אינה נקראת בשם עבודה כלל⁵⁶.
מה שאין כן עבודת העבד, שאין זה מצד הטבע
שלו, ואדרבה, העבודה היא היפך הטבע שלו. אלא
שהוא מצד עצמו ובכח עצמו התקשר ונתן את עצמו
אליו לעבדו יתברך, עד שהוא מתבטל בכל עצם

(49) להעיר מתניא (פ"ב) כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול
נשמת כל איש ישראל נמשכה ממוחשבתו וחכמתו ית' כו'. ולהעיר
ממרו"ל (יונת אלם רפ"ב. וראה תוד"ה מקמי - יבמות ג, א. רש"י
כתובות צב, א ד"ה כבעל) ברא (רק) כרעא דאבוה. ובלקו"ת (ברכה
צו, ב): ה"ינינו נה"י.

(50) ראה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (ע' תקנא).
(51) להעיר משערי אורה בהקדמה (ב, סע"א ואילך) ב"שרש מס"נ
(שיש לנש"י) על התו"מ על קד"ש" שהיא "לפי שרש אותיות התורה
הוא בעצמות דחכ' דתורה הקדומה שהיא כח חכמתו העצמית ית'
ממש שכלולה בעצמותו ממש (שלמעלה הרבה גם מבחי' כח המוליד
לנש"י בדומה לו כו') והא ה' ענין מס"נ דנש"י בזמן מ"ת כו'". ואולי
י"ל לפי שגם הרצון בתו"מ, "מעשיהן של צדיקים", הוא מצד
בחירתו ית' (ראה ב"ר ספ"ב) - ראה לקו"ש ח"ד ע' 1341 הערה 15.
ח"ה ע' 66 הערה 70, 74. ח"ז ע' 23 ס"ה. ועפ"י יומתק מה
שהבחירה בישראל היתה בעת מ"ת דוקא.
(52) ראה ד"ה יבחר לנו תש"ג ס"ד. לקו"ש ח"ג ע' 1309 וע'
1341.

(53) ואף שגם אהבת האב לבנו אהבה עצמית היא (ראה ד"ה על
ג' דברים ה"ש"ת ס"ג ובכ"מ) הרי מכיון שהיא אהבה טבעית הרי
אהבה זו היא מצד הטבע שלו ולא מצד עצמותו ממש ככפנים (וראה
לקמן הערה 55, 58).

(54) וזהו מש"א יבחר לנו גו' את גאון יעקב (ולא ישראל), דישאל
הוא בחי' בן ויעקב - עבדי (לקו"ת בלק ע, רע"ג. ובהנשמך בהערה
הבאה. ובכ"מ). וראה גם ד"ה יבחר לנו שם בסוף הסעיף.

(55) ד"ה ומקנה רב והמאמרים שלאחרי (ע' שח ואילך).

(56) ד"ה ומקנה רב בתחלתו (ע' שח"ט), וע' שיט.

(57) וגם זה שלע"ל יתגלה לכ"א מישראל גם בחי' הנח"ר דבורא
(שלמע' משכר המצות נח"ר דנבאר - המשך וככה ספ"ב ורפ"ט) -
גילוי העצמות ממש (ראה לקו"ש ח"ה ע' 244 ואילך) - בעיקר הוא
ע"י עבודת העבד פשוט דוקא (מכבואר בהמשך תרס"ו שם, שיעקר
הנח"ר הוא מעבודת עבד פשוט) - כי בעבד הפשוט להיות שמציאותו
היא רק מציאות האדון לבד אין לו נח"ר של עצמו כלל כ"א הנח"ר
והעונג שלמעלה וזהו עצמו הנח"ר שלו". (המשך תרס"ו ע' שכו).
ועפ"י המבואר בהמשך שם (ד"ה לך לך ע' סג) ואילך בההפרש
ורצון ותענוג, דרצון גם רצון עצמי הוא בבחי' המשכה והתגלות,
משא"כ התענוג הוא בו בעצמותו, י"ל שזהו גם ההפרש בהתקשרות
זו שמצד בחי' בנים, ומה שבחר הקב"ה בישראל, שהתקשרות נש"י
והקב"ה מצד היותם בנים היא מצד בחי' הרצון (ראה שם ריש ע' ע,
וע' עד) שהוא כבר בבחי' המשכה והתגלות כביכול בעצמותו, ומה
שהקב"ה בחר בישראל הוא למע' מבחי' רצון כ"א מבחי' עצמותו
ממש וע"ד שרש ענין התענוג שהוא בפנימיות עצמותו ממש. אלא
שענין הבחירה היא למעלה גם מבחי' התענוג כי הוא מבחי' עצמותו
ממש ש"הוא המתענג.

(58) כי הרי בחירה זו אצל האדם היא מצד זה ש"הן האדם ה'
כאחד ממנו" דומה להקב"ה ולכן "אין מי שיעכב על ידו" שאינו
מוגדר בשום הגדרות (ראה בהנשמך בהערה 47).

(59) ומה שבנוגע ליוה"כ אפשר לו לנגד להתקשרות זו, וזהו רק
לפי שעה וע"י ניתנה לו הבחירה, אבל בנוגע ללעת"ל הרי זהו כל
ענין הבחירה שנתחדש לאחר מ"ת, שש"ס לא ידח ממנו נדח (וראה
גם תו"ש - שיחת פורים העת"ר ע' 220) ובהערה 4 שם).

- 1 שבמהותו ועצמותו הוא בוחר באלקות⁶⁰; ומה
 2 שבחיצוניותו אינו רוצה לצאת מהגלות, הרי זה היפך
 3 אמיתיות בחירתו העצמית⁶¹.
 4 - ולכן מובן שסוף סוף תתגלה בחירתו העצמית,
- 5 שיבחור ה' לחלקו ולגורלו⁶², גם בגלוי, "וסוף (כל
 6 אחד ואחד מ) ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד
 7 הן נגאלין".
 8 (משיחת אחרון של פסח תשכ"ח. כ' מנ"א תשל"ב)

הכרח וצורך בו, אשר כן הוא ציור מציאותו שרוצה הוא באלקות, ואינו רוצה בכל מה שמנגד לאלקות, הרי ישנה תפיסת מקום לה"רע", שהרי מצד ציורו וענינו (של ההיפך), אינו רוצה בו, וא"כ אין הרצון מוחלט בתכלית (גם באלקות), אבל כאשר רצונו הוא מצד בחירתו, הרי חיוב הדבר שרוצה בו ושליטת הדבר שאינו רוצה הם בתכלית. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1341 ובהערה 14, 17 שם.
 61 ראה רמב"ם ספ"ב מהל' גירושין.
 62 ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

60 עוד זאת: מכיון שרצונו באלקות הוא מצד בחירתו (ולא מצד טבעו וכו'), הרי ע"י בחירה זו נעשה כל מה שהוא היפך מאלקות מושלל ומופרך בתכלית –
 כי כאשר שלילת ההיפך היא מצד מציאותו של ההיפך, הרי יש ערך להרע ומדת שלילתו היא כפי מדת "הרע" שבהרע. וגם ברצון עצמי לאיזה דבר, וכמו רצון הטבעי הנ"ל שמבין לאביו, ועד"ז בנשי", הרצון טבעי של ישראל לאלקות - להיותם "בניס למקום", ובמילא - שלילת הרצון דכל מה שהוא היפך מאלקות, הרי מכיון שזהו בדרך

אגרות קודש

ב"ה, י"ב טבת, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

נעם לי לקבל הידיעה ע"י הרה"ח הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ מוה"ר... אשר ימים אלו נותן הוא דמי קדימה לקנין בית. ויהי רצון מהשי"ת אשר בשעה טובה ומוצלחת יעתיקו דירתם לשם ויהי משנה מזל לתוספת ברכה והצלחה בהמצטרך לו ולב"ב הן בגשמיות והן ברוחניות, וישמש ביתו מקום משם תתפשט אידישע ווארימקייט און חיות בכל הסביבה, שע"ז יתוסף אור בהשפעת השי"ת בהבית ולדורים בו.

נעם לי להודע מהרה"ח... אשר שואל חוות דעתי אודות סכום שיקציב לצדקה בקשר וביחד עם הוצאות קנין הבית. ומה שנראה לי בזה הוא, שיהי יותר ממעשר אם מעט ואם הרבה, היינו שביחד עם כל תשלום שיעשה בקנין הבית יתן גם לצדקה יותר ממעשר מהתשלום. וכיון שהרה"ח... מזכיר שאלתו בעניני הצדקה אם שיהי בענינים מיוחדים. הרי לדעתי מחצית הסכום יחלק בעצמו, ומחצית השני, הנה כיון שבקשת הברכה שלו הנני קורא אותה על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שבטח יעורר ר"ר למילוי משאלות לבבו לטובה - יחלק שליש להחזקת מוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו. שליש להחזקת מוסדותינו אשר בצפון אפריקה, ישיבות חדרים ותלמוד תורה על טהרת הקדש הן לנערים והן לנערות בשביל אחינו הספרדים. ושלש להדפסת תורתו ומאמריו של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

וזכות הצדקה בכלל וצדקה הקשורה בחינוך תורני החזקת והפצת לימוד תורתנו תמכין דאורייתא, שעל זה נאמר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכ"י מאושר - גליקליך, ימשיך ברכות השי"ת והצלחתו בעניניו בטוב הנראה והנגלה.

בברכה.

יום ראשון י"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 34, רק שלזה מועיל... עד עמ' 34, עם אחיו.

ליקוטי אמרים

1 רק שלזה מועיל הרשימו במחין, - הרושם הניכר שנשאר בו גם
2 אחרי התפילה, מהתעמקות מחשבתו בגדולת ה' בשעת התפילה,
3 ויראת ה' ואהבתו המסתרת בחלל הימני, - שבלבו, הן עוזרות
4 לו, להתגבר ולשלט על הרע הזה - של הנפש הבהמית, המתאווה
5 תאוה, שלא להיות לו
6 שליטה וממשלה בעיר -
7 שלא תהיה לרע שליטה
8 וממשלה בגוף, להוציא
9 תאוותו מבין אל הפעל -
10 בפועל ממנו. להתלבש
11 באברי הגוף, ואפלו במח
12 לבדו, להרהר ברע, אין לו
13 שליטה וממשלה להרהר
14 חס ושלום ברצונו
15 שפמחו, - מה שעולים בו
16 הרהורים רעים, אין זה מפני
17 שהוא רוצה לחשוב בהם, כי
18 אם מפני שלבו נוהה עדיין
19 אחרי תענוגי העולם, נופלות
20 ממילא במוחו מחשבות
21 תאוה אלה, שלא ברצונו,
22 שיקבל ברצון חס ושלום
23 הרהור זה הרע העולה
24 מאליהו מהלב למח פנוגר
25 לעילי, - הרי, שגם על
26 המוח בלבד, אין שליטה
27 ל"רע" של הנפש הבהמית,
28 אלא מיד בעליותו לשם, -
29 משעולה הרהורו במוחו,
30 דוחהו בשתי ידים, - הוא דוחה את הרהורו במלוא כוחו ואינו
31 נותן לו מקום כלל במוחו, ומפיה דעתו מיד שנוגר שהוא הרהור
32 רע, ואינו מקבלו ברצון אפלו להרהר בו ברצון, - לא רק שאינו
33 עולה בדעתו לרצות לבצע מחשבה רעה זו, אלא גם הרצון להרהר
34 בכך - אינו שייך ב"בינוני", וכל שכן להעלותו על הדעת לעשותו
35 חס ושלום, או אפלו לדבר בו, - לכך בודאי שלא שייך ה"בינוני",
36 כי המתהדר - הרהורי עבירה, ברצון נקרא רשע באותה שעה,
37 - ואילו, והבינוני אינו רשע אפלו שעה אחת לעולם. - הרי,
38 שמן ההכרח לומר שלא שייך שירצה לחשוב בהרהורי עבירה. עד
39 כאן דובר, שאין הוא נותן לרע שבלבו להגיע לאיזה ביטוי שהוא
40 ביחס לדברים שהם מן הסוג של "בין אדם למקום", בין אדם
41 להקב"ה, וכן - כך הדבר, בדברים שביין אדם להבדל, - אין הוא
42 נותן שמדה רעה שבלבו, ביחס ליהודי שני, תבוא לידי ביטוי מוחשי

רק שלזה מועיל

הרשימו במוחין ויראת ה' ואהבתו המסתרת בחלל
הימני להתגבר ולשלט על הרע הזה המתאווה תאוה
שלא להיות לו שליטה וממשלה בעיר להוציא תאוות
מכח אל הפועל להתלבש באברי הגוף ואפי' במוח
לבדו להרהר ברע אין לו שליטה וממשלה להרהר ח"ו
ברצונו שבמוחו שיקבל ברצון ח"ו הרהור זה הרע
העולה מאליהו מהלב למוח כנ"ל אלא מיד בעליותו לשם
דוחהו בשתי ידים ומסיח דעתו מיד שנוכר שהוא
הרהור רע ואינו מקבלו ברצון אפי' להרהר בו ברצון
וכ"ש להעלותו על הדעת לעשותו ח"ו או אפי' לדבר
בו כי המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה והבינוני
אינו רשע אפי' שעה אחת לעולם. וכן בדברים
שבין אדם לחבירו מיד שעולה לו מהלב למוח איזו
טינא ושנאה ח"ו או איזו קנאה או כעס או קפידא
ודומיהן אינו מקבלן כלל במוחו וברצונו ואדרבה המוח
שליט ומושל ברוח שבלבו לעשות ההפך ממש
להתנהג עם חבירו במדת חסד וחיבה יתרה מודעת לו
לסבול ממנו עד קצה האחרון ולא לכעוס ח"ו וגם שלא
לשלם לו כפעלו ח"ו אלא אדרבה לגמול לחייבים
טובות כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו:

במחשבה, או בדיבור, ודאי שלא במעשה, אלא מיד שעולה לו
מהלב למח איזו טינא ושנאה חס ושלום, - לזולת, או איזו
קנאה או כעס או קפידא ודומיהן - אינו מקבלן כלל במוחו
וברצונו. - שירצה להרהר בהן, ואדרבה, תחת שליט ומושל
ברוח שבלבו לעשות
ההפך ממש, - ממנה
שדורש הרגש שבלבו:
להתנהג עם חברו במדת
חסד, - חזאת בניגוד לרגש
השנאה או הכעס - הנובע
ממדת ה"גבורה" - שיש
בלבו כלפי הזולת - יתייחס
אליו במדת החסד, וחפה
יתרה מודעת לו -
להראות לו אהבה מיוחדת,
עד לסבל ממנו עד קצה
האחרון, ולא לכעוס חס
ושלום, - על מי שהוא
סובל ממנו, וכן שלא
לשלם לו כפעלו חס
ושלום, - גם לא לעשות
זאת שלא מתוך כעס, אלא
אדרבה לגמול לחייבים -
כנגדו, טובות, כמו
שכתוב בזהר^{טו}, ללמד
מיוסף עם אחיו: -
שבמקום היסורים שגרמו לו
- שילם להם בטובות. הרי,
שגם בדברים ש"בין אדם
לחבירו", אין ה"בינוני" נותן לרע שבלבו לבוא לידי ביטוי במחשבה,
בדיבור ובודאי שלא במעשה.

מפרק זה מובן, שבכל הקשור למעשה ולפועל, יש לנפש האלקית
ב"בינוני" השליטה המלאה על הגוף - לפועל אין הוא עושה, אינו
מדבר ואינו חושב במה שאסור, כי אם מקיים מצוות ומדבר ומהרהר
בתורה. ואילו ב"עצם" שלו, כלומר, בכוחות השכל והמדות של
הנפש, יש לרע של הנפש הבהמית מעמד די חזק, וביכולתו להעלות
תאוות בלבו. בקשר למה שלמדנו, ששעת התפילה היא עת רצון לכל
יהודי להתעלות - כדאי להוסיף מה שהרבי מוהרי"צ נ"ע
מליובאוויטש אמר באחת משיחותיו: - בשעה שיהודי לומד תורה -
הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה, כתלמיד לפני רבו. כשם שתלמיד
לומד חכמה מרבו, כך הוא לומד מהקב"ה חכמה שהיא תורה; ובשעה
שיהודי מתפלל - הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה, כבן לפני אביו.

יום שני י"ח טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יח, פרק יג ובוה... עד עמ' 36, עניני עוה"ו.

43 כיצד על הגוף להתנהג, ומהלך עולה למח' להרהר בו, - עליה זו
44 מהלך למוח באה בדרך ממילא, שכן, כשמתעוררת תאוה בלב, מתהווים ממילא הרהורים במוח, ומיד - עם עליית ההרהורים במוח,
45 חולק עליו השופט השני שהוא הנפש האלהית שבמח, המתפשט בחלל הימני
46 שכלל מקום משכן היצר
47 טוב, - ב"חלל" הימני שבלב, מתגלה היצר הטוב, המדות
48 של הנפש האלקית. היצר הטוב נאבק עם היצר הרע, שלא לתת מקום למימוש
49 של התאוה, "דעתו" של היצר הטוב היא, שכל הכוחות והאיברים של הגוף,
50 צריכים להיות מנוצלים בענינים של קדושה בלבד. והלכה כדברי המכריע,
51 הוא הקדוש-קרן הוא העוזר להיצר טוב, - שיהיה בכוחו להתגבר על
52 היצר הרע, במאמר ר"ל: "אלמלא הקדוש-קרן הוא עוזר - ליצר הטוב, אין יכול לו". - ליצר הרע המתגבר באדם מדי יום.
53 והענין, - שהקב"ה עוזר ליצר הטוב, הוא: היא ההארה שמאיר אור ה' על נפש האלהית, להיות לה יתרון ושליטה על סכלות הנפסל ויצר הרע, כיתרון
54 האור מן החושך, כנזקק לעיל. - בפרק י"ב, שכשם שקצת מן האור דוחה הרבה מן החושך, והחושך נסוג ממילא מהאור ונעלם, כך נדחה הרבה מה"סכלות" ומהחושך של היצר הרע, לעומת מעט מאור הקדושה המאיר מהנפש האלקית - בכך מתבטאת עזרתו של הקב"ה ליצר הטוב.
55 בדבריו הבאים, מתרץ רבנו הזקן, את אשר הקשה בתחילת הפרק הראשון, על מה שהגמרא אומרת "ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע" - הרי המשנה במסכת אבות אומרת: "ואל תהי רשע בפני עצמך"? "וגם: אם יהיה בעיניו כרשע ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב"? - מסביר רבנו הזקן להלן: חכמינו ז"ל דייקו בלשונם ואמרו "כרשע", לא שיחשוב עצמו "רשע", אלא "כרשע", שיחשוב עצמו למי שבדברים מסויימים הוא דומה לרשע, והכוונה היא ל"בינוני". שכן, גם ב"בינוני" הרע" שבתפשו עדיין בתקפו, ויתכן שתשרור בו תאוה בלב, כמו שזה אצל "רשע". אך מאחר שהרע

1 פרק יג. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שביחס ל"בינוני", גם אם יתכן
2 שתתעורר תאוה בלבו - משמשת הנפש האלקית ככוח בולם, שהתאוה לא תמומש במעשה, בדיבור או במחשבה. שלשה לבושים אלה, נשלטים
3 ב"בינוני" על-ידי הנפש האלקית בלבד - לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות.
4 ובוה יובן לשון מאמר ר"ל: "בינונים - זה וזה
5 שופטין" [פרוש, יצר טוב ויצר הרע], - היצר הטוב והיצר הרע משמשים שניהם כשופטים, ומשמיעים דעתם ב"בינוני". והגמרא מביאה ראיה לכך: דכתיב: "כי יעמד לימין אביון להושיע משופטי נפשו", - "שופט" לשון רבים, שני שופטים באדם, היצר הטוב והיצר הרע. על-כל-פנים, ביחס ל"בינונים" משתמשים חכמינו ז"ל בביטוי "זה וזה שופטין" - ולא אמרו "זה וזה מושלים" הם ושלום, - שכן, אם נפרש כפירוש הפשוט, ש"בינוני" הוא מי שיש בו מחצית מצוות ומחצית עבירות, הרי ששניהם, גם היצר הטוב וגם היצר הרע, מושלים בגופו של ה"בינוני" - ואז היה על חכמינו ז"ל להשתמש בביטוי "מושלים", כי כדי לעבור עבירה, על היצר הרע לשלוט ולמושל בגוף. ברם, לפי מה שהוסבר על מהותו של ה"בינוני", אי אפשר לומר "מושלים" - כפי שיוסבר להלן: כי כשיש איזון שליטה וממשלה ליצר הרע בעיר קמנה", - הגוף, שעל השליטה עליו מתנהל המאבק בין היצר טוב ליצר הרע, אפילו לפי שעה קלה - ובאיוה זמן שהוא, נכשל האדם בעבירה במעשה, בדיבור או במחשבה, נקרא רשע פאונה שעה. - והרי מדובר כאן ב"בינוני" ולא ב"רשע", אלא היצר הרע אינו רק על דרך משל כמו שופט ודין האומר דעתו במשפט, - ולא שיש לו שליטה על הגוף, ואף-על-פי-כן יכול להיות שלא יהיה פסק הלכה כד למעשה, - בדעתו של שופט זה, מפני שיש עוד שופט ודין החולק עליו, וצריך להכריע ביניהם, והלכה כדברי המכריע. כן - אותו דבר במאבק המתנהל בין היצר הטוב לבין היצר הרע ב"בינוני": היצר הרע אומר דעתו בחלל השמאלי שכלל, - הוא מעורר תאוה בלב, בכך מתבטאת השמעת "דעתו"

1. ברכות סא, ב. 2. תהלים קט, לא. 3. קדושין ל, ב. 4. למרות שבפרק הקודם (י"ב) אמר רבנו הזקן, שבטבע האדם מתולדתו, שה"מח שליש על הלב", שכלו שולט ומושל בתאוה שבלבו - מדוע, איפוא, הוא אומר כאן, שצריך האדם לעזרה מיוחדת מהקב"ה לשם כך? מתוך כ"ק אדמו"ר

1 שְׁבַחֲלֵל הַשְּׁמַאֲלִי בְּיָנוּנִי הוּא בְּתַקְפּוֹ כְּתוּלְדָתוֹ, לְהַתְאֹוֹת
2 תַּאֲוָה לְכָל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הָיָה, וְלֹא נִתְבַּטַּל בְּמַעֲוֵט לִגְבִי הַטּוֹב,
3 – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, כְּמוֹ שֶׁדִּבֶּר בְּ"צִדִּיק", וְלֹא נִדְחָה מִמְּקוֹמוֹ
4 כְּלָל, רַק שָׁאֵן לוֹ – ל"רַע", שְׁלִיטָה וּמִשְׁלָה לְהַתְפַּשֵּׁט בְּאֲבָרֵי

5 הַגּוֹף, – אֵין ל"רַע" שְׁלִיטָה
6 וְהַשְׁפַּעָה עַל אֲבָרֵי הַגּוֹף,

7 לַעֲשׂוֹת, לְדַבֵּר אוֹ לַחֲשׁוֹב
8 דְּבָרִים רַעִים. הַרְבֵּי מַעֲרֵי:
9 "בַּם בּוֹזָה – בַּמְּנִיעֵת
10 הַתְּפַשּׁוֹת הָרַע – לֹא
11 נִשְׁתַּנָּה מִתּוּלְדָתוֹ, וְהָרַע
12 בְּתוֹקְפוֹ, כִּי הָעֵדֶר
13 הַהַתְּפַשּׁוֹת אֵינוֹ מִפְּנֵי הַטּוֹב
14 שְׂבָאֲדָם, כִּי אִם: מִפְּנֵי
15 הַקְּדוּשָׁה בְּרִיךְ הוּא הָעוֹמֵד
16 לִימִין אֲבִינוֹ וְעוֹדֵר וּמֵאִיר
17 לְנֶפֶשׁ הָאֱלֵהִית – שְׂתוּכָל
18 לַעֲמֹוד נֶגֶד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
19 וּלְכוֹן, אֵין לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
20 שְׁלִיטָה עַל אֲבָרֵי הַגּוֹף. אֲבָל

21 ה"רַע" עֲצָמוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית – הוּא בְּתַקְפּוֹ כְּתוּלְדָתוֹ. לָכֵן נִקְרָא
22 – ה"בִּינוּנִי", "בְּרִשָּׁע", – כְּמוֹ רִשָּׁע, בְּמֵאֲמָר ר"ן: "אֲפִלּוּ כָּל
23 הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אוֹמְרִים לְךָ צִדִּיק אַתָּה, הֵיךְ בְּעֵינֶיךָ בְּרִשָּׁע", וְלֹא
24 רִשָּׁע מִפְּנֵי, – שֶׁכֵּן, הַמִּשְׁנָה: הָרִי אוֹמֵרֶת בַּמִּפּוּרֶשׁ: "וְאֵל תְּהִי רִשָּׁע
25 בְּפָנֶי עַצְמְךָ", וְגַם, כְּאֵמֹור, בְּאֵם יִהְיֶה רִשָּׁע בְּעֵינָיו, לֹא יוּכַל לַעֲבֹד
26 אֶת הַשִּׁי"ת בְּשִׂמְחָה, אֲלֵא שִׂיחֻזִּיק עֲצָמוֹ לְבִינוּנִי, וְלֹא לְהֵאֱמִין
27 לְהַעֲוִלֵם שְׂאוֹמְרִים שֶׁהָרַע שָׂבוֹ נִתְבַּטַּל לִגְבִי הַטּוֹב, שְׂזוֹ מְדִרְיָנָה

ליקוטי אמרים

הַשְּׁמַאֲלִי בְּיָנוּנִי הוּא בְּתַקְפּוֹ כְּתוּלְדָתוֹ לְהַתְאֹוֹת תַּאֲוָה
לְכָל תַּעֲנוּגֵי עוֹה"ו וְלֹא נִתְבַּטַּל בְּמַעֲוֵט לִגְבִי הַטּוֹב וְלֹא
נִדְחָה מִמְּקוֹמוֹ כְּלָל רַק שָׁאֵן לוֹ שְׁלִיטָה וּמִשְׁלָה
לְהַתְפַּשֵּׁט בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף מִפְּנֵי הַקֶּב"ה הָעוֹמֵד לִימִין אֲבִינוֹ
וְעוֹדֵר וּמֵאִיר לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵהִית לְכֵן נִקְרָא כְּרִשָּׁע כְּמֵאֲרֹז"ל
אִפִּילוּ כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ אוֹמְרִים לְךָ צִדִּיק אַתָּה הִיָּה
בְּעֵינֶיךָ כְּרִשָּׁע וְלֹא רִשָּׁע מִמֶּשׁ אֲלֵא שִׂיחֻזִּיק עֲצָמוֹ
לְבִינוּנִי וְלֹא לְהֵאֱמִין לְהָעוֹלָם שְׂאוֹמְרִים שֶׁהָרַע שָׂבוֹ
נִתְבַּטַּל לִגְבִי הַטּוֹב שְׂזוֹ מְדִרְגַת צִדִּיק אֲלֵא יִהְיֶה בְּעֵינָיו
כְּאֵלּוֹ מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הָרַע הוּא בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוּרָתוֹ
כְּחֵלֶל הַשְּׁמַאֲלִי כְּתוּלְדָתוֹ וְלֹא חֵלְף וְהֵלֶךְ מִמֶּנּוּ מֵאוֹמָה
וְאֲדִרְבָּה נִתְחַזֵּק יוֹתֵר בְּהַמְשָׁךְ הַזֶּמֶן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַרְבֵּה
בְּאִכִּילָה וְשִׁתִּיה וְשֹׂאֵר עֵינֵינוּ עוֹה"ו

צִדִּיק, – ב"צִדִּיק" בְּלִבְד נִתְבַטַּל ה"רַע" עֲצָמוֹ וְהָפַךְ ל"טוֹב", וְאִילוּ
הוּא, שְׂלֹאֹר מַעֲשִׂיו – שְׂאֵינוֹ עוֹבֵר עֲבִירָה אִיזוֹ שֶׁהִיא – חוֹשֵׁב
ה"עוֹלָם" שֶׁגַם בּוֹ אֵין כְּבֵר "רַע" הַגּוֹרֵם לַעֲבִירוֹת – אֵל לוֹ לְקַבֵּל דִּיעָה
זוֹ, שֶׁכֵּן, הָרַע שָׂבוֹ עֲדִיין לֹא בִטֵּל, אֲלֵא יִהְיֶה בְּעֵינָיו כְּאֵלּוֹ מְהוּתוֹ
וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הָרַע הוּא
בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוּרָתוֹ כְּחֵלֶל
הַשְּׁמַאֲלִי כְּתוּלְדָתוֹ, וְלֹא
חֵלְף וְהֵלֶךְ מִמֶּנּוּ – ה"רַע",
מֵאוֹמָה, וְאֲדִרְבָּה נִתְחַזֵּק
יוֹתֵר בְּהַמְשָׁךְ הַזֶּמֶן,
שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ – ב"רַע"
שְׂמ"חֵלֶל" הַשְּׁמַאֲלִי, תְּרַבָּה
בְּאִכִּילָה וְשִׁתִּיה וְשֹׂאֵר
עֵינֵינוּ עוֹלָם הָיָה. –
הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת הַמִּתְמַדָּה
בַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לַעֲנִינִי
הָעוֹלָם־הַזֶּה, מִחֻזָּקָה אֶת
כּוֹחָהּ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הוּא
בְּטֵבַע מִתּוּלְדָתוֹ, כְּפִי שְׂאֵנוֹ
מוֹצֵאִים דְּבַר זֶה בְּטֵבַעוֹ שֶׁל
כָּל חוֹשׁ, שֶׁהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְחַדֵּד עַל־יְדֵי הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת בּוֹ. לְמִדּוֹנִי, הָרִי,
שֶׁרַבְּנוֹ הֻזָּק מִפְּרֵשׁ מֵאֲמַר הַגִּמְרָא: "הִיָּה בְּעֵינֶיךָ כְּרִשָּׁע" – הַכוּוֹנָה
שִׂיחֻזִּיק אֶת עֲצָמוֹ ל"בִּינוּנִי". וְאֵף מִי שֶׁמַּעֲמִיד בַּמְּדִירָגָה עֲלִיוֹנָה – טוֹב
וְנִחוּץ לוֹ לְהַחֲזִיק אֶת עֲצָמוֹ ל"בִּינוּנִי", שֶׁכֵּן, אִם יִחֻזֵּק אֶת עֲצָמוֹ
ל"צִדִּיק" וְיִחְשׁוֹב שֶׁה"רַע" שֶׁלוֹ כְּבֵר בִּטֵּל ל"טוֹב" – יִפְסִיק אֶת
מִלְחָמָתוֹ עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וּבְאֵם עֲדִיין אֵין הוּא "צִדִּיק" הוּא עֵלּוּל
לִפְּלוֹל מִמְּדִירָגָתוֹ לְדִרְגָּה שְׁלִמְטָה מ"בִּינוּנִי".

יום שלישי י"ט טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 36, ואף מי שבתורת ה'... עד עמ' יט, כולו.

55 עד עתה למדנו אודות "בינוני" בעל עסק, שעוסק גם במסחר או
56 במלאכה ואינו יושב כל
57 היום על התורה ועל
58 העבודה. להלן נלמד אודות
59 "בינוני" – "יושב אוהל",
60 שנתן תמיד כל כולו בעסק
61 התורה: וְאֵף מִי שְׂבַתוֹרֶת
62 ה' חֲפָצוֹ וְיִהְיֶה בָּהּ יוֹמָם
63 וְלַיְלָה לְשִׁמְשָׁה – אֵין זֶה
64 הַיּוֹכָחָה כְּלָל שֶׁנִּדְחָה הָרַע
65 מִמְּקוֹמוֹ, אֲלֵא יוּכַל
66 לְהִיָּת שְׂמֵחָתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
67 – שֶׁל הָרַע, הוּא בְּתַקְפּוֹ

וּבְגִבּוּרָתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ כְּחֵלֶל הַשְּׁמַאֲלִי, – שְׂבַלְב, רַק שְׂלִבּוּשִׁיו, שֶׁהֵם
מִחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל
נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֵין
מִתְלַבָּשִׁים בָּמָה וְהַפָּה
וְהִידִים וְשֹׂאֵר אֲבָרֵי הַגּוֹף,
– לַחֲשׁוֹב, לְדַבֵּר וּלְעֲשׂוֹת
אֶת מַה שְׂאִסּוֹר, מִפְּנֵי ה'
שֶׁנֶּתֶן שְׁלִיטָה וּמִשְׁלָה
לַמֶּלֶךְ עַל הַלֵּב. וְלָכֵן נֶפֶשׁ
הָאֱלֵהִית שְׂבַמָּחָה מוֹשְׁלָת
בְּ"עֵיר קְטַנָּה", אֲבָרֵי הַגּוֹף
כְּלָם, שִׁיחֻזִּיו לְבוּשׁ
וּמִרְכָּבָה לְשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁיהָ

ליקוטי אמרים

וְאֵף מִי שְׂבַתוֹרֶת
ה' חֲפָצוֹ וְיִהְיֶה בָּהּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְשִׁמְשָׁה אֵין זֶה הַיּוֹכָחָה כְּלָל
שֶׁנִּדְחָה הָרַע מִמְּקוֹמוֹ אֲלֵא יוּכַל לְהִיָּת שְׂמֵחָתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
הוּא בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוּרָתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ כְּחֵלֶל הַשְּׁמַאֲלִי רַק
שְׂלִבּוּשִׁיו שֶׁהֵם מִחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל נֶפֶשׁ
הַבְּהֵמִית אֵין מִתְלַבָּשִׁים בְּמִוֹחַ וְהַפָּה וְהִידִים וְשֹׂאֵר
אֲבָרֵי הַגּוֹף מִפְּנֵי ה' שֶׁנֶּתֶן שְׁלִיטָה וּמִשְׁלָה לַמֶּלֶךְ עַל
הַלֵּב וְלָכֵן נֶפֶשׁ הָאֱלֵהִית שְׂבַמָּחָה מוֹשְׁלָת בְּעֵיר קְטַנָּה
אֲבָרֵי הַגּוֹף כּוֹלֵם שִׁיחֻזִּיו לְבוּשׁ וּמִרְכָּבָה לְשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁיהָ

44 אֲתַכְפִּיָּא סְטְרָא אַחְרָא שְׂבַחֲלֵל הַשְּׁמַאֲלִי. - ה"סטרא אחרא" 45 שְׂבַחֲלֵל הַשְּׁמַאֲלִי שְׂבַלְב, נִכְפַּת וְנִשְׁלַט עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית, 46 אֲכָל - ה"רע", לֹא נִתְבַּטַּל לְגַמְרֵי בְּבִינוּנִי, אֵלָא בְּצַדִּיק, - 47 ב"צדיק" בלבד בטל הרע של הנפש הבהמית כליל ל"טוב" של הנפש 48 האלקית, שְׁנַאמֵר בּוֹיָה: - 49 ב"צדיק", "וְלִבִּי חָלָל" 50 בְּקִרְבִּי, - מְקוּמוֹ שֶׁל 51 הַיִּצְרָה־הָרַע בְּלִבּוֹ שֶׁל 52 ה"צדיק" - רִיק, וְהוּא - 53 ה"צדיק", מוֹאֵם בְּרַע 54 וְשׁוֹנָא בְּתַכְלִית הַשְּׁנָאָה 55 וְהַמָּאוֹם, - כִּךְ הַדְּבַר 56 ב"צדיק גמור", או שְׁלֹא 57 בְּתַכְלִית הַשְּׁנָאָה, - כִּךְ 58 הַדְּבַר ב"צדיק שאינו גמור", 59 בְּנִזְכָּר לְעֵל - בְּפֶרֶק י. כֹּל 60 הַמָּאוֹר הוּא בִּיחֹס ל"צדיק", 61 וְאֵילוֹ ב"בִּינוּנִי", אֲכָל 62 בְּבִינוּנִי הוּא - ה"רע" שֶׁל 63 נֶפֶשׁוֹ הַבְּהֵמִית, דְּרָךְ מִשְׁלַל 64 פְּאָדָם שִׁישָׁן, שְׂיָכּוֹל לְחֹדֶר 65 וְלִיעוֹר מִשְׁנָתוֹ, - בִּשְׁעַת 66 שִׁינָתוֹ אֵין כּוּחוֹתָיו שֶׁל 67 הָאָדָם פּוֹעֵלִים, אֲבָל הוּא 68 עֹלּוֹל כֹּל רָגַע לְהַתְעוֹרֵר 69 מִשִּׁינָתוֹ וּכְחוֹתָיו נִעֲשִׂים 70 עֲרִים וּפְעִילִים, כִּךְ הָרַע בְּבִינוּנִי הוּא בְּחֵלֶל הַשְּׁמַאֲלִי - 71 שְׂבַלְב, וְאֵינוֹ מִשְׁפִּיעַ גַּם לֹא עַל הַתְּעוֹרְרוֹת תְּאוּה בְּלֹב - וְהוּא בְּשִׁעַת 72 קְרִיאָת שְׁמַע וְתַפְלָה, שְׁלֹבּוֹ פּוֹעֵר בְּאַהֲבַת ה', - וְהוּא מִשְׁפִּיעַ 73 שְׁהָרַע שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, יֵהִי כְּאֵילוֹ נִתּוֹן בְּשִׁינָה. בְּרִם, וְאַחֲרֵי כֵךְ 74 - אַחֲרֵי הַתַּפְלָה, יָכּוֹל - ה"רע", לְהִיָּת חוֹזֵר וְנִיעוֹר. - כִּאֵן מִתְחִיל 75 רַבְּנוֹ הֶזְקֵן לְהַסְבִּיר, שְׂקִימַת דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר ב"בִּינוּנִי" - כִּשְׁהוּא 76 נִתּוֹן כֹּל הַיּוֹם בְּאַהֲבָה לְהַקְבִּיָּה כְּמוֹ בִּשְׁעַת הַתַּפְלָה, וְלֹכֵן ה"רע" שְׁבו 77 נִתּוֹן "תְּמִיד" כְּאֵילוֹ בְּשִׁינָה - בְּכִךְ יוֹסֵבֵר לָנוּ כִּי־צַד יָכּוֹל הִיָּה רַבָּה 78 לֹמֵר עַל עֲצָמוֹ שְׁהוּא "בִּינוּנִי". בְּפֶרֶק הָרֵאשׁוֹן לְמַדְנוּ שְׂאִי אִפְשָׁר 79 לֹמֵר בְּפִשְׁטוֹת, ש"בִּינוּנִי" הוּא מִי שִׁישׁ בּוֹ מַחְצִית מִצּוֹת וּמַחְצִית 80 עֲבִירוֹת, שְׂכֵן, אִם כֵּן - כִּי־צַד הִיָּה יָכּוֹל רַבָּה לְטַעוֹת בְּעֲצָמוֹ שְׁהוּא 81 "בִּינוּנִי", בִּשְׁעָה שֶׁלֹּא הִיָּתָה בּוֹ אִפְּיֹלּוֹ הַעֲבִירָה שֶׁל בִּטּוֹל תּוֹרָה; בְּרִם, 82 גַּם לִפִּי מַה שְׁהוֹסֵבֵר שֶׁל"בִּינוּנִי" אֵין עֲבִירוֹת כֻּלָּל, אֵלָא שְׁעוֹלָה 83 לְפַעֲמִים בְּלִבּוֹ תְּאוּה לָרַע - עֲדִיךְ קֶשֶׁה לְהַבִּין, כִּי־צַד הַחֻזּקָה רַבָּה אֵת 84 עֲצָמוֹ ל"בִּינוּנִי", מֵאַחֵר שְׁהוּא הָרִי הִיָּה "צַדִּיק" וְיַדַּע הֵיטֵב שְׂאֵין בְּלִבּוֹ 85 כֻּלָּל תְּאוּה לָרַע? אֵלָא, כִּפִּי שְׂיוֹסֵבֵר לְחֵלֶן, שְׂקִימַת מִדְּרִיגָה נּוֹסֶפֶת 86 ב"בִּינוּנִי" שֶׁלֹּא עוֹלָה בְּלִבּוֹ אֶף פֶּעַם תְּאוּה לָרַע - יוֹכֵן לָנוּ הַדְּבַר

1 - שֶׁאֲבֵרִי הַגּוֹף יֵהִי לְבוּשִׁים בְּשִׁלְשֵׁת לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית וְיֵהִי 2 בְּטִלִּים לָהֶם כ"מִרְכָּבָה" לְגַבִּי ה"רֹכֵב" עֲלֶיהָ, שְׂיִתְלַבְּשׁוּ בָּהֶם, - 3 בִּאֲבֵרִי הַגּוֹף, שְׂהֶם מַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת 4 הַתּוֹרָה. - הָרִי, שְׂבַכֵּל הַקְשׁוֹר לְמַחְשָׁבָה וְלִדְבוּר בְּתוֹרָה, וְלַעֲשִׂית 5 מִצְוֹת - שׁוֹלֵט הַנֶּפֶשׁ 6 הַאֲלֵקִית - בְּעִזְרוֹתוֹ שֶׁל 7 הַקְבִּיָּה - עַל הַגּוֹף, וּבִידָה 8 הַעֲלִיוֹנוֹת עַל הַנֶּפֶשׁ 9 הַבְּהֵמִית. אֲכָל מְהוּתָהּ 10 וְעֲצָמוֹתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ 11 הַאֲלֵהִית - אֵין לָהּ שְׂלִיטָה 12 וּמִשְׁלָה עַל מְהוּתָהּ 13 וְעֲצָמוֹתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ 14 הַבְּהֵמִית בְּבִינוּנִי, כִּי אִם 15 בְּשִׁעָה שְׂאַהֲבַת ה' הוּא 16 בְּהַתְּגַלּוּת לְבוֹ בְּעֵתִים 17 מְזֻמָּנִים, - בְּלִבְד, כְּמוֹ 18 בְּשִׁעַת הַתַּפְלָה וְכִי־צַד 19 בָּהּ. - שְׂאֵן, כִּפִּי שְׂנוֹכֵר 20 בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, נִתּוֹן ה"בִּינוּנִי" 21 בְּאַהֲבָה לְהִבְשִׁלְהַבָּה 22 לְהַקְבִּיָּה, דְּבַר הַמִּשְׁפִּיעַ עַל 23 ה"רע" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, 24 שִׁיחִיָּה בְּטַל ל"טוֹב" שֶׁל 25 הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית. וְאַף גַּם 26 זֹאת הַפֶּעַם, - גַּם בּוֹמֵן 27 הַנְּקוֹב, כִּשְׁהַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית מִתְּגַבֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֵינָה רִק 28 שְׂלִיטָה וּמִשְׁלָה לְבַד, - הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית שׁוֹלֵטָה עַל הַנֶּפֶשׁ 29 הַבְּהֵמִית, אֲבָל אֵין הִיא מִשְׁפִּיעָה עַל עֲצָם מְהוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ 30 הַבְּהֵמִית, שְׂהִיא עֲצָמָה תְּתַבַּטַּל לְגַמְרֵי בְּפִנֵּי הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית, 31 בְּדִכְתִּיבָה: "וְלֹאֵם מְלֹאֵם יֵאֱמָר" - פֶּסוּק זֶה נֹאמֵר עַל יַעֲקֹב וְעֵשׂוֹ, 32 וּב"עֲבוּדָה" הַדְּבַר רֹמוֹן עַל הַמֵּאבֵּק שֶׁבֵּין הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית לְנֶפֶשׁ 33 הַבְּהֵמִית - הָרִי זֶה "יֵאֱמָר" בְּלִבְד, שְׂיַעֲקֹב מִתְּחַזֵּק בְּלִבְד לְעוֹמֵת 34 "עֵשׂוֹ", וְכִמוֹ שְׂחֻכְמִינוּ ז"ל מְגִדִּירִים זֹאת: "בְּשִׁעָה קָם זֶה נּוֹפֵל, 35 וּבְשִׁעָה קָם כּוֹ", - הָרִי, שֶׁלְנֶפֶשׁ הַאֲלֵקִית ב"בִּינוּנִי" יֵשׁ שְׂלִיטָה 36 בְּלִבְד - וְגַם זֹאת בְּאוֹפֶן זְמָנִי בְּלִבְד - עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית. שְׂנִפְשׁ 37 הַאֲלֵהִית מְתַאֲמָצַת וּמִתְּגַבֵּר עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּמִקּוֹר 38 הַגְּבוּרוֹת שְׂהִיא בִּינָה, - כִּפִּי שְׂמוּבָא בְּתוֹרַת הַקְּבִלָּה, שְׂסִפִּירַת 39 ה"בִּינָה" הִיא מִקּוֹר ה"גְּבוּרוֹת". כִּךְ גַּם בִּיחֹס לְנֶפֶשׁ, שְׂהַמְקוֹר לְגְבוּרַת 40 הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֵקִית, הוּא כּוֹחַ ה"בִּינָה", בּוֹ הוּא מְבִין אֵת גְּדוּלָתוֹ שֶׁל 41 הַקְבִּיָּה, לְהַתְּבַנֵּן בְּגְדוּלָתוֹ ה' אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְלְהוֹלִיד אֲהֲבָה 42 עֲזָה לָהּ בְּרִשְׁפִּי אֵשׁ בְּחֵלֶל הַיָּמִנִי שְׂבַלְבּוֹ, וְאַז - כִּשְׁהַנֶּפֶשׁ 43 הַאֲלֵקִית מִבְּטָאֵת אֵת עֲצָמָה בְּאַהֲבָה גְלוּיָה וְחֻזְקָה כּוֹז לְהַקְבִּיָּה,

6. בראשית כה, כג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיכול להיות זה קם (השני) אף שלפני זה הי' נופל (וזה מוסיף בתיבות אלו) 8. תהלים קט, כב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן משמע (קצת) בפ"א: חלל .. שאין לו יצה"ר (הוספת הביאור אח"כ שהרגו - הוא למיעוטי מדורי נעלית יותר דאברהם שהפכו ליצה"ר - כדאיתא בירוש' ספ"ט בברכות - ואז אין לבו חלל בקרבו - למעליותא). אבל ברש"י ברכות ופשטות הירוש' - מענין - מת. בפרש"י תהלים - ב' הפי'".

1 היטב. וְלִכְּנָן הָיָה רִבְהָ מְחִיזָה עֲצָמוּ כְּבִינוּנִי, אֵף דְּלֹא פָּסִיק
2 פּוֹמִיָּה מְגֻרָא, - אֵף שְׁלֹא פִּסְק פִּיו מְלִימוֹד תּוֹרָה, וּבְתוֹרַת ה'
3 חֲפָצוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, בְּחִפְצָה וְחִשְׁקָה וְחִשְׁקָה וְנַפְשׁ שׁוֹקֵקָה
4 לֵה' בְּאַהֲבָה רִבְהָ כְּבִשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמֵעַ וְתַפְלָה, - וכְּפִי שְׁהוֹסֵב
5 כְּבֵר, מְעוֹרֵר אֹז ה"בִּינוּנִי"
6 בְּתוֹכּוֹ אַהֲבָה לַהֲשִׁי"ת, עַד
7 שְׁאִינוּ מְרִיגֵשׁ ב"רַע" בַּחֲלָל
8 הַשְּׂמֵאלִי שְׁבִלְבוֹ. רִבְהָ -
9 שְׁכָל הַיּוֹם בְּעֶרְהָ בּוֹ אַהֲבָה
10 לַהֲשִׁי"ת, וְלֹא הִיתָה לוֹ אֵף
11 פַּעַם כָּל שְׁיִיכוֹת לַתּוֹאוֹת
12 הָעוֹלָם - יִכּוֹל הִיָּה לַחֲשׁוֹב,
13 בְּגִלְגַּל כֵּךְ, אֵת עֲצָמוֹ ל"בִּינוּנִי", מִשׁוֹם וְנִדְמָה בְּעֵינָיו - שֶׁל רִבְהָ,
14 כְּבִינוּנִי הַמְתַּפְּלָל כָּל הַיּוֹם, - שְׁנִתּוֹן כָּל הַיּוֹם בְּאוֹתָהּ מְדִרְיָגָה כְּמוֹ
15 בִּשְׁעַת הַתַּפְּלָה - הָאֲהֲבָה הִיא בְּהַתְּגַלּוֹת אֲצִלּוֹ כָּל הַיּוֹם, וּמִמִּילָא
16 ה"רַע" שְׁבוּ הוּא תְּמִיד כְּאִילוֹ נִתּוֹן בְּשִׁינָה, וְאִין הוּא שִׁיךְ אֵף פַּעַם

ליקוטי אמרים

עֲצָמוֹ כְּבִינוּנִי אֵף דְּלֹא פָּסִיק פּוֹמִיָּה מְגֻרָא וּבְתוֹרַת ה'
חֲפָצוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה בְּחִפְצָה וְחִשְׁקָה וְחִשְׁקָה וְנַפְשׁ
שׁוֹקֵקָה לֵה' בְּאַהֲבָה רִבְהָ כְּבִשְׁעַת ק"ש וְתַפְלָה וְנִדְמָה
בְּעֵינָיו כְּבִינוּנִי הַמְתַּפְּלָל כָּל הַיּוֹם וּכְמֵאמֹר רַז"ל הַלּוּאִי
שִׁיתַּפְּלַל אָדָם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ:

מִשׁוֹם וְנִדְמָה בְּעֵינָיו - שֶׁל רִבְהָ,
שְׁנִתּוֹן כָּל הַיּוֹם בְּאוֹתָהּ מְדִרְיָגָה כְּמוֹ
הָאֲהֲבָה הִיא בְּהַתְּגַלּוֹת אֲצִלּוֹ כָּל הַיּוֹם, וּמִמִּילָא
שְׁבוּ הוּא תְּמִיד כְּאִילוֹ נִתּוֹן בְּשִׁינָה, וְאִין הוּא שִׁיךְ אֵף פַּעַם

יום רביעי כ' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יט, והנה מדרת... עד עמ' 38, כולן.]

33 וְהִנֵּה, מִדַּת אַהֲבָה זוֹ, הָאֲמוּרָה כְּבִינוּנִים, בְּשְׁעַת הַתַּפְּלָה עַל
34 יְדֵי הַתְּגַבְּרוּת - הַזְּמִינִית שֶׁל, הַנַּפְשׁ הָאֱלֹהִית כּו', - עַל הַנַּפְשׁ
35 הַבְּהִמִּית, הִנֵּה לִגְבִי מְדִרְגַּת הַצִּדִּיקִים עוֹבְדֵי ה' בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ
36 - אִין בְּחִינַת אַהֲבָה זוֹ - ב"בִּינוּנִים", נִקְרָאת בְּשֵׁם "עֲבוֹדַת אֱמֶת"
37 כָּלֵל, מֵאַחֵר שְׁחוּלְפָת
38 וְעוֹבְרַת אַחֵר הַתַּפְּלָה,
39 וּבְתִיבֵי: "שְׁפַת אֱמֶת"
40 תִּכּוֹן לְעַד, וְעַד אֲרִיגְיָה
41 לְשׁוֹן שְׁקָר". - הַתּוֹאֵר
42 "אֱמֶת" חַל רַק עַל דְּבַר שֵׁשׁ
43 בּוֹ קִיּוֹם תְּמִידִי, וְאִילוֹ
44 כְּשִׁקְיוֹמוֹ שֶׁל הַדְּבַר הוּא זְמַנִּי
45 בְּלִבָּד - אִין זֹו מְצִיאוֹת
46 אֱמִיתִית. כִּךְ גַּם בְּעִינֵינוּ,
47 מֵאַחֵר שֶׁה"בִּינוּנִי" מְרִיגֵשׁ
48 וְחֹשׁ בְּאַהֲבָה זֹו בִּשְׁעַת
49 תַּפְּלָתוֹ בְּלִבָּד, וְאַחֲרֵי
50 הַתַּפְּלָה אִין אַהֲבָה זֹו
51 בְּהַתְּגַלּוֹת בְּלִבּוֹ - הִרִי
52 שְׁעוֹבְדוֹתוֹ שֶׁל ה"בִּינוּנִי"

ליקוטי אמרים

וְהִנֵּה מִדַּת אַהֲבָה זוֹ
הָאֲמוּרָה כְּבִינוּנִים בִּשְׁעַת הַתַּפְּלָה ע"י הַתְּגַבְּרוּת הַנַּפְשׁ
הָאֱלֹהִית כּו' הִנֵּה לִגְבִי מְדִרְגַּת הַצִּדִּיקִים עוֹבְדֵי ה' בְּאֵמֶת
לְאֵמֶתוֹ אִין בְּחִי אַהֲבָה זֹו נִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוֹדַת אֱמֶת
כָּלֵל מֵאַחֵר שְׁחוּלְפָת וְעוֹבְרַת אַחֵר הַתַּפְּלָה וּכְתִיב
שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לְעַד וְעַד אֲרִיגְיָה לְשׁוֹן שְׁקָר וְאַעֲפֹכֵי
לִגְבִי מְדִרְגַּת הַבִּינוּנִים נִקְרָאת עֲבוֹדַת תְּמָה בְּאֵמֶת
לְאֵמֶתוֹ שְׁלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כְּפִי מְדִרְגָּתוֹ בְּמְדִרְגַּת
הַבִּינוּנִים וְהִרִינִי קוֹרָא בְּאַהֲבָתָם שְׁבִתְפִלָּתָם ג"כ שְׁפַת
אֱמֶת תִּכּוֹן לְעַד הוּאִיל וּבְכַח נַפְשׁ הָאֱלֹהִית לַחֲזוֹר
וְלַעֲוֹרֵר בְּחִי אַהֲבָה זֹו לְעוֹלָם בְּהַתְּגַבְּרוּתָהּ בִּשְׁעַת
הַתַּפְּלָה מְדִי יוֹם כּוּיּוֹם ע"י הַכְּנָה הָרְאוּיָה לְכָל נַפְשׁ כְּפִי

אִינָה בְּמִדַּת הָאֱמֶת הָאֱמִיתִית שֶׁל "צִדִּיקִים"; וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, לִגְבִי
מְדִרְגַּת הַבִּינוּנִים - נִקְרָאת "עֲבוֹדַת תְּמָה" בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ
שְׁלֵהֶם, - שֶׁל ה"בִּינוּנִים", אִישׁ אִישׁ כְּפִי מְדִרְגָּתוֹ בְּמְדִרְגַּת
הַבִּינוּנִים, - כְּפִי שֶׁלְּמַדְנוּ שְׁקִימוֹת דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת ב"בִּינוּנִים". וְהִרִינִי
קוֹרָא בְּאַהֲבָתָם שְׁבִתְפִלָּתָם גַּם כֵּן - "שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לְעַד",

17 לַתּוֹאֵה אִיזוֹ שְׁהִיא, וּכְמֵאמֹר רַז"ל¹⁰: "הַלּוּאִי שִׁיתַּפְּלַל אָדָם כָּל
18 הַיּוֹם כָּלּוֹ": - מִמִּילָא יִכּוֹל הִיָּה כְּבֵר רִבְהָ לַחֲשׁוֹב אֵת עֲצָמוֹ ל"בִּינוּנִי"
19 - מְדִרְיָגָה כּוּז ב"בִּינוּנִי" הַנִּקְרָאת "בִּינוּנִי הַמְתַּפְּלָל כָּל הַיּוֹם", שְׁכָל
20 הַיּוֹם הוּא נִתּוֹן בְּאוֹתוֹ מִצֵּב כְּמוֹ בִּשְׁעַת הַתַּפְּלָה. עַל-כֵּל-פָּנִים, הִרִי
21 הוֹסֵבֵר בִּיחֹס לְמְדִרְיָגָתוֹ
22 הַכְּלָלִית שֶׁל "בִּינוּנִי", שְׁגַם
23 בִּשְׁעַת תַּפְּלָתוֹ, שְׁאֹז מְתַגַּלָּה
24 אַהֲבָתוֹ לַהֲשִׁי"ת, אִין זֹה כִי
25 אִם הַתְּגַבְּרוּת הַנַּפְשׁ
26 הָאֱלֹקִית עַל הַנַּפְשׁ הַבְּהִמִּית,
27 וְלִכְּנָן יִתְּכֵן הַדְּבַר שְׁאַחֲרֵי
28 הַתַּפְּלָה תִּתְעוֹרֵר שׁוֹב הַנַּפְשׁ
29 הַבְּהִמִּית, וּמִכִּיּוֹן שִׁכָּר - אִין זֹו הָעֲבוֹדָה הָאֱמִיתִית לִגְבִי מְדִרְיָגָת
30 ה"צִדִּיקִים" - שִׁכָּר, "אֱמֶת" הִיא מְדִרְיָגָה שֶׁל תְּמִידוֹת וְאִי-הִשְׁתַּנּוּת,
31 וּרְבִינוּ הֶזְקֵן מְסִבִּיר לַהֲלֹךְ, שְׁלִמְרוֹת זֹאת, נִחְשַׁבְתָּ אַהֲבָתָם שֶׁל
32 ה"בִּינוּנִים" בְּתוֹר "בִּינוּנִים" לְאֱמִיתִית, לְעֲבוֹדָה תְּמִידִית.

- אַהֲבָתָם שֶׁל ה"בִּינוּנִים" הִיא אֱמִיתִית וְתְּמִידִית לְמִרוֹת שְׁהִיא בָּאָה
59 לִידֵי בִיטוּי בִּשְׁעַת הַתַּפְּלָה בְּלִבָּד, שִׁכָּר, הוּאִיל וּבְכַח נַפְשׁ
60 הָאֱלֹהִית לַחֲזוֹר וְלַעֲוֹרֵר בְּחִינַת אַהֲבָה זֹו לְעוֹלָם, - מִחֲדָשׁ,
61 בְּהַתְּגַבְּרוּתָהּ - שֶׁל הַנַּפְשׁ הָאֱלֹקִית, בְּשְׁעַת הַתַּפְּלָה מְדִי יוֹם כּוּיּוֹם,
62 עַל יְדֵי הַכְּנָה הָרְאוּיָה לְכָל
63 נַפְשׁ כְּפִי עֲרִבָה וּמְדִרְגָּתָה.
64 - שִׁכָּר, נַפְשׁ שְׁהִיא בְּמְדִרְיָגָה
65 עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, אִינָה זְקוּקָה
66 לַהֲכַנָּה גְּדוּלָּה כָּל כִּךְ כִּדִּי
67 לַעֲוֹרֵר בָּהּ אַהֲבָה לַהֲשִׁי"ת,
68 וְאִילוֹ מְדִרְיָגָה נְמוּכָה יוֹתֵר
69 בְּנַפְשׁ, זְקוּקָה לַהֲכַנָּה רִבְהָ
70 יוֹתֵר. עַל כָּל פָּנִים - לְאַחֲרֵי
71 הַכְּנָה מִתְאַיְמָה יִכּוֹל הוּא
72 תְּמִיד לַעֲוֹרֵר בְּתוֹכּוֹ, בִּשְׁעַת
73 תַּפְּלָתוֹ, אַהֲבָה לַהֲשִׁי"ת.
74 הִרִי, שְׁהָאֲהֲבָה הִיא תְּמִידִית
75 גַּם אֲצִלּוֹ, שִׁכָּר הִיא נִמְצָאָה
76 בּוֹ תְּמִיד, אִם בְּצוּרָה
77 מְעִשִׂית-פְּעִילָה, אוֹ בְּאוֹפֵן
78 פּוֹטְנִצִּיאִלִי, שֶׁתְּמִיד יֵשׁ לוֹ הִיכּוֹלָת לַהֲבִיא אַהֲבָה זֹו לְבִיטוּי גִּלּוּי
79 (וּכְמֵאמֹר לַעֲלִי - "לְהַתְּפַלֵּל כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ", "בִּינוּנִי" יִכּוֹל, שְׁתַּהֲיָה לוֹ
80 לַפְּחוֹת בְּכוֹת, הָאֲהֲבָה וְהַמְדִרְיָגָה שֶׁל תַּפְּלָה, בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם).
81 וּבִלְשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ שֶׁל כ"ק אֲדִמּוּרֵי שְׁלִיט"א בְּהַעֲרָה: "כְּפּוֹעֵל אוֹ בִּכּח
82 בְּאוֹפֵן שִׁיכּוֹל לַהֲבִיאָה בְּפּוֹעֵל תְּמִיד (וּכְנ"ל לְהַתְּפַלֵּל כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ)".

מביא להלן מקור למה שנאמר כאן, שהמדרגה התחתונה היא
 "כאין" לגבי המדרגה העליונה: [פִּדְעָ לְיִדְעָ חָן, - תורת
 הקבלה, שְׁבָחִית רֹאשׁ וּמַחֲזִין שֶׁל מִדְּרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת הֵן לְמִטָּה
 מִבְּחִינַת עֲקִבִּים וְרִגְלֵי מִדְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת מִהֵן, וּכְמֵאמֶר רַ"ל:³²
 "רִגְלֵי תַּחְיִית כִּנְגַד כִּלְּוִן"]:³³
 - הרי, שמדת האמת,³⁴
 נמדדת בכל מדרגה,³⁵
 בהתאם למצבה ומקומה
 בסולם הדרגות. מובן, אם
 כך, שעבודת ה"בינונים" היא
 עבודה אמיתית, בהתאם
 למדרגה שלהם, אף שלגבי
 מדרגת ה"צדיקים" אין היא
 נקראת עבודת אמת.³⁶
 בהקשר למה שלמדנו בפרק
 זה, אודות המלחמה של
 היצירה הטובה והיצירה הרעה
 ב"בינוני", ראוי להוסיף, מה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (בהתוועדות אחרון של פסח בשנת תשכ"א): שתי דיעות בדברי
 הנביא בקשר לימות המשיח "וגר זאב עם כבש": דיעה אחת
 (הרמב"ם וכו') סוברת שהדברים הם רק משל על עמי העולם,³⁷
 ולהבדיל בני ישראל. דיעה שניה (הראב"ד, הרמב"ן וכו') סוברת
 שהדברים הם בפשוטם, שהשלוש ישרור בין החיות, כי הטבע שלהן
 - ישתנה לגמרי. תורת החסידות סוברת כדיעה השנייה, והרבי
 הסביר את הדברים כך: כשם שישירור אז השלום בין אלה שהם
 עיקרה ותכליתה של הבריאה - האדם, ובמיוחד בין אלה שנקראים
 "אדם אתם - אתם קרויים אדם", בני ישראל הנקראים "אדם". הרי
 על-ידי השלום שישירור בבני ישראל בין הנפש האלקית לבין הנפש
 הבהמית, מאחר שיקויים אז "ראת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"³⁸
 - ישפיע הדבר גם על שאר חלקי הבריאה, שגם בהם ישירור
 השלום. עד שגם החיות תחינה בשלום אחת עם השנייה.³⁹

ברם, עדיין טעון הדבר הסבר: כיצד יתכן שלגבי מדרגת ה"צדיקים"
 אינה נחשבת עבודה זו ל"אמת", ואילו לגבי "בינונים" אכן נחשבת
 אותה עבודה ל"אמת"? לכאורה: אם זו "אמת" - עליה להיות כך
 בכל המדרגות! - הדברים יוסברו להלן ב"תניא", שמדת ה"אמת"
 הקיימת בכל מדרגה, היא
 מבטאת את מהותה
 העצמית של כל מדרגה,¹
 וממילא ה"אמת" היא
 בהתאם לאותה מדרגה. כך
 הדבר בכל המדרגות של
 העולמות למעלה,²
 מהעליונה ביותר עד
 לתחתונה ביותר. ומאחר
 שאין למדרגות התחתונות
 יותר כל ערך, וכאילו אין
 קיימות, לגבי המדרגות
 העליונות - כיצד, איפוא,³
 יכולות אותן מדרגות תחתונות להיקרא "אמת" בהשוואה
 למדרגות העליונות? - אך ההסבר הוא: כל מדרגה יש לה נקודת
 האמת שלה, לפי הערך שלה. כִּי הִנֵּה, מִדַּת אֱמֶת הִיא מִדַּתוֹ שֶׁל
 יַעֲקֹב, - כמו שכתוב:⁴ "תֵּן אֶת לִיעֶקֶב", הַנִּקְרָא: "פְּרִי־הַתִּיכּוֹן"
 הַמְּבְרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה - כלומר ברוחניות: מִרוֹם
 הַמַּעֲלֹת וּמִדְּרָגוֹת עַד סוֹף כָּל דְּרָגִין, - עד סוף כל המדרגות,
 וּבְכָל מַעֲלָה וּמִדְּרָגָה מְבְרִיחַ תּוֹךְ נִקְדָּה הָאֱמִצְעִית, - של אותה
 מדרגה, שְׁהִיא נִקְדָּה וּבְחִינַת מִדַּת אֱמֶת שֶׁלָּהּ. - והוכחה שכל
 מדרגה יש לה, מדת האמת שלה: וּמִדַּת אֱמֶת הִיא "נִחְלָה בְּלִי
 מִצָּרִים", וְאִין לָהּ שְׁעוֹר לְמַעֲלָה עַד רוֹם הַמַּעֲלֹת, וְכָל מַעֲלֹת
 וּמִדְּרָגוֹת שֶׁלְמִטָּה הֵם כְּאִין לְגַבִּי מַעֲלֹת וּמִדְּרָגוֹת שֶׁלְמַעֲלָה
 מִהֵן. - ולמרות זאת, שהמדרגות שלמטה הן כאין לגבי המדרגות
 שלמעלה - קיימת גם בהן מדת האמת, מאחר שהיא חודרת דרך
 כל המדרגות - הרי שכל מדרגה ומדת האמת שלה. רבנו הזקן

יום חמישי כ"א טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 38, פרק יד והנה... עד עמ' כ, כו' ע"ש.

וְהִנֵּה, מִדַּת הַבִּינוּנִי הִיא מִדַּת כָּל אָדָם, - מותאמת לכל אדם,⁷⁴
 וְאַחֲרֶיהָ כָּל אָדָם יִמְשֹׁךְ, - כל מי שעדיין לא הגיע למדרגה זו,⁷⁵
 עליו להשתדל, על-ידי
 עבודה ויגיעה, להגיע למדת
 ה"בינוני" - שאל נא יחשוב
 שזהו למעלה מכוחותיו,⁷⁶
 שְׁכָל אָדָם יָכוֹל לְהִיטֵּת
 בִּינוּנִי כָּכָל עֵת וּבְכָל
 שְׁעָה. - יש ביכולתו תמיד
 להגיע לדרגת ה"בינוני", כִּי הַבִּינוּנִי אֵינוֹ מוֹאָס בְּרָע, - עד כדי
 כך שירגיש שנאה ומשטמה לתאוות גשמיות, שְׁנֵאוֹ - המיאוס

פֶּרֶק יד. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהתואר "בינוני" חל על יהודי
 הנזהר שלא להיכשל, במחשבה, דיבור ומעשה, בדבר של איסור; כל מחשבותיו,⁶³
 דיבוריו ומעשיו הם בתורה
 ובמצוות בלבד. הרע שבנפשו
 הבהמית אמנם עדיין די חזק
 להעלות בלבו תאוה לעניני
 העולם-זהו, אך אין תאוה זו
 באה לידי ביטוי באחד משלשת
 הלבושים האמורים. הנפש
 האלקית - ב"עזרת הקב"ה - אינה נותנת ל"רע" להתפשט בגוף. רבנו הזקן
 ממשיך בפרק הבא:⁷³

ליקוטי אמרים

פרק יד והנה מדת הבינוני היא מדת כל אדם
 ואחריה כל אדם ימשוך שכל
 אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה כי הבינוני
 אינו מואס ברע שזהו דבר המסור ללב ולא כל העתים

1 ב"רע, דְּבַר הַמְסוֹר לְלֵב, - כפי שכבר למדנו, אין ה"בינוני" שולט
 2 עדיין ב"רע" שבלב, ממילא אין הוא מואס ברע; וְלֹא כָּל הָעֵתִים
 3 שְׁוֹת, - לפעמים, כשבלבו פתוח, כמו בשעת התפלה, כשבלבו
 4 מתמלא אהבה גלויה להקב"ה - יכול להתעורר בו רגש של שנאה
 5 ל"רע"; ולפעמים הלב
 6 "אטום" ואין בכוחו של
 7 ה"בינוני" לעורר בלבו רגש
 8 של תיעוב ל"רע". מכאן
 9 מובן, שאין במיאוס הרע
 10 משום מדרת של ה"בינוני",
 11 שהיא מדריתגתו התמידית,
 12 אֵלָּא - ענינו של ה"בינוני"
 13 הוא: "סור מרע וַעֲשֵׂה
 14 טוֹב", דְּהֵינּוּ בְּפֶעֶל מַמְשֵׁה,
 15 בְּמַעֲשֵׂה דְבוֹר וּמַחֲשָׁבָה, -
 16 ה"סור מרע ועשה טוב"
 17 מתבטא ב"בינוני" בפועל
 18 ממש, בצורה פרקטית: שלא
 19 לחשוב, שלא לדבר ושלא
 20 לעשות מה שאסור, ולעומת
 21 זאת לחשוב, לדבר ולעשות
 22 מה שציווה הקב"ה, שְׂבִיבָה
 23 - במעשה, דיבור ומחשבה,
 24 שלא כמו בדברים המסורים
 25 ללב, הַבְּחִירָה וְהִיכָלָת
 26 וְהַרְשוּת נְתוּנָה לְכָל אִדָּם
 27 לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר וּלְחַשֵּׁב גַּם מַה שֶּׁהוּא נֹגֵד תַּאוֹת לְבוֹ וְהַפְּכָה
 28 מַמְשֵׁה, כִּי גַם בְּשַׁעֲה שֶׁהֵלֵךְ חוֹמֵד וּמִתְאַוֶּה אִיזוֹ תַּאוֹה נִשְׁמִיית
 29 בְּהֶתֶר - לדבר מותר שיש לעשותו לשם שמים, אלא שהוא חומד
 30 בו כדי למלא את תאוותו, או בְּאִסּוֹר חֵם וְשִׁלּוֹם - יְכוֹל לְהִתְנַבֵּר
 31 - על התאוה, וְלַחֲסִיךְ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה לְגַמְרִי, - כיצד ביכלתו לעשות
 32 זאת? - בְּאִמְרוֹ לְלֵבּוֹ: - על-ידי שהוא מסביר ומוכיח לעצמו: אֵינִי
 33 רוֹצֵה לְהִיטֵר רָשָׁע אֶפְלוֹ שְׁעָה אַחַת, - כלומר, אינני רוצה למלא
 34 אחרי תאוותי ולעשות את האסור, ולהיקרא משום כך "רשע". מדוע
 35 אין אני רוצה בכך? - כִּי אֵינִי רוֹצֵה לְהִיטֵר מְבַדֵּל וְנִפְרָד חֵם
 36 וְשִׁלּוֹם מִה' אֶחָד בְּשׁוֹם אַפִּי, בְּדַכְתִּיבִי: "עוֹנוֹתֶיכֶם מְבַדִּילִים
 37 וְגוֹ", - בין יהודי לבין הקב"ה. הרי, שעל-ידי עבירה, נעשה היהודי
 38 נפרד ומובדל מה', ועל-ידי התעמקותו בדברים אלה, ובואו להכרה,
 39 שאין הוא רוצה להיות "רשע", מפני שאינו רוצה להיות נפרד
 40 חלילה מהקב"ה - יש בכוחו, גם כשהלב מתאוה לתאוה, להיות
 41 "סור מרע" ולהימנע מעשיית עבירה בפועל. ואילו, כדי שיהי' זהיר
 42 ב"עשה טוב", לעשות את מה שצריך לעשות, עליו להתבונן: רַק אֲנִי
 43 רוֹצֵה לְדַבֵּק בּוֹ - בהקב"ה, נִפְשִׁי רוּחִי וְנִשְׁמָתִי, בְּהִתְלַבֵּשׁ
 44 בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשָׁיו יְתִבֶּרָה, - כלומר, כפי שה"תניא" אומר מיד,
 45 במחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות, שהן רצונו וחכמתו שהם
 46 דבר אחד עם הקב"ה בעצמו - ולכן הם נקראים "שלשה לבושי

ליקוטי אמרים

שוות אלא סור מרע ועשה טוב דהיינו בפועל ממש
 במעשה דבור ומחשבה שבהם הבחירה והיכולת
 והרשות נתונה לכל אדם לעשות ולדבר ולחשוב גם
 מה שהוא נגד תאות לבו והפכה ממש כי גם בשעה
 שהלב חומד ומתאוה איזו תאוה גשמית בהיתר או
 באיסור ח"ו יכול להתגבר ולהסיר דעתו ממנה לגמרי
 באמרו ללבו אינני רוצה להיות רשע אפי' שעה אחת
 כי אינני רוצה להיות מובדל ונפרד ח"ו מה' אחד בשום
 אופן כדכתיב עונותיכם מבדילים וגו' רק אני רוצה
 לדבקה בו נפשי רוחי ונשמתי בהתלבשן בשלשה
 לבושי ית' שהם מעשה דבור ומחשבה בה' ותורתו
 ומצותיו מאהבה מסותרת שבלבי לה' כמו בלב כלל'ו
 ישראל שנקראו אוהבי שמך ואפי' קל שבקלים יכול
 למסור נפשו על קדושת ה' ולא נופל אנכי ממנו
 בודאי אלא שנכנס בו רוח שטות ונרמה לו שבעביר'
 זו עודנו ביהדותו ואין נשמתי מובדלת מאלהי ישראל
 וגם שוכח אהבתו לה' המסותרת בלבו אבל אני אינני
 רוצה להיות שוטה כמוהו לכפור האמת. משא"כ

יתברך, שְׂהֵם: מַעֲשֵׂה דְבוֹר וּמַחֲשָׁבָה, בַּה' וְתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו, -
 48 ומהיכן נובע רצוני זה, לרצות באמת להיות דבוק ומאוחד עם
 49 הקב"ה? - הרי זה: מֵאֲהָבָה מְסֻתֶּרֶת שְׂבִלְבִי לַה', - ולמרות שאין
 50 אני חש באותה אהבה, היא בודאי טמונה ומוסותרת בלבי, כְּמוֹ בְּלֵב
 51 בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ:
 52 "אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ", - שכן, לכל
 53 יהודי אהבה מסותרת בלבו
 54 להקב"ה, גם כשאין הוא חש
 55 בה בצורה גלויה. וְאֶפְלוֹ קָל
 56 שְׂבִיבָה לִיכּוֹל לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ
 57 עַל קִדְשֵׁת הַשֵּׁם, - באם
 58 יכריחו אותו לכפור
 59 בהקב"ה. דבר זה נובע, כפי
 60 שיוסבר בפרקים הבאים,
 61 מאהבתו המסותרת
 62 להקב"ה, המתעוררת
 63 ומתגלה באותו רגע שהוא
 64 מרגיש שרוצים חלילה
 65 לנתק אותו מהקב"ה, הריחו
 66 מוסר נפשו כדי שלא
 67 להיעשות נפרד חלילה
 68 מהקב"ה. הרי, שגם "קל
 69 שבקלים" ישנה בו אותה
 70 אהבה מסותרת אל הקב"ה,
 71 וְלֹא נִפְלֵל אֲנִי מִמֶּנּוּ
 72 בְּדַאִי, - מאותו "קל
 73 שבקלים". אלא שנשאלת השאלה: אם אכן קיימת בו אהבה
 74 להקב"ה, מדוע הוא "קל שבקלים"? - אֵלָּא שְׂנִיכְנֵם בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת,
 75 - כמו שאומרים³ חכמינו ז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
 76 נכנסה בו רוח שטות", וְנִדְמָה לוֹ שֶׁבְּעִבְרָה זוֹ עוֹדֵנוּ בְּיַהֲדוּתוֹ - שאין
 77 עבירה זו מזיקה ופוגמת ב"יהדותו", וְאֵין נִשְׁמָתוֹ מְבַדֵּלֶת מֵאֱלֹהֵי
 78 יִשְׂרָאֵל, - ואילו האמת היא, כפי שיסביר בפרק כ"ד, שבשעה שיהודי
 79 נכשל בעבירה, הוא נפרד חלילה, בשעת מעשה, מהקב"ה; ואם גם
 80 ה"קל שבקלים" היה חש ומרגיש שאכן באותה עבירה הוא נפרד
 81 מהקב"ה - לא היה חוטא בשום פנים. אלא שאותה "רוח שטות"
 82 מדיחה אותו לחשוב, שאין הוא נפרד מהקב"ה גם בשעה שהוא חוטא.
 83 מדוע אין הוא מקיים מצוות, למרות שאהבתו להקב"ה מכתיבה לו
 84 שעליו לקיימן? - הרי זה מפני: וְגַם שׂוֹכֵחַ אֲהַבְתּוֹ לַה' הַמְסֻתֶּרֶת
 85 בְּלֵבּוֹ, - ולכן אין הוא מקיים מצוות. אילו היתה אהבתו לה' בהכרתו
 86 המלאה, היה עושה ככל אשר ביכלתו, כדי להתאחד, באמצעותן, עם
 87 הקב"ה. כל האמור הוא ביחס ל"קל שבקלים", ואילו אותו יהודי
 88 ממשיך בחשבון נפשו: אֲבָל אֲנִי אֵינִי רוֹצֵה לְהִיטֵר שׂוֹמֵה כְּמוֹהוּ
 89 לְכַפֵּר הָאֲמָת. - וה"אמת" היא הרי, שעל-ידי עבירה אכן נעשה
 90 האדם נפרד מהקב"ה, וה"אמת" היא הרי שקיימת ביהודי "אהבה
 91 מסותרת" להקב"ה, המכתיבה לו לקיים מצוות - ומשום כך, אין אני
 92 רוצה, לכפור את ה"אמת". "חשבון הנפש" האמור מתייחס לזהירות

אחר. - הרי, שמדריגת "צדיק", שהיא עבודה שבלב, במיאוסו של
ה"רע", הנובעת מ"אהבה בתענוגים" שהיא מתנה מלמעלה - אי
אפשר לומר שכל אחד שייך לעבודה זו. ואילו למדריגת ה"בינוני"
יכול כל אחד להגיע בעבודתו העצמית. בכך יתרץ רבנו הזקן את
הקושיא על מאמר הגמרא
(על דברי איוב להקב"ה):
"ריבנו של עולם, בראת
צדיקים, בראת רשעים" -
שאל על כך רבנו הזקן בפרק
א: "והא צדיק ורשע לא
קאמר?" - כשקובעים
למעלה צורתו והרכבו של
האדם העומד להיוולד, דנים
אם יהיה חכם או טפש וכו'
ואילו ביחס לצדיק או רשע,
לא נאמר שם דבר, שכן
הדבר מסור לבחירתו של
האדם, כיצד, איפוא, אומר
איוב "בראת צדיקים",
שהקב"ה ברא צדיקים? אלא, בהתאם לאמור - הדבר מוסבר, שכן,
לא כל אדם זוכה למדריגת "צדיק" והיא מתנה מלמעלה, וזו היתה
טענתו של איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא נשמות שיהיה בידן
לזכות לאותה מדריגה נעלה של "צדיק". וכך אומר רבנו הזקן: וְלָכֵן
אָמַר אִיּוֹב: "בְּרֵאתָ צַדִּיקִים כּו'"; - נשמות כאלו שיוכלו לזכות
למדריגה זו של "צדיק", אכן ברא הקב"ה מלכתחילה (את הקושיא
בקשר ל"בראת רשעים" - יתרץ רבנו הזקן להלן בפרק כ"ז).
וְכֵן אֵינֶנּוּ בְּתִקּוּנֵם, - ב"תיקוני זהר", שֵׁשׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּמֶה מִיְּנֵי מַדְרָגוֹת וּבְחִינּוֹת: חֲסִידִים, גְּבוּרִים, מְתַנַּתְּנִים עַל
יָצְרָם, מְאָרֵי תוֹרָה, - "בעלי תורה", נְבִיאִים כּו', צַדִּיקִים כּו', עֵינִן
שָׁם: - הרי שמבחינת הנשמות עצמן ישנן כאלו שהן במדריגת
"צדיקים".

ממשית, שלא להיכשל במחשבה, דיבור ומעשה. באמצעות "חשבון"
זה מסוגל כל יהודי להתגבר על יצריו הרע, גם ב"סור מרע", שלא
להיכשל בעבירות, וגם ב"ועשה טוב" - להשתדל לקיים מצוות - וכך
ביכולתו להגיע למדריגת "בינוני". מֶה שְׁאִין בֶּן בְּדָבָר הַמְסוּר לַלֵּב,
דְּהֵינּוּ שִׁיחָא תָּרַע - תאוות
ותענוגות גשמיים, מְאֹס
מִמֶּשׁ בְּלֵב וְשִׁנְאֵי
בְּתַכְלִית שְׂנָאָה, - כפי
שהדבר ב"צדיק גמור", או
אֶפְלוּ שְׂלֵא בְּתַכְלִית
שְׂנָאָה - כפי שהדבר
ב"צדיק שאינו גמור", הֵנָּה
זֶה אִי אֶפְשָׁר שִׁיחָה
בְּמֵמֶת לְאֵמָתוֹ אֶלָּא עַל
יְדֵי גִדּוּל וְתִקּוּף הָאֱהָבָה
לָהּ, בְּבַחֲנֵית "אֱהָבָה"
בְּתַעֲנוּגִים, לְהַתְעַנֵּג עַל ה'
מִעֵין עוֹלָם הָבָא, - שכן,
בעולם-הבא, נִהְיִין -
הנשמות - מזיו השכינה, הן נהנות ומתענוגות מאלקות. אהבה זו
להקב"ה, המכילה תענוג מאלקות - יוצרת שנאה ל"רע", לתאוות
ולתענוגים גופניים, כפי שהדבר הוסבר בפרקים הקודמים. וְעַל זֶה -
על עבודה זו של "אהבה בתענוגים", אָמְרוּ רַז"ל: "עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה
בְּחִיָּךְ כּו'", - מי שהגיע לעבודה זו, "רואה" בחייו חלק מהעולם-
הבא. וְאִין כָּל אָדָם זֹכֶה לָזֶה, כִּי זֶהוּ - מדריגת אהבה כזו
בעבודת ה', היא כְּעֵין קְבוֹל שְׂכָר, ו"שכר" אין אדם נוטל בעצמו,
הוא מקבל אותו מלמעלה. וְכִדְבָרְתִּיב: "עֲבוֹדַת מֵתָנָה אֶתֶּן אֶת
כְּהִנָּתְכֶם וְגו'", - אעשה את כהונתכם כמתנת-שכר לכם. במובן
רוחני מוכתרת מדריגת "אהבה בתענוגים" (בכל מי שנמצא באותה
דרגה, לא רק כהנים) בתואר "כהונה". ועל כך אומר הכתוב,
שעבודת ה'"כהונה" היא מתנה מלמעלה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם

יום שישי כ"ב טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כ, ובוה' יובן... עד עמ' 40, צדיק.

מֵאַחַר שְׁמִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ
תְּהִי צַדִּיק, - ודאי הדבר
שלא יהיה רשע, ואם כך
לְמָה צִדִּיקִים לְהַשְׁבִּיעוֹ
עוֹד שְׂלֵא תְּהִי רָשָׁע?
אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁאִין כָּל אָדָם
זֹכֶה לְהִיט צַדִּיק, וְאִין

ליקוטי אמרים

וְבוֹה יוֹבֵן כָּפַל לִשְׁוֹן הַשְּׁבוּעָה תְּהִי צַדִּיק וְאֵל תְּהִי
רָשָׁע דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ כִּי מֵאַחַר שְׁמִשְׁבִּיעִים
אוֹתוֹ תְּהִי צַדִּיק לְמָה צִדִּיקִים לְהַשְׁבִּיעוֹ עוֹד שְׂלֵא יִהְיֶה
רָשָׁע. אֵלָּא מִשּׁוּם שְׁאִין כָּל אָדָם זֹכֶה לְהִיט צַדִּיק

וְבוֹה יוֹבֵן כָּפַל לִשְׁוֹן
הַשְּׁבוּעָה: - בכך יוסבר כפל
לשון השבועה, שהזכר
בפרק א. במאמר הגמרא,
מִשְׁבִּיעִין אֶת הָאָדָם: תְּהִי
צַדִּיק, וְאֵל תְּהִי רָשָׁע;
דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ, כִּי

4. ברכות יז, א. 5. במדבר יח, ז. 6. תקוני זהר בהקדמה א, ב. 7. כך נראים לכאורה פירושם של דברים. כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל, העיר על כך. "צריך עיון". יכול להיות, שנדרש עיון יסודי אם אכן כך כיוון רבנו הזקן להסביר את ה"תיקוני זוהר" - שכל הסוגים המנויים כאן נבראו ממש מלכתחילה להיות כמו שהם - מאחר שביניהם הוא מונה, למשל, הסוג של "גבורים, המתגברים על יצרם", שבכך אין הם דומים לצדיקים, והם גוברים על היצר-הרע על-ידי עבודה, כלומר, אפשר ללמוד: ש"גבורים" הם נשמות שבשורשם יש להם שייכות למדת ה"גבורה", כשם שיש לחסידים שייכות ל"חסד", ול"מארי תורה" - ל"תפארת" - ולכן עבודתם היא באותו קו.

1 לְאָדָם מִשְׁפָּט הַבְּחִירָה בְּזֶה כָּל בָּרָה, לְהַתְעַנֵּג עַל ה' בְּאַמָּת,
2 וְשִׂיחָהּ הָרַע מֵאוֹם מֵאִשׁ בְּאַמָּת, - הרי, שלא לכל אחד ישנה
3 הבחירה המלאה והאפשרות להיות "צדיק" - וְלִבָּן מִשְׁבִּיעִים שְׁנִית
4 "אֵל תְּהִי רִשְׁעִי" עַל כָּל פְּנִים, - על כל פנים שלא יהיה רשע.

5 כלומר, גם כשלא תזכה
6 למדריגת "צדיק", לפחות,

7 אבל, אל תהיה "רשע", כי
8 אם - "בינוני". שְׂבֻחָה - שלא

9 יהיה "רשע", מִשְׁפָּט
10 הַבְּחִירָה וְהַרְשָׁוִת נְתוּנָה

11 לְכָל אָדָם לְמִשָּׁל בְּרוּחַ
12 תְּאֵאוֹתוֹ שֶׁבִּלְבּוֹ וְלִכְבֹּשׁ

13 יִצְרוֹ, שְׁלֹא יִהְיֶה רִשְׁעִי
14 אֲפֹלֵי שְׁעָה אַחַת כָּל יְמֵי,

15 בֵּין בְּבָחִינִת "סוּר מֵרַע" -
16 שלא לעבור על מצוות-לא-

17 תַּעֲשֶׂה, בֵּין בְּבָחִינִת "וְעָשָׂה
18 מִזֵּב", - לקיים מצוות-עשה,

19 וְ"אֵין טוֹב אֲלֵא תוֹרָה", -
20 כמאמר חכמינו ז"ל: "אין

21 טוב אלא תורה", וכשהוא
22 אומר כאן שעל האדם

23 להיות זהיר ב"ועשה טוב" -
24 זה כולל גם תורה, דְּתִינּוּ

25 תִּלְמִיד תוֹרָה שֶׁבִּגְדָה בָּלֵן.
26 - שיהיה זהיר אף מלעבור

27 על מצוות-עשה כזו, שקשה
28 להישמר מכך, כעון ביטול

29 תורה. שכן, בהיותו בעל
30 בחירה מלאה, אפשר לו

31 להישמר גם מביטול תורה. לשם כך משביעים אותו שנית, שלא
32 יהיה "רשע". שכן, גם באם אין לו הזכות והאפשרות להגיע

33 למדריגת "צדיק", אבל יש לו לפחות האפשרות שלא להיות "רשע".
34 ודבר זה תלוי בו עצמו ובבחירתו. ברם, למרות שיתכן הדבר, שאף

35 פעם לא יוכל אותו יהודי להגיע למדריגת "צדיק" - אומר רבנו הזקן
36 להלן, שגם יהודי כזה צריך להתאמץ ולעסוק באותן עבודות

37 המותאמות למדריגת "צדיק" - כמו: להשתדל להתרגל למאוס
38 בתאוות ובתענוגים גשמיים, ולעומת זאת - להשתדל לעורר בלבו

39 אהבה של תענוג להקב"ה, על-ידי התבוננות עמוקה בגדולת השי"ת
40 - וכך להשתדל לקיים (ובמדה מסויימת אולי יצליח גם להביא את

41 הדבר למעשה בפועל) את השבועה שמשביעים אותו "תהי צדיק".
42 וכך אומר רבנו הזקן: אֵךְ, אֲפֹעֲלִי-בִּי - למרות, שכפי האמור,

43 לא כל אדם יכול להיות "מואס ברע" ובעל "אהבה בתענוגים" -
44 שהיא מדריגתו של ה"צדיק" ואילו כאן הרי מדובר ב"בינוני", צִרְיָךְ

45 לְקַבֵּעַ לֹא עֵתִים גַּם בֵּן לְשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ לְהִיט מִזֵּם בְּרַע,

ליקוטי אמרים

ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך להתענע על ה'
באמת ושיחיה הרע מאוס ממש באמת ולכן משביעים
שנית אל תהי רשע עכ"פ שבזה משפט הבחירה
והרשות נתונה לכל אדם למשול ברוח תאוותו שבלבו
ולכבוש יצרו שלא יהיה רשע אפי' שעה אחת כל ימיו
בין בבחי' סור מרע בין בבחי' ועשה טוב ואין טוב אלא
תורה דהיינו תלמוד תורה שכנגד כולו. אך אעפ"כ
צריך לקבוע לו עתים גם כן לשית עצות בנפשו להיות
מואס ברע כגון בעצת חכמינו ז"ל אשה חמת מלאה
צואה כו'. וכהאי גוונא. וכן כל מיני מטעמים ומעדרים
נעשים כך חמת מלא כו'. וכן כל תענוגי עוה"ז החכם
רואה הנולד מהן שסופן לרקוב ולהיות רמה ואשפה
וההפך להתענע ולשמוח בה' ע"י התבוננות בגדולת א"ס
ב"ה כפי יכולתו אף שיודע בנפשו שלא יגיע למדרגה
זו באמת לאמיתו כי אם בדמיונות אעפ"כ הוא יעשה
את שלו לקיים את השבועה שמשביעים תהי צדיק
וה' יעשה הטוב בעיניו. ועוד שההרגל על כל דבר
שלטון ונעשה טבע שני. וכשירגיל למאס את הרע
יהיה נמאס קצת באמת וכשירגיל לשמוח נפשו בה' ע"י
התבוננות בגדולת ה' הרי באתערותא דלתתא
אתערותא דלעילא וכולי האי ואולי יערה עליו רוח
ממרום ויזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק שתתעבר

יַעֲשֶׂה אֵת שְׁלֹ, לְקַיֵּם אֵת הַשְּׁבֻעָה שֶׁמְשִׁבִּיעִים "תְּהִי צַדִּיק",
וְה' יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו. - אם לתת לו במתנה את מדריגת
ה"צדיק", או לא. וְעוֹד, - דבר נוסף שהוא יכול להגיע אליו על-ידי
שיתרגל בעבודותיו של "צדיק", למאוס ב"רע" ולהתענע באלקות:
שֶׁהַהֲרָגָל עַל כָּל דָּבָר - שְׁלִטוֹן, וְנַעֲשֶׂה מִבְּעַ שְׁנִי, וְכִשְׁרִיגִיל
לְמֵאִם אֵת הָרַע - יִהְיֶה נִמְאָס קָצֵת בְּאַמָּת, - שבמשך הזמן אכן
יתחיל לשנוא את ה"רע". וְכִשְׁרִיגִיל - את עצמו, לְשִׁמּוֹחַ נִפְשׁוֹ בְּה'
עַל יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדְלַת ה' - הֲרִי בְּאַתְּעֵרוֹתָא דְּלִתְתָּא
אַתְּעֵרוֹתָא דְּלִעִילָא, - על-ידי התעוררות האדם למטה, נוצרת
התעוררות מלמעלה, וְכִלִּי הָאֵי וְאוֹלִי - אחרי כל זאת, יַעֲרָה עָלָיו
רוּחַ מְמָרוֹם, וְיִזְכֶּה לְבָחִינִת רוּחַ מְשִׁרְשׁ אִיזָה צַדִּיק שֶׁתִּתְעַבֵּר
בּוֹ, - באופן של "עיבור"¹⁰. כפי שמואס ב"קבלה", שכשם שישנו
הענין של "גלגול", שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך ישנו
הענין של "עיבור", שנשמתו של "צדיק" "מתעברת" בנשמתו של
"בינוני", וזאת כדי שה"בינוני" יוכל לעבוד את השי"ת לפי מדריגתו

46 - לעורר רגש של מיאוס ותיעוב לתאוות ולתענוגים גשמיים, כְּגוֹן
47 בְּעֲצָת חֲכָמֵינוּ וְ"לִי: - כיצד למאוס בתאוות נשים, על-ידי שיסביר
48 לעצמו: "אִשָּׁה חֲמַת מְלֵאָה צוּאָה כּו'", וְכֵהָאֵי גִּוְנָא - וכדומה.
49 ולמאוס בתאוות האכילה, על-ידי התבוננותו: וְכֵן כָּל מִינֵי

מִטְעָמִים וּמַעֲדָרִים נַעֲשִׂים

כְּדִ: חֲמַת מְלֵא כּו'; וְכֵן

כָּל תְּעֻנּוּתֵי עוֹלָם הָזֶה,

הַחֲכָם רוֹאֶה הַנוֹלָד מֵהֶן,

שֶׁסּוֹפָן לְרַקֵּב וְלִהְיוֹת רְמָה

וְאַשְׁפָּה. - על-ידי

הַתְּבוֹנְנוֹת בַּדְּבָרִים אֵלֶּה,

יִתְרַגֵּל לִשְׁנוֹא תַּאוֹת

וּתְעוּנוּתֵי גִשְׁמִיִּים, וְהַהֲפָךְ, -

עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִתְרַגֵּל,

לְהַתְעַנֵּג וּלְשִׁמּוֹחַ בְּה', עַל

יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדְלַת אֵיךְ

סוֹף בְּרוּךְ-הוּא כְּפִי

יְבָלֵת. - להשיג גדלותו של

הַקָּב"ה הַיוֹצֵרֵת בּוֹ תַּעֲנוּג

בְּאַלְקוֹת, אֵף שִׁיּוּדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ

שְׁלֹא יִגִּיעַ לְמִדְרָגָה זוֹ

בְּאַמָּת לְאַמָּתוֹ - לשנוא

אֵת ה"רע" וּלְהַתְעַנֵּג

בְּאַלְקוֹת, בִּי אִם בְּדִמְיוֹנוֹת

- שִׂדְמָה לוֹ שְׁהוּא אֵכָן

בְּאַמָּת שׁוֹנֵא אֵת ה"רע"

וּמִתְעַנֵּג מֵאַלְקוֹת -

וּמִדִּמְיוֹנוֹת יֵשׁ הֲרִי מֵאֵד

לְהִיזָהֵר וּלְהִישָׁמֵר בַּעֲבוּדַת

ה'. אֲפֹעֲלִי-בִּי כֵן הוּא

יַעֲשֶׂה אֵת שְׁלֹ, לְקַיֵּם אֵת הַשְּׁבֻעָה שֶׁמְשִׁבִּיעִים "תְּהִי צַדִּיק",

וְה' יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו. - אם לתת לו במתנה את מדריגת

ה"צדיק", או לא. וְעוֹד, - דבר נוסף שהוא יכול להגיע אליו על-ידי

שיתרגל בעבודותיו של "צדיק", למאוס ב"רע" ולהתענע באלקות:

שֶׁהַהֲרָגָל עַל כָּל דָּבָר - שְׁלִטוֹן, וְנַעֲשֶׂה מִבְּעַ שְׁנִי, וְכִשְׁרִיגִיל

לְמֵאִם אֵת הָרַע - יִהְיֶה נִמְאָס קָצֵת בְּאַמָּת, - שבמשך הזמן אכן

יתחיל לשנוא את ה"רע". וְכִשְׁרִיגִיל - את עצמו, לְשִׁמּוֹחַ נִפְשׁוֹ בְּה'

עַל יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדְלַת ה' - הֲרִי בְּאַתְּעֵרוֹתָא דְּלִתְתָּא

אַתְּעֵרוֹתָא דְּלִעִילָא, - על-ידי התעוררות האדם למטה, נוצרת

התעוררות מלמעלה, וְכִלִּי הָאֵי וְאוֹלִי - אחרי כל זאת, יַעֲרָה עָלָיו

רוּחַ מְמָרוֹם, וְיִזְכֶּה לְבָחִינִת רוּחַ מְשִׁרְשׁ אִיזָה צַדִּיק שֶׁתִּתְעַבֵּר

בּוֹ, - באופן של "עיבור"¹⁰. כפי שמואס ב"קבלה", שכשם שישנו

הענין של "גלגול", שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך ישנו

הענין של "עיבור", שנשמתו של "צדיק" "מתעברת" בנשמתו של

"בינוני", וזאת כדי שה"בינוני" יוכל לעבוד את השי"ת לפי מדריגתו

משום גבורה. הגבורה היא "לכבוש" את היצר-הרע, כלומר, להשתמש בכוחותיו ובמעלותיו של היצר-הרע, בענינים של קדושה. והרי נאמר: "ורב תבואות בכח שור" – הנפש הבהמית הנקראת "שור" יש בה תוקף וחזק – ויש להשתמש בכוח וחזק זה בקדושה. והו"א "איזהו גבור הכובש את יצרו" – גבור הוא מי ש"כובש" את כוחותיו של היצר-הרע ומשתמש בהם לקדושה. ביחס למה שלמדנו בפרק זה, אודות המיאוס בתענוגים גשמיים עלידי החשבון שהארם עושה, שמתענוגים אלה מתהווים לבסוף תולעים וצואה, ואילו ענינים רוחניים עומדים לנצח – נזכיר בזה אימרתו של הרבי מוהרי"צ נשמתו ערך מליובאוויטש, שמסר בשם אביו, הרבי מוהרש"ב נשמתו ערך: בדברו פעם על חוסר כל יחס והשוואה של דברים גשמיים לגבי ענינים רוחניים, אמר הרבי מוהרש"ב: – אדם שיהיה לו במשך שבועים שנה, בני חיי ומוזני רויחי עם ארמונות והיכלות, אין לדבר כל ערך לגבי הזכות שיש לו בנשיקה אחת בספר תורה.

ליקוטי אמרים

בו לעבוד ה' בשמחה אמיתית כדרכי שמוחו צדיקים בה' ותתקיים בו באמת השבועה שמשביעים תהי צדיק:

של "צדיק". והו"א – לעבוד ה' בשמחה אמיתית, כדרכי שמוחו צדיקים בה', – בכך גם מודגש שבשעה שנפגשות יחד נשמתו של "צדיק" המוכתר כ"צדיק עליון" עם נשמתו של "בינוני", המוכתר כ"צדיק תחתון" – מתבצע אז "שמוחו צדיקים" – לשון רבים – בה', ותתקיים בו באמת השבועה שמשביעים: "תהי צדיק" – לא זו בלבד, שיקיים את השבועה על-ידי השתדלות להיות "צדיק", אלא שהוא יביא אכן את הדבר לידי פועל ממש, ולהגיע באמת למדרגת "צדיק", וזאת תודות ל"עיבור" של נשמת "צדיק". בהקשר למה שהובא בפרק זה, שישנן נשמות הנקראות "גבורים" המתגברות על היצר-הרע, ושכל אחד יש בכוחו "לכבוש" את יצרו הרע – כדאי להוסיף אימרתו היסודית של הבעל-שם-טוב, שהרבי מוהרי"צ נשמתו ערך מליובאוויטש, הביאה באחת משיחותיו: על המשנה: "איזהו גבור הכובש את יצרו" – אמר הבעל-שם-טוב: "השובר" את יצרו – לא נאמר, כי, בשבירתו של היצר-הרע אין

יום שבת קודש כ"ג טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 40, פרק טו ובוה... עד עמ' בא, מרגילותו.

לא עבדו מפני שהוא חוזר על לימודו מאה פעמים בלבד, ואילו "עובד אלקים" הוא "צדיק" החוזר על לימודו מאה פעמים ואחד. בכך מתרצת, לכאורה, הגמרא רק את הקושיא "היינו רשע היינו לא עבדו". ואילו הקושיא "היינו צדיק היינו עובד אלקים" לא תורצה כלל, שהרי שניהם "צדיקים", ועוד נוסף שלישי ("לא עבדו") שגם הוא "צדיק" לפי פירוש הגמרא. ברם, לפי מה שלמדנו על ההבדל בין "צדיק" ל"בינוני" – יובן גם ההבדל שבין "צדיק" ל"עובד אלקים", וכדלהלן: ששהפריש בין "עובד אלקים" ל"צדיק" הוא, ש"עובד" הוא לשון

ליקוטי אמרים

פרק טו ובוה יובן מ"ש ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו ששהפריש בין עובד אלהים לעובד הוא שעובד הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה עם היצר הרע להתגבר עליו ולגרשו מהעיר קטנה שלא יתלבש באברי הגוף שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד והיינו הבינוני.

פרק טו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו חזקן את ההבדל שבין "צדיק" ל"בינוני". ל"צדיק" אין כבר יצר-הרע, אין "רע" בנפשו, ולכן, אי אפשר שתהיה לו תאוה ל"רע". ואילו ב"בינוני" יש עדיין "רע" בנפשו. ולכן, יתכן שתעלה בלבו נטיה לדברי תאוה. אלא שהנפש האלקית ב"בינוני" לוחמת ב"רע" של הנפש הבהמית, ואינה נותנת ל"רע" להתפשט, ולתאוה להתממש, במחשבה, דיבור או במעשה. וכן – במה שלמדנו על ההבדל שבין "צדיק" ל"בינוני", יובן מה "שבתם וראיתם בין צדיק לרשע", בין עובד אלקים ל"צדיק" – הגמרא² שואלת על פסוק זה: היינו "צדיק" היינו "עובד אלקים", היינו "רשע" היינו "לא עבדו", כלומר, הרי צדיק ועובד אלקים הם דבר אחד, וכן רשע ואשר לא עבדו הם דבר אחד, ומהו כפילות הלשון, כאילו ישנם כאן שני הבדלים, בין "צדיק" ל"רשע" ובין "עובד אלקים" ל"אשר לא עבדו"? והגמרא מתרצת: "עובד אלקים" ו"אשר לא עבדו" תרומיות צדיקי גמורי ניהו (שניהם הם צדיקים גמורים) ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד. כלומר: "לא עבדו" אין הכוונה ל"רשע", אלא ל"צדיק", והפסוק קורא לו "אשר

1 ביצר-הרע, שכן, בו עלול היצר-הרע לעורר תאוה לתענוגי העולם-
 2 הזה, ועל ה"בינוני" ללחום ביצר-הרע ולהשתלט על התאוה, שלא
 3 תמומש, לא במעשה, לא בדיבור ולא במחשבה. משום כך נקרא
 4 ה"בינוני" - "עובד אלקים" - הוא עסוק עתה בתהליך של עבודת
 5 ה'. הוא עומד כל העת
 6 בעיצומו של המאבק ביצר-
 7 הרע. **אָבֵל הַצִּדִּיק נִקְרָא**
 8 **"עֶבֶד ה'" - "עבד" ולא**
 9 **"עובד", בְּשֵׁם הַתָּאֵר,** -
 10 המציין את האדם עצמו.
 11 "עובד" הוא שם הפעולה
 12 המציין את האדם בעבודתו
 13 - הוא נמצא כעת באמצע
 14 עבודתו, ואילו "עבד" הוא:
 15 **כְּמוֹ שֶׁשֶׁ חָכָם אוֹ מֶלֶךְ,**
 16 **שֶׁכָּבֶד נַעֲשֶׂה חָכָם אוֹ**
 17 **מֶלֶךְ, כִּדּוּם - ה"צדיק"**
 18 **שנקרא "עבד ה'", כְּבֶר עֶבֶד**
 19 **וְגַמְר לְגַמְרֵי עֲבֹדָת**
 20 **הַמִּלְחָמָה עִם הָרַע, עַד כִּי**
 21 **וַיִּנְרָשְׁהוּ וַיִּלָּךְ לוֹ, וְלָבֹ**
 22 **חָלַל בְּקִרְבּוֹ. - מקומו של**
 23 **היצר-הרע בלבו - ריק,**
 24 **אחרי שפינה את ה"רע"**
 25 **משם, ולכן הוא נקרא בשם**
 26 **התואר "עבד ה'", שכן, הוא**
 27 **סיים כבר את המלחמה**

28 **ב"רע". הרי, ש"עובד אלקים" אינו אותה מדרגה כמו "צדיק": "עובד**
 29 **אלקים" הכוונה למדרגת ה"בינוני" (כך מוסברת הכפילות בפסוק**
 30 **"ושבתם... בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים..."). להלן, יוסבר**
 31 **ההבדל בין "עובד אלקים" ל"לא עבדו", שגם על "לא עבדו" אומרת**
 32 **הגמרא שאין הוא רשע: וּבִיְנוֹנִי יֵשׁ גַּם בֵּין שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת: "עוֹבֵד**
 33 **אֱלֹהִים", ו"אֲשֶׁר לֹא עֹבֵדו" - אין הוא עמל ויגע בעבודת ה'.**
 34 **וְאֵי-עַל-פִּי-בֵן - זה "אשר לא עבדו", אינו רָשָׁע, - למרות שנעדר**
 35 **ממנו המאבק עם היצר-הרע, כִּי לֹא עֹבֵד מִיָּמִיו שׁוֹם עֲבָרָה קְלָה,**
 36 **- וודאי הדבר שלא עבר מימיו שום עבירה חמורה. - זהו ביחס**
 37 **למצוות-לא-תעשה; וְגַם קִיָּם כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁאֵפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּמָן, -**
 38 **מצוות-עשה, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּגֵד בָּלֵם, - אף שעוון ביטול תורה**
 39 **הוא אחד העוונות שקשה מאד להינצל ממנו, וְלֹא פָסִיק פּוֹמִיָּה**
 40 **מְנַרְסָא. - לא פסק פיו מללמוד תורה. אך, מדוע, אם כך, הוא נקרא**
 41 **"לא עבדו"? אֵלָּא שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה שׁוֹם מִלְחָמָה עִם הַיָּצֵר לְנִצְחוֹ,**
 42 **עַל יְדֵי אוֹר ה' הַמַּאִיר עַל נַפְשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמֶת הַשְּׁלִיט עַל**
 43 **הַלֵּב בְּנוֹכַח לְעֵלִי, - שזו דרכו של ה"בינוני", ללחום ביצר-הרע**
 44 **שלו ולנצחו באור האלקי המאיר על נפשו האלקית הנמצאת במוח**
 45 **"השליט על הלב". ואילו הוא, אינו זקוק למלחמה עם היצר-הרע**
 46 **כדי להיות "בינוני". וכל כך למה? מִפְּנֵי שְׂאִין יִצְרוֹ עוֹמֵד לְנִגְדּוֹ**

ליקוטי אמרים

אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם התואר כמו שם חכם
 או מלך שכבר נעשה חכם או מלך כך זה כבר עבד
 וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע עד כי ויגרשוהו
 וילך לו ולבו חלל בקרבו. ובבינוני יש ג"כ שתי מדרגות
 עובד אלהים ואשר לא עבדו ואעפ"כ אינו רשע כי לא
 עבר מימיו שום עבירה קלה וגם קיים כל המצוות
 שאפשר לו לקיימן ותלמוד תורה כנגד כולם ולא פסיק
 פומיה מגירסא אלא שאינו עושה שום מלחמה עם היצר
 לנצחו ע"י אוֹר ה' המאיר על נפש האלהית שבמוח
 השליט על הלב כג"ל מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל
 לבטלו מתורתו ועבודתו ואין צריך ללחום עמו כלל
 כגון שהוא מתמיד בלמודו בטבעו מתולדתו על ידי
 תגבורת המרה שחורה וכן אין לו מלחמה מתאוות
 נשים מפני שהוא מצונן בטבעו וכן בשאר תענוגי עוה"ז
 הוא מחוסר הרגש הנאה בטבעו ולכן אין צריך להתבונן
 כל כך בגדולת ה' להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה'
 במוחו להשמר שלא לעבור על מצוות ל"ת ואהבת ה'
 בלבו לדבקה בו בקיום המצוות ות"ת כנגד כולן אלא
 די לו באהבה מסותרת אשר בלב כללות ישראל

פחדו מהקב"ה ישמר מלעשות דבר שנאסר עלידי הקב"ה. ואילו
 הוא אינו צריך להזדקק לכך. כן אין הוא זקוק להתבונן בגדלות ה'
 כדי לעורר וְאֶהְבֶּת ה' בְּלִבּוֹ, - וכתוצאה מאהבה זו, לְדַבְּקָה בּוֹ
 בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּגֵד בָּלֵם, - ועלידי לימוד תורה
 שהוא כנגד כולן, אין הוא צריך להתייגע במוחו כדי לעורר בלבו
 אהבה גלויה אל הקב"ה. אֵלָּא דִּי לוֹ - כדי להיות שלם בתורה
 ומצוות, בְּאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת אֲשֶׁר בְּלִבּ בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרָאוּ
 "אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ". - שכן, לכל יהודי אהבה מסותרת בלבו להקב"ה,
 ואהבה מסותרת זו מספיקה לו כדי ללמוד תורה ולקיים מצוות. מי
 שצריך להילחם ביצר-הרע כדי לשמור תורה ומצוות, עליו להתבונן
 בגדולת הש"ת, כדי לעורר בתוכו רגש הפחד מהקב"ה, להימנע
 מלעבור על מצוות-לא-תעשה; וכן לעורר בתוכו אהבה מורגשת
 להקב"ה - כדי להתאחד עם הקב"ה. רגש-אהבה זה מביא אותו
 לקיים מצוות וללמוד תורה, מאחר שעל-ידו הוא מתאחד עם
 הקב"ה. ואילו זה שאודותו מדובר כאן, אינו צריך להילחם כלל עם
 היצר-הרע, בגלל הסיבות האמורות, וממילא אינו צריך להזדקק
 לאותו סוג של יראה ואהבה הנובעת מהתבוננות בגדולת ה'.
 מספיקה בשבילו, יחד עם תכונותיו הטבעיות המתאימות, אהבתו
 המסותרת, שבטבע כל אחד מישראל. ברם, אין כל בא לו מתוך

- 1 עבודה עצמית. וְלִבְּנוֹ אֵינוֹ נִקְרָא "עוֹבֵד" כָּלֵל, - אינו נקרא "עובד
- 2 אלקים", כִּי אַהֲבָה זֶה הַמְּסַתֶּרֶת - עלידה הוא מקיים תורה
- 3 ומצוות, אֵינָה פְּעֻלָּתוֹ וְעִבּוּדוֹ כָּלֵל, - אינה נובעת מעבודתו
- 4 העצמית, אֲלָא הִיא -
- 5 האהבה המסותרת, יִרְשָׁתֵנוּ
- 6 מֵאַבוּתֵינוּ לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל,
- 7 וְכִמּוֹ שִׁיתִּפָּאֵר לְקַמְּנֵי. ¹
- 8 כיצד אהבה זו היא ירושה ²
- 9 לנו מאבותינו. על-כל-פנים, ³
- 10 מאחר שלא הוא - מתוך ⁴
- 11 עבודתו - יצר אהבה זו, ⁵
- 12 וקיומו את התורה והמצוות, ⁶
- 13 אינו קשור אצלו ב"עבודה"
- 14 - הוא נקרא "לא עבדו". הרי, שב"בינוני" עצמו, ישנן שתי מדריגות:
- 15 "עובד אלקים" ו"לא עבדו". כל האמור הוא ביחס למי שבטבעו הוא

ליקוטי אמרים

שנקראו אוהבי שמו ולכן אינו נקרא עובד כלל כי אהבה זו המסותרת אינה פעולתו ועבודתו כלל אלא היא ירושתו מאבותינו לכלל ישראל וכמ"ש לקמן. וכן אף מי שאינו מתמיד בלמודו בטבעו רק שהרגיל עצמו ללמוד בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני די לו באהבה מסותרת זו אא"כ רוצה ללמוד יותר מרגילותו

- 16 מתמיד בלימודו ואינו זקוק להילחם עם יצרו הרע. וְכֵן אֵף מִי
- 17 שֵׁאִינוֹ מְתִמֵּד בְּלִמּוּדוֹ בְּטִבְעוֹ, רַק שֶׁהֲרִיגֵל עֲצָמוֹ לְלִמּוּד
- 18 בְּהִתְמַדָּה גְּדוּלָּה, וְנַעֲשֶׂה הִהְרָגֵל לוֹ טִבְעַ שְׁנִי - כפי שזכר בפרק
- 19 הקודם, ש"הרגל נעשה טבע
- 20 שני" - ואחרי שהרגיל עצמו
- 21 בכך, הרי זה דבר טבעי
- 22 אצלו לשבת וללמוד
- 23 בהתמדה, דִּי לוֹ - כעת,
- 24 בְּאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת זֶה, אֲלָא
- 25 אִם בֶּן רוּצָה לְלִמּוּד יוֹתֵר
- 26 מְרַגִּילוֹתוֹ. - שאז, עליו
- 27 לעורר אהבה מוחשית בלבו,
- 28 כדי להתחזק, לפרוץ את
- 29 גדרי הטבע, וללמוד יותר מכפי רגילותו. ברם, כדי ללמוד רק כפי
- 30 רגילותו, אין הוא זקוק לשום "עבודה".

5. פרק יח, יט ומד.

היום יום . . .

יום ראשון	יום ששי	יז טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק פג עד פרק פז	שיעורים. חומש: ויחי, ששי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. תניא: ועוד . . . כמ"ש במ"א.		
מה שנוהגים שלא ללמוד בניתל, שמעתי מאאמו"ר הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.			
פעם אמר אאמו"ר: די מתמידים וואס די אכט שעה איז זיי נוגע בנפש, האב איך ניט האלט.			
והוא רק עד חצות לילה.			

מה שנוהגים שלא ללמוד בניתל, שמעתי מאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.

פעם אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מתמידים אלו ששמונה השעות הללו [שלא לומדים] נוגע' להם בנפש - אינני מחבב.

והוא רק עד חצות לילה.

יום שני	שבת	יח טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק פח עד פרק פט	שיעורים. חומש: ויחי, שביעי עם פירש"י. תהלים: פח-פט. תניא: פרק יא. וזה לעומת . . . שריא.		
	גם העולה לתורה אומר חזק ונתחזק באמירת ויהי נעם במוצאי שבת קדש כופלים פסוק ארך ימים גו', אבל לא בתפלת שחרית.		
	בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, תירגם לו מורו – ע"פ פי' בעה"ט – יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאָהרען אין מצרים. כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר אבות, יהיו מבחר שנות חיו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ.		
	ויענהו אדמוה"ז: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש – מובא ברש"י – א"ר נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, אז מען לערענט תורה ווערט מען געהנטער צום אויבערשטען ב"ה, און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט.		

בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, תירגם לו מורו – על פי פרוש בעל-הטורים – יעקב אבינו חי את שבע עשרה השנים הטובות ביותר במצרים. כשבא הביתה מה"חדר", שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חיו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש – מובא ברש"י – אמר רבי נחמיה, להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, כאשר לומדים תורה להורות לפניו, אזי גשנה, נגזשים ומתקרבם לקדוש ברוך הוא, באופן שגם במצרים היה ויחי בחיות.

יום שלישי	יום ראשון	יט טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק צ עד פרק צו	שיעורים. חומש: שמות, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: צ-צו. תניא: פרק יב. והבינוני . . . 32 כל ימיו.		
	ביי חסידי חב"ד איז מקובל מדור דור, דעם אלטען רבי'ס א תקנה, אז אלע טאג זאל מען לערנען א פרשה חומש מיט פירש"י פון דער וואך סדרה. אזוי האבען זיך אויך נוהג געווען די רביים נשיאי חסידי חב"ד.		

אצל חסידי חב"ד מקבלת מדור דור תקנתו של אדמו"ר הזקן, שכל יום ילמדו פרשה חמש עם פרוש רש"י מפרשת השבוע. כך גם נהגו האדמו"רים נשיאי חסידי חב"ד.

יום רביעי	יום שני	כ טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק צו עד פרק קג	שיעורים. חומש: שמות, שני עם פירש"י. תהלים: צו-קג. תניא: אך מהות . . . 32 ותענוגיו.		
	דער מיטעלער רבי האט געענטפרעט איינעם אויף א יחידות: אז איינער רעדט מיט דעם אנדערען בעניני עבודה און זיי לערנען צוזאמען, איז דאס צוויי נפש האלקית אויף איין נפש הטבעית.		

אָדמו"ר האַמאָצעי עָנָה לְאַחַד בִּיחִידוֹת: כַּאֲשֶׁר אַחַד מְשֻׁחָח עִם זִוְלָתוֹ בְּעִנְיַי עֲבוּדַת ה', וְלוֹמְדִים יַחַד – הָרִי זֶה שְׁתֵּי 'נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית' נִגְד 'נֶפֶשׁ הַטְּבָעִית' אַחַת.

ה'תש"ג

כא טבת

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: שמות, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: רק מפני . . . יז התורה כנ"ל.

תהלים:
מפרק קד
עד פרק קה

(כ"ק אדמו"ר שליט"א פגע בנושא דליים מלאים מים. ויאמר:) אז מ'באגעגענט וואסער זאָגט דער בעש"ט: אז מ'באגעגענט וואסער זאָל מען זאָגען, אז דער בעל שם זאָגט, אַז דאָס איז א סימן ברכה.

(כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [=אדמו"ר מהוריי"צ נשמתו ע"ן] פגש נושא דליים מלאים מים. ויאמר:) כְּשֶׁפּוֹגְשִׁים מִים אוֹמֵר הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב: כְּשֶׁפּוֹגְשִׁים מִים שִׁיאֲמְרוּ שֶׁהַבֶּעַל שֶׁם אוֹמֵר שֶׁזֶהוּ סִימָן בְּרָכָה.

ה'תש"ג

כב טבת

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: שמות, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קו"קו.

תניא: ואעפ"כ . . . 34 תפלה כו'.

תהלים:
מפרק קו
עד פרק קו

הכרזת אאמו"ר באחת ההתעודות: אָט אזוי ווי הנחת תפילין בכל יום איז א מצוה דאורייתא אויף יעדען אידען, אָהן א חילוק צי א גדול בתורה, צי א איש פשוט, אזוי איז א חוב גמור אויף יעדען אידען צו טראכטען יעדען טאָג א האלבע שעה וועגען דעם חנוך פון קינדער, און טאָן אלץ, וואָס עס איז בכוחו צו טאָן און יתר מכפי כחו, זעהן פועל זיין ביי די קינדער, אַז זיי זאָלען געהן אין דעם דרך וואָס מען איז זיי מדריך.

הַכְרָזַת אֲדֹנָי אַבִּי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] בְּאַחַת הַהִתְעוּדוֹת: בְּדִיוק כְּשֶׁם שֶׁהִנַּחַת תְּפִלִּין בְּכָל יוֹם הִיא מִצְוָה דְּאוּרִייתָא עַל כָּל יְהוּדִי, מִבְּלִי הַבְּדֵל אִם הוּא גָדוֹל בַּתּוֹרָה, אוֹ אִישׁ פְּשׁוּט, כִּף חוֹב גָּמוּר עַל כָּל יְהוּדִי לַחֲשֹׁב כָּל יוֹם חֲצִי שָׁעָה אוֹדוֹת חֲנוּךְ הַיְלָדִים, וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל, מִה שֶׁבִּכְחוֹ לַעֲשׂוֹת, וְיִוְתֵר מִכְּכִי כְחוֹ, לְדַאָּג לַפֶּעַל עַל יְלָדָיו שֶׁיִּלְכוּ בְּדֶרֶךְ שְׁבִיהַ מְדַרְיָכִים אוֹתָם.

ה'תש"ג

כג טבת

יום חמישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: שמות, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קח"קיב.

תניא: רק שלזה . . . עם אחיו.

תהלים:
מפרק קח
עד פרק קיב

"תּוֹרָה אוֹר" דְּבוּר הַמַּתְחִיל "מִי שֶׁם פֶּה" סְעִיף הַמַּתְחִיל "וְהַנִּמְשָׁל יוֹבֵן": "כִּי יֵשׁ בְּחִינַת מַעְלָה", צְרִיף לְהִיּוֹת "וְכֵן יֵשׁ מַעְלָה".

בְּאַנְחוֹת לְבַד לֹא נִוְשַׁע. הָאֲנָחָה הִיא רַק 'כַּפַּת הַמִּנְעוּל' [=יְדִית הַפְּתִיחָה] לַפְּתָח אֶת הַלֵּב וְלַפְקַח אֶת הָעֵינַיִם שֶׁלֹּא לִשְׁבֹּת בְּחִבּוּק יְדֵימָ, רַק לְסַדֵּר עֲבוּדָה וּפְעֵל, אִישׁ אִישׁ בְּאֲשֶׁר יוּכַל לַפְּעֵל וְלַעֲשׂוֹת בְּתַעֲמוּלָה לְחֻזּוֹק הַתּוֹרָה הַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה וּשְׁמִירַת הַמִּצְוֹת, זֶה בְּכַתְּבוֹ וְזֶה בְּנִאֲמוֹ וְזֶה בְּכִסְפוֹ.

מעשה וקנין של קטן

יום ראשון, י"ז טבת ה'תש"ע

רש"י שמדובר בזכיה מדרבנן, ותוספות ועוד ראשונים סוברים שקטן זוכה מדאורייתא. ואף על פי כן, במציאת קטן יש גזל רק מדרבנן, כי קטן קונה מדאורייתא רק כאשר יש דעת אחרת שמקנה לו, ובמציאה הרי אין דעת אחרת שמקנה. וכתב הש"ך (חור"מ רמג, ו) כי מאחר שחילוק זה לא נזכר בגמרא, הקטן זוכה מדאורייתא אף ללא דעת אחרת מקנה, ואת המשנה לגבי מציאת חרש שוטה וקטן הוא מיישב על פי הירושלמי (מעשר שני פ"ד) שאינו מחלק בין תחומים שונים (מתנה ומציאה), אלא בין גילאים שונים: יש קטן שקונה מדאורייתא - מעל גיל של אגוז ונוטל, ואילו פחות מגיל זה - אינו קונה מדאורייתא, וזה הגיל שבו מדאורייתא אין גזל.

הלכות טומאת אוכלין, פרק יד הל' ב: העלום חרש שוטה וקטן - אף על פי שהשבו שניד עליהן הטל, לא הכשרו; שיש להם מעשה, דין תורה; ואין להם מחשבה, ואפלו מדברי סופרים. בגמרא (בבא מציעא ח, יב) מובא שקטן אינו יכול להקנות לפיקח, הואיל ואיננו בן דעת. וכן מאחר שקטן אינו קונה, אין זה גזל לקחת ממנו מציאה שמצא, ואסרו זאת רק משום דרכי שלום. גם לדעת ר' יוסי שם, שזהו גזל גמור, אומרת הגמרא שכוונתו היא לגזל גמור מדבריהם (גיטין נט, א. סא, א). אמנם בגמרא (גיטין סד, ב) נאמרו שיעורים שונים בקטן: "צרור וזורקו אגוז ונוטלו, זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים; חפץ ומחזירו לאחר שעה, זוכה בין לעצמו בין לאחרים", אך לא מבואר אם קניין זה של קטן הוא מדאורייתא או מדרבנן. וכתב

טבילה בערב יום טוב - מצוה מהתורה

יום שני י"ח טבת ה'תש"ע

חובת הטהרה ברגל אינה נובעת רק מכוח חיוב העליה למקדש, אלא ימי הרגל בעצמותם הם ימים מיוחדים, בהם שורה קדושה מיוחדת, ומפאת כך נדרש מהאדם לנהוג בקדושה וטהרה. דברי הרמב"ם אודות כניסה למקדש ואכילת קדשים לא באו אלא ללמדנו אודות הקדושה היתירה השוררת בימים אלו; וכי מדוע ייחדה התורה ימים אלו לעליה לרגל? אין זאת אלא בשל הקדושה העצמית הקיימת בהם, ומטעם זה גופא נדרש מהאדם לשמור עצמו בטהרה. מאחר ועצם קדושת היום מחייבת את הטהרה - אף בימינו אנו, קיים חיוב לטבול ולהיטהר לקראת החג.

(ביאור הרי"ף לרס"ג ז"א סט, א)

הלכות טומאת אוכלין פרק ט"ז, הל' י': כל ישראל מזהרין להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם נכונים להכנס למקדש ולאכל קדשים. מנהג חסידים ואנשי מעשה לטבול בכל ערב שבת ויום טוב במקוה, לתוספת קדושה. ומצינו דעה הסוברת שיש בטבילה בערב יום טוב משום קיום מצות עשה מהתורה! ויסוד הדברים הוא ההלכה שלפנינו, כי קיימת מצוה על כל ישראל להיטהר ברגל. לכאורה נראה, כי הלכה זו אינה נוהגת בימינו. שהרי טעם ההלכה הוא, כדברי הרמב"ם, "מפני שהם נכונים ליכנס במקדש" - דבר שאינו יכול להתקיים אלא בטהרה. ומאחר וכויום לדאבונו אין לנו מקדש, אין מקום לחיוב זה. אך יש שנקטו בשיטה מחודשת:

מעלתם של 'פושעי ישראל'

יום שלישי, י"ט טבת ה'תש"ע

ישראל, קל וחומר ממזבח. מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצוות כרימון . . על אחת כמה וכמה". כלומר: פושעי ישראל שמלאים מצוות כרימון דומים למזבח המצופה זהב, כי המצוות מקיפות ומגינות עליהם. אומנם קיום מצוות מהווה "ציפוי" חיצוני בלבד - בניגוד ללימוד תורה המחלחל לפנימיות האדם - אך כשם שציפוי כלי מבטלו מטומאה, אף המצוות מעוררות באדם התבטלות כזו שאש גיהנם אינה שולטת בו.

(ע"פ הדורנים על הש"ס עמ' קפה ואילך)

הלכות כלים פרק ד', הל' ד': וכן כלי עץ או עצם שיש בהם בית קבול שצפה אותן במתכת - טהורין, ואין מקבלין טמאה; מאחר שצפה אותן בטלן; והצפוי עצמו טהור. כלי שיש עליו ציפוי ממתכת, אינו מקבל טומאה. הציפוי טהור, שכן הוא בטל לכלי; והכלי עצמו טהור, כי השימוש בו הינו באמצעות ציפוי בלבד, ונאמר (ויקרא יא, לב) "אשר יעשה מלאכה בהם" - בגוף הכלי, ללא כל ציפוי (ראה כס"מ). לאור זאת ניתן לבאר את דברי הגמרא במקור הלכה זו (סוף חגיגה): "אמר ריש לקיש - אין אור של גיהנם שולטת בפושעי"

זאת תורת הכלי

יום רביעי, כ' טבת ה'תש"ע

למשמעותה של הלכה זו, יש השפעה על דיני מקוואות. כותב אדמו"ר הזקן (בידני תקוני המקוה ועשייתה), כי כאשר האומן מייצר תיבת עץ אותה אמורים להכניס לתוך חפירת מי מעיין

הלכות כלים פרק ו', הל' ג: כלים שעשו מתחלה נקובין במוציא רמון, בגוף הטל, והפחלין של גמלים, ואפירות - הרי אלו מקבלין טמאה עד שיקרע רבן.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

כלי שלם, ולא בכלי שמתחילתו נוצר מחורר. לפי זה, כאשר עשיית החור קודמת לייצור התיבה – אין בכוחו לבטלה מ'תורת כלי'!

ויש לבאר: הסל והפוחלץ, עליהם מדבר הרמב"ם, שימוש לדברים שנפחם גדול מאוד, כך שחור רגיל אינו מבטל אותם משימוש; מה שאין כן תיבת העץ מיועדת להחזיק מים, והיות שהמים נשפכים דרך החור – בכך הוא מקלקל ומבטל אותה.

[ש"ת צמח צדק, יורה דעה סימן קע"ז חלק א' יח]

– עליו לעשות חור גדול בתחתיתה עוד בטרם שהוא מחבר בין הדפנות, "בכדי שלא יהיה עליה תורת כלי מעולם".

בתשובה ארוכה ומנומקת, מבאר ה'צמח צדק' את הדברים: הצורך שאף פעם לא תחול על התיבה 'תורת כלי', נובע בשל העובדה שכמה ראשונים סבורים כי לאחר שכלי כבר הוגדר ככלי, שום חור לא יוכל להתיר טבילה בתוכו.

אלא שהדבר יוצר בעיה הפוכה. הלא הרמב"ם כותב בהלכה שלפנינו, כי חור מועיל לביטול כלי רק אם קודם לכן היה זה

יום חמישי, כ"א טבת ה'תש"ע מתי המתכת משמשת את העץ?

העצים. וכי נאמר שגרזן ממתכת, שמטרתו לחטוב עצים, יהפוך לכלי עץ? ויש לחלק:

כאשר הכלי עושה מלאכה עם העץ, דוגמת גרזן לחטיבת עצים – אכן אין הוא נקרא "משמש את העץ", מאחר שהכלי הינו דבר נפרד מן העץ; מה שאין כן השלשלת של מקושי עצים, המאגדת וקושרת את העצים – קשריה זו אינה נחשבת ל"עשיית מלאכה" עם העצים. אי לזאת, אין היא ראויה להיקרא 'כלי עבודה', ואפשר להגדירה כ"משמשת את העץ".

[תפארת ישראל כלים פ"ד מ"ג, בועז אות ב]

הלכות כלים פרק ט', הל' י"ד: שְׁלֵשֶׁלֶת שֶׁל מוֹשְׁחֵי קֶרֶקַע . . . מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְשֵׁלֶשֶׁלֶת שֶׁל מְקוֹשְׁשֵׁי עֲצִים - מְהוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת אֶת הָעֵץ.

הרמב"ם בפירוש המשנה (כלים פ"ד מ"ג) פירש ששלשלת של עצים אינה מקבלת טומאה מכיוון שאין לה שם בפני עצמה. אך כאן כתב שטהורה "לפי שהיא משמשת את העץ", כלומר: היות שהעץ הוא העיקר, יש לה דין של כלי עץ שהוא טהור. וצריך להבין:

הרי דין זה נאמר רק כאשר המתכת היא חלק בלתי נפרד מכלי העץ, כלשון הרמב"ם "מקצתו מן העץ ומקצתו מן המתכת", ולא כאשר הכלי כולו עשוי ממתכת ורק משמש את

כלי מתכות חוזרים לטומאתן הישנה יום שישי, כ"ב טבת ה'תש"ע

הדאגה שמא תשתכח תורת מי פרה אדומה. כלומר: כלי שנטמא בטומאת מת, מצריך המתנה שבעה ימים, ולאחריה הזאת מי חטאת. אם תינתן לאדם אפשרות טהרה מיידית – להתין את הכלי, ולייצר אותו מחדש – הוא ישתמש רק בה, במקום להמתין שבוע. כך תישכח תורת מי חטאת, חס וחלילה. ועל כן החליטו חכמים להוציא איסור גורף – כלי מתכת שנטמא בכל טומאה שהיא, והותך ונוצר מחדש, חוזר לטומאתו הקודמת.

[תוספות י"ד כלים פ"א, מ"א]

הלכות כלים פרק י"ב, הל' ב': וּמִפְנֵי כֹּה גִזְרוּ עַל כָּלִי מִתְּבוֹת . . . שֶׁמָּא יִטְמָא לוֹ כָּלִי, וְיִתִּיבוּ וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם . . . וְיֵאמְרוּ: 'הַשְּׂכִירָה מְטַהֶרֶת, וְהַמְכִּילָה מְטַהֶרֶת' . . . אִין הַכִּלִּים צְרִיכִין הָעֶרֶב שָׁמֶשׁ.

יש לעיין: כדי לוודא שאנשים יידעו כי לאחר טבילה נדרש הערב שמש, די שגזרו כך – כלי מתכת שנשבר, ועשו ממנו כלי חדש, אינו נטהר עד שתעריב השמש? ההסבר לכך:

עיון מדוקדק במקור הגזירה (שבת טז, ב), מעלה, כי היא נבעה משתי סיבות: החשש האמור, שיטעו בדין הערב שמש; ובנוסף,

שבת קודש, כ"ג טבת ה'תש"ע קשה לדייק

חוששים אנו על כל חלק לעצמו שמא הוא רוב הכלי. לפי זה, דעת הרמב"ם להלכה ש"אי אפשר לצמצם". ואם כן, צריך להבין מדוע "טבלה של חרס . . . שנחלקה לשנים – טהורה". אם להלכה "אי אפשר לצמצם", גם אותה טבלה לא יכולה להחלק לשני חלקים שווים, ועלינו לחשוש על כל חלק שמא הוא הגדול ונשאר בטומאתו (תו"ט כלים יב, ו)?

התשובה טמונה במבנה התנור והטבלה: שטחו של התנור אינו שווה, שהרי יש לו גם דפנות וגג, והדבר אינו מאפשר לחלקו לשני חלקים שווים; מה שאין כן טבלה הינה שטוחה וחלקה, ואותה ניתן לחלק בצורה מדויקת [תפארת ישראל שם].

הלכות כלים פרק ט"ז, הל' ב': תִּנּוֹר שֶׁנִּטְמָא . . . חֲלָקוֹ לְשָׁנִים בְּשָׁוָה - כָּל אַחֵר מֵהֶן טָמֵא, לְפִי שֶׁאֵין אֶפְשָׁר לְכַוֵּן. אֲבָל מִבְּלָה שֶׁל חֶרֶשׁ . . . שֶׁנִּחְלָקָה לְשָׁנִים, מְהוֹרָה.

כאשר האדם עושה שני דברים השווים במידה, יש לדון האם ניתן לקבוע שהשניים הם באותה מידה בדיוק. ואכן, נחלקו ראשונים להלכה, האם "אפשר לצמצם" או "אי אפשר לצמצם" – האם אדם יכול לדייק ולכוין שיהיו שני דברים שווים במידתם (אנצ"ת ערך אי אפשר לצמצם).

ולענין תנור שנטמא וחילקו לשני חלקים שווים – פוסק כאן הרמב"ם שכל אחד מהם טמא. שכן, שבר כלי אינו נטהר אם הוא עדיין מהווה את רוב הכלי, והיות ש"אי אפשר לכוין" –

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ז כ"ג טבת ה'תש"ע

יום ראשון י"ז טבת ה'תש"ע

הלכות טמאת אכלין פ"ק יג

א. הממלא בקילון [תעלת מים] - מים הנשארים בקילון, הרי הן תלושין ברצון עד שלשה ימים; אבל אחר שלשה ימים, אינן תלושין ברצון, אלא אם נשאר שם משקה, אינו מכשיר.

ב. עצים שנפלו עליהן משקין ברצון, וירדו עליהן גשמים שלא לרצון - אם רבו [מי הגשם על המשקין], הרי כלן שלא לרצון; הוציאן שירדו עליהן גשמים - אף על פי שרבו, הרי כלן לרצון. היו רגלי או רגלי בהמתו מלאות טיט, ועבר בנהר ונרחצו - אם שמח, הרי המים העולים עליהן תלושין ברצון; ואם לא שמח, אינן תלושין ברצון.

ג. המוריד את הגלגלים [של עגלה] ואת כלי הבקר בשעת הקדים [רוחות הקיץ] למים, כדי שישתמו הסדקין שבעץ - הרי המים העולים בהן תלושין ברצון.

ד. המוריד את הבהמה לשות, המים העולים בפייה תלושין ברצון; וברגליה אינן תלושין ברצון, אלא אם חשב שידוחו רגליה. ובשעת הזחף והדוש, אף שברגליה תלושין ברצון. הורידה חרש שוטה וקטן - אף על פי שחשב שידוחו רגליה, המים העולים ברגליה אינם תלושין ברצון; שיש להם מעשה, ואין להם מחשבה.

ה. הטובל במים, הרי כל המים שעל בשרו תלושין ברצון; אבל העובר [בדרכו] במים, כל המים שעל בשרו אינן תלושין ברצון.

ו. מי ששבל בנהר, והיה לפניו נהר אחר ועבר בו - בטלו השניים את הראשונים, והרי המים שעליו אינן תלושין ברצון. וכן אם דחיו [דחפו] חברו או לשברו או לשבר בהמתו, בטלו המים הראשונים; אבל אם דחיו הרף שחוק [שיחקו] ביניהם ונפל למים] - לא בטלו, אלא הרי המים שעליו תלושין לרצון. טבל בנהר ועלה, וירדו עליו גשמים - אם רבו הגשמים - הרי בטלו המים הראשונים, והרי כל המים שעליו אינן תלושין ברצון.

ז. השט [שוחה] על פני המים - המים הנפתין אינן תלושין ברצון, והמים העולים עליו תלושין ברצון; ואם נתפנו להתיז על חברו, אף הנפתין תלושין ברצון.

ח. העושה צפור [משחק-מים עשוי קנים] במים - המים הנפתין ואת שבה, אינן תלושין ברצון.

ט. המוריד את הבור לידע עמקו - מים העולים בידו ובדבר שמדד בו, תלושין ברצון; ואם מדד רחבו - מים העולים בידו או בדבר שמדד בו, אינן תלושין ברצון. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים - הרי המים העולים בידו או ברגלו, אינן תלושין ברצון; פשטן לידע כמה מים יש בו, העולים בהן תלושין ברצון. ורק את האבן לבור לידע אם יש בו מים - הנפתין אינן ברצון, והמים שעל האבן אינן תלושין.

י. החובט על השלח [עור שלא ניטל צמרן] חוץ למים [אחר שהוציאוהו מהמים] - הנפתין ממנו תלושין ברצון, שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא בתוך המים, אינן תלושין ברצון.

יא. המים העולים בספינה ובצקל [משקע מים שבספינה] ובמשוטות, אינן תלושין ברצון. המים העולים במצודות ובקשתות ובמכמרות [מלכודות], אינן תלושין ברצון; ואם נצר [המים מעליהם], הרי אלו תלושין ברצון. וכן המים שעל הקסיה [ציפור] של שלחנות, ועל השיפה [כיסוי] של לבנים - אינן ברצון; ואם נצר, הרי אלו ברצון.

יב. המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה [לחזקה], הוציא מסמר לגשמים לצרפו, המניח את האור בגשמים לעשותו פתח [שתכבה גחלתו] - הרי המים שעליו תלושין ברצון; אבל המוציא את המסמר ואת האור לגשמים לכבותו [שלא יורק], אין המים שעליו תלושין ברצון.

יג. שלשל את המשלח [שדרתו] לבור להעלות בה כלי או קיתון, שלשל את הכלכלה [סל] לבור כדי שתשב עליה הפתגגלת - אין המים שעליו תלושין ברצון.

יד. הממחק [מנגב] את הפרשה [מין כרוב] להסיר המים שעליה, והסוחט את שערו בכסותו - המים היוצאין תלושין ברצון; והנשארים בהן אינן תלושין ברצון, מפני שרצונו שיצאו מכלן. ובכרשה עצמה הכשרה, שבשעת פרישתן [תלישתן] מכשירין; ואם נתק מים מעליה בכל כחו, לא הכשרה.

טו. המרעיד את האילן להשיר ממנו אכלין או להשיר טמאה, המים הנפתין ממנו אינן תלושין ברצון. הרעידו להשיר ממנו משקין - היוצאין ממנו, הרי הן תלושין; והנשארים בו - אף על פי שנשרו ממקום למקום - אינן תלושין ברצון, מפני שהוא מתפזר שיצאו מכלו. וכן אם נתזו [מהרעידה] על המחברין, אינן תלושין ברצון.

טז. המרעיד את האילן ונפל על חברו, או שוכה ונפלה על חברתה, ותחתיהן זרעים וירקות מחברות לקרקע, ונפלו המים על הפרות המחברין לקרקע שתחתיהן - אותן המים שברזעים ושבירקות אינן תלושין ברצון.

יז. שמרים [שמרי יין] של תרומה שנפתן עליהן מים, כבד בארנו בתרומות שהראשון והשני [המישרה הראשונה והשניה היוצאת מהם] אסור לזרים; ושל הקדש ביד הבית, אף השלישי אסור; ושל קדשי מזבח, לעולם אסור; ושל מעשר שני הודאי, ראשון בלבד אסור. כשם שאמרו לעגן אסור, כך אמרו לעגן הקשרן - כגון שנתמדו מאליהן, והיתה בהמה שותה ראשון ראשון; שאם היה אדם הוא שמסיר המים הראשונים - אף על פי שמאליו נפלו - כיון שהחשיבן והקפיד עליהן, מכשירין.

הלכות טמאת אכלין פ"ק יד

א. פרות שירד הדלף לתוכן, וערבן כדי שיתנגבו [ייתבשרו] - לא הכשרו.

זח - הכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון, שהרי ברצונו הניח זה על גבי זה.

טו. הנופח בעדשים לכדקן אם יפות הן, והזיעו - הכשרו בהכל פיו, מפני שהוא מתולדות המים; וכן האוכל שממין באצבעו, הכשרו במשקה פיו ששל אצבעו.

טז. נשף באכל, ונפל האכל - הרי המשקה ששל האכל שלא לרצון. היה אוכל זיתים פצועים [מבוקעים], ותמרים רטובות, וכל שהוא רוצה למץ [למצוץ] את גלעינתו, ונפל מפיו - הרי המשקה שעליו ברצון; היה אוכל זיתים נגיבין, ותמרים יבשות, וכל שאינו רוצה למץ את גרעינתו, ונפל מפיו - המשקה שעליו שלא ברצון.

יז. עלשין [מין עשב מאכל בהמה] שלקטן לבהמה, והדיחן, ואחר כך חשב עליהן לאדם - פכר בארנו שהן צריכין הכשר שני; ואם היה עליהן משקה טופח כשחשב עליהן לאדם, הרי אלו מכשרין.

הלכות טמאת אכלין פרק טו

א. מים שבפלים - מתטמא, בין לרצון בין שלא לרצון, ומטמא אכלים וכלים, בין שנפל עליהן ברצון בין שלא ברצון. אבל מים שבקרקעות, כגון מי בורות שיחין ומערות ומי גביין [גומות] שאין בהן ארבעים סאה - אין מתטמאין אלא ברצון, ואין מטמאין אלא ברצון. כיצד? מים שבקרקע שאין בהן ארבעים סאה, בין שהיו שאובין בין שאינן שאובין, שנפל לתוכן המה, או שהלך בהן הטמא - הרי אלו טהורין. אבל אם שתה מהם אדם טמא, או שמלא מהן בכלי טמא, או שנפלו לתוכן משקין טמאין ברצון - הרי אלו טמאין, ואף על פי שהן בקרקע. שתה מהן הטהור אחר שנטמאו בקרקע, או שמלא מהן בכלי טהור - נטמא השותה, ונטמא הכלי; שהרי ברצון שתה או מלא. נפל לתוכן פכר של תרומה - הרי הוא טהור כשהיה, שאין מטמאין אלא לרצון; לפיכך, אם הדיח ידו, והוציא הפכר - נטמא הפכר במים שבגידיו, שהרי הן ברצון.

ב. מי גביים וכיוצא בהן ממים שבקרקעות, כגון מי בורות שיחין ומערות, ומי תמצית [מי גשמים הזוחלים מההרים לעמקים] שפסקו [זחיתם], ומקוות שאין בהן ארבעים סאה, שנטמאו, וירדו עליהן גשמים ורבו מי גשמים עליהן - אף על פי שלא שטפו [עלו על גדותיהן], הרי הן טהורין. לפיכך, המים שבקרקעות, כגון מי גביים וכיוצא בהן - בשעת הגשמים, הכל בחזקת טהרה.

ג. פסקו הגשמים - הקרובים לעיר או לדרך, טמאין; שהם בחזקת ששתה מהם טמא, ושמלאו מהם בכלים טמאין. והרחוקים טהורין, עד שיהלכו רב האדם; הלכו - הכל בחזקת טמא, שההלכין בשירות שותין וממלאין מהן. במה דברים אמורים? בגבא [גומא] שאפשר לשותות ממנו; אבל בגבא שאי אפשר לשותות ממנו אלא בדיחק גדול - הרי זה בחזקת טהרה, עד שימצא מקום פרסות רגלי האדם או פרסות רגלי בהמה גסה נפרת בו. מצא פרסות רגלי בהמה דקה - הרי זה טהור, שאפשר שירדה [ללא בעליה] ושתה.

ב. המעלה פרוטיו לגג מפני הפנימה [שיצאו התולעים], וירד הטל עליהן - לא הכשרו; ואם נתפנו שירד הטל עליהן, הכשרו. לפיכך, אם העלים [לגג] חרש שוטה וקטן - אף על פי שחשבו שירד עליהן הטל, לא הכשרו; שיש להם מעשה, דין תורה; ואין להם מחשבה, ואפלו מדברי סופרים. הפכו בהן הקטנים על הגג, הרי אלו מכשרין; שאם היתה מחשבתו של קטן נפרת מתוך מצשיו, הרי מחשבתו מועלת מדבריהם.

ג. המעלה את האגרות ואת הקציעות [תאנים] ואת השום לגג בשביל שימתינו [שישהו שם], וירד עליהן הטל - לא הכשרו; ואין אומרים, 'הואיל והכל יודעין שהטל יורד, הרי זה ברצונו' - שהרי לא העלים אלא כדי שימתינו.

ד. המוליך חטיו לטחן, וירדו עליהן גשמים - אם שמת, הכשרו. היו זיתיו נתונים בגג, וירדו עליהן גשמים - אם שמת, הכשרו. החמרים שהיו עוכרים בגג, ונפלו שקיהם במים והעלים - אם שמחו, הכשרו הפרות; והמים ששל השקין - הרי הם תלושין ברצון, שהרי שמחו.

ה. שק שהוא מלא זרעונים, ונתנו על גב הנגר או על פי הבור או על מעלת [מדרגת] המערה, ושאבו [ספגו מהלחות] - הכשרו.

ו. חבית שהיא מלאה פרות שנתנה בתוך המשקין, או מלאה משקין שנתנה בתוך הפרות, ושאבו [הפירות] - הכשרו. באלו משקין אמרו? במים, ביין ובחמץ; אבל שאר משקין, אינן נשאבין [נחדרים] מן החרש כדי שיכשירו הפרות שבצדן.

ז. הורדה [מוציא מהתנור] פת חמה, ונתנה על פי החבית של יין - אם היתה פת חטין, לא הכשרה; ואם היתה פת שעורים - הכשרה, מפני שהשעורים שואבות. וכן אם היה היין טמא, והיתה פת חטים - טהרה; ואם היתה שעורים - נטמאת, מפני ששאבה משקין טמאין.

ח. המרבץ [שוטף] ביתו, ונתן בו חטים וטנגו [נרטבו] - אם מחמת המים, הכשרו; ואם טנגו מחמת הסלע [למחלוחית הרצפה עצמה], לא הכשרו. המכבס את כסותו בערבה, ונתן בה חטים וטנגו - אם מחמת המים, הרי הכשרו; ואם מחמת הערבה, לא הכשרו.

ט. הטומן פרוטיו בחול כדי שירטבו, הכשרו. הטומן בטיט הנגוב - אם יש בו משקה טופח [למחלוחית], הכשרו; ואם לאו, לא הכשרו.

י. המרבץ את גרנו, אינו חושש שמא הכשרו חטיו אם טנגו בו, ואף על פי שהוא שמת.

יא. המלקט עשבים כשהטל יורד עליהם לחפות בהן החטין, לא הכשרו; ואם נתפנו לכך, הכשרו החטים.

יב. המרבץ את ביתו במים טמאים, ונתן בו שבילים וטנגו - אם יש עליהן משקה טופח, הרי אלו טמאין; ואם לאו, טהורין.

יג. הנוצר אגדה של גרן שהיו עליה משקין, וירדו מצד העליון לצד התחתון - לא הכשרו.

יד. המעלה שקין מלאין פרות מן הנגר, ונתנן זה על גב

ג. כל הדגים בחזקת מכשירין, ואין עם הארץ נאמן עליהן לומר 'לא הכשרו'; לפיכך, הדגים לעולם בחזקת טמאה. הדגים - בין שצדן בתרם, בין שצדן בכפיה, בין שצדן במצודה [מיני רשתות] - אם לא נער את המצודה עליהם, לא הכשרו; ואם נער, הכשרו. ואין עם הארץ נאמן לומר 'לא נעתי את המצודה עליהן', ונהי הם בחזקת טמאה עד שיתפנו לצידן בטהרה.

ד. כל הצייר [של דגים] בחזקת מכשיר. ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן - הרי הכל מושקה, ומכשיר ומטמא טמאת משקין; לפיכך חזקתו טמא. נפל לתוכו זין ודבש וחלב, הולכין אחר הרב. וכן מי פרות שנתערבו בשאר המשקין, הולכין אחר הרב; נתערבו במים כל שהן - הרי הכל מושקה, ומטמא טמאת משקין ומכשיר. וציר חגבים טמאים - אינו מכשיר, אבל מטמא טמאת משקין.

ה. הלוקח ציר מעם הארץ - משיקו במים, וטהור; שאם היה רב הצייר מים, הרי המים מטהרין במקנה; ואם היה רבו מליחה של דגים, אינה מקבלת טמאה, והמים שבה בטלו במעוטן. במה דברים אמורים? לטבל בהם פת; אבל לקדרה [תבשיל], מצא מין את מינו [- מים את המים] ונעזר [- נתעורר], ונמצאו רב המים טמאים, שהמעוט שהיה בצייר לא טהר במקנה.

ו. הפרות בכל מקום בחזקת טהרה, אפלו היה המוכר גוי, עד שיזע שהכשרו, או שהיו מדברים שחזקתן מכשירין. ז. האוג [מין צמח], בכל מקום בחזקת טמאה. וכן כל הקשואין והדלועין והתלויות בגמי על פתחי חניות [כדוגמאות], בחזקת מכשירין וטמאין.

ח. כל הפתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות השמאות והטהרות - אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות ומעשר שני בלבד, שהרי הזהיר את השמאין מלהכנס למקדש או לאכל קדש או תרומה ומעשר בטמאה. אבל החלין - אין בהן אסור כלל, אלא מתר לאכל חלין טמאין ולשתות משקין טמאין. הרי נאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל" - מפלל שהחלין מתרין, שאינו מדבר אלא בבשר קדשים. אם כן, מפני מה נאמר: הראשון שבחלין - טמא והשני - פסול? לא שהיה אסור באכילה, אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש, שאם נגע שני של חלין בתרומה פסלה וצשה אותה שלישי. וכן אם נגע באכלין של קדש - טמאן, וצשה אותן שלישי כמו שבארנו. וכן האוכל אכל שני של חלין - אם נגע בתרומה, פסלה.

ט. כשם שמותר לאכל חלין טמאין ולשתותן, כך מותר לגרם טמאה לחלין שבארץ ישראל; וגש לו [- מותר] לטמא את החלין המתקנין [- שהופרשן]. לכתחלה. וכן מותר לאדם לגע בכל השמאות ולהטמא בהן. הרי הזהיר הפתוב את בני אהרן ואת הנזיר מלהטמא במת; מכלל - שכל העם מתרין, ושאר פהנים ונזירים מתרין להטמא בשאר טמאות, חוץ משמאת מת.

י. כל ישראל מזהרין להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם נכונים להכנס למקדש ולאכל קדשים. וזה שנאמר בתורה:

ד. חזקת טיט וגוממיות [גומות] שבפתחי חניות ברשות הרבים בשעת הגשמים, שהן טהורין; פסקו הגשמים, הרי הם [טמאים] כמי שפיכות [- מי שופכין]. ושבשוקין, הולכין בהן אחר הרב. נכא שנפל לתוכו זין או חלב או דבש, הולכין אחר הרב. נפל לתוכו שמן - אף על פי שהקפאיהו [ציננו והוציאו כולו], הרי זה מטמא ומטמא שלא לרצון; לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצוח [- טיפת] שמן.

ה. ושאר המשקין, חוץ מן המים - הרי הם בקרקע כמות שהן בפלים; דין אחד הוא.

ו. מי תמצית שלא פסקו [- ממשיכה ירידתם מההרים] - אף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל והן בקרקע, ונהי המים נמשכין ובאין להן - אינן מקבלין טמאה; אף על פי ששתה מהן הטמא, ומלא מהן בכלי טמא, או נתן לתוכם מים טמאים - הרי הם טהורין לכל דבר.

ז. מי שהיה אוכל תרומה בימים טמאות, כגון דבילה [תאינה] שלא הכשרה, והכניס ידו לתוף פיו לטל צרור [אבן שנכנסה לתאינה] - אם הפך [בידו לדבילה], נטמאת הדבילה ברירו; שהרי נטמא [הריר] בידו, מפני שעקרו. ואם לא הפך, טהור; שהמשקה שבפיו קדם שיהפכנו או ימצץ אותו להוציאו, דומה למים שלא נתלשו, אלא עדין הן בקרקע, שאין מטמאין ולא מטמאין אלא ברצון, כמו שבארנו; וזה אין רצונו אלא לטל הצרור. היה פונדין [מטבע] לתוף פיו, ופשט ידו לנטלו, והדבילה לתוף פיו - אם הניחו לצמאו [לדוות צמאנו], הרי זה הרק כעקור, ונטמאת הדבילה מחמת משקה פיו, שנשטמא מחמת ידו.

ח. האשה שהיתה אוכלת אכלין של תרומה שאינן מכשירין, והיתה גורפת התנור הטמא, והפה הקוץ ויצא ממנה דם, ומצעה אצבעה מפני הדם, או שנקוות, ונתנה אצבעה לתוף פיה - נטמאת התרומה שבפיה, שהרי רצונה להוציא המשקה [הרוק] מפיה ולעקרו במציצת אצבעה.

יום שני י"ח טבת ה'תש"ע

הלכות טמאת אכלין פרק טז

א. כל האגדות [של ירוקות] שבשוקים, וכל הקמחים וכל הסלתות שבשוקים - בחזקת מכשירין [לקבל טמאה]; האגדות, מפני שדרכן [של מוכרים] לזלף המים עליהן תמיד; והקמח והסלת, לותתין [רוחצין במים] אותו ואחר כך טוחנין אותו. וכן חטים שחולקין אותו ברחים אחת לשתיים ושלש [- גרעין א' שוברים לב' או ג' חתיכות] כדי לעשות מהן מצשה קדרה [תבשיל], כגון הריפות [- גריסים] וכיוצא בהן - הרי הן בחזקת מכשירין בכל מקום, בין של שוקים בין של בתים; מפני שלותתין אותן כדי להסיר קלפתן.

ב. כל אלו שהן בחזקת מכשירין - הרי הן בחזקת טמאה, מפני שהכל ממשמשין בהן והן מכשירין. ועל כלן נאמן עם הארץ לומר: 'לא הכשרו'; ואין צריך לומר שאר אכלין שאין להן חזקה, שעם הארץ נאמן עליהן לומר 'לא הכשרו'.

ולולי זממתו שאינה פוסקת היה פשר לתפלין. הנה למדת, שדבר שאינו מקבל טמאה פשר לתפלין אם אין לו זממה. ה. כלי זכוכית אינן מקבלין טמאה מדברי תורה, וחקמים גזרו עליהן שיהיו מקבלין טמאה. הואיל ותחלת ברייתן מן החול ככלי חרש, הרי הן ככלי חרש; מפני שתוכן נראה ככרן, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן, אלא עד שתגיע הטמאה בהן בין מתוכן בין מגבן, ככלי מתכות. ולא גזרו טמאה על פשוטיהן [זכוכית ללא בית קיבול], אלא על מקבליהן. ואין להן טהרה במקנה. ואין שורפין עליהן תרומה וקדשים – שלא גזרו עליהן אלא לתלות [לא לאכול ולא לשרוף].

ו. כלי גללים וכלי אדמה וכלי אבנים – טהורין לעולם, ואין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס [חזב], לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין פשוטיהן בין מקבליהן.

ז. פיל שבלע הוצין [עצים דקים], והקאץ דרך בית הרעי – העושה מהן בלים, הרי הן ספק אם הן ככלי גללים או ככלי עץ כשהיו; אבל קפיפה [סל עץ] שנטמאת, ובלע אותה פיל, והקאצה דרך בית הרעי – הרי היא בטמאתה.

ח. פשוטי כלי חרש, כגון מנורה וכסא ושלחן של חרש וכיוצא בהן – אין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, שנאמר: "אשר יפל מהם אל תוכו" – כל שיש לו תוף בכלי חרש, מקבל טמאה; ושאיין לו תוף, טהור.

ט. כלי מתכות – אחד פשוטיהן כגון הספינין והמספריים, או מקבליהן כגון היורות [י סירים] והקומקומסין [קומקומים] – הכל מקבלין טמאה, שנאמר: "כל דבר אשר יבא באש", בין מקבל בין פשוט. אפלו תבה או מגדל [ארום] וכיוצא בהן של מתכת שהן מקבלין ארבעים סאה בלח או יתר – מקבלין טמאה, שנאמר: "כל דבר".

י. כלי עור וכלי עץ וכלי עצם – מקבליהן כגון העברה [קערה] והחמת [נוד] וכיוצא בהן, מקבלין טמאה מדברי תורה; אבל פשוטיהן כגון הלווחות והפסא והעור שאוכלין עליו וכיוצא בהן, אין מקבלין טמאה אלא מדברי סופרים, שנאמר: "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק" – מפי השמועה למדו, מה שק שיש לו בית קבול, אף כל שיש לו בית קבול; וכלי עצם – ככלי עץ לכל דבר. במה דברים אמורים שטמאת פשוטיהן מדברי סופרים? בשאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס; אבל במדרס הזב ובחביו, מטמאין מן התורה – שנאמר: "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", כל העשוי למשכב או למרפב, כמו שבארנו. וכל כלי זכוכית העשוי למשכב, מטמא מדרס מדבריהם.

יא. כל שהוא אריג – בין מצמר ופשתים, בין מן הקנפס [צמח דומה לפשתן] או המשי או משאר דברים הגדלים בבישה – הוא הנקרא 'בגד' לענין טמאה. והלכדים [צמר שנכבש] כבגדים לכל דבר.

יב. השק – הוא חוטי שער הגדולין [שזורים] כשלשלת, או הארוגין [שתי וערב] כבגדים. אחד העשוי מן העצים, או

"וכנבלתם לא תגעו", כרגל בלבד; ואם נטמא, אינו לוקה. אבל בשאר זמות השנה, אינו מזהר.

יג. "הטמא והטהור יחדו" – מפי השמועה למדו, שהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת. אבל לא יאכל הפעל עם אשתו בקערה אחת כשהיא נדה, ולא ישתה עמה, ולא תמזג לו את הכוס, כמו שבארנו. ולא יאכל הזב עם הזבה, מפני הרגל עברה, שמא יבוא לבעל.

יד. אף על פי שמתר לאכל אכלין טמאין ולשתות משקין טמאין – חסידים הראשונים היו אוכלין חליהן בטהרה, ונוהרים מן הטמאות כלן כל ימיהם; והם הנקראים 'פרושים'. ודבר זה קדשה יתרה היא, ודרך חסידות שיהיה אדם נבדל ופורש משאר העם, ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמיהם; שהפרישה הגוף מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים רעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדשת הנפש מן הדעות הרעות, וקדשת הנפש גורמת להדמות בשכינה, שנאמר: "והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני".

ברוך רחמנא דסייען

הלכות בלים

ענין אלו ההלכות – לידע בלים שמקבלין טמאה מכל אלו הטמאות, ובלים שאין מטמאין, וכיצד הבלים מטמאין ומטמאין. ובאור ענין זה – בפרקים אלו.

הלכות בלים פרק א

א. שבעה מיני בלים הן שמקבלין טמאה מן התורה, ואלו הן: הבגדים, והשקין, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי מתכות, וכלי עץ, וכלי חרש. הרי הוא אומר: "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק", ובכלי מתכות נאמר: "אף את הזב ואת הפסף", ובכלי חרש נאמר: "וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו". ב. מפי השמועה [מחשה רבינו] למדו, שזה שנאמר בתורה: "וכל מעשה עזים", לרבות בלים העשויין מן הקרנים ומן השלפים ומן העצמות של עזים; והוא הדין לשאר מיני בהמה וחייה. אבל בלים העשויין מעצמות העוף, אינן מקבלין טמאה; חוץ מבלים העשויין מכנף העזניה בלבד, וביצת הנעמית [בת יענה] המצפה – הואיל והן דומין לעצם, מקבלין טמאה ככלי עצם; וקרוב [נראה] בעיני, שטמאתן מדברי סופרים.

ג. בלים העשויין מעצמות חיה שבים ומעורה, וכל שבים – טהור, ואין מקבל טמאה מן הטמאות, ולא טמאת מדרס [חזב]; אף האורג בגד מצמר הגדל בים, אינו מקבל טמאה, שנאמר: "או בגד או עור" – מפי השמועה למדו, מה בגד מן הגדל מן הארץ, אף עור מן הגדל בארץ. חבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה – אם חברו חברו שמים את שניהם באלו הן אחד לטמאה, שאם נטמא זה יטמא זה – הרי הכל מקבל טמאה.

ד. יראה לי, שהבלים העשויין מעור העוף – אינן מקבלין טמאה כמו עצמותיו. ואם תאמר, הלא הוא פשר לכתב עליו תפלין, כעור בהמה וחייה – הנה עור הדג אינו מקבל טמאה,

משום כלי קבול, לפי שאינו עשוי לקבלה אלא לסמוך בו בלבד. שפופרת הקש - מקבלת טמאה בכל כלי עץ שמקבלין טמאה, אפלו אינה יכולה לקבל אלא טפה אחת. ושפופרת הקנה שחתכה לקבלה, אינה מקבלת טמאה עד שיוציא את כל הלכך שבתוכה; ואם לא נחתכה לקבלה, הרי היא מפשוטי כלי עץ. אבל שפופרת של פקועות [מין צמח] וכיוצא בהן - אינם פלים, אלא פאכלין הן חשויבין. ה. שפופרת שחתכה, ונתן בה את המזוזה, ואחר כך נתנה בפתל - אפלו נתנה שלא כדרך קבלתה - בית הקיבול כלפי הקיר, מקבלת טמאה. קבעה בפתל [חיבור קבוע] - אם קבעה כדרך קבלתה, טמאה; שלא כדרך קבלתה, טהורה. נתן את השפופרת בפתל, ואחר כך נתן בה את המזוזה - אם היתה כדרך קבלתה, הרי זו מקבלת טמאה; ואלא כדרך קבלתה, טהורה. קבעה בפתל - אפלו כדרך קבלתה, טהורה. ו. כלי שאורגין אותו מן הנסרים או מן השעם [גמי. חבל מקנה מיוחד], כדי שיעיחו עליו את הבגדים ואת המגמר - כלי הקטרת בשמים] מלמטה כדי שיתבסמו - אם היתה עשוי ככונת שאין לו קרקע, טהור; ואם היתה בו בית קבלת כסות [שמוניחין בו כתחית], הרי זה מקבל טמאה. ז. סנדל של בהמה - של מתכת, טמא; ושל שעם, טהור; שאין זה חשוב מקלי הקבלה. ח. הצורך [קושר] מרגלית בעור, והוציאה, ונשאר מקומה עמק - הרי זה מקבל טמאה עד שישפשט [יתיישר מקמטים]; שפל כלי קבול מקבלין בכל שהוא, והרי מקומה כמו כיס קטן. אבל צרור המעות אינו מקבל טמאה, שאין עליו צורת כלי.

יום שלישי י"ט טבת ה'תש"ע

הלכות פלים פרק ג

א. כל כלי עץ העשוי לנחת [לעמוד במקומו] - אפלו אינו מקבל אלא דבר מעט - אינו מקבל טמאה, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכל כלי עץ שהוא עשוי להטלטל מלא וריקן כשק - אפלו היתה מחזיק מאה סאה, ואף על פי שיש לו שוליים [תחתית] - הואיל ואינו עשוי לנחת, הרי זה מקבל טמאה דין תורה כשאר כלי קבול. וכל כלי עץ שהוא סתם [לא נקבע אם יעמוד או ינוח] - אם היו לו שוליים לישב בהן על הקרקע כדי שלא יהא נוט להתגלגל, והיה מחזיק ארבעים סאה בלח שהם כורים בביש - אינו מקבל טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; מפני שחזקתו שהוא עשוי לנחת. ודברים אלו, בלן דברי קבלה [נמשח רבין] הן; ומפי השמועה למדו: מה שק שהוא מטלטל מלא וריקן, אף כלי עץ לא יטמא אלא אם היתה מטלטל מלא וריקן - להוציא כלי עץ העשוי לנחת. ב. הפלים שחזקתן שהן עשויין לנחת, כגון שדה [קרוי להסעת נשים] תבה ומגדל [ארוך] וכונת הקש וכונת הקנים ובור [מתקן שותיה ב-] ספינה גדולה וכיוצא באלו - אם היו מחזיקין ארבעים סאה, אין מקבלין טמאה, ואלו הן הפלים של עץ שהן עשויין להטלטל במלואן: דרדור [חבית

מאמר גמלים, או מזנב הסוס והפרה וכיוצא בהן, ואחד האריג מהן כמו המוצפין [שקים גדולים], או הגדול כמו חבק [חגור] של חמור וכיוצא בו. אבל החבלים והמשיחות השזורין, בין מן השער בין מאמר ופשתים - אין מקבלין טמאה בפני עצמן.

יג. כל הפלים העשויין מן הגמא ומן הערבה ומן הקנים ומן פפות תמרים ומן העלין והשריגין ומקלפי אילנות ומן החלף, כגון הקפיות והטרסלין והמחצלות והמפצות - הכל בכלל כלי עץ, שהכל גדל מן הארץ כעץ. אחד כלי חרש, ואחד כלי נתר לכל דבר - כלי העשוי מעפר מן העפרים, ואחר כך שורפין אותו בכבשן - הרי זה כלי חרש. והתנור והכיריים והכפח וכיוצא בהן משאר הבגנות, שאופין בהן או שמבשלין עליהן - הכל מקבלין טמאה דין תורה, וטמאתן וטמאת כלי חרש שנה.

הלכות פלים פרק ב

א. העושה כלי קבול מכל מקום - הרי זה מקבל טמאה בכל שהוא, מן התורה; ואין לכלי קבול שעור; והוא שיעשה דבר של קנינה, שאפשר שיעמד [יחזיק מעמד]. כיצד? העושה כיס מן העור המצה [היינו -] שלא נתעבד כלל, או מן הנר, אף על פי שהנר אינו מקבל טמאה, או מקלפת הרמון והאגוז והאלון, אפלו חקקים התינוקות למד בהן את העפר, או שהתקינום לכף מאזנים - הרי אלו מקבלין טמאה; שתינוק חרש שוטח וקטן - יש להן מעשה, אף על פי שאין להן מחשבה. אבל העושה פלים מן הלפת והאתרוג והדלעת היבשים שחקקים למד בהן, וכל כיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאין אפשר שיעמדו אלא זמן מועט.

ב. קנה מאזנים והמתקן [כלי שמוחקים בו המידות] שיש בהן בית קבול מתכת, והאסל [מוט נשיאה] שיש בו בית קבול מעות, וקנה של עני שיש בו בית קבול מים, ומקל שיש בו בית קבול מזוזה או מקום מרגלית, ומשחזות של עץ שיש בהן בית קבול שמן, ולוח פנקס [רשימות] שיש בו בית קבול שערה - כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שפשוטי כלי עץ הן - הואיל ויש בהן בית קבול כל שהוא, מקבלין טמאה דין תורה. ואין טמא מן התורה אלא בית הקבול לבדו שיש בהן, והמשמש את בית הקבול משאר הכלי שבית הקבול צריך לו. אבל היתר על הצורך משאר הכלי הפשוט, טהור מן התורה; וטמא מדבריהם [מדרבנן], כמו שבארנו.

ג. בית קבול העשוי למלאה, אינו בית קבול. כיצד? בקצת של עץ שחוקקין בה בית קבול, ותוקעין בו הסדן של ברוזל - אם של נפחים היא, אינה מקבלת טמאה; שאף על פי שיש בה בית קבול, לא נעשה אלא למלאה. וכן כל כיוצא בזה. ואם היתה של צורפין, הרי זו מקבלת טמאה; מפני שהן מגביהין [שולפים] את הברזל בכל צת, ומקבצין את שפית [שארית] ההקב והפספס המתקבצת שם תחת הסדן, והרי נעשה לקבלה. וכן כל כיוצא בו.

ד. הפך החקיק תחת רגלי המטות והמגדלות [ארוכות] וכיוצא בהן - אף על פי שהוא מקבל - טהור ואין בו

שמיניחין אותו על העגלה, וקסטות המלכים [ארוך ניד], וצרכת העבדן [מעבד עורות], ובור ספינה קטנה, והיא הספינה הקטנה שאינה יכולה להלך באמצע הים הגדול, והארון. כל אחד מהמשות הפלים של עץ אלו, אף על פי שהן מקבלין יותר מארבעים סאה - הרי אלו מקבלין טמאה; שלא נעשו מתחלתן אלא להטלטל מלאין. ושאר פלי עץ - אם היו מקבלין ארבעים סאה, וגש להן שולים - חזקתן שאינן עשויין להטלטל במלואן, ולפיכך אין מקבלין טמאה. וכל פלי עצם וכלי העור המקבלין ארבעים סאה בלח - אין מקבלין טמאה, אלא אם נעשו מתחלתן להטלטל כשהן מלאין.

ג. השדה והתבה והמגדל של זכוכית הבאים במדה [מכילים מ' טאה], וטהורין. ושאר פלי זכוכית - אף על פי שמקבלין ארבעים סאה, הרי הם מקבלין טמאה; וזה חמור בפלי זכוכית מפלי עץ.

ד. כל פלי שיש בשבורו ["תכולתו" הגיאומטרית] אמה על אמה ברום שלש, הרי הוא מחזיק ארבעים סאה בלח; וכשמודדין את הפלי, מודדין אותו מבחוץ. אם היה בו אמה על אמה ברום שלש - אף על פי שאין תוכו אלא פחות מזה - הרי הוא טהור, שאין עבי הדפנות ממעט. אבל עבי הרגלים, ועבי הזר אם היה לו זר - אין נמדדין עמו.

ה. היה בתוך הפלי תבה קטנה, כגון מוכני שבתוך השדה - בזמן שהיא נשמטת - אינה נמדדת עמה, ואינה חבור לה, ואינה מצלת עמה באהל המת. ואם אינה נשמטת - נמדדת עמה, והרי הן כפלי אחד.

ב. מלבן [קדש מקדשי] המטה - אם היה מלבש בפכה [טבעת], וגש לו רגלים שמתחבר בהן עם המטה - הרי זה מטמא עם המטה; שהרי נותנין אותו בפני המטה, והרי הוא כאחד מאבריה. נתנו על שתי לשונות [קרישים בהם תחובות דפנות המיטה], והרי הוא גבוה על המטה - אף על פי שהוא מסרג בתכלים - הואיל ואין לו רגלים, טהור; מפני שהוא משמשי הפלים בשעת מלאכה בלבד, כמלבני [קרישים של] בני לוי שתולין בהן הפגורות שלהן וכלי השיר, שהן טהורין. ג. מכבש של אשכף [דצעו, סנדלר] שהוא מותח עליו את העור - טהור, מפני שמיניח עליו את האבן במקום החקוק שיש בו ומשמש עליה, ונמצא עשוי לשמש הפלים בשעת מלאכה; ואינו מטמא משום קבול, שהרי החקק שבו עשוי להתמלא באבן.

ד. חפוי [ציפוי] המטה טהורין. וכן כל החפויין - בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת, טהורין, שנאמר: "אשר יעשה מלאכה בהם", פרט לחפויי הפלים. וכן פלי עץ או עצם שיש בהם בית קבול שצפה אותן במתכת - טהורין, ואינן מקבלין טמאה; מאחר שצפה אותן בטלן; והצפוי עצמו טהור, כמו שבארנו.

ה. העושה פלי מקצתו מן העץ ומקצתו מן המתכת - אם היה העץ משמש המתכת, מקבל טמאה; ואם היתה המתכת משמשת את העץ, הכל טהור. כיצד? מפתח של עץ, והשנים שלו של מתכת, אפלו שן אחת - הרי זה מקבל טמאה; היתה המפתח של מתכת, והשנים של עץ - הכל טהור.

ו. טבעת של מתכת, וחותרמה של אלמג [צמח ים] - טמאה; היתה של אלמג, וחותרמה של מתכת - טהורה.

ז. והשן [מפתח] של מתכת, או החותם - מקבל טמאה בפני עצמו, אם לא היה מחבר לעץ. וכן המעבד והמורה

גדולה] שמיניחין אותו על העגלה, וקסטות המלכים [ארוך ניד], וצרכת העבדן [מעבד עורות], ובור ספינה קטנה, והיא הספינה הקטנה שאינה יכולה להלך באמצע הים הגדול, והארון. כל אחד מהמשות הפלים של עץ אלו, אף על פי שהן מקבלין יותר מארבעים סאה - הרי אלו מקבלין טמאה; שלא נעשו מתחלתן אלא להטלטל מלאין. ושאר פלי עץ - אם היו מקבלין ארבעים סאה, וגש להן שולים - חזקתן שאינן עשויין להטלטל במלואן, ולפיכך אין מקבלין טמאה. וכל פלי עצם וכלי העור המקבלין ארבעים סאה בלח - אין מקבלין טמאה, אלא אם נעשו מתחלתן להטלטל כשהן מלאין.

ג. השדה והתבה והמגדל של זכוכית הבאים במדה [מכילים מ' טאה], וטהורין. ושאר פלי זכוכית - אף על פי שמקבלין ארבעים סאה, הרי הם מקבלין טמאה; וזה חמור בפלי זכוכית מפלי עץ.

ד. כל פלי שיש בשבורו ["תכולתו" הגיאומטרית] אמה על אמה ברום שלש, הרי הוא מחזיק ארבעים סאה בלח; וכשמודדין את הפלי, מודדין אותו מבחוץ. אם היה בו אמה על אמה ברום שלש - אף על פי שאין תוכו אלא פחות מזה - הרי הוא טהור, שאין עבי הדפנות ממעט. אבל עבי הרגלים, ועבי הזר אם היה לו זר - אין נמדדין עמו.

ה. היה בתוך הפלי תבה קטנה, כגון מוכני שבתוך השדה - בזמן שהיא נשמטת - אינה נמדדת עמה, ואינה חבור לה, ואינה מצלת עמה באהל המת. ואם אינה נשמטת - נמדדת עמה, והרי הן כפלי אחד.

ו. היה לפלי פסוי קמור [כעין כיפה] - בזמן שהוא קבוע, נמדד עמו; אינו קבוע, אינו נמדד עמו. היו בו מגורות מבפנים, נמדדות עמו; ואם היו בו המגורות מבחוץ, אינן נמדדות עמו.

ז. פלי עץ שאינו מקבל ארבעים סאה ברכו, אלא אם הן הטהו על צדו, או אם סמכו בדבר אחר - הואיל ומקבל ארבעים סאה מפל מקום, טהור.

ח. השדה והתבה והמגדל שנטלה אחת מרגליהן - אף על פי שלא נקבו, אלא הרי הן מקבלין - הרי אלו טהורין, ועדין [שעדיין] שולים גש להן, וחזקתן שהן לנחת כשהיו.

הלכות פלים פרק ד

א. שלש מדות [חלוקות] בכלי עץ שאינן עשויין לקבלה: כל פלי עץ שהוא עשוי לתשמיש אדם בלבד, כגון הסלם - טהור, ואינו מקבל טמאה כלל, ולא רבוהו חכמים לטמאה. וכל פלי עץ העשוי לתשמיש הפלים והאדם, כגון השלתן והטבלה [שולחן קטן] והמטה וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. ומניין שהן לתשמיש אדם ותשמיש משמשי? שהרי מניח הקערות על השלתן, והכוסות על הטבלה, והמצעות על המטה. וכל פלי עץ העשוי לתשמיש הפלים בלבד, שהרי הוא משמש משמשי אדם - אם לא היה משמש את הפלים אלא בשעת מלאכה בלבד - הרי זה טהור מכלום; כגון מנורה של עץ שהיא משמשת את הנר בשעת הדלקה, וכן

בתיים, טהור. ואם גפפו [מסגר אותו] מארבע רוחותיו, מטמא. נפרץ מרוח אחת, טהור. והלוח שעורכין עליו, מטמא. כלי של עץ שהסלתיים מרקדין עליו הסלת, מטמא; ושל בעלי בתיים, טהור. רחת [כף גדולה] הגרוסות [גרעיני תבואה], מטמא; של אוצרות, טהורה. של גתות, מטמא; ושל גרנות, טהורה. זה הכלל: העשוי לקבלה, מקבל טמא; והעשוי לכנס בו, טהור.

ב. כל התלוין [- בתי יד] טהורין - חוץ מתלוין נפה של סלתיין, ותלוי בקרה של גרנות, ותלוי מגל יד, ותלוי מקל בלשין; מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה, מטמאין. והעשוי לתלות בו הפלי בלבד, טהור.

ג. נבלי המשוררים, מטמאין; ונבלי בני לוי שמזמרין בהן במקדש, טהורין. הבטנן והנקטמן והארוס [- כלי נגינה שונים], מטמאין.

ד. מצודת החלדה, מטמא; ושל עכברים - טהורה, לפי שאין לה בית קבול ואין עליה צורת פלי.

ה. הוציין שאורגין מהן כמו קפיפה [קופה גדולה] שמניחין בה התאנים וכיוצא בהן, מטמא; ושאורגין מהן כתבנית מגורה גדולה שאורגין בה החיטין - טהורה, שאין תורת פלי עליה.

ו. עלין שמסרגין [קולעים] אותן כמין סג [- גדר] סביב לפרות, טהור; ואם עשו סג של נסרין [גזרים דקים], מטמא.

ז. חותל של הוציין [כלי מסיבי דקל] שמניחין בו הרטב וכיוצא בו - אם הוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו - מטמא; ואם אינו יכול לטל מה שבתוכו עד שיקרענו או עד שיתרנו, או שחשב לאכל מה שבתוכו ולזרקו - טהור. וכן הקרן שהוא משמש בה ומשליכה, אינה מקבלת טמא; ואם חשב עליה, מקבלת טמא.

ח. השופר, אינו מקבל טמא; חתכו להיות קרן תשמיש, מקבל טמא.

ט. קערה שקבעה בשדה תבה ומגדל - אם היא פתוחה קבלתה, הרי זו מקבלת טמא; ואם קבעה בדפן, שהרי אינה מקבלת עד שמטין השדה על צדה - הרי זו מקבלת השדה, וטהורה.

י. האקן [מלכות דגים] והרטב [מלכות עופות] והכלוב של עץ, טהורין.

יא. המדף והפלצור [מיני כלי ציד] ומצודת סכרין - מטמאין, שהרי צורת פלי עליהן.

יב. הספסלין שבפנדקיות, ושל מלמדי תינוקות - אף על פי שהם נקובין, ומכניסין בהם את הרגלים - הרי אלו טהורין; קבע בהם רגלים במסמר, מקבלין טמא. זה הכלל: כל שנטל ואין רגליו נטלות עמו, טהור. וכל שנטל ורגליו נטלות עמו - אם היו בלן של עץ או עצם, מקבל טמא; היתה אחת מרגליו של אבן, אינו מקבל טמא.

יום רביעי כ' טבת ה'תש"ע

הלכות פלים פ"ק ו

א. כל פלי שנטמא, ונשבר אחר שנטמא, ונפסדה צורתו

והמגוב [- כלי ניקוי תבואה] והמסרק של ראש שננטלה אחת משניהם, ועשיה של מתכת - הרי אלו מקבלין טמא.

ח. מקל שעשה בראשו מסמר כמין רמון כדי שיהיה אוחד בו, אינו מקבל טמא; עשהו שלא תהיה הארץ אוכלת את העץ, מקבל טמא.

ט. וכן מקל שטבע בו מסמרים כדי להכות בו - מקבל טמא, שנמצא העץ משמש את המתכת. עשן לנואי - אינו מקבל טמא, שהרי המתכת משמשת את העץ.

י. וכן מניקיות של מתכת שקבען במקל או בדלת לנואי, טהורות. וכן כל פיוצא בהן משאר הפלים.

הלכות פלים פ"ק ה

א. כל הפלים - אין מקבלין טמא, עד שתגמר מלאכתן. וכלי עץ, מאימתי הן מקבלין טמא? המטה והעריסה, משושפם בעור הדג [להחליקם]; גמר [בדעתו] שלא לשוף, הרי אלו מקבלין טמא. הסלים של עץ - משיחם [יששור] שפתותיהן, וזכרת עקצי השריגים והעצים הקטנים היוצאין על גב הסלים. היו הסלים של תמרה - אף על פי שלא פרת ההוציין מבפנים - מקבלין טמא; שפך מקימין אותן. הפלכלה [סל עם ידיעות] - משיחם פיה, וזכרת ההוציין, ויגמר התלויות [- ידיעות]. בית הפוסות ובית הלגינות [נקנים] - אף על פי שלא פרת מבפנים - מקבלין טמא, שפן מקימין אותן. הקנונים הקטנים והקלתות [- סוגים של סלים] - משיחם שפתותיהן, וזכרת ההוציין היוצאין. הקנונים הגדולים והסוגים הגדולים [- סוגי קופות], משיעשה שני דורים [- היקפים] לרחב שלהן. ים נפה [נפת בד] וזכרה, וכף של מאזנים - משיעשה דור אחד לרחב שלהן. הקפה, משיעשה שתי צפירות [- עיגולים] לרחב שלה. והערק [קופה ארוכה], משיעשה בו צפירה אחת. אף על פי שלא גמר גביהן, מקבלין טמא - שהרי נראו [- ראויים] למה שנעשו, והרי צורת הפלי עליהן; למה זה דומה? לכך שנארג מקצתו. המחצלת - משיכת ההוציין, וזה הוא גמר מלאכתה. וכל פלי הנסרים - אינן מקבלין טמא, עד שיתחסמו שפתותיהן. גלמי פלי עץ - מקבלין טמא משנעשה הפלי עץ בצורתו; אף על פי שהוא עתיד לתארו בשדר [לשייך] או להשוותו במחוגה או ליפותו במעצד וכיוצא במעשים אלו, ועדין הוא גלם, הואיל ואינו מחסר חקיקה והרי השלים חפירתו, הרי זה מקבל טמא. וכל גלמי פלי עץ מקבלין טמא, חוץ משל אשכרוע [- מין ארץ], שאין הפלי ממנו חשוב פלי, עד שיתפח. וקרוב בעיני שפלי עצם ככלי אשכרוע, ואין גלמיהן מקבלין טמא. כל עץ שאין עליו צורת פלי - אף על פי שמשתמשין בו, אינו מקבל טמא. ארובות [- טבלאות] של נחתומין שסודרין עליהן החלות כשהן בצק - מטמאות, שהרי צורת הפלי עליהן. ושל בעלי בתיים, אינן מקבלין טמא; ואם צבע אותן בסקרא או בכרפום וכיוצא בהן - מטמאות, שהרי נעשית להן צורת פלי. סרוד של נחתומין [היינו הכלי] שנותנין בו המים שמקטפין [מתיוון], טמא. ושל בעלי

יא. כלי נסרים שגששו שפתותיהן, טהורין. ואם נשאר מחסום שפתותיהן כל שהוא, הרי אלו מקבלין טמאה.

יב. טבלה שמלאה עצים, ותקעה [- חיברה לעצים] - טהורה; חפה בנסרים, מקבלת טמאה.

יג. ספסל שנתפרק, טהור; סרגו [-חיברו] במשיחות או בחבלים, מקבל טמאה.

יד. הסלים של גמלים שהתירן, טהורין; חזר וקשרן, מקבלין טמאה. נמצאו מתטמאין ומתטהרין אפלו עשרה פעמים ביום.

טו. השלחן או הדלפקי שחפן בשיש, ושיר בהן מקום הנחת הכוסות - מקבלין טמאה. ואם חפה הכל - טהורין, בין בצפוי עומד, בין בצפוי שאינו עומד, בין שחפה את לזביכיו [- מסגרתו], בין שלא חפה את לזביכיו, בין שהיו של עצים חשוכים, כגון אשכנז וכו' או בן שהיו של שאר עצים - הואיל וחפן בלן, טהורין כמו שבארנו.

הלכות כלים פרק ז

א. כלי עור, מאימתי מקבלין טמאה? התרמל [ילקוט] וכו' או - משיחם שפתותיו, ויכרת הקופין [נחיתות בולטות] הקטנים היוצאין על גבי העור, ויעשה את יחודתו [- רצועותיו]. סקרטיה [טבלת עור], משיחם ויכרת ויעשו ציציתיה [- טט מתכת]. קטבליה [- כיסוי מיטה], משיחם ויכרת. הפר והפסת, משיחם שפתותיהן ויכרת הקופין היוצאין. וכן כל פיוצא בהן. התפלין, משיגמר הקציצה; אף על פי שהוא עתיד לתן בה את הרצועה, הרי זו מקבלת טמאה. עור העריסה שהוא עתיד לעשות לו טבור [- חיזוק לרגלי העריסה], עד שיעשה לו טבור. הסנדל, משיקמיצ [יעוצב]. המנעל, משיגוב [- יתייבש] על האומם [מקום הנחת הנעל]. ואם עתיד לכרכם [לצבוע בכרכום] ולשרטט, עד שיכרכם ועד שישרטט; וכן כל פיוצא בהן.

ב. עור שאין עליו צורת כלי, אינו מקבל טמאה; לפיכך, כף של עור שקושרין לוקטי קוצים על פניהן, כדי שלא יבם הקוץ - אינו מקבל טמאה, מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת כלי. וכן העור שמלקטין בו גללי הבקר, ועור שחוסמין בו פי הבקמה, ועור שמשיבין בו את הדבורים בעת שלוקחין הדבש, ועור שמניפין בו את הרוח מפני החם - הרי הן טהורין, ואין מקבלין טמאה.

ג. כל בית האצבעות [כפפות] של עור, טהורות; חוץ משל קציצין [קוטפי פירות], מפני שהיא [עצמה] מקבלת את האוג [מין פרי]; נקרעה - אם אינה מקבלת את רב האוג, טהורה.

ד. האבנט של עור, ועורות שתופרין הקטעין [קטועי רגל] על ארפבותיהן כדי שיתגלגלו [יהלכו] בהן על הקרקע - מקבלין טמאה, שהרי צורת כלי עליהן. וכן העורות העשויות כעין טבעות שמכניסין אותן האמנין בזרועותיהן, כדי להגביה בגדיהם מעל ידם בשעת מלאכה - מתטמאין כשאר כלי עור הפשוטים.

ה. עור שתופרין ממנו כסוי ליד ולרוע של זרי [- מנקי] גרנות, ושל הולכי דרכים, ושל עושי פשתן - מקבל טמאה;

ותשמישו - טהור בשבירתו; וכן כלים שגשברו כשהם טהורין, שבריהן אינן מקבלין טמאה.

ב. כמה שעור השבר שישבר כלי עץ או כלי עצם, ויהיה טהור? כל כלי בעלי בתים, שעורם ברמונים. כיצד? משיגבב הכלי במוציא רמון, טהור; ותרמון שאמרו - בינוני, לא גדול ולא קטן - לפי דעתו של רואה. ויהיו בכלי שלשה רמונים אחוזים זה בזה. נקב הכלי במוציא וית וסתמו, וחזר ונקב במוציא וית וסתמו, עד שהשלימו למוציא רמון - אף על פי שהוא סתום - טהור, שהרי נעשו לו פנים חדשים.

ג. כלים שעשוין מתחלה נקובין במוציא רמון, כגון הסל, והפחלץ [כמין אוקף] של גמלים, ואפיפרות [מחצלת קנים] - הרי אלו מקבלין טמאה עד שיקרע רבן.

ד. אפיפרות שעשה להן קנים מלמעלן ומלמטן לחזק, טהורה. עשה לה גפים [מסגרת] כל שהן - אף על פי שהיא בלה נקובה במוציא רמון, הרי זו מקבלת טמאה.

ה. כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים, כגון הרבע, וחצי הרבע, והקנונים [סלים] הקטנים - שעורן במוציא וית. נגממו [נקרעו] שפתותיהן - אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא, טמאין.

ו. הסלין של פת, שעורן בכפרות של פת.

ז. קפת הגננים - משתוצא אגדות של ירק, טהורה. ושל בעלי בתים, במוציא תבן. ושל בלנין, בגבא [מין תבן המשמש להסקה].

ח. בית קצרות שאינו מקבל קצרות - הואיל ומקבל התמחוין [קערות גדולות], הרי זה מקבל טמאה. וכן בית הראי [כלי לצואה] שאינו מקבל משיקין - הואיל ומקבל את הראי, הרי זה מקבל טמאה.

ט. כל כלי עץ שגחלק לשנים - טהור, ואף על פי שהן מקבלין על דפנותיהן כאלפסין [כלי גדול שטוח]; חוץ מפלים של עץ שחצין או מקצתן כלי בפני עצמו מתחלת עשייתן - כגון השלחן הפפול שמתחלה הוא נעשה שני חלקים ובהרי הוא נכפל ונפשט, וכגון תמחוי המזנון [קערה עשויה תאים] שהוא פלו קצרות קצרות ובהרי בכל חלק מחלקיו קצרות שלמות, וכגון הפסא הפפול, וכל פיוצא באלו. וכן בית הלגינין, ובית הכוסות של עץ, שנפחת [נחסר] אחד מהן - זה שנפחת טהור, ואינו חבור לנשאר הבתים. נפחת השני - הרי זה טהור, ואינו חבור לו. נפחתו שלששתן, פלו טהור. כן כל פיוצא בכלים אלו.

י. משפלת [קופה גדולה] שאמצעיתה גבוהה וזויותיה יורדות, ונפחתה מצד אחד - טמאה, מפני שהיא מקבלת בצד השני; נפחתה מצד השני, טהורה. השלחן והדלפקי [- שולחן כוסות] שנפחתו - מקבלין טמאה, עד שיחלקו ויבדל כל חלק מהבדל. נטלה אחת מרגליהן, טהורין; וכן אם נטלה השניה. נטלה הרגל השלישית - אם חשב עליהן שיאכל על שלחן זה או על דלפקי זה כמו אוכל בטבלא, הרי אלו מקבלין טמאה; ואם לא חשב עליהן, טהורין.

טו. הפדור והאמום [עור ממולא בד] והקמץ והתפלין שנקרעו אחר שנטמאו - הנוגע בהם, טמא; ובהם שבתוכן, טהור. האכופ [אוכף] שנקרע - הנוגע בזה שבתוכו, טמא; מפני שהתפר מחברו, ונעשה פלו כגוף אחד.

הלכות פלים פרח ח

א. כל פלי מתכות אינן מקבלין טמא - עד שתגמר מלאכתן בזה, ולא יהיה הפלי מחסר מעשה כלל; אבל גלמי פלי מתכות, אינן מקבלות טמא.

ב. ואלו הם גלמי פלי מתכות: כל שעתיד לשוף אותו, או לשפץ [להסיר וליישר], או לגרד, או לכרוב [ללושטש], או להקיש בקרנס [פטיש], או שהיה מחסר און או אגן [- שפה] - הרי זה אינו מקבל טמא, עד שיתקנהו, וינפהו, ולא תשאר בו מלאכה כלל. כיצד? כגון הסוף שאינו מקבל טמא עד שישפצנו, והספין עד שישחיצנו, וכן כל פיוצא במעשים אלו. לפיכך, העושה פלים מן העשת [גוש] של ברזל, או מן התרזה [גוש בצורת עוגה] של מתכת, ומן הסובב [- חישוק מתכת] של גלגל, ומן הטסין, ומן הצפויין, ומפני [- בסיס] הפלים, ומאגני הפלים, ומאגני הפלים, ומן השחלת, ומן הגרדת [- מיני שאריות כלי מתכת] - הרי אלו טהורים; מפני שכל אלו שנעשו, גלמי פלי מתכות הן. אבל העושה פלי משברי פלי מתכות, ומן הפלים שנשחקו מרב הזמן, ומן המסמרות שידוע שנעשו מן הפלים - הרי אלו מקבלין טמא, לפי שאינם גלמים. אבל מסמרות שאין ידוע אם נעשו מן הפלים או מן העשת - הרי הן טהורין; אפלו התקין אותן לכלי, אינן מקבלין טמא.

ג. פלי מתכות שאינו מחסר אלא פסוי - מקבל טמא; שאין הפסוי חשוב כגוף הפלי.

ד. מחט שלא נקבה, אלא שפה ותקנה לכך מתחלתה - מקבלת טמא, מפני שמוציאין בה את הקוץ. אבל אם היה עתיד לנקבה - הרי היא כשאר גלמי פלי מתכות, ואינה מקבלת טמא.

ה. ומאחר שבארנו שגלמי פלי מתכות טהורים, וגלמי פלי עץ טמאים, ופשוטי פלי מתכות טמאים, ופשוטי פלי עץ טהורים, דין תורה - נמצא הטמא בכלי עץ, טהור בכלי מתכות, והטמא בכלי מתכות, טהור בכלי עץ.

ו. כל פלי המלחמה, כגון הסוף והרמח והפובע והשריון והמגפים וכיוצא בהן - מקבלין טמא. וכל תכשיטי האדם, כגון הקטלה והנזמים והטבעות, בין שיש עליהן חותם בין שאין עליהן חותם, וכיוצא בהן - מקבלין טמא. אפלו דינר שנפסל, והתקינו לתלותו בצנאר קטנה - מקבל טמא. וכן קמץ של מתכת, מתטמא בכל תכשיטי אדם.

ז. כל תכשיטי הבהמה והפלים, כגון הטבעות שעושין לצנאר הבהמה ולאגני הפלים - טהורין, ואינן מקבלין טמא בפני עצמן; חוץ מזוג [- פעמון] של בהמה, וכלים המשמיעים קול לאדם. כיצד? העושה זוגין למכתשת [לכתישת בשמים], ולצריסה [של תינוק], ולמטפחות ספרים [פעמוני ב"ט, שטופחים ומרעישים], ולמטפחות תינוקות

ואם היה של צבעים ושל נפחים - אינו מקבל טמא. זה הכלל: העשוי לקבלה, כדי שלא יבהו קוץ וכדי שיאחז יפה יפה - מקבל טמא; והעשוי מפני הנוצה, כדי שלא יפסד הדבר שמתעסק בו בנזת ידיו - הרי זה אינו מקבל טמא. ו. כמה שעור הנקב שיעקב פלי העור, ויטהר? החמת [נוד], משתנקב במוציא פקציות [כדורים] של שתי; ואם אינה יכולה לקבל של שתי, הואיל ומקבלת של ערב, מקבלת טמא, עד שתנקב רבה.

ז. התרמול [ילקוט] שנפחת הכיס שבתוכו - עדין התרמול מקבל טמא, ואינו חבור לו.

ח. החמת שהביצים [- כיסים] שלה מקבלות עמה [במילוי הנוד מתמלאים גם הם], ונפחתו - טהורות, שאינן מקבלות פדרכן.

ט. פלי עור שיש לו לולאות ושנצות [רצועות], כגון סנדל עמקי וכיס של שנצות [ארנק עם רצועות] - אף על פי שפשהן מתרין, אין עליהן צורת פלי - הרי אלו מקבלין טמא כשהן מתרין, הואיל וההדיוט יכול במהרה להכניס השנצות בלולאות ויחזור כלי קבול כשהיה. וכן אם נטמא, והסיר השנצות מהן, ונפסדה צורתם - הרי הם טהורין, אף על פי שאפשר להחזירם שלא באמן.

י. כיס של שנצות שנשלו שנציו - עדין הוא מקבל טמא, שהרי הוא מקבל. נפשט, ויחור [להיות] עור פשוט - טהור. טלה עליו את המטלית מלמטן - מקבל טמא, אף על פי שהוא פשוט; שהרי עליו צורת פלי.

יא. עור שברך בו הקמץ, מקבל טמא; פשוט, טהור; חור וברך בו, מקבל טמא; מטמא ומטהר, אפלו עשרה פעמים ביום. ועור שכתב עליו הקמץ, טהור; ואם ברת ממנו, נעשה [מהקמץ] חליה לתכשיט - מקבלת טמא.

יב. תפלין של ראש, ארבעה פלים. הרי שנטמאת במת, והתיר קציצה הראשונה, ותקנה [חיבר חדשה] - הרי היא אב טמא כשהיתה; וכן אם התיר השניה, ותקנה, וכן אם התיר אף השלישית ותקנה. התיר אף הרביעית ותקנה - נעשית בלה ראשון לטמא; שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר ותקנה בלה, וכאלו זו תפלין אחרות שנעזו בראשונות. חזר והתיר את הראשונה פעם שניה, ותקנה - הרי היא ראשון כמות שהיתה; וכן אם התיר את השניה, ואת השלישית. חזר והתיר אף את הרביעית, ותקנה - בלה טהור; שאין הראשון מטמא פלים, מפני שהוא ולד, כמו שבארנו. וכן סנדל שהוא טמא מדרס, ונפסקה אחת מאגניו, ותקנה - הרי הוא מדרס כשהיה. נפסקה שניה, ותקנה - טהור מן המדרס, שהרי נעשו לו אגנים חדשים; אבל טמא מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה השניה, או שנפסק עקבו, או נטל חטמו [- החוד], או נחלק לשנים - טהור.

יג. מנעל שנפחת [נחסר] - אם אינו מקבל רב הרגל, טהור. יד. תפלין שנטמאת, מאימתי טהרה? של יד, משיתיר אותה משלש רוחות; ושל ראש - משיתיר משלש רוחות, ובין קציצה לחברתה.

יום חמישי כ"א טבת ה'תש"ע

הלכות כלים פרק ט

א. כל כלי מתכות שיש להם שם בפני עצמן, מקבלין טמאה - חוץ מן הדלת, והפגור (יתד הנעילה), והמנעול, והפוחה (בית קיבול) שפתח הצייר (- ציר הדלת), והציר, והקורה, והצנור; מפני שאלו עשויין לקרקע, או לשמש את העץ - אינן מקבלין טמאה, ואפלו קדם שינקעו. וכל כלי מתכות שיש לו שם לוי (- נוסף) - אינו מתטמא בפני עצמו, מפני שהוא במקצת כלי. כיצד? עקרב (- לשונית) של פרמביה (רסן), טמא. ולחנים שלה שעל לחייה בהקמה מכאן ומכאן - טהורין, ואינן מקבלין טמאה בפני עצמן; מפני שאין להם שם בפני עצמן. ובשעת חבורן (לרסן), הכל מקבלין טמאה.

ב. טסין של ברזל שמניחין על לחייה האדם בשעת מלחמה - אינן מקבלין טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן; ואם יש בהן בית קבול מים, מתטמאין בכל כלי קבול.

ג. גזם שהוא עשוי בקדרה מלמשן וכעדשה מלמעלן, ונפרק הקדרה שלו - מקבלת טמאה בפני עצמה, שהרי יש לה בית קבול; והעדשה מקבלת טמאה בפני עצמה, מפני שיש לה שם בפני עצמה. והצנירה (- מחט) שלה שהיא נכנסת באזן או באף - אינה מקבלת טמאה בפני עצמה, מפני שאין לה שם בפני עצמה. הנה הנזם עשוי כמין אשכול (ענבים), ונפרק - טהור; מפני שאין בו בית קבול, ואין לכל גרגר ממנו שם בפני עצמו, והרי אינו ראוי לתכשיט משנפרק.

ד. טבעת אחת שמניחין הבנות ברגל אחת, היא הנקראת 'בירית'; ואינה מקבלת טמאה, מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט, אלא כמו טבעת הפלים, או טבעת שקושר בה בין כתפיו. אבל שתי טבעות שמשימות הבנות ברגליהן, ושלשלת מטלת ביניהן מזו לזו - מקבלות טמאה; מפני שהן מתכשיטי הבנות, והן הנקראין 'כבלים'.

ה. קטלה (שרשרת) שהחליות שלה של מתכת, והן בחוט של צמר או של פשתן, ונפסק החוט - החליות מקבלות טמאה, שכל אחת ואחת כלי בפני עצמו. הנה החוט שלה של מתכת, והחליות של אבנים טובות ושל מרגליות או של זכוכית, ונשברו החליות, והחוט קיים - הרי זה מתטמא בפני עצמו. שרי קטלה, (שיעור) - כמלא צנור קטנה.

ו. כל הפסוין של מתכת - טהורין, ואין מקבלין טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן; חוץ מפסוי המחס (דוד), ומפסוי טני (סל) של רופאין - מפני שמניחין בו את האספלונית (תחבושת), נעשה כלי קבול.

ז. פסוי של מתכת ששפו ולטשו, ונעשה מראה - הרי זה מקבל טמאה.

ח. כל המשקלות של מתכת, מקבלות טמאה; והן הנקראין 'אנקיות'. קנה מאוננים של עץ שהיו אנקיות של ברזל תלויות בו - מקבל טמאה, מפני האנקיות התלויות בו. במה דברים אמורים? במאוננים של מוכרי פשתן ומוכרי

[קשקשן משחק] - הרי הם טהורים. עשה להם ענבולין (- לשוניות המקישות), מקבלין טמאה; הואיל ונעשו להשמיץ קול לאדם, הרי הן טמאים כתכשיטי אדם. ואפלו נטלו ענבוליהן - מקבלין טמאה, שהרי הוא ראוי להקישו על התרש (חרס).

ח. זוג העשוי לאדם - אם נעשה לקטן - אינו מקבל טמאה אלא בענבול שלו, שהרי לקול נעשה; ואם נעשה לגדול - הרי זה תכשיט, ומקבל טמאה אף על פי שאין לו ענבול. ט. כל הפרצופות (- מסיכות), מקבלות טמאה. וכל החותמות, טהורין - חוץ מחותם של מתכת שחותמין בו בלבד. וכל הטבעות, טהורות - חוץ מטבעות אצבע; אבל טבעת שחוגר בה את מתניו, או שקושר אותה בין כתפיו - טהורה. טבעת השיר של בהמה - הואיל והאדם מושך בה את הבהמה, מקבלת טמאה. וכן מקל של בהמה של מתכת - הואיל ואדם רודה אותה בו, מקבלת טמאה.

י. כל הכלים יורדים (- נעשים ראויים) - לטמאה במחשבה, ואין עולין מדי טמאה אלא בשנוי מעשה; והמעשה מבטל מיד המעשה ומיד המחשבה, והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה. כיצד? טבעת בהמה או כלים שחשב עליה להחזירה לטבעת אדם - הרי זו מקבלת טמאה במחשבה זו, ובאלו נעשית לאדם מתחלת עשייתה. חזר וחשב עליה להניחה טבעת בהמה כשהיתה - אף על פי שלא נתקשט בה האדם, הרי זו מקבלת טמאה; שאין המחשבה מבטלת מדי המחשבה, עד שיעשה מעשה, כגון שישוף אותה או יתקנה כמעשה של בהמה. היתה הטבעת לאדם, וחשב עליה לבהמה - עדין היא מקבלת טמאה כשהיתה; שאין הכלים עולין מדי טמאתן במחשבה. עשה בה מעשה, ונשנה לבהמה - אינה מקבלת טמאה; שהמעשה מבטל מיד המעשה. וכן כל כיוצא בזה.

יא. חרש שוטף וקטן - יש להם מעשה ואין להם מחשבה, כמו שבארנו בענין הכשר אכלין.

יב. זוג (פעמון) של דלת שחשב עליה לבהמה, מקבלת טמאה; ושל בהמה שנעשה של דלת - אפלו חברו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר - הרי זה מקבל טמאה כשהיה, עד שישנה בו מעשה בגופו.

יג. אמן שהוא עושה ומניח (למכירה) וזגין (פעמונים) לדלתות ולבהמה - אם רב העשוי לדבר שמקבל טמאה - הרי הכל מקבל טמאה, עד שיפריש מקצתם לדבר שאינו מקבל טמאה; ואם רב העשוי לדבר שאינו מקבל טמאה - הרי הכל טהור, עד שיפריש מקצתם לדבר המקבל טמאה. וכן כל כיוצא בזה.

יד. וזוגין הנמצאין בכל מקום, מקבלין טמאה - חוץ מן הנמצאים בפרקים, מפני שרובן לדלתות.

טו. אמר לאמן: 'עשה לי שני זוגין, אחד לדלת ואחד לבהמה', 'עשה לי שתי מחצלאות, אחת לשכיבה ואחת לאהל', 'עשה לי שני סדינים, אחת לצורות (מצויירות) ואחת לאהל' - הרי שניהן מקבלין טמאה, עד שיפריש ויאמר: 'זה לכך, וזה לכך'.

להיות פותח בו את החבית - טהור, עד שיצרכנו יעצבו לשם כך].

ב. מסמר שהוא עשוי כמו סימן לשמירת הפתח [לידע אם עברו בו], אינו מקבל טמאה; וכן מסמר של שלחני שהוא תולה בו את המאוננים והפסים, טהור; וכן תלוני [ווי] המגדרות [מתכות שמגדרות הגורן], טהורות - אף על פי שמסמרים אלו משני בצורתן, משאר מסמרות התקיעה.

ג. מסמר הגרע [- חובש], והוא הקלי שמקנין בו הדם - מקבל טמאה. ומסמר של אבן השעוה [- שעון משמש], טהור.

ד. מסמר הגרדי [- האורג], והוא המסמר הארץ כעין שפוד שמכניס בו האורג שפופרת הקנה או העץ ולופף עליה החיטין - מקבל טמאה.

ה. אלו כלי מתכות המתטמאות בעגלה: העל [המוט הנמשך מהעגלה לבין הבהמות] של מתכת, והקטרב [העץ שעל הבהמות], והכנפים [נטי מתכות] המקבלות [בחווריהם] את הרצועות, וברזל שפתח צוארי בהמה, והסומך [- יתד שבקצה העגלה], והמחגר [יתד שבקצה העול], והתקחיות [מקום בעגלה להנחת אבנים], והענבול [- לשון הפעמון], והצניקה [ווי], ומסמר המחבר את כלן [- כל חלקי העגלה]. ואלו טהורין בעגלה: העל של עץ המצפה [במתכת], והכנפים העשויין לנואי, והשפופרות המשמיעות את הקול, והאבר [עופרת] שבצד צוארי בהמה, והסוכב [- חישוק מתכת] של גלגל, והטסין [לוחות מתכת], והצפויין, ושאר כל המסמרות שבה - כל אלו טהורין.

ו. עקרב בית הבד [ברזל שבקורה המוסקת], מקבל טמאה. ארון של גרוסות [- מוכרי גריסים] - אף על פי שהוא טהור - אם היתה תחתיו עגלה של מתכת, הרי זו מקבלת טמאה. ז. רחים של פלפלין, מקבלת טמאה משום שלשה כלים: משום כלי קבול, ומשום כלי מתכות, ומשום כברה [נפה]. ח. הדלת של מתכת שבמגדל [ארון] - של בעלי בתים, אינה מקבלת טמאה; ושל רופאים, מקבלת טמאה, שמניחים בה את האספולוגית [תחבושת], ותולה בה את המספרים.

ט. טסין [- כעין צבת] של מתכת שמנצרים בהן את הקדרה, מקבלין טמאה; והקבועין בפירה, טהורין.

י. המלקחים [צבת] שממנעין בהן את הפתילה [שנשרפה], מקבלין טמאה. והצנורות [- ברזלים] שתופסות את הרחים מלמעלה - אינן מקבלין טמאה, שאינן עשויות אלא לחזק. יא. קלסטר [קורה] שנועלין בה את הדלת - אם היתה של מתכת, מתטמאה; היתה של עץ ומצפה מתכת, טהורה. יב. הפין והפרנה [שני חלקי מנעול], טמאים.

יג. פקה [כדור שבראש הפלך] של מתכת - טהורה, לפי שהיא משמשת את העץ.

יד. הכוש [פלך], והעימה [העץ שהחוטים כרוכים עליו], והמקל, וסימפונגה [כלי נגינה], וחליל של מתכת - מקבלין טמאה. היו של עץ ומצפין מתכת, טהורין; חוץ מן הסימפונגה - שאם היה בה בית קבול כנפים [לוחות מתכת דקות] - אף על פי שהיא מצפה, טמאה.

צמר; אבל של בעלי בתים - אינו מקבל טמאה, עד שיהיו האנקיות קבועות בו.

ט. משקלות שנסתפרו - אף על פי שהחזירן ושוקל בהן, אינן מקבלות טמאה. יחד מהן [אחר שבירתם] - תצני ליטרין, שלישי ליטרין, רביעי ליטרין - הרי אלו מקבלין טמאה.

י. סלע שנספסלה, והתקניה להיות שוקל בה - מקבלת טמאה.

יא. אנקלי [מוט] של פתפים [סבילים], טהורה; ושל רוכלים, מתטמאה. אנקלי של נקליטי [קרשי וילון] המטה, טהורה; ושל דרגש [- מיטת עור], מתטמאה. אנקלי של פורת הצידים שצדין בה הדגים, טהורה; ושל שדה, מתטמאה. אנקלי של מנורת העץ, טהורה; ושל שלחן, מתטמאה. זה הכלל: כל כלי שמקבל טמאה בפני עצמו מן הטהורה - הרי האנקלי של מתכת שלו והשלשלת שלו מקבלות טמאה. וכלי שאינו מקבל טמאה - כגון פשוטי כלי עץ, וכלי עץ הבאים במדה, וכיוצא בהן - אנקלי של מתכת והשלשלת שלו אינן מקבלין טמאה. וכלן - אחת אחת בפני עצמה, טהורה; שאין האנקלי או השלשלת כלי בפני עצמו, אלא הרי הן כמקצת כלי. ואפלו אנקלי שבפתלים שתולין בה הכלים והבגדים וכיוצא בהן, טהורה.

יב. שלשלת שיש בה בית נעילה, מתטמאה; והעשויה לכתיפה [- קשירת חיות], טהורה.

יג. שלשלת של סיסונות [- חנויות] - מתטמאה, מפני שהן נועלין בה החנויות; ושל בעלי בתים - טהורה, שאינה אלא לנואי.

יד. שלשלת של מושחי [מודדי] קרקע, והתדות שלהן שתוקעין בקרקע - בשעה שמושחין, מקבלין טמאה. ושלשלת של מקוששי עצים - טהורה, לפי שהיא משמשת את העץ.

טו. שלשלת דלי גדול - ארבעה טפחים ממנה סמוך לדלי, מתטמא עם הדלי מפני שהיא צרף הדלי; והשאר טהור, לפי שאין לו שם בפני עצמו. ושלשלת דלי קטן, עשרה טפחים. טז. הפדור של מתכת והסדן, והקנטר [גרזן] של בנאי, והדקר [יתד] של חרש, וחמור [מושב מיוחד לעבודתו] של נפח, והמטלטלת והמשקלת [- כלים לבדיקת יושר הכתלים] של בנן, והפידים של ברזל שחובטין בהן הזיתים, והאפרס [- דרכו עוברת התבואה לטחינה] של מתכת, והאולר שנותנין בו הסופרים ראש הקלמוס של קנה, והקלמוס של מתכת, והפן [לוח], והפנה [סרגל] שמשרשטין בהן הסופרים [על הקלף] - כל אלו מקבלין טמאה; שכל אחד מהן יש לו שם בפני עצמו. וכן כל כיוצא באלו.

הלכות כלים פקקי

א. מסמרות שמחזיקין בהן התקרה העשויה לתקע אותן בעצים, אינן מקבלין טמאה; וכן המסמרות שתוקעין אותן בפתלים לתלות בהן. ואם התקין המסמר להיותו כלי בפני עצמו, מקבל טמאה. כיצד? מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו, או להיות מוציא בו את הפתילה, או שנתנו ברחים של יד או של חמור - הרי זה מקבל טמאה. התקינו

ואנקלי שלקח [- וו שבראשיהם] קימת - טמאין; שהרי אפשר להוציא בהן הדלי מן הבאר, בפשהו מקדם.

ו. מגרה [- משור] שנשלה שנה אחת מבינתים [- בין כל שני שיניים נשברה שן], טהורה. נשתיר בה מלא הסיט [- ארבעה אגודלין] במקום אחד - טמא, שהרי אפשר לגור בנשאר. ז. המעצד [גרור] והאזמל והמפסלת [טכין חדת] והמקדח שנפגמו, צדין מקבלין טמא; ושל חסומן [- החדד שלהן], טהורין. וכלן שנחלקו לשנים, טמאין - חוץ מן המקדח, שהרי אינו יכול לנקב בו. והרנקי [כלי גריר] בפני עצמה - אינה מקבלת טמא, מפני שהיא מקצת כלי.

ח. הסיף, והספין, והספין העקם כמו מגל, והרמח, ומגל יד [- לשימוש בית], ומגל קציר, וזוג מספרים קטנים של בעלי בתים, וזוג של מספרים גדולים של ספרים שנחלקו - כל חלק מהם מקבל טמא, מפני שהוא עושה מעין מלאכתו. ט. מספרת שנחלקה לשנים - טהורה, לפי שאינה מעבדת את השער אלא ברחק.

י. שריון [- מגן] שנחלק לארכו, טהור; לרחבו - אם משמש מעין מלאכתו ראשונה, טמא. מאימתי טהור? משיכלה [- יחליד] ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתיר בו רבו - אם מלמעלה [החלק העליון], טמא; ואם מלמטה, טהור. קצץ ממנו, ועשה חליה למכשית - הרי זו מקבלת טמא. יא. שפופרת [מפוח] של זבובים [צורפים], ושל זגגין, ושל נפחים, ושל עושי זכוכית - שנחלקה לארבעה, טהורה. לרחבה - אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה, טמא; ואם לאו, טהורה.

יב. כלבא [- כלי איחסון] של ספרים, ושל רופאים, ושל עושי זכוכית שנחלקה לשנים - טהורה; ושל נפחים - טמא, מפני שהוא בתחלה חותה בה את הגחלים.

יג. מראה של מתכת שנשברה או שנששטשה - אם אינה מראה רב הפנים, טהורה; היתה מראה רב הפנים, צדין היא כלי כשהיתה.

יד. מחט שנשל קצתה הנקוב, או עקצה [- ראשה] - טהורה; ואם התקניה ללפף עליה את החוט לרקם בה, טמא. אבל מחט של שקין [שהוא עבה] שנשל קצתה הנקוב - טמא, מפני שהוא רושם [- חורט] בקצה השני. טו. המחט שלופפין עליה השני או הזקב וכיוצא בהן, כדרך שהרוקמין עושין - בין שנשל הנקוב שלה, בין שנשל עקצה - טמא, שאין מלאכתה התפירה.

טז. מחט שהעלת חלודה - אם מעבדת את התפירה, טהורה; ואם לאו, טמא.

יז. הסיף והספין שהעלו חלודה, טהורין; שפן [שייפם] והשחין, חזרו לטמאתן הישנה. וכן צנירה [ברזל הטוויה] שפשטה [מעקמיוותה], טהורה; כפפה, חזרה לטמאתה הישנה.

יח. מפתח עקם כמו ארכבה שנשבר מתוך ארכבתו, טהור; וכן מפתח העשוי כמין גס [ג' יוונית] שנשבר מתוך גמול, טהור - שהרי אינו יכול לפתח בהן, וטהרי אינן משמשין מעין מלאכתן. הרי בו שנים ונקבים - טמא, שצדין מפתח

טו. החצוצרת שהיא מפצלת חליות חליות - אם אין יודע להחזירה אלא אמן, הרי זו מקבלת טמא כשהיא מחברת; ואם יכולין הכל לפרקח ולהחזירה, אינה מקבלת טמא. טז. הקצה [העליון של החצוצרה] שמניחין עליו הפה בשעת תקיעה, מקבל טמא בפני עצמו; והקצה האחר הרחב [חלקה התחתון], אינו מקבל טמא בפני עצמו. ובשעת חבור, הכל טמא. כיוצא בו, קני מנורה בפני עצמן - אין מקבלין טמא, מפני שיש להן שם לוי [- נוסף]; הפרח שלה [בית קיבול הנר], והבסיס - מתטמאין בפני עצמן. ובשעת חבור, הכל מקבלין טמא.

יז. קורת החצים שהיא [לוח] המטרה, שיש בה לשונות של מתכת - מקבלת טמא; ושמןיחין אותה ברגלי האסירים, טהורה. והקולר [שעל צווארי אסירים], מקבל טמא. מגרה [משור] שעשה שניה לחור הדלת [הכניסה לתוך המשקוף ושיניו כלפי הפתח] - אף על פי שמשמש כבה, אינה מקבלת טמא; ואם משנטמאת עשה לחור הדלת - הרי זו בטמאתה, עד שיקבענה במסמר. הפכה [- באופן שהשיניים לכיוון המשקוף] - בין מלמעלה, בין מלמטה, בין מן הצדדין - טהורה.

הלכות פלים פרק יא

א. פמה שעור השבר שישבר כלי מתכת ולא יקבל טמא, או יטהר מטמאתו? הכל לפי מה שהוא [- לפי עניינו].

ב. כל זמן שהפלי יכול לעשות מעין מלאכתו - צדין הוא כלי, וחשוב ככלי שלם. כיצד? דלי של מתכת שנשבר, וטהרי הוא יכול למלא בו - הרי הוא כלי כשהיה. הקומקום, כדי לחם בו חמין. המחס, כדי לקבל סלעים [- מטבעות]. הלפס [כלי גדול למים], כדי לקבל קיתונות [כדים] של מתכת. הקיתון, כדי לקבל פרוטות. מדות היין, כדי למד בהן היין. ומדות השמן, כדי למד בהן השמן. מסננת של חרדל שנפרצו בה שלשה נקבים מלמטה, זה לתוך זה [- במקום אחד] - טהורה, לפי שאינה משמשת מעין מלאכתה. מגרפה [כלי לבחשה] שנשל כפה - אף על פי שהיא פגומה, טהורה; שאינה עושה מעין מלאכתה אלא מעין הקרנס, והיא לא נעשית לתקע בה פגומה. וכן כל כיוצא בזה.

ג. מסרק של צמר שנשלו שניו - אם נשתיר בו שלש במקום אחד, טמא. היתה החיצונה אחת מן השלש - טהור, לפי שאינו יכול לסרק בו פשתן; שהחיצונה אינה מועלת לסריקה [כי רחבה היא], וכל שאינו עושה מעין מלאכתו בכלי מתכות - טהור. נשלו מן המסרק שתיים, ועשאן למלקטת [- מלקחיים] - טמאות. אחת, והתקנה לגר, או ללפף [- לכרוך] עליה החוט לרקום - מקבלת טמא; ואם היתה השן עבה וגדולה - אף על פי שלא התקנה, הרי זו מתטמא בפני עצמה.

ד. מסרק של פשתן שנשלו שניו, ונשתיר בו שתיים - טמא; נשתיר בו אחת, טהור.

ה. הכדומים [מקלות להעלאת כלים מהבור] שנשפתרו,

מהן כלים אחרים - חזרו לטמאתן הישנה; ואין לכלי מתכות טהרה גמורה, עד שיתבילם במקוה כשהם שלמים, או ישארו שבורים.

ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה, מדברי סופרים. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטמאה הישנה? גזרה, שמא ישמא לו כלי, ויתכו ויעשה ממנו כלי אחר בו ביום; ואם תאמר שהוא טהור כדין תורה, יבוא ויאמר: 'השכירה מטהרת, והטבילה מטהרת; כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי כשהיה, הרי הוא טהור בו ביום' - כך אם הטבילו, אף על פי שהוא כשהיה, הרי הוא טהור בו ביום'. ויבואו לומר, שאין הכלים צריכין הערב שמש [שקיעת החמה אחר טבילתן]; מפני חשש זה, גזרו עליהן טמאה.

ג. אחד כלי שנטמא במת, או בשאר הטמאות - אם התיכו - חזר לטמאתו הישנה, עד שיתביל. נטמא במת, והנה עליו בשלישי, ואחר כך התיכו ועשהו כלי אחר, והנה עליו בשביעי, והטבילו - הרי זה טמא, ואין הנה שקדם התפס מצטרפת להנה שאחר התפס; ואין לו טהרה, עד שיהיה עליו שלישי ושביעי ויטביל כשהוא כלי קדש שבידה, או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתכו.

ד. ברזל טמא שכללו עם ברזל טהור [- התיכם לכלי אחד] - אם רב מן הטמא, טמא; ואם רב מן הטהור, טהור; מחצה למחצה, טמא. וכן טיט שכללו בגללים, וצרף הכל בפכשן, ועשהו כלי - אם רב מן הטיט - הרי זה מקבל טמאה, מפני שהוא כלי חרש; ואם רב מן הגללים, אינו מקבל טמאה.

ה. כלי מתכות הטהורין שאנכן באנך [- ציפם במתכת] טמא, טמאין; אבל העושה כלים מן האנך הטמא, הרי הן טהורין. ו. קרדם שעשהו מן הברזל הטהור, ועשה עפישו [קצחו] מן הטמא - הרי זה טמא; עשה עפישו מן הטהור, והקרדם מן הטמא - הרי זה טהור; שהכל הולך אחר העושה מלאכה. ז. קרדם טהור שחסמו [ציפהו] בברזל טמא, טהור.

ח. קיתון [כוס גדולה] שעשהו מן הטמא, ושוליו [תחתיתו] מן הטהור - טהור; עשהו מן הטהור, ושוליו מן הטמא - טמא; הכל הולך אחר המקבל, והעושה מלאכה.

ט. כלי מתכת שנטמא בטמאה שהיא מדברי סופרים, כגון שנטמא בעבודה זרה וכיוצא בה, ונשבר, והתיכו וחזרו ועשה ממנו כלי אחר - הרי זה ספק אם חזר לטמאתו הישנה, או לא חזר.

י. כלי הזכוכית שנטמאו ונשברו, טהרו ככל הכלים. ואפלו חזר והתיכן, ועשה מהן כלי אחר - אינן חוזרין לטמאה ישנה; לפי שעקר טמאתן [של כלי זכוכית] מדברי סופרים, כמו שבארנו, לא גזרו עליהן בטמאה ישנה. וכן כלי זכוכית שנשברו - אף על פי ששבריהן כלים וראויין לתשמיש, הואיל והן שרי כלים, אינן מקבלין טמאה, לפי שאינן דומין לכלי חרש. ביצד? קצרה של זכוכית שנשברה, והתקין שוליה [תחתיתה] לתשמיש - אין השולים מקבלין טמאה, אף על פי שהן קצרה. ואם קרסם את ראש השבר, ושפו [שייפו] בשופין - הרי זה מקבל טמאה. וכן כל פיוצא בזה.

הוא. נטלו השנים - טמא, מפני הנקבים; ונסתמו הנקבים - טמא, מפני השנים. נטלו השנים, ונסתמו הנקבים או שנפרצו הנקבים זה לתוך זה - טהור.

יט. כלי שיש בראשו האחד כף להרים בו הדשן, ובראשו השני מזלג לצלות בו הבשר - נטלה כפו, טמא מפני שניו; נטלו שניו - טמא מפני כפו. וכן מכחול שנטלה כפו שגורפין בה הפחל [הצבע] - טמא מפני הנזכר [היינו החלק שכוונתו בו העין; נטל הנזכר - טמא, מפני הכף].

כ. כלי שבראשו אחד כף פסככה [- רשת] לצלות עליו, ובקצה השני שנים להוציא בהן הבשר מן הקדרה או מעל האש - נטלה כפו - טמא מפני שניו; נטלו שניו - טמא מפני כפו. וכן עט של מתכת שכוונתו בראשו האחד, ומוחקין בראשו השני - נטל הכותב - טמא מפני המוחק; נטל המוחק - טמא מפני הכותב. וכן כל פיוצא באלו; והוא, שיהיה הנשאר יכול לעשות מעין מלאכתו. ביצד? עט שנטל המוחק שלו, ונשאר הכותב - אם נשאר מארכו כדי שיגיע לקשרי אצבעותיו - טמא, שהרי אפשר שיאחז בו ויכתב; נטל הכותב, ונשאר המוחק - אם נשאר מארכו מלא פס ידו - טמא, שהרי אפשר לו למחק בו. נשאר פחות מזה, טהור. וכן כל פיוצא בזה.

כא. קרדם [ששני קצותיו מחודדים] שנטל עשפו [הקצה הרחב], והוא הצד שהחרש מנגר בו - טמא מפני בית בקועו [הקצה הצר]; נטל בית בקועו - טמא מפני עשפו. נשבר מקופו [- בית קיבול], טהור.

כב. תרחור [- ברזל חד במחרישה] שגפס - צדין הוא כלי, עד שינטל רבו; נשבר מקופו [חלקו הרחב], טהור.

כג. המרדע, והוא המלמד [בו מכוונים הבהמה בחרישה] - הוא עץ ארוך עבה; וכמו מסמר חד תקוע בקצתו מלמעלה, וזה הברזל נקרא 'דרבן'. ובקצה השני מלמטה ברזל כמו רמח, והעץ נכנס בו; וזה הברזל נקרא 'תרחור'. כד. מניקית [כלי שאיבת יין] של מתכת שהיא כמו שפופרת, שנטמאה - משיקבע אותה במקל או בדלת, ויחבר אותה עם העץ - תטהר. לא נטמאה, וקבעה במקל או בדלת - הרי זו מקבלת טמאה במקומה; שכל כלי מתכות שנקבעם בקורה או בכהל - מקבלין טמאה כשהיו, עד שישנה מעשיהם.

כה. לפיכך, דף של נתומין [עליו עורכים הבצק] של מתכת שנקבעו בכהל - טמא. וכן כל פיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו, בין פשוטיהן בין מקבליהן - מקבלין טמאה כשהיו.

יום שישי כ"ב טבת ה'תש"ע

הלכות כלים פרק יב

א. כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו, טהרו מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהן, או שקבץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו כשאר הכלים הטהורין שלא נטמאו מקדם, שהן מקבלין טמאה מכאן ולהבא. וכן כלי מתכות שנשברו אחר שנטמאו, טהרו. התיכן, וחזרו ועשה

ד. כלי חרש שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד, נטמא אחוריו כשאר כל הכלים. במה דברים אמורים? בשהיה לו תוף; אבל אם אין לו תוף, ונגעו בו משקין טמאין – הרי זה טהור; שכל שאין לו תוף בכלי חרש, אין אחוריו מטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרש הטמא, הרי אלו טמאין. ואחד כלי חרש ואחד כל הכלים בדבר זה; שכל הכלים הטמאין שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן – נטמאו.

ה. אחד כלי חרש שנקנסה טמאה לאורו, או שפכהו על הטמאה המונחת על הארץ ונעשה אהל עליה – שהרי הטמאה בתוכו. מפי השמועה [נמשה רבינו] למדו, שזה שנקמר "אל תוכו", לרבות את האהלים.

ו. גומה [גומא] שהיה השרץ מונח בתוכה, וכפה כלי חרש על הגומה – לא נטמא, שנקמר: "אל תוכו", עד שתכנס עצמה של טמאה בתוכו. לפיכך, השרץ הנמצא למטה מנחשתו [- בעפר שבתחתית -] של תנור, שהיא קרקעיתו – התנור טהור; שאני אומר: 'חי נפל, ועכשו מת תוף גומה זו'. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו של תנור – אף על פי שכל הכלים הנמצאים טמאים כמו שבארנו, הרי התנור טהור; שאני אומר: 'שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נבנה עליהן, ולא נפלו לתוכו'. נמצאו בדשן – הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה. נמצאו בנחשתו של תנור, [באורו ש-] גראין אבל אינן יוצאין לאורו – אם אופה את הבצק, והוא נוגע בהן [הבצק נכנס לתוך הגומות] – נטמא התנור, כאלו היו בתוך אורו; ואם לאו – התנור טהור, כאלו הן למטה מנחשתו. באיזה בצק אמרו? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה.

ז. השרץ שנמצא בעין [- בפתח אור] של תנור, בעין של פירה, בעין של כפח – אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ, טהור. וכן אם נמצא באור העין, טהור; שהרי לא נכנס לאור התנור או הפירה או הכפח, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפלו היה שם כזית מן המת – טהורין, אלא אם כן היה בעיני העין פותח טפח; שהרי מביא את הטמאה לאור התנור, כמו שנתבאר בענין טמאת מת.

ח. נמצא השרץ במקום הנחת העצים, מן השפה הפנימית ולחוץ – טהור. נמצא במקום ישיבת הכלן, במקום ישיבת הצבע, במקום ישיבת שולקי זיתים – הכל טהור.

ט. אין התנור ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד [- האש] מטמאין, אלא אם נמצאת הטמאה מן הסתימה ולפנים.

י. כלי חרש ששותין בו בעלי בתים המים, שבאמצעו כמו רשת של חרש, ושפתו למעלה מן הרשת כמו מסרק [לנוי], וזה הוא הנקרא 'צרצור' – אם נכנסה הטמאה לאור המסרק למעלה מן הרשת – נטמא פלו, שזה הוא תוכו של כלי זה.

יא. כלי חרש שהיה לו שלש שפיות [דפנות] זו לפנים מזו, היתה הפנימית עורפת, ונכנסה טמאה לאור הפנימית – כל האכלין והמשקין שבאור שבין השפה הפנימית ובין האמצעית, והאכלין והמשקין שבין האמצעית ובין

יא. צלוחית [בקבוק] קטנה הנטלת ביד אחת, שנטל פיה – מקבלת טמאה; מפני שאין מכניסין היד לתוכה, אלא יוצק ממנה. אבל גדולה הנטלת בשתי ידים, שנטל פיה – טהורה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכניס ידו לתוכה. וכן צלוחית של פליטון [בוסם] – אף על פי שהיא קטנה – אם נטל פיה, טהורה; מפני שחובלת באצבעו בשעה שמוציא הבשם מתוכה.

יב. לגינים [כדים] הגדולים שנטל פיהם – עדין הם כלים, מפני שהם מתקנין לכבשים [לכבישת ידות].

יג. כוס שנפגם רבו, טהור; נפגם בו שליש הקפו ברב גבהו, טהור. נקב וסתמו, בין בבעץ בין בזפת – טהור. והפוס והצלוחית שנקבו, בין מלמעלה בין מלמטה – טהורין. התמחוי [קערה גדולה] והקערה שנקבו מלמעלה, טמאין; מלמטה, טהורין. נסדקו – אם יכולין לקבל את החמין כצונן, טמאין; ואם לאו, טהורין.

טו הכוסות החתוכין [שאינם חלקים בשפתם] – אף על פי ששפתותיהן סורטין את הפה, מקבלין טמאה.

טז. האפרנס [משפך] של זכוכית – טהור, שהרי הוא כמו מחץ שאינו מקבל.

יז. זכוכית שעושין אותה למראה – טהורה, אף על פי שהיא מקבלת; לפי שלא נעשית לקבלה. התנוד [כלי כדור] של זכוכית שהוא מקבל – אף על פי ששפמניהו על השלחן, נהפך על צדו ואינו מקבל – הרי זה מקבל טמאה. יח. תמחוי של זכוכית שעשהו מראה, מקבל טמאה; ואם מתחלה עשהו למראה, כדי שיהיו דברים שמניחין בו גראין מאחוריו – הרי זה טהור. וכל כלי זכוכית – אין מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן בכל הכלים.

הלכות כלים פרק יג

א. כבר בארנו בכמה מקומות, שאין כלי חרש מתטמא אלא מאורו, ובהפסד [- החות] הנב. ושאר כל הכלים שנגעו בהן הטמאה, נטמאו; ואם נכנסה טמאה לאורן ולא נגעה בהן – הרי הן טהורין. נמצא [כלי -] הטמא בכלי חרש, טהור בכל הכלים; והטמא בכל הכלים, טהור בכלי חרש. ומנין שאין כלי חרש מטמא אלא מאורו? שנקמר: "וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו" – מתוכו הוא מטמא, ואינו מטמא מאחוריו.

ב. וכשם שמשטמא מאורו, כך מטמא אכלין ומשקין מאורו. ביצד? כלי חרש שנטמא, ונכנסו אכלין ומשקין לאורו – אף על פי שלא נגעו בו – הרי אלו טמאין, שנקמר: "כל אשר בתוכו טמא". אבל שאר הכלים הטמאין – אינן מטמאין אכלין ומשקין, עד שיגעו בהן.

ג. אין כלי חרש מטמא כלים מאורו, בין כלי חרש בין שאר כלים. ביצד? כלי חרש גדול שהיו כלים בתוכו, ונכנסה טמאה באורו – הוא טמא, וכל הכלים טהורין. היו משקין בכלים שבתוכו – נטמאו המשקין מאורו, וחוזרין ומטמאין את הכלים; והרי זה [- הכלי שבתוכו] אומר: [- כביכול:] 'מטמאין לא טמאני, ואתה טמאתני'.

ג. טבעת טמאה שהיתה מכלעת בתוך הלכנה, או מחט טמאה שהיתה מכלעת בתוך העץ, ונפלו לאויר כלי חרש - נטמא; אף על פי שאם נגע כפר תרומה בעץ זה או בלכנה זו - טהור, הרי הן מטמאין כלי חרש מאויר.

ד. תרנגול שבלע שרץ או בשר מת, ונפל לאויר התנור - הרי זה טהור. ואם מת שם התרנגול, נטמא התנור; שהבולעין בחי מצילין מיד כלי חרש, כדרך שמצילין באהל המת.

ה. דברים שבתוך הפה או בתוך הקמטין, אינן כבולעין. כיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו, והכניס ראשו לאויר כלי חרש - טמאהו. וכן טהור שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו, והכניס ראשו לאויר תנור טמא - נטמאו אכלין שפפיו. הנה לו בתוך קמטו בעדשה מן השרץ, והכניסו לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמאה בתוך הקמט.

ו. ספוג שבלע משקין טמאין - אף על פי שהוא נגוב (יבש) מבחוץ - אם נפל לאויר כלי חרש - טמאהו, שסוף משקה לצאת. וכן חתיכה של לפת ושל גמי. חרשים שנשפמש בהן משקין טמאין, ונגבו, ונפלו לאויר כלי חרש - לא טמאיהו. נפלו לתנור, והסק - נטמא, שסוף משקין לצאת. במה דברים אמורים? במשקין קלין; אבל אם נבלעו בהן משקין חמורין, כגון דם הנדה וימימי רגליה - אם היו יכולין לצאת, והקפיד עליו שיצא - הרי זה מטמא התנור, אף על פי שלא הסק; ואם אין מקפיד עליו - אינו מטמא, עד שיסק ויצא המשקה. וכן בגפת (פסולת זיתים) חדשה הבאה ממשקין טמאין, שהסק בה התנור - נטמא, שסוף משקה לצאת; אבל בישנה, טהור. איזו היא ישנה? לאחר שנים עשר חדש. ואם ידוע שיצא ממנה משקה בשעת הסק - אפילו לאחר שלש שנים, נטמא התנור בשיסק.

ז. כלי חרש שחלקו במחצה משפּתו עד קרקעיתו, ונכנסה טמאה באויר אחד משני החלקים - נטמא הכלי כולו; לפי שאין דרך בגי אדם לחלק כלי חרש כדרך שחולקין האהלים. לפיכך, תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום אחד - הכל טמא.

ח. כלי שהיתה טמאה בתוכו, והכניס הכלי לאויר כלי חרש, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרש - אף על פי שהטמאה מכוננת בתוך כלי חרש, הרי זה טהור, שנאמר: "אשר יפל מהם אל תוכו", לא לתוך תוכו.

ט. וכן אם היה כלי חרש טמא, והכניס לאוירו כלי אחר שיש בו אכלין ומשקין, ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרש - אף על פי שהאכלין והמשקין מכוננין בתוך כלי חרש הטמא, הרי אלו טהורין, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא", לא שבתוך תוכו. כיצד? פורת או קפה או קדרה או חמת (נוד) וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה לאויר החבית או לאויר התנור - אף על פי שהשרץ מכונן בתוך אויר החבית - הואיל ושפת הקפה או החמת למעלה משפת החבית או התנור, הרי אלו טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין, ושלשל אותן לאויר התנור או החבית הטמאין - הרי הן

החיצונה, טהורין. היתה האמצעית עורפת, ונטמא אוירה - ממנה ולפנים, טמא; וממנה ולחוץ, טהור. היתה החיצונה עורפת, ונטמא אוירה - הכל טמא. היו שוות - כל שנטמא אוירה, טמאה; והשאר טהור.

יב. לפסין (קערות גדולות) זו בתוך זו, ושפתותיהן שוות, והשרץ בעליונה או בתחתונה - זו שיש בה השרץ, טמאה; ושאר הלפסין - טהורין, הן וכל האכלין שבהן. היה כל לפס מהן נקובה בכונס משקה (משקה נכנס דרכו), והשרץ בעליונה - כל האכלין והמשקין שבהם טמאין, שכל הלפסין טמאין, שהרי הטמאה באויר כולו, כמו שיתבאר. היה השרץ בתחתונה - היא טמאה, וכלן טהורות; שהרי לא נכנס השרץ לאויר העליונות, ואין שפת התחתונה עורפת, כדי לטמא כל האכלין והמשקין שבתוכה. היה השרץ בעליונה, והיתה שפת התחתונה עורפת - העליונה טמאה, שהשרץ בתוכה; וכן התחתונה - מפני ששפתה עורפת, הרי השרץ באוירה. ושאר הלפסין שבתוך התחתונה - טהורין, שאין כלי חרש מטמא בלים שבתוכו. ואם היה ביניהן משקה טופח (שמרטיב את האצבע הנוגעת בו) - כל שיש בה משקה טופח, טמאה; שהמשקה מטמא מאויר התחתונה העורפת, וחוזר ומטמא את הכלים.

יג. טבלה של חרש שהיו קערות דבוקין בה בתחלת מעשיה, והרי הכל כלי אחד, ונטמאת אחת מן הקערות - לא נטמאו כלן. ואם היה לטבלה דפן עורף (מסגרת גבוהה), שנמצאו כל הקערות בתוכו, ונטמאת אחת מהן - נטמאו כלן. וכן הדין בבית התבלין של חרש, וקלמרין המתאימות, כיוצא בו.

יד. בית התבלין של עץ שנטמא אחד מבתיו במשקין - לא נטמאו שאר הבתים. ואם יש לו דפן עורף, שנמצאו כל הבתים בתוכו, ונטמא אחד מבתיו במשקין - נטמאו כלן; שהכל ככלי אחד, וכלי שנטמא תוכו במשקין, נטמא כולו. היו בתיו קבועין במסמר, הרי אלו חבור זה לזה לטמאה ולהזהה (הואות טהורה). היו תקועין בלבד - הרי אלו חבור לטמאה, ואינן חבור להזהה. ואם היו בתיו נשלין ונתנין - אינן חבור לא לטמאה ולא להזהה.

הלכות כלים פרק יד

א. כל המציל בצמיד פתיל (כיסוי מוהדק) באהל המת, מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרש; אם הציל במת החמור, דין הוא שייציל בכלי חרש הקל. וכל שאינו מציל באהל המת, אינו מציל באויר כלי חרש.

ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה באהל המת (אינו מונע הטומאה מלצאת), כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי חרש. כיצד? קדרה שהיתה מלאה אכלין ומשקין, ומקפת צמיד פתיל, ונתונה בתנור הטמא - הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורין. היה השרץ או משקין טמאין בתוכה, ומקפת צמיד פתיל, ונתונה באויר התנור - נטמא התנור. וכן כל כיוצא בזה.

- משייתחיל בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משייתחיל בה שלש אצבעות, ויסיקנה. הכפח - אם עשהו לאפיה, הרי הוא כתנור; ואם עשהו לבשל עליו, הרי הוא ככירה.

ג. תנור שהסך מאחוריו, או שהסך מבית האמן [שלא לצורך אפיה], או שהסך שלא לדעת - הואיל והסך מכל מקום, הרי זה מקבל טמאה. מעשה שנפלה דלקה בתנור כפר מן הכפרים; וכא מעשה לפני בית דין, ואמרו: 'מקבלין טמאה'.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו, הרי זה מקבל טמאה; הסיקו להיות מלבן בו אונין [אגודות] של פשתן - טהור, שאין זה עושה מלאכה בגופו של תנור.

ה. תנור שהצצו לשנים, והסך אחד מחלקיו, ונטמא במשקין - הוא טמא, ונחברו טהור; ונטמא בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה, הכל טמא. וצבי התצץ שביניהן, טמא. הסקו שניהן, ונטמא אחד מהן במשקין באויר - חולקין את עביו: המשמש לטמא, טמא; ולטהור, טהור. במה דברים אמורים? בזמן שהצצו ואחר כך הסיקו; אבל הסיקו ואחר כך הצצו, ונטמא אחד מהן, אפלו במשקין - נטמא הכל. ו. תנור או כירה של אבן, טהורין לעולם. ושל מתכת, טהורין משום תנור וכירים - שנאמר: "יתץ", את שיש לו נתיצה; וטמאין משום כלי מתכות. כיצד? אין מטמאין מאוירן, ולא במחבר לקרקע כתנור וכירים. ואם נגעה בהן טמאה, אפלו מאחוריהן - מטמאין כשאר כלי מתכות; ואם נטמא במת, נעשין אב טמאה כשאר כלי מתכות. ויש להן טהרה במקוה.

ז. תנור של מתכת שנבק או נפגם או נסדק, וסתמו בטיט, או שעשה לו טפלה [שיכבה] של טיט, או מוסף של טיט [על כל התנור] - הרי זה מטמא משום תנור. וכמה יהיה בנקב? כדי שיצא בו האור. וכן בכירה. ואם עשה לכירה ספופטין [בליטות] של טיט [להעמיד עליהם הקדירה], מטמאה משום כירה; מרחה בטיט, בין מבפנים בין מבחוץ - צדין אינה מקבלת טמאה.

ח. תנור שאינו מחבר בארץ, אפלו התלוי בצואר הגמל - הרי זה טמא משום תנור, שנאמר: "טמאים הם", מכל מקום. ט. כור [בור] של צורפי מתכות שיש בו בית שפיתה [מקום להנחת קדירה], מטמא בכירה. וכן של עושי זכוכית - אם יש בו בית שפיתה, מקבל טמאה.

י. כבשן של סדין ושל זגגין ושל יוצרין, טהורין. הפרנה [תנור שפתחו מצידו] - אם יש לה דפן, מטמאה.

יא. אבנים שחברן זו לזו, ונעשאן תנור - אם עשה לו טפלה [שכבת טיט] מבפנים ומבחוץ - הרי זה כתנור לכל דבר, ומטמא מאוירו; ואם טפלו מבחוץ בלבד - מטמא במגע, ואין מטמא באויר. חבר אבנים לתנור, ולא חברן זו לזו - מטמאות עם התנור; חברן זו לזו, ולא חברן לתנור - הרי הן כטיחה [מקום רדיית הפת]. חפר בארץ, ועשה טירה - טהורה; וטירת הכירה, טהורה.

יב. שתי חביות, שני לפסין [קערות גדולות], שעשאן כירה - ביניהן מטמא באויר ובמגע, ותוכן של חביות טהור. וצבי

טהורין. היתה הפנרת או הקפה או החמת וכיוצא בהן נקובין, אינן מצילין; אלא אם היה השרץ לתוכן, ושלשל אותו לאויר כלי חרש הטהור - נטמא; ואם היו אכלין או משקין לתוכן, ושלשל אותן לאויר כלי חרש הטהור - נטמא. וכמה יהיה בנקב? אם היה בכלי שטף [שנסתרים במקוה], במוציא זיתים [- זית יכולה לצאת דרכו]. ואם היה בכלי חרש - העשוי לאכלין, שעורו בזיתים; והעשוי למשקין, שעורו בכונס משקה [משקה נכנס דרכו]; והעשוי לכך ולכך, מטילין אותו לחמרו, ומשינקב כלי חרש זה בכונס משקה, אינו מציל מיד כלי חרש.

י. סתם נקב כלי חרש בזפת - אם היה השרץ בכלי זה, ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא; שאין הצמיד מציל על הטמאה מלטמא, כמו שבארנו. אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין, ושלשלו לאויר התנור הטהור - הרי הן טהורין, שהרי הנקב סתום. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכיוצא בו, אינו מציל מיד כלי חרש.

יא. פנרת פחותה [משני צדיה] - אף על פי שסתם הפחת בקש - אינה מצלת מיד כלי חרש, שהרי אינה כלי.

יב. החמת [נוד] והקפישה שנפתחו במוציא רמון - אף על פי שבטלו מתורת כלים, הרי אלו מצילין מיד כלי חרש; והוא - שיהיה הפחת למעלה משפת כלי חרש מבחוץ, ויהיה [- אף שיהיה -] בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי חרש.

יג. עור פשוט וכיוצא בו שהיה שוקע לאויר כלי חרש, או לאויר התנור, והשרץ בתוך העור - הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור, אכלין ומשקין שבתוך העור טמאין; שאין מציל מיד כלי חרש אלא כלים שיש להן תוף, כגון הסל והקפה והחמת.

יד. כלי חרש שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרש טהור כפוי על הכלי הטהור, או שהיה הכלי שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור - אף על פי שאויר שניהן מערב, הטמא בטמאתו והטהור בטהורו; שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה לאויר כלי חרש הטהור. לפיכך, חבית שהיתה מלאה משקין טהורין, ונתונה למטה מנהשתו [- קרקעיתו] של תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית והמשקין טהורין, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור, ופיה לאויר התנור - אפלו המשקה שבשולי החבית טהור.

יום שבת קודש כ"ג טבת ה'תש"ע

הלכות כלים פרק טו

א. אין כלי חרש מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן. ומאימתי הוא גמר מלאכתן? משיצרפן [יבעירם] בפכשן. התנור, משיסיקנו כדי לאפות בו ספגנין. הכירה, משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין טרופה ונתונה באילפס. הכפח [כירה קטנה] - אם עשהו לאפיה, שעורו כתנור; עשהו לבשול, שעורו ככירה.

ב. תנור שהתחיל לבנותו - אם היה גדול - משייתחיל בו [גובה] ארבעה טפחים ויסיקנו, מקבל טמאה; ואם היה קטן

ביצד? שאם נשאר בגדול ארבעה טפחים, ובקטן רבו - מקבל טמא; פחות מכאן, אינו מקבל טמא. וכן אם נטמא, ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה טפחים בגדול, או פחות מרב הקטן - טהור; נשאר בו ארבעה, או רב הקטן - עדין הוא בטמא. והפירה, שיריה שלש אצבעות. הכפח [כירה קטנה] אם עשהו לאפיה, שעורו פתנור; לבשול, שעורו בפירה.

ב. תנור שנטמא, ולא רצה לכתתו [לשברו] - ביצד מטהרין אותו? חולקו לשלשה חלקים, וגורד את הטפלה [שיכבת טיט] שעל החרשים, עד שנמצא כל חרש מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא, והקטן טהור. חלקו לשנים בשנה - כל אחד מהן טמא, לפי שאין אפשר לבנו. אבל טבלה של חרש שיש לה דפן שנחלקה לשנים, טהורה; ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

ג. תנור שנחלק לשלשה, ואחד גדול בשנים - הגדול טמא, והשנים הקטנים טהורין. וכתבו חליות לרחבו - אם היה גבה כל חליה וחליה פחות מארבעה טפחים, טהור. חור וסדר את החליות זו על גבי זו, ומרח עליהן בטיט, והחזירו תנור כשהיה - הרי זה כמי שעשה תנור אחר, ואינו מקבל טמא אלא מכאן ולהבא; והוא שייסקנו כדי לאפות בו ספגנין, אחר שמרחו. הרחיק ממנו את הטפלה [לא הידקה לתנור], ונתן חול או צרורות בין החליות וביין הטפלה - אינו מקבל טמא לעולם; וזה הוא שאמרו: [חכמים:] 'הנגדה והטהורה אופות בו, והוא טהור'. היתה בו חליה אחת שיש בה ארבעה טפחים - היא מטמאה במגע, ואין מטמאה באויר; ושאר כל החליות, טהורות.

ד. תנור שקא מחתף מבית האמן, ועשה לו סמוכין [חישוקים] שמקבצין אותו להיות כאחד, ונתנן עליו והוא טהור, ונטמא - כשיסיר את הסמוכין אותו, יטהר; ואפלו החזירן, הרי הוא טהור. מרחו בטיט, מקבל טמא להבא; ואינו צריך להסיקו, שזכר הסק.

ה. תנור שחתכו חליות, ונתן חול בין חליה לחליה, וטח בטיט על הכל מבחוץ - הרי זה מקבל טמא.

ו. יורת הערביים, שהוא חופר בארץ וטח בטיט - אם כולו הטיט לעמד בפני עצמו, מקבל טמא; ואם לאו, טהור. ז. המביא שברי כלי חרש, ודבקן זה בזה ועשן תנור, ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ, והסיקו - הרי זה מקבל טמא, אף על פי שאין בכל חרש מהם פשעור.

ח. פיסס [חבית חרס גדולה] שקרזלו [חתך גגו ותחתיתו], ועשהו תנור, ועשה לו טפלה מבחוץ - אף על פי שמקבל [משקים] על דפנותיו פשעור [של בית קיבול משקים], הרי זה טהור; שכלי חרש שטהר, אין לו טמא לעולם, אלא אם כן עשהו תנור, ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ. ט. תנור של סדקין [בני מחתיכות חרס], שעשה טפלה לכל אחד ואחד, ומקום הסדקין מגלה - הרי זה אינו מקבל טמא. נתן טיט או סיד או גבסין [גבס] על גבי הסדקין, הרי זה מתטמא; נתן עליהן חרסית או זפת וגפרית שענה

החביות, חולקין אותו: המשמש הפירה, טמא; והמשמש את תוף החביות, טהור.

יג. העושה שלשה פטפוטיין [רגליות] בארץ, וחברן בטיט להיות שופת [מניח] עליהן את הקדרה - הרי זו טמאה משום פירה. קבע שלשה מסמרין בארץ להיות שופת עליהן הקדרה - אף על פי שעשה בראשן מקום בטיט תהיה הקדרה יושבת עליו, הרי זו טהורה ככירה של מתכת. וכן אבנים שלא מרחן בטיט שהוא שופת עליהן - אינן מקבלות טמא, כאלו היא פירה של אבן.

יד. העושה שתי אבנים פירה, וחברן [לקרע] בטיט - מטמאין; חבר האחת בטיט, והשניה לא חברה - אינה מקבלת טמא.

טו. האבן שהוא שופת עליה ועל התנור, עליה ועל הפירה, עליה ועל הכפח - טמאה. עליה ועל הכתל, עליה ועל הסלע - אינה מקבלת טמא.

טז. פירת הטפחים שהוא נותן אבן בצד אבן, וכלן מחברין בטיט - נטמאת אחת מהן, לא נטמאו כלן.

יז. שלש אבנים שחברן בטיט, ועשן שתי פירות, בין שחברן זו לזו ולא חברן בקרקע, בין שחברן בקרקע ולא חברן זו לזו - אם נטמאת אחת מהן - האבן האמצעית המשמש ממנה לכירה הטמאה, טמא; והמשמש ממנה לכירה הטהורה, טהור. נטלה האבן החיצונה של פירה הטהורה, החלטה האמצעית בלה לטמאה; נטלה האבן החיצונה של פירה הטמאה, טהרה האבן האמצעית בלה. נטמאו שתי הפירות - אם היתה האמצעית גדולה - נותן [חטמא] ממנה לכירה זו כדי שפיתה מכאן, ולכירה זו כדי שפיתה מכאן, והשאר טהור; ואם היתה קטנה, הכל טמא. נטלה האמצעית - אם יכול לשפות על שתיים חיצונות יורה גדולה, הרי היא טמאה; ואם היו מרחקין יתר מזה, טהורה. החזיר את האמצעית, הרי הכל טהור כשהיה. מרחה בטיט - מקבלין טמא מכאן ולהבא; והוא, שייסקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה את הביצה.

יח. שתי אבנים שעשן פירה, ונטמאת, וסמך לאבן זו ממנה אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן - הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה טמא, וחצי האבן טהור. נטלו השתיים הטהורות שסמך, חזרו השתיים של פירה לטמאתן.

יט. דוכן [חלול שמונח ליד התנור] של חרש שיש לו בית קבול קדרות, והרמץ [אפר וגחלים] נתון בתוכו - טהור משום פירה, וטמא משום כלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ, טהור כשאר הכלים. ואם נבק - אינו מקבל טמא, ככלי קבול; מה שאין כן בכירה. הצדידן שלו - הנוגע בהן, אינו טמא משום פירה. [חלק] - הרחב שלו [שמחובר לכירה] שיושבין עליו בשעת תבשיל - מטמא, אם נטמא הדוכן. וכן הכופה את הסל, ובנה פירה על גביו - הרי זו טמאה משום כלי עץ, לא משום פירה; לפיכך, אינה מקבלת טמא מאוירה בפירה.

הלכות פרכים טז

א. תנור גדול, שנירו ארבעה טפחים; והקטן, שנירו רבו.

בטמאת התנור; פחותה מכאן – טהורה, לפי שאינה חבור לו. ואם חברה לתנור, אפלו על [גבי] שלש אבנים – טמאה. ה. בית הפך [מקום הנחת השמן] ובית התבלין [מקום הנחת התבלינים] ובית הנר שבפירה – אם נטמאת הפירה במגע, נטמא בלן; ואם נטמאת באויר, לא נטמא, לפי שאינה חבור לה אלא מדברי סופרים, ולפיכך עשו להן הכר זה כדי שלא ישרפו עליהן תרומה וקדשים. וכן כל שאנו אומרים בענין זה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא באויר – אינו חבור אלא מדברי סופרים, ועשו לו הכר זה כדי שלא ישרפו עליו קדשים אלא תולין [לא אוכלים ולא שורפים].

ו. חצר הפירה – בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות, הרי זו חבור; ואם נטמאת הפירה או החצר שלה, בין במגע בין באויר – נטמאת השניה [החצר, או הכירה]. היתה החצר פחותה מכאן, ונטמאת אחת מהן במגע – נטמאת השניה; אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד – אין חברה טמאה, לפי שאינה חבור לה אלא מדברי סופרים. היתה חצר הפירה מפרשת מן הפירה – בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות – הרי זו חבור לה, בין לטמאת מגע בין לטמאת אויר. היתה פחותה מכאן, או שהיתה חצר חלקה ואין לה שפה – אינה חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין מאוירה בין במגע – החצר טהורה; וכן אם נטמאת החצר, הפירה טהורה. ז. פטפוטי פירה [בליטות להנחת הקדירה], שלשה: הנה גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות – אם נטמאת הפירה בין במגע בין באויר, נטמא שלשתן. וכן אם היו ארבעה. נטל אחד מהן – אם נטמאת הפירה במגע, נטמא שני הפטפוטיין שושאורי; ואם נטמאת באויר, לא נטמא עמה. עשה לה [רק] שני פטפוטיין זה כנגד זה – אם נטמאת הפירה במגע, נטמא; ואם נטמאת באויר, לא נטמא. היו הפטפוטיין גבוהין משלש אצבעות – משלש ולמטה מטמאין עם הפירה, בין שנטמאת במגע בין באויר. ומשלש ולמעלה מטמאין עם הפירה, אם נטמאת הפירה במגע; אבל אם נטמאת מאוירה בלבד, אין מטמאין עמה. היו הפטפוטיין משוכין מן השפה [כלפי חוץ] – בתוך שלש אצבעות – מטמאין עמה, בין שנטמאת במגע בין באויר. חוץ לשלש אצבעות – מטמאין עמה, אם נטמאת במגע. ואם נטמאת באויר בלבד, אין מטמאין עמה. ואין מדקדקין בכל השעורין האלו, שבלן מדברי סופרים הן.

ושמרים בצק או גללים, טהור. זה הכלל: דבר שאין עושין ממנו תנורים, אינו מחבר את הסדקין.

י. סדק תנור שנתנו כלפי זוית [צמוד לקיר], ומרח בטיט מן הצדדין [חיבר התנור לקיר] – טהור.

יא. דף של תנור שנתנו בזוית [צמוד לקיר], להיות אופה בו – טהור; ואם יש בו רב תנור, מקבל טמאה.

יב. תנור שנתן בו עפר עד חציו – אם נטמא מאוירו בלבד, אינו מטמא אלא מעפר ולמעלה; ואם נטמא במגע, ונגעה טמאה בו מתוכו – נטמא פלו, אף מעפר ולמטה.

יג. כבר בארנו בהלכות שבת, שהפירה – מקום שפיתת שתי קדרות; והכפח – מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, פירה שנתלקה לארפה, טהורה; ולרובה, עדין מקבלת טמאה. כפח שנתלקה, בין לארפו בין לרחבו – טהור.

יד. הקלתות [בסיס הכירה] של בעלי בתים שנתקחה קרקעיתה – אם הנה עמק הפחת פחות משלשה טפחים, הרי זה מקבל טמאה; שאם יסק בפחת מלמטה, תתבשל הקדרה מלמעלה. הנה הפחת עמק שלשה או יתר – אינה מקבלת טמאה, שהרי האש רחוקה מן הקדרה ואינה בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת, עדין היא בטוהרה; מרחו בטיט – נעשית האבן קרקע הפירה, מקבלת טמאה מכאן ולהבא.

הלכות פלים פרק יז

א. כל ידות הפלים [דברים המחברים לכלי ומשמשין אותן], הרי הן כפלים. ואם נטמא הפלי, נטמאת ידו הצריף לו בתשמישו; ואין צריף לו – טהור, כמו שיתבאר. לפיכך, האבן היוצאת מן התנור טפה, ומן הפירה שלש אצבעות – חבור; ואם נטמא התנור והפירה, נטמא האבנים האלו. ואכלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו, נטמא; ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור, או חוץ לשלש אצבעות של פירה – טהורין. ב. הכפח [כירה קטנה] – עשהו לאפיה, שעורו בתנור; עשהו לבשול, שעורו בפירה.

ג. מוסף התנור [תוספת טיט בפחת התנור] של בעלי בתים, טהור; ושל נחתומין – טמא בטמאת התנור, מפני שהוא סומך עליו את השפוד. כיוצא בו, מוסף יורה של שולקי יתים, טמא; ושל צבעים, טהור.

ד. צטרת הפירה [מקום הנחת הקדירה הרוחנת], טהורה. וטירת התנור, והוא המקום הבנוי בצדו שמניחין בו את הפת בעת רדתה – בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים, טמאה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ז כ"ג טבת ה'תש"ע

לשלוחי בעלה, או מסרוה שלוחי האב לבעלה או לשלוחי בעלה, ומתה בדרך קדם שתכנס לחפה – אף על פי שכתבתה [נדוניתה] עדין בבית אביה, בעלה יורשה; וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין, ומתה – הרי זו יורשנה בעלה. אבל אם עדין האב עם הבעל להולכה

יום ראשון י"ז טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק כב

א. הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה בירשתה? משתצא מרשות האב; ואף על פי שעדין לא נכנסה לחפה, הואיל ונעשית ברשות בעלה, יירשנה. ב. כיצד? האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או

לִיכֶם פְּרוֹת, וְאַפְלוּ בְּנָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל שֶׁהִכְנִיסָה לְאֹחִיו, עַד שִׁיכַנְסוּ. מִתָּה כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵרֶת יָכֶם - יוֹרְשִׁיהָ מֵאֲבִיהָ יוֹרְשִׁין נָכְסֵי מְלוֹג שְׁלָה וְחֻצֵי נָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל, וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ וְחֻצֵי נָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל; וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֲכִיבִין בְּקַבּוּרָתָהּ. יֵא. שׁוֹמֵרֶת יָכֶם, כְּתֻבָּתָהּ עַל כָּל נָכְסֵי בַּעְלָהּ; לִפְיָךְ אֵין הַיָּכֶם יָכוֹל לִמְכֹּר בְּנָכְסֵי אֹחִיו, בֵּין קֹדֶם יָבוֹם בֵּין אַחֵר יָבוֹם. וְאִם מָכַר, אִו נָתַן מִתְּנָה, אִו חָלַק עִם אֹחִיו בְּנָכְסֵי הַמֶּת, בֵּין קֹדֶם יָבוֹם בֵּין אַחֵר יָבוֹם - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁכָּכֵר נִתְחַיְבוּ בְּנָכְסִים אֵלֹו לְאַלְמָנָה לְגִבּוֹת מִהֵן כְּתֻבָּתָהּ.

יב. כִּנְס אֶת יְבָמָתוֹ, וְהִנִּיחַ אֹחִיו פְּרוֹת מִחֻבְרִין לְקֶרֶע - יִמְכְּרוּ וְיִלְקַח בָּהֶן קֶרֶע, וְהַיָּכֶם אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן.

יג. הַנִּיחַ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶע, וְכֵן אִם הִנִּיחַ מַעוֹת וּמִטְלָטְלִין - הַכֹּל שֶׁל יָכֶם; וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּמוֹ שִׁינְרָה, וְאֵינָה יְכוּלָה לַעֲכָב; שֶׁהַמִּטְלָטְלִין - אֵין הַכְּתֻבָּה נִגְבִּית מֵהֶם אֶלָּא בְּתַקְנַת הַגָּאוֹנִים, וְאֵין כַּח בְּתַקְנָה זֹו לִמְנַעוּ מִנְכָּסֵי אֹחִיו וּלְאַסְרֵן עָלָיו בְּאַחֲרִיּוֹת זֹו שֶׁלֹּא יֵשֶׁא וְיִתֵּן בָּהֶם.

יד. יָבָמָה שֶׁלֹּא הִיָּתָה לָהּ כְּתֻבָּה, אִו שִׁמְחָלָה כְּתֻבָּתָהּ - זָכָה בְּנָכְסֵי אֹחִיו, וּמוֹכֵר וְנוֹתֵן בְּחֻפְצוֹ; וְכִשְׂיָכַנְס אֶת יְבָמָתוֹ, יִכְתֹּב לָהּ כְּתֻבָּה מֵאָה, וְיִהְיֶה כָּל נָכְסֵי אַחֲרָאִין לְכְּתֻבָּתָהּ, כִּשְׂאָר כָּל הַנָּשִׁים שִׁישׁ לָהֶן כְּתֻבָּה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אִו נִתְּנָה אַחֵר שְׁנִשְׁאֵת בְּנָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל, בֵּין לְבַעְלָהּ בֵּין לְאַחֲרִים - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; וְכֵן הַבַּעַל שֶׁמְכָר קֶרֶע בְּנָכְסֵי אִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּנָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל בֵּין בְּנָכְסֵי מְלוֹג - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

טז. מָכַר מִטְלָטְלִין שֶׁל נָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל - אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ רִשְׁאִי, אִם מָכַר מִמְכָּרוֹ קָנָם. מְכָרוּ שְׁנֵיהֶם בְּנָכְסֵי מְלוֹג, בֵּין שֶׁלְקַח מִן הָאִשָּׁה תַּחְלָה וְחִזֹּר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה, בֵּין שֶׁלְקַח מִן הָאִשָּׁה וְחִזֹּר וְלָקַח מִן הָאִישׁ - מְכָרָם קָנָם.

יז. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אִו נִתְּנָה נָכְסֵי מְלוֹג לְבַעְלָהּ - מְכָרָה וּמִתְּנָתָה קָנִימִין, וְאֵינָה יְכוּלָה לִזְמֹר בְּנָכְסֵי מְלוֹג יְצַחַת רוּחַ עֲשִׁיתִי לְבַעְלִי; אֶבֶל בִּשְׂאָר נָכְסִים יֵשׁ לָהּ לִזְמֹר.

יח. כִּיצַד? הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אִו נִתְּנָה לְבַעְלָהּ מִנְכָּסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל [נכסין שלה שבאחריות], בֵּין קֶרֶע בֵּין מִטְלָטְלִין, אִו שָׂדֶה שִׁיחַד לָהּ בְּכְתֻבָּתָהּ, אִו שָׂדֶה שֶׁכָּתֹב לָהּ בְּכְתֻבָּתָהּ, אִו שָׂדֶה שֶׁהִכְנִיס לָהּ שׁוֹם מִשְׁלוֹ [תמורת נדונייתה] - לֹא קָנָה הַבַּעַל; וְאִף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיֵּד הָאִשָּׁה בְּרֻצָּנָה, חֲזוּרָת כָּל עַת שִׁתְּרָצָה; שֶׁלֹּא נִתְּנָה לוֹ וְלֹא מְכָרָה אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁלוֹם בֵּיתָהּ. וּלְפִיכָךְ אֵין לְבַעַל רֵאִיָּה כָּלֵל בְּנָכְסֵי אִשְׁתּוֹ [אפילו עדים או שטר אינן מועילים], חוּץ מִנְכָּסֵי מְלוֹג [נכסיה שאינן באחריות], כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

יט. נָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל שֶׁאֲכָדוּ אִו נִגְבְּוּ, וּמִחְלָה אֹתָם הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ, וְקָנוּ מִמֶּנָּה בְּעַדִּים - יִרְאֶה לִי שְׂאִינָה יְכוּלָה לִזְמֹר יְצַחַת רוּחַ עֲשִׁיתִי לְבַעְלִי. הָא לְמָה זֶה דּוּמָה? לִמִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדָה שְׂאִין לָהּ אַחֲרִיּוֹת, וְשִׁתְּחַזְרָה נָכְסִים אֵלֹו נָכְסֵי מְלוֹג - שֶׁהָיָה אֵין הַבַּעַל מְבִיא רֵאִיָּה זֹו לְטַל כְּלוּם וְלֹא לְהַחֲזִיק בְּנָכְסִיהָ בְּכָלוּם, אֶלָּא לְהַפְטֹר מִתְּבִיעֻתָּהּ לְשֵׁלֶם. אֶבֶל אִם נִתְּנָה לוֹ מִתְּנָה מִטְלָטְלִי צֶאֱן בְּרֹזֶל הַקָּנִימִין, לֹא קָנָה, מִפְּנֵי שִׁישׁ לָהּ לִזְמֹר יְצַחַת רוּחַ עֲשִׁיתִי לְבַעְלִי.

לְבֵית בַּעְלָהּ, אִו שֶׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל אִו עִם הַבַּעַל, וְאַפְלוּ נָכְנִס הַבַּעַל עֲמָה לְחֻצֵּר לְלוֹן כְּדֶרֶךְ שְׁלִינִין עוֹבְרֵי דְרָכִים בְּפּוֹנְדֵק אַחֵד - הוֹאִיל וְהָאֵב אִו שְׁלוּחֵיו עֲמָה וְעַדִּין לֹא נִתְיַחַד עֲמָה לְשֵׁם נִשְׁוֹאִין, אִם מִתָּה יִירָשְׁנָה אֲבִיהָ, וְאִף עַל פִּי שֶׁכְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית בַּעְלָהּ.

ג. וְכֵן אִם הִיָּתָה בּוֹגְרָת אִו יְתוּמָה אִו אֶלְמָנָה, וְהִלְכָה הִיא בַּעֲצָמָה מִבֵּית אֲבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ, וְאֵין עֲמָה לֹא בַעַל וְלֹא שְׁלוּחֵיו, וּמִתָּה בְּדֶרֶךְ - אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ.

ד. הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁהִיא אֶסְוֶרָה לוֹ - הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ [חלום] בָּהּ קְדוּשִׁין - אִם מִתָּה תַּחֲתָיו, יִירָשְׁנָה; וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת הַקְטָנָה, אִף עַל פִּי שְׂאִין קְדוּשִׁיהָ קְדוּשִׁין גְּמוּרִין - אִם מִתָּה תַּחֲתָיו יִירָשְׁנָה. אֶבֶל הַפֶּקֶח שֶׁנִּשְׂא חֲרָשֶׁת - אִם מִתָּה לֹא יִירָשְׁנָה. וְהַחֲרָשׁ שֶׁנִּשְׂא פֶקֶחָת וּמִתָּה - יִירָשְׁנָה; שֶׁהָיָה הִיא בַּת דַּעַת, וְלִדְעוּתָהּ נִשְׂאָת, וְזָקָתָה לוֹ מִמוֹנָה.

ה. קְטָנָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְדַעַת אֲבִיהָ, וְנִשְׂאָת שֶׁלֹּא לְדַעַת אֲבִיהָ, בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו - יְכוּל הָאֵב לְמַחּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ; וְאַפְלוּ שֶׁתֵּק הָאֵב - אִם מִתָּה אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשָׁה, אֶלָּא אִם כֵּן רָצָה הָאֵב בְּנִשְׁוֹאִיָּהּ.

ו. הוֹרֵי הַגָּאוֹנִים, שֶׁהָאִשָּׁה שִׁחְלָתָהּ, וּבִקְשָׁה מִבַּעְלָהּ שִׁיגְרִשְׁנָה וְתִצָּא בְּלֹא כְּתֻבָּה כְּדִי שֶׁלֹּא יִירָשְׁנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ; וְאַפְלוּ אֶמְרָה: 'אֲנִי שׁוֹנְאָה אוֹתוֹ וְאֵינִי רוֹצָה לַעֲמֹד עִמּוֹ' - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין דִּנִּין לָהּ דִּין מוֹרְדָת. וְדִין יָפָה הוּא זֶה.

ז. כָּל נָכְסִים שִׁישׁ לְאִשָּׁה, בֵּין נָכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל [נכסין שבאחריות הבעל] בֵּין נָכְסֵי מְלוֹג [שאינן באחריות] - הַבַּעַל אוֹכֵל כָּל פְּרוֹתֶיהֶן בְּחִיָּה; וְאִם מִתָּה בְּחִיָּה בַּעְלָהּ, יוֹרֵשׁ בַּעְלָהּ הַכֹּל. לִפְיָךְ אִם מְכָרָה הָאִשָּׁה נָכְסֵי מְלוֹג אַחֵר שְׁנִשְׁאָתָה, אִף עַל פִּי שְׂאִיתָן הַנָּכְסִים נָפְלוּ לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּתְאַרְס - הַבַּעַל מוֹצִיא הַפְּרוֹת מִיֵּד הַלְקוּחוֹת כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ, אֶבֶל לֹא גּוֹף הַקֶּרֶע, שְׂאִין לוֹ כְּלוּם בְּגוֹף נָכְסֵי מְלוֹג עַד שִׁתְּמוּת. מִתָּה בְּחִיָּה, מוֹצִיא הַגּוֹף מִיֵּד הַלְקוּחוֹת בְּלֹא דָמִים. וְאִם הַדָּמִים שֶׁלְקָחָה מִן הַלְקוּחוֹת קָנִימִין בַּעֲצָמָן, מִחֻזְרִין לְלְקוּחוֹת, וְאֵינוּ יְכוּל לִזְמֹר 'שְׂמָא מְצִיָּאָה הֵן'.

ח. בְּמָה דְּרָכִים אֲמוּרִים? בְּנָכְסִים הִידוּעִין לְבַעַל; אֶבֶל אִם נָפְלוּ לָהּ נָכְסִים בְּמִדִּינָה אַחֲרָת, וְלֹא יָדַע בָּהֶן הַבַּעַל, וּמְכָרָה אוֹתָן - מְכָרָה קָנָם. וְכֵן אֲרוּסָה שֶׁמְכָרָה קֹדֶם הַנִּשְׁוֹאִין, מְכָרָה קָנָם, שְׂאִין לְבַעַל בְּנָכְסֵי אֲרוּסָתוֹ כְּלוּם עַד שִׁיכַנְסוּ.

ט. הָאִשָּׁה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ כָּל נָכְסִיהָ לְאַחֵר, בֵּין רְחוֹק בֵּין קְרוֹב [משפחותית], קֹדֶם שֶׁתִּנְשָׂא - אִף עַל פִּי שְׂאִם נִתְגַּרְשָׁה אִו נִתְאַלְמָנָה תִּבְטַל הַמִּתְּנָה, כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר בְּהִלְכוֹת מִתְּנָה, אֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן; וְאִם מִתָּה, אֵינוּ יוֹרְשִׁין - שֶׁהָיָה נִתְּנָה אוֹתָן קֹדֶם שֶׁתִּנְשָׂא. וְכִשְׁתְּמוּת בְּחִיָּה בַּעְלָהּ, יִקָּנָה מִקְבֵּל מִתְּנָה מִתְּנָתוֹ קִנְיָן גָּמוּר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ נִתְּנָה מִקְצֵת נָכְסִיהָ אִו כָּלֵן קֹדֶם נִשְׁוֹאִיָּהּ, וְכְתֻבָּתָהּ לְמִקְבֵּל: 'קָנָה מִמִּיּוֹם וְלִכְשֶׁאֲרָצָה' [אם ארצה], שֶׁהָיָה לֹא קָנָה קִנְיָן גָּמוּר עַד שִׁתְּרָצָה - אֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹת אוֹתָהּ מִתְּנָה, וְאִם מִתָּה אֵינוּ יוֹרְשָׁה. י. שׁוֹמֵרֶת יָכֶם [נמחתינה לייבום; בין מות בעלה לייבום], יֵשׁ לָהּ לִמְכֹּר וְלָתֵן בְּנָכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵרֶת יָכֶם; וְאֵין

ל. הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה - היא אומרת: 'במתנה נתנו לי', והוא אומר: 'ממעשה ידיך הן, שהן שלי' - הרי זו נאמנת; ויש לו להחריס [להטיל חרם סתמי] על מי שטוענת דבר שאינו כן, וילקח בהם קרקע, והוא אוכל פרות. ואם אמרה: 'על מנת כן נתנו לי, על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן אלא אעשה בהן מה שארצה' - עליה להביא ראיה; שכל ממונ הנמצא ביד האשה - בחזקת הבעל הוא שיאכל פרותיו, עד שתביא ראיה. לא. אמרה לו: 'נתתם לי מתנה' - נשבעת שבועת הסת [מדברנו] שנתן לה הבעל, ואינו אוכל פרותיהן.

לב. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא מן העבדים, ולא מן הקטנים. ואם עבר וקבל מן האשה, יחזיר לאשה; מתה, יחזיר לבעלה. קבל מן העבד, יחזיר לעבד; מת, יחזיר לרבו. קבל מן הקטן, יקנה לו בו ספר תורה או דבר שאוכל פרותיו. וכלן שאמרו בשעת מיתתן: 'פקדון זה של פלוני הוא' - אם היו בחזקת נאמנין אצל זה שהפקדון אצלו, יעשה כמו שצונו; ואם לאו, יתן ליורשיהן. לג. אשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכל פרותיהן - היא אומרת: 'כך וכך ילקח בהן', והיא אומרת: 'איני לוקחת בהן אלא כך וכך' - לוקחין דבר שפרותיו מרבין ויציאתו מעוטה, בין שהיה הדבר כרצונו, בין שהיה כרצונה; ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף [גדל שוב לשנה הבאה] - שמא יאכל הכל, ונמצא הקרן אבד.

לד. האשה שהכניסה לבעלה עז להלכה [רק החלב שייך לה], ורחל לגזתה [רק הגז שייך לה], ודקל לפרותיו [רק הפירות שייכים לה] - אף על פי שאין לה אלא פרות אלו בלבד, הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג - הרי זה משתמש בהן, ולובש ומציע ומכסה עד שיקלה הקרן; וכשיגרוש, אינו חייב לשלם הבליות של נכסי מלוג.

לה. הורו הגאונים, שנכסי צאן ברזל, אף על פי שפחיתתן על [חשבון] הבעל, אם היו הבליות קיימן והיו עושין מעין מלאכתן, נוטלת בליה כמה שהן; ואם לא היו עושין מעין מלאכתן, הרי הן כמי שנגנבו או אבדו, שהוא חייב לשלם בדמיהן ששמו אותן עליו בשעת נשואין. ומנהג פשוט הוא זה. וכל הנזשא - על מנהג זה קבל עליו אחריות הנדונגא; וכשם שאינו משלם הפחת - כך אינו נוטל השכח אם הותירו דמיהן, לפי מנהג זה. יש לבעל לכף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה, שהיו משמשין לו בבית אשה אחרת שנשא, בין שהיו עבדי מלוג, בין שהיו עבדי צאן ברזל; אבל אינו יכול להוליקן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.

יום שני י"ח טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק כג

א. האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזכה בהם הבעל - אם כתב לה ועודה ארוסה, קדם הנשואין - אינו צריך לקנות מידו [לעשות על כך קנין טוהר], אלא כל מה שכתב לה קים; ואם כתב לה אחר נשואין, צריך לקנות מידו.

ב. בעל שמכר קרקע לפרות [בתנאי שרק הפירות יהיו לקונה] - לא עשה כלום, מפני שלא התקינו פרות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית [להרבות אוכל וכלי בית]; לפיכך אם מכר לפרות, וילקח אותן המעות לעשות בהן סחורה - שומעין לו.

כא. היו לאשה כספים - אם נכסי צאן ברזל הן, הרי זה נושא ונותן בהן; ואם נכסי מלוג הן - בין שהכניסה אותן לו, בין שנפלו לה בירשה, או נתנו לה במתנה, או נפלו לה מטלטלין, או נתנו לה - הרי אלו ימכרו, וילקח בכל קרקע, והוא אוכל פרותיהן.

כב. וכן האשה שחבלו בה אחרים - כל המעות הראויות לתת לה, ילקח בהן קרקע, והבעל אוכל פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כג. נפלו לה עבדים - אף על פי שהן זקנים הרי אלו לא ימכרו, מפני שבח בית אביה [ששם אביה עליהם]. נפלו לה זיתים וגפנים, ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום - אם עושין כדי טפולן [מכניסים דמי הוצאתם] לא ימכרו, מפני שבח בית אביה; ואם לאו - הרי אלו ימכרו לעצמים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות.

כד. נפלו לה פרות מחברין לקרקע - הרי אלו של בעל; תלושין מן הקרקע - שלה, וימכרו וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. אבל המגרש את אשתו, והיו לה פרות מחברין לקרקע בשעת גרושין - הרי אלו שלה; ואם היו תלושין - הרי אלו שלו.

כה. עבדי נכסי מלוג, ובהמת נכסי מלוג - הבעל חייב במזונותיהן ויכל צרכיהן; והם עושין לו, והוא אוכל פרותיהם. לפיכך ולד שפחת מלוג וולד בהמת מלוג, לבעל; ואם גרש, ורצת האשה לתן דמים ולטל ולד השפחה מפני שבח בית אביה - שומעין לה.

כו. הכניסה לו שני בלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותן עליו באלף זוז, והוקרו ועמדו באלפים, וגרשה - נוטלת אחד באלף שלה; והשני - אם רצת שתתן דמיו ותטל משום שבח בית אביה - שומעין לה.

כז. הנותן מתנה לאשתו - בין שנתן לה קרקע, בין שנתן לה מעות וילקחה בהן קרקע - אין לבעל פרות במתנה זו; וכן הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהיה הבעל אוכל פרותיה, אלא יהיו פרותיה לאשה למה שתדחה - אין הבעל אוכל פרות מתנה זו. וכן המוכרת כהבתה בטובת הנני [במחיר זול] - אותן הדמים לאשה, ואין הבעל אוכל פרותיהן.

כח. ולד בהמת מלוג שנגנב, ונמצא הגנב ושלם שנים - הכפל לאשה, שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל באשתו - כל הגזק והצער והבשת, שלה, ואין הבעל אוכל פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כט. המוכר קרקע לאשתו - אם היו המעות שלקחה בהן הקרקע מבעלה גלוין וידועין לבעל - קנת, והבעל אוכל פרות אותה קרקע. ואם היו מעות טמונין - לא קנת, שהבעל אומר: 'לא מכרתי אלא כדי להראות המעות ששמנה'; ואותן המעות שגוראו - ילקח בהן קרקע, והבעל אוכל פרות.

וכמה הוציא וכמה השבית, ושמין לו כָּאֲרִיס [שליש או רביע, כמנהג המקום], שְׁהָרִי בְּרִשׁוֹת יָרֵד.

יא. מנהגות רבות יש בנדוניא – יש מקומות שנהגו שיתקבו בפתחה הנדוניא בִּתְרָה על דְּמִיָּה בשליש או בחמש או במחצה, כגון שתהיה נדוניתה מאה, וכותבין שהכניסה לו מאה וחמשים כדי להרבות בפני העם; וכשתבוא לגבות, לא תנכה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתב בפחות, ואם פסקה להוציא לו במאה פלים, נותנת שנה מאה ועשרים או מאה וחמשים, וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתב שנה בשנה. ויש מקומות שנהגו שימתן האיש מעות לפי [ערך] הנדוניא, דבר קצוב שתתקשט בו הכלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שנהגו שיכניס האיש שום [- מטלטלין] משלו לאשה, וצטרף לנדוניתה להתנאות בו.

יב. הנושא סתם [לא פירש טכום הכתובה], כותב ונותן כמנהג המדינה; וכן היא שפסקה להכניס, נותנת כמנהג המדינה; וכשתבוא לגבות כתבה, מגבין לה מה שכתבתה כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, מנהג המדינה עקר גדול, ועל פיו דנין; והוא שיהיה אותו מנהג פשוט [נפוץ] בכל המדינה.

יג. איש ואשה שהיו ביניהן שדוּכִין [הסכמה להתחתן], ואמר לה: 'פמה את מכנסת לי', 'כף וכף', ואמרה לו: 'פמה אתה נותן לי או כותב לי', 'כף וכף', וכן האב שפסק על ידי [בשביל] בנו ובתו: 'פמה אתה נותן לבנך', 'כף וכף', 'וכמה אתה נותן לבתך', 'כף וכף', ועמדי וקדשי – קני אותן הדברים אף על פי שלא היה ביניהן קנין. ואלו הן הדברים שנקנין באמירה.

יד. במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין גדולה ובין קטנה, ופסק האב האחר לבנו, ובנשואין ראשונים – שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין הראשונים גמר [בליבו] ומקנה לו באמירה; אבל אם שפסק לאחותו, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר קרובים, או האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שניים – לא קני אותן הדברים, עד שיקנו מיד הפוסק שמתן כף וכף.

טו. האב שפסק על ידי [בשביל] בתו, לא קנת הבת המתנה עד שיכנס אותה בעלה; וכן הבן לא קנה עד שיכנס; שכל הפוסק, אינו פוסק אלא על מנת לכנס. לפיכך, הפוסק מעות לחתנו, ומת קדם שיכנס, ונפלה לפני אחיו ליבום – יכול האב לומר ליכנס: 'לא אחיד הייתי רוצה לתן, ולך איני רוצה לתן', ואפלו היה הראשון עם הארץ והשני חכם; ואף על פי שהבת רוצה בו.

טז. הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה אחרת – יכולה היא לומר לבעל: 'אני לא פסקתי על עצמי, מה אני יכולה לעשות, או כנס בלא נדוניא, או פטרני בגט'; אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה [השיגה] ידה – הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטר עצמה במרדות? [שתאמר איני רוצה בו] שהמורדת כשהיא ארוסה – הבעל רוצה לכנסה, והיא אינה

ב. התנה עמה קדם ארוסין, שלא יהיה לו דין ודברים בנכסיה – אם מכרה ונתנה, מכרה קים ומתנתה קימת; אבל אוכל פרותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה, שאין לו דין ודברים בנכסיה – הרי סלק עצמו מגוף הקרקע, ואין לו בנכסיה פרות לעולם; ואפלו ערער על קנינו ואמר: 'לא עלה בדעתי שאין לי פרות מפני קנין זה, אלא שאם מכרה קים, שאין אדם נושא אשה בלא נכסים' – אין שומעין לו, אלא כבר סלק עצמו מגוף הקרקע.

ג. התנה עמה שלא יאכל פרות נכסיה – הרי זה אינו אוכל פרותיהן; אבל מוכרין את הפרות, ולוקחין בהן קרקע, והוא אוכל פרותיה, שלא סלק עצמו אלא מפרות נכסים אלו בלבד.

ד. התנה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרותיהן – לוקחין הפרות וקונין בהן קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו וקונין בהן קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו, שהם פרי פרי פרות. וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה לו פרות ולא פרי פרות עד עולם, ואחר כך לא יהיה לו פרות, בחייה; אבל אם מתה, יירש הכל.

ה. התנה עמה שלא יירשנה – הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פרות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסיה, וכן אם התנה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסים לבית אביה – הכל קים.

ו. במה דברים אמורים? בשהתנה עמה קדם שתנשא; שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשיפתו – מתנה עליה שלא יירשנה קדם שתהיה ראויה לו; אבל אם התנה עמה אחר שנשאת – תנאו בטל, ויירשנה כמו שבארנו.

ז. התנה עמה אחר נשואין, שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפרי פרותיהן עד עולם בחייה ובמותה – הרי זה אינו אוכל פרות כלל; אבל אם מתה, יירשנה כמו שבארנו.

ח. הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג, בין שהוציא מעט ואכל פרות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פרות מעט, אפלו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד [בבית על שולחן], או שאכל [שווה] דינר אחד אפלו שלא דרך כבוד [ברחוב], ואפלו לא לקח בפרות מה שהוציא אלא חבילה של זמורות [ענפי 199] – מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל.

ט. וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק, והוציא עליהן הוצאות עד שהביאן, או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו, ולקח בהן קרקע, ואכל פרותיה כשעור – מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות מכשעור – שמין במה השבית, ושואלין אותו במה הוציא: אם השבח יתר על ההוצאה – ישבע בקניטת חפץ [תפיסת חפץ קדוש] במה הוציא, ונוטל ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השבח – אין לו מן ההוצאה אלא כשעור השבח, ובשבועה.

י. במה דברים אמורים? במגרש. אבל האשה שמרדה על בעלה, אפלו אכל הרבה, שמין לו במה אכל, ופוחת אותו ממה שראוי לתן לו מן ההוצאה אחר שישבע, ונוטלו; שלא הקנה לה כדי שתטל ותצא מעצמה. וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה, ומאנה – רואין במה אכל

הפיר בה בין לא הפיר בה - יש לה כתבה; שחיבי לאוין שהפיר בה, רצה לזקק בנכסיו, וחיבי עשה אסורין קל. ויש לשפיתן מזונות לאחר מותו, וכן אם לוותה ואכלה (ואם הלך למדינת הים) חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא, מוציאין מן הבעל כל פרות שאכל מכל נכסיה.

ה. הממאנת ניתומה שנישאה בקטנותה, שהביעה אי רצון בנישואין כדי לבטלם - אין לה עקר כתבה, אבל תוספת יש לה; ואין מוציאין מן הבעל פרות שאכל. ואם לוותה פשהיתה תחתיו, ואכלה, ואחר כך מאנה - אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל.

ו. מי שזנת תחת בעלה - אין לה כתבה, לא עקר ולא תוספת, ולא אחד מתנאי כתבה; שהרי מעשיה גרמו לה להאסר על בעלה.

ז. והיאך דין נשים אלו בנדונא שלהן? כל אשה שנדונתה קימת, אפלו זנת - נוטלת שלה והולכת. ואם היתה שניה או מחיבי עשה, בין הפיר בה בין לא הפיר בה, או שהיתה אילונית או מחיבי לאוין, והפיר בה - הרי היא בנדונתה בכל הנשים:

ח. נכסי צאן ברזל, חייב באחריותן; ונכסי מלוג, מה שנגנב או אבד, אבד לה. היתה אילונית או מחיבי לאוין, ולא הפיר בה - כל מה שאבד או נגנב או בלה עד שנשחק מנכסי צאן ברזל, אין הבעל חייב לשלם; שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו. וכל שאבד או נגנב מנכסי מלוג, חייב לשלם - הפך מפל הנשים; מפני שאין שם אישות גמורה, לא זכה בנכסי מלוג.

ט. והממאנת, אין לה כליות כלל [אין לה זכות תביעה על נכסים שהתקלקלו]; שאין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב, בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל; אלא נוטלת הנמצא לה, ויוצאה.

י. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתבה, לא עקר ולא תוספת; ואין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסי צאן ברזל שלה, ואין צריך לומר נכסי מלוג. ולא המזנה בלבד, אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית, או היוצאת משום שם רע - אין לה כתבה, לא עקר ולא תוספת, ולא תנאי מתנאי כתבה. וכל אחת מהן, נוטלת הנמצא מנדונתה ויוצאה; ואין הבעל חייב לשלם כלום, לא מה שפחת ולא מה שאבד.

יא. ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת משה - יוצאה בשוק וישער ראשה גלוי, או שנודרת או נשבעת ואינה מקימת, או ששמשה משתה והיא נדה, או שאינה קוצה [מפרישה] לה חלה; או שהאכילה את בעלה דברים אסורים, ואין צריך לומר כגון שקצים ונבלות, אלא דברים שאינם מעשרין. והיאך יודע דבר זה? כגון שאמרה לו: 'פרות אלו פלוני הפכה תקנם לי, ועשה זו פלוני הפריש לי חלתה, ופלוני התקם טהר לי את הפתם' [האדום, שנמצא בגופה או בבגדה] - ואחר שאכל, או בא עליה, שאל אותו פלוני ואמר: 'לא היו דברים מעולם'; וכן אם החזקה נדה בשכונותיה [שלבשה בגדי נידות], ואמרה לבעלה טהורה אני, ובה עליה.

רוצה; אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדונא שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי היא אומרת לו: 'או כנס או פטר'. במה דברים אמורים? בגדולה; אבל קטנה שפסקה על עצמה - כופין אותו לתן גט, או יכנס בלא נדונא.

יז. הנושא את האשה, ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך וכך שנים - חייב לזונה אותן השנים שקבל על עצמו; והוא שיתנו על דבר זה בשעת קדושין, אבל שלא בשעת קדושין - עד שיקנו מידו [יעשו ע"כ קנין], או שיכתב בשטר וכיוצא בו, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים שקבל על עצמו לזון את בתה, ונשאת לאחר, ופסקה עמו שיהיה זן את אותה הבת כך וכך שנים - לא יאמר ראשון: 'לכשתבוא לביתי אזונה', אלא מוליד מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם: 'הרי אנו זנין אותה כאחת'; אלא אחד זנה, ואחד נותן לה דמי מזונות.

יח. נשאת הבת בתוך זמן זה, הבעל חייב במזונותיה; ובעלי אמה שניה, כל אחד מהן נותן לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה - אם קנו מידן, או שחייב עצמו בשטר, הרי זו כבעל חוב בשטר, וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשעבדין [המכורים לאחרים] עד סוף הזמן שפסקו; ואם פסקו בשעת הקדושין ולא היה שם קנין - הרי הן דברים שלא נתנו להכתב [ונכתבו שלא ברשות אין להם תוקף של שטר], ואינה טורפת במזונותיה.

יום שלישי י"ט טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק כד

א. הנושא את האילונית [עקרה], ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה - אף על פי שכופין אותו ומוציא, הרי היא ככל הנשים, ויש לה כתבה ושאר תנאי כתבה; וכן זוכה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים.

ב. אבל הנושא אשה, ולא הפיר בה, ונמצאת אילונית או מחיבי לאוין, וכן הנושא שניה [ערוה מדרבנן], בין הפיר בה בין לא הפיר בה - אין להן עקר כתבה ולא תנאי מתנאי כתבה, אבל תוספת יש להן; ואין להן מזונות, ואפלו לאחר מותו. וכשכופין אותן ומפרישין ביניהן, אין מוציאין מן הבעל פרות שאכל.

ג. ולמה אין להן עקר ויש להן תוספת? העקר שהוא תקנת חכמים, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, הואיל ולא הפיר בה, אין לה עקר. אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתראה ותעמד לפניו [נתהיה נשואה לו], הרי עמדה בתנאי שלה, והרי הקניית לו הנאתה, והרי היא עומדת, אבל התורה אסרה אותה עליו, ומה היא יכולה לעשות, לפיכך יש לה תוספת - שאין מעשיה הם הגורמין לה להאסר אחר הנשואין, אלא אסורה היתה מקדם.

ד. ולמה לא חלקו בשניה [ערוה מדרבנן] בין הפיר בה בין לא הפיר בה, אלא אמרו 'אין לה עקר כתבה בכל מקום'? מפני שהיא מדברי סופרים, עשו בה חיזוק. אבל אם נשא אחת מחיבי לאוין והפיר בה, או אחת מחיבי עשה בה

[תפיסת חפץ קדוש] שלא זנת תחתיו, אם ראה אותה בעצמו, ואחר כך תגבה כתבתה; אבל בדברי אחר [עדות של פלוני], אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול [הכללה בשבועה אחרת שנתחייבה לו].

יח. אמרה לו אשתו שזנת תחתיו בריצונה - אין משגיחין בדבריה, שמא עיניה נתנה באחר; אבל אבדה כתבתה עקר ותוספת, ואבדה הבליות [אין לה זכות תביעה על מה שאבד או נגב מנדוניתה] - שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה וסומכת דעתו על דבריה, הרי זה חייב להוציא. ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו, עד שיבואו שני עדים ויעידו שזנת אשת זה בפניהן לריצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.

יט. האשה שזנת תחת בעלה בשגגה או באנס - הרי זו מתרת לבעלה, שנאמר: "והיא לא נתפשה" [נאנסה], הא נתפשה מתרת, בין שאנסה ישראל, בין שאנסה גוי. וכל שתחלת ביאתה באנס, אף על פי שסופה בריצון, ואפלו אמרה: 'הניחו לו, שאלמלא לא אנס אותי הייתי שוכרתו' - הרי זו מתרת; שהוצר לבשה, ומתחלתה באנס היתה.

כ. נשים שגנבו אותן לסטים [שודדים] - הרי הן כשבויות, שהן אנוסות, ומתרות לבעליהן; ואם הניחו [שחררו] והכלו [חזרו] ללסטים מעצמן - הרי אלו בריצון, ואסורות לבעליהן. ודין הנאנסת ודין השוגגת אחד הוא, שהשגגה צד אנס יש בה.

כא. במה דברים אמורים? בשניה בעלה ישראל; אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה, אסורה לבעלה - שהרי נעשית זונה מכל מקום, והוא אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה.

כב. ואחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה - כתבתה קיימת, העקר והתוספת; ולא הפסידה כלום. וכופין את הכהן לתן לה כתבתה ולגרשה.

כג. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי ונבעלתי לאחר' - אינו חושש לדבריה, שמא עיניה נתנה באחר; ואם היתה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו - יוציא ויתן כתבה.

כד. האומר לאשתו בפני שנים: 'אל תסתרי עם פלוני', ונכנסה עמו לסתר בפני עדים ושהת [שיעור זמן] כדי טמאה - הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים, כמו שיתבאר בהלכות שוטה. ואם מת קדם שישקנה - אין לה כתבה, ואף על פי שלא מצאו דבר מכער; שאין לה דבר מכער יותר מזה [שנסתרה עם החשוד]. והיום, שאין שם מי שוטה, נאסרה עליו אסור עולם; ונתצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר.

כה. אמר לה בינו לבינה: 'אל תסתרי עם פלוני', וראה אותה שנסתרה עמו ושהת כדי טמאה - הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי שוטה; וחייב להוציא, ויתן כתבה; ואם הודת שנסתרה אחר שהתרה בה, תצא בלא כתבה; ולפיכך משביעה על זה, ואחר כך יתן כתבה.

יב. ואיזו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל; ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי [רחוב פתוח לרה"ר] מפלש וראשה פרוצ ואין עליה רדיד [צעיר גוף] כשאר הנשים, אף על פי ששערה מכסה במטפתה; או שהיתה טוה בשוק, ונרד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה [מצחה] או על לחיה, כדרך שעושות הגויות הפרוצות; או שטוה בשוק, ומראה זרועותיה לבני אדם; או שהיתה משחקת עם הבחורים; או שהיתה תובעת תשמיש מבעלה בקול רם, עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש; או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

יג. עזרא תקן שהיה האשה חוגרת בסגר [חגורה] תמיד בתוך ביתה, משום צניעות; ואם לא חגרה - אינה עוברת על דת, ולא הפסידה כתבתה. וכן אם יצתה בראשה פרוצ מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה במטפתה, אינה עוברת על דת.

יד. העוברת על דת - צריכה התראע ועדים, ואחר כך תפסיד כתבתה. עברה בינו לבינה, וידע שהיא עוברת על דת, והתרה בה בלא עדים, וחזרה ועברה - הוא טוען ואומר: 'עברה אחר התראע', והיא אומרת: 'לא עברתי כלל', או 'לא התרו בי' - אם רצה להוציא, הרי זה נותן כתבה אחר שתשבע שלא עברה, שאם תודה שעברה אחר התראע אין לה כלום.

טו. כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים שעשת דבר מכער ביותר, שהדברים מראין שהיתה שם עברה, אף על פי שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד? כגון שהיתה בחצר לבדה, וראו רובל [מוכר בשמים] יוצא, ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזור, או שמצאו רק לח למעלה מן הכלה [וילון המיטה]; או שהיו שניהן יוצאין ממקום אפל או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו; או שראו אותו מנשק על פי חלוקה; או שראו אותן מנשקין זה את זה, או מגפפין [מחבקים] זה את זה, או שנוכנסו זה אחר זה והגיפו [סגרו] הדלת, וכיוצא בדברים אלו. אם רצה בעלה להוציאה - תצא, ואין לה כתבה; ואין זו צריכה התראע.

טז. עוברת על דת משה או דת יהודית, וכן זו שעשת דבר מכער - אין כופין את הבעל להוציא, אלא אם רצה לא יוציא. ואף על פי שלא הוציא, אין לה כתבה; שהכתבה תקנת חכמים היא, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות, אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה זו, אלא תהיה קלה וקלה להוציאה.

יז. מי שראה אשתו שזנת, או שאמרה לו אחת מקרובותיו או מקרובותיה שהוא מאמינן וסומכת דעתו על דבריהם שזנת אשתו, בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה - הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת, הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה, ויתן כתבתה; ואם הודת לו שזנת, תצא בלא כתבה. לפיכך משביעה בנקיטת חפץ

יום רביעי כ' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק כה

א. הנושא אשה סתם [מבלי לציין אם יש עליה נדרים -], ונמצאו עליה נדרים - תצא בלא כתובה, לא עקר [הכתובה, מנה או מאתיים] ולא תוספת [הסכום שמוסיף בכתובה כרצונו]. באלו נדרים אמרו? שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני [בגדי] צבעונין; והוא הדין לשאר המינים [בגדים] שדרך כל אנשי המקום להתקשט בהן. אבל אם נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו, לא הפסידה כלום.

ב. וכן הפוגם אשה סתם, ונמצא בה מום ממומי נשים שפקר בארנום, ולא ידע הבעל במום זה, ולא שמע בו ורצה [לא הביע הסכמה] - הרי זו תצא בלא כתובה, לא עקר ולא תוספת. כיצד? היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים - אינו יכול לומר 'לא ידעתי מומין אלו', ואפלו מומין שפסטר, מפני שהוא בודק [שואל] בקרובותיו, וחקקה [מסתבר] ששמע ורצה [הסכים]. ואם אין שם מרחץ, או שלא היו לו קרובים - טוען [שלא ידע] במומין שפסטר; ונקפה [מחלת הפילה] בעתים ידועים [בזמנים קבועים], הרי הוא ממומי סתר. אבל במומין שפגלוי, אינו יכול לטעון, שהרי הכל רואין אותן ואומרים לו, וחקקתו ששמע ונתפס. דבר ידוע הוא, שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלף בשוק ופניהן גלויות, והכל יודעין אותן ואומרים: 'זו היא בתו של פלוני וזו היא אחותו של פלוני', כמו ערי אדום בזמן הזה. אבל מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל, ואם תצא הבת למרחץ בנשף [בחושך], תצא מתגפרה [בהחבא] ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה - הרי זה טוען [שלא ידע] אף במומין שפגלוי; והוא שלא יהיה שם מרחץ, או שלא היתה לו קרובה לבדק בה. אבל היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהן מגלות, ויש לו קרובה - אינו יכול לטעון, שהרי הכל רואין אותה ערמה במרחץ. ואם דרכן להחבא ולהתגפר אף במרחץ, ושתהיה הבת רוחצת בלילה, או בבית [חדר] קטן שבמרחץ לבדה, עד שלא תראה ולא תודע - הרי זה טוען אף במומין שפגלוי; שדברים אלו דברים של טעם הן, ואינן גזרת הפתויב.

ג. הורו מקצת הגאונים, שזה שאמרו חכמים: 'מפני שהוא בודק בקרובותיו' - אינו קרובותיו בלבד, אלא מידעיו; ואפלו היה גר בעיר, ואין לו קרוב כלל - אם יש שם מרחץ, אינו יכול לטעון; שאפשר שיהיו לו רעים, ואומר לאחד מרעיו שתבדק לו אשתו או אחותו על פלונית; ולפיכך חקקתו ששמע ונתפס. ולא יראה לי דין זה; שאין כל אדם מוציא כל מה שבלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו, ועוד שאין דעתו סומכת אלא לרברי קרוביו ביותר.

ד. כיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנמצאו בה מומין שנדאי היו בה קדם שתתארס, כגון אצבע יתרה וכיוצא בה - על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ורצה,

או שחקקתו שידע; ואם לא הביא, תצא בלא כתובה כלל. היו מומין שאפשר שנוולדו אחר הארוסין - אם נמצאו בה אחר שנוכנסה לבית בעלה, על הבעל להביא ראיה שער שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות; ואם נמצאו בה והיא בבית אביה, על האב להביא ראיה שאחר הארוסין נולדו, ונסתפקה שדהו [נשטפה שדהו, כלומר: מזלו גרם].

ה. הביא הבעל ראיה שער שלא נתארסה היו בה, או שהודת לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפס, או שחקקתו שידע בהן ונתפס - הרי זה חייב בכתובה.

ו. בא על אשתו ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה - אפלו היה בתוך הקמטים, או בכך הרגל - אין שומעין לו; חקקה שאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו יפה יפה, וחקקתו שידע ורצה [הסכים].

ז. הנושא אשה, ונמצאת שאין לה נסת [רגילות] קבועה לנדתה, אלא לא תרגיש בעצמה עד שתראה דם נדה - הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה, אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש, חוץ מן העד של איש שמקנה בו עצמו, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה.

ח. ואף על פי שמום גדול הוא זה, לא הפסידה כלום, שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשות. הרי שבדקה עצמה ונבעלה, ובעת שקנתה עצמה היא והוא נמצא דם על עד שלה או על עד שלו - אם ארע זה פעם אחר פעם שלשה פעמים סמוכות זו לזו, הרי זו אסורה לשפכ עם בעלה, ותצא בלא כתובה, לא עקר ולא תוספת, ואין לה תנאי מתנאי כתובה, שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא ולא יחזיר לעולם, שמא תתרפא, ונמצא שלא גמר לגרשה בשעת גרושין. ומתרת להנשא לאחר, כמו שיתבאר בענין הנדה.

ט. כמה דברים אמורים? בשחיטה כף מתחלת נשואיה, ומבעילה ראשונה ראת דם; אבל אם ארע לה חלי זה אחר שנשאת, נסתפקה שדהו [מזלו גרם]. לפיכך אם בעל פעם אחת ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש - יוציא ויתן כתובה ולא יחזיר עולמית, כמו שבארנו. י. וכן כל אשה שנוולדו בה מומין אחר שנשאת, אפלו נעשית מפת שחין - אם רצה יקיים, ואם רצה להוציא יתן כתובה.

יא. האיש שנוולדו בו מומין אחר שנשא, אפלו נקטעה ידו או רגלו, או נסמית עינו, ולא רצת אשתו לישוב עמו - אין כופין אותו להוציא ולתן כתובה, אלא אם רצת [הסכימה], תשב; אם לא רצת, תצא בלא כתובה כדין כל אשה מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה, או ריח החטם, או שחור [הפר] ללקט צואת כלבים, או לחצב נחשת מעקרו [ממקום מוצאו באדמה], או לעבד עורות - כופין אותו להוציא ולתן כתובה; ואם רצת לישוב עם בעלה, תשב.

יב. נעשה האיש מפה שחין - כופין אותו להוציא, ויתן כתובה. ואף על פי שהיא רוצה לישוב, אין שומעין לה, אלא מפרשין אותן בעל פרהן, מפני שהיא מקמתו [נמק בשרו מחמת תשמיש]; ואם אמרה: 'אשוב עמו בעדים, כדי שלא יבוא עליה' - שומעין לה.

הרי זה כמי שגֵּרש וְהִחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ; לְפִיכָף צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט שְׁנִי, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

ו. וּמִנֵּינן שְׁלֹא יִהְיֶה מְחַסֵּר מַעֲשֵׂה אַחֵר בְּתִיבְתּוֹ? שְׁנֵאמַר: "וְכַתְּבָה וְנָתַן", מִי שְׁאִינוֹ מְחַסֵּר אֶלָּא בְּתִיבָה וְנִתְּנָה הוּא הַגֵּט הַכָּשׁוּר; יֵצֵא דְבַר שֶׁמְחַסֵּר קְצִיצָה אַחֵר הַבְּתִיבָה. לְפִיכָף אִם כָּתַב הַגֵּט עַל קֶרֶן הַפֶּרָה, נִתַּן לָהּ אֶת הַפֶּרָה; וְאִם חֲתַף הַקֶּרֶן אַחֵר שֶׁכָּתַב וְנָתַנוּ לָהּ – אִינוּ גֵּט. וְכֵן אִם כָּתַב בְּמַחְבֵּר – אֵף עַל פִּי שֶׁחֲתָמוּ בּוֹ הָעֵדִים אַחֵר שֶׁתִּלְשׁוּ, וְנָתַנוּ לָהּ – אִינוּ גֵּט.

ז. אֵין כּוֹתְבִין בְּמַחְבֵּר אֶפְלוּ טַפָּס הַגֵּט [הַחֲלֵק הַסְּטַנְדָּרְטִי שֶׁל הַטַּקְסֵט הַמוֹפִיעַ בְּכָל גֵּט]; כָּתַב הַטַּפָּס בְּמַחְבֵּר וְתִלְשׁוּ, וְאַחֵר כָּף כָּתַב [וְהוֹסִיף אֶת "תּוֹרָף" הַגֵּט הַמְשַׁתְּלֵב ב"טוּפֵס", וְכוּלָּל אֶת הַפְּרָטִים הַיִּיחודִיִּים וְהַעֲקִירִיִּים]: שֵׁם הָאִישׁ, וְשֵׁם הָאִשָּׁה, וְהַזְמַן, וְהָרִי אֶת מִתְּרַת לְכָל אָדָם, וְחֲתָמוּ וְנָתַנוּ לָהּ – הָרִי זֶה כָּשׁוּר.

ח. כָּתַב כָּל הַגֵּט עַל עֵלָה הַזֵּרוּעַ בְּעֶצֶיץ נָקוּב – אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן לָהּ הָעֶצֶיץ כָּלוּ, הַגֵּט פָּסוּל; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִקְטֹם; אֲבָל כּוֹתֵב הוּא עַל חֲרָשׁוֹ שֶׁל עֶצֶיץ, וְנִתְּנָה לָהּ.

ט. וּמִנֵּינן שְׁאִינוּ נִתְּנוּ לָהּ אֶלָּא בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין? שְׁנֵאמַר: "סֹפֵר כְּרִיתָת וְנָתַן בִּידָה", שִׁיתָן אוֹתוֹ בְּתוֹרַת סֹפֵר כְּרִיתוֹת. אֲבָל אִם נָתַנוּ לָהּ בְּתוֹרַת שְׁטֵר חוּב אוֹ מְזוּנָה, אוֹ שְׁנִתְּנוּ בִּידָה וְהִיא שְׁנֵה וְנִתְּנָה וְהָרִי הוּא בִּידָה – אִינוּ גֵּט; וְאִם אָמַר לָהּ אַחֵר כָּף 'הָרִי זֶה גִּטָּךְ' – הָרִי זֶה גֵּט.

י. אָמַר לְעֵדִים: 'רְאוּ גֵּט שְׁאִנִּי נִתַּן לָהּ, וְחִזּוּר וְאָמַר לָהּ: 'כְּנִסִּי שְׁטֵר חוּב זֶה' – הָרִי זֶה כָּשׁוּר, שֶׁהָרִי הוֹדִיעַ אֶת הָעֵדִים שְׁנִתְּנוּ בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין, וְזֶה שְׁאָמַר לָהּ 'שְׁטֵר חוּב', מִפְּנֵי שֶׁנִּכְלָם מִמֶּנָּה.

יא. הַמְּגֵרֶשׁ צְרִיף שִׁיאֲמַר לָהּ כְּשִׁיתָן לָהּ הַגֵּט: 'הָרִי זֶה גִּטָּךְ', אוֹ 'הוּא גִּטָּךְ', וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה; אִם נָתַן בִּידָה וְלֹא אָמַר כְּלוּם, הָרִי זֶה פָּסוּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלֹא הִיא מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקִי גִטָּה; אֲבָל אִם הִיא מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקִי גִטָּה, וְנִתַּל הַגֵּט וְנָתַן בִּידָה וְלֹא אָמַר כְּלוּם – הָרִי זֶה כָּשׁוּר.

יב. גֵּט שֶׁהִיא מִנָּח עַל הָאָרֶץ, וְאָמַר לָהּ: 'טְלִי גִטָּךְ מֵעַל גְּבִי קֶרֶקֶע', וְנִתְּלָתוּ, אוֹ שֶׁהִיא קָשׁוּר עַל יָדוֹ אוֹ עַל יָרְכוֹ, וְשִׁלְפָתוֹ מִמֶּנּוּ – אֵף עַל פִּי שְׁאָמַר לָהּ אַחֵר שֶׁבָּא לִידָה 'הָרִי הוּא גִטָּךְ' – אִינוּ גֵּט, שְׁנֵאמַר: "וְנָתַן בִּידָה", לֹא שֶׁתִּקַּח הִיא מֵעֶצְמָה; וְהָרִי לֹא נָתַן לָהּ לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחוֹ. אֲבָל אִם הָרִיכִין [הִטָּה] לָהּ בְּגוּפּוֹ, אוֹ הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשִּׁלְּפָהּ הַגֵּט מֵעֲלִיו, וְאָמַר לָהּ 'הָרִי זֶה גִּטָּךְ' – הָרִי זֶה גֵּט.

יג. וּמִנֵּינן שִׁיתְּנֶנּוּ לָהּ בְּפָנֵי עֵדִים? הָרִי הוּא אוֹמֵר: "עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלִשָּׁה עֵדִים יָקוּם דְּבָרִי", וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה זֶה הַיּוֹם עָרוּה וְהָבָא עָלֶיהָ בְּמִיתַת בֵּית דִּין, וְלִמְחֹר תִּהְיֶה מִתְּרַת בְּלֹא עֵדִים. לְפִיכָף אִם נָתַן לָהּ הַגֵּט בִּינּוּ לְבִינָה, וְאֶפְלוּ בְּעֵד אַחֵד – אִינוּ גֵּט.

יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁהִיא הַגֵּט בְּכַתֵּב יָדִי סוֹפֵר; אֲבָל אִם כָּתַב הַבַּעַל הַגֵּט בְּכַתֵּב יָדוֹ, וְחֲתָם עָלָיו עַד אַחֵד, וְנָתַנוּ לָהּ – הָרִי זֶה גֵּט פָּסוּל (וּפּוֹסֵל לְכַהֲנוֹנָה).

יג. מִי שֶׁהִיא בַּעֲלָהּ בַּעַל רִיחַ פֶּה, אוֹ רִיחַ חֹטֵם, אוֹ מִלְקָט צוֹאֵת כְּלָבִים, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְנִתְּנָה לְפָנֵי אַחֲיוֹ, וְיֵשׁ בּוֹ אוֹתוֹ מוֹם שֶׁהִיא בְּבַעֲלָהּ – יְכוּלָה הִיא לֹאמֹר: 'לֹאֲחִידִי הִייתִי יְכוּלָה לְקַבֵּל, וְלֹךְ אֲנִי יְכוּלָה לְקַבֵּל'; וְיִתְּלֶץ, וְיִתֵּן בְּחִבָּה. {וְרָאָה כְּנִים לְכִנְיָד שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל}.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יום חמישי כ"א טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין

יש בכללן שתי מצוות – אחת מצוות עשה, והוא שיגרש המגרש בספר; ושניה מצוות לא תעשה, והוא שלא יחזיר גרושתו משנשאת. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות גרושין פרק א

א. אין האשה מתגרשת אלא בכִּתְבִּי שִׁיגִיעַ לָהּ, וְכַתֵּב זֶה הוּא הַנִּקְרָא 'גֵּט'; וְעֲשֶׂהָ דְבָרִים הֵן עֶקֶר הַגְּרוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלוּ הֵן: שֶׁלֹּא יִגְרֹשׁ הָאִישׁ אֶלָּא בְּרָצוֹנוֹ, וְשִׁיגֵרֶשׁ בְּכַתֵּב וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר, וְשִׁיגִיעָה עֲנָן [מִשְׁמַעוֹת] הַכָּתֵב שֶׁגִּרְשָׁהּ וְהִסִּירָהּ מִקִּנְיָנוֹ, וְשִׁיגִיעָה עֲנָנוֹ דְּבַר הַכּוֹרֶת בִּינוֹ לְבִינָה, וְשִׁיגִיעָה נִכְתֵּב לְשִׁמָּה, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַסֵּר מַעֲשֵׂה אַחֵר בְּתִיבְתּוֹ אֶלָּא נִתְּנָתוֹ לָהּ, וְשִׁיתְּנֶנּוּ לָהּ בְּפָנֵי עֵדִים, וְשִׁיתְּנֶנּוּ לָהּ בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין, וְשִׁיגִיעָה הַבַּעַל אוֹ שְׁלִיחוֹ הוּא שְׁנוֹתְנָהּ לָהּ. וְשֶׁאֵר הַדְּבָרִים שֶׁבָּגֵט – כְּגוֹן הַזְמַן, וְחֲתִימַת הָעֵדִים, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן – הֵפֵל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

ב. וּמִנֵּינן שֶׁעֲשֶׂהָ דְבָרִים אֵלוּ מִן הַתּוֹרָה? שְׁנֵאמַר: "וְהִנֵּה אִם לֹא תִמָּצֵא חֵן בְּעֵינָיו וְכַתֵּב לָהּ סֹפֵר כְּרִיתָת וְנָתַן בִּידָה, וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ"; "אִם לֹא תִמָּצֵא חֵן בְּעֵינָיו" – מִלְּמַד שְׁאִינוּ מְגֵרֶשׁ אֶלָּא בְּרָצוֹנוֹ; וְאִם נִתְּנָהּ שֶׁלֹּא בְּרָצוֹנוֹ, אִינָה מְגֵרֶשֶׁת. אֲבָל הָאִשָּׁה מִתְּגַרֶשֶׁת לְרָצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹנָהּ.

ג. "וְכַתֵּב" – מִלְּמַד שְׁאִינָה מִתְּגַרֶשֶׁת אֶלָּא בְּכַתֵּב. "לָהּ" – לְשִׁמָּה. "סֹפֵר כְּרִיתוֹת" – דְּבַר הַכּוֹרֶת בִּינוֹ לְבִינָה, שֶׁלֹּא יִשְׁאֲרֶה לוֹ עֲלֶיהָ רִשׁוּת; וְאִם עָדִין לֹא נִכְרַת בִּינוֹ לְבִינָה, אִינָה מְגֵרֶשֶׁת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. "וְנָתַן בִּידָה" – מִלְּמַד שְׁאִינָה מִתְּגַרֶשֶׁת עַד שִׁיתָתָהּ הַגֵּט לִידָה, אוֹ לִידֵּי שְׁלִיחָהּ שֶׁהוּא בִּידָה, אוֹ לְחִצְרָה; שֶׁהֵפֵל בִּידָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. "וְשִׁלְחָהּ" – שִׁיגִיעָה עֲנָן הַגֵּט שֶׁהוּא מְשֻׁלַּח אוֹתָהּ, לֹא שִׁישְׁלַח עֲצָמוֹ מִמֶּנָּה.

ד. בִּיצֵד? כָּתַב לָהּ: 'הָרִי אֶת מִשְׁלַחַת', 'הָרִי אֶת מִגְרֶשֶׁת', 'הָרִי אֶת לְעֶצְמָךְ', 'הָרִי אֶת מִתְּרַת לְכָל אָדָם', וְכָל פִּיּוּצָא בָּזֶה הָעֲנָן – הָרִי זֶה מִגְרֶשֶׁת; וְגוֹפּוֹ שֶׁל גֵּט: 'הָרִי אֶת מִתְּרַת לְכָל אָדָם'. אֲבָל אִם כָּתַב לָהּ: 'אִינִי בַּעֲלִיד', 'אִינִי אֲרוּסִיד', 'אִינִי אִישׁ' – אֵין זֶה גֵּט, שְׁנֵאמַר: "וְשִׁלְחָהּ", וְלֹא שִׁישְׁלַח עֲצָמוֹ מִמֶּנָּה. וְכֵן הַכּוֹתֵב לֹאֲשֶׁתּוֹ: 'הָרִי אֶת בֵּת חוֹרִין' – אִינוּ גֵּט.

ה. זֶה שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה "וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ", אֵין עֲנָנוֹ שֶׁלֹּא יִגְמְרוּ גְרוּשִׁיהָ עַד שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתוֹ; אֶלָּא מִשִּׁיגִיעַ הַגֵּט לִידָה, גְּמָרוּ גְרוּשִׁיהָ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין הִיא בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. שֶׁלֹּא נֵאמַר "וְשִׁלְחָהּ" אֶלָּא שֶׁאִם גֵּרֶשׁ וְלֹא הוֹצִיָּאה מִבֵּיתוֹ,

הגט, שאין חותמין אלא זה בפני זה; ואם חתמו זה שלא בפני זה, הרי זה גט פסול. וכן תקנו חכמים שיכתב זמן בגט ומקום כתיבתו, כשאר השטרות - שמה תהיה אשתו קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו [בעודה נשואה לו], ויכתב לה גט אחר הזנות ויתן לה, ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר קדם הזנות נתגרשתי; לפיכך תקנו זמן בגטין.

כה. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן [תאריך], או שהיה [תאריך] מקדם [מזמן הכתיבה], או מאחר [מזמן הכתיבה], או שנכתב ביום ונתחם בלילה שלאחריו אף על פי שעוסקין באותו ענין, או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד - כל אלו פסולים, עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו.

כו. חתם ממנו הזמן ונתנו לה, או שלא כתב שם היום אלא 'בשבת' [שבוע] ראשונה או שניה מחדש פלוני, או 'בחדש פלוני', או 'בשנה פלונית' ולא הזכיר החדש, אפלו כתב 'בשבוע' [שמיטה] פלוני - כשר; וכן אם כתב בו: 'היום גרשתי' - כשר, שמשמעו היום הזה שיעצא בו הגט.

כז. וכן תקנו שיהיו מזוני בגטין למלכות אותו הזמן, משום שלום מלכות. כתב למלכות שאינה מלכות אותה המדינה, או לבנין הבית, או לחרפן הבית - אם דרך אותו מקום למנות בו, הרי זה כשר; ואם אין דרך למנות בו, הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגטין, או ליצירה [לבריאה] או למלכות אלפסנדרוס מקרון, שהוא מנן שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות, הרי זה כשר.

כח. האומר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי', ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל והצרכו לכתב לה גט אחר כשר אחר כמה שנים, כמו שיתבאר - הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה, לא הזמן שאמר להן הבעל בו 'כתבו' ולא אותו המקום. כיצד? היו בירושלים כשאמר להן, והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד ניסן ויהי הן בלוד - כותבין זמן הגט מניסן ובלוד, ששם נכתב הגט, כשאר השטרות.

יום שישי כ"ב טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פ"ק ב

א. זה שנאמר בתורה 'וכתב לה ספר פרידת ונתן בידה' - אחד הכותב בידו, או שאמר לאחר לכתב לו, ואחד הנותן בידו, או שאמר לאחר לתן לה; לא נאמר 'וכתב', אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב; 'ונתן', שלא תקח מעצמה.

ב. אמר לשנים: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לה, והן הן שלוחי ויהן הן עדי ויהם שלוחי הגט והם גם החתומים עליו ועידי המסירה שלו; וכן אם אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', ואמר לעדים לחתם - כותבין וחותמין ונותנין לו, והוא מגרש בו בכל עת שירצה.

ג. וכותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו, והוא שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מבידי ויודעין שזה

טו. תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט - שמה יתן לה הגט בפני שנים וזמיתו, ונמצא הגט שבגדה כחרש מחרשי האדמה, שהרי אין בו עדים; לפיכך תקנו שיעידו מתוכו. ואף על פי שהעדים בתוכו, נותנו לה בפני שנים, בין בפני אותן החותמין עליו, בין בפני שנים אחרים - שעקר הגרושין בעדי מסירה [שמעידים על מסירת הגט].

טז. חתמו בו שנים, ועבר ונתנו לה בינו לבניה [ללא עדים], או שנמצאו עדי מסירה פסולים - הרי זה כשר, הואיל ועדים שבו כשרין, והרי הגט יוצא מתחת ידה; ויש מי שהורה מן הגאונים שהוא פסול.

יז. העידו מתוכו פסולים [חתומים עדים פסולים], אפלו אחד פסול ואחד כשר, ונתנו לה בפני שני עדים כשרין - הרי זה פסול, שנמצא כמזג מתוכו [כאילו זייף חתימת העדים]. **יח.** הרחיק את העדים מן הכתב [משורה האחרונה של גט] מלא שתי שיטין [שורות] - פסול; וכמה ירחיק את העדים מן הכתב? פחות מכדי שתי שיטין, כדי שיהיו נקראין עמו [שהיה ניכר שחתומים על הכתוב בו]. כמה דברים אמורים? כשהיה הגט יוצא מתחת ידה, ולא היו שם עדי מסירה; אבל אם מסרו לה בעדים - אף על פי שהן מרחקין הרבה, ואין נקראין עמו, ואף על פי שאין חתום עליו עד כלל - הרי זה כשר, שעקר הגרושין בעדי מסירה.

יט. העדים שנותנין הגט בפניהם צריכין לקרותו, ואחר כך יתנו לה; ואם נתנו לה בפניהם תחלה, חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה. קראוהו והוא ביד הבעל או ביד שלוחו והתירוהו לו, ויתור הוא והכניסו לתוך ידו ונתנו לה - חוזרין וקוראין אותו.

כ. לא קראוהו אלא בטלתו וזרקתו לים או לאש, הרי זו מגרשת - הואיל וקראוהו תחלה, אין חוששין לו שהתליפו; ולא עוד אלא אפלו אמר הבעל: 'שטר אחר היה, ולא היה הגט שקראתם' - אינו נאמן, והרי היא מגרשת.

כא. הרי שלא קראו הגט בתחלה, ונתן לה גט בפניהם, זרקתו לאור או לים - אף על פי שהבעל אומר 'גט כשר היה', הרי זו ספק מגרשת.

כב. זרק לה הגט לחצרה לבין החבית בפני עדים, ובקשו [חיפשו] ומצאו מזוזה או שטר אחר - אין חוששין לה [אינה מגורשת], שזה שנמצא הוא שטר; נמצאו שם שמים שלש מזוזות או שטרות - חוששין שמה גט שטרק גרוהו עכברים, והרי זו ספק מגרשת.

כג. העדים שחותמין על הגט, צריכין להיותם יודעין לקרות ולחתם. אם אינן יודעין לקרות, קוראין בפניהם והן חותמין - והוא שפירי לשון הגט; ואם אינן יודעים לחתם - רושמין להן [צורת האותיות על] הנזיר ברק וכיוצא בו מדבר שאין רשומו מתקיים, והן כותבין על הרשם. ואין עושין בן בשאר שטרות - קל הוא שהקלו בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, הואיל וחתומת העדים בגט מדבריהן, כמו שבארנו.

כד. אף על פי שחתומת העדים בגט מדבריהן, התקינה שיהיו העדים מפרשין שמתיהן בגט. וכן התקינה בעדי

המלך, אפלו על עסקי ממון, והמפרש בים, והיוצא בשיירה, ואמר 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויחתמו ויתנו לה, שהדבר ידוע שלא נתפון זה אלא לכתב ולתן לה.

יג. בריא שאמר: 'כתבו גט לאשתי', וכתבו ונתנו לה, והרג עצמו מיד, כגון שהשליף עצמו מן הגג, או הפיל עצמו לים - הרי זה גט כשר; עלה לגג ודחתה הרוח ומת - אינו גט; ספק הפיל עצמו, ספק דחתה הרוח - הרי זה גט, עד שיודע לך בודאי שהרוח דחתה. וכן מי שהיה משלף בבור ואמר: 'כל השומע קולי יכתב גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויתנו; והוא שידעו אותו [יכירוהו שהוא בעלה]. ואף על פי שהעלוהו ולא הכירוהו - הרי זה כשר; שזה פשע הסכנה הוא, שכותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין. וכן מי שגפלו בו מכות רעות שאי אפשר שיחיה מהן, אפלו נשחט בו רב שני הסימנין [קנה ושוט], ורמז ואמר: 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויתנו; שהרי עתה חי הוא, אף על פי שסופו למות. יד. מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו, ואמר כשהתחיל בו החלי: 'כתבו גט לאשתי' - לא אמר כלום, מפני שאין דעתו נכונה ומישבת. וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוס; ואם לא הגיע, הרי זה ספק.

טו. אמר כשהוא בריא: 'כתבו גט ונתנו לאשתי', ואחר כך נבעת [חלה] - ממתינין עד שיכריא, וכותבין ונותנין לה, ואין צריך לחזר ולהפליף בו אחר שהכריא; ואם כתבו ונתנו קודם שיכריא, הרי זה פסול.

טז. מי שנשתתק [נחלם] והרי דעתו נכונה, אמרו לו: 'נכתב גט לאשתי? והרפין בראשו' - בודקין אותו שלשה פעמים בסריגין: אם אמר על לאו 'לאו', ועל הן 'הן' - הרי אלו יכתבו ויתנו; וצריכין לבדקו יפה יפה, שמא נטרפה דעתו. וכן אם כתב בידו: 'כתבו ונתנו גט לאשתי' - הרי אלו כותבין ונותנין לה, אם היתה דעתו מישבת עליו; שאין דין מי שנשתתק כדין החרש.

יז. מי שנשא כשהוא פקח ונתתורש, ואין צריך לומר נשתטה - אינו מוציא לעולם עד שיכריא; ואין סומכין על רמיית החרש ולא על כתבו, אף על פי שדעתו נכונה ומישבת. אבל אם נשא כשהוא חרש, מגרש ברמיזה - שאין קדושי קדושין מן התורה, כמו שבארנו, וכשם שפוגם ברמיזה, כך מוציא ברמיזה.

יח. המקדש קטנה על ידי אביה [נתן קידושה לאביה], וגרשה כשהיא קטנה - אביה מקבל את גטה; ומשיגיע הגט ליד האב, נתגרשה. גרשה כשהיא נערה - אם הגיע הגט לידה או ליד אביה, נתגרשה. ואין נערה מארשה עושה שליח לקבל גטה מיד בעלה בחיי אביה; אבל האב עושה שליח לקבל הגט לבתו המארשת, בין קטנה בין נערה.

יט. קדשה אביה כשהיא קטנה ומת - אם מבחנת בין גטה לדבר אחר, הרי זו מתגרשת משיגיע הגט לידה. ואם לאו, אינה מתגרשת עד שתבחין; ואם גרשה, אינה מתגרשת.

כ. מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר 'רוצה אני', ויכתב הגט והוא גט כשר. וכן אם

הוא פלוני ואשתו היא פלונית. ואם היו באותו מקום שנים ששמותיהן שונים ושמות נשותיהן שונים - אין מגרש אחד מהן אלא במצמד חבירו; שמא יכתב גט ויוליכו לאשת חבירו ויגרשנה עליו.

ד. ובשעת הסכנה [כגון שהבעל נוטה למות] - כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין. והאשה נותנת שכר הסופר בכל מקום.

ה. וצריך שיאמר הבעל עצמו לסופר: 'כתב', ולעדים: 'חתמו'. הרי שאמרו לו בית דין או שנים: 'נכתב גט לאשתי? ואמר להם: 'כתבו', וכתבו הן עצמן וחתמו בו, הרי זה כשר; אבל אם אמרו הן לסופר וכתב ולעדים וחתמו - אף על פי שחזרו ונתנוהו לבעל, וחזר ונתן גט זה לאשתו בפני עדים - הרי זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא אמר לו הבעל לכתבו.

ו. אמר לשנים או לשלשה: 'אמרו לסופר ויכתב גט לאשתי, ואמרו לעדים ויחתמו' ואמרו לסופר וכתב, ולעדים וחתמו, או שאמר לשנים: 'אמרו לסופר ויכתב גט לאשתי, ואתם חתמו' - הרי זה גט פסול; ומתלשבין בדבר זה הרבה, מפני שהוא קרוב להיות גט בטל.

ז. ומה בין פסול לבטל? שכל מקום שנאמר בכתב זה בגט שהוא 'בטל', הוא בטל מן התורה; וכל מקום שנאמר 'פסול', הוא פסול מדברי סופרים.

ח. הבעל שהביא גט בידו חתום, ואמר: 'נתנו גט זה לאשתי' - הרי אלו יתנו לה. אמר לאחרים לכתב גט ולחתום בו ולתנו לאשתו, וכתבו וחתמו ונתנו לה, ונמצא הגט בטל או פסול - הרי אלו כותבין אחר, אפלו מאה, עד שיגיע לידה גט כשר. ט. אמר להם הבעל: 'כתבו וחתמו ונתנו לשליח להוליך לה', וכתבו וחתמו ונתנו לשליח, ונמצא הגט בטל - אין כותבין אחר עד שימלכו בבעל; שהרי לא עשה אותן שלוחין לגרושין [אלא למוסרו לשליח], ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה אחר, והרי כתבו ונתנו. לפיכך לא יכתבו אחר; ואם כתבו גט אחר כשר, ונתנוהו לשליח, ונתנו לה - הרי זו ספק מגרשת.

י. האומר לשנים או ליתר על שנים: 'כתבו גט ונתנו לאשתי', 'גרשה', 'שלחה', 'שקחה', 'תרכיה' [גרשה], 'כתבו אגרת ונתנו לה' - הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה. אמר להם: 'פטרונה', 'פרנסיה', 'עשו לה פדת', 'עשו לה בנימוס', 'עשו לה פראוי' - לא אמר כלום; ואם כתבו גט ונתנו לה, הרי זה בטל.

יא. אמר להם: 'הוציאוה', 'עזבוה', 'התירוה', 'הניחוה', 'העילוה' - הרי זה ספק אם משמע מלות אלו הגרושין, או דבר אחר. לפיכך אין כותבין לה; ואם כתבו גט ונתנו לה, הרי זו ספק מגרשת.

יב. האומר: 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לבעל בידו, ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם לתן לה; ואם נתנו לה, אינו גט. במה דברים אמורים? בכריא; אבל המספן, והוא אדם שקפץ עליו החלי במהרה והכביד חליו מיד, והיוצא בקולר [בשלשלת בצווארו] להתדיין לפני

אֲגַרְשָׁנָה בּוֹ, וְנִכְתָּב, וְנִשְׁאַה, וְגִרְשָׁה בּוֹ - אֵינוֹ גֵּט, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּת גְּרוּשִׁין מִמֶּנּוּ כְּשֶׁנִּכְתַּב גֵּט זֶה, וְנִמְצָא כְּנִכְתָּב שֶׁלֹּא לְשֵׁם גְּרוּשִׁין. אָכֵל אָמַר לוֹ: 'כֹּתֵב אוֹתוֹ לְאֻרִּסְתִּי, לְכִשְׁאֲשָׁאָהּ אֲגַרְשָׁנָה בּוֹ, וְכִנְסָה, וְגִרְשָׁה בּוֹ - כְּשֹׁר. כְּתִיבוּ לִיכְתּוּתוֹ, וְאַחֵר שִׁיכְתְּבָה גִרְשָׁה בּוֹ - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין, הוֹאִיל וְאֵינָה אִשָּׁה גְּמוּרָה כְּשֶׁנִּכְתְּבוּ.

ז. מִפְּנֵי תַקְנַת סוֹפֵר [להקל מעליו, שיהיו בידו גיטין מוכנים], הִתִּירוּ חֲכָמִים לְסוֹפֵר שִׁיכְתֹּב טַפְסֵי גִטִּין [הנוסח הכללי], וַיִּנָּיֵת [ישראל חלק] מְקוֹם הָאִישׁ, וּמְקוֹם הָאִשָּׁה, וּמְקוֹם הַזֵּמֶן, וּמְקוֹם 'הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם' - עַד שִׁיכְתְּבֵם לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגִרָשׁ וְלִשְׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרֶשֶׁת, וְכֵן יִחְתְּמוּ הָעֲדִים לְשֵׁמוֹ וּלְשִׁמָּה.

ח. סוֹפֵר שִׁכְתֹּב הֵגֵט לְשֵׁמוֹ וּלְשִׁמָּה כְּהִלְכָתוֹ, וְחִתְּמוּ הָעֲדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה - הוֹאִיל וּמִסְרָו לָהּ בְּעֵדִים, הָרִי זֶה פְסוּל [מדרבנן], שֶׁאֵין הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל הֵגֵט אֲלָא מִפְּנֵי תַקְנוֹן הָעוֹלָם [שלא תישאר עגונה]. וְיֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שֶׁאִם חִתְּמוּ הָעֲדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, הוֹאִיל וְהוּא כְּמִזְיָף מִתּוֹכוֹ, הָרִי זֶה גֵּט בָּטֵל; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מֵעֲדָיו פְסוּל, אוֹ שֶׁהָיָה עַד אֶחָד בְּלִבְדּוֹ כְּשֹׁר - אֵף עַל פִּי שְׁנַמְסֵר בְּעֵדִים, הָרִי זֶה בָּטֵל. וְלֹא יִרְאֶה לִי דְבָר זֶה; אֲלָא כְּמִזְיָף, לֹא מִזְיָף וְדַאי, וְהוֹאִיל וְנִמְסֵר בְּעֵדִים כְּשָׂרִים, הָרִי זֶה פְסוּל מִדְּבָרֵיהֶם.

ט. הַמְּבִיא גֵּט [בשליחות הבעל], וְאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאוֹ - אִם אָבֵד מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַשְׂרִירוֹת מְצוּיֹת, אָפְלוּ מִצָּאוֹ לְאַחֵר זְמַן מִרְבָּה - הָרִי זֶה בְּחֻקָּת שֶׁהֵגֵט שֶׁאָבֵד מִמֶּנּוּ הוּא הֵגֵט הַנִּמְצָא, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ. אָבֵד בְּמָקוֹם שֶׁהַשְׂרִירוֹת מְצוּיֹת - אִם מִצָּאוֹ מִיָּד, וְעֵדִין לֹא שָׁהָ שֶׁם אָדָם מִן הַעוֹבְרִין, אוֹ שֶׁמִּצָּאוֹ בְּכָלִי שֶׁהֵנִיחוֹ בּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ טְבִיעוֹת עֵצִין [הכרת הגט במראהו] בְּאֶרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ שֶׁל גֵּט כְּשִׁיהִיָּה כְרוּף [קשור] - הָרִי הוּא בְּחֻקָּתוֹ, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ.

י. הַחֹזֵק בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם אִישׁ אַחֵר שֶׁשָּׂמוּ כְּשֵׁם שְׁבִגֵט - חוֹשֵׁשִׁין שְׂמָא גֵּט זֶה הַנִּמְצָא שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ הָאֲחֵר הוּא, הוֹאִיל וְעֵבֶר אָדָם שֵׁם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָ; וְאִם נִתְגַּרְשָׁה בּוֹ, הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרִשָּׁת. אָכֵל אִם לֹא עֵבֶר אָדָם שֵׁם - הָרִי זֶה בְּחֻקָּתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִזְקוּ שֵׁם שְׁנַיִם שֶׁשְׂמוֹתֵיהֶן שְׁוִין. יא. הָיָה לְעֵדִים בִּגֵּט סִמֵּן מִבֶּהֱקָ - כְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ: 'נִקְבֵּי יֵשׁ בּוֹ בְּצֵד אוֹת פְּלוֹנִית', אוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'מְעוֹלָם לֹא חִתְּמֵנוּ עַל גֵּט אַחֵר שֵׁשׁ בּוֹ שְׂמוֹת כְּשְׂמוֹת אֲלוֹי' - הָרִי זֶה בְּחֻקָּתוֹ, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ; וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאוֹ אַחֵר זְמַן מִרְבָּה, וּבְמָקוֹם שֶׁהַשְׂרִירוֹת מְצוּיֹת, וְהִזְקוּ שֵׁם שְׁנַיִם שֶׁשְׂמוֹתֵיהֶן שְׁוִין.

יב. שְׁנַיִם שֶׁשָּׁלְחוּ שְׁנֵי גִטִּין וְנִתְעַרְבוּ - נִתְחַנֵּן שְׁנֵיהֶן לִזּוֹ וְשְׁנֵיהֶן לִזּוֹ בְּעֵדֵי מִסִּירָה; לִפְיָכֵף אִם אָבֵד אֶחָד מֵהֶן, הָרִי הַשְּׁנִי בָטֵל.

יג. מִי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁנֵי שְׂמוֹת, וְכֵן אִשָּׁה שֵׁשׁ לָהּ שְׁנֵי שְׂמוֹת - כְּשֶׁמִּגְרֵשׁ כּוֹתֵב שְׂמָהּ וּשְׂמוֹ שֶׁהָיָה לוֹ רִגְלִין בּוֹ וְיֹדְעִין בּוֹ בִּיְתֵר, וְאָמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֵׁשׁ לוֹ, גִּרְשָׁה אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שֵׁם שֵׁשׁ לָהּ'; וְאִם כָּתֵב חֲתִיכָתוֹ וְחִיכָתָהּ [שם לזווי שלו ושלח], כְּשֹׁר.

יד. כָּתֵב הַשֵּׁם שֶׁאֵינָן יֹדְעִין בּוֹ בִּיְתֵר, וְכָתֵב 'כָּל שֵׁם שֵׁשׁ לוֹ' - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין. שְׁנָה שָׂמוֹ אוֹ שְׂמָה, וְשֵׁם עִירוֹ

הַכּוֹהֵן גּוֹיִים וְאָמְרוּ לוֹ: 'עֲשֵׂה מַה שִׁישְׁרָאֵל אוֹמְרִין לָךְ', וְלִחְצוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל בֶּיַד הַגּוֹיִים עַד שֶׁגִּרְשׁ - הָרִי זֶה כְּשֹׁר; וְאִם הַגּוֹיִים מַעֲצֵמִין אֲנָסוּהוּ עַד שֶׁכָּתֵב - הוֹאִיל וְהָיָה נִתָּן שִׁיכְתֹּב, הָרִי זֶה גֵּט פְסוּל. וְלָמָּה לֹא בָטֵל גֵּט זֶה, שֶׁהָרִי הוּא אָנוּס, בֵּין בֶּיַד גּוֹיִים בֵּין בֶּיַד יִשְׂרָאֵל? שֶׁאֵין אוֹמְרִין 'אָנוּס' אֲלָא לְמִי שֶׁנִּלְחֵץ וְנִדְחַק לַעֲשׂוֹת דְּבָר שֶׁאֵינוֹ חָיֵב מִן הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹתוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁהָכָה עַד שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן; אָכֵל מִי שֶׁתְּקַפּוּ יִצְרוֹ הָרַע לְכַשֵּׁל מִצָּוָה אוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבָרָה, וְהָכָה עַד שֶׁעֲשָׂה דְבָר שֶׁחָיֵב לַעֲשׂוֹתוֹ, אוֹ עַד שֶׁנִּתְרַחַק מִדְּבָר שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹתוֹ - אֵין זֶה אָנוּס מִמֶּנּוּ, אֲלָא הוּא אָנוּס עֲצָמוֹ בְּדַעְתּוֹ הָרַעָה. לִפְיָכֵף זֶה שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְגִרְשׁ, מֵאַחֵר שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהִיּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵה הוּא לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת וְלִהְתְּרַחֵק מִן הָעֲבֵרוֹת, וְיִצְרוֹ הוּא שֶׁתְּקַפּוּ, וְכִינֵן שֶׁהָכָה עַד שֶׁתִּשָּׁשׁ יִצְרוֹ וְאָמַר 'רוֹצֵה אֲנִי' - כְּכֹר גִּרְשׁ לְרִצּוֹנוֹ. לֹא הָיָה הַדִּין נִתָּן שְׂכּוּפִין אוֹתוֹ לְגִרְשׁ, וְטַעַם בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהָיָה הִדְיוּטוֹת, וְאָנְסוּהוּ עַד שֶׁגִּרְשׁ - הָרִי זֶה גֵּט פְסוּל; הוֹאִיל וְיִשְׂרָאֵל אֲנָסוּהוּ, יִגְמַר וְיִגְרֵשׁ. וְאִם הַגּוֹיִים אֲנָסוּהוּ לְגִרְשׁ שֶׁלֹּא בְּדִין - אֵינוֹ גֵּט; אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר בְּגוֹיִים 'רוֹצֵה אֲנִי', וְאָמַר לְיִשְׂרָאֵל 'כְּתִיבוּ וְחִתְּמוּ' - הוֹאִיל וְאֵין הַדִּין מִחִיבֵו לְהוֹצִיא וְהַגּוֹיִים אֲנָסוּהוּ, אֵינוֹ גֵּט.

יום שבת קודש כ"ג טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק ג

א. כָּל גֵּט שֶׁנִּכְתָּב שֶׁלֹּא לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגִרָשׁ וְלִשְׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרֶשֶׁת - אֵינוֹ גֵּט. בִּיעֵד? סוֹפֵר שִׁכְתֹּב גֵּט לְלֵמֵד [תלמידיו] אוֹ לְהִתְלַמֵּד [בעצמו], וְכֹא הִבְעֵל וּמִצָּא שֵׁם שֶׁנִּכְתָּב בִּגֵּט זֶה כְּשֵׁמוֹ, וְשֵׁם הָאִשָּׁה כְּשֵׁם אִשְׁתּוֹ, וְשֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם עִירוֹ, וְנִטְלוּ וְגִרְשׁ בּוֹ - אֵינוֹ גֵּט.

ב. יֵתֵר עַל זֶה: כָּתֵב לְגִרְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמִצָּאוֹ כֵּן עִירוֹ וְאָמַר לוֹ: 'שְׂמִי כְּשִׁמְךָ, וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ', וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְגִרְשׁ בּוֹ - אֵינוֹ גֵּט, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְתָּב לְשֵׁם גְּרוּשִׁין.

ג. יֵתֵר עַל זֶה: מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁשְׂמוֹתֵיהֶן שְׁוִין, וְכָתֵב לְגִרְשׁ אֶת הַגְּדוּלָּה, וְנִמְלֵךְ וְגִרְשׁ בּוֹ אֶת הַקְּטָנָה - אֵינוֹ גֵּט; אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְתָּב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגִרָשׁ, לֹא נִכְתָּב לְשֵׁם זֶה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה בּוֹ.

ד. יֵתֵר עַל כֵּן: אָמַר לְסוֹפֵר: 'כָּתֵב, וְאִיזוֹ שֶׁאֲרָצָה אֲגַרֵּשׁ בּוֹ, וְכָתֵב הַסּוֹפֵר עַל דַּעַת זֶה, וְגִרְשׁ בּוֹ אַחַת מֵהֶן - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין. וְכָל גֵּט שֶׁכְּתִיבוּ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה - אֵף עַל פִּי שֶׁהָעִיר עָלָיו [על אותיות הגט] קוֹלָמוּס [קנה עם דיו] לְשִׁמָּה, אֵינוֹ גֵּט.

ה. מִי שֶׁכָּתֵב גֵּט לְגִרְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְנִמְלֵךְ וְלֹא גִרְשָׁה, וְנִתְיַחַד עִמָּה אַחֵר שֶׁכְּתִיבוּ לָהּ - לֹא יִגְרֹשָׁנָה בְּאוֹתוֹ הַגֵּט פַּעַם אַחֶרֶת כְּשִׁירְצָהּ לְגִרְשָׁה. וְאִם גִּרְשָׁה בְּאוֹתוֹ הַגֵּט הַשֵּׁנִי - הָרִי זֶה מִגְרִשָּׁת, וְתִנָּשֵׂא בּוֹ לְכַתְּחָלָה; שֶׁהָרִי נִכְתָּב לְשִׁמָּה, וְהָרִי נָתַן לָהּ עֵתָה בְּעֵדִים כְּהִלְכָתוֹ. וְלָמָּה לֹא יִגְרֹשׁ בּוֹ לְכַתְּחָלָה? גְּזָרָה, שֶׁמָּא יֵאמְרוּ גִּטָּה קֹדֶם לְכִנְיָה [שנתגרשה ואח"כ ילדה ממנו ילדים].

ו. אָמַר לְסוֹפֵר: 'כָּתֵב גֵּט לְפְלוֹנִית, וְהָיָה עִמִּי, לְכִשְׁאֲשָׁאָהּ

שהוא מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן, ומקום 'הרי את מתרת לכל אדם', וכתבם הפקח הגדול הישראלי לשמה - הרי זה גט כשר.

יח. מתר להניח חרש שוטה וקטן לכתב טפס הגט לכתחלה, והוא שיהיה גדול עומד על גבן. אבל הגוי והעבד אין כותבין הטפס לכתחלה, ואפלו ישראל על גבן; שלא התירו לכתב טפסי גטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת סופר, כמו שבארנו.

יט. הפותב גט בשבת או ביום הפורים בשגגה ונתנו לה - הרי זו מגרשת. כתבו וחתמו בו ביום טוב בידו ונתנוהו לה - אינה מגרשת, שהרי העדים פסולין מן התורה; כתבו ביום טוב בידו, ונמסר לה בפני עדים כשרים ביום טוב - הרי זה פסול.

או שם עירה - אף על פי שכתב 'וכל שם שיש לו וכל שם שיש לה' - אינו גט.

טו. הפל כשרין לכתב את הגט, חוץ מחמשה - גוי, ועבד, וחרש, ושוטה, וקטן; אפלו האשה עצמה כותבת את הגט שלה. ישראל שנשמתד לעבודה זרה, או שהוא מחלל שבת בפריסא - הרי הוא כגוי לכל דבריו.

טז. ולמה אין כותבין אלו החמשה? מפני שצריך הפותב לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, והגוי - על דעת עצמו הוא כותב; וחרש שוטה וקטן - אינן בגי דעת; והעבד - אינו בתורת גטין וקדושין, ולפיכך הוא פסול כגוי לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו - אינו גט, אף על פי שחתמו בו כשרים ונמסר לה כשרים. יז. כתב אחד מן החמשה טפס הגט, והניח מקום התרה,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז-כ"ג טבת ה'תש"ע

יום ראשון י"ז טבת ה'תש"ע

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו פוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שני י"ח טבת ה'תש"ע

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו פוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שלישי י"ט טבת ה'תש"ע

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו פוללת כל-דיני טמאת מת.

יום רביעי כ' טבת ה'תש"ע

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם,

והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הבגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הנזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — כל-אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפירשת "ויהי ביום השמיני" ובפירשת "אשה כי תזריע" ובפירשת "זאת תהיה" ובפירשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנתחדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אף אם נזדמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות טמאת נדה ונזבה וטמאת יולדת, ובמסכת פרות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב ונזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום חמישי-שבת קודש כ"א-כ"ג טבת ה'תש"ע – עה

מתוך מהדורת "משנה תורה השלם" – חזק

ההסגר — גלות, כלומר: תגלחת (מסביב) הנתק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וזולת זה מפרטי דיניה ואיכות טמאתה.

יום שישי כ"ב טבת ה'תש"ע

מצות עשה צט.

המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-דיניה.

יום שבת קודש כ"ג טבת ה'תש"ע

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפורים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עדיות. וכבר פרשנו אנו סדר זה כלו, כלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

יום חמישי כ"א טבת ה'תש"ע

מצות עשה קא.

המצוה הק"א — הצווי שנוצטוינו להיות אדם מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) טמא [מטמא]. ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת אדם: מה ממנה טמא ומה ממנה טהור, מה ממנה צריך הסגר (שבעת ימים), ומה שאינו צריך, ומה שצריך עם

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפתקא שלו עם המחאה המצורפת, שנמסרה לקופת חשארין אחת המעלות הכי נעלות בענין הצדקה, ובמילא ימשיך לו ולב"ב שיחיו תוספת ברכה והצלחה, מרום המעלות עד למטה מעשרה טפחים בגשמיות, וכמבואר באגה"ק.

ועלי להוסיף עפ"י המבואר בהנ"ל, שאף שכל אחד מחוייב בכל המצות - הנה יש לו מצוה אחת שצריך להיות זהיר בה טפי, וע"פ רוב הנה רואים בהנהגת ההשגחה פרטית באיזה מקצוע הוא, וכיון אשר, לע"ע, איננו עשיר ברכוש גשמי, הרי, אע"פ שע"פ המבואר באגה"ק, בדורנו מצוה להרבות בצדקה, אבל נראה שלא זהו השער שלו ומצוה שיהי זהיר בה טפי, משא"כ בכח השפעתו על הזולת ובמרץ המתאים - יש לו כשרון בגלוי ובהווה. לכן פלא שמתקבל פתקא ממנו בהנוגע לענין צדקה, ואין מזכיר דבר ע"ד השפעתו על הזולת, על הסביבה, ועל ב"ב בהנ"ל, וגם אינו מזכיר מאומה בהנוגע לשיעוריו בתורת הנגלה ובתורת החסידות, ובודאי ימלא עדכ"ז בהזדמנות הכי קרובה.

כיון שכמה מאנ"ש הנהגתם הוא ע"ד הנ"ל, הרי ברשותו לפרסם תוכן הענין שבמכתבי זה, כי קשה הכתיבה לכאנ"א בפרט, ומכמה טעמים. ויה"ר שיעשה זה במרץ המתאים, ויהי ג"כ תחלת ההזזה בענין השפעתו על הזולת באופן כזה. וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכה לפרנסה בהרחבה ומתוך הרחבת הדעת המחכה לבשו"ט.

שמואל-א ד ח-יז

ח אוי לָנוּ מִי יִצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמְּכִים
 אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מִכָּה בַּמִּדְבָּר: ט הַתְּחֻזָּקוּ וְהָיוּ לְאֲנָשִׁים פְּלִשְׁתִּים פֶּן תַּעֲבְדוּ
 לַעֲבָרִים כַּאֲשֶׁר עָבְדוּ לָכֶם וְהִיִּיתֶם לְאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם: י וַיִּלַּחֲמוּ פְּלִשְׁתִּים
 וַיִּנָּגַף יִשְׂרָאֵל וַיָּנֹסוּ אִישׁ לְאֹהֲלָיו וַתְּהִי הַמִּכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל
 שְׁלִשִּׁים אָלֶף רִגְלִי: יא וַאֲרוֹן אֱלֹהִים נִלְקַח וּשְׁנֵי בְנֵי־עֲלִי מָתוּ חֲפָנִי וּפִינָחָם:
 יב וַיֵּרֶץ אִישׁ־בְּנִימָן מִהַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא שָׁלָה בְּיוֹם הַהוּא וּמַדִּיּו קָרְעִים וְאֲדָמָה
 עַל־רָאשָׁיו: יג וַיָּבֹאוּ וְהִנֵּה עָלִי יֹשֵׁב עַל־הַכֶּסֶּא יָךְ (יד קרי) דֶּרֶךְ מִצְפָּה כִּי־הָיָה
 לְבֹן חֹרֵד עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בְּעִיר וַתִּזְעַק כָּל־הָעִיר:
 יד וַיִּשְׁמַע עָלִי אֶת־קוֹל הַצִּעָקָה וַיֹּאמֶר מָה קוֹל הַהֶמְזֶן הַזֶּה וְהָאִישׁ מָהָר וַיָּבֹא
 וַיַּגֵּד לְעָלִי: טו וְעָלִי בֶן־תַּשְׁעִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא יָכוֹל לִרְאוֹת:
 טז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל־עָלִי אֲנֹכִי הֵבֵא מִן־הַמַּעֲרָכָה וְאֲנִי מִן־הַמַּעֲרָכָה נִסְתִּי
 הַיּוֹם וַיֹּאמֶר מָה־הָיָה הַדָּבָר בְּנִי: יז וַיַּעַן הַמַּבְשָׁר וַיֹּאמֶר גַּם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
 פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִגֹּפֶה גְדוֹלָה הָיְתָה בָּעָם וְגַם־שְׁנֵי בָנֶיךָ מָתוּ חֲפָנִי וּפִינָחָם
 וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקַחְתָּה:פ

רש"י

(ח) בכל מכה במדבר. על ים סוף. ויונתן תרגם: ולעמיה עבד פרישן במדברא. ובספרי שנינו: שהפרשה הזו עירוב דברים, מי שאמר זה לא אמר זה, כשרין שבהם אמרו: מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה, והרשעים אמרו:

מצודת דוד

(ח) במדבר. על ים סוף שהוא במדבר: (ט) התחזקו. אמרו אלו לאלו אתם פלשתים התחזקו: והיו לאנשים. רצה לומר לגבורים ואמיצי הלב: והייתם. רצה לומר: אבל אם תהיו לאנשים, אז תוכלו על כל פנים להלחם בהם, לבלי היות מנוצחים לעבוד אותם, ותהיו על כל פנים דומה להם בדבר הנצחון: (יב) ומדיו קרועים. דרך צער ואבלות: (יג) ויבא. רצה לומר: בעת בואו לשילה, ישב עלי על הכסא וכו': יד דרך מצפה. אצל מקום דרך ההולך למקום המלחמה, והיה מצפה ומייחל לשמוע מה מהמלחמה, כי היה לבו חרד על הליכת הארון: והאיש בא. מדרך אחר בא להגיד בהעיר: ותזעק. זעקת שבר ויללה: (טז) מה היה הדבר. מה נעשה בהמלחמה: (יז) וגם מגפה. כי הפלשתים רדפו אחריהם והכוסו:

מצודת ציון

(ח) האדירים האלה. בכל המקרא הזה אמר בלשון רבים, לפי שאמר 'האלהים' שכתוב בכל מקום בלשון רבים, לזה אמר הכל בלשון רבים: (ט) לאנשים. רצה לומר גבורים ואמיצי לב: (י) רגלי. הולכי רגל, לא רוכבי סוסים: (יב) ומדיו. ומלבושיו, כמו (לקמן יז לח): וילבש וגו' מדיו: ואדמה. עפר: (יג) יד. מקום: מצפה. ענין תוחלת ותקוה, כמו (מיכה ז ז): ואני בה' אצפה: (יד) ההמון. העם הרב: (טו) קמה. רצה לומר כל אחת קמה, כי בעת הראות, דרך העין להתנענע, ושל עלי קמה ועמדה, כי לא ראה עוד: (טז) נסת. ברחתי: (יז) המבשר. כל המספר חדשות בין טוב בין רע, נקרא מבשר:

דברי הימים ב כד א-ו

כד א בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יָאֵשׁ בְּמֶלְכוֹ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ
צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע: ב וַיַּעַשׂ יוֹאָשׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יְמָיו יְהוֹדֶעַ הַכֹּהֵן:
ג וַיִּשְׁאֲלֵהוּ יְהוֹדָד נָשִׁים שְׂתָיִם וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ד וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן הָיָה
עִם־לֵב יוֹאָשׁ לְחַדֵּשׁ אֶת־בַּיִת יְהוָה: ה וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וַיֹּאמֶר
לָהֶם צֵאוּ לַעֲרֵי יְהוּדָה וְקִבְצוּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל כֶּסֶף לְחֹזֶק אֶת־בַּיִת אֱלֹהֵיכֶם
מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְאַתֶּם תִּמְהָרוּ לְדַבֵּר וְלֹא מְהָרוּ הַלְוִיִּם: ו וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ
לְיְהוֹדָד הָרֹאשׁ וַיֹּאמֶר לוֹ מִדּוֹעַ לֹא־דַרְשֶׁתָּ עַל־הַלְוִיִּם לְהָבִיא מִיְהוּדָה
וּמִירוּשָׁלַם אֶת־מִשְׁאֵת מִשֶּׁה עֶבֶד־יְהוָה וְהִקְהֵל לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹל הֵעֲדוֹת:

רש"י

שנאמר (שמות ל') כל העובר על הפקודים עובר
על שם העובר, כסף נפשות ערכו, על איש
שהתנדב ערך נפשו כמו האומר ערכי עלי, וכל
כסף אשר יעלה על לב איש נדבה לבדק הבית:
ואתם תמהרו לדבר ולא מהרו הלויים. מפורש
בטוב (במלכים ב' יב) שאמר המלך יקחו להם
הכהנים איש מאת מכרו ויתעצלו בדבר
להטריח מכריהם וכשראה המלך כן אמר להם
(שם) ועתה אל תקחו כסף מאת מכריכם כי
לבדק הבית תתנוהו, זהו שאמר כאן ואתם
תמהרו לדבר ולא מהרו הלויים: (ו) משאת
משה עבד ה'. כלומר שקלים שצוה עליהם
במדבר: משאת. על שם כי תשא:

(ב) כל ימי יהוידע. ובמלכים (ב' י"ב) כתיב
כל ימיו אשר הורהו הכהן אבל לאחר שמת אז
באו שרי המלך להשתחוות לו לעשותו קדש
ובמדרש מפורש לפי שנטמן בבית קדש
הקדשים ולא הוזק אמרו כדי אתה להיות
אלוה: (ג) ויולד בנים ובנות. לפי שנאמר
למטה (כ"ד) שהרג יואש את בני יהוידע הוצרך
לומר שהיו לו בנ'': (ה) וקבצו מכל ישראל.
כלומר קבצו אותו כסף שהיו ישראל נותנים
מדי שנה בשנה כדכתיב (שמות ל') כל העובר
על הפקודים ובמלכים (ב' י"ב) כל כסף
הקדשים אשר יובא בית ה' כסף עובר וגו'
ששלש כספי' היו כסף עובר שקלים בכל שנה

מצודת ציון

(ה) מדי. מתי ר"ל בכל עת שנה ושנה כמו מדי עלותה
(ש"א א): (ו) משאת. ענין דורון ותשורה כמו ארוחה
ומשאת (ירמיה מ):

מצודת דוד

(ד) לחדש. לתקנו ולבנות מה מחדש: (ה) מדי שנה
בשנה. להוצאות התקון הצריך בכל שנה ושנה: תמהרו
לדבר. לכו מהרה וקבצו הכסף: (ו) מדוע לא דרשת.
כאומר היה לך לדרוש עליהם אם ממהרים הם להביא

מיהודה וכו': את משאת משה. במ"ב מפורש שלשה כספים והם מחצית השקל המוטל על כל איש מישראל ומי
שהעריך עצמו או זולתו ומי שהקדיש מה לבדק הבית וכולם קרואים משאת משה ר"ל התשורה שצוה משה להביא:
והקהל לישראל. ר"ל ומה שהיה מדרך הקהל מישראל להביא מאז לאוהל העדות:

הגמרא מביאה מעשה באדם שאמר גרשתי את אשתי, ודנו בו אביו ורבה
איך צריך לפסוק: **ההוא** – מעשה באדם אחד, **דְּהוּהָ קָא שְׂכִיב** – שהיה
הולך למות, **אָמְרוּ לִיה** – שאלוהו, **אֶתְתִּיהָ לְמָאן** – למי תוכל אשתך
להנשא לאחר שתמות, האם תהיה זקוקה ליבום או לא, **אָמַר לְהוּ הִבְעַל**,
חַיָּא לְכֶהֱנָא רַבָּה – ראוייה היא להנשא לכהן גדול, והיתה כוונתו לומר
שאינה צריכה יבום כיון שגירשה, ומותרת לכל אדם.

הגמרא מביאה את דברי רבא שהבעל נאמן להתירה להנשא לשוק: **אָמַר**
רַבָּא, מָאִי יִחְוֹשׁ לָהּ – מחמת איזה חשש יש לנו לאוסרה להנשא לשוק,
הָא – הרי **אָמַר רַב חַיָּא בְּרַ אֲבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּעַל שְׁאֲמַר גִּרְשִׁיתִי**
אֶת אִשְׁתִּי, וְלֹאֲחַר מִיתַתִּי אֵינָה זְקוּקָה לִיבֹם, כִּי מִתּוֹךְ שְׂבִידוֹ לִגְרֶשָׁה
עכשיו, נאמן גם לומר שכבר גירשה. וממילא גם אדם זה שאמר שאשתו
ראויה לכהן גדול, ואנו מפרשים את כוונתו כאומר 'גירשתי את אשתי',
יהא נאמן במיגו שבידו לגרשה עכשיו ולהתירה.

אביו מקשה על רבא מפסק אחר של רבי יוחנן: **אָמַר לִיה אֲבִי לרבא, איך**
אתה מתירה להנשא משום דברי רבי יוחנן, **וְהָא בִּי אֲתָא** – והרי כשבא רב
יֹצֵק בְּרִי יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂבַעל שְׁאֲמַר גִּרְשִׁיתִי אֶת אִשְׁתִּי, אֵינִי
נֶאֱמָן לְפִטְרָה מִיבֹם, וְאִם כֵּן גַּם אִדָּם זֶה שְׁהִיתָה כּוּוֹנְתוֹ לֹמַר שְׂגִירְשָׁה, לֹא
יהא נאמן.

רבא דוחה את קושית אביו: **אָמַר לִיה רבא לאביו, וְלֹאֵא מִי לֹא שְׁנִינְהוּ** –
האם לא תירצו בגמרא את סתירת דברי רבי יוחנן, ואמרו **שְׂבָאן** – מה
שאמר רבי יוחנן שאינו נאמן, מדובר שמעיד שגירשה **לְמַפְרַע** – לפני הזמן
שמעיד עליה, כגון שמעיד באחד באיר שגירשה באחד בניסן, כדי שתועיל
עדותו לדברים הנוגעים לשעבר, שבזה אין לו מיגו שהרי אין בידו לגרשה
למפרע, **וְכָאן** – ומה שאמר רבי יוחנן שנאמן, מדובר שמעיד לגבי הדברים
שנוגעים **לְהִבָּא, והיינו** שאומר שגירשה עכשיו, ונאמן במיגו שבידו
לגרשה, וממילא גם אדם זה שאמר שגירש את אשתו, יהיה נאמן במיגו
שבידו לגרשה עכשיו.

אביו דוחה את תירוצו של רבא: **וְאֲשַׁנְיִי נִיקוּם וְלִסְמוֹךְ** – האם נסמוך
להלכה על התירוץ בדברי רבי יוחנן, והרי יתכן שנחלקו אמוראים בדעת
רבי יוחנן, שיש מי שאומר שבעל נאמן לומר גרשתי את אשתי, אך יש מי
שאומר שבעל אינו נאמן לומר גרשתי את אשתי אפילו מכאן ולהבא,
ולדבריו, גם כאן לא יהא הבעל נאמן, ואי אפשר להתירה להנשא לשוק עד
שתחלוץ.

הגמרא מביאה שרבא חזר בו מכח דחיית אביו: **אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נָתָן**
בְּרִי אֲמִי, חֹוֹשׁ לָהּ – תחשוש לדברי אביו, ואל תתיר לאשה זו להנשא
לשוק.

הגמרא מביאה מעשה נוסף, באדם שרצה להתיר את אשתו לשוק, אומרת
הגמרא: **ההוא** – מעשה באדם אחד, **דְּהוּהָ מוֹחֶזֶק לָן דְּלִית לִיה אֲחִי** –
שהחזק לנו שאין לו אחים, והיה ידוע בודאי שאין לו בנים, **וְאָמַר גַּם בְּשַׁעַת**
מִיתָה דְּלִית לִיה אֲחִי – שאין לו אחים, וממילא אין אשתו זקוקה ליבום.
אָמַר רַב יוֹסֵף, מָאִי יִחְוֹשׁ לָהּ – איזה חשש יש, שמחמתו נאסור אותה
להנשא לשוק, הרי יש שני טעמים להתירה, **הָדָא** – טעם אחד, **דְּמוֹחֶזֶק לָן**
דְּלִית לִיה אֲחִין – שהרי מוחזק לנו שאין לו אחים, **וְעוֹד, אִפִּילוּ אִם הִיא**
מוחזק לנו שיש לו אחים, מותרת, מפני **שְׁהָא** –[הרי] **אָמַר הִבְעַל בְּשַׁעַת**
מִיתָה, דְּלִית לִיה – שאין לו אחים, והבעל נאמן אף נגד החזקה, כיון שיש
לו מיגו שבידו לגרשה.

אביו שואל את רב יוסף: **אָמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, הָא אֲמַרִי** – הרי יש קול
בעיר, **דְּאִרְבָּא** –[ויש] **עֲרִים בְּמִדְיַת תָּיִם** – במקום רחוק, **יִדְרְעִי דְּאִית לִיה**
אֲחִי – שיודעים שיש לו אחים, ואם כן איך אפשר להתירה על ידי שהבעל
אומר שאין לו אחים, הרי אנו צריכים להמתין ולשמעו מה אומרים העדים.
רב יוסף משיב לאביו: **הִשְׁתָּא מִיתָה הָא לִיתְנָהוּ קָמָן** – עתה מכל מקום
העדים אינם לפנינו, ואף שיש קול בעיר שיש עדים במדינת הים שיודעים

שיש לו אחים, אין אנו חוששים להם, כיון שאין לנו לדון אלא לפי מה
שעינינו רואות, ולא לחשוש לעדים שנמצאים שם.
רב יוסף מביא ראייה שאין לנו לחוש לעדים שנמצאים במדינת הים: **לֹאֵא**
הֵיִינוּ – האם אין זה כדינו **דְּרַבִּי חֲנִינָא** (כתובות כג.), **דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא**
כשנשאל על בנותיו של שמואל שנשבו על ידי גוים, וכל אחת מהן אמרה
שנשבתה אך היא טהורה, והתיר להם להנשא לכהן, ונשאל מדוע התיר
אותן, הרי יש קול שיש עדים שיודעים שנשמו אצל השבאים. והשיב רבי
חנינא, וכי אם יש קול שיש **עֲרִים בְּצֶד אֶתְקֵן** – בצד צפון של העולם,
וְתִאֲמַר משום כך להנשא לכהן, הרי אין לנו לדון אלא לפי מה שלפנינו.
ואף באדם זה שאמר אין לי אחים, אין לנו לחשוש לקול שאומר שיש עדים
במדינת הים.

אביו תמה על הראיה: **אָמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, אִם הִקְלֵנוּ בְּשִׁבּוּיָהּ, שלא**
חוששים בה לקול שיש עדים במדינת הים שנשמאת **(מִשְׁוֹם דְּמִנְוֹלָא**
נְפִישָׁה לְנִי שְׂבָאִי), האם נִקָּל משום כך אף **בְּאִשְׁתִּי אִישׁ** להתירה לשוק
כשיש קול שיש עדים שזקוקה ליבם. הרי בשבוייה הקילו חכמים הרבה,
משום שמעמידים אותה בחזקת שלא זינתה, כיון שסתם אשה שומרת
עצמה מזנות. ועוד, שאף אם תינשא לכהן, הוא איסור קל ואיסור לאו, מה
שאינן כן באשת איש שהיא בחזקת אסורה, ובאיסור חמור של חנק.

הגמרא מביאה שרבא קיבל את טענת אביו: **אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נָתָן בְּרִי**
אֲמִי, חֹוֹשׁ לָהּ – תחשוש לקול שיש עדים שיודעים שיש לו אחים, ואל
תתיר לה להנשא לשוק בלא חליצה.

שנינו במשנה: האומר **וְהָ אִחִי אֵינִי נֶאֱמָן**, ולכן כשמת אבי האחים, האח
הספק אינו חולק עם שאר האחים, אלא רק עם אותו שהעיד עליו שהוא
אחיו. הגמרא מבארת באיזה אופן מדובר במשנה. מבררת הגמרא: **וְאִידָךְ** –
שאר האחים, **מָאִי קָאֲמַרִי** – מה הם אומרים, האם גם הם אומרים שהוא
אחיהם או לא.

הגמרא מבארת מה הספק: **אִי קָאֲמַרִי אֶחָוָנָא הוּא** – אם גם הם אומרים
שהוא אחיהם, קשה, **אֲמַאי יְפֹול עֲמֹו בְּחִלְקֵי וְתוֹ לֹא** – מדוע כשמת
אביהם, נאמר במשנה שחולק האח הספק יחד עם האח שהעיד עליו ואינו
חולק גם בחלק שאר האחים, הרי כיון שגם הם הודו שהוא אחיהם, צריכים
גם הם לחלוק עמו. **אָלָא** על כרחך מדובר, **דְּקָא אֲמַרִי** – ששאר האחים
אומרים, **לֹאֵא אֶחָוִינוּ הוּא** – אדם זה אינו אחינו, ולכן כשמת אביהם אינם
חולקים עמו בירושת האב.

דוחה הגמרא: אם כן, **אֲיִמָּא סִפָּא** – אמור ובאר את הסיפא של המשנה,
שנאמר שם, **שֶׁאִם נִפְּלוּ לוֹ** – לאח הספק, **נִבְּסִים מִמְּקוֹם אַחֵר** – לא
מירושת האב, ומת, הדין הוא **שִׁיִּדְשׁוּ אֶחָיו** בנכסי האח הספק, **עֲמֹו** – עם
האח שהעיד על הספק שהוא אחיהם. ואם מדובר שהאחים אומרים שאינו
אחיהם, קשה, מדוע הם יורשים אותו, **הָא אֲמַרִי לִיה לֹאֵא אֶחָוָנָא הוּא** –
הרי הם אמרו לו שאינו אחיהם, ואם כן אין להם חלק בירושתו. מסיקה
הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכה המשנה לומר זאת, אלא באופן **דְּקָא**
אֲמַרִי האחים, **אֵין אֲנִי יוֹדְעִין** אם הוא אחינו, ולכן אם מת אביהם אינם
נותנים לו חלק, כי אומרים לו שיביא ראיה שהוא אחיהם, ואם נפלו לו
נכסים ממקום אחר יש להם חלק בירושתו, מכח האח שמודה שהספק
אחיהם היה.

רבא לומד ממסקנת הגמרא, הלכה בענין אחר: **אָמַר רַבָּא, זֹאת אֲוִמְרָת** –
ממסקנת הגמרא שהאחים אומרים אין אנו יודעים, נלמד שאדם התובע את
חבירו ואומר לו **מָנָה יש לִי בִּינְךָ**, ואתה חייב להשיב אותו, **וְהִלָּה** – הנתבע
אֲוִמֵר, אֵינִי יוֹדְעַ אם אני חייב לך, הדין הוא **שְׁפִטוּרִי**, שהרי במשנתנו אח
אחר אומר לאחים 'מָנָה לאח הספק בידכם' והם אומרים 'אין אנו יודעים',
והדין הוא שפטורים מלתת לו חלק בירושת אביהם, וכדעת רב נחמן ורבי
יוחנן בכתובות (יב).

אביו דוחה את ראיית רבא: **אֲבִי אֲמַרִי**,

ההוא דהוה קא שכיב – והיו לו אחין ולא בנין, דמוחזק ליבם. אמרו ליה אתתיה למאן – זקוקה ליבם, או מותרת לשוק? חזיא לכתנא – לאו דוקא, אלא שמותרת לכל אדם ואינה זקוקה ליבם. ומיהו, לכתנא אסירא, דהא על ידי מגו, דבעל שאמר "גרשתי את אשתך" נאמן, מדמיננין, כדמפרש ואזיל. למאי נחוש לה – לאסרה לשוק. האמר רב חייא בר אבא כו' – והאי

נמי הכי קאמר: גרשתי את אשתו וחזיא לעלמא. ומיהו לכתנא אסירא, דהא לא פטרין לה אלא בטענת "גרשתי את אשתי", וגורשה פסולה לכהן. שהרי אינה נפטרת בטענת "יש לי בנים", דהא מוחזק לן בגויה דאין לו בנים, ואיזהו לא טעין "יש לי בנים" דניהמניה על ידי מגו דמצוי פטר לה בגט. הלכך, הכי קאמר: גרשתי את אשתי. ונאמן הוא, דאי בעי מגרש לה. ואנן אשינוי כו' – דלמא אמוראי ניהו דפלגי אליבא דרבי יוחנן, ואיכא למאן דאמר אינו נאמן אפילו להבא, דלא אמרינן מגו, שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה, דאם גירשה – קלא הוה ליה גבולתא, כדאמרינן ב"האשה שנתארמלה". חוש לה – כאביי, ותיאסר לשוק. ומשום דאמר לעיל "למאי נחוש", קאמר הבא דודאי איכא למיחש. ומחבא שמיננין דבעל שאמר "גרשתי את אשתי" – אינו נאמן. ההוא דהוה מוחזק לן – בגויה דלית ליה אחי, חזקה בעלמא בלא עדים. ויודעין דיו בודאי דאין לו בנים. ואי לא דמוחזק לן דלית ליה אחי – היה לנו לאסרה לשוק מספק, כיון דודאי אין לו בנים. ועוד האמר בשעת מיתה כו' – ואף על פי שאין לו בנים, כיון דאמר "אין לי אחים" – נאמן להחירה. ואף על גב דמוחזק לן באחי – נאמן להחירה, מנו דאי בעי פטר לה בגיטא, ומה לו לשקר. כדאמרינן נמי לעיל, דאף על גב דמוחזק לן באחי ואמר "זה בני" – נאמן להחירה משום מגו, דהתייב מגו ומרע ליה לחזקה. אמר ליה אביי הא אמרי – בני העיר הזאת דאיכא עדים, וצריכין אנו לחוש לרביהם ולחמתיך עד שנשמע מה בפי עדים.

ושנני: השתא מיתה הא ליתנהו – ואין לנו אלא מה שענינו ראות. לאו היינו דמקשינן בכתובות בפרק "האשה שנתארמלה" גבי בנתייה דמר שמואל דאשתבין ואסקינהו לארעא דישאל, ואמרו "נשכיתו וטוהרה אנן" ושרינהו רבי חנינא להנשא לכהנים. ואמרינן: והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו ואמר רבי חנינא: עדים בעד אסתן – רוח צפונית – ותאסר? בתמייה. ומפרש התם דעדי טומאה אתמר. אם הקילו בשכביה – דהורבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות, דאפילו אשה ועד אחד נאמנן לומר טוהרה. וטעמא, דבשביל שנתיהודה בין השבאין אין לנו לאסרה, שהרי סתם אשה משמרת עצמה מונות, ואוקמה אחזקתה, ואיסור קל הוא אם נישאת לכהן. נקל באשת איש – בתמייה. דאיכא איסור חנק, והרי היא בחזקת איסור עד עתה. ואל תחירנה מספק, כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדינת הים שזקוקה ליבם. דמנוולא נפשה לגבי שבאי – לא גרסינן, ופירוש היה בספרים. חוש לה – כאביי, ולא תנשא בלא חליצה. דקאמרי אחינו הוא – ומשום הכי קתני גבי נפלו לו נכסים ממקום אחר, דכולן יורשין אותו. ותו לא – הלא עם כל אחיו יש לו לטול דקאמרי אן אנו יודעין – חלק לא שקיל מניהו מיד, דאמרי ליה: אייתר ראייה. וכשמת הן יורשין אותו מכח אחיהן החי, שמודה לזן שאותו הספק אחיהן היה. ואת אומרת כו' – ופולגותא היא בכמה מקומות בתלמוד (בבא קמא קיד, א) דרב חונא רב יהודה אמרי חייב, ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור. וקיימא לן דפטור, דהלכתא כרבי יוחנן מחבירו, וכרב נחמן בדיני. אלא שישבע שבועת היסט שאינו יודע. ומתניתין נמי, האח האחר טוען בשביל אחיו הספק; ממון יש לאחי בירכם. וכן אמורים: אין אנו יודעין. ואמרינן: פטורין, דאידין ממונא בחזקת מריה.

לעולם

ההוא דהוה קא שכיב, אמרו ליה: אתתיה למאן? אמר להו: חזיא לכתנא רבה. אמר רבא: מאי נחוש לה? הא אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: בעל שאמר "גרשתי את אשתי" – נאמן. אמר ליה אפי' והא פי אתא רבי יצחק בר יוסף, אמר רבי יוחנן: בעל שאמר "גרשתי את אשתי" – אינו נאמן אמר ליה, ולא מי לא שנינהו: פאן למפרע ופאן לתבא? ואשנוי ניקום ולסמוך? אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי: חוש לה. ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי, ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי. אמר רב יוסף: מאי יחושו לה? חדא, דמוחזק לן דלית ליה אחין; ועוד, הא אמר בשעת מיתה דלית ליה. אמר ליה אפי' הא אמרי דאיכא עדים במדינת הים ידעין דאית ליה אחי – השתא מיתה הא ליתנהו קמן; לאו היינו דרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: עדים בעד אסתן ותאסר? אמר ליה אפי' אם הקלנו בשכביה משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי, נקל באשת איש? אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי: חוש לה. וזה אחי – אינו נאמן. ואידך מאי קאמרי? אי קאמרי "אחונא הוא", אפאי ויטול עמו בחלקו ותו לא? אלא דקאמרי "לאו אחינו הוא", אימא סיפא: נפלו לו נכסים ממקום אחר – יירשו אחיו עמו, הא אמרי ליה "לאו אחונא הוא" – לא צריכא, דקאמרי "אין אנו יודעין". אמר רבא, ואת אומרת: "מנה לי בידך", ותלה אומר "איני יודע" – פטור. אפי' אמר: לעולם

יודע שהמוק אינו יודע מתי ילדה קודם נתייה או לאחר נתייה, לכי טוען ברי, שיועד שלא יכחינו המוק, ושמו של מוק אינו גרוע, כי אין לו לידע, כי לא היה שם. אבל קשה, הא דאמר בפרק קמא דכתובות (יב, ב) אמר ליה אביי לרב יוסף: הא דרב יהודה, אמר "מנה לי בידך" והלה אומר "איני יודע" חייב – דשמואל היא, דפסיק התם כרבן גמליאל דנאמנת כשאמרה "משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדח". והשתא, הא אפילו רב יהודה מודה לשם דאניה נאמנת. לפי שהבעל אינו יודע מתי נאנסה – לא חשיב ברי שלה, כי דהיא דניקז ומיק (ומיהו, יש לומר: דהוה מצי למימר "וליעעמיך"). וכן בריש "הבית והעלייה" (בבא מציעא קטז, ב) גבי אם היה מכיר מקצת אבניו – נוטל, ומוקי לה דקאמר "איני יודע". וקאמר: לימא תיהו תיובתא דרב נחמן ורבי יוחנן, דאמרי: "מנה לי בידך" והלה אומר "איני יודע" – פטור. והשתא, הא לרב יהודה נמי הוי תיובתא, דמודה התם דפטור, דהוי ברי גרוע, משום דאידיך אינו יודע אם היו שלו, לפי שהרבה אבנים דזמות וזו ויש לומר: דאביי דהכא לא מושי חילוק בין ברי חשוב דמלוה לברי גרוע. דהא קאמר הבא: לעולם חייב, ושאיני הכא כדי שמוע דאם הוא עצמו היה אומר "אחין אני" והוא אומר "איני יודע" – יטול בחלקו, אף על גב דהוי ברי גרוע, דהם איני יודעים אם יש להם אח במדינת הים או לאו. והשתא אתי שפיר, דההיא דכתובות – אביי אמר לה. וההיא ד"הבית והעלייה" (שם) נמי דקאמר: לימא תיהו תיובתא דרב נחמן – משום דלאבוי לא הוי תיובתא דרב יהודה. וזה כלל גדול בדין דריש פרק "הפרה" – לא מוקי אביי לאיתויי אפילו ניקז אומר ברי ומוק אומר שמא. אלא מוקי להכי דאמר התם: אי נמי לכי הא דאיתמר (בבא קמא צב, א): המוכר שור לחבירו ונמצא נחנן, דאולין בת חזקה אפילו כנגד רובא. ואין להאריך כאן.

כל

כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה – פירש בקונטרס: דהוי כמתנת בריא, שאין יכול
לחזור בה. וקשה: דתנן בפרק קמא דבבא מציעא (יה, א) מצא דייטקי מתנתו
ושוברים – הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כו'. ודייק בגמרא: הא אמר "תנו" – נותנין.
ומוקי לה בשביב מרע, דליכא למיחש שמא נתנו לאחר, דאפילו נתנו לאחר – מצי
חדר ביה. והשתא הא קתני מתנה, דהיינו
"מהיום ולאחר מיתה", דהוי כמתנת שכיב מרע
דלא קני עד לאחר מיתה. ואי אינו יכול לחזור
בו – אמאי אם אמר "תנו" נותנין? ומפרש
רבינו תם: "מהיום ולאחר מיתה" – היינו
מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה.
ומיירי כגון שפירש בפירושו: מהיום אם לא
יחזור עד לאחר מיתה. דמסתמא אם אמר
"מהיום ולאחר מיתה", הוי מהיום קני גופו,
ולאחר מיתה קני פירות, כדמשמע במתניתין
בסמוך. ואף על גב דנקט חבא כלישנא דלקמן
– מכל מקום לא איירי בחד גוונא. והכי נמי
אשכחנא בפרק "כל הגט" (גיטין כו, ב): אמר
לבלבד "כתוב לאשתי, לכשאבניסנה אגרשנה"
– אינו גט, משום שמא יאמרו גיטא קודם
לבנה. וביבמות פרק "רבן גמליאל" (נב, א):
"כתוב גט לארסתי לכשאבניסנה אגרשנה" –
הרי זה גט. וצריך לומר דבגיטין איירי שכתב
זמן שעומד בו, וביבמות איירי שכתב זמן
שלאחר נשואין, אף על פי שהלשון שוה.
מיהו, החם יש לומר דאינו גט לכתחלה –
כלומר מדרבנן, אבל מדאורייתא הוי גט.
אקנייה

**לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: חַיִּיב, וְשֹׁאֵנִי הֵכָא, דְּכִּמְנָה לְאַחַר
בְּרִידָךְ דְּמִי. מוֹת – יַחְזִירוּ נְכָסִים לְמִקְוִיָּן. פְּעִי רָבָא: שֶׁבַח
שֶׁשֶׁבַחְו נְכָסִים מֵאֲלֵיהֶם, מַהוּ? בְּשֶׁבַח הַמַּגִּיעַ לְכַתְּפִים
לֹא תִבְעֵי לָךְ, דְּכִי נָפְלוּ לוֹ נְכָסִים מִמָּקוֹם אַחֵר דְּמִי. כִּי
תִבְעֵי לָךְ – בְּשֶׁבַח שְׂאִינוּ מַגִּיעַ לְכַתְּפִים, פְּגוֹן דִּיקְלָא
וְאֵלִים, אֲרַעָא וְאַסְקָא שְׂרִטוֹן, מַאי? תִּיקוּ. מִשְׁנֵה מִי
שְׁמֹת וְנִמְצָאת דִּייתִיקִי קְשׁוּרָה עַל יָרִיכוֹ – הֲרִי זוֹ אֵינָה
כְּלוּם. וְיָכֵה בָּהּ לְאַחֵר, בִּין מִן הַיּוֹרְשִׁין בִּין שְׂאִינָן מִן
הַיּוֹרְשִׁין – דְּכָרְיוֹ קְיָיִיִן. גִּמְרָא תְּנִי רַבְּנָן: אֵיזֵה הִיא
דִּייתִיקִי? כָּל שֶׁכְּתוּב בָּהּ: "דָּא תְּהָא לְמִיקָם וְלַהֲיֹת";
וְאֵיזֵה הִיא מִתְּנָה? כָּל שֶׁכְּתוּב בָּהּ: "מַהֲיֹם וְלְאַחַר
מִיתָה". אֵלָּא "מַהֲיֹם וְלְאַחַר מִיתָה" הוּא דְּהִיּוּא מִתְּנָה,
מִשְׁכָּשׁוּי? לֹא הִיּוּא מִתְּנָה? אֲמַר אַבְיִי, הִכִּי קָאָמַר: אִיזֵו
הִיא מִתְּנָה בְּרִיא שְׂהִיא כְּמִתְּנָה שְׂכִיב מַרְע, דְּלֹא קִנִּי
אֵלָּא לְאַחַר מִיתָה? כָּל שֶׁכְּתוּב בָּהּ: "מַהֲיֹם וְלְאַחַר
מִיתָה". וְיָכֵה בָּהּ רַב רַב הוּנָא בְּאַכְסָרְדָּא דְּכִי רַב, וְיָתִיב
וְקָאָמַר מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן: שְׂכִיב מַרְע שְׂאָמַר "כְּתִיבוּ
וְתִנּוּ מִנָּה לְפָלוּגִי" וּמוֹת – אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, שְׂמָא לֹא**

גִּמְר לְהַקְנוֹתוֹ אֵלָּא בְּשִׁטָּר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה. אֲמַר לְהוּ רַבִּי אֱלֶעָזָר: אִיזֵדְהִירוּ בָּהּ. רַב שִׁיבִי
אָמַר: רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמְרָה, וְאֲמַר לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן: אִיזֵדְהִירוּ בָּהּ. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק: פְּתִיחַ
דְּרַב שִׁיבִי מִסְתַּבְּרָא; אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמְרָה – אֲצִטְרִיד רַבִּי יוֹחָנָן לְאַסְהִידִי עָלֶיהָ
דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר. אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמְרָה, אֲצִטְרִיד רַבִּי אֱלֶעָזָר לְאַסְהִידִי עָלֶיהָ דְּרַבִּי יוֹחָנָן
רַבִּי? וְעוֹד, תָּא שְׁמַע דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמְרָה, דְּשִׁלַּח רַבִּין מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אֶבְהוּ, הָווּ יוֹדְעִים שְׁשִׁלַּח
רַבִּי אֱלֶעָזָר לְלוּלָה מִשּׁוּם רַבִּינּוּ: שְׂכִיב מַרְע שְׂאָמַר "כְּתִיבוּ וְתִנּוּ מִנָּה לְפָלוּגִי" וּמוֹת – אֵין כּוֹתְבִין
וְנוֹתְנִין, שְׂמָא לֹא גִמְר לְהַקְנוֹתוֹ אֵלָּא בְּשִׁטָּר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: תִּיבְדַּק.
מַאי תִּיבְדַּק? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: דִּייתִיקִי מְכַסְּתָל דִּייתִיקִי. שְׂכִיב מַרְע שְׂאָמַר "כְּתִיבוּ וְתִנּוּ
מִנָּה לְפָלוּגִי" וּמוֹת, רֹאשִׁין: אִם כְּמִיפָה אֶת כַּחוֹ – כּוֹתְבִין, וְאִם לֹא – אֵין כּוֹתְבִין. מִתִּיב רַבִּי אֶבְהוּ
בְּרַמְלָא: בְּרִיא שְׂאָמַר "כְּתִיבוּ וְתִנּוּ מִנָּה לְפָלוּגִי" וּמוֹת – אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, הָא שְׂכִיב מַרְע –
כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין הוּא מוֹתִיב לָהּ, וְהוּא מְפָרֵק לָהּ: כְּמִיפָה אֶת כַּחוֹ. הִכִּי דְּמִי מִיפָה אֶת כַּחוֹ?

כדאמר

לְעוֹלָם חַיִּיב – דְּבִרִּי וְשִׁמָּא – בְּרִי עֲדִיק. וְשֹׁאֵנִי הֵכָא, דְּהִסְפַּק עֲצֻמוֹ אִינוּ יוֹדַע
וְאִינוּ יוֹכֵל לְטַעֵן טַעֲנַת דְּוָא, וְסַפֵּק וְסַפֵּק הוּא, וְהִלְכָּךְ אוֹקִי מִמוֹנָא בְּחֻקַּת מִרְיָה.
אֲבָל הָאֵחָא טוֹעֵן בְּשִׁבְלִי הִסְפַּק: מִנָּה לְאַחֵר בִּידְכֶם, הִלְכָּךְ אֲמַרִי לִיה: לֹא בַעַל
דְּבִרִּים דִּידִין אַתָּה. בְּשִׁכְחָה הַמַּגִּיעַ לְכַתְּפִים לֹא תִבְעֵי לָךְ – שֶׁנֶּחַן זֶה לְסַפֵּק קִרְקַע
רִיקִינָה, וְטַרְחַן בַּהּ זֶה הִסְפַּק לְחֵרוֹשׁ וְלוֹרוּעַ,
וְהִרִי הָאֵת עֲתֵה בְּשִׁחְחוּרָה לֹא לְנוֹתֵן מִלָּאָה
פִּירוֹת – לֹא תִיבְעֵי לָךְ, דְּהָא וְדָאִי כּוֹלְהוּ
חֻלְקִים בְּהָאִי שִׁבְחָה. דְּכִי נָפְלוּ לוֹ נְכָסִים
מִמָּקוֹם אַחֵר דְּמִי, דְּהָא לֹא קִרְיָא בִּיה יִחְזוּר
נְכָסִים לְמִקְוִיָּן, שְׁהִרִי לֹא נָתַן לוֹ פִּירוֹת,
אֲלֹא קִרְקַע רִיקִינָה. וְאֵלִים – דְּלֹא נִשְׁתַּנָּה
שְׁמוּ מִכְּתַחלָּה. וְאַסְקָא שְׂרִטוֹן – מַעֲצָמָה,
שְׁלֹא יִזְבַּח הִסְפַּק וְלֹא טַרְחַן בְּכָךְ. מִשְׁנֵה
דִּייתִיקִי – שְׁטָר צוּוֹאת שְׂכִיב מַרְע.
כְּדִרְיִשׁ לִיה בְּגִמְרָא: דָּא תְּהָא לְמִיקָם
וְלַהֲיֹת. עַל יִיבֹו – רַבּוּתָא נָקִט, דְּלִיכָא
לְמִימָר: אַחֵר כְּתִיב וְנִתְּנָה לְשֶׁם, כְּדִי לִזְכוּת
בְּנִכְסֵי הַמֵּת. הֲרִי זוֹ אֵינָה כְּלוּם – שְׁאִפִּילוּ
אִם הַחֻזֵּק אַחֵר מִיתָה בְּאוֹתוֹ הַשְּׁטָר אוֹתוֹ
שֶׁנִּכְתְּבָה לוֹ הַמֵּתָנָה – לֹא קִנִּי. דָּאָף עַל גַּב
דְּצוּוֹת שְׂכִיב מַרְע קוֹנָה לְאַחֵר מִיתָה –
הִנֵּי מִלִּי כְּדִי שְׁלֹא תִטְרֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו. אֲבָל
כַּח הַשְּׁטָר לֹא עֲדִיק כְּצוּוֹתָהּ, שְׁהִרִי לֹא
גִמְר לְהַקְנוֹתוֹ אֲלֹא בְּקִבְלַת הַשְּׁטָר, וְאֵין
שְׁטָר לְאַחֵר מִיתָה. וְיָכֵה בָּהּ – הַשְּׂכִיב
מַרְע. לְאַחֵר – מַחֲסִים, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
נִכְתַּב לְשֶׁם אוֹתוֹ הָאִישׁ, אֲלֹא כִּךְ אֲמַר לָהּ:
נְכָסִים הַכְּתוּבִים בְּשִׁטָּר זֶה אֲנִי מְקַנָּה לָךְ
בְּקִבְלַת הַשְּׁטָר שֶׁתִּקְבַּל מִמֶּנִּי – הֲרִי זֶה
קִנָּה, דְּלֹא גִרַע מִצוּוֹתָא פִּינִי. וְרַבּוּתָא קִתְּנִי.
"לְאַחֵר" גִּרְסִינִן בְּסִדֵּר הַמִּשְׁנָה. דְּבִרִּי קִיָּיִיִן
אֵף עַל גַּב דְּאִשִּׁין רָאוי לִירוּשָׁה – קִנִּי
לְאַחֵר מִיתָה בְּלֹא קִנִּי, וְדְּבִרִּי שְׂכִיב מַרְע
כְּכֻתּוּבִין וְכִמְסוּרִין דְּמִי. גִּמְרָא אִיזֵו הִיא
דִּייתִיקִי – אִיזֵו הִיא מִתְּנָה שְׂכִיב מַרְע
שְׁגוּבָה לְאַחֵר מִיתָה, אֵף עַל גַּב דְּלֹא כְּתִיב
בָּהּ "מַהֲיֹם". דָּא תְּהָא לְמִיקָם וְלַהֲיֹת –
אַחֵר מִיתָה. וְהִינֵי לְשׁוֹן "דִּייתִיקִי". וְאִיזֵו
הִיא מִתְּנָה בְּרִיא שְׁתִּקְנָה כָּל שְׂכִיב בָּהּ
מַהֲיֹם כּו' – דְּמִשְׁמַע הִכִּי: גּוֹפָה קִנִּי לָךְ
מַהֲיֹם, וּפִירִי לְאַחֵר מִיתָה. אֲבָל אִי לֹא הוּא
כְּתִיב בָּהּ "מַהֲיֹם" – אִינוּ קוֹנָה, דָּאִין מִתְּנָה
לְאַחֵר מִיתָה, שְׁהִרִי אֵין כַּח לְאֹדֶם לִיתֵן

מִקְדֹּם לִכֵּן דְּבִר שְׁלֹא יוֹכֵל לְהַקְנוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ חֻזְקָן שְׁהוּא רִצְחָה שֶׁתִּתְקִיִּים הַמֵּתָנָה, וְאַחֵר מִיתָה הִיאֵךְ יוֹכֵל אֲדָם לִיתֵן אַחֵר שְׁמַת וְנִקְבָּר? וּמִתְּמַדְנִין: טַעֲמָא דְּהוּא מִתְּנָה
– מִשּׁוּם דְּכַתֵּב "לְאַחֵר מִיתָה" בְּהִדִּי "מַהֲיֹם", אֲבָל אִם כְּתִיב "מַהֲיֹם" גִּרְיָדָא לֹא הוּא מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה? וְהִלָּא קֵל וְחֹמֶר הוּא דְּהוּי מִתְּנָה גְּמוּרָה מַעֲכָשִׁי, שְׁהִרִי נָתַן לוֹ
גּוֹף וּפִירוֹת מַהֲיֹם דְּלֹא קִנִּי – פִּירוֹת אֲלֹא לְאַחֵר מִיתָה, דּוּמִיא דְּמִתְּנָה שְׂכִיב מַרְע שְׂאִינוּ קוֹנָה אֲלֹא לְאַחֵר מִיתָה. וּמִיָּה, בְּהִכִּי עֲדִיפָא מִשְׂכִּיב מַרְע; דְּמִתְּנָה שְׂכִיב
מַרְע יוֹכֵל לְחֻזּוֹר בּוֹ וּלִיתֵן לְאַחֵר, כְּדִלְקָמָן: דִּייתִיקִי מְבַטֵּל דִּייתִיקִי. אֲבָל מִתְּנָה בְּרִיא "מַהֲיֹם וְלְאַחֵר מִיתָה" – אִינוּ יוֹכֵל לְמַכּוֹר עוֹד הַגּוֹף כֹּל יְמֵי חַיָּו, אֲלֹא פִירוֹת.
כְּתִיבוּ וְתִנּוּ מִנָּה – מִנְכָּסִי לְפָלוּגִי, וּמוֹת הַשְּׂכִיב מַרְע קוֹדֵם שְׁכַתְּבוּ וְתִנּוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר לְמַקְבֵּל מִתְּנָה – שׁוּב אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לוֹ אֶת הַמֵּתָנָה. שְׂמָא לֹא גִמְר כּו'
– וְהָאִי נָקִט "כְּתִיבוּ וְתִנּוּ" – לֹא דוֹקָא. דְּהוּא הִדִּין אִם אֲמַר "תְּנוּ וְכַתְּבוּ", כְּדִמְכּוּחַ לְקַמֵּן. דְּלֹא חֲשִׁיב לִיה מִיפָה אֶת כַּחוֹ לְקִנּוֹת בְּלֹא שְׁטָר עַד דָּאֲמַר לְהוּ "תְּנוּ אָף
כְּתִיבוּ" כְּדִלְקָמָן. אוֹדְהִירוּ בָּהּ – שֶׁכֵּן הִלְכָה. אֲצִטְרִיד רַבִּי יוֹחָנָן לְאַסְהִידִי עָלֶיהָ דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר – תִּלְמִידוֹ, שִׁיאֲמִינוּ בּוֹ. אֲצִטְרִיד רַבִּי אֱלֶעָזָר – בְּתַמְיָה. הוּא הִלָּא דְּבִרִּי
הִרְבּוּ דְּבִרִּי תִלְמִיד, דְּבִרִּי מִי שְׁמוּעָה: מִשּׁוּם רַבִּינוּ – רַב. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר תִּיבְדַּק – לֹא לְאַפְלוּגִי עָלֶיהָ דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר אֲתָא, דְּהָא אֲסִידִי רַבִּי יוֹחָנָן עָלֶיהָ דְּרַבִּי
אֱלֶעָזָר כְּדִמְרִינִין לַעֲלִי. אֲלֹא לְפִירוּשֵׁי אֲתָא, שְׁצִיר לְבֹדֵק הִיאֵךְ צוּחַ הָאִי שְׂכִיב מַרְע לְכַתּוּב שְׁטָר זֶה. מִשּׁוּם דּוּמִינִן דְּכּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אֵף לְאַחֵר מִיתָה, כְּגוֹן בְּמִיפָה
שְׂכִיב מַרְע כַּחוֹ שֶׁל מְקַבֵּל מִתְּנָה, כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאִזֵּל, דָּאֲמַר "תְּנוּ אָף כְּתִיבוּ" וְכו'. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר – שְׁנֵי דְּבִרִּים, וְהַשְּׁנִיָּה מִפְּרִשְׁתָּ לְהָךְ בְּרִידָה. דִּייתִיקִי מְבַטֵּל
דִּייתִיקִי – שְׂכִיב מַרְע שְׁכַתְּבוּ נְכָסִי לְאַחֵר, חֻזּוֹר וְכַתֵּב לְאַחֵר – שְׁנֵי קִנָּה, רָאשׁוֹן לֹא קִנָּה. שְׁהִרִי שְׂכִיב מַרְע יוֹכֵל לְחֻזּוֹר בְּמִתְּנָתוֹ, כְּדִמְרִינִין בְּפִרְקָא "מִי שְׁמַת", וְכִין
שְׁכַתְּבוּ לְשֶׁנִּי – חֻזּוֹר בּוֹ מִן הָרִאשׁוֹן. וְדוֹקָא בְּתִיבָה בְּלֹא יִזְכִּי, כְּדִמְרִינִין לְקַמֵּן בְּפִרְקֵין דְּ"מִי שְׁמַת": פְּשִׁטָּא, כְּתִיב לֹזֶה וְכַתֵּב לֹזֶה – הִינֵי דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר:
דִּייתִיקִי מְבַטֵּל דִּייתִיקִי. כְּתִיב וְיָכֵה לֹזֶה, וְכַתֵּב וְיָכֵה לֹזֶה – רַב אֲמַר: רָאשׁוֹן קִנָּה כּו'. אֲבָל גְּבִי מִתְּנָה בְּרִיא, שְׂאִינוּ יוֹכֵל לְחֻזּוֹר בּוֹ – רָאשׁוֹן קִנָּה, וְלֹא שְׁנִי. אִם
כְּמִיפָה אֶת כַּחוֹ כּו' – אִם כְּדִי לִיפּוֹת כַּחוֹ שֶׁל מְקַבֵּל מִתְּנָה צוּחַ הַשְּׂכִיב מַרְע לְכַתּוּב לוֹ אֶת הַשְּׁטָר, לְהִיּוֹת לוֹ לְעוֹדוֹת עַל מִתְּנָה זֶה, וְלֹא עֲלֵיב מִתְּנָה נִתְּכוּב, דְּלֹא
יִקְנָה אֲלֹא בְּשִׁטָּר – כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אֲפִילוּ לְאַחֵר מִיתָה. וְלְקַמֵּן מִפְּרִשׁ הִכִּי דְּמִי, וְהִינֵי תִיבְדַּק לְעִלְי. הָא שְׂכִיב מַרְע כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין – דְּכִי הִכִּי דְּמִי דְּאֲמַרִּינִין גְּבִי
צוּוֹת שְׂכִיב מַרְע דְּבִרִּי כְּכּוֹתְבִין וְכִמְסוּרִין דְּמִי מִשּׁוּם דְּלֹא תִטְרֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו – הִכִּי נָמִי אֲמַרִּינִין גְּבִי שְׁטָר שְׁלוֹ, דִּישׁ שְׁטָר אֲפִילוּ לְאַחֵר מִיתָה, דְּכַנְכְּתִיב מַחֲסִים דְּמִי.
וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – לְהָךְ דוֹקִיא – בְּמִיפָה אֶת כַּחוֹ. וּמִיָּה, בְּרִיא, אֵף עַל גַּב שְׁמִיפָה אֶת כַּחוֹ כְּעִנֵּין יִזְכִּי שְׂכִיב מַרְע, דְּקָאֲמַר "תְּנוּ אָף כְּתִיבוּ" – אֲפִילוּ הִכִּי אֵין כּוֹתְבִין
וְנוֹתְנִין לְאַחֵר מִיתָה. דְּבִרִּיא אֲמַרִּינִין: מִשּׁוּם דְּבִרִּי אֵין כְּכּוֹתְבִין – הוֹצֵרֵךְ לִזְכוּת לוֹ בְּשִׁטָּר, וְלֹא גִמְר לְהַקְנוֹתוֹ אֲלֹא בְּשִׁטָּר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחֵר מִיתָה.
כדאמר

בבא בתרא דף קלה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) פא

הגמרא דנה בשכיב מרע שהוסיף בדבריו שגם יכתבו שטר למקבל: וְיָתִיב
 רַבָּה בַּר רַב הוּנָא בְּאִבְדָּהּ דְּבִי וְ- (באבסדרה של בית המדרש), וְיָתִיב
 וְקָאָמַר דִּין זֶה מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר בְּתַבּוּ וְתִנּוּ מְנָה
 לְפָלּוּנִי, כלומר, כתבו שטר על כך שיתן מנה לפלוני מנכס, וְכַתּוּב הַשְׂכִּיב
 מֵרַע קֹדֶם שֶׁכָּתְבוּ וְתִנּוּ אֶת הַשְּׁטֵר, אֵין בּוֹתְבִין וְנֹתְנִין, ולא זכה המקבל
 בנכסים, ואף שברך כלל אמירת השכיב מרע מועילה בלי קנין, מכל מקום
 באופן זה שאמר כתבו שטר אנו חוששים שְׂמָא לֹא גָמַר הַשְׂכִּיב מֵרַע בִּדְעָתוֹ
 לְהַקְנוּתוֹ אֱלֹא בְּנִתְּנָה הַשְּׁטֵר, וכיון שכבר מת אי אפשר ליתנו לו עתה,
 שהרי אֵין שְׂמָר יָכוֹל לְהוֹעִיל לְאַחַר מִיתָתוֹ, שאין המת יכול להקנות.
 אָמַר לְהוּ רַבִּי אֱלֶעָזָר לְבָנִי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אִידְּהֵרוּ בָּהּ – הזהירו בהלכה זו
 שאמר רבי יוחנן, כיון שכך נפסק הדין.
 רַב שְׁוֵיבִי אָמַר, לא רבי יוחנן הוא שאמר הלכה הזו, אלא רַבִּי אֱלֶעָזָר
 אָמַר, וְאָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן, אִידְּהֵרוּ בָּהּ, שכן היא ההלכה.
 אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יַצְחָק, בְּנִתְּנָה דְּרַבִּי שְׁוֵיבִי מִסְתַּבְּרָא – מסתבר הדבר
 כמו שאמר רב שוויב, דאִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שְׂרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַרְתָּ, אֲצַמְרִיד
 רַבִּי יוֹחָנָן לְאַסְחֹדִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר – הוצרך רבי יוחנן להעיד על דברי
 רבי אלעזר תלמידו שהלכה כמותו, אֱלֹא אִי אָמַרְתָּ שְׂרַבִּי יוֹחָנָן אָמַרְתָּ,
 וְכִי אֲצַמְרִיד רַבִּי אֱלֶעָזָר לְאַסְחֹדִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן רַבִּי – וכי יתכן
 שיוצרך רבי אלעזר להעיד שהלכה כדברי רבי יוחנן שהיה רבו.
 וְעוֹד תָּא שְׁמַע דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַרְתָּ, דְּשִׁלַּח רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא,
 מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, הוּא יוֹדְעִים, שְׁשִׁלַּח רַבִּי אֱלֶעָזָר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגוּלְתָא
 מִשּׁוּם רַבִּינָא וְ- (בשם רב), שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר בְּתַבּוּ וְתִנּוּ מְנָה לְפָלּוּנִי, וְכַתּוּב
 אֵין בּוֹתְבִין וְנֹתְנִין, שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוּתוֹ אֱלֹא בְּשִׁמְרָא, וְאֵין שְׂמָר
 לְאַחַר מִיתָתוֹ, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר – הוסיף על דברי רבי אלעזר, שאין זה דין
 מוחלט בכל האופנים, אלא, תִּיבְרַךְ – בודקים את כוונת המת, וכמו
 שיבואר. ועל כל פנים מוכח שרבי אלעזר הוא שאמר דין זה (בשם רב), ורבי
 יוחנן הוא שאמר שהלכה כמותו.
 הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן. שואלת הגמרא: מָאִי 'תִּיבְרַךְ' שאמר
 רבי יוחנן, כיצד בודקים את דברי המת, ומתי מתנתו קיימת גם כשאמר
 לכתוב שטר.
 הגמרא מביאה שתי הלכות בשם רב דימי ומההלכה השניה מבואר כיצד
 בודקים את דבריו: כִּי אָתָּא וְ- (כשבא) רַב דִּימִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָמַר הַלְכּוֹת
 אֵלוּ, דִּיּוּתִּיבִין מִכְּשָׁלֹת דִּיּוּתִּיבִין – שכיב מרע שכתב נכסיו לאחר, ולאחר
 מכן חזר בו וכתב את נכסיו לאחר, קנה השנ, כיון שהשכיב מרע יכול לחזור
 בו. הלכה נוספת: שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר בְּתַבּוּ וְתִנּוּ מְנָה לְפָלּוּנִי, וְכַתּוּב, רֹאשִׁין
 – בודקים את ציוויו בכתיבת השטר, אִם אָמַר זֹאת בְּמִיפְשָׁה אֶת בָּחוּז,
 שבאמת רצונו להקנות את המתנה בדיבור בלבד, כדון שכיב מרע, וצויה
 לכתוב שטר רק כדי לחזק את כח המקבל שיצויה שטר ראיה בידו, וזה
 המקבל מיד, ואף אם כבר מת הנותן בּוֹתְבִין עֵתָּה שְׁטֵר וְנֹתְנִים לְמַקְבֵּל,
 וְאִם לֹא – ואם לא מוכח מתוך דבריו שרצה ליפות את כחו ולתת ראיה
 בידו, אֵין בּוֹתְבִין, וכמו שאמר רבי אלעזר, שחוששים שמא התכוין השכיב
 מרע לתת לו המתנה רק על ידי השטר ואין שטר לאחר מיתה.
 רבי אבא בר ממל מקשה בברייתא על דברי רבי אלעזר: מְתִיב רַבִּי אֲבָא
 בִּר מָלְל, שנינו בברייתא, בְּרִיא שְׂאֵמֶר בְּתַבּוּ וְתִנּוּ מְנָה לְפָלּוּנִי, וְכַתּוּב, אֵין
 בּוֹתְבִין וְנֹתְנִין לוֹ לְאַחַר מִיתָתוֹ, שאין שטר לאחר מיתה, ויש לדייק, הֵא
 שְׂכִיב מֵרַע שְׂצִיחָה לְכַתּוּב וְלִתְּנָה מְנָה לְפָלּוּנִי, כיון שהוא יכול להקנות
 באמירה, בּוֹתְבִין וְנֹתְנִין אֵפִילוּ לְאַחַר מִיתָתוֹ, שכשם שתיקנו חכמים
 שדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים באמירה, כמו כן תיקנו שתועיל
 מתנתו בשטר אף אם לא נכתב קודם שמת, ושלא כדברי רבי אלעזר שאין
 שטר לאחר מיתה.
 מתרצת הגמרא: הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – רבי אבא בר ממל עצמו
 תירץ את קושיה, ברייתא זו עוסקת בְּמִיפְשָׁה אֶת בָּחוּז, וכמו שהתבאר,
 שכוונתו היתה להקנות מיד, והשטר נכתב רק כדי שתצויה בידו ראיה, ולכן
 רק בריא לא קנה, כיון שאינו יכול לזכות בדיבור בלבד, ואילו בשכיב מרע
 שמקנה בדיבור, וזה המקבל, וכתובת השטר תיעשה אחר כך רק כדי ליפות
 את כחו.
 הגמרא חוזרת לברר באיזה אופן הוא נחשב מיפה את כחו. מבררת הגמרא:
 הִיבִי דִּמִּי מִיפְשָׁה אֶת בָּחוּז – באיזה אופן אנו אומרים שכוונתו ליפות את
 כחו, ולא רצה שיזכה רק על ידי השטר.

לְעוֹלָם אִימָא וְ- (אומר) לָךְ שְׁתִּיב, כיון שברי ושמא ברי עדיף, וְשִׁאֲנִי הָאָמַר
 – ושונה הדבר במשנתנו, דְּכִמְנָה לְאַחַר בִּידָךְ דְּמִי – שהנדה בה דומה
 לתובע את חברו מנה עבור אדם אחר, שבאופן זה מי שהוא תובע עבורו,
 אינו בא בטענת ברי, ולתובע שבא בטענת ברי, יכול הנתבע לומר שאינו
 בעל דינו, וכן במשנתנו האח הספק אינו יודע אם הוא אחיהם, ולאח
 שמעיד עליו ותובע עבורו בטענת ברי, יכולים האחים לומר שאינו בעל
 דינם. לכן מעמידים את הממון בחזקת האחים.
 שנינו במשנה: מָת, יִחְזְרוּ נְכָסִים לְמִקְוָמָן, והיינו, שאם מת האח הספק,
 חוזרים הנכסים שקיבל בירושת האב, אל האח שהעיד עליו ונתן לו מחלקו.
 הגמרא דנה מי נוטל את שבח הנכסים. אומרת הגמרא: בְּעִי וְ- (נסתפק) רַבָּא,
 שְׂכִיב שְׂשִׁבְחוֹ הַנְּכָסִים שִׁקְבֵּל הָאֵחָב הַסָּפֵק בִּירוּשָׁת הָאָב מֵאִלְיָהֶם, מָהוּ –
 מי נוטלם.
 הגמרא מבארת על איזה שבח הספק. אומרת הגמרא: בְּשִׁבְחָה הַמְּנִיעַ
 לְבִתְפִּים, לֹא תִיבְעִי לָךְ – בפירות שגדלו על ידי טרחת האח הספק, אין
 לך להסתפק, דְּכִי נָפְלוּ לוֹ נְכָסִים מִמְּקוֹם אַחֵר דְּמִי, שהרי הם נכסים
 שנפלו ממקום אחר, כיון שהאח המעיד לא נתן לו אלא קרקע ריקנית,
 והאח הספק טרח בה והוציאה פירות, ואמר במשנה שהדין בנכסים אלו
 שכל האחים חולקים בהם. כִּי תִיבְעִי לָךְ – אלא יש לך להסתפק רק בְּשִׁבְחָה
 שְׂאִינוּ מְנִיעַ לְבִתְפִּים – שהשדה הושבחה מאליה, וְכִנּוּן שִׁקְבֵּל הָאֵחָב
 בִּירוּשָׁת הָאָב, דִּיקְלָא וְ- (דקל) וְ- (אֵלִים) – ונעשה מעצמו עב יותר, או שקיבל
 אֶרֶץ – קרקע, וְאִסְקָא שְׂרָמוֹן – והעלתה מעצמה זבל שמועיל לשדה,
 מָאִי – מה הדין בזה, האם כשחזרת הקרקע לידי האח שהעיד עליו, חזור
 עמה גם השבח שבא מאליה, או שמכיון שלא נתן לו את השדה כך, הרי זה
 כמו שנפלו נכסים ממקום אחר, וכל האחים יחלקו בו. תִּיבְעִי – תעמוד
 שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 משנה
 חכמים תיקנו ששכיב מרע וְ- (השוכב במטה מחמת חולי) הנותן מתנה אינו
 צריך קנין, אלא דבריו נחשבים ככתובים ומסורים (להלן קמ:) כדי שלא תטרוף
 דעתו עליו כשהוא חולה, מתוך צער על כך שלא תתקיים צוואתו. המשנה
 דנה במקום שנמצא שטר צוואה של המת ולא היה ציווי בעל פה.
 מִי שְׂמָת, וְנִמְצְאָת דִּיּוּתִּיבִין – שטר צוואת שכיב מרע, קְשׁוּרָה עַל רִיבּוֹ,
 אף שברור שהמת עצמו כתבה, הֲרִי זֶה אֵינָה בְּלוּם, כיון שרק דברי שכיב
 מרע שבעל פה נחשבים ככתובים ומסורים, ולא כשכתב כן בשטר.
 אך אם קודם שמת וְיָבָה בָּהּ וְ- (בשטר זה) לְאַחֵר, וכגון שנכתב בשטר
 שראובן יזכה בנכסיו, ונתן השכיב מרע את השטר לשמעון ואמר לו שיזכה
 במה שכתבו בו, בִּין אם הוזכה הוא מִן הַיּוֹרְשִׁין – מהראויים לירש את
 המת, וּבִין שְׂאִינוּ מִן הַיּוֹרְשִׁין, דְּכִרְיִי קְרִימִין, שדברי שכיב מרע ככתובים
 ומסורים הם, וזכה במתנה מחמת דיבורו של השכיב מרע, שהקנה לו את
 נכסיו.
 גמרא
 שנינו במשנה שהכותב 'דייתיק' ומוכח אותה למקבל, וזה. הגמרא מביאה
 ברייתא המבארת מהי 'דייתיק' ובאיזה אופן היא מועילה: תִּנּוּ רַבִּנָּן, אֵינָה
 הִיא דִּיּוּתִּיבִין, שאם כתב בו את נכסיו לפלוני, וזכה, וגובה אותם לאחר
 מיתת הנותן, ואף שלא פירש הנותן שיזכה בהם 'מהיום', כֹּל שְׂבִתּוֹבָה בָּהּ
 דִּאִי תָהִא לְמִיָּקָם לְחַיִּיתוֹ – שטר צוואה זה יהיה לקום ולהיות בכל מה
 שכתוב בו, שאם ימות הנותן יהיו נכסיו לפלוני. ממשכה הברייתא: וְאֵינָה
 הִיא מְתָנָה – כיצד נכתב שטר מתנה של אדם בריא, שיועיל למקרה
 שימות, כֹּל שְׂבִתּוֹבָה בָּהּ שֶׁתְּחַלּוּ מֵהַיּוֹם וְלְאַחַר מִיתָתוֹ, ואנו מפרשים את
 דבריו שמקנה לחבירו את גוף המתנה מהיום, ואת הפירות הוא משייר
 לעצמו עד שעת מיתתו, וכשימות יזכה המקבל גם בפירות.
 מקשה הגמרא: אֱלֹא – האם יש לדייק מלשון הברייתא שבמתנת בריא רק
 אם אמר מֵהַיּוֹם וְלְאַחַר מִיתָתוֹ הוּא דִּיּוּתִּיבִין מְתָנָה, אך אם אמר שתחול
 מתנתו 'מֵעַכְשָׁיו' לֹא הִיא מְתָנָה, ודרי פשוט שזו מתנה רגילה המועילה
 בכל אדם.
 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, הִכִּי קָאָמַר, אִיזוּ הִיא מְתָנָה בְּרִיאָה שְׂהִיא
 בְּמִתְנָת שְׂכִיב מֵרַע לְעִין זֶה דִּלָּא קִנִּי הַמַּקְבֵּל אֱלֹא לְאַחַר מִיתָתוֹ, זו כֹּל
 מתנה שְׂבִתּוֹבָה בָּהּ לְשׁוֹן 'מֵהַיּוֹם' וְלְאַחַר מִיתָתוֹ, שזוכה רק בגוף מהיום,
 ובפירות לאחר מיתה.

משיבה הגמרא: אופן זה הוא **בְּדִאֲמָר רַב** הַסָּדָה לגבי שטר שכיב מרע שנכתב בו שהיה קנין במתנתו, שאם נכתב בו '**וְקִנְיָא מִיְנֵיהּ מוֹסֵיף עַל מַתְנָתָא דָּא'** – 'וקנינו ממנו כתוספת וחזוק למתנה זו', אין לחשוש שמא התכוין להקנות בשטר ואין שטר לאחר מיתתו, אלא בודאי בא הקנין רק כדי לחזק את מה שאמר בעל פה שיזכה המקבל, **הָכָא נָמִי**, באופן דִּאֲמָר תנו **וְאִף כְּתוּבוֹ וְחֵתוּמוֹ וְהָבֵנוּ לֵיהּ**, דינו כבא לייפות את כחו, שקנה בדיבורו, והשטר בא רק כדי שתהיה לו ראיה על מתנה זו, ויכול להכתב לאחר מיתתו.

הגמרא מביאה את ההלכה בנידון זה: **אִתְמַר, רַב יְהוּדָה אָמַר** בשם **שְׁמוּעָה, הִלְכָה**, אם ציוויו לכתוב היה כדי ליפות את כחו, והיינו כשאמר 'תנו ואף כתבו', **בּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין**, וזוכה המקבל בנכסים, כיון שכתובת השטר היא רק לראיה ויפוי כח. **וְכֵן אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נְחֶמְיָה, הִלְכָה, בּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין**.

משנה

הַבּוֹתֵב שטר מתנה על נְכָסִיו לְבָנָיו, והוא רוצה להשאיר את הנכסים ברשותו כל ימי חייו כדי שיוכל לאכול מפירותיהם, **צָרִיף שִׁיכְתוּב** בו שהוא מקנה להם אותם **מִהֵימִן וְלֵאחֲרֵי מִיתָתָהּ** – שתתחיל המתנה מהיום ותגמר לאחר מיתתו ויבואר בגמרא מהו גדר הקנאה זו. **דְּרָבִי רַבִּי יְהוּדָה**.

רַבִּי יוֹסֵף אָמַר, אֵינִי צָרִיף לכתוב בשטר 'מהיום', אלא גם אם כתב בו שהוא נותן את הנכסים לאחר מיתתו, מתחילה המתנה מהיום ונגמרת לאחר מיתתו. וטעמו יבואר בגמרא.

המשנה מפרשת את הדין האמור: **הַבּוֹתֵב נִכְסָיו לְבָנָו לֵאחֲרֵי מוֹתוֹ, הָאֵב אֵינִי יוֹכֵל לְמַכּוֹר** אותם לאחרים לגמרי, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּבֵר כְּתוּבִין לְבָן**. וגם **הֵבֵן אֵינִי יוֹכֵל לְמַכּוֹר** אותם לזקוק כדי שיזכה בהם לגמרי בחיי האב, **מִפְּנֵי שֶׁעֲדִינִן הֵן בְּרִשּׁוֹת הָאֵב** לאכילת פירותיהם. אלא אם **מָכַר הָאֵב הִרִי הֵם מְכּוּרִים** לזקוק לאכול מפירותיהם ולהשתמש בהם רק **עַד שְׁיָמוּת** האב, אבל לאחר מיתתו עוברים הנכסים לבן. ואם **מָכַר הֵבֵן** בחיי האב, **אֵין לְלֻקְחָהּ בֵּין אֵינוֹ יוֹכֵל לְאֹכֹל** מפירותיהם **עַד שְׁיָמוּת הָאֵב**, שכן אף לבן עצמו אין זכות בפירות בחיי האב, והלוקח שבא מכחו אינו עדיף ממנו.

גמרא

הגמרא מבארת את גדר מתנת 'מהיום ולאחר מיתתו'. מקשה הגמרא: **וְכֵי כְּתִיב 'מִהֵימִן וְלֵאחֲרֵי מִיתָתָהּ' מֵאֵי הוּי' – מה בכך, ואיך חלה המתנה. וְהָאֵ תַנֵּן בגיטין (עב), הנותן גט לאשתו ואומר לה, 'הריני מגרש אותך מִהֵימִן וְלֵאחֲרֵי מִיתָתָהּ', הרי זה **גַּם וְאֵינִי גַּם**, והאשה ספק מגורשת, שכן מסופקים אנו בפירוש דבריו, האם התכוין לגרש מהיום ואם כן היא מגורשת, או שהתכוין לגרש לאחר מיתתו ואם כן אינה מגורשת, שכן אין גירושין לאחר מיתתו. ועל כן **אִם מָת הִבְעֵל בְּלֹא בָנִים**, הרי היא **חֹלְצָת וְלֹא מְתִירָתָהּ**. ולפי זה גם בכותב כל נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתתו יש להסתפק בספק האמור, שמא התכוין להקנותה בחייו ולפיכך חלה מתנתו, או שמא התכוין להקנותה לאחר מיתתו ואין מתנה לאחר מיתתו. אם כן איך אומרת המשנה שחלה המתנה, הלא מאחר שספק מתנה היא אין הבן קונה אותה.**

מתרצת הגמרא: **הָתָם מְסַפְּקָא לָנוּ, אֵי תַנָּא הוּי' – שם אנו מסופקים האם הוא תנאי, שלעולם הוא מגרש מהיום, אך אינו מגרש אלא על תנאי שימות מחולי זה שהוא עומד בו, ואם אכן לבסוף מת מחולי זה חל הגט כבר מעכשיו. אֵי חֲזָרָה הוּי' – או שכשאומר 'לאחר מיתתו' הוא חוזר בו ממה שאמר קודם לכן 'מהיום', וכוונתו שיחול הגט לאחר מיתתו, ואם כן אינה מגורשת, שהרי אין גירושין לאחר מיתתו. לפיכך היא ספק מגורשת. **אָבֵל הָכָא** בכותב נכסיו לבנו 'מהיום ולאחר מיתתו', יש לפרש בכוונתו דְּרָבִי קָאָמַר לֵיהּ האב לבנו, **וְנִפְסָא –** את גוף הנכסים **כְּנֵי מִהֵימִן**, אבל את הַפְּרִיָּא וְקִנְיָן הפירות בנכסים) תקנה רק **לֵאחֲרֵי מִיתָתָהּ**. נמצא שעיקר המתנה חלה מחייו, אלא שהאב משירי לעצמו בהם קנין פירות עד שימות. ומאחר שמתפרשים דבריו היטב בדרך האמורה, אין לפרש בהם שכוונתו לתנאי או לחזרה.**

ביאור טעמו של רבי יוסי במשנתו. שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹסֵף אָמַר, אֵינִי צָרִיף לכתוב 'מהיום'.**

רַבָּה בַר אֲבוּהִי חֲלַשׁ וְעַל לְבָנֵיהּ – נכנסו אצליו **רַב הוּנָא וְרַב נְחֶמְיָה** לבקר. **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב נְחֶמְיָה, בְּעֵי מִינִיהּ –** שאל את רבה בר אבוה, האם **הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסֵף, אִי אֵין הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסֵף**.

אָמַר לֵיהּ רַב נְחֶמְיָה, טַעְמִיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵף לֹא יִדְעָנָא, הִלְכָה אִינְיָ מִינִיהּ – מאחר שאיני מבין את טעמו של רבי יוסי, וכי מזה יש לי לשאול האם הלכה כמותו.

אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב נְחֶמְיָה, אַתְּ בְּעֵי מִינִיהּ – אתה תשאל אותו ואת רבה בר אבוהו **אִי הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסֵף אִי לֹא, וְטַעְמִיהּ אֲנָא אֲמִינָא לָךְ –** ואחר כך אומר לך את טעמו של רבי יוסי.

בְּעֵי מִינִיהּ – שאל רב נחמן את רבה בר אבוה האם הלכה כרבי יוסי, **וְאָמַר לֵיהּ, הֵכִי אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסֵף**.

בְּתַר דְּנִפְקוּ – לאחר שיצאו משם, **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב נְחֶמְיָה** **טַעְמִיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵף** הסובר שאין צריך לכתוב בשטר מהיום, משום **דְּאָמַר, זְמַנֵּנוּ שְׁל שְׁטֵר מוֹכִיחַ עָלֵינוּ** שהמתנה מתחילה מהיום, שאם לא כן למה כתב בו זמן זה. אלא ודאי נכתב כדי להורות שהקנאת גוף הנכסים חלה מהיום.

הגמרא מביאה סיוע לסברת רב הונא: **תַּנָּא נָמִי הֵכִי בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יוֹסֵף אָמַר, אֵינִי צָרִיף לכתוב מהיום, מִפְּנֵי שֶׁזְּמַנֵּנוּ שְׁל שְׁטֵר מוֹכִיחַ עָלֵינוּ**.

מסתפקת הגמרא: **בְּעֵי מִינִיהּ –** שאל **רַבָּא מִרַב נְחֶמְיָה**, בְּשֵׁטֵר קִנְיָן שְׂכִתוּב בו שנעשתה על ידי העדים **הִקְנָאָה** בקנין סודר מלבד קנין השטר, וכתוב בו 'שדי נתונה לך לאחר מיתתו', ולא כתוב 'מהיום', **מָהוּ דִּינוּ**. האם גם בו נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי במשנתו, או שלא נחלקו אלא בשטר שאין בו קנין סודר, אבל אם יש בו קנין מורה רבי יהודה שמתחילה המתנה מהיום, וזוכה המקבל בגוף מהיום ובפירות לאחר מיתתו.

אָמַר לֵיהּ רַב נְחֶמְיָה, בְּשֵׁטֵר שִׁישׁ בו הִקְנָאָה אֵינִי צָרִיף לכתוב 'מהיום' אף לשיטת רבי יהודה, משום שהקנין מוכיח שהנותן מייפה את כח המקבל לקנות מהיום.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין האמור: **רַב פְּסִי אָמַר, אֵין כָּל הַהִקְנָאוֹת שוֹת, אֲלֵא אִיכָא אֶקְנִיָּתָא** והקנאה דְּצָרִיף לכתוב בה 'מהיום', **וְאִיכָא אֶקְנִיָּתָא דְּלֹא צָרִיף** לכתוב בה 'מהיום', אם בתחילת השטר כתוב 'אֶקְנִיָּתָהּ' – שהקנה הנותן למקבל בקנין על ידי העדים, ואחר כך בשורה האחרונה של השטר כותבים העדים '**וְקִנְיָא מִינֵיהּ, לֹא צָרִיף** לכתוב 'מהיום'. שכן משמע מלשון זו שני קניינים, גם הוא הקנה למקבל על ידינו וגם אנחנו קנינו ממנו עבור המקבל. וכפילות זו מורה על יפוי כח למקבל לקנות את המתנה מהיום, ודרי זה כאילו כתוב בו 'מהיום'. אבל אם קודם

כתבו '**וְקִנְיָא מִינֵיהּ**' ובשורה האחרונה כתבו '**אֶקְנִיָּתָהּ, צָרִיף** לכתוב 'מהיום', שכן באופן זה אין בפעם השניה משום כפילות יתר, אלא שמפרשים העדים את דבריהם, שקנינו בסודר בשביל המקבל, על ידי הקנאת הנותן. נמצא שאין כאן הוכחה על כוונת הנותן לייפות את כחו של המקבל, ועל כן אם לא יכתוב 'מהיום' אינו מקנה מעכשיו, אלא רק לאחר מיתתו, ואין מתנה לאחר מיתתו.

מִתְקַרְקֵי לֵה רַב חֲנִינָא מְסוּרָא לרב פפי, **מִי אִיכָא מִידֵי דְאֵנִי לֹא יִדְעָנִין, וְסִפְרֵי יוֹדְעֵי –** וכי יש דבר שאנו לא יודעים אותו וסופרי הידענים יודעים אותו. ומאחר שאין רוב החכמים יודעים מהחילוק הלשון האמור, ודאי שאף כותבי השטרות אינם יודעים ממנו. ואם כן לא יתכן שאם כתבו קודם 'אֶקְנִיָּתָהּ' ואחר כך 'וְקִנְיָא' התכוונו שחקנין כל מהיום, ואם כתבו להיפך התכוונו שחקנין יחול לאחר מיתתו.

הגמרא מוכיחה הוכחה מהמציאות שלא כדברי רב חנינא: **שְׁאֵלְהוּ לְסִפְרֵי דְאֵבִי יוֹדְעֵי, וְלְסִפְרֵי דְרַבָּא וְיוֹדְעֵי –** שאלו את סופרי אביו ורבא, וידעו לחלץ בין שתי לשונות אלו, שהאחת משמעותה יפוי כח, והשניה אינה אלא פירוש לדברי העדים. ומעתה יש מקום לחילוקו של רב פפי.

רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻעַ אָמַר, בֵּין אִם קוֹדֵם כְּתוּב 'אֶקְנִיָּתָהּ' ואחר כך 'וְקִנְיָא מִינֵיהּ', וּבֵין אִם קוֹדֵם כְּתוּב 'וְקִנְיָא מִינֵיהּ' ואחר כך 'אֶקְנִיָּתָהּ', לֹא צָרִיף לכתוב 'מהיום'. וכל שטר שכתוב בו קנין, הרי זה כאילו כתוב בו 'מהיום'. ואפילו שכתוב בו 'לאחר מיתתו' ולדברי הכל חל קנין מהיום מהיום וקנין פירות לאחר מיתתו. **וְכִדְרֵינָא פְּתִיגִי דְּהוּי בְּאֶנְפִּיא פְּלִיגִי – ולא נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה בשטר שכותבים בו העדים 'זכרון דברים' שהיו בפנינו. כלומר, שאינם מעידים על קנין סודר שנעשה בפניהם, אלא רק על ציווי הנותן אליהם לעשות שטר מתנה לפלוני.**

אָמַר רַב בְּהֵנָּה, אֲמַרְיָתָה לְשִׁמְעָתָא קָמִיהּ – אמרתי שמועה זו לפני **דְּרַב וְכִיד מְנַהֲרֵדְעָא, וְאָמַר לִי, אֲתוּן הֵכִי מְתִנְיָתוֹ לֵה, אֲנִי הֵכִי מְתִנְיָן לָהּ –** אתם שונים שמועה זו בדרך של שאלת רבא לרב נחמן וחשבת רב

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נוחלין דף קלו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) פג רשב"ם תוספות

1 כדאמר רב חסדא כו' — לקמן בפרק "מי שמת", דאמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אף על פי שקנו מידו, אם עמד — חזר. ומשמע: הא
2 אם מת מקבל מתנה — קנה. ואף על פי שכתוב קנין בהך מתנת שכיב מרע — לא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. ומקשינן מינה
3 הוה לשמואל, דאמר: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין — לא ידענא מאי אידון בה, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ושטר של שכיב מרע אינו קונה עד
4 לאחר מיתה, ואין שטר לאחר מיתה. ומשמע: הוה דרב יהודה אמר שמואל, ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע, שלא הקנה לו אלא
5 ליפות את כחו. ואמרינן: היכי דמי מיפה את

6 כחזי אמר רב חסדא: "קנינא מיניה מוסיף
7 על מתנתא דא". כלומר, אינו אלא תוספת
8 בעלמא ליפות את כחו. הלכה כותבין
9 ונותנין — לאחר מיתה, במיפה את כחו,
10 כרבי יוחנן דאמר תבדק, והכי מוקמינן ליה
11 בהדיא להא דשמואל במיפה את כחו. לקמן
12 ב"מי שמת". משנה הוותב נכסיו לבניו
13 — בריא שרוצה לישא אשה, ואינו רוצה
14 לשעבד נכסיו לאשתו, פן יפסידו בנים שיש
15 לו מאשתו ראשונה. ורוצה לכתוב להם
16 נכסיו לאחר מותו, אלא שיאכל פירות בחייו
17 — צריך שיכתוב "מהיום ולאחר מיתה",
18 דמשמע: מהיום יהא קנין לך הגוף לבדו,
19 ולאחר מיתה תהא נגמרת המתנה, שתאכל
20 גם הפירות לאחר מיתתי. אבל בלא
21 "מהיום" — לא נתן להם כלום, דאין מתנה
22 לאחר מיתה. דבהדיא שעתא אין לו חלק
23 בהן שיוכל להקנותן. רבי יוסי אומר אינו
24 צריך — לכתוב "מהיום". וטעמא מפרש
25 בגמרא, והמשך פירוש המשנה להלן
26 בגמרא. גמרא וואני נש דשמא
27 כך אומר: מעבשיו יהא גט אם אמות. או
28 דלמא מחדר קא הדר ביה, ואין גט לאחר
29 מיתה. הלכך, הויא ספק מגורשת, ואם
30 שפטה ידה וקבלה קדושין מאחר — צריכה
31 גט משניהם. חולצת — דלמא לא הוי גט.
32 ואינה מתייבמת — דלמא הוי גט, ונמצא
33 לוקח גרושת אחיו, וחייב כרת. והכא נמי
34 הוה לן למימר דמתנת ספק היא, ולא קנו
35 ומשמע: הוה גבי גט לא שייכי בה שתי
36 מתנות כי הכא, דנימא מקצת הגט מהיום
37 ומקצתו לאחר מיתה, כדאמר גבי מתנת
38 קרקע. הלכך מספקא אי לא תנאה הוי כו',
39 דפרושיה. איכא הכא — איכא לאוקמי

40 תרייהו שפיר, דהכי קאמר ליה: גופא מהיום, ופירי לאחר מיתה. וכיון דאיכא למימר הכי — לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה, דהכי משמע טפי. וזמנו של שטר —
41 שכתב בתחלתו: "בכך וכך בשבת אומר לנו פלוני הוה עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי. מוכיח עליו — שמאותו זמן התחילה המתנה. דאי לא תימא הכי, זמן
42 שנכתב בשטר — בחנם נכתב. אלא ודאי להקנות מאתו היום נכתב. והכי הלכתא כרבי יוסי, דאם כתב "לאחר מיתה" — קנה אף על גב דלא כתב "מהיום", דהא אומר רב:
43 הלכה כרבי יוסי. ואף על גב דאמר בפרק "המגרש" (גיטין פה, ב), אתקין רב בגיטין "מן יומא דנן", לאפוקי מדרבי יוסי דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו. הואיל ולא איתמר
44 בהדיא הוה בגיטין "הדר ביה רב מאד דאמר הלכה כרבי יוסי", אלא "אתקין", אית לן למימר: לגבי גט אשה, הואיל ואין בו דבר קנין — משום הכי הוה דאיתקין, לררוותא
45 דמילתא. משום חומרא דביתא, אבל גבי ממזנה — הלכה כרבי יוסי, כי יש לומר כי לא אומר רב הלכה כרבי יוסי אלא בשטר שיש בו קנין. וראינו דבריו האנונים וכוונתם
46 לברכה שאמר: הכי נהיגי במיתאי כרבי יהודה אפילו בממון, כתקנת רב בגיטין. ואילו היתה קבלה בידם כי הלכה כרבי יהודה — לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג.
47 (ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין, אלא "נהגו". ויש לומר: דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כרבי יהודה — נהגו כוותיה. כן פירש רבינו חננאל
48 גאון. ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון, דהא רב נתמן דהלכתא כותיה דרבי הוה דבעא מרבה בר אבוח, אלמא סבירא ליה לרב נתמן הכי. בהקנאה מהו — בשטר שכתוב
49 בו קנין, מי פליג רבי יהודה ומצריך למכתב "מהיום"? ומשום הכי קמבעיא ליה, דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קנין פליגי, כגון שכתב "שדי נתונה לך לאחר מיתה" ומסר
50 לו את השטר, ובדקיימא לך דקרקע נקנה בבספא או בשטר או בחזקה. אקנייה וקנינא מיניה לא צריך — זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קנינין: אחד בתחלת
51 השטר — "וכך אומר לנו הוה עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו", והיינו "אקנייה" וקנינא מיניה לא צריך. ואחד בסוף השטר: "ואחר כסוף השטר: וקנינא מן פלוני
52 לפלוני בכל מה דכתבו ומפורש לעיל" כו', כדאמר לקמן ב"גט פשוט" (קסא, ב): צריך שיחזרו לעדים בקנין סודר דלכות לו למקבל מתנה. ואחר כסוף השטר: וקנינא מן פלוני
53 ובסיפא כתוב "וקנינא" — היינו ייפוי כח, דמשמע שני קנינין: הוה הקנה, וגם אנו קנינו ממנו. וקנין יתירא הוה ייפוי כח לקנות מהיום. אבל אם כתב בראש השטר "וקנינא",
54 ובסופו "אקנייה" — משמע קנין אחד, דפרושי קא מפרש: וקנינא מיניה, ודיאך — שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נתון לפלוני. כן נראה שיטה זו בעיני, ועיקר. ואין לפרש
55 שכתב בשטר שני דברים הללו בידו, "דאקנייה וקנינא מיניה" — דאם כן אמאי משוה חילוק בין "אקנייה וקנינא מיניה" ל"קנינא מיניה ואקנייה"? לישוי חילוק בין היכא
56 דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד. דאנן לא ידעינן — אין רוב חכמים בקיאין בחילוק לשון זה. וספרי ידעי — בתמיא, דאמר: לכך נתכוונו, ולא צריך
57 למכתב "מהיום". ובדוכין פתגמי — היינו שטר עדות בלא קנין, וזכרון דברים לא וזכרון קנין. והיינו כרב נתמן, דאמר: הקנאה אינו צריך. אתון הכי מתנינא לה — בלשון
58 בעיא. כדאמרין לעיל: בעי מרב מרב נתמן כו', והכי קיימא לן. דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב "מהיום" בשטר שיש בו קנין. (ופירוש המשנה לעיל) משנה הוותב נכסיו
59 לבניו — הוה דרין לאחר. לאחר מותו — היינו "מהיום ולאחר מיתה". האב אינו יכול למכור — לאחר הגוף והפירות לגמרי, מפני שכותבין לבן הגוף מעבשיו ופירות
60 לאחר מיתה. הן אינו יכול למכור — לגמרי בחי האב. מפני שהן ברשות האב — לאכול פירות. אלא בין שניהן יכולין למכור לגמרי מעבשיו, שהאב ימכור פירות והבן
61 ימכור הגוף. מכר האב — סתמא, מכורין לפירותיהן ללוקח עד שימות האב. אבל לכשימות האב — יטול הבן גם גוף גם פירות. או הוה או הכא מביה, לא שגא מת האב
62 בחי הבן ולא שגא מת הבן בחי האב. שהפירות מכר האב, אבל הגוף קניו לגמרי לבן משעה שכתב לו האב, וכשמת הבן ואחר כך האב, ויש לו בנים לאותו הבן — דין יורשין
63 את כחו. מכר האב — אין ללוקח פירות עד שימות האב, שהרי הוא כבן. אבל כשימות האב יש לו מיתה ללוקח פירות. וכגון שהבן קיים, אבל מת הבן
64 ואחר כך מת האב — פלוגתא דהא בגמרא אם קנה לוקח אם לא.

כדאמר רב חסדא: "קנינא מיניה מוסיף על מתנתא
דא", הקא נמי - דאמר: "אף פתובו וחתמו וקבו ליה".
איתמר: רב יהודה אומר שמואל, הלכה: פותבין ונותנין.
וכן אומר רבא אומר רב נחמן, הלכה: פותבין ונותנין.
משנה הוותב נכסיו לבניו - צריך שיכתוב "מהיום
ולאחר מיתה", דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: אינו
צריך. הוותב נכסיו לבנו לאחר מותו - האב אינו יכול למכור, מפני שהן פתובין לבן, והבן
אינו יכול למכור, מפני שהן ברשות האב. מכר האב - מכורים עד שימות, מכר הבן - אין
ללוקח בהן כלום עד שימות האב. גמרא וכו' פתב "מהיום ולאחר מיתה" מאי הוי? הא תנן:
"מהיום ולאחר מיתה" - גט ואינו גט, ואם מת - חולצת ולא מתייבמת - הוה מספקא לן אי
תנאה הוי אי חזרה הוי, אבל הכא הכי קאמר ליה: גופא קני מהיום, פירא - לאחר מיתה.
רבי יוסי אומר: אינו צריך. רבה בר אבוח הלש, על לגביה רב הונא ורב נחמן, אומר ליה
רב הונא לרב נחמן, בעי מיניה: הלכה פרבי יוסי או אין הלכה פרבי יוסי? אומר ליה:
טעמיה דרבי יוסי לא ידענא, הלכה איבעי מיניה? אומר ליה: את פני מיניה אי הלכה
אי לא, וטעמיה אנא אמינא לך. בעא מיניה. אומר ליה, הכי אומר רב: הלכה פרבי יוסי. פתח
דנפקו, אומר ליה: היינו טעמיה דרבי יוסי - דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו. תנא נמי הכי,
רבי יוסי אומר: אינו צריך, מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו. בעא מיניה רבא מרב נחמן:
בהקנאה, מהו? אומר ליה: בהקנאה אינו צריך. רב פפי אומר: איכא אקנינא דצריך, ואיכא
אקנינא דלא צריך; "אקנייה וקנינא מיניה" - לא צריך, "קנינא מיניה ואקנייה" - צריך.
מתקיף לה רב חנינא מפוראי: מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי ידעי? שאלוהו לספרי
דאבי - וידעי, ולספרי דרבא - וידעי. רב הונא פריה דרב יהושע אומר: בין "אקנייה וקנינא
מיניה", בין "קנינא מיניה ואקנייה" - לא צריך, וב"דוכין פתגמי דהוה באנפנא" - פליגי. אומר
רב פהנא: אמריתא לשמעטא קמיה דרב זכיד מנהרדשא, ואמר לוי: אתון הכי מתניתו לה,
אנן הכי מתנינן לה. אומר רבא אומר רב נחמן: בהקנאה - אינו צריך; בין "אקנייה וקנינא
מיניה", בין "קנינא מיניה ואקנייה" - לא צריך; ב"דוכין פתגמי דהוה באנפנא" - פליגי.
הוותב נכסיו לבנו לאחר מותו". איתמר: מכר הבן בחי האב, ומת הבן בחי האב -

אמר
— לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה, דהכי משמע טפי. וזמנו של שטר —
שכתב בתחלתו: "בכך וכך בשבת אומר לנו פלוני הוה עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי. מוכיח עליו — שמאותו זמן התחילה המתנה. דאי לא תימא הכי, זמן
שנכתב בשטר — בחנם נכתב. אלא ודאי להקנות מאתו היום נכתב. והכי הלכתא כרבי יוסי, דאם כתב "לאחר מיתה" — קנה אף על גב דלא כתב "מהיום", דהא אומר רב:
הלכה כרבי יוסי. ואף על גב דאמר בפרק "המגרש" (גיטין פה, ב), אתקין רב בגיטין "מן יומא דנן", לאפוקי מדרבי יוסי דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו. הואיל ולא איתמר
בהדיא הוה בגיטין "הדר ביה רב מאד דאמר הלכה כרבי יוסי", אלא "אתקין", אית לן למימר: לגבי גט אשה, הואיל ואין בו דבר קנין — משום הכי הוה דאיתקין, לררוותא
דמילתא. משום חומרא דביתא, אבל גבי ממזנה — הלכה כרבי יוסי, כי יש לומר כי לא אומר רב הלכה כרבי יוסי אלא בשטר שיש בו קנין. וראינו דבריו האנונים וכוונתם
לברכה שאמר: הכי נהיגי במיתאי כרבי יהודה אפילו בממון, כתקנת רב בגיטין. ואילו היתה קבלה בידם כי הלכה כרבי יהודה — לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג.
(ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין, אלא "נהגו". ויש לומר: דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כרבי יהודה — נהגו כוותיה. כן פירש רבינו חננאל
גאון. ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון, דהא רב נתמן דהלכתא כותיה דרבי הוה דבעא מרבה בר אבוח, אלמא סבירא ליה לרב נתמן הכי. בהקנאה מהו — בשטר שכתוב
בו קנין, מי פליג רבי יהודה ומצריך למכתב "מהיום"? ומשום הכי קמבעיא ליה, דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קנין פליגי, כגון שכתב "שדי נתונה לך לאחר מיתה" ומסר
לו את השטר, ובדקיימא לך דקרקע נקנה בבספא או בשטר או בחזקה. אקנייה וקנינא מיניה לא צריך — זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קנינין: אחד בתחלת
השטר — "וכך אומר לנו הוה עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו", והיינו "אקנייה" וקנינא מיניה לא צריך. ואחד בסוף השטר: "ואחר כסוף השטר: וקנינא מן פלוני
לפלוני בכל מה דכתבו ומפורש לעיל" כו', כדאמר לקמן ב"גט פשוט" (קסא, ב): צריך שיחזרו לעדים בקנין סודר דלכות לו למקבל מתנה. ואחר כסוף השטר: וקנינא מן פלוני
ובסיפא כתוב "וקנינא" — היינו ייפוי כח, דמשמע שני קנינין: הוה הקנה, וגם אנו קנינו ממנו. וקנין יתירא הוה ייפוי כח לקנות מהיום. אבל אם כתב בראש השטר "וקנינא",
ובסופו "אקנייה" — משמע קנין אחד, דפרושי קא מפרש: וקנינא מיניה, ודיאך — שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נתון לפלוני. כן נראה שיטה זו בעיני, ועיקר. ואין לפרש
שכתב בשטר שני דברים הללו בידו, "דאקנייה וקנינא מיניה" — דאם כן אמאי משוה חילוק בין "אקנייה וקנינא מיניה" ל"קנינא מיניה ואקנייה"? לישוי חילוק בין היכא
דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד. דאנן לא ידעינן — אין רוב חכמים בקיאין בחילוק לשון זה. וספרי ידעי — בתמיא, דאמר: לכך נתכוונו, ולא צריך
למכתב "מהיום". ובדוכין פתגמי — היינו שטר עדות בלא קנין, וזכרון דברים לא וזכרון קנין. והיינו כרב נתמן, דאמר: הקנאה אינו צריך. אתון הכי מתנינא לה — בלשון
בעיא. כדאמרין לעיל: בעי מרב מרב נתמן כו', והכי קיימא לן. דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב "מהיום" בשטר שיש בו קנין. (ופירוש המשנה לעיל) משנה הוותב נכסיו
לבניו — הוה דרין לאחר. לאחר מותו — היינו "מהיום ולאחר מיתה". האב אינו יכול למכור — לאחר הגוף והפירות לגמרי, מפני שכותבין לבן הגוף מעבשיו ופירות
לאחר מיתה. הן אינו יכול למכור — לגמרי בחי האב. מפני שהן ברשות האב — לאכול פירות. אלא בין שניהן יכולין למכור לגמרי מעבשיו, שהאב ימכור פירות והבן
ימכור הגוף. מכר האב — סתמא, מכורין לפירותיהן ללוקח עד שימות האב. אבל לכשימות האב — יטול הבן גם גוף גם פירות. או הוה או הכא מביה, לא שגא מת האב
בחי הבן ולא שגא מת הבן בחי האב. שהפירות מכר האב, אבל הגוף קניו לגמרי לבן משעה שכתב לו האב, וכשמת הבן ואחר כך האב, ויש לו בנים לאותו הבן — דין יורשין
את כחו. מכר האב — אין ללוקח פירות עד שימות האב, שהרי הוא כבן. אבל כשימות האב יש לו מיתה ללוקח פירות. וכגון שהבן קיים, אבל מת הבן
ואחר כך מת האב — פלוגתא דהא בגמרא אם קנה לוקח אם לא.

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח — תימה: אם כן, אמאי אצטרך תקנת אושא, דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דלא עשתה ולא כלום (בבא בתרא קלט, ב) ויש לומר: דמיירי כגון שכתב לה "דין ודברים אין לי בפירות נכסין ובפירות פירותין" ולא כתב "בנכסין", דאם כן היה מכרה קיים, בדאמר ב"הכותב" (כתובות פג, א), אי נמי, התם קנין פירות דבעל דלא הוי אלא מדרבנן, ולא מצרכי לכתוב "מהמים", ולא הוי כקנין הגוף, לכך ר' אצטרך תקנת אושא.

לא קנה לוקח — פירש רבינו יצחק בן מרדכי: ויחזור לירשי הבן, ולא יוכלו לקוחות לומר: אבירי זבין ואת מפקני? בדאמרין בסוף "מי שמת" (בבא בתרא קנט, א), דאף על גב דהא לא שייך טעמא דלקמן משום שיאמר הבן "אנא מכח אבא דאבא קאתינא" — דאם כן יקח אחד האב חלקם, כיון שאינו בא מכח אביו אלא מכח זקינו. אלא היינו טעמא שיחזור לירשי הבן — משום דבמיתת הבן נפלו נכסים לפני בנו, וכשמת זקינו — קנאם הבן בקבר ממילא, ואחר כך ירשם הבן. וקשה, דאמר בסמוך: מהו דתימא אביו אפילו לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה, ולא יקח? הלקוחות במיתת האב, והלא אם המוכח בטל — לא יחזור לאב, כי אם לירשי הבן ויש לומר: דשפיר קרי ליה בן בנו "נפשיה" לגבי לוקח, ולא דמי לנכסייך ואתריך לפלוני ואחרך אחרך לפלוני, דאם מתי שני בחיי ראשון יחזור נכסים לירשי ראשון, ולא אמר: כיון שהקנה הגוף לשלישי לבטחו הוי כנופל לפניו במיתת השני. שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שיזכה שני. ואפילו לרב ענן דאמר לעיל (קכז, ב) "לירתי" ולא לירתי ירתי, ולדידהא אם אמר "נכסייך ואתריך לפלוני" אם מת שני לא יחזור לירשי שני — לא דמי להאב, דיותר יש לו לראשון בנכסים מלא. והתם אם מכר ראשון — כל הנכסים מוכרים לעולם, דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: אין לשני אלא מה ששייר ראשון, אבל הכא — אין האב יכול למכור אלא עד שימות. לכך יחזור לירשי הבן, והתם לירשי ראשון.

מביא ואינו קורא — פירש בקונטרס: מביא — משום ד"אדמתך" קרינא ביה, ואינו קורא — דלא קרינא ביה "מן האדמה אשר נתתה לי". ותימה: דאי קרינא ביה "אדמתך" — קרינא ביה נמי "מן האדמה אשר נתתה לי" ונראה שתקנו מדרבנן להביא, משום קנין פירות. אבל קרינא לא, מדאמרין ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פב, א) משום דמיחזי כשיקרא, או משום דאתי לאפקעי תרומה ומעשר.

והתניא יחזור נכסים לירשי נותן — פירש בקונטרס: וקשה לרבי יוחנן, דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי. ומשנ: תנאי היא דפליגי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא. ואין נראה, דהרבה תנאים מצינו דפליגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו, גבי מוכר עבדו על מנת שישמשו שלשים יום ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא נ, א), ועוד, דלדבריו לא גרסינן אלא: "אחרך" תנאי היא. ונראה, דלרש לקיש פריך, דשנ: "אחרך" שאני. והכי פריך: אי אמרת בשלמא ד"אחרך" לא שאני, אלא ההיא דיחור לירשי ראשון הוי טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי, כרבי יוחנן — אתי שפיר, דמצינו הרבה תנאים דפליגי בהכי. אלא אי אמרת דההיא דיחור לירשי ראשון סברא נמי בעלמא, דלאו כקנין הגוף דמי, והכא משום ד"אחרך" שאני — והתניא: יחזור לירשי נותן. והא אין סברא לומר דסבירא ליה ד"אחרך" לאו כלום, דלא מצינו פלוגתא בהכי ומשנ: "אחרך" תנאי היא. כלומר, לעולם קמיתא נמי כרש לקיש, ד"אחרך" נמי תנאי היא, כדמיתא דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל ב"אחרך", דרבי סבר "אחרך" לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות, ורבן שמעון בן גמליאל סבר "אחרך" שאני, והשתא הוי כולוה בריש לקיש והלכתא כותיה. (גליק. נראה דמיתא שפיר תנאי, דעל כרחך ב"אחרך" פליגי אפילו לרבי יוחנן, ולא בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף אי לאו. דהא טעמא דרבן שמעון בן גמליאל אין לו לשני אלא מה ששייר הראשון — על כרחך משום דאמר "אחרך". דמשום קנין פירות גרידא — שפוטא דלא היה יכול למכור, כמו האב דאינו יכול למכור. עד כאן.) (רשב"ם)

אבל

אמר רבי יוחנן: לא קנה לוקח, ויריש לקיש אומר: קנה לוקח. רבי יוחנן אומר לא קנה לוקח, קנין פירות כקנין הגוף דמי; ויריש לקיש אומר קנה לוקח, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. — והא אפילונו בה חדא וזימנא דאיתמר: המוכר שדהו לפירות — רבי יוחנן אומר: מביא וקורא, ויריש לקיש אומר: מביא ואינו קורא. רבי יוחנן אומר מביא וקורא, קסבר: קנין פירות כקנין הגוף דמי; ויריש לקיש אומר מביא ואינו קורא, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי — אומר לך רבי יוחנן: אף על גב דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי, הכא אצטרך; סלקא דעתך אמינא: אבא לגבי בריה אחולי אחיל, קא משמע לן. ורבי שמעון בן לקיש אומר: אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, הכא אצטרך; סלקא דעתך אמינא: כל לגבי נפשיה, אפילו במקום בריה — נפשיה עדיפא ליה, קא משמע לן. איתביה רבי יוחנן לרש לקיש: "נכסייך ואתריך וירש פלוני, ואתריו וירש פלוני", מת ראשון — קנה שני, מת שני — קנה שלישי, מת שני בתי ראשון — יחזור נכסים לירשי ראשון; ואם איתא, לירשי נותן מיכעי ליה אומר ליה, כבר תרגמה רב הושעאי בבבלי: "אחרך" שאני. וכן רבי רבה בר רב הונא קמיה דרב, ואמר: "אחרך" שאני. — והתניא: יחזור לירשי נותן

-

לא קנה לוקח — אפילו לכשימות האב אחר כך, שמעולם לא הוי ראוי לבא ליד הבן, אלא יחזור לשאר יורשי האב. ומיהו, אם לא מכר הבן בחיי האב — היה מודה רבי יוחנן שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב, אפילו הכי יורשי הבן יורשין את מנתו ולא יורשי האב. אבל גבי מכירה, הרי סילק נפשו משעת מכירה, וגם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו. ובפרק "החובל" בבבא קמא מפרש פלוגתאיהו הכי: רבי יוחנן אומר לא קנה לוקח, אמר לך: כי קתני מתניתין מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב, הא כי מיית אית ליה ללוקח — דלא מת הבן בחיי האב, דאתו להו לידה דבן. אבל מת הבן בחיי האב, דלא אתו לידה דבן, כי מיית אב נמי לית ליה ללוקח. אלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי, וכי זבין לאו ידידה זבין. ריש לקיש אומר קנה לוקח, אמר לך: כי קתני מתניתין מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב, כי מיית מיהא אית ללוקח, לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לידה דבן, לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידה דבן — קנה לוקח. אלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, וכי זבין ידידה זבין. קנין פירות — שיש לו לאב — כאילו הגוף קניו לו דמי, ולא היה הבן יכול למכור אלא על מנת דאתו לידה, וכין דלא אתו לידה — לא קני לוקח. ומיהו, אם לא מכר הבן ולא סילק נפשו מהם, ומת הבן בחיי אב — לכשימות האב, יירש בן הבן את זכות אביו שדהו לו ברקע. וקורא — מקרא בכורים, דקרינא ביה "האדמה אשר נתתה לי" (דברים כו). מביא ואינו קורא — שאינו יכול לקרות "האדמה אשר נתתה לי". ומיהו, בהבאה חייב, דכתיב "אשר תביא מארצך", שהרי שיעבר לו יניקת הקרקע לפירותיו. אחולי אחיל ליה — גופא לגמרי, וקנין פירות דאית ליה לא ליהו קנין הגוף. והכי נמי הוה מצי למימר דאי איתמר בהא

— בהא קאמר רבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי, משום דכל לגבי נפשיה, אפילו במקום בריה — נפשיה עדיפא ליה, וכין דעכב לעצמו פירות — שייך בקנין הגוף לעצמו. אבל לגבי מוכר שדהו לפירות — מודי רבי יוחנן לרש לקיש דקנין פירות שמקנה לאחרים לאו כקנין הגוף דמי, דככל דותבא נפשיה עדיפא ליה. ומשום שמקנה לה מתירוציה ריש לקיש לא דחש להגמרא לפרש כן, ולרש לקיש נמי, אי איתמר בהא — בהא קאמר ריש לקיש, משום דאבא לגבי בריה אחולי אחיל, אבל לגבי מוכר שדהו לפירות — אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי, קא משמע לן. מת השני — אחרי הראשון, קנה שלישי. יחזור נכסים לירשי ראשון — כלומר, כשימות הראשון — יורשין יורשין מכחו, שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני, דהא לא קאמר לראשון: נכסייך ואתריך לפלוני, ואם אין פלוני — יתנו לפלוני האשלישי. וכין דשני לא זכה — שלישי נמי לא יקנה, אלא יורשי ראשון יירשו להני נכסים. ואף על גב דלא הוי קנין לראשון אלא לאכול פירותיהן כל ימי חייו, דהא קאמר ליה "ואחרך לפלוני" — אפילו הכי, כיון דאין "אחרך" קיים — זכו יורשי ראשון בגוף ופירות. אי אמרת בשלמא קנין פירות הוי חשוב כקנין הגוף — הלכך איבא למימר יחזור לירשי ראשון, שהרי הפירות קנין לו, וכקנין הגוף דמי. דאף על גב דהמוכר שדהו לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום קנין פירות כקנין הגוף — היינו משום דבהדיא פירות מוכר לו ולא אתה, והוי כמי שאמר לו: ואחר אותו זמן אתה הגוף והפירות שלי. אבל הכא לא שייך לעצמו כלום, אלא לשלישי נתן את הגוף, ולראשון ולשני נתן את הפירות. וכין דאיבא תרתי, שיש לראשון קנין פירות דכקנין הגוף דמי, וגם סילק הנותן עצמו מנוף ופירות — הלכך יחזור לירשי ראשון. אלא אי איתא דלאו כקנין הגוף דמי — מאיזה טעם יחזור לראשון? יחזור לירשי נותן מיכעי ליה — שהרי לראשון נתן פירות, ואין אחריו איש שיקבל לא הגוף ולא פירות, הלכך יחזור לנותן או לירשי אחרך שאני — דמשמע דגוף ופירות נתן לראשון, דהא בהדיא פירש: אחרך יירש פלוני, והא ליתיה דלירש, הלכך ישארו ביד יורשי ראשון. דהכי קאמר

ליה: כל ימי חיך יהא הכל שלך חפרי והגוף, ומה שישתייר אחרך — יקבל פלוני. ואם היה רוצה ראשון — יכול למכור הגוף, כדלקמן. והתניא יחזור לירשי נותן — לרבי יוחנן פריך: אף על גב דאיבא למימר "אחרך" שאני, אפילו הכי יחזור לירשי נותן, דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי, וכל שכן קנין פירות דעלמא דלאו כקנין הגוף דמי, כרש לקיש. וקשיא לרבי יוחנן.

ומשייר לעצמו קנין פירות, אינו נחשב לבעלים מחמת קניינו זה, משום
דאבא לנבי בריה אחולי אחיל – שהאב מוחל לבנו לגמרי על הגוף, ועל
 כן קנין הפירות שיש לו אינו נחשב כקנין הגוף. **קא משמע** לן רבי יוחנן, שגם
 קנין הפירות של האב הוא כקנין הגוף.
 ורבי שמעון בן לקיש אמר, אף על גב שבר אמרתי דבעלמא קנין פירות
 לאו בקנין הגוף דמי, ה**בא** באב ששייר לעצמו פירות אצטריך לי שוב
 להשמיע דין זה. שכן סלקא דעתך אמינא, שאין זה אלא במוכר המשייר
 לעצמו את קנין הגוף ונותן ללוקח קנין פירות, אבל כשהנותן משייר לעצמו
 קנין פירות ונותן למקבל רק את קנין הגוף, יש מקום לומר שהוא כמשייר
 לעצמו גם בקנין הגוף, משום שכל לנבי נפשיה אפילו במקום בריה,
 נפשיה עדיפא ליה – שהוא מעדיף את עצמו על פני המקבל ואפילו
 כשהמקבל הוא בנו. **קא משמע** לן ריש לקיש, שאף כשהוא משייר לעצמו
 פירות, אין נחשב קנין זה כמו קנין הגוף.
 רבי יוחנן מקשה: איתביה רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו בברייתא, האומר
 לחבירו 'נכסי לך, ואחרי' ו-אחרי מיתתך יירש פלוני נכסים אלו ולא
 יורשיך, ואחרי יירש אותם פלוני, כשמת ראשון קנה השני את הנכסים,
 וכשמת השני קנה אותם השלישי. אבל אם מת השני בתי הראשון, ויחורו
 הנכסים ליורשי הראשון, שכן לא נתן אותם לשלישי אלא רק לאחר
 שיוזכה בהם השני, ומאחר שמת השני קודם שהספיק לזכותם, אף השלישי
 אינו קונה אותם. מסיק רבי יוחנן את ראייתו: ואם איתא שקנין פירות לאו
 בקנין הגוף דמי ובדברי ריש לקיש, ליורשי נותן מיבעי ליה – על הנכסים
 לחזור ליורשי הנותן ולא ליורשי הראשון. שהרי אין לו לראשון אלא קנין
 פירות בלבד, שכן לא הקנה לו הנותן את הנכסים אלא להשתמש בהם
 משך ימי חייו בלבד ולא לעולם. ואם כן אף שבטלה מתנת השני והשלישי,
 אין לנכסים להישאר ברשות הראשון או יורשיו לאחר מיתתו, שהרי אין
 גופם קנוי לו, אלא לחזור לנותן. אלא בהכרח שקנין פירות כקנין הגוף דמי,
 והראשון נחשב בעלים בעיקר הנכסים. ועל כן מאחר שהשני אינו בעולם,
 ואין מי שיקנה את הנכסים מהראשון לאחר מיתתו, נשארים הנכסים
 ברשותו, והרי הוא מורישם ליורשיו.
 אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, אין מכאן ראייה לדברך. שכן כבר תרנמה
 ו-פירשהו רב הושעיא בבבלי לברייתא זו, מתנת 'אחרי' שאני מקנין
 פירות בעלמא. שכן קנין הראשון בנכסים אינו לפירות בלבד, אלא כל זמן
 שהשני לא זכה בהם הרי הם קנויים לראשון בקנין גמור של גוף ופירות.
 לפיכך כשהשני אינו בעולם נמשך קניינו של הראשון לעולם, והרי הוא
 מורישם ליורשיו אחריו. וכן דמי ו-הקשהו רבא בר רב חונא קמיה דרב
 על ברייתא זו, מדוע לא יחזור ליורשי נותן. ואף הוא אמר לתרץ כתיוריך
 האמור, ש'אחרי' שאני, ואינו קנין פירות אלא קנין גוף ופירות.
 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: והתניא בברייתא אחרת, שאם מת השני בחיי
 הראשון ויחורו ליורשי הנותן ולא ליורשי הראשון. ואם כדברי רבי יוחנן
 שקנין פירות כקנין הגוף דמי, מדוע לא יחזור הנכסים ליורשי הראשון, הרי
 יש לו לראשון לקנותם לגמרי מכך קנין הפירות שיש לו בהם, מאחר שאין
 מי שיזכה אותם ממנו.

אמר רבי יוחנן, אף לאחר שימות האב לא קנה הלוקח את הנכסים, אלא
 הם עוברים ליורשי האב. ומה שמשמע מדברי המשנה שלאחר מיתת
 האב זוכה בהם הלוקח לגמרי, אין זה אלא באופן שבשעת מיתת האב עדיין
 היה הבעל קיים. וריש לקיש אמר, גם אם מת הבעל בחיי האב קנה הלוקח
 לגמרי את הנכסים לאחר מיתת האב.
 מפרשת הגמרא: רבי יוחנן אמר, לא קנה לוקח, משום שקנין פירות
 בקנין הגוף דמי, ובעל קנין הפירות נחשב לבעלים העיקרי, משום שעיקר
 הדבר עומד לאכילת פירותיו ולתשמישו. ומאחר שיש לאב בחייו קנין
 פירות בנכסים אלו, הרי זה כאילו גם הגוף קנוי לו. לפיכך אין חלה מכירת
 הבעל בחיי האב אלא אם כן לבטח יקנה גם את קנין הפירות של נכסים אלו.
 אבל אם מת בחיי אביו, אינו נחשב כבעלים עליהם ואין בידו למוכרם,
 שהרי לעולם לא יזכה בפירותיהם.
 וריש לקיש אמר, קנה לוקח, משום שקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי,
 אלא בעל קנין הגוף נחשב בעלים על הדבר, ואפילו אם לעולם לא יבואו
 הפירות לידי. לפיכך משעה שקנה הבעל קנין הגוף בנכסים בידו למוכרם.
 שואלת הגמרא: והא אפילו כה תרא וימנא – והרי כבר נחלקו רבי יוחנן
 וריש לקיש בענין זה במקום אחר, ולשם מה נחלקו בו שוב לענין דין
 משנתנו. שכן חייב אדם להביא ביכורים מפירותיו שביכרו. ומצות עשה
 היא לקרוא בשעת הבאתם לעזרה את הפרשה האמורה בביכורים. ואין
 חיוב ביכורים נוהג אלא בפירות שגדלו באדמתו, אבל אם אין הקרקע שלו
 אלא הפירות בלבד אינו חייב עליהם בביכורים. ונחלקו רבי יוחנן וריש
 לקיש בדין זה. דאיתמר, המוכר את שדהו לפירות – שהותיר בידי א
 גוף השדה ומכר אותה רק לקנין פירותיה לזמן מסוים, רבי יוחנן אמר,
 הלוקח מביא ממנה ביכורים ואף קורא עליהם מקרא ביכורים בשעת
 הבאתם. וריש לקיש אמר, הלוקח מביא ממנה ביכורים ואולם אינו קורא
 עליהם מקרא ביכורים בשעת הבאתם.
 מפרשת הגמרא מחלוקת: רבי יוחנן אמר שהוא מביא וקורא, משום
 דקסבר קנין פירות בקנין הגוף דמי. לפיכך הלוקח שהוא בעל קנין
 הפירות נחשב כבעל השדה, וראוי הוא לקרוא את האמור בפרשת מקרא
 ביכורים, ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים
 כו א). וריש לקיש אמר שהוא מביא ואינו קורא, משום שקנין פירות לאו
 בקנין הגוף דמי, ואין הלוקח נחשב כבעל השדה. לפיכך אינו קורא את
 הפרשה בשעת הבאת ביכוריו, שכן אינו יכול לומר 'האדמה אשר נתת לי'.
 אבל מחויב הוא בעצם הבאתם, שכן אף הוא בכלל מה שנאמר בביכורים
 וקלקת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך (שם כו ב). ואף שגוף
 הקרקע אינו שלו, מכל מקום מאחר שמקום יניקת הפירות מהקרקע
 משועבד לו, הרי היא נחשבת ל'ארצו'. ומאחר שכבר נחלקו בדין קנין פירות
 לענין ביכורים, למה הוצרכו לחלוק שוב בנידון זה לענין מכירת הבעל בחיי
 האב.
 משיבה הגמרא: אמר לך רבי יוחנן, אף על גב שבר אמרתי דבעלמא מי
 שמוכר לחבירו את שדהו לפירות קנין פירות של הלוקח בקנין הגוף דמי,
 ה**בא** באב ובנו אצטריך לי שוב להשמיע דין זה. שכן סלקא דעתך אמינא
 שאין זה אלא במוכר ולוקח הווים זה לזה, אבל אב הנותן לבנו קנין הגוף

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ' א

באנפנא, פלוגי רבי יהודה ורבי יוסי.
 שנינו במשנתנו: הנותן נכסיו לבנו לאחר מותו, מכר הבעל קנין ללוקח
 בהן כלום עד שימות האב. ומשמע שלאחר מיתת האב זוכה הלוקח בנכסים
 לכל דבר. ונחלקו האמוראים שלפנינו, באיזה אופן הדברים אמורים.
 איתמר, אם מכר הבעל את הנכסים בתי האב, ונתן הבעל בתי האב,

נחמן אליו, ואילו אני שונה אותה שלא בדרך שאלה ותשובה אלא בדרך
 מימרא. שאמר רבא אמר רב נחמן, בהקנאה לדברי הכל אינו צריך
 לכתוב 'מהיום'. ובין אם כתוב בשטר 'אקנייה' ואחר כך 'קנינא מיניה', בין
 קודם 'קנינא מיניה' ואחר כך 'אקנייה' לא צריך לכתוב 'מהיום'. ורק
 בשטר שאין בו הקנאה אלא הוא כתוב בנוסח של 'בדוכרן שתנמי דהו'

מתרצת הגמרא: **תנא** ו-מחלוקת תנאים] **היא** במקום אחר שיובא בסמוך, האם קנין פירות קנין הגוף דמי, או לא. הברייתא הראשונה סוברת 'כקנין הגוף דמי', ועל כן הראשון שהוא בעל הפירות זוכה לגמרי בנכסים במיתת השני, ומורישם לבניו. ואילו הברייתא השנייה סוברת 'לאו כקנין הגוף דמי', ועל כן אין קונה הראשון את הגוף במיתת השני ואינו מורישו לבניו, אלא הם חוזרים לנותן. ורבי יוחנן סובר להלכה כשיטה הראשונה. ומביאה הגמרא את מקור מחלוקת התנאים בקנין פירות: **דְּתַנִּינָא**, האומר לחבירו 'בְּכִסִּי לְךָ וְאַחֲרָיָהּ לְפִלְזִי', ויָרַד הָרִאשׁוֹן לנכסים ויָסַב אותם לאחרים וְאָבַל את המעות, לאחר מיתת הראשון הִשְׁנִי מוֹצִיא את הנכסים מִיָּד הַלְקוּחוֹת, שכן קנה אותם לאחר שמת הראשון. דְּבָרֵי רַבִּי. משום שקנין הפירות של הראשון אינו קנין הגוף, ועל כן אין בידו למוכרם ולהפקיעם מהשני. אבל רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אומר, אִין לִשְׁנֵי אֱלָא מַה שְּׁשִׁיר רִאשׁוֹן ברשותו כשמת, אבל אם אינם ברשות הראשון בשעת מיתתו אין השני קונה אותם כלל, והרי הם נשארים אצל הלקוחות שקנאום מהראשון. משום שקנין הפירות של הראשון הוא קנין הגוף, ועל כן יש כח בידו למכור את הנכסים לגמרי ולהפקיעם מהשני.

הגמרא מקשה סתירה מדברי רבי ורבן שמעון בן גמליאל בברייתא האמורה, לדבריהם בברייתא אחרת: וְדִמְיָנְהִי, האומר לחבירו 'בְּכִסִּי לְךָ וְאַחֲרָיָהּ לְפִלְזִי', ויָרַד רִאשׁוֹן ומוֹכַר וְאָבַל דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אומר, אִין לִרְאשׁוֹן אֱלָא אֲכִילַת פִּירוֹת כְּלָבָד. קִשְׁיָא מִמָּה דְאָמַר רַבִּי בְּבִרְיָא הַקּוּדְמַת שאין מכירת הראשון חלה, אֲדָרְבֵּי שאמר בברייתא זו שביד הראשון למכור בנכסים. וכמו כן קשה ממה דָאָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בברייתא הקודמת שאין לשני אלא מה ששייר הראשון, אֲדָרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שאמר בברייתא זו שאין לו זכות למכור בנכסים.

מתרצת הגמרא: דְּבָרֵי אֲדָרְבֵּי לֹא קִשְׁיָא, שכן הָא דָאָמַר שהשני מוציא מיד הלקוחות, הוא לְעֵנִי גִּפְסָא וגוף הנכסים, שכן אין הגוף שלו. וְהָא דָאָמַר שהראשון יורד ומוכר הוא לְעֵנִי פִּירָא, שכן קנויים לו הנכסים לפירותיהם לכל ימי חייו, ועל כן בידו למכור. וכן דְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲדָרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא קִשְׁיָא, שכן הָא דָאָמַר שאין לראשון זכות למכור בנכסים הוא לְעֵנִי שְׂאֹסוֹר לוֹ לְבִתְחִלָּה למכורם כדי שיתקיים רצון הנותן, שהרי בכך שאמר 'אחריך לפלזי' גילה את דעתו שניחא לו שישתיירו הנכסים לשני לאחר מיתת הראשון. וְהָא דָאָמַר בברייתא הראשונה שאין לשני אלא מה ששייר ראשון הוא בְּדִיעְבַּד, שאף שמכר באיסור בדיעבד חלה המכירה.

אָמַר אַבְי, אִיזוּהוּ הַקְרִי 'רִשְׁעֵי עָרוֹם', זֶה תַּמְשִׁיא עֲצָה לראשון לְמַבּוֹר בְּנִכְסִים בְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל האומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון. והוא קרי 'רשע' משום שגורם לעבור על רצון הנותן שרצה שישתיירו הנכסים לשני, וקרי 'ערום' משום שבדיעבד הועילה ערמתו וחלה המכירה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָּה בְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שאם מכר הראשון אין לשני כלום בנכסים. וְאוֹלַם מוֹדָה רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁאִם נִתְּנָן הראשון לאחרים בְּמִתְנָת שְׂכִיב מַרְעֵ, לֹא עֲשָׂה כְּלוֹם, ולאחר מיתתו זוכה השני בנכסים ולא מקבל המתנה.

שואלת הגמרא: מָאי מַעְמָא לֹא עֲשָׂה כְלוֹם, ומה בין מכירה המפקיעה את הנכסים מיד השני לבין מתנת שכיב מרע. אָמַר אַבְי, בְּמִתְנָת שְׂכִיב מַרְעֵ לֹא קָנָה הַמַּקְבֵּל אֱלָא לְאַחֵר הַמִּיתָה של השכיב מרע, וְנִמְצָא שְׂכָבָר קְדָמוֹ אַחֲרָיָהּ – השני קודם לזכות את הנכסים לפני שחלה המתנה שנתן הראשון לאחרים במתנת שכיב מרע. שהרי זכית השני חלה בבת אחת עם מיתת הראשון, ואילו מתנת שכיב מרע חלה רק לאחר מיתתו.

מקשה הגמרא: וְכִי ו-וכי] אָמַר אַבְי הָכִי, שמתנת שכיב מרע חלה רק לאחר מיתת הנותן. וְהָא אִיתְמַר, מִתְנָת שְׂכִיב מַרְעֵ מֵאִימְתִי קָנָה הַמַּקְבֵּל, אַבְי אָמַר, עִם גִּמְר מִיתָה, כלומר בבת אחת עם המיתתו, וְרַבָּא אָמַר,

לְאַחֵר גִּמְר מִיתָה. נמצא שלאבוי מתנת השכיב מרע וזכית השני חלות בבת אחת עם גמר המיתתו, ויש להם לחלוק בנכסים, ואין אמר אבוי שזכית השני קודמת למתנת השכיב מרע. מתרצת הגמרא: הָרַד בִּיה אַבְי מִתְנָה – חזר בו אבוי ממה שאמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתתו, והודה שאינה חלה אלא רק לאחר גמר מיתתו. לפיכך אם נתן הראשון במתנת שכיב מרע לא עשה כלום, שכן כבר קדמו השני.

שואלת הגמרא: מָאי דְּמִתְנָה הָרַד בִּיה, דְּלִמָּא מִתְנָה הָרַד בִּיה – מנן שחזר בו אבוי ממה שאמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתתו, אולי חזר בו ממה שאמר שאין מתנת השכיב מרע חלה משום שכבר קדמו אחריו. משיבה הגמרא: לֹא סִלְקָא דְּעֵתָךְ – אין להעלות על הדעת כן, משום דְּתַנִּין בגיטין (עב), האומר לאשתו 'זֶה גִּיטָךְ אִם מָתִי, כלומר לכשאמות יהיה זה גט, או שאמר לה 'זֶה גִּיטָךְ ולכשאמות מחולי /זח/, או שאמר 'זֶה גִּיטָךְ לְאַחֵר מִיתָה/ לֹא אָמַר כְּלוֹם, משום שלא גמר בדעתו לגרשה אלא לאחר מיתתו, ואין גט לאחר מיתתו. ואם כן הוא הדין למתנה שהוא נותן מחמת מיתתו, שאין בדעתו להוציאה מרשותו עד לאחר מיתתו, ולא עם גמר המיתתו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָּה בְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שאין לשני אלא מה ששייר ראשון, וְאִפְּלִי אִם הָיוּ בֵּתָן בְּנִכְסִים עֲבָדִים וְהוֹצִיאָן הראשון לַחֲפִירוֹת נעשו בני חורין.

שואלת הגמרא: הֲלֹא פְּשִׁיטָא שלשיטת רבן שמעון בן גמליאל ביד הראשון לשחררם, שהרי כל זמן שהוא בעולם הנכסים שלו לכל דבר. משיבה הגמרא: מָהוּ דְּתִימָא, אָמַר לִיה הַנוֹתן לראשון, לְמַעַבַּד אִיסוּרָא לֹא יִתְבָּרֵן לָךְ – לא נתתי לך את הנכסים כדי שתעשה בהם איסור, והרי כל המשחרר עבדו עובר על מצות עשה של 'לעולם בהם תעבודו' (ויקרא כה מה).

קָא מְשַׁמַּע לֵן רַבִּי יוֹחָנָן שהנכסים נתונים לו אף לענין שחרור. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָּה בְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שהראשון בעלים גמור על הנכסים כל ימי חייו, וְאִפְּלִי אִם יש בהם בגדים וְעֶשְׂתָן תְּכִירִיבִין לָמַת, הרי הוא בעלים עליהם לאוסרם בהנאה כדין תכריכי המת. שואלת הגמרא: הֲלֹא פְּשִׁיטָא שלדעת רבן שמעון בן גמליאל בידו לייחדם למת ולאוסרם, שכן בעלים גמור הוא. משיבה הגמרא: מָהוּ דְּתִימָא, שאומר לו הנותן לראשון, לְשִׁינְהוּ אִיסוּרִי הִנָּא לֹא יִתְבָּי לָךְ – לא הקניתי לך את הנכסים כדי שתאסור אותם בהנאה. קָא מְשַׁמַּע לֵן רַבִּי יוֹחָנָן, שהנכסים קנויים לו אף לענין זה.

דְּרַשׁ רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסִדָא, האומר לחבירו 'אֲתֵרוֹג זֶה נִתְּנָן לָךְ בְּמִתְנָה, וְאַחֲרָיָהּ יהיה נתון לְפִלְזִי', אִם נִמְלִי הָרִאשׁוֹן ביום הראשון של סוכות וְיֵצֵא בּוֹ – כדי לצאת בו מצות נטילת ארבעה מינים, בָּאֵנוּ לְמַחְלֻקַת רַבִּי וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, האם אכן יצא בו ידי חובתו. שכן הלכה בידיו, שאין אדם יוצא ביום הראשון באתרוג שאינו שלו. ולדעת רבי אין הראשון יוצא באתרוג זה ידי חובתו, משום שאינו נחשב כבעלים עליו. שהרי מכך שאינו יכול למכור את האתרוג לעולם מוכח שאין לו בו אלא קנין פירות בלבד, וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. אבל לשיטת רבן שמעון בן גמליאל הסובר שביד הראשון למכורו לעולם או לאוכלו, הרי הוא שלו לגמרי לכל ימי חייו, ועל כן הוא יוצא בו ידי חובתו.

הגמרא מביאה קושיא על דברי רב נחמן בר רב חסדא: מִתְקַח לָהּ רַב נַחֲמָן בַּר יֶצְחָק, הֲלֹא עַד בָּאֵן לֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו רַבִּי וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הֵתָם לענין מכירת הראשון בנכסים, אֱלָא משום דְּמָר ורבן שמעון בן גמליאל] כְּכָר קִנְיָן פִּירוֹת בְּקִנְיָן תְּנוּף דְּמִי, ועל כן הוא בעלים גם על מכירת הגוף, וְכָר ורבין] כְּכָר קִנְיָן פִּירוֹת לֹא בְּקִנְיָן תְּנוּף דְּמִי, ואינו בעלים על הגוף למכורו לאחרים. אֱלָא הָכָא – אבל כאן, באתרוג שניתן לראשון ואחריו לשני,

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קלז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פז רשב"ם

לעשות בהן כפרצונ. זה חמשיא עצה — לראשון למכור בנכסים. דהא קיימא לן כרן
שמעון, דאין לשני אלא מה ששייר ראשון, ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר
"אחרך לפלוני", דהוה ניהא ליה אם שיתיר. ומיהו, לא אקפיד קפידא גמורה שלא
יכול הראשון למכרן אם ירצה. ומיהו — רבן שמעון, אף על גב דאמר אין לשני אלא
מה ששייר ראשון, אם נתנו אותו ראשון
במתנת שכיב מרע, כגון דאמר "מהיום ולאחר
מיתה" — לא אמר כלום, והשני מוציא. אי
נמי, כשהיה שכיב מרע נתנה. דשתי מתנות
הללו שוות, כדאמרן לעיל: איזוהי מתנת בריא
שהיא כמתנת שכיב מרע כו'. הכי גרסינן
בהלכות גדולות ובפירוש רבינו חננאל: מאי
טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע אימת היא
לאחר מיתה ובכר קדמה אחרך — האי שני
דקאמר עליה הנותן "אחרך לפלוני", קדם
לזה שנתנו לו הראשון. דמשעה שהתחיל היא
ראשון לטרף — קנה השני. ד"אחרך" עם
גמר מיתה משמע, דמשעה דאין הראשון
צריך לנכסים הללו זיכהו הנותן לזה השני
אחריו מיד. אבל האי מקבל מתנת מראשון —
לא קנה עד לאחר גמר מיתה, דסתם אדם
הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא
ממונו מכוח עד שתגמר מיתתו. אבל לעיל,
דנותן סלק נפשיה מהני בכסים, שהרי נתנו
לראשון — חפץ הוא שיזכה השני עם גמר
מיתתו של ראשון. ופי' אמר אביי הכי —
דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה אף ע"ז
מיתה — אלא, בהדי הדדי קנו, ולאשמועינן
אתא דחולקין בשוה. מהחיה — דעם גמר
מיתה. לא סלקא דעתך — דמהחיה דלאחר
מיתה דהר ביה. דהא ודאי סתם שכיב מרע
הנותן לאחרים ממונו שלו — אין בדתו
להוציא מרשותו עד לאחר גמר מיתתו.
דאשכחן נמי כהאי גזונא גבי אשתו כשהוא
מגרשה ומתירה לאחרים, דלא גמר להוציאה
מכוח עד לאחר גמר מיתתו. דתנן הרי זה גיטך
אם סתי — כלומר, אם אמות — אז יהא גט.
זה גיטך מחולי זה — לאחר גמר חולי, דהיינו
לאחר מיתה. זה גיטך לאחר מיתה לא אמר
כלום — דלא נמי לברשה עד לאחר מיתה.
ואין גט לאחר מיתה. ודלא כרבי יוסי מוקמינן
לה בגיטין בפרק "מי שאחוז קורדיקוס". דאי
כרבי יוסי — דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו,
וכמאן דאמר לה "מהיום ולאחר מיתה" דמי,
דקתני התם: הוצלת ולא מתיבמת. וגבי "אם
מת" נמי, דמי כמאן דאמר "מהיום אם מת",
דקתני התם: הרי זה גט. מיהו, שמעין מינה
דלאחר מיתה כמגרשה לה, והוא הדין למתנתה,
דאי עם גמר מיתה — אם כן הוי גט, ואמאי
קתני לא אמר כלום? הוי בהן עבדים כו' —

הכי גרסינן: תנאי היא — ולא גרסינן "אלא אחרך נמי תנאי היא", דמשמע דתירוצא
דתרצינן לעיל לריש לקיש "אחרך" שאני, לא תירוצא הוא. דהא ודאי לריש לקיש
מתרצינן "אחרך" שאני, כדמתרצו רב ורבי הושעיא לעיל, דהשתא קיימי כולוהו
ברייתות בריש לקיש: בין למאן דאמר יחזור לירוש' נותן, בין למאן דאמר יחזור לירוש'
ראשון — כולוהו סבירא להו דקנין פירות
דעלמא לא בקנין הגוף דמי. דאפילו דך
דקתני יחזור לירוש' ראשון — היינו משום
ד"אחרך" שאני. אלא לרבי יוחנן הוא
דמתרצינן הכי: תנאי היא, כלומר: איכא תנאי
דפליגי בקנין פירות דראשון אי בקנין הגוף
דמי או לא, ואנא סבירא לי כמאן דאמר בקנין
הגוף דמי. דתנאי כו' — דרבי סבירא ליה: לאו
בקנין הגוף דמי, ורבי ברייתא דקתני יחזור
לירוש' נותן — רבי היא. ורבן שמעון סבירא
ליה: בקנין הגוף דמי, ודך דקתני יחזור לירוש'
ראשון — רבן שמעון היא, ואנא סבירא ליה
כרבן שמעון. והיינו דפסיק רבי יוחנן כרבן
שמעון. ומיהו, לריש לקיש לאו בקנין פירות
בקנין הגוף דמי פליגי. אלא לכולי עלמא: לאו
בקנין הגוף דמי, ובחא פליגי רבי סבר:
"אחרך" נמי — קנין פירות בעלמא הוא דאית
ליה לראשון, והלכך שני מוציא מיד
הלקוחות. והיכא דמת שני — יחזור לירוש'
נותן, דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי. ורבן
שמעון כן גמליאל סבר: בעלמא קנין פירות
לאו בקנין הגוף דמי, ובחא "אחרך" שאני,
וגוף ופירות אקני לראשון, הלכך אין לשני
אלא מה ששייר ראשון, והיכא דמת שני —
יחזור לירוש' ראשון. וכן עיקר, דהשתא לא
תקשי הלכתא אהלכתא, דהא פסקינן אהלכתא
כריש לקיש בפרק "החולץ" דקנין פירות לאו
בקנין הגוף דמי, ובחא "אחרך לפלוני"
קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא מה
ששייר ראשון, כדפסקינן אהלכתא לקמן, ולא
פליג ריש לקיש על ההוא פסק דפסיק רבי
יוחנן לקמן. ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי
קיימא לן, דאמר אביי: איזוהי רשע ערום כו'.
ולקמן נמי, כדביתא אהתא דהוה לא דיקלא
בארעא דרב ביבי בר אבתי זול איזוהי אקנייה
לבנו קטן כרבן שמעון כו' עד אפילו רבן
שמעון לא קאמר כו' — דמהתם נמי שמעינן
דהלכתא כרבן שמעון. והלכך עבינן לפרוש
דרבן שמעון סבירא ליה כריש לקיש, דקנין
פירות לאו בקנין הגוף דמי, והכא היינו טעמא
— ד"אחרך" שאני, ולא תנאי אהלכתא
אהלכתא. וייד הראשון ומכר ואכל —
אורחא דמילתא נקט, שמכר והוציא המעות
בהוצאה. השני מוציא מיד הלקוחות — אחר
שימות הראשון. דקנין פירות דראשון לאו
בקנין הגוף דמי. "אחרך" שאני לא אמרנן אליבא דרבי. אלא מה ששייר ראשון —
ואם לא קניי כלום — אי טול השני כלום. דקנין פירות דראשון בקנין הגוף דמי לרבי
יוחנן, ולריש לקיש טעמא — משום ד"אחרך" שאני. אין לראשון אלא אכילת פירות
בלבד — קא סלקא דעתך השתא: פירות יכול לאכול ולמכור, אבל לא הגוף, ואם מכר
— השני מוציא מיד הלקוחות. הא לגופא — הא קמיינת דקאמר רבי: השני מוציא —
הני מילי היכא דמכר הגוף. שאין לו לראשון אלא פירות. ודך ברייתא דקאמר: יחזור
ראשון ומוכר — אפירות קאי. הא לכתחלה — קאמר רבן שמעון אין לו למכור
לכתחלה הגוף, אלא אכילת הפירות, כדי שיתקיים דעתו של נותן, דהא גלי דעתיה
דניחא ליה ששיתיר קצת לשני אם ירצה הראשון לשיר אחריו כלום. והכי קתני:
יחזור ראשון ומוכר ואוכל מסתמא, דביר רבי, שהרי אינו יכול למכור כי אם פירות. רבן
שמעון כן גמליאל אומר: אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא, שהרי הכל מכור, ולא
תקיימה דעת הנותן. אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לכתחלה, או למכר, אבל
גופא — דיעבד אין, לכתחלה לא. והא קמיינת — דיעבד, אין לשני אלא מה ששייר
ראשון. איזוהי רשע ערום — גורם לעבור על דברי הנותן. ערום — דהתנו מעשה, והרי
הוא חוטא ולא לו. ומיהו, המוכר עצמו, דהיינו ראשון — לא מקרי ערום, ואף על גב
דלכתחלה אסור לעשות כן, דלא חמיר איסוריה, שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות

אבל פריש או רמון לא – פירש בקונטרס: לא גרסין לה. ויש לפרש בדוחק: דוקא דכי יש לנותן אתרוג מלבד אותו שנטל מקבל מתנה, ואינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג. אבל אי לית ליה לנותן אלא פריש או רמון – לא יצא, דמסתמא יקפיד אם יאכל הלה את האתרוג. ודחק.

לא החזירו לא יצא – ואם תאמר: אמאי לא

יצא אפילו כי כפליה לתנאי? והא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד, ואין זה כתנאי בני גר ובני ראובן, כדאמרין ב"מי שאחור" (גיטין עה, א), "הרי זה גיטן והנייר שלי" – אינה מגורשת, "על מנת שהנייר שלי" – מגורשת. ופריך: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רבא: משום דהוי מעשה קודם לתנאי, ולכן התנאי בטל ומגורשת. ופריך רב אדא בר אבהו: טעמא דהוי מעשה קודם לתנאי, הא לאו הכי – לא? מכדי, כל תנאי גמרין מתנאי בני גר ובני ראובן, מה התם לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד כו' אלא אמר רב אדא בר אבהו: משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ומיהו, יש לומר דרבא דהכא סבר דלא בעינן תנאי ומעשה בדבר אחד, דהא התם נמי לא בעי. אי נמי, רב אדא סבירא ליה דכל האומר "על מנת" לאו כאומר "מעכשיו" דמי, ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד, שאינו מגרשה אלא כשתחזיר לו הנייר, ואין התגרש כשהגיד בידו, ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד ולא חשיב תנאי. אבל רבא סבר: כל האומר "על מנת" כאומר "מעכשיו" דמי, ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ויכולים המעשה והתנאי להתקיים, ומגורשת מיד, ואחר כך תקיים התנאי. אי נמי, התם כרבי מאיר, והכא כרבנן.

באן

אי מִיפֶּק לֹא נָפִיק בִּיה, לְמַאי יְהִיבָה נִיהֲלִיהָ? אֵלָּא, מִיפֶּק – דְּכוּלִּי עֲלֵמָא לֹא פְּלִגִּי דְּנִפִּיק בִּיה, מְכָרָה אִו אֲכָלָה – בְּאֵנוּ לְמַחְלֻקָתָ רַבִּי יוֹרְנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. אֲמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הָאֲחִין שְׁקֵנוּ אֶתְרוֹג בְּתַפּוּסַת הַבֵּית, נִטְלוּ אֶחָד מֵהֶן וַיֵּצֵא בּוֹ, אִם יָכוֹל לְאוֹכְלוֹ – יֵצֵא, וְאִם לֹא – לֹא יֵצֵא; וְדוֹקָא דְּאֵיפָא אֶתְרוֹג לְכָל חֹד וְחֹד, אֲכָל פְּרִישׁ אוֹ רַמּוֹן – לֹא. אֲמַר רַבָּא: "אֶתְרוֹג זֶה נִתּוֹן לְךָ בְּמַתָּנָה עַל מִנַּת שְׁתַּחֲזִירוֹהוּ לִי", נִטְלוּ וַיֵּצֵא בּוֹ, הִחְזִירוּ – יֵצֵא, לֹא הִחְזִירוּ – לֹא יֵצֵא. קָא מְשַׁמַּע לָן: דְּמַתָּנָה עַל מִנַּת לְהַחֲזִיר שְׁמָה מַתָּנָה. הֵיאִיתָא דְּהִנֵּה לָהּ דִּיקְלָא בְּאַרְעָא דְּרַב בִּיבִי בַר אֲבִי. כָּל אֵימַת דְּהִתּוּ אֲזֵלָא לְמִינְיָוִיהָ, הָוָה קָפִיד עִילּוּהָ. אֲקִנְיָתָהּ נִיהֲלִיהָ כָּל שְׁנֵי חַיִּי, אִזֵּל אִיהוּ אֲקִנְיָה נִיהֲלִיהָ לְבָנוּ קָמָן; אֲמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: מְשֻׁם דְּתָחוּ מְפֻלְאֵי אֲמִרְתּוֹ מִלִּי מוֹלִיאָתָא? אֲפִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא קָאָמַר אֵלָּא אַחֲרָי, אֲכָל לְעִצְמוֹ לֹא. אֲמַר רַבָּא אֲמַר רַב נַחֲמָן: "שׁוּר זֶה נִתּוֹן לְךָ בְּמַתָּנָה עַל מִנַּת שְׁתַּחֲזִירוֹהוּ לִי", הַקְדִּישׁוּ וְהַחֲזִירוּ – הָרִי זֶה מוֹקֵדֶשׁ וּמוֹחָז. אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן: מַאי אַתְּדִירִיהּ? אֲמַר לִיה: וּמַאי חֲפָרִיהּ? אֵלָּא אֲמַר רַב אֲשִׁי: חֲזִינוּ, אִי אֲמַר לִיה "עַל מִנַּת שְׁתַּחֲזִירוֹהוּ לִי" – מִיָּדִי דְּחוּ לִיה קָאָמַר לִיה. אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל: הַכּוֹתֵב נִכְסֵיוֹ אַחֲרָי, וְאֲמַר הִלָּה "אִי אֲפִשִּׁי בְּהֶן" – קָנָה, וְאֲפִילוּ עוֹמֵד וְצוּחַ; וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר: לֹא קָנָה. אֲמַר רַבִּי אָבָא בַּר מִכְּלָא, וְלֹא פְּלִגִּי: בָּאן

דאי מִיפֶּק לֹא נָפִיק – ראשון, לרבי, למאי יהיבא ניהליה? שהרי אין בו פירות אחרות, והגוף אינו יכול למכור ולאכול, ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה. "ולכם" קרינן ביה, דאין לשני חב בו כל זמן שראוי לזה הראשון לצאת בו, דהא "אחריו" קאמר. ולא דמי לאתרוג השותפין שאין יוצא בו כדלקמן, דהתם כולו מיהא הוה שותפין ביחד, אבל הכא אינו משועבד למיני כלל כל ימי חי' הראשון. **מכרה או שאכלה** – דלרבי צריך לשלם דמי אתרוג לשני, ולרבן שמעון אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ולא שמועין אתא, דכי היכי דפליגי בקרקעות – פליגי באתרוג. דלרבי יורד הראשון ומוכרו לצאת בו, דלפירי יהיבא ניהליה – והיינו פירותיו. ולרבן שמעון אין לו לכתחלה אלא אכילת פירות, דהיינו לצאת בו, ואם מכר – מכור. ומשום דסלקא דעתך אמינא מכור, דאפילו רבי מודה דלגופו יהיבא לראשון, דהא ליכא פירות – קא משמע לן דליטלו ולצאת בו היינו פירות שנתן לראשון, והגוף נתן לשני. שקנו אתרוג – ירשו מאביהן, או לקחו במעות ירושת אביהן בתפוסת הבית, כל זמן שלא חלקו. ונטלו אחד מן האחין בלא דעת חבירו, ויצא בו – רואין, אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכול בלא רשותם, כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית, או שימצאו הרבה אתרוגים בעיר, או שכבר יצא ואין צריך לו עוד. **יצא** – דקרינא ביה "לכם", שהרי כולו שלו הוא. **ואם לאו לא יצא** – דכתיב (ויקרא כג) "ולקחתם לכם" – משלכם, שהיא כולו שלו, ולא שמקצתו שלו. דאף על גב דדרשינן בשחזקת חולין בפרק "ראשית הגז" (קלה, ב. קלו, א) "בגדיהם" "עריסותיהם" "תרומותיהם" – לרבות טלית של שותפין ועיסת השותפין ותבואת השותפין, שחייבין בציצית ובחלה ובתרומה – הוא הדין נמי אי הוה כתיב הכא "פרי עץ הדרכם" – אפילו של שותפות, אבל כיון

דכתיב "לכם" – צריך שהיה כולו שלו. והאי דלא כתיב "ולקחת לך" – היינו למדרש מיניה שתהא לקחה לכל אחד ואחד, ומנחה שלנו שנהנו לברך כל הקהל באתרוג אחד – דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו, כדאמרין גבי רבן גמליאל רבני יהושע במסכת סוכה (שם). ואף על גב דלא פריש – כמאן דפרש דמי. דלא גרע ממתנה על מנת להחזיר, דלהכי מיהא דעת כל הקהל שוה – שיתן לכל אחד עד שיברך באתרוג כו'. והני חזי. **ואם לאו** – ביום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני, אמרין: מתוך שיוצא בשאול – יוצא בגוול. ומה שכתוב בספרים: דוקא אתרוג אבל פריש ורומן לא – אריכות פירוש של שוטים הוא, ואינו מן הגמרא. כן נראה בעיני, וכשר. **החזירו יצא** – איגלאי מילתא למפרע דהויא מתנה מעיקרא, שהרי קיים עתה תנאי, שהמתנה היתה תלויה בתנאי ונתקיים. **ואם לאו** – אלא מכור או אכלו – לא יצא, דאיגלאי מילתא דלא הויא מתנה. ואף על גב דלגבי גיטין קיימא לן כרבי מאיר דבעי תנאי פפול, כדאמר בפרק "מי שאחור" (גיטין עה, ב), אתקן שמואל בגיטא דשכיב מרע כו' – הני מילי לענין גיטין וקדושין הוא דבעינן תנאי פפול לכתחלה, לרווחא דמילתא, דילפינן מתנאי בני גר ובני ראובן. מיהא, לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי פפול, אלא גלויי דעתא בעלמא, וכיון דאמר "על מנת שתחזירו לי", ואף על גב דלא כפליה למימר "ואם לא תחזירו לי לא תהא מתנה" – אפילו הכי לא הוי מתנה אלא אם כן נתקיים התנאי. דהא אפילו היכא דלא פריש כלום, ואיכא למיתלי באומדן דעתא – אולינן בטר אומדן דעתא בפירקין לעיל גבי דינים הרבה, כגון הכותב נכסיו לאשתו (קלא, ב) ולקמן בפרק "מי שמת" (קמח, ב) גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, וגבי מי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו, דאמר בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמו, ב) דלא הויא מתנה. אקניניה ניהליה כל ימי חייו – דרב ביבי, ואחריו יחזור לה ולירשיה. **אקניניה לבנו קמן** – כרבן שמעון, דאמר: אין לשני אלא מה ששייר ראשון, ואף על גב דרבן שמעון לכתחלה אסר – הני מילי כשאמר לו נתון "אחריו לפלוני", דבעינן שישתייר לאותו פלוני אחריו קצת. אבל חק איתתא, כיון דיהיבא ליה לגמרי כל ימי חייו, ולא פירשה לו לתת אחריו לאדם אחר, אלא לעצמו – לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה, ואפילו ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה. והאי דאקני לבנו קמן – היינו כדי שלא תוכל האשה לחזור ולקנות ממנו. אי נמי, לפי שסמון על שלחנו, ויאכל רב ביבי הפירות תחת מזונות בנו. ונראה בעיני דלא גרס "לבנו קמן" גרידא, וכן כתב בפירושי רבני חננאל, ואגב שטיפא דכתב הכי בגמרא בשאר מקומות כתבו נמי אף באן. **ממולאי** – כדאמר בראש השנה (יד, א), רבא ואבבי מדבית עלי קאתו. ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי, כדאמר בבראשית רבה בתחלת פרשה ניש: "ואברהם דין" עטרת תפארת שיבה וגו' רבי מאיר אול לממלא, ראה אותם שחורי ראש. אמר להם: שמה ממשפחת עלי אתם, דכתיב ביה "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים", אמרו: רבי, התפלל עלינו. אמר להם: לכו וטיפלו לצדקה ואתם וזכין לזקנה כו'. והכי נמי אמר בראש השנה (שם) "אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה" – בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. **אמירתו מילי מולאיתא** – דברים כרושים שאין בהם ממש, לשון "מל קציר" (איוב יח). אי נמי: כגון מולאי במולאי, ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא נה, א) גבשושיות. כלומר, דברים בעלי מומין. ועל שם מקומם מגדפם, כדכתיב "בתי אכזיב לאכזב ועקרון תעקר" (מיכה א). **אפילו רבן שמעון לא קאמר** – דמה שמכר ראשון היי חמור, אלא כשאמר "נכסי לך ואחריו לאחר". אבל כשאמר "אחריו לעצמי", כי חק איתתא דלא אקניניה לך אלא לימי חיך, ורועיה היא שחזקתך יחזור לה – אפילו רבן שמעון בן גמליאל מודה דלא אקנייה לך אלא פירות, ומאי דאקני לברך – לא אהני מימי, אלא פירות כל ימי חיך. **אמר רבא אמר רב נחמן שור זה בו** – נראה בעיני דמקמי הא עובדא דרב ביבי גרס לה, דדמיא להך דאמר רבא: אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירוהו לי. שור זה נתון לך במתנה עד זמן פלוני לעשות בו מלאכתך. **על מנת שתחזירוהו לי** – אחר חזון, הרי זה מוקדש ומוחזר – כלומר, הרי זה מוקדש, שהרי מוחזר הוא ונתקיים התנאי, דאיגלאי מילתא דהויא מתנה למפרע. ונראה בעיני דאם מת בתוך חזון – דפטור משלם, דלא הוה שואל להתחייב באונסין, ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה, אלא מקבל מתנה הוא, ולא נתייבב אלא בפשיעה. **מאי אהדייהו** – "על מנת שתחזירוהו לי" קאמר ליה, שהיה חזרתו לעצמו. אבל כיון שהקדישו – אין זו כי אם חזרה להקדיש הכי גרסינן: **הכותב נכסיו לאחר** – ולא גרס "כל". קנה ואפילו עומד וצווח – איני חפץ במתנה זו. וטעמא מפרש לקמיה.

1 איהו, אֶתְּנִיחָהּ נִתְּלִיהָ לְבָנִי קָמֵן – הלך רב ביבי והקנה את הדקל לבנו
2 הקטן, כדי שלא יחזור לאשה לאחר מותו. וסבר רב ביבי שאף מתנה זו היא
3 כמתנת 'אחריו', שלדעת רבן שמעון בן גמליאל שיכול הראשון למכור
4 לעולם, שכן נתנה האשה את הדקל לרב ביבי ואחריו לעצמה, ולא הותרה
5 לעצמה אלא מה ששייר רב ביבי, ומאחר שהקנהו לבנו ולא שיירו אין
6 הדקל חוזר אליה לעולם.
7 אֶמֶר רַב הוֹנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻעַ לרב ביבי, מִשּׁוּם דְּתָנוּ מִמּוֹלָאֵי אֶמְרִיתוּ
8 מִלֵּי מוֹלָאֵתָא – משום שאתם ממשפחת בני עלי הנקראים 'מולאי', אתם
9 אומרים דברים כרוטים (תלושים). שכן סברתך שאפשר למכור את הדקל
10 כדי להפקיעו מהאשה, אין בה ממש. משום שִׁאֲפִילוּ רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
11 גַּמְלִיאֵל שאמר 'אין לשני אלא מה ששייר ראשון' לֹא קָאָמַר כֵּן אֱלָא
12 כשאומר הנותן 'נכסי לך ואחריו לאדם אחר'. אֲבָל כשאמר הנותן שלאחר
13 מיתת המקבל יחזור הנכסים לְעַצְמוֹ, לֹא מועילה מכירת המקבל, אלא
14 לאחר מיתתו מוציא אותם הנותן מיד הלקוחות.
15 הגמרא חוזרת לדון בדין מתנה על מנת להחזיר: אֶמֶר רַבָּא אֶמֶר רַב נְחֻמִּין,
16 האומר לחבירו, 'שור זה נתון לך בְּמַתְנָה עַל מְנַת שְׁתַּחֲזִירָהּ לִי', אם
17 הִקְדִּישׁוּהָ המקבל ואחר כך הִחְזִירוּ לנותן, הִרְי שור זה מוֹקֵדֶשׁ וּמוֹחָזֵר. שכן
18 אפילו שהשור קדוש, מכל מקום החזירו ליד הנותן וקיים את תנאו, לפיכך
19 חלה המתנה, והמקבל נעשה בעלים על השור להקדישו.
20 אֶמֶר לִיה רַבָּא לְרַב נְחֻמִּין, מֵאִי אֶהְדְּרִיהּ – וכי מה החזיר לו לאחר שכבר
21 הקדיש את השור, הרי אין השור חוזר לנותן אלא להקדיש.
22 אֶמֶר לִיה רב נחמן לרבא, וּמֵאִי תִּסְרִיהּ – וכי מה החסיר לו המקבל לנותן
23 משור זה, והרי החזירו לו בשלימות.
24 אֱלָא אֶמֶר רַב אֲשֵׁי, תוּיֵן – עלינו לראות באיזו לשון התנה עמו הנותן, אִי
25 אֶמֶר לִיה 'עַל מְנַת שְׁתַּחֲזִירָהּ' סתם ולא הוסיף 'לִי', הָא אֶהְדְּרִיהּ – אפילו
26 כשמחזיר את השור כשהוא קדוש הרי זו החזרה. אבל אִי אֶמֶר לִיה 'עַל
27 מְנַת שְׁתַּחֲזִירָהּ לִי', מִיָּדִי דְּחִיו לִיה קָאָמַר לִיה – משמעות התנאי היא
28 שיחזיר לו את השור בעודו ראוי לו ליהנות ממנו, ולאחר שהוקדש הרי הוא
29 נאסר על הנותן, ואף אם החזירו לידי לא קיים את התנאי והמתנה בטלה.
30 ומאחר שאם יחול ההקדש תתבטל המתנה וממילא יתבטל ההקדש, לא חל
31 ההקדש מעיקרו.
32 הגמרא דנה בדין מתנה שהמקבל מסרב לקבלה: אֶמֶר רַב יְהוֹדָה אֶמֶר
33 שְׁמוּאֵל, הַבּוֹתֵב בשטר שֶׁנִּכְסֵּיוֹ ינתנו במתנה לאדם אחר, וְאֶמֶר הֵלֵךְ –
34 המקבל, אִי אֲפִשִׁי בָהֶן – איני רוצה לזכות בנכסים במתנה, קָנָה, וְאֲפִילוּ
35 שְׁעוּמָד וְצוּנָה שאינו רוצה לזכות בהן, קָנָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר, לֹא קָנָה.
36 הגמרא מבארת שאין כאן מחלוקת: אֶמֶר רַבִּי אָבָא בְּרַם מְמַל, וְלֹא פְּלִיגִי
37 – שמואל ורבי יוחנן לא נחלקו, אלא כל אחד דיבר על מקרה אחר,

1 אִי מִיִּפְקִי לֹא נִפְיִק בִּיה לְמֵאִי יְהִיבָהּ נִתְּלִיהָ – אם אין הראשון יכול לצאת
2 באתרוג זה, לשם מה נתנו לו, הרי אין אתרוג זה מצמיח פירות, ואת הגוף
3 עצמו אינו יכול לאכול, שכן לדעת רבי אינו קנוי לו אלא לפירותיו, ובהכרח
4 שניתן לו כדי לקיים בו את מצותו. אֱלָא מִיִּפְקִי דְּבוּלִי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי
5 דְּנִפְיִק בִּיה – לא נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל שהוא יוצא בו ידי
6 חובתו. ואפילו לרבי שאינו יכול למכרו או לאכול, מכל מקום הוא נחשב
7 שלו לענין לצאת בו ידי מצות נטילה, משום שכל זמן שהוא ראוי לראשון
8 אין לשני כח בו. ורק לענין (מכרה) [מָכַר] או (אכלה) [אָכַל] בְּאֵנו
9 לְמַחְלֻקָתָא רַבִּי וְרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. שלדעת רבי אם אכלו הרי הוא
10 משלם את דמיו לשני, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לו לשני אלא מה
11 ששייר ראשון, ואם מכרו או אכלו מתבטלת מתנת השני מעיקרה.
12 אֶמֶר רַבָּה בְּרַב הוֹנָא, הֵאִתֵּן שְׁקֵנוֹ אֶתְרוֹג בְּתַפּוּסַת הַבֵּית – שנפל להם
13 אתרוג בירושת אביהם, או שקנהו ממעות הירושה קודם שחילקהו ביניהם,
14 וְנִטְלוּ אֶחָד מֵהֶן ביום הראשון של סוכות שלא מדעת אחיו וְיָצָא בּוֹ – כדי
15 לצאת בו מצות נטילת ארבעה מינים. אִם יָכוֹל לְאֹכְלוֹ משום שאינם
16 מקפידים זה על זה, יָצָא בּוֹ, שכן הרשות בידו לקנות את כולו והרי הוא
17 שלו, וְאִם לֹא – אם מקפידים האחים שלא יאכלנו, לֹא יָצָא בּוֹ, שכן אין
18 בידו לקנות את כולו. וְדִקְּיָא דְּאִיבָא אֶתְרוֹג לְכָל חֵד וְחֵד – ודווקא יש
19 בירושה אתרוגים נוספים לכל אחד מהאחים ולכן מסתבר שאין הם
20 מקפידים שיקנה אחד מהם אתרוג זה לגמרי. אֲבָל אִם אֵין שֶׁם מַלְכָּד אֶתְרוֹג
21 זה אתרוגים אחרים אלא מיני פירות אחרים כְּפָרִישׁ אוֹ רְמוֹן, לֹא יוצא אף
22 אחד מהם באתרוג זה, שכן מן הסתם הם מקפידים עליו שלא יאכלנו.
23 אֶמֶר רַבָּא, האומר לחבירו ביום הראשון של סוכות, 'אֶתְרוֹג זה נתון לך
24 בְּמַתְנָה עַל מְנַת שְׁתַּחֲזִירָהּ לִי' לאחר שתצא בו וְנִטְלוּ המקבל וְיָצָא בּוֹ,
25 אִם הִחְזִירוּ לאחר מכן יָצָא בו ידי מצותו, שכן קיים את התנאי וחלה המתנה
26 למפרע, ונמצא שהיה האתרוג שלו בשעה שנטלו. ואם לֹא הִחְזִירוּ לאחר
27 מכן לֹא יָצָא בו. שכיון שלא החזירו, התברר הדבר למפרע שמעולם לא
28 חלה המתנה, ונמצא שנטל אתרוג שאינו שלו שאין יוצאים בו. מפרשת
29 הגמרא: קָא מְשַׁמַּע לֵן רבא, דְּמַתְנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר שְׁמָה מַתְנָה,
30 ומתקיים בה שפיר דין 'לכם' האמור באתרוג. ואף שהוא חייב להחזירה,
31 מכל מקום כל זמן שהיא אצלו הרי היא שלו לכל דבר.
32 הגמרא חוזרת לדין 'אחריו': הִתִּיא אִיתְתָּא דְּתָנָה לָהּ דִּיקְלָא בְּאַרְעָא דְּרַב
33 בִּיבִי בְּרַם אֲבִי – מעשה באשה שהיה לה דקל בשדהו של רב ביבי בר אבבי.
34 כָּל אִימַת דְּתָנָה אוֹלָא לְמִגְוִירָהּ, הָנָה קָפִיד עֵילָתָה – כל פעם שהיתה
35 נכנסת לשם לתלוש מפירות הדקל היה מקפיד עליה, משום שהיתה דורסת
36 את הזרעים שבשדהו. אֶתְנִיתִיהּ נִתְּלִיהָ כָּל שְׁנֵי חַיִּין – הקנתה לו האשה
37 את הדקל לכל ימי חייו, ולאחר מותו יחזור הדקל לה או ליורשיה. אֲזִל

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו טבת. ולפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד השתתפותו בהתועדות דיום הבהיר
הוא י"ט כסלו יום גאולתנו ופדות נפשנו, שבדאי השתתף בזה וגם בהחלטות הטובות בהנוגע לפועל
מרי"ה לחסידות על כל השנה.

בנוגע לקריאת שם הנולדים בשעה טובה ומוצלחת, ידועה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה
נבג"מ זי"ע שלא הי' מורה בכגון דא (ומובן ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל - שער הגלגולים הקדמה כ"ג,
עמק המלך שער א' סוף פרק ד' - אשר השם הוא צנור המשכה לנשמה זו דוקא ונותנים מלמעלה הרעיון
בזה להורי הנוולד), ואיך שיחליטו הוא וזוגתו שיחי' ביחד, יה"ר שיהי' לאורך ימים ושנים טובות.

בברכה.

1 **בבא** – רבי יוחנן דיבר **בְּצוּנָה מְעִיקָא** – במקרה שמיד בתחילה כשמסר לו
 2 את השטר הוא צווח שאינו רוצה לזכות במתנה, ומכין שאין מזכין לאדם
 3 בעל כרחו, לא קנה. ו**בבא** – ושמואל דיבר **בְּשוּתָק מְעִיקָא** ו**לְבַסּוּף צוּנָה**
 4 – במקרה שבתחילה כשמסר לו השטר הוא שתק, ואחר כך הוא צווח שאינו
 5 רוצה לזכות במתנה, ומכין שכבר זכה בה משעה ששתק, שוב אינו יכול
 6 לחזור בו עתה ולומר שאינו רוצה לזכות בה.
 7 מקרה שלישי שבו נחלקו תנאים בברייתא אם קנה או לא: **אמר רב נחמן**
 8 **בר יצחק**, ובאופן שזיכה לו את המתנה על ידי אדם אחר בפניו, ושתק
 9 המקבל כשנמסר השטר לאחר, ו**לְבַסּוּף** – כשבאו למסור לו את השטר
 10 **צווח** שאינו רוצה את המתנה, **בבאנו לְמַחְלוּקַת רבן שמעון בן גמליאל**
 11 **ורבן** אם קנה או לא. **דְּתַנֵּי** בברייתא, חולה הנוטה למות **הַבּוֹתֵב** בשטר
 12 **שנכסיו** ניתנו במתנה **לְאדם אחר**, ו**היו בְּהוּן** – בין שאר הנכסים **עָבְדִים**,
 13 **וְאָמֵר הֵלָּה** – המקבל, **אִי אִפְשִׁי בְּהוּן** – איני רוצה לזכות בהם כדי שלא
 14 אצטרך לזונם, **אִם הָיָה רַבֵּן הַשֵּׁנִי** – מקבל המתנה **בְּהוּן**, **חֲרִי אֵלֹו אוֹבְדִין**
 15 **בְּתְרוּמָה** מכח רבן השני, כיון שודאי הוא זכה גם בהם ולא הועיל מה
 16 שאמר 'אי אפשרי בהוּן', והרי הן עבדיו. זו היא דעת תנא קמא. **רבן שמעון**
 17 **בן גמליאל אומר**, **בִּין שְׁאָמֵר הֵלָּה** – המקבל, **אִי אִפְשִׁי בְּהוּן**, **כָּכֹר זְכוּ**
 18 **בְּהוּן הַיּוֹרְשִׁין** של נותן המתנה, כלומר, הועילה לו אמירתו שלא יזכה בהם,
 19 ואם יורשי הנותן ישראליים הם, אין העבדים אוכלים בתרומה.
 20 **וְהָיוּ בְּהוּן** – בני הישיבה תמחו בדברי ברייתא זו, ו**כִּי תֵּנָּה קָמָא** סובר שקנה
 21 העבדים **אִפִּילוּ** באופן ש**עוֹמֵד צוּנָה**, הרי הוא אינו רוצה לזכות במתנה,
 22 והיכן מצינו שאדם זוכה בעל כרחו במתנה. אלא **אמר רבא**, **וְאִיתֵּימָא** –
 23 ויש אומרים שאמר זאת **רבי יוחנן**, כך יש לבאר את הברייתא, **באופן**
 24 שהמקבל **צווח מְעִיקָא** – מתחילה, שמיד כשנתן לו הנותן את השטר צווח
 25 המקבל שאינו רוצה לזכות בעבדים, **דְּבּוּלִי עֲלֵמָא** **לא פְּלִיגִי דְּלא קני**,
 26 משום שאין לו לזכות בעל כרחו. ובאופן שמתחילה כשמסר לו את השטר
 27 הוא **שתק וְלְבַסּוּף צווח** שאינו רוצה לזכות בהן, **דְּבּוּלִי עֲלֵמָא** **לא פְּלִיגִי**
 28 **דְּקני**, כיון שאינו יכול לחזור בו משכבר זכה בהם. **כִּי פְּלִיגִי** – ולא נחלקו
 29 אלא, **בְּשׁוּבָה** לו את העבדים על ידי אדם אחר, ו**המקבל שְׁתַּק** מתחילה
 30 כשנמסר השטר לאותו אחר, ו**לְבַסּוּף** – כשבאו למסור לו את השטר **צווח**
 31 שאינו רוצה את המתנה. **דְּתַנֵּי קָמָא סָבֵר**, **מִדְּשִׁתִּיק קְנִינְהוּ** – מזה
 32 שהמקבל שתק בתחילה יש לנו להבין שהתרה לזכות בעבדים, ו**הוא דְּקָא**
 33 **צווח** – ומה שאחר כך הוא צווח, **מִתְּרֵי הוּא דְּקָא תְּרֵי בֵּיה** – אין זה אלא
 34 משום שרצונו עתה לחזור בו מהקנין, ושוב אינו יכול לחזור בו אחרי שכבר
 35 זכה בהם. ו**רַבֵּן שְׁמַעוֹן בן גַּמְלִיאֵל סָבֵר**, **הוֹכִיחַ סוּפֵי** **עַל תַּחְלָתוֹ** – מה
 36 שצווח בסופו הרי זה מוכיח על השתיקה שבתחילה שהיא לא היתה משום

37 שרצונו לזכות בהם, ו**הוא דְּלא צווח עַד הַשְׁתָּא** – ומה שלא צווח עד עתה,
 38 אין זה אלא משום **דְּסָבֵר**, **כִּי לֹא מָטוּ לְיָדֵי מֵאִי אֲצוּנָה** – כל עוד לא
 39 הגיעה המתנה לידי למחל, די לי שאצווח כאשר אקבל את המתנה
 40 לידי.
 41 ברייתא בדין שכיב מרע הנותן מתנה לכמה בני אדם: **תָּנוּ רַבָּנָן**, **שְׂכִיב מֵרַע**
 42 **שְׁאָמֵר תָּנוּ מֵאֲתֵימָא וְזוּ לְפָלוּנִי וְשִׁלַּשׁ מֵאֲתֵימָא וְזוּ לְפָלוּנִי וְאַרְבַּע מֵאֲתֵימָא**
 43 **לְפָלוּנִי**, **אֵין אוֹמְרִין שְׁכָל הַקּוֹדֵם בְּשִׁטָּה הַצּוּחָה זֻזָּה** במתנה ראשון, ואם
 44 אין בנכסיו כדי לתת לכולם כמו שאמר, כל הקודם בשטר קודם ליטול,
 45 אלא כולם זוכים בשעה אחת, ואם אין די לכולם כמו שאמר יטול כל אחד
 46 בנכסיו לפי החלק שכתב לו הנותן. **לְפִיכָךְ** – מאחר ואנו אומרים שאין
 47 האחד זוכה קודם לחבירו אלא כולם זוכים בשעה אחת, לכן אם קודם
 48 שקיבלו את המעות **יָצָא עָלֵיוּ** – על המת **שְׁטֵר חֹב** שנתבע לפורעו, **זֻזָּה**
 49 **הבעל חוב מְבַלֵּם** – מכל מקבלי המתנות, מכל אחד לפי חלקו שקיבל
 50 בנכסים.
 51 **אָבֵל** אם השכיב מרע **אָמֵר**, **תָּנוּ מֵאֲתֵימָא וְזוּ לְפָלוּנִי**, ו**אֲחֵרֵיו תָּנוּ** שלש
 52 מאות זו ל**לְפָלוּנִי** ו**אֲחֵרֵיו** תנו ארבע מאות זו ל**לְפָלוּנִי**, **אוֹמְרִין שְׁכָל הַקּוֹדֵם**
 53 **בְּשִׁטָּה זֻזָּה** במתנה ראשון. **לְפִיכָךְ** – מכיון שכל הקודם בשטר זוכה
 54 ראשון, לכן אם **יָצָא עָלֵיוּ** – על המת **שְׁטֵר חֹב** שנתבע לפורעו, **זֻזָּה**
 55 הבעל חוב תחילה מן מקבל מתנה **הָאֲחֵרִין**, ואם **אֵין** לו – לאחרון במעות
 56 שקיבל כדי לפרוע את כל החוב **זֻזָּה** הבעל חוב את מותר החוב **מִשְׁלָפְנֵי**,
 57 ואם **אֵין** גם לו כדי לפרוע את שארית החוב, **זֻזָּה** את מותר החוב **מִשְׁלָפְנֵי**
 58 **פְּנֵי** – מהראשון.
 59 ברייתא בדין שכיב מרע הנותן מתנה לבנו בכורו: **תָּנוּ רַבָּנָן** בברייתא, **שְׂכִיב**
 60 **מֵרַע** – חולה הנוטה למות **שְׁאָמֵר תָּנוּ מֵאֲתֵימָא וְזוּ לְפָלוּנִי בְּנִי בְּכוֹר בְּרָאִי**
 61 **לוֹ**, **נִמְלָן** – נוטל את המאמץ זה במתנה, ו**נִמְלָן** אף **אֶת חֶלֶק בְּכוֹרָתוֹ**
 62 בירושת אביו, שלכך הוסיף בלשונו ואמר 'כראוי לו' כדי להוסיף לו מאמץ
 63 זה מלבד חלק בכורתו. אך **אם אָמֵר תָּנוּ** מאמץ זה ל**לְפָלוּנִי בְּכוֹרָתוֹ** ולא
 64 אמר 'כראוי לו', אין כוונתו להוסיף לו אותם מלבד חלק בכורתו אלא שאלו
 65 יהיו עבור בכורתו, ולפיכך ידו של הבכור **עַל הַעֲלִיזָה** ליטול כפי שירצה,
 66 אם **רָצָה** ליטול המאמץ זה, שהם יותר מחלק בכורתו בירושה, **נִמְלָן**, ואם
 67 **רָצָה** ליטול חלק בכורתו, כגון שהיא היתה יותר ממאמץ זה, **נִמְלָן** חלק
 68 **בְּכוֹרָתוֹ**.
 69 וכן הדין לענין כתובת אשתו: ו**שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמֵר תָּנוּ מֵאֲתֵימָא וְזוּ לְפָלוּנִי**
 70 **אֲשֶׁרִי בְּרָאִי לָהּ**, **נִמְלָתָן** – נוטלת את המאמץ זה שזהו כשיעור כתובת
 71 בתולה, ו**נִמְלָתָן** אף **אֶת בְּתוּבָתָהּ**. ואם **אָמֵר תָּנוּ** מאמץ זה ל**לְפָלוּנִי** אשתי
 72 **בְּתוּבָתָהּ**,

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תשט"ו
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"כ כו' הרב מוה"ר יעקב שי'

שלום וברכה!

... נהניתי ממה שכותב אודות הפגישה חדשית שמתקיימת בסביבתם, אשר נתוסף הלימוד
 בחסידות, ובטח לומדים ג"כ הלכות הצריכות בחיי היום יומים, בחברה אם ביחידות, ובלבד שיהיו
 בקיאים בזה, וכפי שרואים מהנסיון.

הנה מהנכון ללמוד מראש לדעת את הדינים מבלי המקורים עליהם, ורק בפעם השני או השלישי
 להוסיף גם את זה, כיון שעיקר הכל ה"ז – את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם...

בברכה.

כאן בצוות מַעֲקָרָא — מתחלה, כשמיסר לו זה את השטר, התחיל צוות. הלכך לא קנה, שאין מוכיח לו לאדם בעל ברחו, דרובו הוא לו, דכתיב (משלי טו) "שונא מתנות יחיד" וכדאמרין "וב'אלו טריפות" (חולק מד, ב). והנותן עצמו — לא לתחיל לו, שדורי שילת עצמו מהם. וכל הפקקוּת, וכל המחזיק בהן זכה בהן, כדאמרין בבבליהן בענין התחלה פרק

בָּאֵן בְּצוּחַ מַעֲיָרָא, בָּאֵן בְּשׁוּחַ מַעֲיָרָא וּלְבִשְׁפּוּ צוּחַ.
אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק: זִכָּה לֹא עַל יְדֵי אַחֵר, וְשִׁתְּךָ
וּלְבִשְׁפּוּ צוּחַ - בָּאֵנוּ לְמַחְלָקֶת רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
וּרְבִנּוּ; דִּתְנָא: הַפּוֹתֵב נִכְסֵיוֹ לְאַחֵר וְהָיוּ בֵּהּ עֲבָדִים,
וְאָמַר הִלֵּל "אִי אִפְשִׁי בֵּהּ", אִם הָיָה רַבִּין שְׁנֵי בָהּ - הָרִי
אֵלֹא אוֹכֵלִין בִּתְרוּמָה; רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִיֵּן
שְׁאָמַר הִלֵּל "אִי אִפְשִׁי בֵּהּ" - כִּבְרָ זָכוּ בֵּהּ יוֹרְשֵׁינִי; וְהָיוּ
בֵּהּ: וְתַנָּא קַמָּא, אִפְּלוּ עוֹמֵד וְצוּחִין? אָמַר רַבָּא, וְאִיתִּיקָמָא
רַבִּי יוֹחָנָן: בְּצוּחַ מַעֲיָרָא - דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּלֹא
קִנְיָ, שִׁתְּךָ וּלְבִשְׁפּוּ צוּחַ - דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּקִנְיָ,
כִּי פְּלִיגִי - שְׁזִיכָה לֹא עַל יְדֵי אַחֵר וְשִׁתְּךָ וּלְבִשְׁפּוּ צוּחַ,
דִּתְנָא קַמָּא סָבֵר: מִדְּשִׁתִּיק - קִנְיָנְהוּ, וְהָיוּ דְקָא צוּחַ -
מִהֲדַר הוּא דְקָא הֲדַר בֵּיתָהּ, וּרְבִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבֵר:
הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ, וְהָיוּ דְלֹא צוּחַ עַד הַשְׁתָּא -
דְּסָבֵר: כִּי לֹא מָטוּ לְיָדֵי מֵאֵי אֲצוּחַ. תִּנּוּ רַבִּנּוּ: שְׂכִיב מֵרַע
שְׁאָמַר "תִּנּוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוּנִי, וְיִשְׁלַשׁ מֵאֲתִי לְפָלוּנִי,
וְאַרְבַּע מֵאֲתִי לְפָלוּנִי" - אֵין אוֹמְרִין: כֹּל הַקּוֹדֵם בְּשִׁטָּר
זוֹכֵה. לְפִיכָד, יֵצֵא עָלָיו שִׁטָּר חוֹב - גּוֹבָה מִכּוּלָּם; אֲבָל
אָמַר "תִּנּוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוּנִי, וְאַחֲרָיו לְפָלוּנִי, וְאַחֲרָיו
לְפָלוּנִי" - אוֹמְרִין: כֹּל הַקּוֹדֵם בְּשִׁטָּר זוֹכֵה. לְפִיכָד, יֵצֵא
עָלָיו שִׁטָּר חוֹב - גּוֹבָה מִן הָאַחֲרָיו, אֵין לוֹ - גּוֹבָה
מִשְׁלָפְנֵיו, אֵין לוֹ - גּוֹבָה מִשְׁלָפְנֵי פָּנָיו. תִּנּוּ רַבִּנּוּ: שְׂכִיב
מֵרַע שְׁאָמַר "תִּנּוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוּנִי בְּנִי בְּכֹד בְּרָאוּי לוֹ"
- נוֹטֵלִן וְנוֹטֵל אֶת בְּכוֹרָתוֹ. אִם אָמַר "בְּבִכּוֹרָתוֹ" - יָדוֹ
עַל הָעֲלִינָה, רָצָה נוֹטֵלִן, רָצָה נוֹטֵל בְּכוֹרָתוֹ; וְיִשְׂכִּיב מֵרַע
שְׁאָמַר "תִּנּוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוּנִי אִשְׁתִּי בְּרָאוּי לָהּ" -
נוֹטֵלִתָּן וְנוֹטֵלֶת אֶת כְּתוּבָתָהּ. אִם אָמַר "כְּתוּבָתָהּ" -
יָדָהּ

כדאמרין בעלמא (גיטין סו, א): משנת רבי אליעזר בן יעקב קב וגקי, ומשום
הכי קיימא לן בוחיה בין במשנה בין בבביתא. הוכיח **סופו** — שצווה, על
השתיקה שבתחלה, ולא נתרצה במתנה. אלא להכי שתק, דגנאי היא לצוות
כל זמן שלא הגיע מתנה לידו. **תנו רבנן שכיב מרע בו** — להכי נקט שכיב
מרע, בדרידיה איכא לאיפולגיזו, כי היכא דאמר 'אחריו לפלוני' להיכא דלא
אמר, משום דראוי לחלק כל נכסיו בדבור פיו, לזה קב וזה קי. אבל בריא —
רגיל ליתן לכל דאחז בפני עצמו, והדבר ידוע למי מקנה תחלה ולמי לבסוף.
שאמר תנו מתנים וזו בו — וכגון דלא שייר אחריון כלום. דאי שייר מיד
שלא חלק להם, אף על גב דמית — לא קנו, אלא אם כן הקנה להם בקנין
סודר, בדפסקין לקמן ב"מי שמת" (קנא, ב): מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין,
ואף על גב דמית. **אם יצא עליו שטר חוב** — קודם שקבלו המעות. אי נמי,
הקנה להני מתנים וזו ושלא מאות וכו' — שדות ששוות בין וכו' דמים. להכי,
אפילו לאחר שגבו גובה בעל חוב מהן, דמקבל מתנת שכיב מרע כיוצא

54 שויה רבנן לקמן ב"מ שמת', ומקרקעי דיתמי משתעבדי לבעל חוב. גובה **מכולן** — שהרי לכולם נתכבין ליתן ביחד, אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים
55 כאחד. וכגון שלא שתק בינתים, דהיינו נמלק, לקמן ב"מ שמת'. הלכך גובה מכולן, מן המעט ימעיש ומן הרב ירבה, כגון אם בא בעל חוב לטרופן תשע דינרין —
56 גובה מן המאתים שתי דינר, ומן השלש מאות שלש דינר, ומן הארבע מאות ארבע דינר. והא דנקט האי סידרא — רבותא הוא דנקט, ומשום סיפא, דהיכא דאמר
57 "אחריו ואחריו" — דאחרון אחרון נפסד, ואף על פי שאוהבו השכיב מרע יותר ליתן לו מתנה מרובה. **אין** לו — כדי החוב — גובה המותר משלפניו. **לפלוגי**
58 **בכורי כראוי** לו — אמרינן לקמן דהאי "כראוי לו" לישנא יתירא הוא, ימיש כה, שנתן לו הני מאתים או לבד בכורתו, שנתן וטלן וגם את בכורתו, ואי לא הוא
59 אמר "כראוי לו" — היה נוטלן בבכורתו, רצה — בכורתו נוטל, רצה — מאתים או נוטל, דידע על העליונה, כדאמרנן קמץ נמי ביהיקא דאמר "בבכורתו" בהדיא.
60 **רצה בכורתו נוטל** — אם היא יותר ממאתים, שהרי אינו יכול לגרוע מבכורתו אפילו לרבי יוחנן בן ברוקה, כדנפסק לן בפרקין לעיל מ"לא יוכל לבכר". **רצה**
61 **מאתים נוטל** — אם בכורתו פחות ממאתים זו. והוא הדין אם אמר "תנו מאתים זו לפלוגי בני" שתמא, ולא אמר "בבכורתו" — דידע על העליונה. כדפרסינן
62 לקמן: ולמאן כראוי לו בחובו קאמר ומשנינן: רבי עקיבא דהא. דדייק לישנא יתירא; אם אל אמר "כראוי לו" — היה אמרינן בדבחו או בבכורתו קאמר דיטול מאתים,
63 והא דנקט הכא "בבכורתו" אתא לאשמעינן דאף על גב דפריש בהדיא "בבכורתו" — אפילו הכי יטול כל בכורתו אם היא יותר ממאתים זו, דידע על העליונה.
ידה

מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דחיישין לבית דין טועין – פירושו: אם היו חולצין אף על פי שלא הכירו, היו סבורין בית דין אחר שהכירם בית דין ראשון, ויתירוה לשוק על ידי אותה חליצה. ולא גרסין "מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה", ואי גרס – היו כמו וכו'. וממילתיה דרבא קפריך, כפירוש רבינו שמואל. והכי איתא בפרק "מצות

חליצה" (יבמות קו, א) בספרים ישנים: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: חולצין אף על פי שאין מכירין, ואין חוששין לבין דין טועין – כשיעידו בבית דין אחר שחלצה או שמאנה, שיתירוה על ידי חליצה ומיאון זה. שידעו שבית דין הראשון לא הכירום. ורבא ידיה אמר: אין חולצין אלא אם כן מכירין. דחוששין לבית דין טועין, כדפרישית. ורש"י גרס בפרק "מצות חליצה" (שם) איפכא, בהדיא דרב סחורה – דחוששין לבית דין טועין, ובהדיא דרבא – אין חוששין. ופירש דקאי "אליפכך אין כותבין", שאם כתבו לה עדים גט שחלצה או מיאנה, ולא כתבו "ואשתמועדינהו דאחוריה דמיתגא הוא" – חוששין שמא תראה גיטה לבית דין אחר, ויטעו ויסברו שבית דין ראשון לא חלצה אלא אם כן הכירו, לכך אין כותבין. ואין להקשות: דכי לא יכתבו נמי ניהוש שמא יעידו בבית דין אחר, ויטעו. דהא אם יבאו עדים עצמן – יוכלו בית דין שני לברר על דים אם הכירום בית דין הראשון. ורבא אמר לו לפיכך כותבין ואין חוששין לבית דין טועין, פירושו: הואיל ואין חולצין אלא אם כן מכירין – כותבין עדים שראו שחלצה אף על פי שאין מכירין, ולא חוששין שמא טעו בית דין הראשון בהלכה, וחלצו ואף על פי שלא הכירו. וקשה: דהשתא לא הוי בית דין טועין דרב סחורה ורבא שוק, דבית דין טועין דמילתיה דרב סחורה – היינו בית דין אחר, ודרבא – היינו בית דין הראשון ועוד: דלפי גיטת רש"י צריך למיגרס הבא "מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה", דממילתיה דרב סחורה פריך. ומיהו, יש ספרים דגרסי הכי. אבל אין נראה לרבינו יצחק, אלא כמה שפירש, וכגיטת הספרים ישנים ד"מצות חליצה".

והתניא

ידה על העליונה, רצה – נוטלתו, רצה – נוטלת כתובתה; ושכיב מרע שאמר "תנו מאתים זה לפלוני פעל חובי פראוי לו" – נוטלן ונוטל את חובו, ואם אמר "בחובו" – נוטלן בחובו. – משום דאמר "פראוי לו", נוטלן ונוטל את חובו? ודלמא "פראוי לו בחובו" קאמר אמר רב נחמן, אמר לי הונא: הא מני? רבי עקיבא היא, דר"י קאשטא יתירא; תתן: ולא את הבור ולא את הדות – אף על פי שכתב לו "עומקא ורומא", וצריך ליסח לו דרך, דברי רבי עקיבא, וחקמים אומרים: אין צריך ליסח לו דרך. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו "חוזן מאלו" – שאינו צריך ליסח לו דרך; אלמא, פיון דלא צריך וקאמר – לטפויי מלתא קאתי, הכא נמי, פיון דלא צריך וקאמר – לטפויי מלתא קא אתי. תנו רבנן: שכיב מרע שאמר "מנה יש לי אצל פלוני" – העדים כותבין אף על פי שאין מכירין, לפיכך, כשהוא גובה – צריך להביא ראיה, דברי רבי מאיר; וחקמים אומרים: אין כותבין אלא אם כן מכירין, לפיכך, כשהוא גובה – אין צריך להביא ראיה. אמר רב נחמן, אמר לי הונא: תנא, רבי מאיר אומר: אין כותבין, וחקמים אומרים: כותבין. ואף רבי מאיר לא אמר אלא משום בית דין טועין. אמר רב דימי מנהרדשא, הלכתא: אין חוששין לבית דין טועין. – ומאי שנא מדרבא, דאמר רבא: אין חולצין אלא אם כן מכירין, ואין ממאנין אלא אם כן מכירין, לפיכך כותבין גט חליצה וגט מיאון ואף על פי שאין מכירין; מאי טעמא? לאו משום דחוששין לבית דין טועין? – לא, בית דין פתר בית דינא לא דיין, בית דינא פתר עדים דייקי. משננה האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה, ומה שהניח תולש – הרי הוא של יורשין. גמרא תולש – אין, מחובר – לא; והתניא

והא

ידה על העליונה – וכגון שלא מחלה לו בכך. לא את חבור – שבבית, ולא את הדות – שבבית, אינן מכורין בכלל בית. דאף על פי שכתב לו עומקא ורומא של בית, דתשמיש הן בפני עצמן, ולא אהני "עומקא ורומא" אלא למקני עומקא ורומא, כדאמרן בפרק "המוכר את הבית", דמסתמא לא קני איניש עומקא ורומא. וצריך לזכור ליסח לו דרך – לבורו ולדוהו ששיר לעצמו, דמוכר בעין יפה מוכר ולא ששיר לעצמו דרך. שאין צריך – דהא "חוזן מאלו" לא הוה צריך למימר למעוטי בור דוהו, דהא מסתמא לא קני לזו לזוהו. אלא לטפויי לו ששיר דרך לבור דוהו עצמו נכתבין. ומיהו, רבנן נמי מודו דכל לישנא יתירא לטפויי אתה, היכא דאיכא מידי לטפויי כי הכא בוך ברייתא. והא דאמרן: הא מני רבי עקיבא היא – לאו דוקא, דהוא הדין לרבנן, אלא משום דאשכחן ברבי עקיבא בהדיא דדריש לישנא יתירא – מוקי לה כרבי עקיבא. העדים כותבין – מה ששומעין: "זכרון עדות שהיתה בפנינו, שאמר פלוני שכיב מרע שפלוני חייב לו מנה, ומה ששמענו כתבנו ודחתמו". אף על פי שאין מכירין – את הלז, או אם נתחייב לו כלום אם לאו. לפיכך – שנתנו חכמים רשות לעדים לכתוב מה ששמעו, אף על פי שאין יודעין אם אמת אם שקר – צריכין היתומים להביא ראיה לגבות מאותו פלוני. עדים הללו – מה ששמעו מפיו השכיב מרע כתבו, והם לא ידעו אם ממש בדבריו אם לאו. וחקמים אומרים אין כותבין וכו' – דחיישין לבית דין טועין, שיראו שכתבו העדים, ויהו סבורים שהעדים לא כתבו צוואת שכיב מרע עד שחקרו תחלה היטב וידעו שדבריו אמת, כדאמר ריש לקיש בכתובות (ט, א): אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה בגדול, ואמר נמי: עדים החתומים על השטר – נעשה כמי שנוקדה עדותו בבית דין. הלכך אין כותבין אלא אם כן מכירין שדבריו אמת. אינו צריך בו' – שהרי לא כתבו אלא אם כן הכירו. ואינו צריך להביא ראיה אחרת, אלא שטר זה יתקיים בחותמיו. ואף רבי מאיר – כן הדין היה לו להודות לדברי חכמים ולומר כותבין, משום דאין פנאי לשכיב מרע לחתוב ללוה. אלא דחייש רבי מאיר לבית דין טועין, כרב נחמן

שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא אם כן הכירו, ולא יצריכו ליורשין להביא ראיה. הלכתא אין חוששין לבית דין טועין – אלא כותבין אף על פי שאין מכירין, כרב נחמן אליבא דרבנן. הכי גרסין: מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין בו' – ולא גרסין "דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא". דאינהו חולצין וממאנין אף על פי שאין מכירין קאמרי, בפרק "מצות חליצה". אבל רבא ידיה אמר אין חולצין בו'. ואי גרס להו – הכי גרס: ומאי שנא מדרבא, דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין בו' ורבא ידיה אמר אין חולצין בו'. ואדרבא קאי גמרא, ופריך: מאי שנא האי דפסקין הלכתא אין חוששין, מדרבא דסבירא ליה חוששין. אין חולצין אלא אם כן מכירין – יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ, ואין אנו יודעין שהוא יבמה – אין נזקקין להם בית דין לחלוץ, כדמפרש טעמא לקמן, דחיישין לבית דין טועין. שאם תבא לינשא לבית דין אחר על ידי חליצה בית דין ראשון שחלצו לה בלא הכרה – יתירוה בית דין שני, לפי שיהו טועין לומר: לא חלצו לה בית דין ראשון אלא אם כן הכירו שזה יבמה. ולא ידעו הלכה זו שחולצין אף על פי שאין מכירין. הלכך תקנו דאין חולצין אלא אם כן מכירין. וכהאי גוונא איכא למימר נמי אין ממאנין – אין בית דין נזקקין למיאון עד שיכירו שניהם, מהאי טעמא גופיה. לפיכך – כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין – כותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אף על פי שאין מכירין. דהא ודאי בית דין הכירו כשחלצו ומיאנו. והלכך, אם כתבו לה עדים: ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני, אפילו לא כתבו בו "ואשתמועדינהו" – גיטת בעדות זו. מאי טעמא – אין חולצין אלא אם כן מכירין? לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרישית, שאם אתה אמר חולצין אלא אם כן מכירין – יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה, שיהו סבורין לא חלצו אלא אם כן הכירו, שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אף על פי שאין מכירין). ולעיל נמי ניהוש לבית דין טועין, ולימא: אין כותבין, כרבי מאיר ומשני: כי דינא בתר כי דינא לא דייקי – כלומר, גבי חליצה ומיאון – לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין, שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין – התם דאי חיישין לבית דין טועין, שיטעו בית דין שני לומר כי יפה הכירו בית דין ראשון כשחלצו. דבית דין שני בתר בית דין ראשון לא דייקי, דכיון דחליצה ומיאון בשלשה, כדתנן בסנהדרין (ב, א), קמו בית דין במילתא, ושפיר עבד חליצה ומיאון. כי דינא בתר עדים דייקי – כגון הבא, גבי צוואת שכיב מרע – לא יטעו בית דין לומר: לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו. אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו. והלכתא: אין חוששין לבית דין טועין, כדפסיק רבי דימי. משננה האב תולש ומאכיל – אחרובת נכסיו לבנו לאחר מותו קאי, דאקני ליה גופא מדיהו ופירי לאחר מיתה. והלכך מאכיל האב בחסיו פירות שולש לכל מי שירצה. אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו, אף על פי שעומד לתלוש – הרי הוא של בנו מקבל מתנה. ודוקא בנו, אבל הכותב נכסיו לאחר, אפילו מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו – הרי הן של יורשים, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר. והכי מוכח בגמרא. הרי הוא של יורשין – ולא למקבל מתנה לבדו. גמרא ומקשינן: תלוש אין – מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין. אבל המחובר – הרי הוא של מקבל מתנה. דכגופה של קרקע דמי, ואקביה ניהליה לאחר מיתה. הכי

בבא בתרא דף קלח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים רביעי) צג

1 דָּהָה עַל הַעֲלִינָהּ, אִם (רַצָּה) [רַצָּה] לִיטוֹל אֶת הַמֵּאֲתִים זֶה נִמְלֵךְ, וְאִם
2 (רַצָּה) [רַצָּה] לִיטוֹל אֶת כְּתוּבָתָהּ שֶׁהִיא יוֹתֵר מֵמֵאֲתִים זֶה נִמְלֵךְ אֶת
3 כְּתוּבָתָהּ.
4 וְכֵן לַעֲנִין פֶּרַעוֹן חֹב: וְשָׁכִיב מֵרַע שְׁאֵמֶר תִּנְּנוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוֹנִי בְּעַל חֹבִי
5 כְּרָאוֹי לוֹ, נִמְלֵךְ לִמְאֲתִים זֶה, וְנִמְלֵךְ אֶף אֶת חֹבִי. וְאִם אֵמֶר תִּנְּנוּ מֵאֲתִים
6 זֶה לְפָלוֹנִי כְּחֹבִי, נִמְלֵךְ כְּחֹבִי – לְצוּר פֶּרַעוֹן חֹבִי.
7 הַגִּמְרָא מְבַרֵּת אֶת הַדִּין שֶׁשֵּׁנִי לִגְבִי בַעַל חֹב. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי מִשּׁוֹם
8 דְּאֵמֶר תִּנְּנוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוֹנִי בַעַל חֹבִי 'כְּרָאוֹי לוֹ', לִכְךָ נִמְלֵךְ וְנִמְלֵךְ אֶת
9 חֹבִי, וְדִלְמָא 'כְּרָאוֹי לוֹ כְּחֹבִי' קָאֵמֶר – שְׂמָא כּוּוֹנְתוּ לּוֹמֵר שִׁיתֵּנוּ לוֹ
10 מֵאֲתִים זֶה כְּרָאוֹי לוֹ מִשּׁוֹם חֹבִי, וּמִדּוּעַ נִטְלָה מֵאֲתִים זֶה מִלְבַּד חֹבִי.
11 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵמֶר רַב נַחֲמָן, אֵמֶר לִי הוֹנָא, הָא מְנִי – מִיָּהוּ הַשּׁוֹנֶה
12 בְּרִייתָא זֶה, רַבִּי עֲקִיבָא הֵיא, דְּדִיִּיק לִישְׁנָא יִתְיָדָא – שְׂהוּא מְדִיִּיק לִשּׁוֹן
13 יִתְיָדָהּ שִׁישׁ בְּדַבְרֵי הַמוֹכֵר אוֹ הַנוֹתֵן דְּבַר לְחֹבֵירוֹ. דְּהִנֵּן בְּמִשְׁנָה (לְעֵיל סד.),
14 הַמוֹכֵר בֵּית לְחֹבֵירוֹ לֹא מִכֵּר לוֹ אֶת הַדְּבָרִים שֶׁאֵינֶם בְּכָלל הַבֵּית, וְכֵן לֹא
15 מִכֵּר אֶת הַבּוֹר שֶׁבְּחֹצֵר הַבֵּית וְלֹא אֶת הַדְּרוֹת, כִּיּוֹן שֶׁתִּשְׁמִישׁ הוּא דְּבַר
16 בְּפִנִּי עֲצָמוֹ וְלֹא כְּחֹל מִהֵבִית, וְאֵף עַל פִּי שְׁכֵתָּהּ לוֹ – הַמּוֹכֵר לְקוֹנָהּ
17 בְּשֹׁטֵר הַמְּכִירָה שֶׁמוֹכֵר לוֹ עֲקִיבָא וְרוֹמָא – אֶת הַעֲצוּמָה שֶׁמִּתַּחַת לְבֵית וְאֶת
18 הַגּוֹבָה שֶׁמַּעַל הַבֵּית, אֵין אֵלּוֹ בְּכָלל. וְכִיּוֹן שֶׁהַבּוֹר וְהַדְּרוֹת נִשְׁאָרִים שִׁיכִים
19 לְמוֹכֵר, צָרִיךְ הַמוֹכֵר לִיקַח לוֹ – לְקִנְיָן לַעֲצוּמוֹ דְּרָךְ כְּדִי שִׁיכּוֹל לְהַגִּיעַ
20 אֶלֵיהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁהַמוֹכֵר, בְּעֵין יָפָה הוּא מוֹכֵר, וְכַשְׁמֹכֵר אֶת הַבֵּית מִכֵּר אֶת
21 כּוּלּוֹ וְלֹא שִׁיר לַעֲצוּמוֹ דְּרָךְ לְבוֹרוֹ וְדוֹתוֹ, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. וְהַקְּבָרִים
22 אֲוִמְרִים, אֵין צָרִיךְ הַמוֹכֵר לִיקַח לוֹ דְּרָךְ, מִשּׁוֹם שֶׁמוֹכֵר בְּעֵין רַעָה הוּא
23 מוֹכֵר, וּמִתְחִילָה כַּשְׁמֹכֵר אֶת הַבֵּית לְלוֹקַח שִׁיר לַעֲצוּמוֹ דְּרָךְ לְבוֹרוֹ וְדוֹתוֹ.
24 מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה: וּמִדּוּעָה רַבִּי עֲקִיבָא לְחַכְמִים, בְּזִמְנָא שְׁאֵמֶר לוֹ הַמוֹכֵר וְכַתֵּב
25 לוֹ בְּשֹׁטֵר 'הִרֵנִי מוֹכֵר לְךָ עוֹמֶקָא וְרוֹמָא חוּץ מֵאֵלּוֹ' – בּוֹר וְדוֹתוֹ, שְׂבִאוּפֵן
26 זֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לִיקַח לוֹ דְּרָךְ, וְהַטַּעַם, כִּיּוֹן שֶׁהַמוֹכֵר לֹא הִיָּה צָרִיךְ לּוֹמֵר
27 'חוּץ מֵאֵלּוֹ', שֶׁהִיָּה גַם אִם לֹא הִיָּה אוֹמֵר כֵּן אֵין הַבּוֹר וְהַדְּרוֹת מוֹכֵרִים בְּכָלל
28 הַבֵּית, וְכִיּוֹן שֶׁהוֹסִיף בְּדִיבּוּרוֹ דְּבַר שֶׁלֹּא לְצוּרָךְ, אֲוִמְרִים אֲנִי כְּכוּוֹנְתוֹ
29 לְהוֹסִיף וְלִשְׁיֵיר לַעֲצוּמוֹ דְּרָךְ לְבוֹרוֹ וְדוֹתוֹ. אֵלְמָא – מִדְּבַרֵי רַבִּי עֲקִיבָא אֵלּוֹ
30 מוֹכֵר, דְּכִיּוֹן דִּלָּא הִיָּה הַמוֹכֵר צָרִיךְ לּוֹמֵר לִשּׁוֹן כֹּל שֶׁהִיא וְקָאֵמֶר – וְהוּא
31 כֵּן אֲמַר, לְמַפְּוִי מִלְּתָא קָאֵתִי – לְהוֹסִיף דְּבָרִים הוּא בָּא. הָכָא נִמְיָ בְּרִייתָא
32 שֶׁל שְׁכִיב מֵרַע, כִּיּוֹן דִּלָּא הִיָּה צָרִיךְ הַשְׁכִּיב מֵרַע לּוֹמֵר לִשּׁוֹן 'כְּרָאוֹי לוֹ',
33 שֶׁהִיָּה גַם אִם יֹאמֵר 'תִּנְּנוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוֹנִי בַעַל חֹבִי' צָרִיכִים לִיתֵן לוֹ כֵּן
34 עֲבוּר חֹבִי, וְקָאֵמֶר – וְהוּא כֵּן אֲמַר 'כְּרָאוֹי לוֹ', לְמַפְּוִי מִלְּתָא קָאֵתִי –
35 לְהוֹסִיף דְּבָרִים הוּא בָּא, וְכוּוֹנְתוֹ שִׁיתֵּנוּ לְבַעַל חֹבִי מֵאֲתִים זֶה כְּרָאוֹי לוֹ
36 מִלְבַּד חֹבִי.
37 בְּרִייתָא נּוֹסֶפֶת בְּעֵינֵין דְּבַרֵי שְׁכִיב מֵרַע: תִּנְּנוּ רַבְּנֵן, שְׁכִיב מֵרַע שְׁאֵמֶר מִנָּה
38 [וְ-מֵאָה (זוֹ) יֵשׁ לִי אֵצֶל פְּלוֹנִי שְׁחִיב לִי, הָעֲדִים שֶׁשִּׁמְעוּ דְּבָרָיו בּוֹתְבִין
39 בְּשֹׁטֵר אֶת מֵה שֶׁשִּׁמְעוּ, 'פְּלוֹנִי שְׁכִיב מֵרַע אֲמַר שֶׁפְּלוֹנִי חֵיִיב לוֹ מִנָּה, וְמֵה
40 שֶׁשִּׁמְעוּ כִּתְּבוּ וְחִתְּמוּ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין מְכִירִין אֶת אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאִם אֲבָן
41 חֵיִיב לוֹ מִנָּה אוֹ לֹא. וּמִכִּיּוֹן שֶׁחֲכָמִים נִתְּנוּ רְשׁוּת לְעֵדִים לְכַתּוּב אֶת מֵה
42 שֶׁשִּׁמְעוּ אֲפִילוֹ אֵינֶם יוֹדְעִים אִם זֶה אִמְתָּה אוֹ שֶׁקֶר, לְפִיכָךְ, בְּשִׁהּוּא גּוֹבָה –
43 כְּשִׁיבּוֹא הַיּוֹרֵשׁ לְגִבּוֹת אֶת הַמִּנְהָ מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי, צָרִיךְ הַיּוֹרֵשׁ לְהִבְיָא רָאָהּ
44 בְּעֵדִים שֶׁאֲבָן אוֹתוֹ פְּלוֹנִי הִיָּה חֵיִיב לֵאבּוֹי מִנָּה, וּבִלָּא שִׁיבִיא עֲדִים עַל כֵּךְ
45 אֵינוֹ יִכּוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כֹּלּוֹם עַל פִּי מֵה שֶׁכְּתָבוּ הָעֵדִים הָרִאשׁוֹנִים בְּשֹׁטֵר,
46 דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר.
47 וְהַקְּבָרִים אֲוִמְרִים, אֵין הָעֵדִים בּוֹתְבִין אֵלְמָא אִם בֵּין מְכִירִין שְׁדַבְּרִיו אִמְתָּה,
48 כְּלוּמַר, שִׁידְעוּ בְּבִיּוּר שֶׁאֲבָן פְּלוֹנִי חֵיִיב לוֹ מִנָּה. וְהַטַּעַם, כִּיּוֹן שֶׁהוֹשִׁישׁ
49 לְבֵית דִּין טוֹעִין, שְׂמָא יִבּוֹאוּ בֵּית דִּין לְהוֹצִיא מִנָּה מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי עַל פִּי שֹׁטֵר
50 זֶה בִּלָּא שִׁיבְרֵרוֹ תְּחִילָה אִם דְּבַרֵי הַשְׁכִּיב מֵרַע אִמְתָּה. וּמִכִּיּוֹן שֶׁאֵין הָעֵדִים
51 כּוֹתְבִים אֵלְמָא אִם יוֹדְעִים שִׁישׁ אִמְתָּה בְּדַבְּרֵיו, לְפִיכָךְ, בְּשִׁהּוּא גּוֹבָה הַיּוֹרֵשׁ
52 אֶת הַמִּנְהָ מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי, אֵין צָרִיךְ לְהִבְיָא רָאָהּ אַחֲרָתָהּ, אֵלְמָא עַל יְדֵי שֹׁטֵר
53 זֶה בִּלְבַד גּוֹבָה מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּנְהָ.
54 הַגִּמְרָא מְבִיאָה גִּירְסָא שׁוֹנָה בְּמַחְלֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים: אֵמֶר רַב נַחֲמָן,
55 אֵמֶר לִי הוֹנָא, תִּנְּנָא, רַבִּי מֵאִיר אֲוִמֶר, אֵין הָעֵדִים בּוֹתְבִין בְּשֹׁטֵר מֵה

56 שֶׁשִּׁמְעִים אֵלְמָא אִם כֵּן מִכִּירִים. וְהַקְּבָרִים אֲוִמְרִים, בּוֹתְבִין הָעֵדִים אִף שֶׁאֵין
57 מִכִּירִים. וְאֵף רַבִּי מֵאִיר לֹא אֵמֶר שֶׁמִּעִיקֵר הַדִּין אֵין כּוֹתְבִים, אֵלְמָא מִשּׁוֹם
58 שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ לְבֵית דִּין טוֹעִין שֶׁלֹּא יַדְעוּ הַלֵּכָה זֶה שְׁכוֹתְבִים אִף עַל פִּי שֶׁאֵין
59 מִכִּירִים, וְיִסְבְּרוּ שֶׁהָעֵדִים כְּתָבוּ רַק לְאַחַר שֶׁהִכִּירוּ שְׁדַבְּרִיו אִמְתָּה וְלֹא יַצְרִיכוּ
60 אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְהִבְיָא רָאָהּ. אִךְ אִם לֹא מִשּׁוֹם בֵּית דִּין טוֹעִים, אִף רַבִּי מֵאִיר
61 הִיָּה מוֹדֵה לְחַכְמִים שְׁכוֹתְבִים, מִשּׁוֹם שֶׁאֵין לְשְׁכִיב מֵרַע פְּנָאִי לְתַבּוּעַ אֶת
62 הַמִּנְהָ מִהֵלּוֹה.
63 הַגִּמְרָא מְבִיאָה פֶּסֶק הַלֵּכָה בְּדִין זֶה: אֵמֶר רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא, הִלְכְתָּא, אֵין
64 חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין טוֹעִין, וְלִכְךָ כּוֹתְבִים הָעֵדִים אִף עַל פִּי שֶׁאֵינֶם מִכִּירִים
65 אִם דְּבַרֵי הַשְׁכִּיב מֵרַע אִמְתָּה.
66 שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: וְאֵמֶר שְׂנָאִי דִּין זֶה גְבִי עֵדִים הַשּׁוֹמְעִים צוּאֹת שְׁכִיב מֵרַע
67 שֶׁנִּפְסְקָה הַהִלְכָה שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים לְבֵית דִּין טוֹעִים מְדִינָהּ – מִדְּנִינָהּ שֶׁל רַבָּא,
68 דְּאֵמֶר רַבָּא, יֵבֶם וְיִבְמָה הַבָּאִים לְבֵית דִּין לַעֲשׂוֹת חֲלִיצָה, אֵין חוֹלְצִין אֵלְמָא
69 אִם בֵּין מְכִירִין שׁוֹ יִבְמָתוּ שֶׁל זֶה. וְכֵן אֵין מְכִירִין – בֵּית דִּין לֹא עוֹשֶׂה סֹדֵר
70 מִיָּאוֹן לְקִטְנָה הַמִּמְאֲנָתָה בְּעֵלְהָ אֵלְמָא אִם בֵּין מְכִירִין שׁוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל זֶה.
71 וּמִכִּיּוֹן שֶׁאֵין חוֹלְצִין וּמִמְאֲנִין אֵלְמָא אִם כֵּן בֵּית דִּין מְכִירִין, לְפִיכָךְ, עֲדִים
72 שֶׁרָאוּ אֶת הַחֲלִיצָה אוֹ אֶת הַמִּיָּאוֹן בְּבֵית דִּין, בּוֹתְבִין לֵה גַם – שֹׁטֵר חוֹלְצָה
73 וְגַם מִיָּאוֹן, וְכוּתְבִין בּוֹ דְּרִינּוֹ פְּלוֹנִית שֶׁחֲלָצָה אוֹ מִיָּאנָה מִפְּלוֹנִי בְּפִנִּי בֵּית
74 דִּין, כְּדִי לְהַתִּירָה לְהִינָשׂא לְאַחַר עַל פִּי שֹׁטֵר זֶה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין הָעֵדִים
75 מְכִירִין אוֹתָם, שֶׁהִיָּה וְדָאִי בֵּית דִּין הַכִּיּוֹן, שֶׁאִם לֹא הַכִּיּוֹן לֹא הִיָּה עוֹשֶׂה
76 לֵהם סֹדֵר חֲלִיצָה וּמִיָּאוֹן.
77 (מִסִּיִּימָה הַגִּמְרָא אֶת שְׂאֵלָתָהּ: מֵאִי מְעִקָּא שֶׁל רַבָּא שְׁסוּבֵר שֶׁאֵין בֵּית דִּין
78 חוֹלְצִין וּמִמְאֲנִין אֵלְמָא אִם כֵּן מִכִּירִים, לֹא – הָאִם לֹא) מִשּׁוֹם דְּחוֹשְׁשִׁין
79 לְבֵית דִּין טוֹעִין, שֶׁאִם תֹּאמַר שְׁבִית דִּין חוֹלְצִין אֲפִילוֹ שֶׁאֵין מִכִּירִים, יֵשׁ
80 לְחוֹשֵׁשׁ שְׂמָא בֵּית דִּין הַשֵּׁנִי יִשְׁאִיָּה בְּלִי בְּדִיקָה, כִּי יִטְעוּ לּוֹמֵר שְׁבִית דִּין
81 הָרִאשׁוֹן וְדָאִי לֹא חֲלַץ לֵה אִם לֹא שֶׁהִכִּירוּ שְׁהוּוּ יִבְמָה, וְלֹא יַדְעוּ הַלֵּכָה זֶה
82 שֶׁחוֹלְצִין אִף עַל פִּי שֶׁאֵין מִכִּירִים. וְאִם כֵּן, שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, גַּם לַעֲנִין שְׁכִיב
83 מֵרַע יֵשׁ לָנוּ לְחוֹשֵׁשׁ לְבֵית דִּין טוֹעִים, וּמִדּוּעַ אֲמַר רַב דִּימִי הַלֵּכָה שְׁכוֹתְבִים
84 הָעֵדִים אֶת דְּבָרֵי הַשְׁכִּיב מֵרַע אִף עַל פִּי שֶׁאֵין מִכִּירִים.
85 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: לֹא, מֵה שֶׁפֶּסֶק רַבָּא גְבִי חֲלִיצָה וּמִיָּאוֹן שֶׁאֵין חוֹלְצִין אֵלְמָא
86 אִם כֵּן מִכִּירִים אֵינוֹ מִשּׁוֹם שְׁסוּבֵר שֶׁבְּכָל מְקוֹם חוֹשְׁשִׁים לְבֵית דִּין טוֹעִים,
87 אֵלְמָא דּוּקָא בְּזָאת, מִשּׁוֹם דְּבֵית דִּינָא בְּתֵר בֵּית דִּינָא לֹא דִּיִּיקִי – בֵּית דִּין
88 שֶׁנִּי הָבָא אַחֵר בֵּית דִּין רִאשׁוֹן אֵינוֹ מְדִיִּיק, כִּיּוֹן שִׁישׁ לְחוֹשֵׁשׁ שֶׁהִבִּית דִּין הַשֵּׁנִי
89 יֹאמַר, וְדָאִי הַבֵּית דִּין הָרִאשׁוֹן לֹא הִיָּה חוֹלֵץ לֵהם אֵלְמָא אִם כֵּן הִיָּה מְדַקְדֵּק
90 בְּדַבְּרֵי מִכִּירִים. אֲבָל בֵּית דִּינָא בְּתֵר עֲדִים דִּיִּיקִי – בֵּית דִּין הָבָא אַחֵר עֲדִים,
91 וְדָאִי שֶׁהוּא מְדִיִּיק לְבַרֵר הַדְּבַר הַיֵּטֵב, וְאֵינוֹ טוֹעֶה לּוֹמֵר עַל הָעֵדִים שְׁהוּאִי
92 לֹא הִיוּ כּוֹתְבִים שֹׁטֵר אֵלְמָא אִם כֵּן הַכִּיּוֹן, לִכְךָ פֶּסֶק רַב דִּימִי גְבִי שְׁכִיב מֵרַע
93 שֶׁהָעֵדִים כּוֹתְבִים בְּשֹׁטֵר אֶת מֵה שֶׁרָאוּ אִף עַל פִּי שֶׁאֵינֶם מִכִּירִים.

משנה

94 בַּמִּשְׁנָה לְעֵיל (קלז). נִתְבָּאֵר, שֶׁהַכּוֹתֵב נִכְסֵיו לְבָנוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ, מִקְנָה הוּא
95 לְבָנוֹ אֶת גּוֹף הַנִּכְסִים מֵהֵיוֹם, וְאֶת הַפִּירוֹת שִׁיעֲשׂוּ הַנִּכְסִים, לְאַחַר מִיתָה.
96 כְּהַמְשָׁךְ לְאוֹתָהּ מִשְׁנָה מִבְּאֵר מִשְׁנֵתִינוּ אֶת זְכוֹת הָאֵב מִפִּירוֹת הַתְּלוּשִׁים
97 וְהַמְּחוּבְּרִים שֶׁבְּנִכְסִים אֵלּוֹ.
98 הָאֵב שֶׁכָּתַב אֶת נִכְסֵיו לְבָנוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ, תּוֹלֵשׁ אֶת הַפִּירוֹת הַמְּחוּבְּרִים
99 לְקִרְקַע וּמֵאֲכִיל אוֹתָם בְּחִיּוֹ לְכָל מִי שִׁירָצָה, שֶׁהִיָּה לֹא חֲקֵנָה לְבָנוֹ פִּירוֹת
100 אֵלְמָא לְאַחַר מוֹתוֹ. וְכֵה שֶׁהִנֵּחַ תְּלוּשׁ לְאַחַר מוֹתוֹ, הָרִי הוּא שֶׁל הַיּוֹרֵשִׁין
101 כּוֹלֵם, וְלֹא שֶׁל מִקְבֵּל הַמִּתְנָה בְּלָבָד.

גמרא

102 שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, 'וְמֵה שֶׁהִנֵּחַ תְּלוּשׁ הָרִי הוּא שֶׁל הַיּוֹרֵשִׁין'. מְדִיִּיקָה הַגִּמְרָא: 102
103 תְּלוּשׁ אֵין, מְחוּבָּר לֹא – דּוּקָא מֵה שֶׁהִנֵּחַ הָאֵב תְּלוּשׁ הָרִי הוּא שֶׁל 103
104 הַיּוֹרֵשִׁים, אֲבָל מֵה שֶׁהִנֵּחַ מְחוּבָּר הָרִי הוּא שֶׁל הֵבֶן מִקְבֵּל הַמִּתְנָה, 104
105 שֶׁהַמְּחוּבָּר הוּא כּוּנֵף הַקִּרְקַע שֶׁהִקְנָה לוֹ לְאַחַר מִיתָה, 105

מקשה הגמרא: וְהָאֵתָּנִי בתוספתא (כתובות פ"ח ה"ז), גבי הכותב נכסיו לבנו
מזהים ולאחר מיתתו, ומכר הבן את הנכסים בחיי אביו ואחר כך מת האב,
זכה הלוקח בגוף הקרקע אבל לא בפירות המחוברים, ולפיכך, שְׂמִין אֵת
הפירות הַמְּחוּבְּרִין לְלוֹקְחָהּ, ונותן הלוקח את דמיהם ליורשים. ומבואר,
שהלוקח מן הבן מקבל המתנה אינו זוכה בפירות המחוברים, ואילו
ממשנתו משמע שהבן מקבל המתנה זוכה בפירות המחוברים ואינו צריך
ליתן דמיהן לשאר היורשין.

מתרצת הגמרא: אֲמַר עוֹלָא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן בְּכֵנּוּ – במשנתנו מדובר
שכתב האב את נכסיו לבנו והבן לא מכר את הנכסים לאחר בחיי אביו, וזוה
אנו אומרים שכונת האב היא להקנות לבן גם את הפירות שיהיו מחוברים
לקרקע בשעת מיתתו. כָּאֵן בְּאַחֵר – ואילו בברייתא מדובר שהבן מכר את
הנכסים לאדם אחר בחיי אביו, וזוה אנו אומרים שהלוקח אינו זוכה בפירות
המחוברים. וטעם החילוק הוא, הוֹאִיל וְדַעְתּוּ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ
ולא אצל אדם אחר, ולכך לבנו הוא מקנה את הקרקע עם הפירות
המחוברים לה, אך לאדם אחר אין דעתו להקנות אלא את הקרקע.

משנה

המשנה מבארת אופן השימוש בנכסי האב כשהניח בנים ובנות: אדם שמת
והניח בנים גדולים וקטנים, אין הגדולים מתפרנסין בלבד על ידי
הקטנים – שהקטנים מעבדים את הגדולים שלא יטלו מהנכסים לצורך
המלבושים יותר מהם, ולא הקטנים נזונים על ידי הגדולים – שהגדולים
מעבדים את הקטנים שלא יטלו לצורך מזונות יותר מהם, אלא שניהם
חולקין בְּשָׂנֵהוּ, וכל אחד יקח צרכיו מחלקו.

נִשְׂאוּ הַגְּדוֹלִים נשים ונטלו צרכי הנישואין מנכסי הירושה, יִשְׂאוּ אף
הקטנים ויטלו מהנכסים כמו שנטלו הגדולים, ולאחר מכן יחלקו בשוה את
שאר הנכסים. וְאֵם אֲמָרוּ קָטְנִים לאחיהם הגדולים שנשאו נשים בחיי
האב, הֲרִי אֲנִי נוֹשְׂאִין נשים ונטלים מהנכסים בְּדֶרֶךְ שִׁנְשֵׁאתֶם אִתְּם בחיי
האב, אִין שוֹמְעִין לָהֶם, אֵלָא מַה שִּׁנְתָּן לָהֶם אֲבִיהֶם בחייו נָתַן.
וכן הדין בבנות שירשו, שאם הֵנִיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וקְטָנוֹת, אִין הַגְּדוּלוֹת
מִתְּפַרְנְסוֹת בלבד על ידי הקטנות, ולא הקטנות נזונות על ידי הגדולות,
אֵלָא שתייהן חולקות בְּשָׂנֵהוּ.

נִשְׂאוּ גְּדוּלוֹת לאנשים ונטלו צרכי הנישואין מנכסי הירושה לפני
שחילקהו, יִשְׂאוּ אף הקטנות ויטלו מהנכסים כמו שנטלו הגדולות. וְאֵם
אֲמָרוּ קָטְנוֹת לאחיותיהן הגדולות שנישאו בחיי האב, הֲרִי אֲנִי נוֹשְׂאוֹת
לאנשים ונטלים מהנכסים בְּדֶרֶךְ שִׁנְשֵׁאתֶם אִתְּם בחיי האב, אִין שוֹמְעִין
לָהֶן.

המשנה מביאה חומרא הנוהגת בירושת הבנות: וְהַ חוֹמֵר בְּבָנוֹת מִבְּנִינִים
– בירושת הבנות מירושת הבנים, שֶׁהַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת עַל הַבָּנִים – שאם מת
האב והניח בנים והיו לו אף בנות קטנות, נטלות מהנכסים לצורך המזונות.
וְאִין נִזְוֹנוֹת עַל הַבָּנוֹת – אך באופן שלא הניח האב אלא בנות גדולות
וקטנות, אין הקטנות נטלות מהנכסים לצורך המזונות, אלא חולקות
הנכסים בשוה.

גמרא

הגמרא מביאה אופן שנטול הגדול מנכסי הירושה: אֲמַר רַבָּא, הָאִי גְּדוֹל
אֲחֵי הִלְבֵּשׁ וְאִבְיָסִי מִבֵּיתָא – גדול האחים המתעסק בנכסי הירושה שלבש
והתעטף בבגדים נאים מהנכסים, מֵאִי דְעֵבֶד עֵבֶד – מה שעשה עשה, ולא
יטלו שאר האחים כנגד מה שנטל, לפי שיש הנאה ליתומים במה שלובש
בגדים נאים, שעל ידי זה נשמעים דבריו.

מקשה הגמרא: וְהָאֵן אֲנִי תִּנְן במשנתנו אין הגדולים מתפרנסין על ידי
הקטנים, ומשמע שאף גדול האחים אינו נוטל. מתרצת הגמרא: מִתְּנִיתִין
מדברת בְּשִׁרְבָא – באדם בטל, שאין לקטנים רווח במה שלובש בגדים נאים
ולכך אין לו לטול מהם.

מקשה הגמרא: אם המשנה מדברת בְּשִׁרְבָא, פְּשִׁטָא הוא שאינו נוטל,

שהרי אין להם הנאה ממנו ואינם מוחלים לו. מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתִיבָא
נִיחָא לָהּ ליתומים שילבש מנכסי הירושה, דְּלֹא נִינּוּל – שלא ילך בניוול
כשהוא ערום ויחף, ומוחלים לו, קָא מְשַׁמְעֵי לָן שאינו נוטל.

שנינו במשנה: נִשְׂאוּ גְּדוֹלִים יִשְׂאוּ קָטְנִים. שואלת הגמרא: מֵאִי קָאָמְרָה,
שלכאורה המשנה סותרת עצמה מהרישא לסיפא, שברישא מבואר
שנוטלים הקטנים כגדולים, ואילו בסיפא נאמר 'אם אמרו קטנים הרי אנו
נושאים בדרך שנשאתם אתם אין שומעין להם'. אֲמַר רַב יְהוּדָה, הֲכִי
קָאָמְרָה, נִשְׂאוּ גְּדוֹלִים נשים לְאַחֵר מִיתָת אֲבִיהֶן ונטלו מהנכסים, יִשְׂאוּ אף
קָטְנִים נשים לְאַחֵר מִיתָת אֲבִיהֶן ויטלו כמו שנטלו הגדולים. אֲבָל אם
נִשְׂאוּ גְּדוֹלִים נשים בְּחַי אֲבִיהֶן, וְאֲמָרוּ קָטְנִים לגדולים לְאַחֵר מִיתָת
אֲבִיהֶן, הֲרִי אֲנִי נוֹשְׂאִין ונטלים מהנכסים בְּדֶרֶךְ שִׁנְשֵׁאתֶם אִתְּם, אִין
שוֹמְעִין לָהֶן אֵלָא מַה שִּׁנְתָּן לָהֶן אֲבִיהֶן נָתַן.

שנינו במשנה: הֵנִיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וקְטָנוֹת וכו' נשאו גדולות ישאו קטנות.
הגמרא דנה בדין נכסי האשה כלפי הבעל: שֶׁלָּה לִּיהָ אֲבוּהָ בֵּר גְּנִיבָא
לְרַבָּא, וְלִמְדֵנוּ רַבִּינוּ, אשה פנויה שְׁלוּתָהּ מִמּוֹן וְאִתְּלָה וכליתה הממון,
וְעָמְדָה וְנִשְׂאָתָה לפני שהחזירה החוב, וכשנישאת הכניסה כל נכסיה
לבעלה בדרך כל אשה. האם הַבֶּעַל בנכסי אשתו לוקח הֵנוּ – דינו כקונה
מהאשה את נכסיה, או יוֹרֵשׁ הֵנוּ – או שדינו כיוורש ממנה את נכסיה.
וביאור הספק, האם לוקח הֵנוּ, וּמִלּוּחַ עַל פֶּה אֲנִי גוֹבֵה מִן הַלְקוּחוֹת,
לפי שאין ההלוואה מפורסמת אלא אם כן נכתבה בשטר וחתמו עליו עדים,
ולא ידעו הלקוחות שנכסי אדם זה משועבדים למלוה ולא נזהרו מלקנות
ממנו, ולכך תקנו שלא יגבו מהם, ולכן אף מהבעל שדינו כלוקח לא יגבה.
או דְּלִמָּא שהבעל יוֹרֵשׁ הֵנוּ, וּמִלּוּחַ עַל פֶּה גוֹבֵה מִן הַיּוֹרְשִׁין.

אֲמַר רַבָּא לאבואה בר גביא, תִּנְיָא דִין זה במשנתנו, 'נִשְׂאוּ גְּדוּלוֹת
יִשְׂאוּ קָטְנוֹת', מֵאִי לֹא פִירוֹשׁ המשנה כך הוא, 'נִשְׂאוּ גְּדוּלוֹת לְבֶעַל יִשְׂאוּ
קָטְנוֹת מִבֶּעַל' – שאם נטלו הגדולות כל נכסי הירושה והכניסום לבעליהם,
יטלו הקטנות את חלקם, מבעליהם של הגדולות. ומוכח שדין הבעל כיוורש,
שאם לא כן לא היו יכולות לגבות ממנו.

דוחה הגמרא: לֹא – אין ביאור המשנה כך, אלא שאם נִשְׂאוּ גְּדוּלוֹת לְבֶעַל
ונטלו מנכסי הירושה, יִשְׂאוּ אף הקטנות לְבֶעַל שלהם, כמו שנטלו
הגדולות. ואין המשנה מדברת כלל מענין גביית הנכסים מהבעל.
מקשה הגמרא: אִינִי, וְהָאֵתָּנִי רַבִּי חֵיָא, 'נִשְׂאוּ גְּדוּלוֹת לְבֶעַל יִשְׂאוּ
קָטְנוֹת מִבֶּעַל', ומבואר כדברי רבא. מתרצת הגמרא: אף אם כך הוא ביאור
המשנה, עדיין יש לומר שהבעל לוקח הוא, ומה שגובות הקטנות חלקם,
דְּלִמָּא שְׂאֵי פְּרִינְסָה דְּאִיתָּ לָהּ קָלָא – שונה גביית הקטנות שהיא לצורך
פרנסתן ונישואיהן, שדבר מפורסם הוא וכל אדם יודע שהנכסים משועבדים
לכך, והרי זה כמלוה בשטר שנגבית אף מהלקוחות. אך באופן שלווה בלא
שטר יש לומר שאכן לא יגבו מהבעל.

רב פפא מוכיח שדין הבעל כיוורש ממקום אחר: אֲמַר רַב פַּפָּא לְרַבָּא,
לֹא תִינּוּ – האם אין זה מה דְּשֶׁלָּה רַבִּין בְּאַנְרְתִּיהָ וכתב, מִי שִׁמַּת וְהֵנִיחַ
אֶלְמָנָה וּבָתָּה, אֶלְמָנָתוֹ נִזְוֶנָת מִנְכָּסֶיָּהוּ, שכן נתחייב הבעל מתנאי הכתובה.
ואם נִשְׂאָתָה נִזְוֶנָת שירשה את הנכסים מהזב, והכניסה לבעלה את הנכסים,
אֶלְמָנָתוֹ נִזְוֶנָת מִנְכָּסֶיָּהוּ, ואם מִתָּה הִבָּת ובעלה ירש את נכסיה, אֲמַר רַב
יְהוּדָה בֶּן אֲחִיתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי (בב) [בְּרַבִּי חֵיָא], עַל יְדֵי הֵיָה מַעֲשֶׂה –
לפני הגיע מעשה כזה, וְאֲמָרוּ הַחֲכָמִים שֶׁאֶלְמָנָתוֹ נִזְוֶנָת מִנְכָּסֶיָּהוּ.

ומוכיח רב פפא: אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שהבעל יוֹרֵשׁ הֵנוּ, מִשּׁוּם הֲכִי אֶלְמָנָתוֹ
נִזְוֶנָת מִנְכָּסֶיָּהוּ, שגובה האלמנה שעבוד המזונות מהיורשים. אֵלָא אִי
אֲמַרְתָּ שהבעל לוקח הֵנוּ, אֲמַאי נִזְוֶנָת מִנְכָּסֶיָּהוּ, והלא שנינו (גישין מה) שאין
מציאין למזון האשה מנכסים משועבדים. ומוכח שהבעל דינו כיוורש.

אביי מקשה מדוע הוצרכו להוכיח כן מדינו של רבין: אֲמַר אֲבִי, אִי לֹא
דְּשֶׁלָּה רַבִּין דִין זה באיגרתו, וְכִי אֲנִי לֹא יִדְעִין מעצמינו שהבעל כיוורש,
וְהָאֵתָּנִי במשנה (בכורות נב). אֵלּוּ הֵן הַשְּׁדוֹת שְׂאִין חוֹזְרִין לבעליהן בַּיּוֹבֵל,
הַבְּבוּרָה – כבוי שנטל שדה מנכסי אביו לחלק בכורתו, אינה חוזרת לאחים
בַּיּוֹבֵל, לפי שחלק הבכורה ירשי הוא כמתנה ואינו כמכר,

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קלט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צה רשב"ם

הכי גרסינן: והתנאי שמין את המחוברין ללוקח – ובתוספתא דכתובות היא שניה: מכר הבן ומת האב, אם יש בנכסים מחוברים לקרקעות – שמין לו. ולעיל מינה קתני: הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב "מדהים ולאחר מיתה", ופירושה: הכותב כל נכסיו מדהים ולאחר מיתה לבנו, והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו בחיי אביו, ואחר זמן מת האב – וזה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע. ואם יש בנכסים פירות מחוברים – לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע. אבל בפירות, אף על גב דמחוברים הן – ליורשין הן. לפיכך שמין אותן ללוקח, ונותן דמיהן ליורשין. ומשני: כאן כבנו – מתניתין – שכתב לבנו, ולא מכרן לאחר בחיי האב. דרעו של אדם קרובה אצל

והתנאי שמין – גרסינן. דברייתא היא בתוספתא דכתובות, כמו שפירש רבי שמעון. מתניתין בשרכא – בכל הספרים כתוב "שרכא" ברש. ובערוך גרס "שרכא" בדלית. והוא לשון שקט, כמו "ותשקוט הארץ", ומתרגמין: ושדיכת ארעא (שופטים ה). כלומר, אדם בטל ושקט אינו עוסק בכלום. וכן "יודע ציד איש שדה" ומתרגמין: נחשדכן (בראשית כה) שדיה נח ושקט. וב"החובל" (בבא קמא צב, ב.) מטיל ואול דיקלא בישא לגבי קני דשדכא. והדורש

והתנאי: שמין את המחוברין ללוקח אומר עולא, לא קשיא: כאן כבנו, כאן באחר, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. משנה הניח בנים גדולים וקטנים – אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים, ולא הקטנים נזונין על הגדולים, אלא חולקין בשוה. נשאו הגדולים ישאו הקטנים, ואם אמרו קטנים: הרי אנו נושאים בדרך שנשאתם אתם – אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם אביהם נתן. הניח בנות גדולות וקטנות – אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות, ולא הקטנות נזונות על הגדולות, אלא חולקות בשוה. נשאו גדולות – ישאו קטנות, ואם אמרו קטנות: הרי אנו נושאות בדרך שנשאתם אתם – אין שומעין להן. זה חומר בבנות מבנים, שהבנות נזונות על הבנים ואין נזונות על הבנות. גמרא אמר רבא: האי גידול אחי דלכש ואיפסי מביחא – מאי דעבד עבד. – והא אנו חנו: אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים – מתניתין בשרכא. – שרכא, פשיטא – מהו דתימא: נחא להו דלא יניוול, קא משמע לן. "נשאו גדולים ישאו קטנים". מאי קאמר? אמר רב יהודה, הכי קאמר: נשאו גדולים לאחר מיתת אביהן – ישאו קטנים לאחר מיתת אביהן. אבל נשאו גדולים בחיי אביהן, ואמרו קטנים לאחר מיתת אביהן: הרי אנו נושאים בדרך שנשאתם אתם – אין שומעין להן, אלא מה שנתן להן אביהן נתן. "הניח בנות גדולות וקטנות". שלח ליה אבוה בר גביא לרבא, ילמדנו רבינו: לוותה ואכלה ועמדה ונשאת, בעל לוקח הוי או יורש הוי? לוקח הוי, ומלוה על פה אינו גובה מן הלוקחות. או דלמא יורש הוי, ומלוה על פה גובה מן היורשין? אמר ליה, תנינא: נשאו גדולות – ישאו קטנות; מאי לאו נשאו גדולות לבעל – ישאו קטנות מבעל? לא, נשאו גדולות לבעל – ישאו קטנות לבעל. – איני? והא תני רבי חיאי: נשאו גדולות לבעל – ישאו קטנות מבעל – דלמא שאני פרנסה, דאית לה קלא. אמר ליה רב פפא לרבא, לאו היינו דשלח רבין באגרתיה: מי שמת והניח אלמנה ובה – אלמנתו נזונת מנכסיו. נשאת הבת – אלמנתו נזונת מנכסיו. מתה הבת – אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי [בן חנינא], על ידי היתה מעשה ואמרו: אלמנתו נזונת מנכסיו; אי אמרת בשלמא יורש הוי, משום הכי אלמנתו נזונת מנכסיו. אלא אי אמרת לוקח הוי, אמאי נזונת מנכסיו? אמר אביי: אי לאו דשלח רבין, אנו לא ידענו? והא תנו, אלו הן שאין חוזרין ביוכל: תבכורה, והדורש

בנו, כדמפרש לקמיה. דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתה עם פירות המחוברים – דלזכי בהו איהו גופיה, ולא לדעת כן שיזכה בהן הלוקח מבנו בחייו. אי נמי, הבן עצמו לא אקני ללוקח, והוא אחר, אלא הגוף ולא הפירות, אף על גב דמחוברים. **כאן באחר** – שמכרו הבן לאחר בחיי האב. והוא הדין אם כתבו האב לאחר מדהים ולאחר מיתה, שאין לו חלק במחוברין. **משנה הניח בנים גדולים וקטנים** – בדלא כתב נכסים מיירי. **מתפרנסין** – לבוש וכסות. נזונין – מזונות ממש. ולפי שפרנסת הגדולים מרובין מפרנסת הקטנים, ומוון הקטנים וטפול מרובה משל גדולים, לכך הוצרך לומר שהקטנים מעבכין על הגדולים מלהתפרנס, והגדולים מעבכין על הקטנים מליוון מתפוסת הבית. אלא חולקין בשוה, ויתפרנס ויוון כל אחד מחלקו. נשאו גדולים – נשים, ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית. לאחר מיתת אביהן קודם חלוקה – ישאו גם הקטנים כמו כן, קודם חלוקה. **ואם אמרו קטנים** – לאחר מיתת אביהן: הרי אנו נושאים עתה כמו שנשאתם אתם בחיי אבינו. **אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם** – בחייו נתן, והכי מפרש לה בגמרא. הניח בנות – ולא בנים. גדולות וקטנות בו' – הכי מפרשא כולה כדפרשין גבי בנים. נשאו גדולות – לאחר מיתת האב – ישאו נמי קטנות. וזה חומר בבנות – היכא דבנות יורשות, מהיכא דבנים יורשין ואיכא נמי בנות בהדיהו. שדבנות נזונות מן הבנים בנכסים מרובין. דרתנן ברש פירקין לזקמן: הבנים יירשו והבנות נזונות, דהכי הוה תנאי כתובה: בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי אינון מתוון מנכסי כר. ואין נזונות מן הבנות – הקטנות מן הגדולות. דבמקום שהן יורשות כל הנכסים – ליכא תנאי כתובה דמוון בנן נוקבן. **גמרא גדול אחי** – שנושא ונותן בנכסים, ואיכא הנאה ליחמי כי מיכסי מלבושים נאים, כי היכי דלישתמעו מליה. **מאי דעבד עבד** – ולא יטלו כנגדו. ומיהו, לכתחלה אין לבזבז בממון אחיו כל כך. **בשרכא** – אדם בטל, שאין להם ריוח בדבר. **מאי קאמר** – דמתניתין לפי משמעותה קשיא רשא לסיפא. דקתני רשא: נשאו גדולים – ישאו קטנים, והדר תני: אם אמרו קטנים, דמשמע: לא ישאו קטנים. ועמדה וניסת – והכניסה כל נכסיה לבעלה, בדרך נשואה. **בעל לוקח הוי** – מי שויהו רבנן בנכסי אשתו, בין בחייה בין לאחר מיתה, כדין לוקח או כדין יורש? ונפקא מינה לכל דינן החלוקין בין מקח לירושה, כי הך לקמן בשמעתין. **ישאו קטנות מבעל** – חלקם המגיעם, אלמא יורש הוי. **ישאו קטנות לבעל** – מממון אביהן המונח ועומד עדין בתפוסת הבית, כנגד אותו ממון שנטלה הגדולה. וקשיא: והתני רבי חיאי נשאו גדולות לבעל **ישאו קטנות מבעל** – אלמא מיד הבעל מוציאם. מכלל שהכניסה לו כל הממון, ואפילו חלק הקטנות. ושמע מינה, מדמוציאין מידו – דירש הוה, דאי לוקח הוה – מלוה על פה הוה, ולא טריף ממשעבדי ומשני: לעולם לוקח הוי. מיהו, מלוה בשטר היא האי פרנסת הקטנות, דשאני פרנסת נשואא דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא, הלכך טריפא ממשעבדי, ומוציאין אפילו מיד הלוקחות. דגרסינן בפרק "מציתא האשה": האחזן ששיעבדו – מוציאין אפילו מיד הלוקחות לפרנסה, ואין מוציאין למזונות, וכל שכן מן היורשין. ולעולם אימא לך לוקח הוי, ולענין לוותה ואכלה ונישאת – לא גבינן מבעל. **אמר ליה רב פפא לרבא** – דבעי למפשט מדבין חיאי יורש הוי. **לאו היינו דשלח רבין בו'** – ומהא איכא למפשט שפיר דירש הוי. **אלמנתו נזונת** – בתנאי כתובתה, שכן כתב לה: ואת תהא יתבא בביתו ומיתווא מנכסיו כל ימי מיגר ארמלותין. ניסת הבת – והכניסה הנכסים לבעלה – אלמנתו נזונת מנכסיו. מתה הבת – וירשה בעל. **אמר רב יהודה בו'** – אמורא הוה. **ואמרו אלמנתו נזונת** – דלעולם היא נזונת, עד שתנשא, או שתתבע כתובתה, או שיערו היורשין ליתן לה כתובתה, כדאמרין בכתובות. **אי אמרת בשלמא** – בעל בנכסי אשתו אפילו בחייה יורש הוי, משום הכי קתני: נישאת הבת – אלמנתו נזונת מנכסיו. דאף על גב דמוון האשה והבנות לא טריפא ממשעבדי, דהיינו לקחות, מיוורשין מיהא בגיא. **אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת** – והתנן ב"הנוקין" (גיטין מו, ב.) אין מוציאין למוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תקון העולם והא תנן – בבכורות. שאין חוזרין – לבעליהן, שאין חוזרין אלא ממכר. הבכורה – חלק בכורת הבכור, כדמפרש התם: מתנה קרייה רחמנא, "לתת לי פי שנים". והדורש

1 הכי גרסינן: והתנאי שמין את המחוברין ללוקח – ובתוספתא דכתובות היא שניה: מכר הבן ומת האב, אם יש בנכסים מחוברים לקרקעות – שמין לו. ולעיל
2 מינה קתני: הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב "מדהים ולאחר מיתה", ופירושה: הכותב כל נכסיו מדהים ולאחר מיתה לבנו, והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו
3 בחיי אביו, ואחר זמן מת האב – וזה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע. ואם יש בנכסים פירות מחוברים – לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע. אבל
4 בפירות, אף על גב דמחוברים הן – ליורשין הן. לפיכך שמין אותן ללוקח, ונותן דמיהן ליורשין. ומשני: כאן כבנו – מתניתין – שכתב לבנו, ולא מכרן לאחר
5 בחיי האב. דרעו של אדם קרובה אצל
6 בנו, כדמפרש לקמיה. דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתה עם פירות המחוברים – דלזכי בהו איהו גופיה, ולא לדעת כן
7 שיזכה בהן הלוקח מבנו בחייו. אי נמי, הבן עצמו לא אקני ללוקח, והוא אחר, אלא הגוף ולא הפירות, אף על גב דמחוברים.
8 **כאן באחר** – שמכרו הבן לאחר בחיי האב. והוא הדין אם כתבו האב לאחר מדהים ולאחר מיתה, שאין לו חלק במחוברין.
9 **משנה הניח בנים גדולים וקטנים** – בדלא כתב נכסים מיירי.
10 **מתפרנסין** – לבוש וכסות. נזונין – מזונות ממש. ולפי שפרנסת הגדולים מרובין
11 מפרנסת הקטנים, ומוון הקטנים וטפול מרובה משל גדולים, לכך הוצרך לומר שהקטנים מעבכין על הגדולים מלהתפרנס,
12 והגדולים מעבכין על הקטנים מליוון מתפוסת הבית. אלא חולקין בשוה, ויתפרנס ויוון כל אחד מחלקו. נשאו גדולים – נשים,
13 ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית. לאחר מיתת אביהן קודם חלוקה – ישאו גם הקטנים כמו כן, קודם חלוקה. **ואם אמרו קטנים** –
14 לאחר מיתת אביהן: הרי אנו נושאים עתה כמו שנשאתם אתם בחיי אבינו. **אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם** – בחייו נתן, והכי מפרש לה
15 בגמרא. הניח בנות – ולא בנים. גדולות וקטנות בו' – הכי מפרשא כולה כדפרשין גבי בנים. נשאו גדולות – לאחר
16 מיתת האב – ישאו נמי קטנות. וזה חומר בבנות – היכא דבנות יורשות, מהיכא דבנים יורשין ואיכא נמי בנות בהדיהו. שדבנות נזונות
17 מן הבנים בנכסים מרובין. דרתנן ברש פירקין לזקמן: הבנים יירשו והבנות נזונות, דהכי הוה תנאי כתובה: בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי אינון מתוון מנכסי
18 כר. ואין נזונות מן הבנות – הקטנות מן הגדולות. דבמקום שהן יורשות כל הנכסים – ליכא תנאי כתובה דמוון בנן נוקבן. **גמרא גדול אחי** – שנושא ונותן בנכסים,
19 ואיכא הנאה ליחמי כי מיכסי מלבושים נאים, כי היכי דלישתמעו מליה. **מאי דעבד עבד** – ולא יטלו כנגדו. ומיהו, לכתחלה אין לבזבז בממון אחיו כל כך. **בשרכא** – אדם בטל, שאין להם
20 ריוח בדבר. **מאי קאמר** – דמתניתין לפי משמעותה קשיא רשא לסיפא. דקתני רשא: נשאו גדולים – ישאו קטנים, והדר תני: אם אמרו קטנים, דמשמע: לא ישאו
21 קטנים. ועמדה וניסת – והכניסה כל נכסיה לבעלה, בדרך נשואה. **בעל לוקח הוי** – מי שויהו רבנן בנכסי אשתו, בין בחייה בין לאחר מיתה, כדין לוקח או כדין
22 יורש? ונפקא מינה לכל דינן החלוקין בין מקח לירושה, כי הך לקמן בשמעתין. **ישאו קטנות מבעל** – חלקם המגיעם, אלמא יורש הוי. **ישאו קטנות לבעל** – מממון
23 אביהן המונח ועומד עדין בתפוסת הבית, כנגד אותו ממון שנטלה הגדולה. וקשיא: והתני רבי חיאי נשאו גדולות לבעל **ישאו קטנות מבעל** – אלמא מיד הבעל
24 מוציאם. מכלל שהכניסה לו כל הממון, ואפילו חלק הקטנות. ושמע מינה, מדמוציאין מידו – דירש הוה, דאי לוקח הוה – מלוה על פה הוה, ולא טריף
25 ממשעבדי ומשני: לעולם לוקח הוי. מיהו, מלוה בשטר היא האי פרנסת הקטנות, דשאני פרנסת נשואא דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא, הלכך טריפא
26 ממשעבדי, ומוציאין אפילו מיד הלוקחות. דגרסינן בפרק "מציתא האשה": האחזן ששיעבדו – מוציאין אפילו מיד הלוקחות לפרנסה, ואין מוציאין למזונות, וכל שכן
27 מן היורשין. ולעולם אימא לך לוקח הוי, ולענין לוותה ואכלה ונישאת – לא גבינן מבעל. **אמר ליה רב פפא לרבא** – דבעי למפשט מדבין חיאי יורש הוי. **לאו היינו דשלח רבין בו'** – ומהא איכא
28 למפשט שפיר דירש הוי. **אלמנתו נזונת** – בתנאי כתובתה, שכן כתב לה: ואת תהא יתבא בביתו ומיתווא מנכסיו כל ימי מיגר ארמלותין. ניסת הבת – והכניסה הנכסים לבעלה – אלמנתו נזונת מנכסיו. מתה הבת – וירשה בעל. **אמר רב יהודה בו'** – אמורא הוה. **ואמרו אלמנתו נזונת** – דלעולם היא נזונת, עד שתנשא, או שתתבע כתובתה, או שיערו היורשין ליתן לה כתובתה, כדאמרין בכתובות. **אי אמרת בשלמא** – בעל בנכסי אשתו
29 אפילו בחייה יורש הוי, משום הכי קתני: נישאת הבת – אלמנתו נזונת מנכסיו. דאף על גב דמוון האשה והבנות לא טריפא ממשעבדי, דהיינו לקחות, מיוורשין
30 מיהא בגיא. **אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת** – והתנן ב"הנוקין" (גיטין מו, ב.) אין מוציאין למוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תקון העולם והא
31 תנן – בבכורות. שאין חוזרין – לבעליהן, שאין חוזרין אלא ממכר. הבכורה – חלק בכורת הבכור, כדמפרש התם: מתנה קרייה רחמנא, "לתת לי פי שנים". והדורש

והיורש את אשתו – פירש בקונטרס: ואי הוי לוקח מחיים – גם לאחר מיתה לא פקע. והוי לוקח. ואין נראה, דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לרבינו יצחק לפרש: דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי בין מחיים בין לאחר מיתה, מדלא מפליג מיד. ופשיט מדרבנן, דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה, כדקאמר: מתה הבת – אלמנתו נזונת בנכסיה, אף על פי שהבעל יורשה.

אבל מחיים אין להזכיר מדרביו דהוי יורש אף על גב דקאמר: נשאת הבת – אלמנתו נזונת, דהא אפילו הוי לוקח מחיים קאמר שפיר דנונה, שתוכל למכור הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה, כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה. ולהכי קאמר ליה אביי: ואי לאו דשלח רבין לא הוה ידעין דהוי יורש לאחר מיתה: והתנן, אלו שאין חזורים ביוכל: הבכורה והיורש את אשתו, אלמא דיוורש הוי לאחר מיתה. גבי יוכל שויהו רבנן כירש – לאו דוקא נקט "שויהו רבנן", דהא כיון דאית ליה דאינה תזורת ביוכל – אית ליה דירושת הבעל דאורייתא. דהכי אמר בבכורות (נב, ב), וכן פירש בקונטרס. אלא "שויהו רבנן" – בעי למימר: הנידחו להיות יורש, ולא שעשאוהו לוקח.

התם אינהו אפסידו אנפשיהו כו' – תימא: דבפרק "מי שזיה נשוי" (כתובות צה, ב) אמר אביי: "נכסי לך ואחרך לפלוני", ומכרה ומתה – הבעל מוציא מיד הלקחות, ו"אחרך" מיד בעל, ולוקח מיד "אחרך", ואוקימנא בידיה דלוקח. ופריך התם: מאי שנא מהא דתנן דיעשו פשרה ביניהם? ומשני: התם אית להו פסידא לכולהו, הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא. פירוש: וכיון דאיכא פסידא דלוקח – שויהו רבנן בעל כירש, ואין מוציא מיד לוקח. והשאת האמר הכא דאיהו דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה למיזן מאתתא דיתבא תותי גברא, לפי שהבעל יוציא מידו וכי תימא: התם לא אפסיד אנפשיה, שהוא סבור שלא יטול הבעל ממנו, לפי ש"אחרך" יוציא מידו – מכל מקום הוי יודע דיחורו חלילה, ויזטרכו לעשות פשרה, וירוח הבעל ואומר רבינו יצחק: דהתם לא אפסיד אנפשיה, לפי שסבור שיעשה פשרה עם "אחרך" ולא יגבה הבעל כלום. ואם תאמר: מאי שנא

מהא דאמר התם לעיל: "נכסי לך ואחרך לפלוני" עמדה וניסת – בעל לוקח הוי ואין ל"אחרך" במקום בעל כלום. אלמא, אף על גב דאיכא פסידא ל"אחרך" הוי בעל לוקח ויש לומר: דמתנה שאני, דאין כל כך פסידא אם לא יקבל ממתנה. ואם תאמר: דאמר ברש "המפקד" (בבא מציעא לא, א) שמו לה לאשה ואנסיבה, או שמו מינה ואנסיבא – בעל לוקח הוי ולא מיהדר כו', אף על גב דאיכא פסידא ללוה לא מיהדר ליה ארעא אף על פי דשמוהו דארעא לעולם כיון: דברין לא הדר, אלא משום "ועשית הישר והטוב" לא חשיב כל כך פסידא. עוד מקשים, דאמר ב"החובל" (בבא קמא פט, א): כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב ירושע מבי רב אמרי: תקנת אושא מתניתין היא: העבר והאשה פגיעתן רעה, אחרים שחבלו בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורים. ואי סלקא דעתך ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותיתיב ליה משמע: הא איתא לתקנת אושא לא ליתבי ליה ולא מיד, ואמאי? הא לא תקנו רבנן דהוי לוקח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני, אבל הכא איכא פסידא דתנחילם ליה לומר: דהוה מצי למפריך "ולטעמך", אלא דבלאו הכי פריך שפיר. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה דלא קשה מיד, דהא כיון דתקנו רבנן בדעל מלוג מיד הלוקחות לטובתו היכא דליכא פסידא לאחריני – לא פלוג, ותקנו דבכל מקום שאשה מוכרת הבעל מוציא, אפילו במקום שחבלו באחרים דאיכא פסידא דאחריני. כיון דלא שכיחא מלתא שיהא פסידא דאחריני, לכך לא פלוג רבנן, ובכל מקום מוציא.

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת. והבנות יזונו – מה שחזכר רבינו שמואל בן מאיר בהדי מוזנות פרנסה – אין נראה לרבינו יהודה בן נתן. דהא מוזנות היינו אכילה ושתיה, ופרנסה היינו מלבושין וצרכי הגשואין. ותרמי מילי גינהו, כדאמר: [בפרק "מציעת האשה" (כתובות סח, ב): מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למוזנות, וקתני נמי: הבנות נזונות ומתפרנסות, וכן בכמה דוכתי. משמע דתרי מילי גינהו. **אמר** רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון – בבכורות (קט, א) אמר: כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון – הלכה כמותו. אמר ליה רבא לרב נחמן: אפילו בברייתא כו'? מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון. ותימא: דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון, ודלא כהלכתא. דאמר רבי (יוסי) (וצריך להיות: אסי) אמר רבי יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו'. ובעיא נמי דרבי ירמיה מרבי אבא היא אליבא דרבנן. ואמר נמי בסוטה (כא, ב): הדין דמי רשע ערופ? אמר רבי (יוסי) (וצריך להיות: אסי) אמר רבי יוחנן – זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין. ורבינו חננאל והלכות גדולות ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון. משום דשמעתין דהכא כותיהו זולא. ורבינו תם אומר דאדמון לא פליג ארבנן, כיון שמתחיה על התקנה שתקנו בנכסים מועטין, אבל מכל מקום כרבנן סבירא ליה. ולא משמע הכי, מדקאמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. יתומים

והיורש את אשתו – מפרש התם: קסבר ירושת הבעל דאורייתא. ואי לוקח הוי משעה שנשאת – אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר, ותהדר ביוכל **באושא** התקינו – שגלתה סנהדרין לשם. כדמפרש בראש השנה (לא, א). **האשה** שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה – שאם ימות בעלה יזכה בהן, ואם תמות היא ויירשה בעל – יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה, או שהנכסה קרקעות שלא נשמו בבתובתה, ולא קיבל בעל עליו אחריות, ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה. ולהכי מיקרי מלוג – שמולגן ומחסרן בעל, שאוכל הפירות כמלוגת הראש. **אי אמרת בשלמא** לוקח שויהו – רבנן, משעה שנשאת – משום הכי פמיק, דלוקח ראשון הוי. אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין – אמאי מפיק? למה תקנו באושא שהבעל מוציא? והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה, ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא, כך היה עיקר תקנת אושא – שיהא הבעל לוקח בנכסים משעה שנשאת, והלכך מוציא, שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות. **אלא אמר רב אשי** כו' – לתרץ על כל אלו הדברים, שיש מקומות שעשאוהו כירש, ויש מקומות שעשאוהו כלוקח. והיכא **דטבא** ליה כו' – כדמפרש ואיל. **גבי יוכל** כו' משום פסידא דידיה – דלא תהדר ביוכל למשפחת אשתו. **גבי דרבין** – אף על גב דאיכא פסידא דידיה – חיישנן לפסידא דאלמנה, שמאחר שקדם תנאי מזונתיה לנשואין – לא טוב לנו להפסידה בידים. **דאיכא** פסידא דלקוחות – אמאי לא חיישנן, כי היכי דחיישנן לפסידא דאלמנה דיתבא תותי **גברא** – וראוי ליורשה כשתמות, ואלו הערימו להוציאם מידו – הלכך יפסידו. ולענין שאילתא דשאינא, פירש רבינו חננאל, ורואה אני את דבריה לוותה ואכלה ועמדה וניסת – מסתברא דכירש הוי, משום פסידא דמלוה. וכן סוגיא דשמעתא. דכל היכא דאיכא פסידא, כגון פסידא דאלמנה, דליכא למיזר איהו דאפסיד אנפשיה – שויהו רבנן כירש.

הדרן עלך יש נוחלין

משנה מרובין – מפרש בגמרא. והבנות יזונו – מוזנות ופרנסת נשואין, עד דתבגרו או עד דתנסבן לגוברין, כדתנן בכבורות (נב, ב, ג). **"שאלו"** יחזור על הפתחים. **בשביל שאני** **זכר הפסדתי** – בתמיה. ובגמרא מפרש מאי קאמר. אלא לא אפסיד, ונזונים יחד. **אמר רבן גמליאל** כו' – והכי הלכתא כאדמון, דאמר בפרק בתרא דכתובות: כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון – הלכה כמותו. **גמרא** **כדי** שיוזנו – פרנסה ומוזנות. **אלו** ואלו – בנים ובנות. **כי אמרייתא** – אחר פטירתו של רב, ובאתי ללמוד קמיה דשמואל. **עד שיבגרו** – שכן התנה להן אביהן עד דתבגרו או תנסבן כדאמר בכבורות. ואינן מועטין, ויוזנו הבנות עד שיבגרו, והמותר לבנים כדמפרש ואיל.

שקלי פסידא דאדמון לא מוזר, אפילו במקום שחבלו באחרים דאיכא פסידא דאחריני. כיון דלא שכיחא מלתא שיהא פסידא דאחריני, לכך לא פלוג רבנן, ובכל מקום מוציא.

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת. והבנות יזונו – מה שחזכר רבינו שמואל בן מאיר בהדי מוזנות פרנסה – אין נראה לרבינו יהודה בן נתן. דהא מוזנות היינו אכילה ושתיה, ופרנסה היינו מלבושין וצרכי הגשואין. ותרמי מילי גינהו, כדאמר: [בפרק "מציעת האשה" (כתובות סח, ב): מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למוזנות, וקתני נמי: הבנות נזונות ומתפרנסות, וכן בכמה דוכתי. משמע דתרי מילי גינהו. **אמר** רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון – בבכורות (קט, א) אמר: כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון – הלכה כמותו. אמר ליה רבא לרב נחמן: אפילו בברייתא כו'? מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון, ותימא: דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון, ודלא כהלכתא. דאמר רבי (יוסי) (וצריך להיות: אסי) אמר רבי יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו'. ובעיא נמי דרבי ירמיה מרבי אבא היא אליבא דרבנן. ואמר נמי בסוטה (כא, ב): הדין דמי רשע ערופ? אמר רבי (יוסי) (וצריך להיות: אסי) אמר רבי יוחנן – זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין. ורבינו חננאל והלכות גדולות ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון. משום דשמעתין דהכא כותיהו זולא. ורבינו תם אומר דאדמון לא פליג ארבנן, כיון שמתחיה על התקנה שתקנו בנכסים מועטין, אבל מכל מקום כרבנן סבירא ליה. ולא משמע הכי, מדקאמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. יתומים

פרק תשיעי - מי שמת

משנה

אדם שמת והשאיר אחריו בנים ובנות, דין תורה הוא, שהבנים יורשים את נכסיו ואין הבנות יורשות, אבל תיקנו חכמים שמוציאים לבנות מהנכסים כדי מוזנותיהם הצריכים להן עד שיתארסו, או עד שיגיעו לגיל י"ב שנה ויום אחד. משנתנו עוסקת בדין זה, וכן במקרה שאין די בנכסים גם ליורשת הבנים וגם למוזנות הבנות, מי קודם למי בירושה.

מי שמת, והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין, הבנים יירשו את הנכסים והבנות יזונו מהנכסים עד שיתארסו או עד שיגיעו לגיל י"ב שנה ויום אחד. היו הנכסים מועטין, הבנות יזונו מהנכסים, והבנים ישאלו – יחזרו על הפתחים. ארמון אומר, אין הדעת נותנת כן, שהרי יטען הבן ויאמר, וכי בעשיל שאני זכר הפסדתי יותר מן הבנות. אומר רבן גמליאל, רואה אני את דברי ארמון.

גמרא

מבררת הגמרא: וְכָפָה הֵם נכסים מְרֻבִּין האמורים במשנה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כְּדִי שִׁיזוֹנוּ מִהֵן אֵלּוּ וְאֵלּוּ – הבנים והבנות שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ, פחות מזה, הם נכסים מועטים. הוסיף רב יהודה: כִּי אֲמַרְיָתָא קָמִיָּה דְשִׁמְוֵאל – כשאמרתי דבר זה לפני שמואל, אָמַר, זו דְּבָרִי רַבִּן גַּמְלִיאֵל בֶּר רַבִּי, אָבֵל חֲכָמִים חולקים ואומרים ששיעור נכסים מרובים בְּכָדִי שִׁיזוֹנוּ מִהֵן אֵלּוּ וְאֵלּוּ – הבנים והבנות, עַד שִׁיבְגֻרוּ הבנות ויגיעו לגיל י"ב ויום אחד. ואם נותר פחות, הרי הם כנכסים מועטים.

שיטה נוספת הסבורה כדעת שמואל: אִיתָמַר גַּמִּי – אמרו כך גם בני הישיבה, כִּי אֶתָּא – כאשר בא רַבִּין, אָמַר משמו של רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַרִי לָהּ – ויש שאמרו שאָמַר זאת רַבָּה בֶּר בֶּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל שִׁיזוֹנוּ מִהֵן – מהנכסים אֵלּוּ וְאֵלּוּ – הבנים והבנות עַד שִׁיבְגֻרוּ הן מְרֻבִּין, פחות מִכָּאֵן הָרִי אֵלּוּ מוֹעָטִין.

הגמרא מבררת את הדין כשיש נכסים מועטים. שואלת הגמרא: וְאִי לִיכָא – ואם אין כדי מוזנות לָאֵלּוּ וְאֵלּוּ – לבנים ולבנות עַד שִׁיבְגֻרוּ, שאז הם נחשבים לנכסים מועטים,

וְבַעַל הַיּוֹרֵשׁ אֵת שְׂדֵה אִשְׁתּוֹ. ומוכח שדינו כירוש, שאם היה כלוקח היתה חזרת השדה ביובל ככל שדה הנמכרת.

רבא מקשה על אבין: אָמַר לִיה רַבָּא לאבין, וְהִשְׁתָּא דִּשְׁלַח – ועתה לאחר ששלח רבין באגרתו ומוכח מדבריו שהבעל כירוש, מִי יִדְעִין – האם אכן כך הוא, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּאִישָׁא הִתְקִינוּ שְׁהָאִשָּׁה שֶׁמִּכְרָה נִכְסֵי מְלֹנָה בְּחַיָּי בְּעָלָהּ, וְמָתָה קוֹדֵם הַבֵּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת. ואם היה דינו כירוש, הרי אין היורש זוכה אלא את הנכסים שהניח המת במיתתו, אך אם מכרם או נתנם לאחר אינו יורש אותם, ומדוע מוציא הבעל מהלקוחות. ובהכרח דינו כלוקח.

רב אשי מיישב הסתירה אם דין הבעל כירוש או כלוקח: אָלָא אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲבָן הַבְּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ פַּעֲמִים שְׁוִיָּהּ וְ–עשאוהו רַבִּין בְּיֹרֶשׁ, ופַּעֲמִים שְׁוִיָּהּ רַבִּין בְּלֹקָחָהּ, וְהִיכָא דְּמִכָּא לִיה עֲבָדוּ לִיה – ותיקנו בכל מקום לטובתו. לְגַבִּי חזרת השדה בִּיּוֹבֵל, שְׁוִיָּהּ רַבִּין בְּיֹרֶשׁ, ולכן לא תחזור ביובל למשפחת אשתו, ותיקנו כן מִשּׁוּם פְּסִידָא דִּידֵיהּ – שלא יפסיד הבעל השדה אלא תישאר אצלו. ולְגַבִּי דינו דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא בענין האשה שמכרה בנכסי מלוג, שם שְׁוִיָּהּ רַבִּין בְּלֹקָחָהּ ולכן מוציא מהלקוחות, ותיקנו כן מִשּׁוּם פְּסִידָא דִּידֵיהּ – שלא יפסיד הבעל, שאילו היה כירוש לא היה יכול להוציא מהם לאחר שאשתו מכרה. ולְגַבִּי דינו דְּרַבִּין שהאלמנה ניונת מנכסי הבעל, אף שבכך מפסיד הבעל, מכל מקום מִשּׁוּם פְּסִידָא דְּאִלְמָנָה – כדי שלא תפסיד האלמנה שְׁוִיָּהּ רַבִּין בְּיֹרֶשׁ.

מקשה הגמרא: וְהָא לְגַבִּי דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא שהבעל מוציא מהלקוחות שמכרה להם האשה, דְּאִיכָא פְּסִידָא לְלִקְחוֹת – אף שם יש הפסד ללקוחות שהבעל מוציא מהם, וְשְׁוִיָּהּ רַבִּין בְּלֹקָחָהּ – ובכל זאת אמרו שהבעל יוציא מהם, ומדוע לא חששו להפסד הלקוחות כמו שחששו להפסד האלמנה. מתרצת הגמרא: הָתָם אֵינְהוּ אֲפִסְדוּ אֲנַפְשֵׁיהוּ – הם הפסידו לעצמם, שִׁבְיוֹן דְּאִיכָא בְּעַל – כיון שיש לאשה שמכרה להם בעל, לֹא אֵיבָעִי לָהּ לְמִיזוֹן מֵאִיתָתָא דִּיתְבָּא תוֹתִי גְבָרָא – לא היה להם לקנות מאשה היושבת תחת בעלה, שכיון שבעלה חי ראוי היה לירש מאשתו נכסים אלו, ואילו הערימו וקנו הנכסים מהאשה כדי שלא יירש הבעל, לכן לא חששו להפסדם. אך האלמנה שלא עשתה שלא כהוגן חששו חכמים שלא תפסיד מוזנותיה.

הדרן עלך ייש נוחלין

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תשס"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר זאב שי

שלום וברכה!

... נתעכב שילוח מכי זה. ובינתים נתקבל מכתב זה מהר"ד שי' וכותב א) שההשקה היא כמו ח, ויעץ לעשות חור ההולך ישר ולא בדרך מלמעלמ"ט. ומסכים הנני לדעתו. ב) שהתיר והורה להם לעשות שטאפער מגומי. ואין דעתי כן, ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע - נדפסה בסו"ס טהרת מים ובס' של הנ"ל טהרת יו"ט ח"ו בהקדמה - וצריך לעשותה מעץ.

שְׁקָלִי לָהּ – האם יקחו הַבָּנוֹת לְבוֹלָהּ נכסים, כמו שכתוב במשנה בנכסים מועטים שהבנים ישאלו על הפתחים, והרי יש בהם יותר מכדי מזונותיהן של הבנות ומדוע את הנותר ממזונות הבנות לא יטלו הבנים. אֵלָּא אִמְרַן רַבָּא, באמת אין נותנים לבנות את כל הנכסים, אלא מוֹצִיאִין לָהֶן מְזוֹנוֹת לְבָנוֹת מהנכסים שיספיקו להן עַד שְׁיִבְגּוּ, וְהַשְׁאֵר יהיה לְבָנִים. ומה שאמרו במשנה 'והבנים ישאלו על הפתחים', הוא אחר שלקחו הבנים את המותר בנכסים וניזונו מזה, מכאן ואילך ישאלו על הפתחים.

הגמרא מבררת מה דין הנכסים כשנתמעטו או נתרבו. אומרת הגמרא: פְּשִׁטָּא שאם בזמן שמת האב היו הנכסים מְרוּבִין וְלֵאחַר זמן נִתְמַעְטוּ, כגון, שנתייקרו המזונות או הוזלו הנכסים ואין בהם כדי מזונות הבנים והבנות עד שיבגרו, כְּכָר וְכוּ כִּהֵן יוֹרְשֵׁין – הבנים, משעת מיתת אביהם, ויש להם דין נכסים מרובים. אבל אם היו הנכסים בזמן שמת האב מוֹעָטִין ואין בהם כדי מזונות הבנים והבנות יחד, וְנִתְרַבּוּ, כגון, שהוזלו המזונות, מֵאָר – מה דין הרווח בנכסים, האם הנכסים פְּרָשׁוֹת יוֹרְשֵׁין קְיָיִמי – בחזקת הבנים הם עומדים, אלא שהם צריכים לתת מזונות לבנות, הִלְכָּהּ אם הרויחו הנכסים ונתרבו, פְּרָשׁוֹת יוֹרְשֵׁין שְׂבוּחַ והרווח לבנים, אִי דִלְכָּא – או שנאמר, כיון שהם נכסים מועטים, סְלוּקִי מִסְּלָקֵי יוֹרְשֵׁין מִהֶכָּא – הבנים נדחים מהירושה, וכבר זכו הבנות בכל הנכסים, ולכן אין הרווח של הבנים, אלא של הבנות.

הגמרא פושטת את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּאִמְרַן רַבִּי אִסִּי אִמְרַן רַבִּי יוֹחָנָן, יְתוּמִין שְׁקָדְמוּ וּמְכָרוּ בְּנִכְסֵי מוֹעָטִין – יתומים שהותיר להם אביהם נכסים מועטין, ומיהרו קודם שיבואו הבנות לבית דין, ומכרו את הנכסים, מַה שְׁמָכְרוּ מְכָרוּ – מכירתם קיימת, ואין הבנות יכולות לגבות מזונותיהן מהנכסים שנמכרו. ומכאן ראינו שיש לבנים חזקה בנכסים אפילו אם היו מועטין, ואם כן אם הרויחו הנכסים הרי ברשות הבנים התרבו והרווח שלהם.

הגמרא מסתפקת באלו שיש להם זכות בירושה, ואם יגבו את ממונם לא יהיה די בנכסים לבנים ולבנות כדי מזונותיהם, אם החלק המגיע להם מחשיב את הירושה לנכסים מועטים: יְתִיב ו–יִשְׁבֹּל רַבִּי יְרֵמְיָה קָמִיָּה ו–לפניו דְּרַבִּי אֲבָהוּ, וְקָא פְּעִי מִיְנֵיהּ – ושאל אותו, אֲלֶמְנָתוּ של המת, שמגיעים לה מזונות מהירושה עד שתינשא לאיש או עד שתמות, מַהוּ שְׁמָמַעְט בְּנִכְסֵי – האם היא עושה את הנכסים למועטים, כשאין בנכסים כדי מזונות הבנים והבנות עד שיבגרו יחד עם מזונותיה. וצדדי הספק הם, מִי אִמְרִינָן – האם אנו אומרים, בִּין דְּאִית לָהּ מְזוֹנֵי מְמַעְטָא – כיון שהיא זכאית למזונות היא ממעטת מהנכסים והרי הם בנכסים המועטים, ויפרישו בית דין מהנכסים כדי מזונותיה, ומזונות הבנות עד שיבגרו והשאר לבנים,

אִי דִלְכָּא, בִּין דְּאִילוּ מְנַכְכָּא לִית לָהּ – כיון שאילו תינשא לאיש לא תהיה זכאית יותר למזונות, הַשְׁתָּא נְמִי לִית לָהּ – עכשיו שעדיין לא נישאה, גם לא יפרישו לה בית דין מזונותיה, ואין היא ממעטת מהנכסים, וכיון שהנכסים מרובים הירושה בחזקת הבנים ויוזנו ממנה הבנים והבנות והאלמנה.

רבי ירמיה מוסיף להסתפק: אִם תִּמְצָא לִזְמַר ותפשוט את הספק הקודם באלמנה, שְׁבִין דְּאִילוּ מְנַכְכָּא לִית לָהּ מזונות, הַשְׁתָּא נְמִי לִית לָהּ מזונות ואין היא ממעטת מהנכסים. אשאל אותך ספק נוסף, מי שהתחייב לזון את בַּת אִשְׁתּוֹ מאיש אחר, למשך חמש שנים ומת, ומוטל על הירשים לזון אותה לזמן זה, מַהוּ שְׁמָמַעְט בְּנִכְסֵי – האם בת זו ממעטת מהנכסים להחשיבם לנכסים מועטים או לא, וצדדי הספק הם, מִי אִמְרִינָן, בִּין דְּכִי מְנַכְכָּא – כיון שאם בת זו תינשא לאיש, נְמִי אִית לָהּ – גם יש לה מזונות, עד שיגמר הזמן של חמש השנים, וּמִמַּעְטָא – ותעשה את הנכסים לנכסים מועטים, ויפרישו בית דין מזונות לה ולבנות המת, והבנים ישאלו על הפתחים. אִי דִלְכָּא, בִּין דְּאִילוּ הִיתָה מְתָה תוך חמש שנים אלו, לִית לָהּ – אין לה מזונות וְלֵא מְמַעְטָא מהנכסים, גם עכשיו אינה ממעטת מהנכסים ויוזנו מהם הבנות ובת אשתו.

רבי ירמיה מוסיף להסתפק: וְאִם תִּמְצָא לִזְמַר ותפשוט בספק הקודם בבת אשתו, שְׁבִין דְּאִילוּ מְתָה תוך חמש שנים אלו לִית לָהּ מזונות וְלִכְן לֵא מְמַעְטָא מהנכסים, אשאל ספק נוסף, אם לזה האב מאדם ממון קודם שמת, ואין בירושה אלא כדי החוב ומזונות הבנות, אותו פְּעַל חוֹב מַהוּ שְׁמָמַעְט בְּנִכְסֵי. וצדדי הספק, מִי אִמְרִינָן, בִּין דְּכִי מְיִית – כיון שאילו ימות אותו בעל חוב, נְמִי אִית לֵיהּ – יש לו גם את אותו הממון, שהרי יורשי יגבו את החוב במקומו, ולכן מְמַעְט בנכסים, ויפרישו בית דין מהנכסים את חובו ומזונות לבנות המת, והבנים ישאלו על הפתחים. אִי דִלְכָּא, בִּין דְּמַחְסְרִי גֻבִּירָנָא – שעדיין החוב מחוסר גבייה, לֵא מְמַעְט מהנכסים, וכל זמן שלא גבה את החוב, ממון זה הוא ביד הבנים, ויוזנו ממנו הבנים והבנות, וכשיבוא בעל החוב וירצה לגבות את חובו אם ישאר עוד בנכסים יוזנו ממנו הבנות עד שיבגרו ואם לא ישאר, יפסידו.

הגמרא מביאה דעה נוספת בפירוש ספיקות אלו: וְאִיכָּא דְּכַעֲי לָהּ – ויש ששאלו ספיקות אלו, לְאִידֵךְ גִּיסָא – בדרך אחרת, והיא להיפך מהדרך הראשונה, וכך הם הספיקות, פְּעַל חוֹב מַהוּ שְׁמָמַעְט בְּנִכְסֵי, וצדדי הספק הם, האם נאמר כיון שהחוב מחוסר גבייה לא ימעט בנכסים, או שנאמר, כיון שאפילו אם ימות יגבוהו יורשיו הוא ימעט בנכסים. ואם תפשוט ספק זה ותאמר שבעל חוב ממעט, זהו מפני שאפילו אם ימות עדיין החוב קיים, אבל

אגרות קודש

[כ' טבת, תשס"ו]

במענה על מכתבו... אודות חיפוש שידוך מתאים בשבילו, מובן שבזה צריך לעבוד במרץ הדרוש, וכמרוז"ל כמו שמחזר אחרי אבדתו,

ויה"ר שיקוים בו בקרוב, וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ויברכו השי"ת, ובקרוב יסתדר בטוב לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

שקלי להו בנות לכולהו – בתמיה. דכין דקריה להו מועטין – אם כן לא יטלו
בהן כלום הבנים, דהא תנא במתניתין גבי נכסים מועטין: הבנים ישאלו על
הפתחים והשאר לבנים – והאי דקתני ישאלו על הפתחים – היינו משהוציאו
אותו השאר בהוצאת מזונות. מכאן ואילך, הבנות יזונו עד שיבגרו, והבנים ישאלו
על הפתחים. פשיטא מרובין ונתמעטו –

בשעת מיתה היו מרובין, ועבשיו הוקירו
מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו, ואין בהן
כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו. כבר זכו
בהן יורשין – בשעת מיתת אביהן, וקרינא
בהן נכסים מרובים. וקחו הבנות חלקן
המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן,
והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה
שעה, וכל מה שחסרו הנכסים – חסרו
לבנות ולבנים, לכל אחד כפי חלקו הראוי
לו. ונתרבו – שהולו מזונות. מהו – מי
משי רוחא לבנים, ויטלו מותר נכסים העודף
מכדי מזונות בנות עד שיבגרו? יתומים
שקרמו – קודם שהעמידו בנות בדין, ומכרו
אפילו בנכסים מועטין, מה שמכרו מכר –
דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים
משועבדים, וכל שכן בנכסים מרובין.
כדאמר בכתובות: האחים ששעברו –
מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות.
שמע מינה, כיון שאם מכרו מכירתן מכירה
– יש להן תפיסת יד נכסים, ואם נתרבו
– יש להן חלק בהן, וזכותם בהן עומדת.
אלמנתו מהו שתמעט בנכסים – מי שמת
והניח בנים ובנות, והניח נמי אלמנתו,
וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר ארמולותה,
ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות
עד שיבגרו. מי אמרינן: כיון דאית לה מזוני –
ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו, והמותר לבנים, דהא מועטין
נינהו, ולאחר שירציאו המותר – ישאלו על הפתחים. או דלמא: כיון דאילו מינסבא
לבעל לית לה מזוני – לא ממעטא, ובמאן דליתא דמיא, ומוציאין מן הנכסים לבנות
כדי מזוני עד שיבגרו, וכל השאר יירשו הבנים כדן נכסים מרובין. דהא אלמנה לא
ממעטא להו, וקרינא בהו "הבנים יירשו והבנות יזונו". ומחלק הבנות לא תזון האלמנה
עמהם. והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא, דאי ממעטא – הבנים ישאלו
והאלמנה תזון, ואי לא ממעטא – יזונו יחד האלמנה והבנים. אבל הבנות אין להן
להפסיד ממונותיהם כלל, בין ממעטא בין לא ממעטא, דהא בין בנכסים מרובין בין
בנכסים מועטין תנן: הבנות יזונו. אי נמי, היכא דלא ממעטא – מיקרו נכסים מרובין.
ואף על פי שנתעבבה היום או למחר מלינשא – הרי הוא כמרובין ונתמעטו,
דאמרינן: כבר זכו בהן יורשין, ויזונו שלשתן יחד, בנים ובנות ואלמנה. כן נראה שיטה
זו בעיני. בת אשתו – מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש
שנים, ומוטל על הדורשין לזונה. כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני –
עד חמש שנים מן הדורשין, שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן – ממעטא, ויזונו היא
והבנות, והבנים ישאלו. לא ממעטא – ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחר
כן, וכבר זכו יורשין. והבנות יזונו עד בגר, ואותה הבת תזון עמהן. בעל חוב מהו
שימעט – אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות, מי אמרינן דממעט, והבנות
יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. או לא ממעט, ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת
בעל חוב. וכשיטרוק, אם יש מותר – יזונו בנות עד בגר, ואם לאו – יפסידו.
בת

ועוד: דהבא לא פקע כח היתומים מעולם, כדקאמר: מה שמכרו מכרו. ולרבינו יצחק נראה: דהא דקאמר התם רב נחמן כי מועטים ונתרבו זכו בהן יורשין
כתובה הגדולה, ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמה, מדלא קאמר "כבר זכו בהן יורשין". וקשיא: דאם כן התם אולינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנן
דכרין, והבא אולינן בתר מעיקרא ויש לומר: דהתם לא מעיקרא כולי האי נחלה דאורייתא, דהרי מכל מקום כולן יורשין, אף על פי שאין נטליין בשוה. אבל הכא – מעיקרא
לגמרי. מי אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעטא – תימא לרבינו יצחק: היאך טועה לומר כן? והא בת נמי, אי מינסבא לית לה. כדתנן: "ידתון מתוון עד דתלקון
לגוברין". ומאי קאמר נמי: בעל חוב מחסר גוביינא? בת נמי מחסר גוביינא, ואי מתה נמי לית לה, כמו בת אשתו ועוד: אי באלמנה שייך נכסים מועטין – מה שיעור
יהיה? בדשלמא בבנות יש שיעור למאן דאמר עד שיבגרו, אבל באלמנה לא שייך בגרות, ועד מתי יהיו נכסים מועטין? ונראה לפרש: דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל
הבנים – שניהם שוין בנכסים. וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות. דלא תקנו נכסים מועטים אלא לבנות שזון יוצאי יריכו והם בנות יורשה במקום שאין בנים, ואף על גב

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין – פירש בקונטרס: שקדמו ומכרו קודם
שעמדו בדין לגבות לבנות נכסים מועטין, ומיהו, לרבינו יצחק נראה:
דאפילו כבר תפסו הבנות או הגבו להם בית דין, אם מכרו אחים – מכרו. וכן משמע
ביבמות בפרק "אלמנה" (סו, ב) דקאמר התם, רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום
אביה: הבת מאכלת, והבן אינו מאכיל. מאי
שנא נמי לא תאכיל – מפני חלקו של עובר,
בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר אמר
רב אסי: הכא בנכסים מועטין עסקינן, וכגון
דאיכא בן בחדא דהאי בת. דממה נפשך, אי
היהא דמעברא ביה בן הוא – לא עריך
מזהאי דקאי, ואי בת היא – אמאי קא אבלה
בתקנתא דרבנן? כל כמה דלא נפקא לאורי
העולם – לא תקינו ליה רבנן, ופריך: במאי
אוקימתא – בנכסים מועטין, והאמר רבי אסי
אמר רבי יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים
מועטין כו'. ומאי קשיא? ולוקמה כגון שתפסו
כבר הבנות, או שהגבו להם בית דין, דאין
יכולין למכור אלא משמע דלעולם יכולין
למכור. וקצת יש לדחות, דנדי דיוכלין בית
דין לגבות חלק של בת עומדת, חלק של עובר
שיש לחוש שמא היא בת – אין יכולין
לגבות, כיון שלא יצאת לאורי העולם, ואותו
חלק יכולין האחין למכור. ומיהו, אין נראה
לדחות כן. ועוד ראיה: דאמר בפרק "הנושא"
(כתובות קא, א) אמר רב נחמן: יתומים שקדמו
ומכרו מדור האלמנה – נדי עשו ולא כלום.
ומאי שנא מדדבי אסי אמר רבי יוחנן יתומים
שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו
מכרו? התם לא תפסי מחיים, הכא תפסה
מחיים. משמע כיון דלא תפסי מחיים, אף על

גב דתפסי לאחר מיתה – לא היה מועיל כלום, אלא מה שמכרו מכרו. והא דאמר
בפרק "נערה" (שם נא, א) רבי שמעון כן אלוהו אומא: נכסים שיש להן אחיות
מוציאין לבנים מן הבנים, ולבנות מן הבנות כו', אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים
מועטין. מכל מקום, אף על גב דאין מוציאין, אם מכרו – מכרו. והשתא אתי שפיר,
דבכל ענין משמע. דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשין אפילו כבר תפסו וגבו
להם בית דין. דאי לאו הכי – אבתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו
או הגבו להם בית דין מאי? ואם תאמר: כיון דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו
אפילו כבר תפסו, מה חילוק יש בין נכסים מרובין לנכסים מועטין? דבנכסים מרובין
נמי נראה שאין מותרין למכור ולהפקיע מזונות ויש לומר: דיש חילוק. דבנכסים מרובין
יכולין למכור לצורך גדול, אבל בנכסים מועטין – אין יכולין למכור כלל לכתחלה.
ועוד: דמרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות, ובנכסים מועטין לא יזונו כלל. מה
שמכרו מכרו – ואם תאמר: דהכא אמרינן דבין מרובין ונתמעטו ובין מועטין ונתרבו
זכו בהם היורשים. ובפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צא, א) גבי כתובת בנן דכרין,
אמר: פשיטא מרובין ונתמעטו – כבר זכו בהן יורשין. פירוש: יורשי כתובה הגדולה.
מועטין ונתרבו מאי? תא שמע: דדהנו בני צרצור מועטין ונתרבו הוה, אתו לקמיה
דרב עמרם, אמר להו: זילו פייסינהו, ואי לא כו', עד דאתו לקמיה דרב נחמן, אמר:
כשם שמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין – כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין.
ופירש בקונטרס: זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה, ופליג רב נחמן ארב עמרם, דאמר
זילו פייסינהו, דמשמע לבני קטנה אמר לפייס בני הגדולה, דאי לבני הגדולה אומר
– לא הוה שייך לשון פיוס, כיון דמן הדין שקלי בני הקטנה בנחלה גמורה דאורייתא
ולא קשיא מדי, דהבא יד הבנים לעולם על העליזנה, כדי להעמיד נחלה דאורייתא.

ועוד: דהבא לא פקע כח היתומים מעולם, כדקאמר: מה שמכרו מכרו. ולרבינו יצחק נראה: דהא דקאמר התם רב נחמן כי מועטים ונתרבו זכו בהן יורשין
כתובה הגדולה, ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמה, מדלא קאמר "כבר זכו בהן יורשין". וקשיא: דאם כן התם אולינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנן
דכרין, והבא אולינן בתר מעיקרא ויש לומר: דהתם לא מעיקרא כולי האי נחלה דאורייתא, דהרי מכל מקום כולן יורשין, אף על פי שאין נטליין בשוה. אבל הכא – מעיקרא
לגמרי. מי אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעטא – תימא לרבינו יצחק: היאך טועה לומר כן? והא בת נמי, אי מינסבא לית לה. כדתנן: "ידתון מתוון עד דתלקון
לגוברין". ומאי קאמר נמי: בעל חוב מחסר גוביינא? בת נמי מחסר גוביינא, ואי מתה נמי לית לה, כמו בת אשתו ועוד: אי באלמנה שייך נכסים מועטין – מה שיעור
יהיה? בדשלמא בבנות יש שיעור למאן דאמר עד שיבגרו, אבל באלמנה לא שייך בגרות, ועד מתי יהיו נכסים מועטין? ונראה לפרש: דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל
הבנים – שניהם שוין בנכסים. וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות. דלא תקנו נכסים מועטים אלא לבנות שזון יוצאי יריכו והם בנות יורשה במקום שאין בנים, ואף על גב
דמיחסר

דמיחסר גוביינא, ואי מינסבא לית לה. אבל לאלמנה אצל הבנים או אצל בנות — לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אצל האלמנה, שלא רצו לעקר דין ירושה מן הבנים אצל האלמנה. והשאת מיבעי ליה, כשיש בנים ובנות. שיש כבר דין נכסים מועטים בשביל בנות, אם ממעטא נמי אלמנה. (הג"ה. וכן כתוב בתוספות. ותיוון האלמנה עם הבנות. או דלמא כיון דאי מינסבא לית לה מזוני — השתא

נמי לית לה, אלא הכא יהיה לבנות. ואי ממעטא — מכל מקום לא תיוון האלמנה עמון אלא עד שיבגרו הבנות. עד כאן. הג"ה. והא דקאמר בסמוך דאלמנה אצל הבת אלמנה נזונית והבת תשאל על הפתחים — היינו שיש שם בנים עם הבנות, שיש כאן דין נכסים מועטים אצל בנות. אבל אי ליתנהו לבנים — לא תטול האלמנה כלום יותר (ומהבזה. ולכאורה היה נראה לפרש דאי ממעטין — אין לבנים כלום, כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיבגרו הבנות. אבל אי לא ממעטין — נזונות שלשתם. אבל בתוספות כתוב כאשר כתבתי בפנים. עד כאן. הג"ה. ואומר רבינו יצחק שם משמע בירושלמי, בדקאמר הוה: אלמנה ובנות — שתיין שוות, אלמנה ובנים — שניהם שוים. פירוש: לענין מזונות אין האלמנה דוחה את הבנות, ולא בנות דוחות את האלמנה. ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי הבנים. וכשם שדוחה האלמנה את הבנות על ידי הבנים, כך דוחה את הבנים על ידי בנות. כי, ויש לדרוק על לשון הירושלמי. ומכל מקום משמע שרוצה לומר כן. **אלא** — ומעתה מאן דעסיק באורייתא הוא דירית — ואף על פי דאמרין לקמן (קמא, א.) מצוה לזון את הבנות. וקל ודומר הבנים העוסקין באורייתא — היינו לענין מצוה, אבל לענין דינא — אין לחלק בין עסקי באורייתא אלא עסקי.

23 - אינו נוטל. אם אָמר "כל מה שתלך אשתי ויטול" - הרי זה יטול; ואם אין שם יורש אֶלָּא הוא - יורש את הכל. **גמרא** דוחין אותו, ושקיל כבת? הא קתני סיפא: ילדה טומטום - אינו נוטל אֶמֶר אֲבִי: דוחין אותו ואין לו. ורבא אָמר: דוחין אותו ויש לו, וסיפא - אתאן לרבן שמעון בן גמליאל, דתניא ילדה טומטום ואֶנְדְּרוּגִינוּם - רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין קדושה חלה עליה. מיתבי: טומטום יורש כֵּן וְנִזְיוֹן כֵּבֶת; בְּשִׁלְמָא לְרַבָּא, יורש כֵּן - בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין, וְנִזְיוֹן כֵּבֶת - בְּנָכְסִים מְרֻבִּין, אלא

תאומים. אלא הכי קאמר: אם זכר מנה, אם נקבה מאתים. דמשמע — אם זכר לבדו בלא נקבה, או נקבה בלא זכר. וכיון דהכי הוא — לא יטול כלום הבן והבת אם נולדו תאומים, כדאמרין בגמרא: והא זכר ונקבה לא קאמר, שמא לא היה חפץ בלית תאומים. אי נמי, אין לידת תאומים בכלל "אם זכר אם נקבה", דמשמע: אם זכר לבדו אם נקבה לבדו. אלא הכי פירוש: האומר "אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה, אם נקבה ילדה אשתי טטול מאתים", וילדה זכר ונקבה, כלומר זכר או נקבה, כדקאמר האב — זכר נוטל מנה אם יולד זכר, נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה. ולאשמועינן אתא, שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא, או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר, וילדה אשתו מה שלא אמר — לא יטול העובר כלום. אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה — כל מה שתלך האשה יטול, בין זכר בין נקבה. ומיהו, אם ילדה זכר ונקבה תאומים — לא יטול כלום, כדמובח בגמרא, וכדפרישית לעיל. כן נראה בעיני, ועיקר. **ילדה טומטום אינו נוטל** — דבריה בפני עצמה חשיב ליה, לא זכר ולא נקבה. כדמפרש בגמרא. הרי זה יטול — הטומטום. ואם אין שם יורש אלא הוא — אותו הטומטום. **יורש את הכל** — ואף על גב דבריה הוא, הני מילי היכא דאיכא בנים ובנות דוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים, ואין לו לא כבן ולא כבת, כדאמר רביא בגמרא משום דבריה הוא. אבל היכא דליכא יורש אלא אותו — לא נפק מכלל "בן אב" — עיי' עליו, "אם אין לו בת" — עיי' עליה. אי נמי, משום דקרינא ביה "הקרב אליו ממשפחתו וירש אותו". **גמרא** ושקיל כבת — בתמידי. דקתני: דוחין אותו אצל נקבות, ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה. והא קתני **סיפא** — גבי האומר "אם ילדה אשתי" כו' — ילדה טומטום אינו נוטל לא כבן ולא כבת. דבריה הוא, ואינו לא זכר ולא נקבה. והוא הדין לענין ירושה **אמר אבי דוחין אותו** — אצל נקבות, ואין לו עם נקבות, שגם הן ידחוהו אצל זכרים. **רבא אמר דוחין אותו ויש לו** — ממה נפשך, דספק זכר ספק נקבה הוא. ויטול כפחות שבהן, דלא בריה הוא. וסיפא דקתני: נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים — על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר. וסיפא דמקשת לי מינה דחשיב ליה בריה — אתאן לרבן שמעון בן גמליאל, דהנן במסכת תמורה בפרק "כיצד מערימין": כיצד מערימין על הבכור? מבכרת שהיתה מעוברת, אומר: מה שבמעיה של זו, אם זכר — עולה, אם נקבה — שלמים, ילדה שני זכרים — אחד מהם יקרב עולה, והשני ימכר לחיבי עולה, דמיקח חולין. ילדה שתי נקבות — אחת מהן תקרב שלמים, והשניה תמכר לחיבי שלמים, ודמיה חולין. ילדה טומטום ואֶנְדְּרוּגִינוּם, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין קדושה חלה עליהן. דבריה הוא. דאינו לא זכר ולא נקבה, והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן, ולא קדושת בכור בפטירת רחם. דלא קרינא ביה "הזכר תקדיש". ומתניתין נמי דקתני: ילדה טומטום אינו נוטל — לרבן שמעון בן גמליאל הוא, דחשיב ליה בריה. **מיתבי טומטום יורש כֵּן וְנִזְיוֹן כֵּבֶת** — מי שמת והניח נכסים. **יורש כֵּן כו'** — כדמפרש ואזיל. **בשלמא לרבא** — דחשיב ליה ספק, הכי פירוש: בזמן שהנכסים מועטין יורש כֵּן, כאחד מן הבנים, שלא יטול כלום. דכיון דספק הוא — לא עדיף מבנים דשואלין על הפתחים, שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים, ואין לו. דאמר ליה: אייתי ראיא דנקבה את, ושקול כמונו. ונזיון **כבת נכנסים מרובין** — ממה נפשך, שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות, ויש לו מזונות ממה נפשך, כרבא. אלא

1 **בת אשתו מהו שתמעט בנכסים? אלמנתו מהו שתמעט בנכסים? אלמנתו וכת אי זה מהן קודמת?** **אמר ליה: זיל האידינא ותא למחר. פי אתא, אָמר ליה: פְּשֻׁט מִיְהֵא חָרָא, דְּאָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַבִּי אָסִי: עָשׂוּ אֲלֵמָנָה אֶצֶל הַבֵּת כַּבֵּת אֶצֶל הָאָחִין בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין, מַה בֵּת אֶצֶל אָחִין - הַבֵּת נִזְיוֹנָת וְהָאָחִין יִשְׁאֲלוּ עַל הַפִּתְחִים, אָף אֲלֵמָנָה אֶצֶל הַבֵּת - אֲלֵמָנָה נִזְיוֹנָת וְהַבֵּת תִּשְׁאֲלַ עַל הַפִּתְחִים. "אֲדַמּוֹן אֹמֵר: בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר הַפִּסְתִּי?" וכו'. מֵאִי קָאמַר? אָמַר אָבִי, הֲכִי קָאמַר: בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר, וְרָאוּי אֲנִי לְעִסּוֹק בַּתּוֹרָה הַפִּסְתִּי? אָמַר לִיה רַבָּא: אֵלָּא מַעֲתָה, מֵאֵן דְּעָסִיק בַּתּוֹרָה הוּא דִּירִית, דְּלֹא עָסִיק בַּתּוֹרָה לֹא יִרִית? אֵלָּא אָמַר רַבָּא, הֲכִי קָאמַר: בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר, וְרָאוּי אֲנִי לִירֵשׁ בְּנָכְסִים מְרֻבִּין - הַפִּסְתִּי בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין? מַשְׁנֶה הֵנִיחַ בָּנִים וּבָנוֹת וְטוֹמְטוֹם, בְּזֵמַן שֶׁהַבְּנָכְסִים מְרֻבִּין - הַזִּכְרִים דּוֹחִין אוֹתוֹ אֶצֶל נְקֻבוֹת, נָכְסִים מוֹעֲטִין - הַנְּקֻבוֹת דּוֹחוֹת אוֹתוֹ אֶצֶל זָכָרִים. הָאֹמֵר: "אִם תֵּלֵךְ אֲשֵׁתִי זָכַר יִטּוֹל מִנֶּה", יֵלְדָה זָכַר - יִטּוֹל מִנֶּה; "נְקֵבָה מֵאֲתִים", יֵלְדָה נְקֵבָה - נוֹטֶלֶת מֵאֲתִים; "אִם זָכַר מִנֶּה, אִם נְקֵבָה מֵאֲתִים", וְיֵלְדָה זָכַר וְנְקֵבָה - זָכַר נוֹטֵל מִנֶּה, נְקֵבָה נוֹטֶלֶת מֵאֲתִים; יֵלְדָה טוֹמְטוֹם - אִינוֹ נוֹטֵל. אִם אָמַר "כָּל מַה שֶּׁתֵּלֵךְ אֲשֵׁתִי וְיִטּוֹל" - הָרִי זֶה יִטּוֹל; וְאִם אֵין שָׁם יוֹרֵשׁ אֵלָּא הוּא - יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל. **גמרא** דוחין אותו, ושקיל כבת? הא קתני סיפא: ילדה טומטום - אינו נוטל אֶמֶר אֲבִי: דוחין אותו ואין לו. ורבא אָמר: דוחין אותו ויש לו, וסיפא - אתאן לרבן שמעון בן גמליאל, דתניא ילדה טומטום ואֶנְדְּרוּגִינוּם - רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין קדושה חלה עליה. מיתבי: טומטום יורש כֵּן וְנִזְיוֹן כֵּבֶת; בְּשִׁלְמָא לְרַבָּא, יורש כֵּן - בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין, וְנִזְיוֹן כֵּבֶת - בְּנָכְסִים מְרֻבִּין, אלא**

1 **בת אשתו מהו שתמעט בנכסים? אלמנתו מהו שתמעט בנכסים? אלמנתו וכת אי זה מהן קודמת?** **אמר ליה: זיל האידינא ותא למחר. פי אתא, אָמר ליה: פְּשֻׁט מִיְהֵא חָרָא, דְּאָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַבִּי אָסִי: עָשׂוּ אֲלֵמָנָה אֶצֶל הַבֵּת כַּבֵּת אֶצֶל הָאָחִין בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין, מַה בֵּת אֶצֶל אָחִין - הַבֵּת נִזְיוֹנָת וְהָאָחִין יִשְׁאֲלוּ עַל הַפִּתְחִים, אָף אֲלֵמָנָה אֶצֶל הַבֵּת - אֲלֵמָנָה נִזְיוֹנָת וְהַבֵּת תִּשְׁאֲלַ עַל הַפִּתְחִים. "אֲדַמּוֹן אֹמֵר: בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר הַפִּסְתִּי?" וכו'. מֵאִי קָאמַר? אָמַר אָבִי, הֲכִי קָאמַר: בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר, וְרָאוּי אֲנִי לְעִסּוֹק בַּתּוֹרָה הַפִּסְתִּי? אָמַר לִיה רַבָּא: אֵלָּא מַעֲתָה, מֵאֵן דְּעָסִיק בַּתּוֹרָה הוּא דִּירִית, דְּלֹא עָסִיק בַּתּוֹרָה לֹא יִרִית? אֵלָּא אָמַר רַבָּא, הֲכִי קָאמַר: בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר, וְרָאוּי אֲנִי לִירֵשׁ בְּנָכְסִים מְרֻבִּין - הַפִּסְתִּי בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין? מַשְׁנֶה הֵנִיחַ בָּנִים וּבָנוֹת וְטוֹמְטוֹם, בְּזֵמַן שֶׁהַבְּנָכְסִים מְרֻבִּין - הַזִּכְרִים דּוֹחִין אוֹתוֹ אֶצֶל נְקֻבוֹת, נָכְסִים מוֹעֲטִין - הַנְּקֻבוֹת דּוֹחוֹת אוֹתוֹ אֶצֶל זָכָרִים. הָאֹמֵר: "אִם תֵּלֵךְ אֲשֵׁתִי זָכַר יִטּוֹל מִנֶּה", יֵלְדָה זָכַר - יִטּוֹל מִנֶּה; "נְקֵבָה מֵאֲתִים", יֵלְדָה נְקֵבָה - נוֹטֶלֶת מֵאֲתִים; "אִם זָכַר מִנֶּה, אִם נְקֵבָה מֵאֲתִים", וְיֵלְדָה זָכַר וְנְקֵבָה - זָכַר נוֹטֵל מִנֶּה, נְקֵבָה נוֹטֶלֶת מֵאֲתִים; יֵלְדָה טוֹמְטוֹם - אִינוֹ נוֹטֵל. אִם אָמַר "כָּל מַה שֶּׁתֵּלֵךְ אֲשֵׁתִי וְיִטּוֹל" - הָרִי זֶה יִטּוֹל; וְאִם אֵין שָׁם יוֹרֵשׁ אֵלָּא הוּא - יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל. **גמרא** דוחין אותו, ושקיל כבת? הא קתני סיפא: ילדה טומטום - אינו נוטל אֶמֶר אֲבִי: דוחין אותו ואין לו. ורבא אָמר: דוחין אותו ויש לו, וסיפא - אתאן לרבן שמעון בן גמליאל, דתניא ילדה טומטום ואֶנְדְּרוּגִינוּם - רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין קדושה חלה עליה. מיתבי: טומטום יורש כֵּן וְנִזְיוֹן כֵּבֶת; בְּשִׁלְמָא לְרַבָּא, יורש כֵּן - בְּנָכְסִים מוֹעֲטִין, וְנִזְיוֹן כֵּבֶת - בְּנָכְסִים מְרֻבִּין, אלא**

45 מִתְּשֵׁנִי, בְּנִים וּבָנוֹת וְטוֹמְטוֹם וְ— מִי שֶׁאֵין נִיכְרִין בּוֹ לֹא סִימְנֵי זְכוּרוֹת וְלֹא
46 סִימְנֵי נְקֻבוֹת, כִּךְ הוּא הָדִין, בְּזִמְנֵי שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין, שִׁיכּוּלִים לִזְוֹן מֵהֶם
47 הַזְכוּרִים וְהַנְּקֻבוֹת, הַנְּכָרִים דְּחִין אוֹתוֹ אֲצֵל נְקֻבוֹת וְאוֹמְרִים לוֹ, אִם אַתָּה
48 רֹצֵה לִיטוֹל כּוֹכֵר, הִבָּא רֵאִיָּה שְׂאֵתָה זָכֵר. אֲבָל הַשְּׂאִיר אֲבִיהֶם נְכָסִים
49 מוֹעֲטִין, שֶׁאֵין בָּהֶם כְּדֵי מִזְוֹנוֹת הַזְכוּרִים וְהַנְּקֻבוֹת יַחַד, שֶׁבְּמִקְרָה זֶה הָדִין
50 הוּא, שֶׁהַנְּקֻבוֹת יִזְוֹנוּ וְהַזְכוּרִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתֻחוֹת, הַנְּקֻבוֹת דְּחִינָן אוֹתוֹ
51 וְאוֹמְרוֹת לוֹ אִם רְצוֹנָךְ לִזְוֹן עֲמֵנוּ הִבָּא רֵאִיָּה שְׂנֵקְבָה אַתָּה, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לָךְ
52 רֵאִיָּה, לָךְ אֲצֵל זְכָרִים.
53 הָאוֹמֵר אִם תִּלְדֵּי אֲשֶׁתִּי זָכֵר, יִטּוֹל הַזְכוּר מִנֶּה מִנְכְּסֵי, הָדִין הוּא שֶׁאֵין יִלְדָּה
54 זָכֵר, יִטּוֹל מִנֶּה. וְאִם אִמֵּר, אִם תִּלְדֵּי אֲשֶׁתִּי נְקֻבָּה, תִּטּוֹל הַנְּקֻבָּה מֵאֲתֵיב, וְהָאִם
55 אִם יִלְדָּה נְקֻבָּה, נִטְמָלֵת מֵאֲתֵיב. אֲבָל אִם אִמֵּר, אִם תִּלְדֵּי אֲשֶׁתִּי זָכֵר יִטּוֹל
56 מִנֶּה וְאִם תִּלְדֵּי נְקֻבָּה תִּטּוֹל מֵאֲתֵיב, וְיִלְדָּה זָכֵר וְנְקֻבָּה – זָכֵר אוֹ נְקֻבָּה, זָכֵר
57 נִטְמָל מִנֶּה, נְקֻבָּה נִטְמָלֵת מֵאֲתֵיב. וְאִם יִלְדָּה טוֹמְטוֹם, אֵינִי נִטְמָל כְּלוֹם,
58 לְפִי שֶׁאֵינִי זָכֵר וְאֵינִי נְקֻבָּה. אֲבָל אִם אִמֵּר כָּל מֶה שֶׁתִּלְדֵּי אֲשֶׁתִּי יִטּוֹל כִּךְ
59 וְכִךְ, וְנוֹלֵד טוֹמְטוֹם חֲרִי זֶה יִטּוֹל כְּמוֹ שֶׁאִמֵּר, כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּכָלֵל כָּל מֶה
60 שֶׁתִּלְדֵּי.
61 וְאִם מִתְּהַב וְאֵין שָׁם יוֹרֵשׁ נֹסֵף לְנִכְסֵי אֶלָּא הוּא – הַטוֹמְטוֹם, יוֹרֵשׁ אֶת
62 הַכָּל.

נמרא

63 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת דִּין הַטוֹמְטוֹם הָאִמּוֹר מִבְּשֵׁנָה. שְׂנִינֵי בְּמִשְׁנָה: 'בּוֹמֵן
64 שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּים הַזְכוּרִים דְּחִין אוֹתוֹ אֲצֵל נְקֻבוֹת, וְלִכְאוּרָה הַכוּוֹנָה
65 שֶׁהַזְכוּרִים דְּחִין אוֹתוֹ וְשֶׁקָּיִל וְ— נִטְמָל מִזְוֹנוֹתֵי נְקֻבָּה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָאִם
66 קִתְּנֵי סִיפָא, הָאוֹמֵר אִם אֲשֶׁתִּי תִלְדֵּי זָכֵר יִטּוֹל מִנֶּה וְאִם תִּלְדֵּי נְקֻבָּה תִּטּוֹל
67 מֵאֲתֵיב, אִם יִלְדָּה טוֹמְטוֹם אֵינִי נִטְמָל, חֲרִי שֶׁאֵינִי נִטְמָל כְּלָל לֹא כֵּבֵן וְלֹא
68 כְּבֵת.
69 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלֻקַּת אִמּוֹרָאִים בְּתִירוֹץ קוּשִׁיא זֶה: אִמֵּר אֲבִי, אֵין
70 הַפִּירוּשׁ בְּמִשְׁנָה, דְּחִין אוֹתוֹ יִטּוֹל כְּבֵת, אֲלֵא דְּחִין אוֹתוֹ וְאֵין לוֹ לֹא כֵּבֵן
71 וְלֹא כְּבֵת. שֶׁהַבְּנִים יִדְּחוּ אוֹתוֹ אֲצֵל הַנְּקֻבוֹת וְהַנְּקֻבוֹת יִדְּחוּ אוֹתוֹ אֲצֵל הַבְּנִים,
72 וְנִמְצָא שֶׁאֵין לוֹ כְּלוֹם. וְרָבָא אִמֵּר, בְּאֵמַת פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה דְּחִין אוֹתוֹ וְיֵשׁ
73 לוֹ כְּמוֹ הַבְּנוֹת, וְסִיפָא שְׂכֻתוֹב בִּהּ יִלְדָּה טוֹמְטוֹם אֵינִי נִטְמָל אֲתָאן – בְּאֵנִי
74 לְשִׁיתוֹ שֶׁל רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְמָה הִיא, (דְּתַנָּא) [דְּתַנָּא] בְּמִשְׁנָה
75 (תְּמוּרָה פ"ה מִשְׁנָה א"ב), 'כִּיִּצֵּד מַעְרִימִים עַל הַבְּכוֹר, מִבְּכֻרַת שְׂדֵהוּ מִעֻבּוּרָת,
76 אוֹמֵר, מֶה שֶׁבְּמַעֲיָה שֶׁל זֶה, אִם זָכֵר עוֹלָה, יִלְדָּה זָכֵר יִקְרֶה עוֹלָה. וְאִם נְקֻבָּה
77 זֹבְחִי שְׁלָמִים, יִלְדָּה נְקֻבָּה תִּקְרֶה שְׁלָמִים. יִלְדָּה טוֹמְטוֹם וְאֵנִי דְּחִין, רַבִּין
78 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין קְדוּשָׁה חֻלָּה עָלֶיהָ. מִשּׁוּם שֶׁרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
79 גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר, שֶׁטוֹמְטוֹם וְאֵנִי דְּחִין אֵינִי סֹפֵק זָכֵר אוֹ נְקֻבָּה, אֲלֵא בְּרִיָּה
80 בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה הֵם, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא הַקְּדִישׁ אֲלֵא אוֹ זָכֵר אוֹ נְקֻבָּה, חֲרִי שֶׁלֹּא הַקְּדִישׁ
81 בְּרִיָּה אַחֲרָת. וְהַסִּיפָא שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ בְּשִׁית רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
82 שֶׁהַטוֹמְטוֹם בְּרִיָּה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה הִיא וְלֹכֵן אֵינִי נִטְמָל כְּלוֹם.
83 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל שִׁית אֲבִי: מִיתִיבִי, שְׂנִינֵי בְּרִיָּתָא, מִי שְׂמַת וְהִנִּיחַ
84 נִכְסִים, טוֹמְטוֹם יוֹרֵשׁ בְּכֵן וְנִיזוֹן בְּכֵת. בְּשִׁלְמָא לְרָבָא הַסּוֹבֵר שֶׁטוֹמְטוֹם
85 הוּא סֹפֵק זָכֵר אוֹ נְקֻבָּה, טוֹמְטוֹם יוֹרֵשׁ בְּכֵן, זֶה בְּנְכָסִים מוֹעֲטִין שֶׁלֹּא יִטּוֹל
86 כְּלוֹם כְּמוֹ הַזְכוּרִים, וְנִיזוֹן בְּכֵת זֶה בְּנְכָסִים מְרֻבִּין שֶׁהַזְכוּרִים דְּחִין אוֹתוֹ
87 אֲצֵל הַנְּקֻבוֹת שֶׁלֹּא יִרְשׁ כְּמוֹתָם, כִּיּוֹן שֶׁהוּא סֹפֵק, וְלֹכֵן נִטְמָל מִזְוֹנוֹת לְכָל
88 הַפְּתוּחוֹת כְּמוֹ הַנְּקֻבוֹת.

1 בֵּת אֲשֶׁתִּי שֶׁהִתְחַיֵּב לִזְוֹנָה חֲמֵשׁ שָׁנִים, וְאִם תְּמוֹת יִהְיוּ פְטוּרִים הַיּוֹרֵשִׁים
2 מִמִּזְוֹנוּתֶיהָ, מֶהוּ שֶׁתִּמְעַט בְּנְכָסִים – הֵאֵם תִּמְעַט בְּנִכְסִים, כִּיּוֹן שֶׁכָּל זִמְנָא
3 שֶׁהִיא חַיָּה וְאִפִּילוֹ תִינְשָׁא הַחוּב קִיִּים, אוֹ נִאֲמַר כִּיּוֹן שֶׁאֵם תְּמוֹת לֹא יִהְיֶה
4 הַחוּב קִיִּים, גַּם כַּעַת לֹא תִמְעַט מִהַנְּכָסִים. וְאִם תִּפְשׁוּט סֹפֵק זֶה וְתִאֲמַר שֶׁהִיא
5 מִמְעַט בְּנִכְסִים, זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁאִפִּילוֹ אִם תִּינְשָׁא הַחוּב קִיִּים, אֲבָל אֲלֵמַנְתּוּ
6 שֶׁאֵם תִּינְשָׁא אֵין לָהּ מִזְוֹנוֹת, מֶהוּ שֶׁתִּמְעַט בְּנְכָסִים – הֵאֵם תִּמְעַט
7 מִהַנְּכָסִים, כִּיּוֹן שֶׁכָּל זִמְנָא שֶׁלֹּא תִינְשָׁא הַיּוֹרֵשִׁים חַיִּיבִים בְּמִזְוֹנוּתֶיהָ, אוֹ
8 שֶׁנִּאֲמַר כִּיּוֹן שֶׁאֵם תִּינְשָׁא אוֹ תְּמוֹת יִהְיוּ פְטוּרִים, לֹא מִמְעַט בְּנִכְסִים. וְאִם
9 תִּפְשׁוּט וְתִאֲמַר שֶׁהִיא מִמְעַט מִהַנְּכָסִים, מִי שְׂמַת וְהִנִּיחַ אֲלֵמַנְתּוּ וְכֵת
10 הָרְאוּיָה לְקַבֵּל מִזְוֹנוֹת מִתְּנָאֵי כְּתוּבָה, וְאֵין בְּנִכְסִים דִּי בִּשְׂבִיל שְׂתִיחָא, אֵין זֶה
11 מֶהוּ קוֹדֶמֶת לְקַבֵּל מִזְוֹנוֹת.

12 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת תְּשׁוּבַת רַבִּי אֲבָהוּ לְסַפְקוֹת שֶׁהִזְכִּיר: אִמֵּר לִיָּה רַבִּי
13 אֲבָהוּ לְרַבִּי יִרְמְיָה, יֵל הָאֲדִינָא – לָךְ עַכְשֵׁי וְתָא לְמָחָר – וְתַחֲזוֹר מִחָר, בִּי
14 אֲתָא – כְּשֶׁבֶא לְמַחֲרָת, אִמֵּר לִיָּה רַבִּי אֲבָהוּ, פְּשׁוּט מִיָּהֵת חָדָא – תִּפְשׁוּט
15 מִכָּל מְקוֹם אֶחָד מִהַסְפִּיקוֹת, וְהוּא מֶה שֶׁהִסְתַּפַּקְתָּ אֲלֵמָנָה וְכֵת אִיזִיה מִזְוֹן
16 קוֹדֶמֶת, מִמֶּה דְּאִמֵּר רַבִּי אֲבָא אִמֵּר רַבִּי אִסִּי, עָשׂוּ דִּין אֲלֵמָנָה הַבֵּאָה
17 לִיטוֹל מִן הַיְּרוּשָׁה לְמִזְוֹנוּתֶיהָ אֲצֵל – יַחַד עִם הַכֵּת, בְּדִין בֵּת הַבֵּאָה לִיטוֹל
18 מִן הַיְּרוּשָׁה לְמִזְוֹנוּתֶיהָ אֲצֵל הָאֲחִין, בְּנְכָסִים מוֹעֲטִין – כְּשֶׁאֵין בְּנִכְסִים דִּי
19 לְמִזְוֹנוֹת הַבֵּת וְהַבְּנִים. מֶה בֵּת אֲצֵל אֲחִין, הָדִין הוּא שֶׁהַכֵּת נִיזוֹנָת וְהָאֲחִין
20 יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתֻחוֹת, אִף אֲלֵמָנָה אֲצֵל הַכֵּת, אֲלֵמָנָה נִיזוֹנָת מִן הַיְּרוּשָׁה
21 וְהַכֵּת תִּשְׁאֲלֵה עַל הַפְּתֻחוֹת.

22 שְׂנִינֵי בְּמִשְׁנָה: אֲדִמּוֹן אוֹמֵר בְּשִׁבְלִי שְׂאֵנִי זָכֵר הַפְּסָדִי וְכו'.

23 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת דְּבַרֵּי אֲדִמּוֹן. שְׂוֹאֲלָה הַגְּמָרָא: מָא קָאָמֵר – מֶהוּ בִּיאֹר
24 דְּבַרֵּי אֲדִמּוֹן, שֶׁנִּרְאָה מִדְּבָרָיו שֶׁבִּגְלָל שֶׁהוּא זָכֵר זְכוּתוֹ גְּדוּלָּה וְלֹכֵן הוּא תְּמָה
25 עַל כִּךְ שֶׁהוּא מִפְסִיד יוֹתֵר מִן הַנְּקֻבָּה, וְכִי מִדּוּעַ בִּגְלָל שֶׁהוּא זָכֵר זְכוּתוֹ
26 גְּדוּלָּה מִהַנְּקֻבָּה.

27 אֲבִי מִשִּׁיב: אִמֵּר אֲבִי, הָכִי קָאָמֵר – כִּךְ כּוּוֹנֵת אֲדִמּוֹן, בְּשִׁבְלִי שְׂאֵנִי זָכֵר
28 וְרָאוּי אֵנִי לְעֻסְקָא בְּתוֹרָה הַפְּסָדִי – כִּיּוֹן שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה זְכוּתוֹ
29 גְּדוּלָּה מִן הַנְּקֻבָּה, וְלֹכֵן הוּא תְּמָה עַל כִּךְ שֶׁבִּגְלָל שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא
30 יוֹצֵא נִפְסָד.

31 רַבָּא מִקְשָׁה עַל דְּבַרֵּי אֲבִי: אִמֵּר לִיָּה רַבָּא לֵאבִי, אֲלֵא מַעֲתָה אִם כָּל זְכוּתוֹ
32 שֶׁל הַזְכוּר יוֹתֵר מִהַנְּקֻבָּה הִיא בִּגְלָל שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה, נִמְצָא לְפִי זֶה, שֶׁאֵם
33 יֵשׁ לְאָדָם שְׁנֵי בָנִים שֶׁרַק אֶחָד מֵהֶם עוֹסֵק בְּתוֹרָה, מָאן דְּעָסִיק בְּתוֹרָה, הוּא
34 דְּרִיָּת – הוּא יוֹרֵשׁ נִכְסִים, דְּלֵא עָסִיק בְּתוֹרָה, לֹא יִרִית – לֹא יוֹרֵשׁ בְּנִכְסִים.
35 וְכִי יִתְכֵּן שִׁיאֲבֵד זְכוּתוֹ בִּירוּשָׁה בִּגְלָל שֶׁאֵינִי עוֹסֵק בְּתוֹרָה.

36 רַבָּא מִפְּרֵשׁ אֶת דְּבַרֵּי אֲדִמּוֹן בְּאוֹפֵן שׁוֹנֵה מֵאֲבִי: אֲלֵא אִמֵּר רַבָּא, הָכִי
37 קָאָמֵר – כִּךְ הֵם פִּירוּשׁ דְּבַרֵּי אֲדִמּוֹן, וְכִי בְּשִׁבְלִי שְׂאֵנִי זָכֵר וְרָאוּי אֵנִי לִירֵשׁ
38 בְּנְכָסִים מְרֻבִּין, שֶׁכְּשֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּים הַזְכוּר יוֹרֵשׁ הַכָּל, וְהַנְּקֻבָּה אֵין לָהּ
39 אֲלֵא מִזְוֹנוֹת, הַפְּסָדִי בְּנְכָסִים מוֹעֲטִין – אִם אֵין בְּנִכְסִים דִּי מִזְוֹנוֹת הַבְּנִים
40 וְהַבְּנוֹת אֲקַבֵּל פְּחוֹת מִן הַנְּקֻבָּה, אֲלֵא נִיזוֹן יַחַד מִן הַנְּכָסִים שׁוֹה בְּשׁוֹה.

משנה

41 מִשְׁנֵתֵינוּ עוֹסֵקֶת בְּדִין יְרוּשָׁת טוֹמְטוֹם, בִּין כְּשֶׁהִנִּיחַ הַמֵּת בָּנִים וּבְנוֹת וּבִין
42 כְּשֶׁלֹּא הִנִּיחַ אֲלֵא טוֹמְטוֹם. וְכִן דְּנָה מִשְׁנֵתֵינוּ בְּמִי שֶׁאִמֵּר שֶׁאֵם אֲשֶׁתוֹ תִּלְדֵּי
43 בָּנִים אוֹ בָנוֹת יִתֵּן לָהֶם כִּךְ וְכִךְ, וְנוֹלְדוּ זָכֵר אוֹ נְקֻבָּה כְּמֹה יִטְלוּ, וְמָה הָדִין אִם
44 נוֹלֵד טוֹמְטוֹם הֵאֵם מִקְבֵּל בְּנִכְסִים כֵּבֵן אוֹ כְּבֵת אוֹ כְּלָל לֹא.

1 אָלָא לְאַבֵּי שְׁסוּבָר שְׁהוּא בְּרִיָּה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה וְלֹכֵן אִינוּ נוֹטֵל כְּלוּם, מָאִי –
2 מַדּוּ שְׁכָתוּב בְּבִרְיָתָא לִיּוּן בְּכַת, וְהָרִי אָף מִזְוֹנָת הוּא אִינוּ נוֹטֵל כְּכַת.
3 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: וְלִשְׁמַעְיָי לְרַבָּא – וּלְפִירוּשׁוֹ שֶׁל רַבָּא הַסּוּבֵר שְׁדוּחִין אוֹתוֹ
4 וַיֵּשׁ לוֹ כְּכַת, גַּם יִקְשֶׁה מָאִי יוֹרֵשׁ בְּבִין, שְׁמַשְׁמַע שְׁנוֹטֵל כֵּבֶן, וְהָרִי בִין
5 בְּנַכְסִים מוֹעֲטִים וּבִין בְּנַכְסִים מְרֻבִּים אִינוּ נוֹטֵל כֵּבֶן, אָלָא וְדָאִי כִךְ תִּפְרֹשׁ
6 אֶת הִבְרִייתָא, יוֹרֵשׁ כֵּבֶן כְּלוּמֶר, לְרָאִי יוֹרֵשׁ כֵּבֶן בְּנַכְסִים מְרֻבִּים, שְׁהָרִי אִם
7 אֵין שֵׁם יוֹרֵשׁ אֵלָא הוּא, הוּא נוֹטֵל אֶת הַנַּכְסִים, וְאֵין לוֹ – כִּיּוֹן שְׁהוּזְכְּרִים
8 דוּחִין אוֹתוֹ אֲצֵל הַנִּקְבּוֹת וְאוֹמְרִים לוֹ הֵבָא רֵאִיָּה שְׂאֵתָה זָכֵר. הֵבָא נִמְי
9 יִפְרֹשׁ אֲבִי אֵת מַה שְׁאִמְרוּ בְּבִרְיָתָא לְרָאִי לִיּוּן, שְׁהוּא רֵאִי לִיּוּן בְּנַכְסִים
10 מוֹעֲטִין כְּמוֹ הַבְּנוּת, וְאֵין לוֹ כִּיּוֹן שְׁהַבְּנוּת דּוּחוֹת אוֹתוֹ וְאוֹמְרוֹת לוֹ הֵבָא
11 רֵאִיָּה שְׂאֵתָה בַת, וְתִיּוֹן כְּמוֹנָה.
12 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵיתָה: הָאֹמֵר אִם יִלְדָּה אִשְׁתִּי זָכָר וְכוּ' יִטּוֹל מִנָּה, יִלְדָּה זָכָר
13 יִטּוֹל מִנָּה. נִקְבָּה מֵאֵתִים, יִלְדָּה נִקְבָּה נוֹטֵלֶת מֵאֵתִים.
14 שׁוֹאֵלֶת הִגְמָרָא: מִכָּךְ שְׁהַמְשָׁנָה כּוֹתֵבֶת דִּין זֶה, וְנוֹתֵנֶת דּוּגְמָא שְׂאֵדָם נוֹתֵן
15 לְבַתּוֹ יוֹתֵר מִבְּנֵי, לְמִימָרָא – הָאִם בָּאָה מִשְׁנֵיתָה לּוֹמֵר, דְּבַת עֲדִיפָא לִיָּה
16 מִבֶּן – שְׁבַת טוֹבָה הִיא לְאֵדָם מִבֶּן, וְהָאִם אָמַר רַבִּי יוֹחֵן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן
17 בֶּן יוֹחִי, כָּל שְׂאִינוּ מִנֵּי בֶן לְיוֹרֵשׁוֹ, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מָלֵא עֲלָיו עֲקָרָה
18 – שׁוֹנָא אוֹתוֹ, שְׁנַאמָר בְּפִרְשֵׁת הִירוּשָׁה (בְּמִדְרָב כו ח) וְאָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר
19 לְאֹמַר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבַתּוֹ, וְאֵין לִשְׁוֹן
20 הַעֲבָרָה נִאֲמַר בְּפִרְשָׁה זֶה, אָלָא לְלַמֵּד שְׁהַבְּנָה מְלֵא עֲלָיו עֲקָרָה, וּמִנֵּין
21 שְׁעַבְרָה הוּא לִשְׁוֹן כַּעַס וְשִׁנְאָה, שְׁנַאמָר בְּנִבּוּאָת צְפַנְיָה (צְפַנְיָה א טו) עַל יוֹם
22 הַדִּין לְעַתִּיד לְבוֹא, 'וּיֹם עֲקָרָה הַיּוֹם הַזֶּה, יוֹם עֲרָה וּמִצְוָה, יוֹם שְׂאָה
23 וּמִשְׁוֹאָה, יוֹם חֹשֶׁךְ וְאֶפְלָה, יוֹם עֲנָן וְעָרְפֹל'.
24 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: לְעֵינֵי יוֹרֵשָׁה – לְהוֹרִישָׁה אֶת נַכְסֵיהָ לְיִלְדֶיהָ, אֲבָן בֶּן עֲדִיפָא
25 לִיָּה לֵאבָּ, כְּמוֹ שְׁנַאמַר בְּדִרְשֵׁת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, אֲבָל לְעֵינֵי תְּרוּחוֹתָה –
26 לְתַת לִילְדֵיהָ אֶת מִזְוֹנוֹתֶיהָ, בְּתוֹ עֲדִיפָא לִיָּה, מִשּׁוּם שְׂאִינָה יִכּוּלָּה לְחוּר
27 אַחֵר מִזְוֹנוֹתֶיהָ כּוֹכֵר, וּמִשְׁנֵיתָה אִינָה לְעֵינֵי יוֹרֵשָׁה אֵלָא לְהַרְוּחוֹת מִזְוֹנָתָה
28 שֶׁל בְּנוֹ בַתּוֹ, וְלֹכֵן נוֹתֵן הָאֵב לְבַתּוֹ יוֹתֵר מִבְּנֵי.
29 שְׁמוּאֵל מִתְרַץ אֶת דְּבָרֵי הַמְּשָׁנָה בְּאוֹפֵן אַחֵר: וְשְׁמוּאֵל אָמַר, הֵבָא – כָּאֵן
30 בְּמִשְׁנֵיתָה, בְּמִכְבַּרְתָּ עֲסָקִין – מִדּוּבֵר בְּאִשָּׁה שִׁיּוּלְדָת לְרֵאשׁוֹנָה, וְכִדְרָב
31 חֲסִידָא, דְּאָמַר רַב חֲסִידָא בְּתַחֲלָה, סִימֵן יָפָה לְבָנִים, וְלֹכֵן נוֹתֵן הָאֵב
32 לְבַתּוֹ יוֹתֵר מִבְּנֵי, וְלֹא נִאֲמַר שְׁהַבְּנָה מְלֵא עֲבָרָה אֵלָא עַל זֶה שְׂאִין לוֹ בֶּן
33 כָּלָל.
34 הִגְמָרָא מְבִיאָה שְׁנֵי פִירוּשִׁים שְׁנַאמְרוּ מִדּוּבֵי בֵּת תַּחֲלָה סִימֵן יָפָה לְבָנִים:
35 אֵיכָא דְּאָמְרֵי – יֵשׁ שְׁאִמְרוּ דְּמִרְבִּיָּא לְאַחָא – שְׁהַבַּת מִגְדֵּלֶת אֶת אַחִיָּה,
36 וְאֵיכָא דְּאָמְרֵי, דְּלֵא שְׁלֵמָא בִּיהַ עֵינָא בִּישָׁא – שְׁלֵא יִשְׁלוֹט בְּאִבְיָה עֵין
37 הָרַע, וְאִם לֹא יוֹלֵד לוֹ בֶּן תַּחֲלָה, לֹא יֵאמְרוּ כְּמַה מְרֻבִּים בְּנוֹי שֶׁל זֶה.
38 הִגְמָרָא מְבִיאָה אֶת דַּעַת רַב חֲסִידָא שְׁהַעֲדִיף בְּנוֹת מִבְּנִים: אָמַר רַב חֲסִידָא,
39 וְלִדְרֵי בְּנֵיהָ עֲדִיפֵין לִי מִבְּנֵי – וְלִי בְּנוֹת טוֹבוֹת לִי מִבְּנִים.
40 הִגְמָרָא מְבִיאָה תִירוּץ אַחֵר עַל דְּבָרֵי הַמְּשָׁנָה: וְאֵיכָעִית אֵיכָא – וְאִם תִּרְצָה

41 תּוֹכֵל לִישֵׁב כִּךְ, הָאִם מָאִי – מִשְׁנֵיתָה בְּשִׁיטָת רַבִּי יְהוּדָה הִיא. מְבַרֵּרֶת
42 הִגְמָרָא: הִי רַבִּי יְהוּדָה – לֵאמֹר מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה כּוֹנוֹת הַתְּרַצָּן. אֵלִיכָא
43 – אִם תֵּאמַר לְדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּעֵינֵי דְּכַבֵּל, וְמַה הֵם דְּבָרָיו, דְּתַנִּינָא, אָמַר
44 הַכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כד א) 'וְאֲבָרְהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו וְהָ' בְּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל',
45 וּמַדּוּ הִבְרַכָּה שְׁבָרָכו, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, שְׁלֵא הָיָה לוֹ בַת. רַבִּי יְהוּדָה
46 אֹמֵר, שְׁהָיְתָה לוֹ בַת, וְכַבֵּל שְׂמָה.
47 מִקְשָׁה הִגְמָרָא: אִם כּוֹנוֹת הַתְּרַצָּן לְדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה אֵלּוֹ שֶׁ' בִּרְךָ אֶת
48 אֲבָרָהם בְּבַת, אֵימֹר דְּשְׁמַעְתָּ לִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה – וְהָרִי כָל מַה שְׁלַמְדָּת
49 מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּבִרְיָתָא, בְּרַחֲמָא נִמְי לֹא חֲפָרִיָּה דְּחִמְנָא לְאַבְרָהָם –
50 שְׁבַת גַּם לֹא חֲסִידֵי ה' לְאַבְרָהָם נוֹסֵף עַל כָּל מַה שְׁבָרָכו, אֲבָל דְּעֲדִיפָא מִבֶּן
51 – שְׁבַת טוֹבָה לְאֵדָם מִבֶּן, מִי שְׁמַעְתָּ לִיָּה – הָאִם לְלַמֵּד דְּבָר זֶה מִדְּבָרֵי רַבִּי
52 יְהוּדָה בְּבִרְיָתָא.
53 מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אָלָא כּוֹנוֹת הַתְּרַצָּן לְהָא רַבִּי יְהוּדָה – לְדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה
54 אֵלּוֹ, דְּתַנִּינָא, מִצְוָה לְאֵדָם לִיּוֹן אֶת הַבְּנוֹת שְׁלוֹ, וְקָל וְחֹמֶר שְׁמִצּוּהָ לְתַת
55 מִזְוֹנָת לְבָנִים שְׁלוֹ. וְהִטַּעַם מִבְּאֵרֶת הִגְמָרָא: כִּיּוֹן דְּעֲסָקִין בְּתוֹרָה. אֵלּוֹ דְּבָרֵי
56 רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, מִצְוָה לִיּוֹן אֶת הַבְּנוֹת וְקָל וְחֹמֶר לְבָנֵיהֶן.
57 וּמִפְרֹשֶׁת הִגְמָרָא: שְׁהִטַּעַם הוּא כִּדִּי דְּלֵא לִיּוֹתָן – שְׁלֵא יִצְטָרְכוּ לְחוּר אַחֵר
58 מִזְוֹנוֹתֶיהָ וְיִתְבּוֹז. וּמִשְׁנֵיתָה שְׁאִמְרָה שְׁהָאב נוֹתֵן יוֹתֵר לְבַתּוֹ מִבְּנֵי, בְּשִׁיטָת
59 רַבִּי יְהוּדָה הִיא, שְׁאִמַּר מִצּוּהָ לְאֵדָם לִיּוֹן אֶת בְּנוֹתָיו יוֹתֵר מִבְּנֵי.
60 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַקְּשׁוּרָה לְמִשְׁנֵיתָה וּמְבַרֵּרֶת פִּירוּשָׁה: אָלָא הָא
61 דְּתַנִּינָא – שְׁשֵׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא יְלָדָה זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר נוֹטֵל שְׂשָׁה דִּינָרִין שֶׁל
62 זָהָב, כְּלוּמֶר, מִנָּה וּמִחֲצָה. וְהַנִּקְבָּה נוֹטֵלֶת שְׁנֵי דִּינָרִין שְׁהוּא חֲצִי מִנָּה.
63 בְּמָאִי – בְּאִיּוּהָ אוֹפֵן מִדּוּבֵר.
64 רַב אֲשִׁי מִפְרֹשׁ אֶת הִבְרִייתָא: אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲמַרְיָתָה לְשְׁמַעְתָּא קָמִיָּה
65 דְּרַבִּי בְּהֵנָּה – אִמְרַתִּי בְּרִייתָא זֶה לְפָנֵי רַב כְּהָנָא, וּפִירוּשָׁה לִי בְּמִסְרָם –
66 בְּמַהֲפָךְ וּמַעֲרַב אֶת דְּבָרָיו, דְּאָמַר אִם תִּלְדָּ אִשְׁתִּי תֵּאוּמִים וַיֵּצֵא הַזָּכָר תַּחֲלָה
67 יִטּוֹל מֵאֵתִים, וְהַנִּקְבָּה שְׁתַּצָּא אַחֲרָיו לֹא תִטּוֹל וְלֹא כְּלוּם. וְאִם תַּצָּא
68 הַנִּקְבָּה תַּחֲלָה תִטּוֹל מִנָּה הַזָּכָר שִׁינָא אַחֲרָיָה יִטּוֹל מִנָּה. וּמַעֲשָׂה שְׁהִיָּה
69 וְיִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה – תֵּאוּמִים, וְלֹא יִדְעִין הִי מִיִּנְיָהּ נִפְקַד בְּרִישָׁא – וְאִינוּ
70 יוֹדְעִים מִי מֵהֶם יֵצֵא רֵאשׁוֹן, וְלֹכֵן הַזָּכָר שְׁקִיל וְ– לֹקַח מִנָּה מִמָּה נִפְשָׁה –
71 כִּינֵד שְׁתַּעֲלָה בְּדַעַתָּךְ לּוֹמֵר, בֵּין אִם יֵצֵא רֵאשׁוֹן, שְׁהָרִי אָמַר הָאֵב שִׁיטוֹל
72 מֵאֵתִים. וּבֵין אִם יֵצֵא אַחֲרוֹךְ, שְׁהָרִי אָמַר הָאֵב שִׁיטוֹל מִנָּה. וְאִידִּף מִנָּה –
73 וְהַמְנָה הַשְּׁנִי, מִן הַמֵּאֵתִים שְׁאִמַּר הָאֵב שִׁיטוֹל רַק אִם יֵצֵא הַזָּכָר רֵאשׁוֹן,
74 אוֹתוֹ מִנָּה הָיָה מְנוּן הַמְּנוּטֵל בְּסִפְקָא לְמִי הוּא שִׁיךְ וְחֹלְקִין אוֹתוֹ, וְהַזָּכָר
75 נוֹטֵל מֵאֵהָ וְחֲמִשִּׁים וְהַנִּקְבָּה חֲמִשִּׁים. זֶה מַה שְׁנַאמַר בְּבִרְיָתָא 'הַזָּכָר נוֹטֵל
76 שְׁשֵׁה דִּינָרִין וְהַנִּקְבָּה נוֹטֵלֶת שְׁנֵי דִּינָרִין'.
77 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נּוֹסֶפֶת וּמְבַרֵּרֶת אֶת פִּירוּשָׁה: וְהָא דְּתַנִּינָא, יְלָדָה זָכָר
78 וְנִקְבָּה אֵין לוֹ אָלָא מִנָּה, חִיבִי מִשְׁבַּחַת לָה – בְּאִיּוּהָ אוֹפֵן מִדּוּבֵר. אָמַר
79 רַבִּינָא, בְּרִייתָא זֶה מִדְּבַרְתָּ בְּמִשְׁנֵינִי, שְׁלֵא אָמַר שִׁיתָן לּוֹלֵד אֵלָא לְמַבְשָׁר.

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קמא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קג תוספות רשב"ם

אלא לאביי — דאמור: אינו נוטל כלום לא עם בניו ולא עם בנות, מאי נון כבת? ולמעמיך מאי יורש כבן — דקתני רישא: והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שגא. למימרא דבת עדיפא ליה מכרא — דידוב לה נקבה מאתים זה, דהיינו שני מקין. שנאמר — "וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו". לענין נחלה בן עדיף ליה — דיקרא שם הנוט על נחלתו. אבל הבת מסכת נחלה ממטה למטה אחר. בתו עדיפא — שאינה יכולה לחזור אחר מוזנותיה כוכר. ושמואל אמר — מתניתין במבכרת, דבת עדיפא ליה, כדמפרש טעמא לקמן ואזיל. דמריא = מגדלת. אמר רב חסדא לרדי בנתן עדיפן לי — אית דמפרשי דלרב חסדא במבכרת, לקמיה, ולא ליתול: הכי נרסין: דתניא מצוה לזון את חבנותו — ברייתא היא בכתובות בפרק "נערה שנפתתה", מצוה לזון משום "ומבשרך לא תתעלם", ומיהו, חובה הוא דליכא, כדתנן התם: אינו חייב במוזנות בתו, ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו, כדאמרין התם, דאמרין ליה: יארוך ילדו ואבני מותא שדיא. דרסין באורייתא — ולא ליתולו. פירוש הוא, ואינו מן הברייתא. וזכר נוטל ששה דינר — של זהב, דהיינו מנה וחצי. לפי שהמנה עשרים וחמשה סלעים, שזון מאה זהב דינרי כסף, דינר זהב נמכר בעשרים וחמשה דינרי כסף, כדתנן בבבא קמא בפרקים "שור שנגח ארבעה וחמשה" (לו, א) במשנה. נמצא חששה דינר מאה וחמשים זהב, שזון מנה וחצי. נוטל שני דינר — של זהב, דהיינו חצי מנה. במסרם — שסירס תנאיו זה למפרע מזה, שהתנה על לידת תאומים: אם יצא הזכר תחלה ואחר כך הנקבה — יטול הזכר מאתיים ונקבה אחת טול כלום. וחזר וסירס תנאו, להתנות על לידת מפרע, אם נקבה תחלה — מנה, ואחר כך זכר מנה. וזכר נוטל מנה ממה נפשך — אפילו נולד אחרון. המוטל בספק — אם זכר נולד תחלה יטלנו כו', ואם נקבה תחלה — תטלנו, הלכך חולקין, נמצא הזכר נוטל ששה דינר זהב. היכי משכחת לה — דמדקתני "אין לו אלא מנה" משמע דסלקא דעתך אמינא דאף על גב דאמר יטלו שני מנין — אפילו הכי אין לו אלא מנה, והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי במבשרי — לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום, אלא למבשר, כדמפרש ואזיל. הכי

רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק, דחבכים לא תקנו אלא לפי דעת האדם בתננה כן, כדמשמע לישנא דמתניתין (כתובות נא, א): לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין, ולכך חייב כאילו כתב לה. והכי משמע בריש "נערה" (שם מג, א) דלפי דעת אדם תקנו מוזן הבנות, דקאמר התם: לענין זולתא — אלמנתי עדיפא ליה, לענין הרווחה — בתו עדיפא ליה. ולמעמיך לרבא מאי יורש כבן — תימה. מאי קושיא היא לרבא: לימא "דירש כבן" — היינו מה שיתר על מוזן הבנות עד שיבגור, ואותו המותר יזידה לטומטום כמו לבנים, כדאמר לעיל: בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטים ויש לומר: דלישנא ד"יורש כבן" משמע דירש גמור הוא כבן בשאר נכסים, ואפילו ישאר שם הרבה, לרדיי בנתן עדיפן לי מבני — פירש בקונטרס: שלא נתקיימו לו בנים. ואין נראה, דהרבה בנים היו לו, כדאשכחן (בבא בתרא ח, א) רב נחמן בר רב חסדא בבא בתרא ז, ב), מר יוקא ומר קשישא בני רב חסדא (עבריה וזה יא, ב), רב חנן בר רב חסדא, וכן רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא ב"הגוזל בתרא" (בבא קמא קז, א), אלא נראה לרבינו יצחק, דלחכי קאמר "בנתן עדיפן לי מבני" — לפי שהיו חתני גדולי הדור, רבא (ורב מרי בר חמא), ומר עוקבא בר חמא. ב"ה היה לו ובכל שמה — ואם תאמר: ולמה לא השיאה ליצחק, למאן דאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נה, ב) דבן כן מותר באחרות ויש לומר: דשמן קטנה היתה, ולא רצה עדין להשיאה ליצחק. אי נמי, מהגר היתה לו ולא משרה, ולכן לא רצה להשיאה ליצחק. וזכר נוטל ששה ונקבה שנים דהכי משכחת לה — דליכא למימר דמריי כגון שאמור, ילדה זכר נוטל ששה ונקבה שנים. דאם כן היה לו למנטק כמו במשנתנו: ילדה זכר נוטל מאתיים ונקבה מנה. איך מנה היו ממון המוטל בספק — לרבנן דאמרי (בבא קמא מז, א) המוציא מחבירו עליו הראיה — היו הכל בחזקת הזכר, שהוא יורש לאחר מיתו. אי נמי, אפילו כרבנן, ואיכא לאוקומה בחיי האב, שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה.

אלא לאביי מאי ניוון כבת — ואם תאמר: מאי קושיא היא לאביי? נימא דברייתא סברה דטומטום לא היה בריה אלא ספק, ולחכי ניוון כבת. ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי, דאפילו כבת לא שקיל, משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה היו, כדמוכח סיפא, ולחכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל ויש לומר: דהתלמוד רוצה ליישב דברי אביי אפילו כרב חסדא, דאית ליה בבכורות (מא, ב) דטומטום דרבי ספק לרבי הכל, הוא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו — היינו דוקא קדושת פיו שאמר "אם זכר עולה ואם נקבה שלמים", וטעמא — משום דסבר שלא נתבוןן אלא לזכר הידוע בודאי, ולנקבה הידועה בודאית, ולא לטומטום. והא דקאמר התם עלה בתלמוד: אפילו בקדושה אימא לא מתפיס — משום דקסבר ולדות קדשים בהוייתן זון קדשים, ואי ספיקא הוי ולא בריה — כי קדשי בהוייתן מאי הוי? כיון דהוי זכר גמור או נקבה, למה לא יקדש בהוייתו? ההיא סוגיא כרבי יוסי, דאית ליה בסוף "הערל" (יבמות פג, א) דבריה הוא. אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו, ודאי לעילה אם הוא זכר, ונקבה לזבחי שלמים. ואביי גופיה איירי בבכורות (מב, ב) על מלתא דריש לקיש, דאמר: טומטום דאדם הוי ספק לכלי עלמא. ואפשר דאביי סבר הכי, דאם אימא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטום, אי היה בריה או ספק — טפי היה ליה לאוקומי מתניתין רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל, כמו שהעמידי רבא, ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו. ועוד איכא למימר, דלישנא דמתניתין דקתני: דוחין אותו — דמשמע דהוי ספק, ולחכי לא מצי לשנוי דמתניתין אתיא כבאן דאמר דטומטום הוי בריה. ואם תאמר: מכל מקום מאי פריך לאביי מברייתא? נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דעתא אדם אבן ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית, וברייתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל, וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר: דנראה לתלמוד דסבר אביי דאפילו רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל — מוחד האב, דאין דעתו על אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי. ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי, כיון דטומטום ראוי להקרה — דעתו נמי אטומטום. דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי האב — לא היה דוחק מתניתין לפרש: דוחין אותו ואין לו, דטפי היה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי. אלא ודאי סבר אביי דכולי עלמא מודו הכא. ורבא פליגי עליה, וסבר דפליגי רבנן נמי הכא, ומוקי רישא כרבנן. אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא רישא דדוחין אותו ויש לו אפילו כרבן שמעון בן גמליאל, אף על גב דאין דעתו של אדם אלא על זכר וידע ועל נקבה ידועה, מכל מקום רישא דאיירי בתנאי בית דין במוזן הבנות שאני. דאם כן, מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל? הוי לו לחלק בהדיא אותן חלוקים, ולומר דלא דמיא לו, דטפי היה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי

מלפרש הכי. אלא ודאי סבר אביי דכולי עלמא מודו הכא. ורבא פליגי עליה, וסבר דפליגי רבנן נמי הכא, ומוקי רישא כרבנן. אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא רישא דדוחין אותו ויש לו אפילו כרבן שמעון בן גמליאל, אף על גב דאין דעתו של אדם אלא על זכר וידע ועל נקבה ידועה, מכל מקום רישא דאיירי בתנאי בית דין במוזן הבנות שאני. דאם כן, מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל? הוי לו לחלק בהדיא אותן חלוקים, ולומר דלא דמיא לו, דטפי היה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי

אלא לאביי מאי ניוון כבת — ואם תאמר: מאי קושיא היא לאביי? נימא דברייתא סברה דטומטום לא היה בריה אלא ספק, ולחכי ניוון כבת. ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי, דאפילו כבת לא שקיל, משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה היו, כדמוכח סיפא, ולחכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל ויש לומר: דהתלמוד רוצה ליישב דברי אביי אפילו כרב חסדא, דאית ליה בבכורות (מא, ב) דטומטום דרבי ספק לרבי הכל, הוא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו — היינו דוקא קדושת פיו שאמר "אם זכר עולה ואם נקבה שלמים", וטעמא — משום דסבר שלא נתבוןן אלא לזכר הידוע בודאי, ולנקבה הידועה בודאית, ולא לטומטום. והא דקאמר התם עלה בתלמוד: אפילו בקדושה אימא לא מתפיס — משום דקסבר ולדות קדשים בהוייתן זון קדשים, ואי ספיקא הוי ולא בריה — כי קדשי בהוייתן מאי הוי? כיון דהוי זכר גמור או נקבה, למה לא יקדש בהוייתו? ההיא סוגיא כרבי יוסי, דאית ליה בסוף "הערל" (יבמות פג, א) דבריה הוא. אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו, ודאי לעילה אם הוא זכר, ונקבה לזבחי שלמים. ואביי גופיה איירי בבכורות (מב, ב) על מלתא דריש לקיש, דאמר: טומטום דאדם הוי ספק לכלי עלמא. ואפשר דאביי סבר הכי, דאם אימא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטום, אי היה בריה או ספק — טפי היה ליה לאוקומי מתניתין רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל, כמו שהעמידי רבא, ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו. ועוד איכא למימר, דלישנא דמתניתין דקתני: דוחין אותו — דמשמע דהוי ספק, ולחכי לא מצי לשנוי דמתניתין אתיא כבאן דאמר דטומטום הוי בריה. ואם תאמר: מכל מקום מאי פריך לאביי מברייתא? נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דעתא אדם אבן ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית, וברייתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל, וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר: דנראה לתלמוד דסבר אביי דאפילו רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל — מוחד האב, דאין דעתו על אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי. ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי, כיון דטומטום ראוי להקרה — דעתו נמי אטומטום. דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי האב — לא היה דוחק מתניתין לפרש: דוחין אותו ואין לו, דטפי היה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי

נכסי להאי דמעברת – בשכיב מרע איירי, מדקאמר עלה: ולקמא כרבי יוחנן בן ברוקה. ורבי יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע איירי, מדקא בעי לעיל (קלא, א) עליה: בברייתא דהיא? ואף על גב דדברי שכיב מרע כבתובין וכמסורין דמו – לא מהני מידר, כיון דבבירא לא מהני אפילו על ידי קנין. ואף על גב דאמר לקמן (קמא, א) שכיב מרע שאמר הלוואתו לפלוני – הלוואתו לפלוני, אף על גב דליתיה בברייתא אפילו בקנין, דאי איתיה בברייתא בקנין – אם כן ודאי שכיב מרע ובריא שוין, מכל מקום הכא ליתא בשכיב מרע כיון דליתא בברייתא בקנין, ודכולהו לא בחדא מחתא מתניתיה.

איתבייה רב נחמן לרב הונא – ואם תאמר: אדפריך רב נחמן לרב הונא, תקש ליה לנפשיה, דאית ליה לקמן: והמזכה לעובר לא קנה ויש לומר: דהוא מוקי מתניתין לכשתלד, דסבירא ליה לקמן: לכשתלד קנה. אי נמי, רב נחמן איירי בעובר שאינו בנו, ומוקי מתניתין בבנו, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, כרבי יוחנן לקמן, וכן פסקו רבינו חננאל ורבינו שמואל בן מאיר ודחלוות גדולות, דבבנו – המזכה לעובר קנה.

דתנן העובר פוסל ואין מאכיל – פירש רבינו שמואל בן מאיר: פוסל – עבדי אביו מלאכול בתרומה, דעובר במעי אמו זר. ואינו מאכיל – את אמו, דילוד מאכיל, ושאינו ילוד אינו מאכיל. ורש"י פירש ביבמות (סו, א) בענין אחר: פוסל את אמו כהנת – אם הוא זר, ואינו מאכיל את אמו – אם הוא כהן במעי זרה, דעובר במעי זרה זר הוא. ולחאי פירוש לא מוכח הכא מידר, אבל אין לפרש כלל: פוסל עבדי אביו – אם הוא זר במעי כהנת, ואינו מאכיל עבדי אביו – אם הוא כהן במעי זרה. דהוא מתנהג הוא, דאם פשטא דכין דאם הוא כהן אינו מאכיל – כל שכן אם הוא ישראל, ולא היה ליה למיתני "פוסל" אלא: אינו מאכיל **וליא** ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא – תימא: דאמאי נקט רבי יוחנן בן ברוקה? דאפילו רבנן מודו דבלשון מתנה מועיל ויש לומר: דכיון דראוי לירושא, והא לא הוכיח לשון מתנה – אם כן בירושא קאמר.

ילדה אשתו' כו' דהיינו מזכה לעובר. **איני יודע מי שנאה** – לא מצניז לא יחיד ולא רבים. **וליא** ליה רבי מאיר **היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם** – ואמאי קאמר רב הונא "איני יודע מי שנאה"? הא איהו גופיה סבירא ליה כרבי מאיר, כדאמר ביבמות בפרק "האשה שהלך בעלה למדינת הים" (צג, א) דאמר רב נחמן בר יצחק: רב הונא כרב, ורב כרבי ינאי, ורבי ינאי כרבי חייא, ורבי חייא כרבי, ורבי כרבי מאיר, ורבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב, ורבי אליעזר בן יעקב כרבי עקיבא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ומפרש התם: רב הונא – דאיתמר: המוכר פירות דקל לחבירו, דאמר רב הונא: עד שלא בא לעולם – יכול לחזור בו, ורב נחמן אמר: אף משבאו לעולם יכול לחזור בו. רבי מאיר – דתנן: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיר", "לאחר שתתגיר" כו' – אינה מקודשת, רבי מאיר אומר: מקודשת. ומתניתין נמי קא סלקא דעתך דהוא הדין גבי עובר, דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכי נמי מקנה לעובר שלא בא לעולם. אימור דשמעת ליה לרבי מאיר דבבר שישנו בעולם – בשעת קנין, אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות, בדקתני: "הרי את מקודשת לאחר שאתגיר", "לאחר שתתגיר" כו' – האשה הנקנית לו הרי היא בעולם, אלא שעדיין לא נתגירה, ולא הגיע זמנה לקנות. אבל עובר אינו בעולם, ולא קני מידר, ולחכי איני יודע מי שנאה. **וליא** ליה רבי יוסי **היא** – ואנא דאמינא כרבנן, ואמאי קאמר "איני יודע מי שנאה"? **רבי יוסי** **היא דאמר עובר קנה** – חלק בעבדי אביו. דתנן – בפרק "אלמנה" ביבמות: בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת – לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עובר. כדמפרש דרעב בעבדי אביו. דהוא זר הוא. שהעובר פוסל ואינו מאכיל, דבר רבי יוסי. כלומר: שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת, פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו. דעובר במעי זרה – זר הוא, ולא קרינא ביה "יליד ביתו הם יאכלו בלחמך", דאינו ילדו של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם. ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעוברתו מכהן, דקיימא לן התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי, כדכתיב "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמך", אבל עובר – לא, דסבירא ליה לרבי יוסי עובר במעי זרה זר הוא, כדמפרש התם. שמעינן מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת. מדפסיל להו באכילת תרומה. אלמא – מזכה לעובר קנה, הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו ומשני: ירושה **מאליה שאני** – ויש לה כח לתפוס. אבל להקנות לו אדם – לא קנה. דתנן – ב"ש נוחלץ: רבי יוחנן בן ברוקה: אומר אם אמר "איש פלוני יירשני" על מי שראוי לירושא במקצת, כגון בן בן הבנים, וקא סלקא דעתך דבעובר קאמר, דהיינו ראוי לירושא לכשילד – דבריו קיימין. אלמא: המוריש לעובר קנה, דהיינו מזכה לעובר. ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי, שהוא ראוי לירושא. **במי שישנו בעולם** – כגון בן בן הבנים. אבל עובר בין הבנים – לא. וסבירא ליה **כרבי יוסי** – דעובר יורש. ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים, דהיינו ראוי לירושא במקצת, כרבי יוסי דעובר יורש. **מי יימר דסבירא ליה** – לרבי יוחנן בן ברוקה, כרבי יוסי? והלכך לא נודע מי שנאה. **וליא** ליה – דמתניתין איירי ב"מבשרני", כי המבשר ישנו בעולם, ונוקי למתניתין שהמבשר יטול מנה ולא העובר, דהמזכה לעובר לא קנה **מאי עבידתיה** – דמבשר, לירש כלום. **וליא** ליה **בשילדה** – כשאמר האב "אם ילדה זכר תנו לו מנה", כבר נולד בשעת אמירה. הלכך יטול מנה, דלא איירי במזכה לעובר. **וליא**

הכי גרסינן: המבשרני כמה נפטר רחמה של אשתי אם ילדה זכר ויטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה. והא זכר ונקבה לא קאמר. דאמר נמי זכר ונקבה ויטול מנה. ואלא למעוטי מאי. למעוטי נפל – והכי פירוש: המבשרני מה תלד אשתי, אם יבשרני שילדה זכר – יטול המבשר מנה. לפיכך אם ילדה זכר – יטול המבשר מנה כדאמר האב. אבל על בשורת הבת לא יטול כלום, דהא לא קאמר. ואם כה יאמר: אם נקבה מנה, כלומר, אם יבשרני שילדה אשתי נקבה יטול מנה. ואירע מעשה שילדה נקבה – נוטל המבשר מנה. אבל על בשורת זכר לא יטול כלום, דהא לא קאמר אב מיירי. ונראה בעיני דגרסינן בה חכמי "אם זכר מנה אם נקבה מנה", ילדה זכר – נוטל מנה, ילדה נקבה – נוטל מנה. והשתא אתי שפיר דך דפרכין לבסוף: אלא למעוטי מאי? לפי שכל עניני בשורת ילדה פירש, בין לית זכר בין לית נקבה בין לית תאומים. ואם אירע מעשה שילדה זכר ונקבה תאומים – אין לו למבשר אלא מנה. ופרכין: והא זכר ונקבה לא אתני אב, ועל לית תאומים לא אסיק האב אירעיה, ולא אמר שיטול המבשר כלום אלא על זכר ולברו או נקבה לברד ומשני, דאמר נמי: אם יבשרני זכר ונקבה ביחד, ותנא כי רובלא לא חשיב ואזיל, **ואלא למעוטי מאי** – כיון דבכל בשורות יטול המבשר מנה – לא (פירש) וצריך להיות: יפרש) לא זכר ולא נקבה ולא תאומים, (הוא) וצריך להיות: (והוא) ליה למימר: המבשרני כמה נפטר רחמה של אשתי – יטול מנה למעוטי נפל – מה שפירש האב "אם זכר אם נקבה" – למעוטי אם יבשר: הפילה אשתך, דלא יטול כלום. דסתם זכר ונקבה היינו בר קיימא, ולא מת. והמזכה לעובר – על ידי אחר – לא קנה עד שיוולד, ואפילו היכא דאמר "נכסי להא עובר כשיוולד", דאמר רב הונא לקמן: אף לכשתלד לא קנה. **איתבייה רב נחמן לרב הונא** – ממתניתין, דתנן: האומר "אם ילדה אשתי כו' דהיינו מזכה לעובר. **איני יודע מי שנאה** – לא מצניז לא יחיד ולא רבים. **וליא** ליה רבי מאיר **היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם** – ואמאי קאמר רב הונא "איני יודע מי שנאה"? הא איהו גופיה סבירא ליה כרבי מאיר, כדאמר ביבמות בפרק "האשה שהלך בעלה למדינת הים" (צג, א) דאמר רב נחמן בר יצחק: רב הונא כרב, ורב כרבי ינאי, ורבי ינאי כרבי חייא, ורבי חייא כרבי, ורבי כרבי מאיר, ורבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב, ורבי אליעזר בן יעקב כרבי עקיבא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ומפרש התם: רב הונא – דאיתמר: המוכר פירות דקל לחבירו, דאמר רב הונא: עד שלא בא לעולם – יכול לחזור בו, ורב נחמן אמר: אף משבאו לעולם יכול לחזור בו. רבי מאיר – דתנן: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיר", "לאחר שתתגיר" כו' – אינה מקודשת, רבי מאיר אומר: מקודשת. ומתניתין נמי קא סלקא דעתך דהוא הדין גבי עובר, דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכי נמי מקנה לעובר שלא בא לעולם. אימור דשמעת ליה לרבי מאיר דבבר שישנו בעולם – בשעת קנין, אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות, בדקתני: "הרי את מקודשת לאחר שאתגיר", "לאחר שתתגיר" כו' – האשה הנקנית לו הרי היא בעולם, אלא שעדיין לא נתגירה, ולא הגיע זמנה לקנות. אבל עובר אינו בעולם, ולא קני מידר, ולחכי איני יודע מי שנאה. **וליא** ליה רבי יוסי **היא** – ואנא דאמינא כרבנן, ואמאי קאמר "איני יודע מי שנאה"? **רבי יוסי** **היא דאמר עובר קנה** – חלק בעבדי אביו. דתנן – בפרק "אלמנה" ביבמות: בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת – לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עובר. כדמפרש דרעב בעבדי אביו. דהוא זר הוא. שהעובר פוסל ואינו מאכיל, דבר רבי יוסי. כלומר: שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת, פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו. דעובר במעי זרה – זר הוא, ולא קרינא ביה "יליד ביתו הם יאכלו בלחמך", דאינו ילדו של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם. ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעוברתו מכהן, דקיימא לן התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי, כדכתיב "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמך", אבל עובר – לא, דסבירא ליה לרבי יוסי עובר במעי זרה זר הוא, כדמפרש התם. שמעינן מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת. מדפסיל להו באכילת תרומה. אלמא – מזכה לעובר קנה, הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו ומשני: ירושה **מאליה שאני** – ויש לה כח לתפוס. אבל להקנות לו אדם – לא קנה. דתנן – ב"ש נוחלץ: רבי יוחנן בן ברוקה: אומר אם אמר "איש פלוני יירשני" על מי שראוי לירושא במקצת, כגון בן בן הבנים, וקא סלקא דעתך דבעובר קאמר, דהיינו ראוי לירושא לכשילד – דבריו קיימין. אלמא: המוריש לעובר קנה, דהיינו מזכה לעובר. ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי, שהוא ראוי לירושא. **במי שישנו בעולם** – כגון בן בן הבנים. אבל עובר בין הבנים – לא. וסבירא ליה **כרבי יוסי** – דעובר יורש. ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים, דהיינו ראוי לירושא במקצת, כרבי יוסי דעובר יורש. **מי יימר דסבירא ליה** – לרבי יוחנן בן ברוקה, כרבי יוסי? והלכך לא נודע מי שנאה. **וליא** ליה – דמתניתין איירי ב"מבשרני", כי המבשר ישנו בעולם, ונוקי למתניתין שהמבשר יטול מנה ולא העובר, דהמזכה לעובר לא קנה **מאי עבידתיה** – דמבשר, לירש כלום. **וליא** ליה **בשילדה** – כשאמר האב "אם ילדה זכר תנו לו מנה", כבר נולד בשעת אמירה. הלכך יטול מנה, דלא איירי במזכה לעובר. **וליא**

בבא בתרא דף קמא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קה

45 יוסי שהעובר יכול לקנות, שהרי כיון שהוא יורש את עבדי אביו, פוסלם
46 מלאכול בתרומה.
47 מתרצת הגמרא: אין להוכיח מדברי רבי יוסי שעובר קונה, כיון ששאני
48 ירושה הבאה מאליה שאין אדם צריך לזכותה לו, אלא מעצמה היא
49 נופלת לו, ולכן גם עובר יכול לקנותה, אבל מתנה שצריך לעשות בה קנין
50 אין העובר יכול לקנותה. ולכן אי אפשר להעמיד את משנתנו כרבי יוסי,
51 משום שלא דיבר רבי יוסי אלא בירושה.
52 הגמרא מבררת אם אפשר להעמיד את משנתנו כשיטת רבי יוחנן בן
53 ברוקה. מקשה הגמרא: ולימא ליה – ויאמר רב הונא שמשנתנו כשיטת
54 רבי יוחנן בן ברוקה היא, דאמר לא שניא ירושה ולא שניא מתנה, ואת
55 שניהם אפשר להקנות לעובר. דתנן (לעיל קל) רבי יוחנן בן ברוקה אומר,
56 אם אומר האב קודם שמת על מי שראוי לירשו, כגון, בן אחד מבניו או
57 בת אחת מבנותיו, שירש את כל נכסיו, דבריו קיימין. ומשמע מדברי רבי
58 יוחנן בן ברוקה שאפילו לעובר שעדיין לא נולד, דברי האב קיימים, הרי
59 שלדעתו אפשר להקנות לעובר.
60 מתרצת הגמרא: אימור דשמעת ליה – באיזה אופן שמעת לרבי יוחנן בן
61 ברוקה שאמר את דבריו, זה הוא רק כשמקנה את נכסיו לרבי יוחנן
62 בעולם, כגון בן הקיים כבר בעולם, אבל לרבי יוחנן בעולם מי אומר,
63 וכיון שלא אמר כן, מניין לנו שסובר שאפשר לתת מתנה לעובר.
64 הגמרא מבררת אם אפשר להעמיד את משנתנו כשיטת רבי יוחנן בן ברוקה
65 ובצירוף דברי רבי יוסי. מקשה הגמרא: ולימא ליה רב הונא, שמשנתנו
66 כרבי יוחנן בן ברוקה היא שאפשר להקנות נחלה למי שראוי לירשו,
67 ורבי יוחנן בן ברוקה דבריו יוסי שאפילו כשהוא וולד הוא יורש,
68 ואין חילוק בין נחלה הניתנת על ידי המוריש לירושה הבאה מאליה.
69 דוחה הגמרא: מי ימר דרבי יוחנן בן ברוקה כרבי יוסי, ולכן אי
70 אפשר להעמיד את משנתנו כשיטתו.
71 הגמרא רוצה להעמיד את דברי המשנה באופן אחר שבו אין ההקנאה
72 נעשית לעובר. מקשה הגמרא: ולימא ליה רב הונא שמשנתנו אינה עוסקת
73 באב שהבטיח ליתן מתנה לבנו או לבתו שילדו לו, אלא במבשרני, שאמר
74 האב מי שיבשרני שנולד לי זכר או נקבה אתן לו כך וכך. ואותו מבשר הרי
75 קיים ואין כאן הקנאה לעובר שלא בא לעולם.
76 דוחה הגמרא: אי הכי – אם כך תפרש את המשנה, מהו דתנן סיפא, ואם
77 אין שם יורש אלא הוא – הטוטום יורש הכל ואי מדובר במבשרני,
78 יורש מאי עבדיתיה, הרי אין המבשר יורש כלום. אלא ודאי מדובר כשנותן
79 מתנה לנולד.
80 הגמרא רוצה להעמיד את דברי המשנה כשכבר יצא הולד לאויר העולם.
81 מקשה הגמרא: ולימא ליה – ויאמר רב הונא, שמשנתנו אינה עוסקת באב
82 שהבטיח ליתן מתנה לבנו או לבתו שילדו לו, אלא מדובר בשילדה אשתו
83 כבר, ואומר האב אם ילדה זכר או נקבה אתן לולד כך וכך. ואין כאן הקנאה
84 לעובר שלא בא לעולם.
85 דוחה הגמרא: אי הכי – אם כך תפרש את המשנה, מהו דתנן סיפא –
86 שכתוב בסיפא ואם אומר כל מה שתלד אשתי ימול, הרי זה ימול ומדוע
87 נאמר במשנה כל שתלד בלשון עתיד, והרי כל שתלדה בלשון עבר מיבעי
88 ליה.

1 דתנא, מי שאמר, המבשרני כמה נפטר ונפתח דחמה של אשתי – איזה
2 ולד אשתי ילדה, אם יבשרני שילדה זכר, ימול המבשר מנה. ובא אחד
3 ואמר לו אשתך ילדה זכר, נמול המבשר מנה. ואם אמר, אם יבשרני
4 בלילה נקבה יטול מנה, ובא אחד ואמר לו אשתך ילדה נקבה, נמול
5 המבשר מנה. אבל אם בישרו שילדה אשתו זכר ונקבה – תאומים, אין לו
6 למבשר מאתיים, אלא מנה אחד בלבד. וכן מה שנאמר בברייתא לעיל
7 ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה, הוא במבשר לאדם זה שילדה אשתו
8 תאומים.
9 הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא שילדה זכר או נקבה אין לו אלא מנה.
10 שואלת הגמרא: והא זכר ונקבה – תאומים לא אומר האב, ומדוע יטול
11 המבשר מנה. משיבה הגמרא: דאמר האב נמי, אם יבשרני על לידת זכר
12 ונקבה, נמי ימול מנה.
13 שואלת הגמרא: אלא אם דיבר האב בכל האופנים היכולים להתקיים,
14 למעוטי מאי – איזה מקרה בכונת האב למעט שבו לא יתן למבשר כלום.
15 משיבה הגמרא: למעוטי נפל – שאם יבשר לו, אשתך ילדה ולד ומת, לא
16 יטול המבשר כלום.
17 הגמרא מביאה את פסיקתו של רב הונא לענין הקנאה לעובר ומקשה עליו
18 מדברי משנתנו: הווא דאמר ליה לרביהו ו-לאשתו שהיתה מעוברת,
19 נכסי להאי דמעברת – כל נכסי יהיו לעובר זה. אומר רב הונא, אין בדבריו
20 כלום, כיון דהוי מוכח לעופר, והלכה היא שהמזכה לעופר לא קנה.
21 רב נחמן מקשה על דברי רב הונא: אייתיביה רב נחמן לרב הונא, והרי
22 שנינו במשנתנו (קמ) האומר, אם ילדה אשתי זכר ימול מנה, וילדה זכר
23 נמול מנה, כלומר, שהעובר קנה את המנה שהתחייב לו אביו, ולדבריו,
24 הרי המזכה לעובר לא קנה. אומר ליה רב הונא לרב נחמן, משנתנו, איני
25 יודע מי שניא – איני יודע בשיטת מי היא, ואין הלכה כמותה.
26 הגמרא מבררת אם יש תנא הסובר שהמזכה לעובר העובר קנה, ולהעמיד
27 משנתנו כתנא זה. מקשה הגמרא: ומדוע אומר רב הונא שאינו יודע
28 למשנתנו בשיטת מי היא, ולימא ליה – ויאמר רב הונא שמשנתנו כשיטת
29 רבי מאיר היא, דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – אדם יכול
30 להקנות לחבירו חפץ שעדיין לא נברא. וכשם שאפשר להקנות דבר שלא
31 נברא, כך אפשר להקנות לעובר שעדיין לא בא לעולם.
32 מתרצת הגמרא: אימור דשמעת ליה לרבי מאיר – באיזה אופן שמעת
33 שרבי מאיר אמר את דבריו, וזה כשמקנה את החפץ שלא בא לעולם לרבי
34 שישנו בעולם, שקונה החפץ כבר נמצא בעולם. אבל לרבי יוחנן בעולם
35 מי שמעת ליה, ולא אמר רבי מאיר שאפשר להקנות חפץ למי שאינו נמצא
36 בעולם. ולכן מי שמקנה לעובר שלא יצא לאויר העולם גם לדעת רבי מאיר
37 אין הקנתו הקנאה, ואי אפשר להעמיד משנתנו כדעתו.
38 הגמרא מבררת אם אפשר להעמיד את משנתנו כשיטת רבי יוסי. מקשה
39 הגמרא: ולימא ליה – ויאמר רב הונא שמשנתנו בשיטת רבי יוסי היא,
40 דאמר עופר קני, ורב הונא עצמו יסבור כחכמים החולקים על רבי יוסי.
41 ומחלוקתם היא במה דתנן (במות סו), בת ישראל שניסת לכהן ומת, והניחה
42 מעוברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עובר, שהעופר נחשב
43 כישראל ולא ככהן, ולכן פוסל את עבדי אביו הכנענים לאכול בתרומה,
44 ואינו מאכיל את אמו בתרומה, דברי רבי יוסי. ומוכח אם כן, שדעת רבי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יד אם הדליק נר במקום שאין משתמשים בו כלום בשבת שאינו חייב להדליק שם נר ואחר כך נטל נר זה הדלוק
- 2 והניחו במקום משתמשים בו לא יצא ידי חובתו בנר זה דכיון שבשעה שהדליקו היה במקום שאין
- 3 משתמשים בו בשבת אינו ניכר שהודלק לכבוד השבת^{קכח} ואם בדרך על הדלקתו הרי זו ברכה לבטלה אבל יכול
- 4 לברך ולהדליק במקום משתמשים בו בשבת אע"פ שאין משתמשים שם צרכי אכילה^{קכח} אם הוא חדר שלו או
- 5 שהוא מיוחד לו בין שיניחנו דילק שם בין שיניחנו אח"כ אפילו במקום שאין משתמשים בו כלום בשבת וידליק
- 6 כאן נר אחר^{קכח} דכיון שהנר שברך עליו היה מונח שעה מועטת כאן במקום החייב בנר שבת אין כאן ברכה
- 7 לבטלה^{קכט}.
- 8 ומכל מקום לכתחלה יש לזהר לברך על אותן הנרות שהן כבר על השלחן ולא על שאר הנרות אפילו אותן
- 9 שבתוך הבית ואפילו רוצה להניח אח"כ על השלחן לפי שעיקר המצוה הן הנרות שעל השלחן שאוכלין לאורן¹⁶⁵
- 10 וראוי שתהא הברכה על אותן המונחים במקום שהוא עיקר המצוה^{קכז} ומכל מקום די שם בנר אחר (או ב' נרות
- 11 בנגד זכור ושמור)¹⁶⁷.
- 12 אבל אם יש נשים רבות בבית אחר יכולות לברך לכתחלה גם בשאר מקומות ובלבד שהיא מקום משתמשים
- 13 בו בשבת אע"פ שאין משתמשים בו צרכי אכילה אם הוא חדר המיוחד לה או לבעלה ואם אינו מיוחד לה אינה
- 14 יכולה להדליק שם אלא אם בן משתמשים שם צרכי אכילה¹⁶⁸ אע"פ שהם אין משתמשים שם כלום אלא בעל
- 15 הבית ובני ביתו או אפילו אחרים משתמשים שם צרכי אכילה:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סעיף יד

הלכתא רבתי

- ובאבן¹⁶³.
 קבט] אין כאן ברכה לבטלה - אשה השווה בבית רפואה ויודעת שאם תדליק נרות בחדרה, תוציאם האחות מחדרה עוד קודם שתספיק ליהנות מאורם - אין לה לברך על הנרות¹⁶⁴.
 קל] במקום שהוא עיקר המצוה - בחדר גדול שאין כולם יכולים לראות את הנרות, וכן בסעודות גדולות בהם יושבים האנשים והנשים בנפרד, ידאגו שהנשים ידליקו ויברכו בכמה מקומות באופן שיוכלו לראות הנרות מכל מקום, וכשלא עשו כן - יש לקחת מהנרות שבירכו עליהם ולפזרם בכמה מקומות¹⁶⁶.
 קכה] שהודלק לכבוד השבת - נראה דכל זה בנר שמברכין עליו, אבל שאר הנרות שמדליק לכבוד שבת - יכול להדליקן בכל מקום שחפץ¹⁶⁰.
 קכו] שאין משתמשים שם צרכי אכילה - אשה חולנית שאינה יכולה לגשת אל השלחן להדליק, לכתחילה יעמידו שלחן קטן סמוך למיטתה - עליו תדליק את הנרות ולאחר מכן יכולים להניח הנרות בחדר האכילה¹⁶¹.
 קכז] וידליק כאן נר אחר - על ידי הבעל (או א' מבני הבית) שלא קיבל עליו שבת עדיין בהדלקת אשתו¹⁶².
 קכח] וידליק כאן נר אחר - שאין להשאיר חדר משתמשים בו בשבת ללא נר, שמא ייכשל בעץ

ציונים והוספות

- 160) בדי השלחן סי' עד סק"כ, והוסיף שכן משמע בא"ר אות כג.
 161) אבל אם ייקחו הנרות למקום שאין משתמשים כלום (כגון האחות בבית רפואה) - תדליק בלא ברכה, ויש פוסקים שהתירו שמישהו יחזיק את הנר והיא תדליקו - ומיד יקחוהו למקום האכילה - ולכתחילה כדאי שיהיה באותו בית (בדי השלחן סי' עד סק"כ א').
 162) על פי המבואר לעיל סעיף ז (ציונים לשוע"ר מהדורה החדשה). ולהוסיף שהוא הדין במה שכתב רבינו לעיל 'בין שיניחנו אח"כ אפילו במקום שאין משתמשים בו כלום בשבת' - היינו על ידי הבעל או שהאשה התנתה שאינה מקבלת את
- השבת - דאם לא כן אסור לטלטל הנר משום מוקצה (קו"א סק"ז).
 163) כדלעיל סעיף א.
 164) ס' תורת היולדת (הובא בקיצור דיני נש"ק ע' יח).
 165) כמבואר בסעיף א, ושם נתבאר שאין הכוונה על השלחן ממש דווקא, אלא אפילו סמוכים לשלחן האכילה.
 166) כפי שהובא לעיל הערה 9 בזה, וכמובן שיש לעשות זאת ע"י מי שלא קיבל עליו עדיין שבת או כשהוא ביו"ט.
 167) מנין הנרות שנוהגים להדליק נתבאר לעיל סעיף א, ובקו"א סק"א הוסיף רבינו שמעיקר הדין די בנר אחד בלבד.
 168) כדלעיל סעיף י.

שולחן ערוך - הלכות נשיאת כפים

1 **ל** אין השליח ציבור רשאי לענות אמן אחר (סיום) ברכה של
2 כהנים מפני הטירוף שמהם תתבלבל דעתו ולא יוכל לכוין
3 לחזור לברכת שים שלום שכיון שהוא מכוין בעניית אמן כראוי
4 הסיח דעתו למחשבה אחרת ולא יוכל לחזור מהר לתפלתו
5 ויטעה מה שאין כן כשאנו עונה אמן הוא נותן דעתו על תפלתו
6 בשעה שהצבור עונין.
7 אבל מפני הפסק בתפלה אין לחוש באמן שאחר ברכת כהנים
8 לפי שברכת כהנים מכלל התפלה הוא.
9 ואם מובטח בעצמו שיחזור לתפלתו בלא טירוף הדעת רשאי
10 ויש מי שאסור והעיקר כסברא הראשונה וכל שכן עכשיו
11 שמתפללין מתוך הספר שאין לחוש כל כך לטעות:
12 **לא** וכן המקרא את הכהנים בין שהוא ש"ץ בין אחר לא יענה
13 אמן אחר סיום פסוק א' או ב' של ברכת כהנים שמה לא
14 יוכל לכוין מהר לדעת להתחיל פסוק שלאחריה שיתעלם ממנו
15 איזו פסוק יש לו להקרות אם ב' או ג'.
16 אבל אחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן יש מי שמתיר
17 לענות אמן אפילו לפי מנהגנו שקורין גם תיבת יברכך לפי שזה
18 אין לחוש כלל שיתעלם ממנו תחלת הברכה ואין חוששין אלא
19 שמה יתחיל לו פסוק ב' בג' (אבל בתחלת הברכה אין לחוש
20 לזה שמטעם זה יש מקומות שאין מקרין כלל תיבת יברכך מפני
21 שאין לחוש בה לטעות ואף למנהגנו שמקרין אותה אינו משום
22 חשש טעות אלא משום שדרשו חכמים שצריך להיות אמירה
23 על כל דיבור ודיבור כמ"ש למעלה).
24 ואפילו הוא ש"ץ אין אמן זה חשוב לו הפסק בתפלה מפני
25 שהוא צורך התפלה שנשיאת כפים הוא מכלל התפלה ואי
26 אפשר לנשיאת כפים בלא ברכה שלפניו ואם הוא מובטח שיוכל
27 לכוין מהר לדעת איזה פסוק יש לו להקרות רשאי לענות אמן
28 אחר פסוק א' או ב' ובפרט עכשיו שמקרין מתוך הספר:
29 **לב** וכן ש"ץ שהוא כהן אפילו אין שם כהנים אחרים לא ישא
30 כפיו מפני הטירוף שמה לא יוכל לחזור לתפלתו לדעת
31 לכוין ולהתחיל בשים שלום שדעתו מטורפת מאימת הצבור ואם
32 הוא מובטח בעצמו שהוא נושא כפיו וחזור לתפלתו בלא טירוף
33 דעת אם אין שם כהן אלא הוא ישא כפיו כדי שלא תתבטל
34 נשיאת כפים.
35 וכיצד יעשה יעקור רגליו מעט בעבודה לעלות לדוכן ויאמר עד
36 ברכת כהנים שכל כהן שאין עוקר רגליו בעבודה לעלות לדוכן
37 שוב אינו עולה וכשיגיע לברכת כהנים יעקור ממקומו לגמרי
38 ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים ואחר יהיה מקרא אותו ברכת
39 כהנים אבל לא יקרא לו כהנים או כהן שאין קוראים אלא
40 לשנים כמ"ש למעלה ולכן לא יאמר המקרא או"א ברכנו כו'
41 שכיון שאינו קורא כהנים בבקשה זו אין ענין להמקרא אלא
42 יאמרנה הש"ץ כמו שאומרים בכל הימים שאין בהם נשיאת
43 כפים שבקשה זו מכלל התפלה שלכן אינה חשובה הפסק כמ"ש
44 למעלה ואחר שיגמור ברכת כהנים יחזור למקומו ויסיים שים
45 שלום.
46 ואם המקרא כיון לבו לתפלת הש"ץ מראש ועד סוף ולא שח
47 באמצע יותר טוב שיעמוד המקרא לפני התיבה במקום הש"ץ

48 מיד אחר נאה להודות ויאמר או"א ברכנו כו' ויהיה מקרא אותו
49 ויסיים הוא שם שים שלום (כדי שלא תהיה התפלה מופסקת
50 בהליכת הש"ץ מהדוכן למקומו לפני התיבה).
51 וכשהמקרא מסיים שים שלום יש אומרים שישא הש"ץ את כפיו
52 אפילו אינו מובטח לחזור לתפלתו והוא שהמקרא הוא מובטח
53 (לחזור לשים שלום) וגם שיוכל לכוין לתפלת הש"ץ עד שים
54 שלום ולא יטרידנו מה שיצטרך להקרות לש"ץ ויש אוסרין עד
55 שיהיה הש"ץ מובטח אך עכשיו שמתפללין מתוך הספר הכל
56 מובטחים.
57 אבל אם לא כיון המקרא לתפלת הש"ץ מראש ועד סוף או ששח
58 באמצע אינו יכול לסיים שים שלום שלכתחלה דין חזרת הש"ץ
59 כדין תפלת לחש שמי שצריך לחזור ולומר ברכה אחת מ"ח
60 צריך לומר כולן על הסדר כמ"ש בסי' קי"ט וה"ה בשבע של
61 שבת ויו"ט וכשכיון לתפלת הש"ץ ה"ז כאלו התפלל בעצמו
62 ששומע כעונה וכששח באמצע הרי הפסיד מה ששמע כבר
63 וצריך לחזור לראש אם היה כן בתפלת לחש כמ"ש בסי' קי"ד
64 וכן אם באמצע פנה לבבו לדברים אחרים הרי הפסיד מה שלא
65 שמע ואין לו לסיים שים שלום כיון שאפשר שייסיים הש"ץ.
66 אבל ש"ץ שטעה ואינו יודע לחזור ועובר אחר תחתיו לא
67 הצריכוהו לחזור לראש התפלה מפני טורח הציבור אלא חוזר
68 למקום שטעה הש"ץ כמ"ש בסי' קכ"ו:
69 **לג** וכל זה כשאין שם כהן אלא הוא שאז התירו לעקור רגליו
70 בתפלה כדי שלא תתבטל נשיאת כפים שהיא תיקון חכמים
71 בכל תפלה הראויה לכך כמ"ש למעלה אבל אם יש שם כהנים
72 אחרים הראוים לנשיאת כפים אפילו אם הש"ץ מובטח שיחזור
73 לתפלתו בלא טירוף הדעת אינו רשאי לעקור רגליו לעלות
74 לדוכן.
75 ויזהרו העם שלא לומר לו לעלות או ליטול ידיו אבל אם אמרו
76 לו צריך לעלות (אפילו אינו מובטח) אם אמרו לו בעבודה או
77 קודם לכן שהרי עובר בעשה אם אינו עולה ומפני חשש טירוף
78 ובלבול התפלה אין לו לעבור בעשה שתפלה היא מדברי
79 סופרים.
80 (אבל כשאי אפשר לו אינו עובר כלום אעפ"י שהוא בבית
81 הכנסת כשקוראים כהנים מפני שהקורא אינו מתכוין לקרות את
82 הש"ץ כלל הואיל ואסור לו לעקור רגליו וכל שהקורא אינו
83 מתכוין לו אינו עובר אפילו הוא בבית הכנסת כגון אם נסתר
84 אחורי העמודים שבבית הכנסת שלא יראנו הקורא מפני שמן
85 הסתם הקורא אינו מכוין בקריאתו אלא לכהנים הנראים וידועים
86 וכ"ש הש"ץ שבדאי אין הקורא מתכוין לו אלא לשאר הכהנים
87 בלבדם.
88 ואפילו היה מתכוין גם להש"ץ אינו עובר כלום כיון שלא עקר
89 רגליו בעבודה ומנעוהו חכמים מלעלות שיש כח ביד חכמים
90 לעקור דברי תורה בשב ואל תעשה ואף שאסור לגרום לעקור
91 דברי תורה והיה לו לעקור רגליו בעבודה כיון שידוע שיקראו
92 הכהנים כמו שנתבאר למעלה מכל מקום איסור זה אינו אלא
93 מדברי סופרים והם אמרו והם אמרו והתירו איסור זה כאן שלא
94 להפסיק בתפלה בעקירת רגליו לצורך מצוה שאפשר לה
95 להתקיים ע"י אחרים).

1 ויש מתירין לש"ץ כהן לעלות לדוכן אפילו יש כהנים אחרים
2 ואין איסור בעקירת רגליו הואיל ודבר מצוה הוא והוא שמובטח
3 שיחזור לתפלתו כמ"ש למעלה ועכשיו שמתפללין מתוך הספר
4 הרי כולם מובטחים ולכן נהגו במקומות הרבה שש"ץ כהן נושא
5 כפיו בכל ענין אבל במקום שאין מנהג יש לנהוג כסברא
6 הראשונה כי כן עיקר:

7 **לד** כשהש"ץ כהן ואינו עולה לדוכן עם שאר הכהנים לא
8 יקרא הוא להם כהנים ולא יהיה מקרא אותם וה"ה לכהן
9 אחר שאינו יכול להקרות שנאמר אמור להם מכלל שהאומר
10 אינו מהם אלא מ ישראל ולפי שלכתחלה נכון שהש"ץ יהיה
11 מקרא ברכת כהנים כמ"ש למעלה לפיכך משתדלין לכתחלה
12 שיהיה הש"ץ ישראלי.

13 וכשהש"ץ כהן יעמוד ישראל אצלו ויתחיל או"א ברכנו כו'
14 וקורא כהנים ומקרא אותם והש"ץ עומד ושותק עד שיגמרו
15 ברכת כהנים ומסיים הש"ץ שים שלום אפילו אם כיון לבו
16 המקרא לתפלת הש"ץ שכיון שהש"ץ עומד במקומו למה לנו
17 לחלק התפלה לשנים (משא"כ כשהש"ץ עולה לדוכן כמו
18 שנתבאר).

19 ואם אין שם ישראל שיכול להקרות יש מי שאומר שיברכו בלא
20 הקראה כלל.

21 ויש אומרים שהש"ץ הוא מקרא אע"פ שהוא כהן שלא מנעוהו
22 לכהן להקרות אלא לכתחלה במקום שאפשר להקרות כמשמעות
23 הכתוב לפי פשוטו (אבל כשאי אפשר בענין אחר סומכין על
24 מדרש שדרשו קצת חכמים אמור להם שתהא אמירה משלהם
25 שכהן קורא כהנים וה"ה שמקרא אותם וכן עיקר):

26 **לה** אין הכהנים רשאים לנגן בברכת כהנים ב' או ג' ניגונים
27 משום טירוף הדעת שכשרוצים לצאת מניגון לניגון
28 צריכים לכוין ולדקדק יפה להשמיע קול שוה ומיושר וע"י
29 שמטרידים דעתם בזה לא ידעו איזה פסוק או תיבה יתחילו ואף
30 שהמקרא קורא לפניהם מכל מקום אם תטרף דעתם ישכחו ג"כ

31 קריאת המקרא אלא ינגנו ניגון אחד מראש ועד סוף.
32 וה"ה לש"ץ בתפלתו אין לו לנגן נגונין הרבה בתפלתו בענין
33 אחד:

34 **לו** בשעה שהכהנים מברכים העם לא יביטו בעם ולא יסיחו
35 דעתם אלא יהיה עיניהם כלפי מטה כמי שעומד בתפלה
36 בכוונה שהרי הם מתפללים שיברך הקדוש ברוך הוא את כל
37 ישראל והעם המקבלים את הברכה גם כן יכוונו לברכה ויהיו
38 פניהם נגד פני הכהנים מטעם שנתבאר למעלה ולא יסתכלו בהם
39 שלא יסיחו דעתם וכל שכן שלא יסתכלו במקום אחר.
40 ולכן נהגו במקומות הרבה לשלשל הטלית של מצוה על פניהם
41 וידיהם כדי שלא יוכלו להסתכל בעם ולא העם בהם לא בפניהם
42 ולא בידיהם.

43 ובמדינות אלו נהגו שהכהנים משלשלין הטלית על פניהם כדי
44 שלא יוכלו להסתכל לבד אבל ידיהם חוץ לטלית כדי שהם
45 עצמן לא יוכלו להסתכל בידיהם ולא יבאו לידי היסח הדעת
46 והעם משלשלין הטלית ג"כ על פניהם כדי שלא יוכלו להסתכל
47 בידי הכהנים ומנהג זה יותר נכון להיות נשיאת כפי הכהנים
48 גלויים ונראים ולא תהא טליתו חוצצת בין כפיהם להעם כי כן
49 הוא משמעות הכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם שלא
50 יהיה דבר חוצץ בינו לעם ולא אמרו אפילו מחיצה של ברזל
51 אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כמו שיתבאר אלא
52 כשיש צבור המתברכים מהכהנים בבית הכנסת אזי גם מי שהוא
53 חוץ לבית הכנסת מתברך עמהם אלא שבדיעבד אין זה מעכב
54 שהרי עיר שכולה כהנים כולם עולים לדוכן כמו שיתבאר (אבל
55 טלית שעל פני העם בטלה לגבי גופם כשאר מלבושיהם ואינה
56 חוצצת).

57 ולא אסרו אלא להסתכל אבל ראייה בעלמא מותרת אך נוהגין
58 לזיזת:

חלק א סימן קכח, דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן
טעופים ל-לו

תורה אור

1 **תוכן הפרק:** ההבדל בין אופן עבודת יוסף ושל יהודה,
2 ומי גדול ממי

3 והנה זהו ג"כ ענין יוסף ויהודה, שהוא ג"כ בחינת
4 ומדרגת שמים וארץ ובחינת צומח ודומם כו'.

5 [וביאור הקשר בין יוסף לשמים (צומח) ויהודה לארץ
6 (דומם):]

7 כי יוסף לשון תוספת ורבוי, שמתוסף והולך
8 בהגדלה והגבהה למעלה, והוא ענין בחינת צומח.

9 ובפרט בחינת הארז שגדל והולך למעלה מעלה
10 ברום המעלות, וכמ"ש צדיק כתמר יפרח בארז
11 בלבנון ישגה.

12 הובא לעיל, שארז הוא שלימות מין הצומח
13 (שהצמיחה שבו היא יותר משאר כל הצמחים).

14 ויוסף הוא בחי' ארז, כי ידוע שיוסף הוא בחינת
15 צדיק (כפי שנקרא "יוסף הצדיק"), וכתוב "צדיק גו'
16 כארז בלבנון ישגה", הרי שיוסף (בחינת צדיק) נמשל
17 ל"ארז" גבוה ("בלבנון ישגה").

18 [ובמאמר המוסגר מוסיף ביאור בכך שדוקא אצל יוסף
19 מצינו ענין השלימות ד"צמיחה" וגדלות - "כארז בלבנון":]

20 (והיינו בחינת זעיר אנפין דאצילות שנק' צומח
21 לגבי המלכות שנק' דומם).

22 הובא לעיל שהמידות העליונות שבעולם האצילות

קו השמאל וקו האמצעי: חכמה חסד נצח הם בקו
הימין; בינה גבורה הוד - בקו השמאל; דעת תפארת
ויסוד - בקו האמצעי.

וכל ה"ספירות" שבאותו קו קשורות זב"ז,
ולדוגמא - נצח הוא ענף של החסד, והחסד מקבל מן
החכמה. ונמצא שהיסוד מקבל (על ידי התפארת) מן
הדעת.

ועוד זאת מבואר בספרי הקבלה, אשר קו האמצעי
"עולה עד הכתר", פירוש, "כתר" מורה על האור
האלקי שלמעלה מגדר עשר ספירות (כמו כתר גשמי
המונח על הראש, שהוא מקיף את המוח), ואור בלתי
מוגבל זה מתגלה בקו האמצעי דוקא.

ויעל דרך שמצינו ג"כ בנפש האדם, שכח
ההולדה, שבו בא לידי ביטוי עצם נפשו של אדם
(שלמעלה מכל פרטי כוחות נפשו), מתגלה דרך
ה"יסוד" שבו, ונמשך ג"כ ע"י הדעת כמחז"ל אין
קישוי אלא לדעת].

ונמצא שעיקר "גדלות" המידות הוא בקו האמצעי,
שביכולתו "לעלות" עד הכתר (שלמעלה מכל
הספירות).

וזהו שנאמר ביוסף (מידת היסוד) דוקא, "צדיק גו'
כארז בלבנון ישגה" - כי "לבנון" מורה על אור עלין
"שאנו יכול להתלבש כלל בעשר ספירות ומאיר רק
בבחינת מקיף", וזוהי תכלית ענין הצמיחה דבחינת
המידות (ענין ה"ארז" ש"גדל בגובה מאד"), מה
שמידת היסוד "עולה" וישגה כארז עד בחינת "לבנון",
כתר.

[לאחרי מאמר מוסגר זה בביאור מדריגת יוסף, חוזר
לבאר ענינו של "יהודה":]

ויהודה הוא בחינת "ארץ", מלכות דאצילות, שהיא
בחינת הדומם דאצילות [כנ"ל, שהמלכות נק' דומם].
ולכן יהודה, לשון הודאה ובטול, שהדומם יש בו
בחינת הבטול ביותר כנ"ל:

אחד הפירושים ב"הודאה" הוא - שמבטל את
דעתו ומודה לאחרים (כמו מודים חכמים לרבי מאיר),
שענין הביטול היא היא מעלת הדומם כנ"ל.

והנה בסדר ההשתלשלות עתה יוסף הוא למעלה
מיהודה, שהרי המלכות מקבלת שפעה וחיותה מן
ה"זעיר אנפין", ולכן יוסף היה המלך במצרים
שהוא בחינת צומח, בחינת גידול והתנשאות, והוא

("זעיר אנפין") נק' "שמים" לגבי מידת המלכות שנק'
"ארץ", אשר ההבדל בין בחינות שמים וארץ הוא
כהבדל בין צומח לדומם. ונמצא שהמידות הן בחינת
צומח, והמלכות - דומם.

כמ"ש כמ"א באריכות שהמדות יש בהם צמיחה
וגידול אבל האותיות הן בחינת דומם כו', ובמדות
יש בחינת קטנות וגדלות.

המדות הן בחינת "צומח" שבנפש, כי המדות
"צומחות" מקטנות לגדלות, וכפי שרואים בחוש
שמדותיו של אדם אינן נשאות במצב קבוע, אלא הן
הולכות וגדלות, שבתחילה יש לאדם התפעלות קטנה
באיזה דבר, וככל שמכיר את טיב הדבר יותר, התפעלותו
גדלה יותר עד שנעשית שלהבת עזה.

משא"כ המלכות - בחינת דיבור וכמ"ש "באשר
דבר מלך שלטון" (המלך שולט על אנשי מדינתו ע"י
דיבורו) - היא בחינת "דומם", שהרי באותיות לא
שייך גדר גידול וצמיחה, שכל ענין של אותיות הוא
שהן "כלים" המכילים רעיון שכלי או ביטוי של רגש
הלב וכיו"ב, אבל אין לאותיות מצד עצמן שום "אור",
ובמילא הרי הן כמו דומם שאין בו "צמיחה" [וכפי
שנתבאר לעיל, שמלכות אין לה אור משלה וכל אורה
ושפעה היא מקבלת מן הספירות שלמעלה ממנה].

וזהו בחינת עץ ארז ואזוב, שהאזוב הוא בחינת
הקטנות והארז בחינת הגדלות כו', וז"ש בארז
בלבנון ישגה כו'.

זהו סוד הענין שמצינו בטהרת מצורע וכן בפרה
אדומה שלוקחים עץ ארז ואזוב - שהם שני הקצוות
שבמין הצומח, דאזוב הוא תכלית הקטנות ועץ ארז
תכלית הגדלות (שעל זה נאמר, כנ"ל, "כארז בלבנון
ישגה").

ויוסף בפרט הוא בחינת יסוד שעולה עד הדעת
ודעת עולה עד הכתר כו'. ובשמכריח מעלה מעלה
נקרא ארז בלבנון כו').

והקשר המיוחד בין בחינת יוסף ל"ארז בלבנון
ישגה":

ידוע דמדריגת יוסף היא מידת היסוד, שלכן נקרא
"יוסף הצדיק", כי "צדיק יסוד עולם" (צדיק הוא מידת
היסוד).

והנה מבואר בספרי הקבלה שסדר "עמידת"
הספירות העליונות הוא בשלשה "קוין" - קו הימין,

41 שלכן משתחוים לפניו בפישוט ידים ורגלים המורה על
42 התבטלות גמורה. וכך היא העבודה ד"ראה עילאה",
43 שהוא ביטול מוחלט להקב"ה עד שאין האדם מרגיש שום
44 "אנוכיות" כלל, והיא העבודה מצד בחינת "חכמה"
45 שבנפש - חכמה אותיות "כח מ"ה", שהוא ביטול בתכלית.
46 והנה בין שתי בחינות הללו בביטול - ישנה מדריגת
47 העבודה מצד "מידות" שבנפש, שהאדם מעורר בעצמו
48 רגש של אהבה להקב"ה, שנפשו נמשכת אליו ית'
49 ומתאוה מאד להיות עובד השם ומואס בתענוגי העולם,
50 או שמתבונן ברוממות האל-שעי"ז מתעורר ברגש של
51 אימה ופחד ממנו ית', ורגש היראה שבלב הוא המניעו
52 לעבוד את השם.
53 אשר עבודה זו (מצד בחינת המדות) היא למעלה
54 הרבה יותר מהעבודה דקבלת עול מלכות שמים, מאחר
55 שכאן יש לאדם רצון וחשק פנימי לעבודת השם ואילו
56 עבודת השם מתוך קבלת עול מלכותו ית' היא רק "ביטול
57 חיצוני", שפנימיות האדם לא נשתנתה לטוב.
58 אבל לאידך גיסא, ביטול זה הוא למטה הרבה
59 מהעבודה ד"ראה עילאה", שהרי בעבודה מצד בחינת
60 המידות, האדם מרגיש מאד את עצמו, שזהו כל גדר
61 המידות, התייחסות האדם לאיזה דבר - אם תנועה של
62 קירוב והתדבקות (אהבה) או תנועה של התרחקות
63 (יראה).
64 במלים פשוטות: העבודה מצד מידות בנוי על רגש
65 האדם - שרגש האהבה (או היראה) מניעו לעבודתו ית',
66 וככל שמתעורר באהבה (או יראה) יותר עצומה, כך תגדל
67 עבודתו יותר ויותר.
68 משא"כ "יראה עילאה" היא ביטול מוחלט להקב"ה,
69 שלא קיים בו שום רגש של "אני" וכאילו אין כאן אלא
70 רצונו של הקב"ה.
71 ונמצא, שסדר המדריגות בעבודת השם הוא - (א)
72 "יראה תתאה" וקבלת עול מלכותו ית' (מלכות), (ב)
73 העבודה מצד מדות, ו(ג) "יראה עילאה" (ביטול מוחלט).
74 אולם, אע"פ שיראה תתאה היא למטה מעבודה
75 שמצד מדות, הרי ה"שורש" של העבודה ד"יראה תתאה"
76 הוא מ"יראה עילאה" שלמעלה ממדות, כלומר, האפשריות
77 לאדם לבטל את עצמו להקב"ה, אשר למרות שבלבו
78 בוערת תאוה לענינים גשמיים הרי הוא כופה את עצמו
79 לקבל עול מלכותו ית' - נובעת מכך שבנשמת כל אדם יש
80 בחינת "חכמה" שבנפש, שמצד בחינה זו האדם בטל
81 לגמרי להקב"ה, וממנה נמשכת באדם תכונה זו של ביטול.

1 היה המשביר והמשפיע לכולם, ויהודה הוא
2 המקבל.
3 וז"ש ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדני, פירוש, שבו
4 יומשך השפע מיוסף הצדיק.
5 הפירוש הפנימי בבקשת יהודה "בי אדוני" הוא -
6 שיושפע השפע מיוסף הצדיק ("אדוני") בי, בתוך
7 יהודה, וכנ"ל, שה"מלכות מקבלת שפעה וחיותה מן
8 הזעיר-אנפין".
9 וכמבואר בזהר דויגש היינו תקרובתא עלמא
10 בעלמא [התקרבות עולם לעולם], דהיינו עלמא
11 תתאה, בחינת מלכות, מתייחדת ונגשת לגבי
12 עלמא עלאה, בחינת זעיר אנפין לקבל השפע בו'.
13 וזהו על דרך שהיה במשכן הצומח למעלה מהדומם
14 כנ"ל.
15 אבל לעתיד לבא יתעלה יהודה להיות למעלה
16 מבחינת יוסף כמ"ש אשת חיל עמרת בעלה, מצד
17 שרשו שעלה במחשבה תחלה כנ"ל.
18 [והולך ומבאר ענין עליית יהודה למעלה מיוסף
19 לעתיד לבא, כפי שבא לידי ביטוי בעבודת האדם לקונו.
20 ונקודת הענין:]
21 מעלת הדומם לגבי הצומח היא בענין הביטול (כנ"ל),
22 אשר בענין הביטול להקב"ה יש כמה מדריגות, ובכללות -
23 הן שתי מדריגות:
24 ישנו ביטול פשוט, שהאדם מקבל על עצמו את עול
25 מלכותו ית', דאע"פ שבלבו מתאוה לתענוגים גשמיים
26 וענייני העולם הזה, מכל מקום כופה את עצמו לקבל על
27 עצמו עול מלכותו ית' להיות עובד את השם בפועל
28 בלימוד התורה וקיום המצוות.
29 ביטול זה נקרא "יראה תתאה", והוא הוא עניינה של
30 העבודה מצד "מידת המלכות" שבנפש, קבלת עול מלכותו
31 ית' (ונק' "דומם" כי אין בעבודה זו "חיות" ורק שהאדם
32 כופה את עצמו לקיים רצונו ית' במעשה בפועל).
33 בקצה השני היא "יראה עילאה", והוא ביטול מוחלט
34 להקב"ה, עד שאין האדם מרגיש את עצמו כלל. והוא
35 כמשל היראה והאימה הנופלות על אדם בעמדו לפני
36 המלך, שמתבטל ממצאיותו לגמרי "שנעשה כאבן דומם
37 ממש שלא יכול לדבר ואין בו שום התפשטות והרגשה
38 בעצמו כלל וכלל".
39 כלומר: בנוכחות רוממות המלך עצמו, מציאות המלך
40 "ממלאה" את כל המקום וכאילו אין שום דבר בלעדו.

1 כי לכאורה, מאחר שאין לאדם השגה בגדלות הא-
2 ואין בלבו שום רגש של אהבה או יראה, הלא אין שום
3 נקודה במציאות האדם הנוטה לעבודתו ית', ומאיפה בא
4 לאדם כח ותוקף כזה, לבטל את עצמו ואת רצונותיו
5 להיות נכנע להקב"ה, ו"לכל אשר יגזור אומר עליו בקבלת
6 עול מלכות שמים" - אין זה אלא מפני ש"נעוץ תחלתן
7 בסופן וסופן בתחלתן", דזה שהאדם משפיל ומכניע את
8 עצמו, "שנפשו כעפר ודומם", נובע מהביטול הפנימי
9 (שמצד בחינת חכמה שבנפש), שמצד בחינה זו האדם
10 "כמו אבן דומם ממש, מופשט מבחינת יש ודבר לגמרי,
11 בלי הרגשה בעצמו כלל וכלל".

12 אלא שלהיות האדם עדיין בתחתית המדריגות, בא
13 ביטול זה לידי ביטוי רק באופן חיצוני, קבלת עול מלכותו
14 ית'.

15 - וזהו ענין "סוף מעשה במחשבה תחלה" כפי שבא
16 לידי ביטוי בעבודת האדם לקונו: "סוף מעשה" הוא
17 עבודה התחתונה ביותר, שהאדם כופה את עצמו לקיים
18 בפועל ובמעשה רצונו ית' מצד קבלת עול מלכותו ית';
19 וביטול זה שרשו מ"מחשבה תחילה", ד"מחשבה" אותיות
20 "חשב מה" - ביטול בתכלית -

21 ובזה יובן ענין עליית יהודה למעלה מיוסף לעתיד
22 לבא, שאז יתגלה כיצד הביטול דקבלת עול מלכותו ית'
23 (בחינת ארץ ודומם) נעוץ בבחינת "חכמה" שבנפש (ביטול
24 מוחלט להקב"ה), שלמעלה באין-ערוך מבחינת המדות,
25 שהן בחינת "יש" (ולא ביטול).

26 וזהו שהולך ומבאר:]

27 כי הנה מחשבה הוא "חשב מ"ה", דהיינו תכלית
28 הבטול, שהוא בחינת חכמה ראציונלית, [חכמה
29 אותיות] "כח מ"ה".

30 והנה אבא יסד ברתא.

31 איתא בזהר "אבא יסד ברתא" (האב יסד את
32 הבת), פירוש: "אב" - הוא כינוי לחכמה, ו"בת" -
33 בחינת מקבל - היא ספירת המלכות (וכמשנ"ת לעיל
34 בארוכה דמלכות היא בחינת מקבל), ועל זה נאמר
35 בזהר, דשורש המלכות (הספירה היותר תחתונה) הוא
36 מבחינת החכמה (הספירה הראשונה).

37 [וביאור הענין כפי שבא לידי ביטוי בעבודת האדם
38 לקונו:]

39 כי חכמה עילאה נקראת יראה עילאה, וחכמה
40 תתאה שהיא המלכות היא יראה תתאה.

41 העבודה ד"יראה עילאה", שהיא ביטול מוחלט
42 להקב"ה, היא מצד בחינת "חכמה עילאה", ואילו
43 העבודה ד"יראה תתאה" (קבלת עול מלכותו ית') היא
44 מצד בחינת המלכות, הנקראת בזהר "חכמה תתאה".
45 כלומר: "חכמה" היא כח של ביטול - "כח מ"ה";
46 וענינה של "מלכות" הוא - מדריגה תחתונה בענין
47 הביטול (רק ביטול חיצוני, כנ"ל בארוכה).

48 וזהו אבא יסד ברתא, שמבחינת יראה עילאה
49 דחכמה נמשכת המלכות, יראה תתאה.

50 וזהו שאמר בזהר "אבא יסד ברתא", שהביטול
51 שבבחינת מלכות יסודו ושרשו מן הביטול האמיתי
52 שמדריגת החכמה.

53 ולעתיד לבא תתעלה בחינת יראה תתאה ביראה
54 עילאה מקורה, על כן תהי' אז "עטרת בעלה", כי
55 הבטול הוא למעלה במדרגה מאהבה ויראה דמדות
56 הנמשכים מבחינת חסד וגבורה דזעיר אנפין.

57 העבודה דביטול מוחלט להקב"ה (יראה עילאה)
58 היא למעלה באין ערוך מן העבודה שמצד בחינת
59 המדות (הנקראות "זעיר-אנפין") - שכללותן הן חסד
60 וגבורה (שהן אהבה ויראה).

61 כי בעבודה מצד מדות עדיין מעורב בה רגש של
62 ישות ומציאות, "אני אוהב" או "אני ירא", ובלשון
63 התניא - שהאדם אינו בטל במציאות לגמרי, "ליבטל
64 וליכלל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד
65 גמור, רק הוא דבר בפני עצמו, ירא ה' ואוהבו".

66 ולעתיד לבא כאשר יתגלה כיצד יראה תתאה היא
67 ביטוי של הביטול שמצד יראה עילאה, תתעלה עבודה
68 זו להיות למעלה מעבודת המדות (אהבה ויראה).

69 [ו"התפעלות האהבה [שתהי' אז] לא תהי' רק
70 כמשמשים וטפלים להחזיק בחינת הביטול האמיתי",
71 שיהיו "תמכין" לבחינת יראה עילאה וביטול האמיתי,
72 כמו הארזים בתקרת המקדש שהחזיקו המעזיבה של
73 אבנים].

74 וזהו ענין "אשת חיל עטרת בעלה" (שהאשה
75 (מלכות) תתעלה להיות כתר ועטרה על "בעלה",
76 בחינת זעיר אנפין), כפי שבא לידי ביטוי בעבודת
77 האדם לקונו.

78 ולכך גם עכשיו יש בהארץ בחינת הבטול יותר,
79 וכנ"ל.

80 זהו התוכן הפנימי במשנת"ל שגם עכשיו נראית

1 בעליל מעלת הארץ בענין הביטול, והיינו מה ששורש
2 ויסוד הביטול שבהעבודה דקבלת עול מלכות שמים
3 נעוץ בביטול האמיתי שבנפש (שלמעלה מבחינת
4 המדות).

5 ובחינת בטול דיראה עלאה היא בחינת ומדרגת
6 משה רבינו ע"ה, ונחנו מה בו':

7 וזהו מ"ש בהפטרה דפ' ויגש, קח לך עץ אחד
8 וכתוב עליו ליהודה בו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו
9 ליוסף עץ אפרים בו' וקרב אותם אחד אל אחד בו'
10 הנה אני לוקח את עץ יוסף בו' ונתתי אותם עליו
11 את עץ יהודה בו', עד ועבדי דוד מלך עליהם.

12 פירוש, כי עתה יוסף הוא למעלה מיהודה, שהוא
13 נמשל לארז אשר גדל בגובה ומתוסף והולך, כך
14 יוסף אליו שייכים עשרת השבטים, כמ"ש
15 [בהפטרה] שם "ושבתי ישראל חבירי", נמצא
16 הוא מרובה בשבטים יותר מיהודה, שעל שם זה
17 נק' יוסף כי הוא הדעת עליון בו'.

18 נתבאר לעיל שיוסף הוא בחינת היסוד שעולה עד
19 הדעת (ולמעלה יותר - עד הכתר), והוא ענין
20 ה"צמיחה" וההגדלה (ריבוי ותוספת) דבחינת יוסף,
21 ועל זה נאמר "יוסף דעת", דיוסף שייך לבחינת "דעת
22 עליון".

23 אך לעתיד לבא כשיתחברו שניהם יוסף ויהודה
24 ביחד בתכלית היחוד האמיתי, דהיינו מ"ש ויגש
25 אליו יהודה, וכמ"ש אחד באחד יגשו וזה יהיה
26 לעתיד לבא, אז יתעלה יהודה למעלה מיוסף, כנ"ל

27 על פסוק אשת חיל עמרת בעלה, ולכן אז ועבדי
28 דוד מלך על כל ישראל.

29 לעתיד לבא תתגלה מעלת הביטול (שביראה
30 תתאה) - בחינת יהודה, שהוא מושרש בביטול האמיתי
31 שלמעלה מעלה מעבודת המדות (בחינת יוסף).

32 ולכן יהי "עבדי דוד (שהוא מיהודה) מלך על כל
33 ישראל, כי מעלתו העצמית של דוד היא הענוה, וכפי
34 שקרא עצמו "עני ואביון", וכן הוא מעלת המשיח
35 שיהי' עניו, דהגם שיהי' בתכלית הגדלות, בכל זה יהי'
36 בתכלית הענוה והביטול, ללמוד גם עם אנשים
37 פשוטים, ולכן נקרא מלך המשיח על שם דוד, שהי'
38 מופלא בענוה וביטול".

39 וז"ש ולא יכול יוסף להתאפק בו' בהתודע יוסף אל
40 אחיו, דהיינו שנתחברו יוסף ויהודה בתכלית
41 החבור והיחוד למיהוי אחד באחד בו'.

42 ענין החיבור דיוסף ויהודה שיהי' לעתיד לבא
43 (כמבואר בהפטרה) נרמז ג"כ בפרשה, כמ"ש "ולא
44 יכול יוסף להתאפק גו' בהתודע יוסף אל אחיו",
45 שבמאורע זה נתאחדו יוסף ויהודה בתכלית היחוד.

46 ובזה גופא מודגשת מעלת יהודה על יוסף, דאילו
47 בתחילת הפרשה ניגש יהודה אל יוסף, משא"כ כאן
48 הי' להיפך, ש"התוודע יוסף אל אחיו. . הגשה זו
49 הייתה כדי לכלול בחינת יוסף ביהודה. . שנכלל
50 ונתאחד במדריגת יהודה", וכמו לעתיד לבא שיתעלה
51 יהודה למעלה מיוסף ויהי' דוד עבדי נשיא להם
52 לעולם.

ד"ה ויגש אליו יהודה פרק ג

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

10 מעשיה של הכלי איך לעשות כל פרט ופרט שבה וה"ז
11 צמצום והתחלקות המח' הכללי אשר קדם שהקיפו לכל
12 הכלי מראשו לרגלו כא' ממש בלי קדימה והתחלקות כלל
13 ועתה מצייר במחשבתו בהתחלקות פרטי' שבה, ואז כאשר
14 תתחלק המח' בצמצומי' הללו ודאי יעלה צמצום היותר
15 אחרון ראשון והוא שמתבונן תחלה איך לצייר רגלי הכלי
16 בלבד ואח"כ עולה במחשבתו איך לעשות ידיה ואח"כ
17 חללה ואח"כ ראשה ואח"כ קירוי' וכיסוי' וכיוצא, ומיד
18 אחר שיגמור במחשבתו כל פרטיה מרגלה לראשה מלמטה

1 [ה] ולהבין זה בתוס' ביאור יש להקדים לזה משל א' כמו
2 האומן שמצייר וחושב בשכלו איך לעשות
3 איזה כלי או בנין נאה ומהודר, שבודאי תחלה יעלה
4 במחשבתו כללי' עשיי' הכלי או הבנין דהיינו שיתפוס
5 במחשבתו כללי' כל מהות הכלי והבנין כמו שצ"ל אחר גמר
6 עשיי' הצריך ונאה לו, וא"כ הרי בשעה שמצייר כל מהות
7 הכלי במחשבתו בכללי' מעשיה אז תקיף המח' שלו [לכל]
8 הכלי מכל צד כאלו מחשב ומצייר בכלי שכבר עומדת בגמר
9 כל המעשה, אמנם מיד יעלה במחשבתו לצייר פרטי [כל]

מח' הכללי' ומכח המח' הכללי' יצא מחשבת הפרט והב' 8
משעה שמתחיל לעשות בפועל ממש שיוצא כל מח' פרטי' 9
פעם ב' מכללי' המח' שלאחר התחלקות מחשבת הפרט 10
כנ"ל וד"ל. ועכ"פ בין במח' איך לעשות ובין במח' שבעשי' 11
ממש הרי מוכרח לסלק ולצמצם המח' הכללי' כשמתחיל 12
לצייר במח' בפרט ואם אינו מסלק המח' הכללי' לא יוכל 13
לצמצם ולחלק מחשבתו בפרט כו' וד"ל. 14

להבין שרש ענין עגולים ויושר – קודם ר"ה תקע"ה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

מ"ב וענין שם מ"ב הוא שכל ההעלאות הם על ידו כמ"ש 32
בשמים יעופף כו' והוא בחי' עליות הנשמה ולכן בכ"מ 33
שצריך לבחי' עליות הנשמה אומרים אנא בכח כמו בק"ש 34
שעל המטה שצ"ל עליות הנשמה בסוד בידך אפקיד רוחי 35
לכן אומרי' תחלה אנא בכח כו', והיינו משום ששם זה הוא 36
מבחי' גבורות שענינם בחי' עליי' והסתלקות לכן כל 37
העליות הוא ע"י שם זה, אלא שצריך לבאר הקושי' שנת"ל 38
אות י"ב דהרי פ' שמע הוא בחי' חסד וא"כ איך שייך בו 39
דייקא ש' מ"ב דגבור' ונת' שם הענין בקצרה שהוא בחי' אור 40
הגבורה שבכלי החסד, דאי' בזהר אחליפו דוכתייהו ופי' 41
בע"ח דאור החסד נכנס בכלי הגבור' ואור הגבורה בכלי 42
החסד, וזהו ענין ב' פרשיות דק"ש שמע והא"ש, שמע הוא 43
בחי' אור הגבורה שבכלי החסד, וזהו דהשם הוא מ"ב 44
שהוא מבחי' גבורה והוא מורה על בחי' האור שהרי האור 45
הוא בחי' פנימית לגבי הכלי וכמ"כ השם מ"ב המרומז בפ' 46
שמע הוא בחי' פנימית לגבי התיבות עצמן שבפרשה זו 47
שהרי השם אינו מפורש בתורה, והתיבות המפורשים הן 48
בחי' הכלים לכן הכלי הוא בחי' חסד כמ"ש בפ' זו ואהבת 49
וידוע דאהבה הוא חסד, אך האור הוא בחי' גבורה וכמו 50
השם מ"ב שבא ברמז כו', ובפ' והא"ש הוא בהיפוך 51
כדלקמן אי"ה, וביאור הדברים הנה בפ' שמע כתי' ואהבת 52
בכל מאדך אבל בפ' והא"ש לא נז' אהבת מאדך ואהבה זו 53
דמאדך הוא ענין שם מ"ב שהוא אור הגבורה בכלי החסד, 54
ופי' דאהבת מאדך הוא בחי' אהבה שבלי גבול שזהו פי' 55
מאד ור"ל בלי גבול היינו למעלה מהגבלת הכלי שלא תוכל 56
האהבה להתיישב בכלי הלב אלא שירצה להפרד מן הכלי 57
וליכלל במקור החיים א"ס ב"ה, והוא בחי' האהבה העולה 58
על כולנה הנזכר בלק"א פרק נ' שהיא כמעלת הזהב על 59
הכסף מבחי' גבורות עליונות דבינה עילאה דהיינו שע"י 60
התבוננות בגדולת א"ס ב"ה דכולא קמי' כלא ממש חשיב 61
תלהט ותלהב הנפש ליקר תפארת גדולתו כו' וליפרד 62

למעלה אזי תתפס כל מהות הכלי כמו שהוא בגמר[ה] במח' 1
כללי' בכללי' עשייתה כמו שחשב עליה מקודם כנ"ל אז 2
היא מכוונת בכללי' ענינה כמו שחשב תחלה, ואח"כ מכח 3
מח' כללי' זו שאחר התחלקות מח' הפרטי' הרי מתחיל 4
לעשות כל פרט ופרט מן הכלי, ובכל עת ועת שיתעורר 5
לעשות איזה פרט ממנה[ה] ה"ז כח מח' הפרטי' והרי יצא מן 6
הכלל ב' פעמים א' בהיותו טרוד במח' שמחשב בפרט אחר 7

יד) ועתה י"ל איך וע"י מה ומי הגורם להמשכה הנ"ל, אך 1
ע"ז באו בתחלה שני תיבות שמע ישראל, לומר 2
שהמשכה היא ע"י התשובה לברר הבירורים מה שהאדם 3
אוכל ומתפלל אח"כ בכח זה וכן כל ל"ט מלאכות החורש 4
כו' שהבירורים העולים אח"כ ע"י התפלה הם הגורמים 5
המשכה זו ונרמז זה בתיבת שמע שם ע' ונז' בכוונות 6
האריז"ל דש"מ היינו רפ"ח ניצוצים המתבררים ע"י שם 7
ב"ן דתיקון במילוי ההין המברר אותם כי ב"ן ורפ"ח בגי' 8
שם, והענין לפי שכל ענין השבירה והתיקון אינו רק אצלינו 9
בערך הספירות והעולמות שהרי הבחי' היותר גבוה שהגיע 10
בה הפגם ע"י השבירה הוא רק בבחי' האורות ואף גם הם 11
לא נשברו ח"ו רק שנסתלקו למעלה וניצוצים לבד נפלו 12
מהם כו', אמנם לגבי עצמותו ית' אין שום שייכות 13
בעצמותו ח"ו מהשבירה שהרי האור כלא חשיב לגבי 14
המאור וכמו שאין שום שינוי בהשמש עצמה ע"י שהענין 15
מסתיר אורו וזיוו, ולפיכך רפ"ח וב"ן שהם השבירה 16
והתיקון נק' שם שהוא כמשל השם שאין נוגע להעצם וכך 17
כתיב אני הוי' הוא שמי כו', והנה עליות הבירורים' הוא 18
בבחי' ע' רבתי היינו בחי' ז' מדות שמשם הי' שרש 19
השבירה ולפי שכל א' כלולה מיו"ד לכן הם ע' ונק' רבתי 20
כי הם בבינה והמדות הכלול' בשכל הם גדולים יותר 21
מהמדות שבלב כי הלב אינו מקבל רק הארה בלבד וזהו 22
שנק' המדות שבלב זעיר אנפין ע"ש הקיצור והצמצום ושם 23
הם ג"כ אתון זעירין משא"כ בבינה הוא אתון רברבין וזהו 24
הע' רבתי שלשם הוא עליות הבירורים' והוא בבחי' רצוא 25
לך הוי' הגדולה כו' ואח"כ תיבת ישראל הוא המשכה 26
למעלה למטה בבחי' שוב כי ישראל הוא נהירו דחכמתא 27
הנק' אל וכמ"ש השמים מספרים כבוד אל ואי' בזהר 28
מנהרין ומנצצין כו', וע"י בחי' רי"ש נמשך אח"כ ההמשכה 29
מאא"ס והיחוד בתיבות הוי' אלקינו כנ"ל: ואהבת את ה', 30
הנה מכאן עד ובשערך הוא מ"ב תיבות ומכאן מתחיל שם 31

1 מהפתילה ועצים שנאחזת בהן כו' ואח"כ בא לידי כלות
2 הנפש ממש ע"ש ונמצא שאהבה זו היא מבחי' גבורות
3 שמהם בא סיבת העלי' וההסתלקות וכמ"ש בלק"א שהוא
4 מבחי' תגבורת יסוד האש שבנפש אלהית כו' אך אור
5 הגבורה הוא בכלי חסד שהרי עלי' והסתלקות זו נעשית
6 ונגמרת ע"י האהבה והאהבה היא בחי' חסד כנודע

7 ונמצא הכלי היא בחי' חסד והוא בחי' האהבה דואהבת כו'
8 אלא שאור הגבורה נכנס ומתלבש בה והוא שיהי' אהבה זו
9 ליפרד מהפתילה כו', ונמצא שהמכוון באהבה זו הוא בחי'
10 גבורה דהיינו הסתלקות מהכלים, וכונה זו הוא בחי' האור
11 עם היות שהאהבה עצמה והיא בחי' הכלי שעל ידה נשלם
12 מכוון זה היא בחי' חסד כנ"ל:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 והנה כדי להכרית היניקה מב' אופנים הנ"ל לזה צריך
2 חרב של שתי פיות, והחרב של שתי פיות כו' הוא
3 בחי' מ"ש רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם שע"י
4 רוממות אל בגרונום עי"ז נעשה חרב של שתי פיות כו'.
5 והענין הוא דהנה בגרון יש ג' בחי' קנה וושט וורידין,
6 שזהו"ע ג' שרי פרעה שר המשקי' ושר האופי' ושר
7 הטבחים, כי מצרים הוא בחי' מצר הגרון, ולכן יש בגרון
8 ג' שרי פרעה כו' כנ"ל. והנה כמו שיש מצרים בלעו"ז
9 כמ"כ יש מצרים דקדושה, וכן ג' שרי פרעה יש ג"כ
10 בקדושה, והנה שר המשקי' זהו בחי' קנה, כי בקנה יש
11 גידי המוח שממנו נמשך לריאה וללב וכמשארז"ל תלת קני
12 הוי חד פריש לריאה וחד פריש לליבא וחד פריש לכבדא
13 כו', ולכן נק' שר המשקי', לפי ששואב לחלוחית שבמוח
14 לריאה וללב כו'. והנה כמו שמים מצמיחים כל מיני תענוג,
15 וכך הקנה נק' שר המשקי' ממשיך בחי' תענוג באלקו'
16 וכמ"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן עדן הוא בחי'
17 תענוג עליון ונהר היוצא מעדן ממשיך בחי' התענוג בגן
18 כו', כמ"כ הקנה ממשיך בחי' תענוג, דהנה כתיב קנה חכ'
19 קנה בינה שהקנה מבחי' חכמה כו', ועי"ז נמשך בחי'
20 תענוג דהיינו כשמתבונן באלקו' איך שאני הוי' לא שנית
21 ואין ערוך אליו כלל ויעמיק דעתו בזה מאד עי"ז נולד לו
22 אהבה בתענוגים, וזהו שבקנה יש ששה טבעות, וקנה עם
23 הכולל בגי' ששה פעמים הוי' והיינו שהקנה ממשיך בחי'
24 ש' הוי' בבחי' ששה מדות דהיינו המשכת מוחין במדות
25 כו'. וזהו ענין שר המשקי' שבבחי' תפלה שממשיך בחי'
26 תענוג אהבה בתענוגי', וגם בתורה שנאמר להשקות את
27 הגן בחי' ג"ן סדרים דאורייתא שנמשך בחי' תענוג עליון
28 בתורה זהו ענין עיון התורה, שע"י התורה עי"ז נמשך בחי'
29 תענוג כו' שמתענג מהתורה כו'. והנה שר המשקי' הוא
30 שמוזג את היין, והמזיגה הוא ע"י מים, וכך בתורה צריך
31 שיהי' מזיגה מים ביין, יין הוא בחי' יינה של תורה שהוא

32 בחי' תושב"כ, ומים הוא בחי' תושבע"פ ערבים עלי דברי
33 סופרי' יותר מינה של תורה כו', וזהו"ע שר המשקי'
34 דקדושה בחי' קנה חכ' קנה בינה, והנה עי"ז הוא מכרית
35 את היניקה שיונקי' ממקום גבוה שמגביהים לפי
36 שכשהמשכה נמשך ע"י בחי' חכ' א"א להם לקבל יניקה,
37 לפי שחכ' הוא בחי' ביטול.
38 ושר הטבחים הוא בחי' וורידים, והנה הוורידין הוא
39 שבהם עולה הדם מהלב, והוא ענין רתיחת הדמים
40 דקדושה שהוא בחי' אהבה ברשפי אש, כי בחי' קנה הוא
41 בחי' אהבה הנמשכת כמים אהבה בתענוגים, ושר הטבחים
42 הוא בחי' אהבה ברשפי אש כו', וע"י בחי' אש דקדושה
43 עי"ז אש אוכלת אש בחי' אש דלעו"ז בחי' תאוות זרות
44 כו', וזהו שת"א על שר הטבחי' רב קטוליא, והיינו כמ"ש
45 זובח תודה יכבדני כל הזובח את יצרו (זוכה ונוחל שני
46 עולמות כו'), והנה עי"ז מכרית היניקה מאופן הא' שהוא
47 ע"י ריבוי הצמצומי' כו' לפי שריבוי הצמצומי' נמשך
48 מבחי' רוח הבהמה היורדת למטה שמשפיל א"ע בתאוות
49 גשמי', אבל ע"י שר הטבחי' ששורף ומכלה את כל
50 התאוות ורצונות זרות, לכן לא יוכלו לקבל מזה יניקה. ושר
51 האופים הוא בחי' תורה כי התורה נק' חטה כ"ב אותיות
52 דאורייתא, וכדי שיהי' מבחי' חטה לחם צריך אפי' וכמ"ש
53 ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד פי' ואפו לחמכם
54 שהוא התורה בתנור אחד פי' בחמימות האהבה הבאה
55 מהתבוננות של אחד יחידו של עולם, וזהו שר האופי'
56 שהוא בחי' תורה כו', והגם שנת' לעיל שהקנה הוא בחי'
57 תורה זהו עיון התורה הוא בחי' קנה, אבל סתם תורה נק'
58 שר האופים כו'. והנה התורה עצמה נק' ג"כ חרב של שתי
59 פיות וכמ"ש ודברי אשר שמתי בפין, שיש שני בחי' פה
60 העליון ופה התחתון, שהתורה היא בחי' דברי ממש, כל
61 הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו כו', וזהו שתי
62 פיות כו'.

ד"ה לא יצא האיש לא בטיף

ש"פ בשלח, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

22 שנת"ל) ומתענג ג"כ בהטוב דאלקות ובעניני אלקות.
23 והקרבת רתיחת הדמים שהוא האש הטבעי הוא באהבה
24 דכרשפי אש בחי' יסוד האש דקדושה. אמנם האהבה כמים
25 הנה מצ"ע פועלת החלישות לבד כנ"ל ורק ע"י
26 ההשתדלות עם הנה"ט שיבין גם הוא ויתעורר ג"כ (אשר
27 כן צ"ל בעובדי ה' שלא להסתפק בהשגת הנה"א לבד
28 ובהתפעלות שלו, כ"א להשתדל שיובן הענין גם בהשכל
29 הטבעי, שבד"כ הוא תלוי בהתקרבות ונתינת הנה"ט לזה
30 (דעם היות שכל השגותיו הן בהתלבשות בהשכל הטבעי
31 מ"מ יש בזה חילוק גדול אם ההכנה בנפש היא רק להבין
32 הענין בשכלו האלקי אין לזה שייכות אל השכל הטבעי
33 ואינו פועל כ"כ על הנה"ט (כ"א החלישות הנ"ל), אבל
34 כאשר ההכנה היא שיהי' מובן ויונח הענין גם בהשכל
35 הטבעי ה"ה מקרב ונותן את הנה"ט ג"כ בהתבוננות
36 ההיא, דאז באמת בא ההנחה גם בשכל הטבעי ומתעורר
37 גם הוא) ולפעמים צריכים לזה ראיות והוכחות יותר בכדי
38 שיונח הענין בהשכל הטבעי, אך מעצמה לא תפעול
39 האהבה כמים על התפעלות הנה"ב כ"א ע"י השתדלות,
40 משא"כ האהבה דכרשפי אש שפועלת בעצמה על הנה"ב,
41 דיסוד האש האלקי שורף ומכלה את האש הטבעי ומעלה
42 אותו להיות נכלל בקדושה.

1 וזהו היתרון בביטול הישות דנה"ב באהבה הנ"ל לגבי
2 ענין התשובה, דבתשובה (היינו בתשובה תתאה)
3 הרי כל התעסקותו הוא בהמרירות על הריחוק שצר לו על
4 עניניו הפרטים ועל מעמדו ומצבו בכלל כו' (וההרגש
5 האלקי שצ"ל בזה הוא בכדי שתהי' המרירות בבחי' חיות
6 אלקי וכמ"ש במ"א) וזהו שגורם שבירת הישות והחומריות
7 דנה"ב (ג"כ לא רק חלישות לבד) אבל לא שיעלה גם הוא
8 ויהי' נכלל בקדושה (לבד בתשובה אמיתית שמהפך מהות
9 הנה"ב ובכדי שיהי' עולה ונכלל כו' הוא דוקא בבחי'
10 תשובה עילאה דהיינו בהתגלות אור הנשמה בבחי' רשפי
11 אש ביותר כנודע בענין תוקף הרצוא דתשובה), ובאהבה
12 הנ"ל עם היות שיש בה ג"כ ענין המרירות כנ"ל, אבל
13 להיות כי העיקר הוא ההתלהבות והרצוא לאלקות ע"כ גם
14 היסוד האש הטבעי עולה ונכלל בקדושה). וז"ע הקרבנות
15 שהוא הקרבת חלב ודם דהיינו בחי' התענוג דנה"ב
16 ורתיחת הדמים שעולה ונכלל בקדושה (ובפרטיות הקרבת
17 החלב הוא באהבה הנמשכת כמים שנת"ל שעי"ז נעשה
18 הנה"ב מוכשר כו', הנה כאשר מבין השכל הטבעי היטב
19 את הענין האלקי ומתעורר ג"כ ברצון לאלקות נוטל ממנו
20 התענוג (דער געשמאק) מהענינים החומריים (ובפרט
21 בהתבוננות דראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב כו')

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

13 חיצוניות ומקין, מה שאין בן חפץ שהוא בחינת הפנימי
14 והעצמי. והוא כמו על דרך משל אחד החפץ להרויח
15 פרנסת ביתו, הרי יש לו בזה חפץ פנימי ועצמי, וחושב
16 מחשבות בעמק הדעת איך ישיג את חפצו, אמנם לאחר זה
17 עולה בדעתו שבשביל השגת החפץ הזה עליו לנסע לעיר
18 פלוגית או לעשות דבר פלוגי, הנה עושה זאת, ובלי ספק
19 שיש לו איזה רצון בהעשייה, ולולא זאת לא היה עושה,
20 הנה העשייה ההיא או הנסיעה ההיא הוא רק ברצון חיצוני
21 בלבד, לפי שאי אפשר בלעד, אבל בעצם פרנסת הרוח
22 הרי יש לו בזה חפץ פנימי, ואם היה אפשר להשיגו בלא
23 ענינים ההם לא היה חפץ בהם כלל, והרצון בזה הוא
24 בבחינת מקין. וזהו שאמר "פי חסד חפצתי", שעקר החפץ

1 (ה) ועל פי זה יובן מה שכתוב "פי חסד חפצתי ולא זבח".
2 דהנה ענין הקרפנות, אף שבאמת היא עבודה רמה
3 ונשאה עד למאד, בכל זה היא רק בבחינת רצוא ועליה
4 למעלה, וזהו שכתוב "פי חסד חפצתי ולא זבח", שעקר
5 רצון הבורא יתברך יתעלה הוא בחינת חסד שהוא בחינת
6 ההמשכה וגלוי אלקות למטה, ולא זבח שהוא בחינת
7 הרצוא. דהנה נתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו יתברך
8 דיירה בפתחתונים, שהוא בחינת גלוי האלקות למטה דוקא,
9 עד שכל המדרגות היותר עליונות יאירו וימשכו למטה
10 בעולם הזה הגשמי, וזהו עקר החפץ של מעלה, ולכן אמר
11 "פי חסד חפצתי" ולא אמר "פי חסד רציתי", דידוע שיש
12 הפרש¹⁹ והבדל בין חפץ לרצון, דרצון הוא בחינת

(19) ראה לקוטי תורה שיר השירים [מאמר] דיבור המתחיל לבבתיני סוף פרק א. ושם נסמן.

שְׁלֹמֶעֱלָה הוּא חֶסֶד, וְהוּא הַמְשַׁכֵּת וְגִלּוּי אֱלֻקִּיּוֹת לְמִטָּה, זָהוּ
עֵקֶר הַחֲפִצָּן שְׁלֹמֶעֱלָה וְלֹא זָבַח, דָּאִין הַפְּרוּשׁ דְּזָבַח הוּא דָּבָר
הַבְּלִיטִי נִרְצָה, אֲדָרְבָּא זָבַח הוּא דָּבָר הַנִּרְצָה עַד מָאד, אֲמַנָּם
הִרְצוּן בּוֹ הוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת, פְּרוּשׁ שְׂאִין עֵקֶר הַחֲפִצָּן
בְּזָבַח לְבַד, כִּי אִם עֵקֶר הַחֲפִצָּן הוּא בְּחֶסֶד, הֵינּוּ שְׂאִיר
בְּחִינַת גִּלּוּי אֱלֻקִּיּוֹת לְמִטָּה, וְזָהוּ עֲנִין מִסְחָר בְּרוּחָנִיּוּת,
שְׂאִיר גִּלּוּי אֱלֻקִּיּוֹת לְמִטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה. וּבִכְדֵי שִׁיחָה גִלּוּי
זָה, הוּא עַל יְדֵי הַעֲסָקָא שֶׁהוּא יְרִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף, וְעַל יְדֵי
זָה מְגִיעַ הָרוּחַ, דְּלִבָּד זֹאת שֶׁחֵלֶק הָרוּחַ מְגִיעַ לְהִלָּה בְּעֻלֵּית
הַנִּשְׁמָה שֶׁאֲחֵר הִירִידָה וּבְרוּר הַנִּיצוּצוֹת, הֵנָּה עוֹד זֹאת מְגִיעַ
גַּם חֵלֶק לְהַמְלִיחָה, וְהוּא הַמְשַׁכֵּת וְגִלּוּי אֹרֶךְ הָאֱלֹקִי שְׂמֵאִיר
לְמִטָּה, וְהוּא דוֹקָא עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם. אֲמַנָּם הֵנָּה בְּמִסְחָר
זָה יֵשׁ גַּם כֵּן חִלּוּקֵי אֶפְסִים שׁוֹנִים, וְזָהוּ שְׂכָתוֹב "טַעֲמָה כִּי
טוֹב סִתְרָה", לְאַחֵר רַבּוּי הָעֲבוּדָה בְּשִׁלְשָׁה הַעֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים
דְּתוֹרָה עֲבוּדָה וּגְמִילוּת חֶסֶדִים בְּשִׁקְיָה עֲצוּמָה, אֲזִי הָרִי
בְּאֶפְשֹׁר שֶׁהִנָּפֵשׁ תַּעֲרֵם הַטוֹב הָאֲמִתִּי. וְזָהוּ "טַעֲמָה כִּי טוֹב
סִתְרָה", דְּלֹאֲחֹר רַבּוּי הָעֲבוּדָה בְּטוֹב הַמִּסְחָר, אֲזִי הָרִי "לֹא
יִכְבֶּה בְּלִילָה גְרָה", דְּלִילָה הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁבְּאֲמִתִּי הִיא
יְרִידָה גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה מְאֹנָה רַמָּה לְבִירָא עֲמִיקָתָא^כ,
דְּהַנִּשְׁמָה טָרָם יְרִידָתָה לְמִטָּה בְּגוּף הָאָדָם הָרִי הִיָּתָה
בְּתַכְלִית הָעֲלִי בְּאֱלֻקִּיּוֹת, וּבְמֵאֲמֶר^כ "כָּל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא
הָרִי קִיָּמָא בְּדִיּוֹקְנָא קָמִיָּה מְלָכָא קְדִישָׁא"^כ, שֶׁהוּא בְּתַכְלִית
הָעֲלִי, וְיְרִידָה לְמִטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּף גִּשְׁמִי וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית,
אֲשֶׁר בְּאֲמִתִּי גַם נִפְשׁ הַשְׂכֵּלִית אֵינָה בְּעֶרְךְ לְגַבֵּי הַנִּפְשׁ
הָאֱלֹקִית שֶׁהִיא בְּחִינַת שְׂכָל מְפָלַג וּמְפָלַג (וּבְמִבְאֵר בְּמִקּוֹם
אֲחֵר שֶׁהַשְׂכָּל דִּנְפֵשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּחִינַת רִאִיָּה דְּחֻכְמָה),
וּמְכַל שֶׁכֵּן נִפְשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁשִּׁרְשָׁהּ מִפְּנֵי שׁוּר שֶׁבְּמִרְכָּבָה
כַּנִּזְכָּר, וְזָה גַם גּוּף הַגִּשְׁמִי שֶׁמְשַׁקֵּעַ בְּרִצּוֹנוֹת זָרִים וְתַאוּת

כו', וְאִם יִהְיֶה כָּל זֶה לְטוֹב הָרִי מוֹכֵן שֶׁהַמִּסְחָר הוּא גְּדוּלָה
עַד לְמֵאֹד וּצְרִיכִים לָזֶה יְגִיעָה עֲצוּמָה, וְהוּא דוֹקָא כַּנִּזְכָּר
שֶׁעַל יְדֵי שִׁלְשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ דְּתוֹרָה עֲבוּדָה וּגְמִילוּת חֶסֶדִים
יָכוֹל לְכַלֵּל אֶת הַמִּסְחָר וְאֲזִי הוּא טוֹעֵם טוֹב טַעֲמָה הַמִּסְחָר,
וְזָהוּ שְׂאִיר "טַעֲמָה כִּי טוֹב סִתְרָה", שְׂאִיר עַל נִפְשׁ הָעוֹבֵד
בְּעֲבוּדַת הַנִּזְכָּר כַּנִּזְכָּר, וְאֲזִי הַשְׂכָּר הוּא בְּעֻלָּמָא דִּינִיכָא "לֹא יִכְבֶּה
בְּלִילָה גְרָה", שֶׁגַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִכְבֶּה גְרָה, וְהוּא עַל דְּרָךְ
"וְקִנֵּי הָרִי" יִחְלִיפוּ כַח", דְּבִדְרָךְ כָּל הָרִי הַתּוֹרָה מְתַשֵּׁת כַּחוֹ
שֶׁל אָדָם, וּבְפֶרֶט רַבּוּי הָעֲבוּדָה לְהַתְגַּבֵּר עַל יְצִירוֹ וְלִלְחֵם
עִמּוֹ וּלְכַבֵּשׁ אוֹתוֹ שֶׁכָּל זֶה פּוֹעֵל הַרְבֵּה, עַל זֶה בָּאָה
הַהִבְטָחָה "לֹא יִכְבֶּה בְּלִילָה גְרָה", וְאֲדָרְבָּא "וְקִנֵּי הַשֵּׁם
יִחְלִיפוּ כַח". עוֹד פְּרוּשׁ, שֶׁלִּילָה קָאִי עַל זְמַן הַגְּלוּת, שְׂאִיר
הוּא זְמַן הַחֲשֹׁף, דְּ"אֲתוּתִינוּ לֹא רִאִינוּ", וְהַחֲשֹׁף יִכְסֶה אֶרֶץ,
שְׂאִינוּ מֵאִיר גִּלּוּי אֱלֻקִּיּוֹת, וְהַרְשָׁעִים רַחֲמֵנָא לְעֵלֶן גּוֹבְרִים
בּוֹ, הֵנָּה בָּאָה הַהִבְטָחָה בְּאֵם שִׁיעֵסֶם בְּמִסְחָרוֹ כְּדָבָר
וּיִכְלֹל מִסְחָרוֹ בְּצִדֵּק כַּנִּזְכָּר, הָרִי הוּא מְבַטֵּחַ כִּי גַם בְּלִילָה
הַזֶּה בְּאֵרִיכוֹת הַגְּלוּת לֹא יִכְבֶּה גְרָה, וְאֲדָרְבָּא לִילָה כִּיּוֹם
יֵאִיר בְּגִלּוּי אֹרֶךְ הָאֱלֹקִי, שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ יֵאִיר גִּלּוּי אֱלֻקִּיּוֹת
בְּעוֹלָם, וְגַם בְּחֵלְקוֹ בְּנִפְשׁוֹ, וְזָהוּ שְׂכָתוֹב "טַעֲמָה כִּי טוֹב
סִתְרָה", שְׂאִיר עַל נִפְשׁ הָעוֹבֵד עֲבוּדַת הָרִי, שֶׁכְּשִׁיעֵבֵד
עֲבוּדָתוֹ בְּשִׁקְיָה עֲצוּמָה אֲזִי הָרִי יִטַּעֵם טוֹב הַמִּסְחָר, וְלֹא
עוֹד אֵלָּא "לֹא יִכְבֶּה בְּלִילָה גְרָה", שֶׁגַּם בְּזְמַן הַגְּלוּת וְהָעוֹלָם
הַזֶּה שֶׁנִּרְאָה לֵישׁ, הֵנָּה לִילָה כִּיּוֹם יֵאִיר גִּלּוּי אֹרֶךְ הָאֱלֹקִי כו'.
קִצּוֹר. יִבָּאֵר דְּכָל זֹאת חֶסֶד חֲפִצָּתִי, פְּנִימִיּוֹת הִרְצוּן, וְלֹא
זָבַח, כִּי נִתְאַוָּה לְהִיּוֹת דִּינָה בְּתַחֲתוֹנִים, וְזָהוּ עֲנִין
הַמִּסְחָר, וּבְעֶסְקָא שֶׁהוּא יְרִידַת הַנִּשְׁמָה, וּכְשִׁיטַעֵם טוֹב
סִתְרָה גַם בְּלִילָה לֹא יִכְבֶּה גְרָה, וְאֲדָרְבָּא יִחְלִיף כַח וְלִילָה
כִּיּוֹם יֵאִיר.

ו"ד שבט, תש"ט.

(20) ראה זוהר חלק ג קד, ב. ועיין [מאמר] דיבור המתחיל אני לדודי (ל"ג בעומר תש"ח) סוף סעיף א.

כו. מגג גבוה לבוֹר עמוק. כז. כל נשמה ונשמה היתה קיימת בדמותה לפני המלך הקדוש (הקדוש ברוך הוא). כח. בעולם הזה.

לקוטי דיבורים

ר' דובער היה מחונן חב"ד-חסיד. אביו היה חסיד
שהיה הולך אל הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולקראת הבר
מצוה שלו הביא אותו אביו אל הוד כ"ק אדמו"ר
הרה"ק "צמח צדק" לקבל את ברכתו.
ר' דובער היה מספר לעתים קרובות את הסדר איך
הלך אביו עם חבורת חסידים אל הוד כ"ק אדמו"ר
הרה"ק "צמח צדק", ומספר באריכות על סדר ההליכה
כשאביו הביא אותו בפעם הראשונה לליובאוויטש.

טו. הישוב'ניק ר' דובער, יליד חאלאפעניץ, אביו של
ר' מענדל המשרת, היה יהודי פשוט מה"עמר" שמלפנים,
שהבין מעט מאד בנקודות השחורות. הוא היה יהודי של
תיקון חצות ותהלים. כל לילה היה עורך תיקון חצות
ואומר כל ספר התהלים, ובמשך יום העבודה שלו,
בחלקו מצרכי חלב לבעלי בתים בעיירה חאלאפעניץ
ובקנותו מצרכים שונים בעיר עברו חנות הפונדק שלו -
היה אומר תהלים.

1 ר' דובער סיפר את המלים הספורות שהוד כ"ק
2 אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" אמר לו, כשאביו הביא
3 אותו אליו: יהודי צריך להיות בעל קבלת עול, תאמר בכל
4 יום כל ספר התהלים, גם כשאתה הולך בעיר ומהעיר.
5 לפני חתונתי - מספר ר' דובער - הייתי בלויבאוויטש.
6 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק" היה אז חלש
7 בבריאותו. אותי הרשו להיכנס רק בגלל זכות אבות, והוד
8 כ"ק אדמו"ר הרה"ק אמר לי: "זכור לומר תהלים בכל
9 עת".
10 כשסיפרתי להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מה ששמעתי
11 מר' דובער, אמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק, על יהודים
12 פשוטים כאלה, אומרי תהלים ולא ידעי מה קאמרי,
13 קאים העולם באמת, אמירת התהלים שלהם גורמת
14 לעונג הגדול ביותר בעצמות אין סוף, ששבת במנחה
15 שהוא הזמן של רעוא דכל רעוין אומרים "ומי כעמך
16 כישראל גוי אחד בארץ"¹² שעמך ישראל ממשיכים את
17 האחד האמיתי בארץ.
18 טז. בכמה מהטיולים בקיץ תרנ"ה, דיבר הוד כ"ק
19 אאזמו"ר הרה"ק בארוכה בענין סולם התפלה, באמרו
20 שזה הסולם המחבר מעלה ומטה. הסולם הוא העמוד
21 המחבר שמים וארץ.
22 ארץ היא גשמיות, לא חומריות. חומריות היא
23 הגשמיות הגסה של עולם העשיה ששבירתה וזריקתה
24 לחוץ זוהי תקנתה. שמים הוא עולם האצילות. המלה
25 "שמים" מורכבת משתי מלים שא מים¹³, טעון מים,
26 כלומר, מים הוא שם התואר על טוהר עצמי, בהיר וזך.
27 רואים אנו בגשמיות, שהסולם מחבר את התחתון עם
28 העליון, ככתוב¹⁴ "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע
29 השמימה".
30 סולם התפלה שעומד בארץ וראשו מגיע בשמים, הרי
31 הכוונה בענין החיבור היא להעלות את הדברים
32 הארציים לשמים ולהוריד את הדברים השמימיים לארץ.
33 סולם התפלה שעומד ארצה וראשו מגיע השמימה,
34 יש בו ארבע שליבות¹⁵ המכוונות לארבעת העולמות
35 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, המחברות את העולם
36 הגשמי עם עצמות אין סוף ברוך הוא, ועל ידי השליבות
37 נמשכים אור ושפע מעצמות אין סוף ברוך הוא בכל
38 העולמות.

39 יז. בארבע השליבות של תפלה, הרי ההתחלה של
40 השליבה הראשונה היא "הודו לד' קראו בשמו" והסיום
41 הוא המזמור "למנצח בנגינות" ומכוונת כנגד עולם
42 העשיה.
43 ההפסק בין עולם העשיה לעולם היצירה הוא
44 המאמר "לשם יחוד".
45 השליבה השניה, המכוונת כנגד עולם היצירה,
46 מתחילה ב"ברוך שאמר והיה העולם" ומסתיימת בברכת
47 "ישתבח כו' חי העולמים". בעולם היצירה מורגש האור
48 האלקי המחיה עולמות ונבראים, ואין כל נברא לפי
49 מהותו מכיר את החיות האלקית המחיה אותו.
50 ההפסק בין עולם היצירה לעולם הבריאה מתחיל
51 ב"יתגדל ויתקדש שמה רבה" ומסתיים ב"ברכו" ו"ברוך
52 כו' ועד".
53 התחלת עולם הבריאה היא ברוך כו' יוצר אור כו'
54 והסיום הוא ברכת גאל ישראל.
55 ההפסק בין עולם הבריאה לעולם האצילות הוא
56 הפסוק "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך". אף שפסוק
57 זה מגביל ומגדיר את גדולת עולם הבריאה ועולם
58 האצילות. ההפסק בין עולם הבריאה לבין עולם האצילות
59 אינו דומה להפסקים שבין עולם העשיה לעולם היצירה
60 ובין עולם היצירה לעולם הבריאה, על אף זאת זה מאמר
61 המראה על הפסק המדריגות.
62 כפי המבואר בחסידות¹⁶, הרי כל מאמר או מדריגה
63 המפסיקים בין שתי בחינות ומדריגות, כלול בעצמו משתי
64 מדריגות: האחת שייכת למדריגה התחתונה והשניה
65 שייכת למדריגה העליונה.
66 בהפסק שבין עולם הבריאה לעולם האצילות הכלול
67 משתי מדריגות, מהוות המלים "אדני שפתי תפתח" את
68 החלק המורה על עולם הבריאה, ואילו המלים "ופי יגיד
69 תהלתך" מורות על עולם האצילות.
70 "שמונה עשרה" הוא עולם האצילות.
71 חלק התפלה שאחרי "שמונה עשרה", מרמז ומבאר
72 את האור הנמשך בעולם בעבודת היום, כל אחד לפי
73 מהות עבודתו.
74 מ"מודה אני" עד "ויכריע ביניהם" הוא שטח "הארץ"
75 עליו עומד סולם התפלה, כמאמר הכתוב: "והנה סולם
76 מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

י"ב תמוז, ה'תש"ז

(15) ראה גם קונטרס העבודה. תורת שלום ספר השיחות עמוד 66.

(16) ראה מאמר עוטה אור, ספר המאמרים ה'ש"ת.

(12) שמואל ב. ז, כג.

(13) בראשית רבה פ"ד, ז.

(14) בראשית כח, יב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"ג – הקנאים הסלוצקאים

- 1 עם החלטתו לנסוע לרבי יואל הבעל-שם מזאמושטש, החל ברוך מוויאזנא בהכנות לנסיעה זו.
- 2 בהגעתו לזאמושטש התעכב ר' ברוך אצל רבי יואל שישה חדשים מלאים.
- 3 כאשר שב לאחוזתו, הבחינו הכל כי רבי ברוך קיבל תוספת חיות, היה ניכר עליו שהוא מאוד שבע
- 4 רצון מנסיעה זו.
- 5 רבי ברוך החל להתמסר עוד יותר לתורת הקבלה, ואף "משך" את עשרת "הבטלנים" - שהחזיק
- 6 בבית המדרש שבאחוזתו - ללימוד תורה זו.
- 7 עשר שנים חלפו מאז ערך ברוך את נסיעתו לרבי יואל הבעל-שם מזאמושטש. ובמשך כל השנים
- 8 הללו עמד בקשר מתמיד עם תלמידי הבעל-שם, שנדדו כנסתרים על פני ערים ועיירות. במשך הזמן
- 9 התפרסם רבי ברוך כמקובל גדול.
- 10 לפתע הודיע ר' ברוך כי בדעתו לעזוב את האחוזה שבה חי חמש עשרה שנה ובה בנה יישוב
- 11 יהודי. הוא מכר את נחלותיו, והעניק בתים וגנים לעשרת הבטלנים של בית מדרשו. נוסף לכך נתן
- 12 תרומות גדולות למוסדות היהודיים החשובים בסמילא, העיר הסמוכה. כאשר סודר הכל עקר עם
- 13 משפחתו מהמקום.
- 14 ר' ברוך השתקע באחוזה שרכש במרחק עשרה וויארסט מסלוצק גם שם בנה בית-מדרש ובית
- 15 הקִנְסֶת אורחים. תוך מספר חודשים היו לו בבית-המדרש עשרה בטלנים חדשים שהוחזקו על ידו בכל
- 16 צרכיהם, במגמה שיעסקו בתורה במנוחה וללא דאגות.
- 17 במקומו החדש לא סיפר ברוך לאיש מניין הגיע. כל אשר נודע לאנשים הוא רק שהוא גדול בתורה
- 18 וגם צדיק גדול.
- 19 מכבר חשקה נפשו של ברוך לומר שיעזר בתורה לפני תלמידים נבחרים. עתה החליט כי הגיעה
- 20 השעה לכך, ולכן גם ייסד ישיבה באחוזתו.
- 21 היתה זו ישיבה בעלת צביון חדש. התלמידים היו צריכים להיות לא רק בעלי כישרונות מיוחדים
- 22 אלא להיות גם בגיל מסוים מאוד לא צעירים מגיל חמש-עשרה שנה ולא מבוגרים מגיל שש-עשרה
- 23 שנה. כל תלמיד היה צריך להתחייב לשהות בישיבה לא פחות משש שנים, ובמשך שש השנים לא
- 24 לעזוב את הישיבה אפילו ליום אחד. כן היה עליהם להתחייב לשבת וללמוד בהתמדה מבלי לשים לב
- 25 לשום דבר ולנהוג בדרך שילמדו אותם בישיבה.
- 26 ר' ברוך מצידו התחייב להחזיק את התלמידים באש"ל ובהלבשה והנעלה בריוות.
- 27 מבין עשרת הבטלנים שהיו באחוזתו בסמילא לקח איתו ר' ברוך את ר' מנשה ישראל, שהיה למדן
- 28 גדול ואיש אימונו הקרוב של ר' ברוך. ר' מנשה ישראל היה מתלמידיו המובהקים של רבי יואל,
- 29 הבעל-שם מזאמושטש, וגם בניו למדו כמה שנים טובות בישיבתו של רבי יואל.
- 30 היו לו לר' מנשה ישראל שלושה בנים, ששבו מישיבת הבעל-שם, יראים ושלמים ולמדנים גדולים
- 31 בנגלה וגם בתורת הנסתר. ר' ברוך מסר את ניהולה של ישיבתו לר' מנשה ישראל ושלושת בניו. ר'
- 32 ברוך עצמו הסתפק בהשמעת שיעורים לפני התלמידים.

- 1 עשרים ושישה בחורים צעירים נבחרו להיות תלמידי ישיבתו של ר' ברוך. כבר בשנה הראשונה
- 2 ניכרו בהם סימני הצלחת השפעת הישיבה. התנהגות הצעירים היתה כרצונו של ר' ברוך, דבר ששימח
- 3 אותו מאוד.
- 4 לשנה השנייה קיבל ר' ברוך לישיבתו עוד מספר דומה של תלמידים, וכך במשך שש השנים
- 5 הבאות. הישיבה גדלה, אפוא, משנה לשנה, וכאשר, כעבור שש שנים חזרו עשרים וששת התלמידים
- 6 הראשונים לבתיהם, הרי יחד עם התלמידים החדשים שהתקבלו לישיבה בשנה השביעית נשארו
- 7 בישיבה אותו מספר תלמידים כפי שהיו בשנה השישית, וכן גם לאחר מכן.
- 8 בה בשעה שר' ברוך טיפל בישיבה, לא הזניח את עסקיו. הוא שכר, ובמקרים אחדים גם קנה,
- 9 אחוזות חדשות, במגמה להושיב בהן יהודים ולספק להם פרנסה.
- 10 יהודים רבים העסיק בעיבוד אדמות, לאחרים השכיר את בריכת הדגים, וליהודים החכיר את טחנות
- 11 הקמח ובתי המרזח. כך מצא כל אחד מקור לפרנסתו. רבים אף התעשרו כתוצאה מכך.
- 12 הכל ידעו אודות ישיבתו של ר' ברוך, ור' ברוך דאג לכך שרבים מתלמידיו יתקבלו כחתניהם של
- 13 יושבי האחוזה. באופן כזה הלכה וגדלה השפעת הישיבה על הסביבה.
- 14 חמש-עשרה שנה חלפו, ומספר תלמידי ר' ברוך הגיע למאות. רובם נשארו בסביבה כחתנים
- 15 הסמוכים על שולחן חותנם, והיו למדנים גדולים, יראים ושלמים, הנוהגים בדרך מיוחדת בעבודת
- 16 הבורא אותה לימדם ר' ברוך בישיבתו. קול התורה הדהד בסביבה כולה.
- 17 באותו זמן קיים "ועד הארצות", - שהיתה לו השפעה גדולה על החיים היהודיים - אסיפה
- 18 שהתקיימה בעיר סלוצק. אותו ועד מצא לנכון להביע את ברכתו והערכתו לר' ברוך על הדרך הנאה
- 19 בה הוא מצליח בהרבצת תורה, כאשר הוא מקשר תורה עם דרך ארץ ודואג לא רק לרוחניות כי אם
- 20 גם לגשמיות של היהודים. מעשיו של ר' ברוך כבר היו ידועים היטב וצויינו מאוד לשבח.
- 21 סלוצק היתה אז אחת הערים שגילו התנגדות גדולה לעוסקים בקבלה, ובמיוחד לנסתרים, אשר
- 22 נהגו לנדוד על פני הישובים ולעורר את ההמונים לעבודת הבורא. לא אחת עלה עניין הנסתרים על
- 23 סדר יומן של האסיפות הכלליות שהתקיימו בירידים הגדולים. באסיפות אלו התגלו חילוקי דעות, אשר
- 24 גלשו לריב שפתיים, באשר ליחס אל הנסתרים.
- 25 סלוצק היתה מפורסמת אז בלמדניה. בבית הקהל היו חדרי מיוחדים ששימשו כאכסניה לעוברי
- 26 אורח למדנים שלא היה לפי כבודם להתאכסן בבית-הַכְּנֶסֶת-האורחים הרגיל. וייתכן ומיד שגם
- 27 בבית הַכְּנֶסֶת-האורחים היה מקום מיוחד ללמדנים. למען האמת היה בית הכנסת-האורחים בסלוצק -
- 28 וכך היה גם בקהילות יהודיות אחרות - מחולק לשלושה אגפים: אחד לאורחים רגילים, אחד לבני
- 29 תורה ואחד לגדולי תורה.
- 30 אף חדרי האכסניה המיוחדים אשר בבית הקהל היו חלוקים לשניים: למופלגי תורה מן השורה
- 31 ולגדולי תורה מפורסמים.
- 32 הלמדנים הסלוצקאים היו ידועים בקנאותם. כל דעה והשקפה שהחזיקו בה היתה זו תמיד בקנאות
- 33 גדולה, והוצדקה על ידם בכל מיני טעמים. כך היה גם בהתנגדותם למקובלים ולנסתרים: הם פשוט
- 34 לעגו להם, ביזו אותם והעלילו עליהם כל דבר אסור.
- 35 רבי אליהו, הבעל-שם מוורמייזא, וממשיכו, רבי יואל הבעל-שם מזאמושטש, פונו בסלוצק בתארי

- 1 הגנאי הגרועים ביותר. כאשר נתקלו שם במקובל או נסתר, חירפוהו וגידפוהו כאחד הריקים. הדברים
- 2 הגיעו עד כדי כך שכאשר אמרו על מישהו שהוא "סלוצקאי", היתה הכוונה באמירה זו, שאותו אחד
- 3 הינו מתנגד מושבע וחרף לשני בעלי-השם והנוהים אחריהם.
- 4 המקובלים והנסתרים מצידם הם, התחשבו מעט מאוד בשנאתם והתנהגותם של הסלוצקאים.
- 5 תכופות היו אף מנסים להגיע לסלוצק כדי לנסות ולתקן את אשר קלקלו קנאי סלוצק. אך רק מעט
- 6 מאוד יכלו לפעול. כיוון שהמוחות שם היו מורעלים בארס של שנאה וביטול כלפי המקובלים
- 7 והנסתרים.
- 8 שינוי החל להיות ניכר לאחר שר' ברוך התיישב ליד סלוצק ופתח את ישיבתו. בידעו עד כמה
- 9 גדולה שנאתם של תושבי סלוצק למקובלים ולנסתרים, הסתיר ר' ברוך את היותו הוא עצמו מקובל
- 10 ואת היותו קשור לנסתרים, תלמידי בעל-השם מזאומשטש.
- 11 הוא נזהר מללמוד קבלה עם תלמידי ישיבתו, אחרת היה נעמד תיכף ומיד "מחוץ למחנה". רק
- 12 לאחר שסילק כל חשש את היותו הוא עצמו מקובל וקשריו לנסתרים, יכול היה להכין את תלמידי
- 13 ישיבתו למשימה חדשה - והיא - החלשת השפעת קנאי סלוצק.
- 14 זו היתה, לאמתו של דבר, המטרה העיקרית להגעתו לאותה סביבה. ר' ברוך וויאזנער החל, פשוט,
- 15 להכין בחשאי בגבולותיה של סלוצק את הכוח אשר עם הזמן היה צריך להפחית את - מה שסלוצק
- 16 ייצגה - ההתנגדות למקובלים ולנסתרים.
- 17 היתה זו משימה קשה מאוד, אך במשך הזמן מילא ר' ברוך את משימתו, בהשיגו בעקיפין את
- 18 מה שהנסתרים ניסו לעשות באופן ישיר, להקטין את השנאה אליהם. ר' ברוך אף החזיק את המקובלים
- 19 והנסתרים הנודדים שהתאכסנו בביתו, בבית מיוחד אשר בנה עבורם.

אגרות קודש

1 אמנם לא חפצתי לחכות בהתחלת המלאכה עדי אשר יתאסף 2 הסכום הדרוש, והתחלתי לבנות, ומלאכת הכתלים כבר 3 נגמר, ובעזרתו ית' אקוה כי גם השאר יוגמר בעתו, והנני בזה 4 להודיע לכל אנ"ש שי' די בכל אתר ואתר אשר החפץ להשתתף 5 בזה כאמור ישלח תרומתו - במטבע הקבועה - ברשימת שמו 6 ושם אמו, למען אשר יורשם בספר, וזכות הוד כ"ק אאמו"ר 7 הרה"ק, יאהיל על כל תלמידיו, ותלמידי תלמידיו, הם ביתם 8 וזרעם כי יתברכו בברכה כפולה ומשולשת מנפש ועד בשר. 9 והיו ברכה ושלוש כאו"נ וידי"ע הדו"ש טובים והצלחתם 10 בגו"ר והמברכם 11 יוסף יצחק שניאורסאהן	1 ב"ה, ג' כ"ד טבת הילולא רבא דכ"ק אדמו"ר 2 רבינו הזקן זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, 3 תרפ"ד. ראסטאו דאן 4 אל ידידינו אנ"ש שי' די בכל אתר ואתר ד' 5 עליהם יחיו, ויתענגו על רוב טוב בגו"ר 6 שלום וברכה 7 בחודש מ"ח העבר, מצאתי אשר הזמן מוכשר, למלאות 8 חובתינו ומשאלות לבב ידידינו אנ"ש שי', והוא לבנות אהל 9 בית חומה על ציון קבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה 10 נבג"מ זי"ע, וידעתי נאמנה, כי אנ"ש שי' די בכל אתר ואתר 11 תאבים גם צמאים לזכות להשתתף בדבר המצוה זו, וגם 12 להיות כתוב בספר החיים והאור לזכרון טוב, בהיכל קדש,

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שנח]

א ואלה שמות בני ישראל הבאים
מצרימה את יעקב איש וביתו באו כס"ו:
ב ראובן שמעון לוי ויהודה: ג יששכר זבולן
ובנימין: ד דן ונפתלי גד ואשר: ה ויהי כל-נפש
יצאי ירד-יעקב שבעים נפש ויוסף היה
במצרים כס"י: ו וימת יוסף וכל-אחיו וכל הדור
ההוא: ז ובני ישראל פרו וישרצו וירבו
ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ
אתם כס"י: ח ויקם מלך-חדש על-מצרים
אשר לא-ידע את-יוסף כס"י: ט ויאמר אל-עמו
הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: י הבה
נתחכמה לו פן-ירבה והיא כיתקראנה
מלחמה ונוסף גם-הוא על-שנאינו ונלחם-
בנו ועלה מן-הארץ כס"י: יא וישעמו עליו שרי
מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי

א ואלין שמות בני ישראל דעלו
למצרים עם יעקב גבר ואנש
ביתו עלו: ב ראובן שמעון לוי
ויהודה: ג יששכר זבולן
ובנימן: ד דן ונפתלי גד ואשר:
ה והיה כל נפש יעקב שבעין נפש ויוסף היה
במצרים: ו ומית יוסף וכל
אחיו וכל דור ההוא: ז ובני
ישראל נפישו ואתגלדו וסגיא
ותקיפו לחדא לחדא ואתמליאת
ארעא מנהון: ח וקם מלכא
חדתא על מצרים דלא מקים
גזרת יוסף: ט ואמר לעמה הא
עמא בני ישראל סגן ותקיפין
מנא: י הבו נתחכם להון דלמא
יסגון ויהי ארי יערענא קרב
ותוספון אף אנון על סנאנא
ויגחון בנא קרב ויסקון מן
ארעא: יא ומנאו עליהון
שלטונין מבאישיין בדיל
לענאיהון בפלחניהון ובנו קרוי

רש"י

(כך גרס ר"א"ם): תורה ט (י) הבה נתחכמה לו. כל
הבה, לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, פלומר:
הזמינו עצמכם לכך: נתחכמה לו. לעם. נתחכמה
מה לעשות לו (שמות רבה). ורבותינו דרשו: נתחכם
למושיען של ישראל, לדונם במים, ששכר נשבע
שלא יביא מבול לעולם, (והם לא הבינו שעל כל
העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אמה אחת,
ברש"י ישן): ועלה מן הארץ. על פרחנו. ורבותינו
דרשו: כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו
באחרים, והרי הוא כאלו כתב: ועלינו מן הארץ
והם ירשונה: (יא) עליו. על העם: מסים. לשון
מס. שרים שגובין מהם המס, ומהו המס? שייבנו
ערי מסכנות לפרעה: למען ענתו בסבלתם. של
מצרים: ערי מסכנות. כתבגומו, וכן: (ישעיה פב)

(א) ואלה שמות בני ישראל. אף על פי שמנאן
בתייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן, להודיע
חבתן שנמשלו לכווכבים, שמוציאן ומכניסן במספר
ובשמותם, שנאמר (ישעיהו מ): "המוציא במספר
צבאם לכלם בשם יקרא" (שמות רבה): תורה ב
(ה) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו
בכלל שבעים ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו
יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיע צדקתו
של יוסף: הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא
יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:
תורה ו (ז) וישרצו. שהיו יולדות ששה בכרס
אחד: (ח) ויקם מלך חדש. רב ושמואל, חד
אמר: חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו
(סוטה יא): אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע

מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת־פֶּתֶם וְאֶת־רַעְמָםס כס"י:
 יִבְכְּאוּשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹו
 מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כס"י: (ישראל) יג וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּפֶּרֶךְ כס"י: יד וַיִּמְרֹרוּ אֶת־
 חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־
 עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ
 בָּהֶם בַּפֶּרֶךְ: טו וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּילֹדֹת
 הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם
 הַשֵּׁנִית פּוּעָה כס"י: טז וַיֹּאמֶר בְּיֹלְדָכֶן אֶת־
 הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתִן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא
 וְהִמַּתֵּן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחִיָּה כס"י: יז וַתִּירָאֵן
 הַמִּילֹדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 אֱלֹהֵי מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינן אֶת־הַיִּלָּדִים כס"י:
 (ע"ב בחול) שני יח וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילֹדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עֲשִׂיתִן

בית אוֹצָרָא לְפָרְעָה ית פִּיתוּם וית
 רַעְמָםס: יב ויִכְמָא דְמַעֲנָן לְהוֹן
 כֵּן סָגֵן וְכֵן תַּקְפִּין וַעֲקַת לְמַצְרָאִי
 מִן קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וַאֲפִלְחוּ
 מִצְרָאִי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּקֶּשֶׁי: יד
 וַאֲמַרְרוּ ית חַיֵּיהוֹן בַּפֶּלְחָנָא
 קָשִׁינָא בְּטִינָא וּבִלְבָנִין וּבְכָל
 פֶּלְחָנָא בַּחֲקֵלָא ית כָּל פֶּלְחָנָהוֹן
 דְּאִפְלְחוּ בְּהוֹן בַּקֶּשֶׁי: טו וַאֲמַר
 מֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם לְחִתָּא יְהוּדִיתָא
 דְּשׁוּם חֲדָא שְׁפָרָה וְשׁוּם תַּנִּיתָא
 פּוּעָה: טז וַאֲמַר כַּד תִּהְיוֹן מוֹלְדִין
 ית יְהוּדִיתָא וְתַחֲזִין עַל מַתְכָּרָא
 אִם בֶּר הוּא תַקְטִלֵן יִתָּה וְאִם
 בַּתָּא הִיא וְתַקִּימָנָה: יז וְדַחִילָא
 חִתָּא מִן קָדָם יי וְלֹא עָבְדָא כְּמָא
 דְּמִלִּיל עֲמָהֶן מֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם
 וְקִימָא ית בְּנֵי: יח וַיִּקְרָא מֶלֶךְא
 דְּמִצְרַיִם לְחִתָּא וַאֲמַר לָהֶן מָה

לָהֶן מִדּוּעַ עֲשִׂיתִן

רש"י

פּוּעָה. זו מְרִימָה, על שם שְׁפּוּעָה וּמִדְּבָרָה וְהוּגָה
 לְוֹלָה, בְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים הַמְּפִיסוֹת תִּינוּק הַבּוּכָה (שם):
 פּוּעָה. לְשׁוֹן צִעָקָה, כְּמוֹ: (ישעיה מב) פִּיולָה
 אִפְעָה: (טז) בְּיֹלְדָכֶן. כְּמוֹ בְּהוֹלִידָכֶן: על
 הָאֲבָנִים. מוֹשֵׁב הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, וּבִמְקוֹם אַחֵר
 קוֹרְאוֹ מִשְׁבֵּר, וְכִמּוּהוּ: (ירמיה יח) "עוֹשֶׂה מְלָאכָה
 עַל הָאֲבָנִים". מוֹשֵׁב כָּלִי אֲמָנוֹת יוֹצֵר כָּלִי חֶרֶס: אִם
 בֶּן הוּא וְגו'. לֹא הִיָּה מִקְפִּיד אֲלֵא עַל הַזִּכְרִים,
 שְׁאָמְרוּ לוֹ אֲצִטְגִּינִי שְׁעֵתִיד לְהוֹלֵד בֶּן הַמוֹשִׁיעַ
 אוֹתָם: וְחִיָּה. וְתַחֲיָה: (יז) וַתַּחֲיֶינן אֶת הַיִּלָּדִים.
 מִסְפָּקוֹת לָהֶם מֵיָם וּמִזֶּן (סוטה שם). תַּרְגוּם
 הָרִאשׁוֹן, וְקִימָא, וְהַשֵּׁנִי, וְקִימָתוֹן, לְפִי שְׁלֹשׁוֹן
 עִבְרִית לְנִקְבוֹת רַבּוֹת, תִּכְיָה זֹו וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, מְשַׁמֶּשֶׁת
 לְשׁוֹן פָּעִל וְלִשׁוֹן פְּעֻלָּתָם, כְּגוֹן: (שמות ב)
 "וַתֹּאמְרָנָה אִישׁ מִצְרִי", לְשׁוֹן עֲבַר, כְּמוֹ "וַיֹּאמְרוּ"

"לָהֶן בָּא אֵל הַסּוֹכֵן הַזֶּה", גִּזְבֵּר הַמְּמָנָה עַל
 הָאוֹצְרוֹת (שמות רבה): אֵת פֶּתֶם וְאֵת רַעְמָםס. שְׁלֹא
 הָיוּ רְאוּיֹת מִתַּחֲלָה לְכָף וְעִשָּׂאוֹם חֲזָקוֹת וּבִצּוֹרוֹת
 לְאוֹצֵר: (יב) וְכִאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ. בְּכָל מָה שֶׁהֵם
 נוֹתְנִין לֵב לַעֲנוֹת, כֵּן לֵב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְבוֹת
 וּלְהַפְרִיץ: כֵּן יִרְבֶּה. כֵּן רַבָּה וְכֵן פָּרַץ. וּמִדְּרָשׁוֹ, רוּחַ
 הַקָּדֹשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן, אֲתָם אוֹמְרִים: כֵּן יִרְבֶּה, וְאֲנִי
 אוֹמֵר: כֵּן יִרְבֶּה: וַיִּקְצֹו. קָצּוּ בְּחִיָּהֶם. (וַיֵּשׁ
 מִפְּרָשִׁים: הַמִּצְרַיִם בְּעֵינֵי עֶצְמָם, וְקָל לְהַבִּין).
 וּרְבוּתֵינִי דִּרְשׁוּ: כְּקוֹצִים הָיוּ בְּעֵינֵיהֶם:
 (יג) בַּפֶּרֶךְ. בַּעֲבֹדָה קָשָׁה הַמְּפַרְכֶּת אֶת הַגּוֹף
 וּמִשְׁבָּרָתוֹ: תוֹרָה יד (טו) לַמִּילֹדֹת. הוּא לְשׁוֹן
 מוֹלִידוֹת, אֲלֵא שֵׁישׁ לְשׁוֹן קָל, וַיֵּשׁ לְשׁוֹן כְּבֹד, כְּמוֹ
 שׁוֹבֵר וּמִשְׁבֵּר, דּוֹבֵר וּמִדְּבֵר, כִּף מוֹלִיד וּמִילָד:
 שְׁפָרָה. זֹו יוֹכְבֵּד, עַל שֵׁם שְׁמִשְׁפָּרָה אֶת הַיִּלָּד:

דין עבדתיך ית פתגמא הדין
וקמיתין ית בנאי: יט ואמר
חיתא לפרעה ארי לא כנשיא
מצריתא יהודיתא ארי חכימן
אנון עד לא עלת לותהן חיתא
וילידן: כ ואטיב יי לחיתא וסגי
עמא ותקיפו לחדא: כא והנה
כד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד
להון בתין: כב ופקיד פרעה לכל
עמה למימר כל ברא דיתיליד
ליהודאי בנהרא תרמנה וכל
ברתא תקומון: א ואזל גברא
מדבית לוי ונסיב ית בת לוי:

הַדְּבַר הַזֶּה וַתַּחֲיִין אֶת־הַיְּלָדִים: יט וַתֹּאמֶר
הַמִּלְדָּה אֶל־פְּרֹעָה כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמְצִרִית
הָעִבְרִית כִּי־חַיֹּת הָנָה בְּטָרִם תָּבוֹא אֵלֶיהָ
הַמִּלְדָּה וַיֵּלְדוּ כס"י: כ וַיֵּיטֵב אֱלֹהִים לַמִּלְדָּה
וַיִּרְבֶּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד כס"י: כא וַיְהִי כִּי־רָאוּ
הַמִּלְדָּה אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים כס"י:
כב וַיֵּצֵאוּ פְּרֹעָה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֶּן הַיְּלֹוֹד
הַיֹּאֲרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבֶּת תַּחֲיִין כס"י: פ
ב א וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת־בֶּת־

רש"י

תשיבני: וילך, וישב, וירד, ויצא, לפי שאין
מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן: ירד, יצא,
ישב, ילך - יו"ד אות שלישית בו: וייטב אלהים
למילדת. מהו הטובה?: (כא) ויעש להם בתים.
בתי כהנה ולויה ומלכות שקרוין בתים: "ויבן את
בית ה' ואת בית המלך", כהנה ולויה מיוכבד,
ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (שם):
(כב) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה,
אמרו לו אצטגנינו: היום נולד המושע, ואין אנו
יודעים אם ממצרים אם מישׂראל, ורואין אנו
שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על
המצריים, שנאמר: "כל הבן הילוד", ולא נאמר
הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות
על מי מריבה: (א) ויקח את בת לוי. פרוש היה
ממנה מפני גזרת פרעה, (וחזר ולקחה. וזהו
"וילך", שהלך בעצת בתו, שאמרה לו: גזרתך
קשה משל פרעה: אם פרעה גזר על הזכרים,
ואתה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה,
ועשה בה לקוחין שניים. ואף היא נהפכה להיות
נערה, ובת ק"ל שנה היתה, שנולדה בבואה
למצרים בין החומות, ומאתים ועשר שנים נשתהו
שם, וכשיצאו, היה משה בן שמונים שנה. אם כן,
כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלשים וקורא

לזכרים, "ותדברנה בפיכם", לשון דברתן, כמו
ותדברו לזכרים. וכן (יחזקאל יג) "ותחללנה אותי
אל עמי", לשון עבר חללתן, כמו ותחללו לזכרים:
תורה יח (יט) כי חיות הנה. בקיאות במילדות.
תרגום מילדות חיתא. ורבותינו דרשו: (שם ושמות
רבה) הרי הן משולות לחיות השדה, שאין צריכות
מילדות. והיכן משולות לחיות? - "גור אריה",
"זאב יטרף", "בכור שורו", "אילה שלוחה", ומי
שלא נכתב בו, הרי הכתוב כוללן. "ויברך אותם",
ועוד כתיב: (שם יט) "מה אמן לביאה":
(כ) וייטב. הטיב להן, וזה חלוק בתיבה שסידה
ב' אותיות, ונתן לה ו"ו יו"ד בראשה, כשהיא באה
לדבר בלשון ופעיל, הוא נקוד היו"ד בציר"י
שהוא קמץ קטן (או בסגול שהיא פתח קטן) כגון:
"וייטב אלהים למילדות", "וירב בבת יהודה"
(איכה ב) - הרבה תאנה. וכן: "ויגל את השארית"
(דברי הימים ב לו) דנבוזראדן, הגלה את השארית.
"ויפן זנב אל זנב" (שופטים טו) - הפנה הזנבות זו
לזו. כל אלו לשון הפעיל את אחרים, וכשהוא
מדבר בלשון ופעיל, הוא נקוד היו"ד בחיר"ק,
כגון: (ויקרא י) "וייטב בעיניו" - לשון הוטב. וכן:
"וירב העם" - נתרבה העם. "ויגל יהודה" - הגלה
יהודה. "ויפן כה וכה" - פנה לכאן ולכאן. ואל

ב ועדיאת אתתא וילידת בר
 וחסות יתה ארי טב הוא
 ואטמרתה תלתא ירחין: ג ולא
 יכילת עוד לאטמרותה ונסכת
 לה תבותא דגומא וחסותה
 בחמרא ובזפתא ושויתא בה ית
 רביא ושויתיה ביצרא על פיה
 נהרא: ד ואתעצרת אחתה
 מרחיק למידע מה יתעבד לה:
 ה ונחתת בת פרעה למסחי על
 נהרא ועולימתהא מהלכן על פיה
 נהרא וחסות ית תבותא בגו יצרא
 ואושטת ית אמתה ונסכתה:
 ו ופתחת וחסות ית רביא וקא
 עולימא בכי וחסות עלוהי ואמרת
 מבני יהודאי הוא דין: ז ואמרת
 אחתה לבת פרעה האיזיל ואקרי
 ליה אתתא מינקתא מן יהודיתא
 ותוניק ליה ית רביא: ח ואמרת
 לה בת פרעה איזילי ואזלת
 עולימתא וקרת ית אמה דרביא:
 ט ואמרת לה בת פרעה אוכלי

לוי כס"י: ב ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו
 כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים כס"י:
 ג ולא יכלה עוד הצפינו ותקחלו תבת גומא
 ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד
 ותשם בסוף על שפת היאר כס"י: ד ותתצב
 אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו: ה ותרד
 בת פרעה לרחץ על היאר ונערותיה הלכת
 על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף
 ותשלח את אמתה ותקחה כס"י: ו ותפתח
 ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל
 עליו ותאמר מילדי העברים זה כס"י: ז ותאמר
 אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי לך
 אשה מינקת מן העברית ותינק לך את
 הילד כס"י: ח ותאמר לה בת פרעה לבי ותלך
 העלמה ותקרא את-אם הילד כס"י: ט ותאמר

רש"י

הולכות לשון מיתה, כמו: (בראשית כה) "הנה אנכי
 הולך למות", הולכות למות, לפי שמחו בזה,
 והפתוב מסייען, פי למה לנו לכתב "ונערותיה
 הולכות"? את אמתה. את שפחתה. ורבותינו
 דרשו לשון יד, אבל לפי דקדוק לשון הקדש הנה
 לו להגיד אמתה, מ"ם דגושה, והם דרשו את
 אמתה, את ידה, ונשתרבה אמתה אמות הרבה
 (סוטה שם): (ו) ותפתח ותראהו. את מי
 ראתה? - הילד, זהו פשוטו. ומדרשו: שראתה
 עמו שכינה (שמות רבה. סוטה שם): והנה נער
 בוכה. קולו פנער: (ז) מן העבריות. מלמד
 שהחזירתי על מצריות הרבה לינק, ולא ינק, לפי
 שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמות רבה. סוטה
 שם): (ח) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות,
 כעלם: (ט) הילכי. נתנבאה ולא ידעה מה

אותה בת לוי: (ב) כי טוב הוא. כשנולד, נתמלא
 הבית כלו אורה (סוטה שם): (ג) ולא יכלה עוד
 הצפינו. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה. והיא
 ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהילדת לשבעה
 ילדת למקטעין והם בדרו אחריה לסוף ט': גמא.
 גמי בלשון משנה, ובלע"ז יונק"ו, ודבר רב הוא
 ועומד בפני רב ובפני קשה: בחמר ובזפת. זפת
 מבחוץ וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק
 ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגם,
 רושי"ל בלע"ז, ודומה לו: (ישעיה יט) "קנה וסוף
 קמלו": תורה ד (ה) לרחץ על היאר. סרס המקרא
 ופרשהו: "ותרד בת פרעה על היאר, לרחץ בו":
 על יד היאר. אצל היאר, כמו: (שמואל ב יד) "ראו
 חלקת יואב על ידי", והוא לשון יד ממש שיד
 האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו: (סוטה שם)

לָהּ בַת־פְּרֹעָה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ
 לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֹתוֹ אֶת־שִׁכְרֹךְ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד
 וְתִנְיָקְהוּ כִּשִׁי׃ וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת־
 פְּרֹעָה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה
 וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַיָּמִים מָשִׁיתָהוּ כִּשִׁי׃ שְׁלִישִׁי
 יָ וַיְהִי ׀ בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא
 אֶל־אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי
 מִכָּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֶחָיו כִּשִׁי׃ יב וַיִּפֶּן כָּה וְכָה
 וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּן אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ
 בַּחֹל כִּשִׁי׃ יג וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי־
 אֲנָשִׁים עִבְרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לָמָּה תִּכֶּה
 רֵעֶךָ כִּשִׁי׃ יד וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָ

רש"י

נְתַנְבָּאָה: הִי שְׁלִיכִי (שמות רבה. סוטה שם):
 (י) מְשִׁיתָהוּ. כְּתַרְגוּמוֹ: שְׁחַלְתָּה - וְהוּא לְשׁוֹן
 הוֹצָאָה בְּלִשׁוֹן אַרְמִי כְּמִשְׁחַל בְּנִיתָא מִחֻלְבָּא.
 וּבְלִשׁוֹן עִבְרִי מְשִׁיתָהוּ, לְשׁוֹן הִסְירוּתִיו, כְּמוֹ:
 (יהושע א) "לֹא יָמוּשׁ", "לֹא מָשׁוּ", כֶּף חִבְרוֹ מִנַּחֶם.
 וְאֲנִי אוֹמֵר שְׂאִינוּ מִמְּחֻבְּרַת מֶשׁ וַיְמוּשׁ, אֱלָא
 מִגְזֵרַת מֹשֶׁה וּלְשׁוֹן הוֹצָאָה הוּא, וְכֵן: (שמואל ב כב)
 "יִמְשְׁנִי מִמַּיִם רַבִּים", שְׂאֵלוּ הִנֵּה מִמְּחֻבְּרַת מֶשׁ,
 לֹא יִתְכֵּן לוֹמַר מְשִׁיתָהוּ, אֱלָא הַמִּשְׁוֹתִיהוּ, כְּאֶשֶׁר
 יֹאמַר מִן קָם - הִקְיִמוּתִי, וּמִן שָׁב - הִשְׁיבוּתִי, וּמִן
 בָּא - הִבִּיאוּתִי. אוּ מְשִׁיתָהוּ, כְּמוֹ: (זכריה ג)
 "וּמְשִׁיתִי אֶת עֶזְרָא הָאֶרֶץ". אָבֵל מְשִׁיתִי אֵינוּ אֱלָא
 מִגְזֵרַת תִּיבָה שֶׁפָּעַל שָׁלַח מִסֹּד בְּה"א בְּסוּף
 הַתִּיבָה, כְּגוֹן: מֹשֶׁה, בִּנְה, עֲשֵׂה, צִוָּה, פָּנָה, כְּשִׁיבָא
 לוֹמַר בְּהֵם פְּעַלְתִּי, תְּבֹא הִיוֹד בְּמָקוֹם ה"א, כְּמוֹ:
 עֲשִׂיתִי, בְּנִיתִי, פְּנִיתִי, צִוִּיתִי: (יא) וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה.
 וְהֵלֵא כָּבֵד כְּתִיב וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן
 רַבִּי אֱלֵעָזָר: הָרֹאשׁוֹן לְקוֹמָה, וְהַשְּׁנִי לְגִדּוּלָה,

שְׁמָנָהוּ פְּרֹעָה עַל בֵּיתוֹ: וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם. (בראשית
 רבה) נָתַן עֵינָיו וְלָבּוֹ לַהֲיוֹת מִצְרַיִם עֲלֵיהֶם: אִישׁ
 מִצְרִי. (שמות רבה) נִגְשׁ הָיָה, מִמָּנָה עַל שׁוֹטְרֵי
 יִשְׂרָאֵל וְהָיָה מַעֲמִידֵם מִקְרוֹת הַגָּבֵר לְמַלְאכְתָּם:
 מִכָּה אִישׁ עִבְרִי. מִלְקָהוּ וְרוֹדֵהוּ, וּבַעֲלָה שָׁל
 שְׁלוֹמִית בַּת דְּבָרִי הָיָה, וְנָתַן עֵינָיו בָּהּ, וּבִלְלִילָהּ
 הֶעֱמִידוּ וְהוֹצִיאוּ מִבֵּיתוֹ, וְהוּא חֲזוֹר וְנִכְנָס לְבֵית
 וְכָא עַל אֶשְׁתּוֹ - כְּסִבּוּרָה שֶׁהוּא בַּעֲלָהּ, וְחֲזוֹר
 הָאִישׁ לְבֵיתוֹ וְהִרְגִּישׁ בְּדָבָר, וּכְשִׁרָּאָה אוֹתוֹ מִצְרִי
 שֶׁהִרְגִּישׁ בְּדָבָר, הָיָה מִכָּהוּ וְרוֹדֵהוּ כָּל הַיּוֹם:
 (יב) וַיִּפֶּן כָּה וְכָה. רָאָה מָה עֲשָׂה לוֹ בְּבֵית וּמָה
 עֲשָׂה לוֹ בְּשָׂדֵה. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ - כְּמִשְׁמָעוֹ: וַיֵּרָא כִּי
 אֵין אִישׁ. שְׂאִין אִישׁ עֲתִיד לְצֹאת מִמֶּנּוּ שְׁיִתְגַּדֵּר:
 (יג) שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים. דָּתָן וָאֶבְיָרִים הֵם,
 שֶׁהוֹתִירוּ מִן הָעָם נָצִים. מְרִיבִים: לָמָּה תִּכֶּה. אִף
 עַל פִּי שְׁלֹא הָפָהוּ, נִקְרָא רָשָׁע בְּהִרְמַת יָד. רֵעֶךָ.
 רָשָׁע כְּמוֹתָךְ: (יד) מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ. וְהָרִי עוֹדָךְ
 נָעַר: הִלְהִירְגִנִּי אֶתָּה אָמַר. מִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים

וַאֲמַר בְּקוֹשְׁטָא אֲתִידַע פְּתִגְמָא:
 טו וּשְׁמַע פְּרַעָה יֵת פְּתִגְמָא הָדִין
 וּבְעָא לְמִקְטֵל יֵת מֹשֶׁה וְעֶרְק
 מֹשֶׁה מִן קִדָּם פְּרַעָה וַיְתִיב
 בְּאַרְעָא דְּמִדְיָן וַיְתִיב עַל בִּירָא:
 טז וּלְרַבָּא דְּמִדְיָן שְׁבַע בָּנִין
 וְאַתָּאָה וְדִלָּאָה וּמִלָּאָה יֵת רְהִטָּא
 לְאַשְׁקָאָה עֲנָא דְּאַבוּהֶן: יז וְאַתָּו
 רְעִיָּא וּטְרַדוֹנוֹן וְקָם מֹשֶׁה
 וּפְרָקְנוֹן וְאַשְׁקִי יֵת עֲנָהֶן:
 יח וְאַתָּאָה לֹות רַעוּאֵל אַבוּהֶן
 וַאֲמַר מָה דִּין אוֹחִיתִין לְמִיתִי
 יוֹמָא דִּין: יט וְאַמְרָא גְּבָרָא
 מְצָרָאָה שְׁזַבְנָא מִיַּד רְעִיָּא וְאַף
 מִדְּלָא דְּלֹא לָנָא וְאַשְׁקִי יֵת עֲנָא:
 כ וַאֲמַר לְבָנְתָּהּ וְאֵן הוּא לְמָה
 דְּנִן שְׁבָקְתִין יֵת גְּבָרָא קָרִן לָהּ
 וַיְכֻל לְחָמָא: כא וְצָבִי מֹשֶׁה
 לְמִיתֵב עִם גְּבָרָא וַיְהִיב יֵת צִפְרָה
 בְּרִתָּהּ לְמֹשֶׁה: כב וַיִּלְיֶדֶת בֶּרֶךְ
 וּקְרָא יֵת שְׁמָה גֶרְשָׁם אֲרִי אָמַר
 דִּיר הָיוּתִי בְּאַרְעֵי נֹכְרָאָה:

לְמֹשֶׁה כִּסִּי: כג וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי

עָלִינוּ הִלְהַרְגֵנִי אֶתָּה אָמַר בְּאִשְׁרֵי הַרְגָתְךָ
 אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע
 הַדָּבָר כִּסִּי: טו וַיִּשְׁמַע פְּרַעָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
 וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי
 פְּרַעָה וַיָּשָׁב בְּאַרְצֵי־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר כִּסִּי:
 טז וַלְכָהֶן מִדְיָן שְׁבַע בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתְּדַלְּנָה
 וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן
 אֲבִיהֶן כִּסִּי: יז וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם
 מֹשֶׁה וַיּוֹשַׁעַן וַיֵּשֶׁק אֶת־צֵאֲנָם כִּסִּי: יח וַתִּבְאֵנָה
 אֶל־רַעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מְהֵרָתָן בָּא
 הַיּוֹם: יט וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד
 הָרָעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיֵּשֶׁק אֶת־הַצֹּאן:
 כ וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנְתָיו וְאִין לְמָה זֶה עֲזַבְתֶּן
 אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם כִּסִּי: כא וַיּוֹאֵל
 מֹשֶׁה לְשֶׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפְרָה בְּתוֹ
 לְמֹשֶׁה כִּסִּי: כג וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי

רש"י

וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. לְמַד מִיַּעֲקֹב שֶׁנִּדְּוַג לֹו זְוִיגוּ עַל
 הַבְּאֵר: (טז) וַלְכָהֶן מִדְיָן. רַב שְׁבָהֶן, וּפְרָשׁ לֹו
 מִעֲבֹדֶת כּוֹכָבִים וְנִדְּוַהּוּ מֵאֲצֵלָם: אֶת הָרָהָטִים.
 אֶת בְּרִכּוֹת מְרוּצוֹת הַמַּיִם הַעֲשׂוּיֹות בְּאַרְץ:
 (יז) וַיִּגְרְשׁוּם. מִפְּנֵי הַנְּדוּי: תוֹרָה יח (כ) לְמָה זֶה
 עֲזַבְתֶּן. הַפִּיר בּוֹ שֶׁהוּא מְזַרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שֶׁהַמַּיִם
 עוֹלִים לְקִרְאָתוֹ: וַיֹּאכַל לֶחֶם. שְׁמָא יֵשָׁא אַחַת
 מִכֶּם, כְּמָה דְּאֵת אָמַר: "כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא
 אוֹכֵל": (כא) וַיּוֹאֵל. כְּתַרְגוּמוֹ (סְפָרִים אַחֲרִים:
 כְּמִשְׁמַעוֹ), וְדוּמָה לֹו: (שׁוֹפְטִים יט) "הוֹאֵל נָא וְלִין",
 "וְלוֹ הוֹאֵלָנוּ", "הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר". וּמִדְרָשׁ: לְשׁוֹן

שֶׁהָרָגוּ בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ: וַיִּירָא מֹשֶׁה. כְּפִשְׁטוֹ.
 וּמִדְרָשׁ: דָּאָג לֹו עַל שֶׁרָאָה בִּישְׂרָאֵל רָשָׁעִים
 דְּלִטּוֹרִין, אָמַר: מַעֲתָה שְׁמָא אֵינָם רְאוּיִין לְהַגָּאֵל:
 אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר. כְּמִשְׁמַעוֹ. וּמִדְרָשׁ: נֹדַע לִי
 הַדָּבָר שֶׁהֵייתִי תָמָה עָלָיו: מָה חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל מִכָּל
 שְׁבָעִים אֲמוֹת לְהִיּוֹת נִרְדִּים בְּעֲבֹדֶת פָּרֹה, אֲכָל
 רוֹאָה אֲנִי שֶׁהֵם רְאוּיִים לְכּוֹף: (טו) וַיִּשְׁמַע פְּרַעָה.
 הֵם הִלְשִׁינוּ עָלָיו: וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה. מְסֻרוֹ
 לְקוֹסְטִינֶר לְהָרָגוֹ וְלֹא שִׁלְטָה בּוֹ הַחֲרֹב - הוּא
 שְׁאֵמַר מֹשֶׁה: "וַיִּצְלִלְנִי מִחֲרֹב פְּרַעָה": (וַיֵּשֶׁב
 בְּאַרְצֵי מִדְיָן. נִתְעַפֵּב שֵׁם כְּמוֹ "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב":

בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: פ כג וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם
וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־
הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים
מִן־הָעֲבֹדָה כס"י: כד וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־
יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב כס"י: כה וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים כס"י: ס רביעי ג א וּמִשָּׁה
הָיָה רָעָה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנוּ כְּתֵן מִדִּין
וַיִּנְהֲג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָרֹאֶה
הָאֱלֹהִים חֲרָבָה כס"י: ב וַיֵּרָא מֶלֶאךָ יְהוָה אֵלָיו
בְּלִבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וַהֲנֵה הַסִּנֶּה
בְּעֵר בָּאֵשׁ וַהֲסִנֶּה אֵינֶנּוּ אָכֹל כס"י: ג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאַרְאֶה אֶת־הַמְּרָאָה הַגָּדֹל
הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה כס"י: ד וַיֵּרָא יְהוָה
כִּי סָר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ
הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:
ה וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל

כג וַהֲוָה בְּיוֹמָיָא סְגִיָאִיא הָאֲנֹן
וּמִית מֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם וְאִתְנַחוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן פִּלְחָנָא דְּהוּה קָשִׁי
עֲלֵיהֶן וַיִּזְעִיקוּ וּסְלִיכַת קִבְּלַתְהֶן
לְקָדָם יי מִן פִּלְחָנָא: כד וּשְ�מִיעַ
קָדָם יי יֵת קִבְּלַתְהֶן וּדְכִיר יי יֵת
קִנְיָמָה דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק
וּדְעָם יַעֲקֹב: כה וַיֵּגְלִי קָדָם יי
שְׁעִבּוּדָא דְּכְנִי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר
בְּמִימְרָה לְמַפְרָקְהֹן יי: א וּמִשָּׁה
הָוָה רָעִי יֵת עָנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּהִי
רְבָא דְּמִדִּין וּדְכִיר יֵת עָנָא לְכַתֵּר
שְׁפָר רַעֲיָא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא
לְטוּרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי וַיִּקְרָא דִּי
לְחוּרְבָּ: ב וְאַתְגָּלִי מֶלֶאכָא דִּי
לֵה בְּשִׁלְהוּבִית אֶשְׁתָּא מְגוֹ אֶסְנָא
וּחֻזָּא וְהָא אֶסְנָא בְּעֵר בְּאֶשְׁתָּא
וְאֶסְנָא לִיתוּהִי מִתְאַכִּיל: ג וַאֲמַר
מֹשֶׁה אֲתַפְנִי כְעַן וְאַחֲזִי יֵת חֻזְוָנָא
רְבָא דִּדִּין מָא דִּין לֹא מִתּוֹקֵד
אֶסְנָא: ד וּחֻזָּא יי אֲרִי אֲתַפְנִי
לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לֵה יי מְגוֹ אֶסְנָא
וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָא אָנָּא:
ה וַאֲמַר לֹא תִקְרַב הִלְכָא שְׂרִי
סִינָה מֵעַל רִגְלֶךָ אֲרִי אֲתֵרָא דְּאַתָּ

רש"י

(א) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל שלא ירעו
בשדות אחרים: אל הר האֱלֹהִים. על שם העתיד:
(ב) בלבת אש. בשלהבת אש לבו של אש, כמו:
"לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה". ואל
תתמה על התי"ו, שיש לנו פיוצא בו: (יחזקאל טז)
"מה אַמְלָה לַכְּתָן": מתוך הסנה. ולא אילן אחר,
משום "עמו אנכי בצרה": אכל. נאכל, כמו "לא
עבד בזה", "אשר לקח משם": (ג) אסרה-נא.
אסורה מכאן להתקרב שם: תורה ד (ה) של. שלך
והוצא, כמו: (דברים יט) "ונשל הפרזל", (שם כח)

אלה, נשבע לו שלא יזוז ממדִּין כי אם ברשותו:
תורה כב (כג) וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם. שהיה
מֹשֶׁה גֵר בְּמִדְיָן, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַהֲצִרְכוּ יִשְׂרָאֵל
לְתַשׁוּעָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֵה וְגו', וּבָאת תַּשׁוּעָה עַל
יָדוֹ, וַיִּלְכְּדוּ נִסְמָכּוֹ פְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ. בְּרַש"י יִשָּׁן: וַיָּמָת
מֶלֶךְ מִצְרַיִם. (שמות רבה) נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט
תִּינוּקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם: (כד) נֶאֱקָתָם.
צַעֲקָתָם, וְכֵן: (איוב כד) "מַעִיר מֵתִים יִנְאָקוּ": אֵת
בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם. עַם אַבְרָהָם: (כה) וַיֵּדַע
אֱלֹהִים. נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הָעֵלִים עֵינָיו:

קאים עלוהי אתר קדיש הוא:
 ו ואמר אנא אלהא דאבוי
 אלהא דאברהם אלהא דיצחק
 ואלהא דייעקב וכבשנון משה
 לאפוהי ארי דחיל מלאסתכלא
 בצית יקרא דני: ו ואמר יי
 מגלא גלי קדמי ית שעבוד עמי
 די במצרים וית קבלתהון שמיע
 קדמי מן קדם מפלחיהון ארי
 גלי קדמי ית כיביהון:
 ח ואתגליתי לשזבותרהון מידא
 דמצראי ולאסקותרהון מן ארעא
 ההיא לארעא טבא ופתיא
 לארעא עבדא חלב ודבש לאתר
 כנענעי וחתאי ואמוראי ופרזאי
 וחזאי ויבוסאי: ט וכען הא
 קבילת בני ישראל עלת קדמי
 ואף גלי קדמי ית דוחקא די
 מצראי דחקין להון: י וכען
 איתא ואשלחנך לות פרעה
 ואפיק ית עמי בני ישראל
 ממצרים: יא ואמר משה קדם יי
 מן אנא ארי אזיל לות פרעה
 וארי אפיק ית בני ישראל
 ממצרים: יב ואמר ארי יהי
 מימרי בסעדך ודין לך אתא ארי
 אנא שלחתך באפקותך ית עמא

רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו
 אדמת קדש הוא כס"י: ו ואמר אנכי אלהי
 אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב
 ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל-
 האלהים: ו ואמר יהוה ראה ראיתי את-עני
 עמי אשר במצרים ואת-צעקתם שמעתי
 מפני נגשיו כי ידעתי את-מכאביו כס"י: ח וארד
 להצילו | מיד מצרים ולהעלותו מן-הארץ
 ההוא אל-ארץ טובה ורחבה אל-ארץ זבת
 חלב ודבש אל-מקום הפנעני והחתי והאמורי
 והכנעני והחוי והיבוסים: ט ועתה הנה צעקת
 בני-ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ
 אשר מצרים לחצים אתם: י ועתה לכה
 ואשלחך אל-פרעה והוצא את-עמי בני-
 ישראל ממצרים כס"י: יא ואמר משה אל-
 האלהים מי אנכי כי אלך אל-פרעה וכי
 אוציא את-בני ישראל ממצרים כס"י: יב ואמר
 כי-אהיה עמך וזה-לך האות כי אנכי

רש"י

נס, ואוציאם ממצרים?: (יב) ויאמר כי אהיה
 עמך. השיבו על ראשון, ראשון, ועל אחרון,
 אחרון: שאמרתי מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא
 שלך היא, כי אם משלי: כי אהיה עמך, וזה
 המראה אשר ראית בסנה, לך האות "כי אנכי
 שלחתיך" ותצליח בשליחותי וכדאי אני להציל,
 באשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אכל, כך
 תלך בשליחותי ואינך נזוק. וששאלת: מה זכות יש
 לישראל שיצאו ממצרים? - דבר גדול יש לי על

"כי ישל ויתך": אדמת קדש הוא. המקום: תורה ו
 (ז) כי ידעתי את מכאביו. כמו "וידע אלהים",
 כלומר, כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאביו,
 ולא העלמתי עיני ולא אאטם את אזני מצעקתם:
 תורה ח (י) ועתה לכה ואשלחך וגו'. ואם תאמר
 מה תועיל? "והוצא את עמי", יועילו דבריהך
 ותוציאם משם: (יא) מי אנכי. מה אני חשוב
 לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל.
 ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה להם

ממצרים תפליחון קדם יי על
טורא הדין: יג ואמר משה קדם
יי הא אנא אתי לות בני ישראל
ואימר להון אלהא דאברהם
שלחני לותכון וימרון לי מה
שמה מה אימר להון: יד ואמר
יי למשה אהיה אשר אהיה ואמר
בדנן תימר לבני ישראל אהיה
שלחני לותכון: טו ואמר עוד יי
למשה בדנן תימר לבני ישראל יי
אלהא דאברהם אלהא
דאברהם אלהא דיצחק ואלהא
דיעקב שלחני לותכון דין שמי
לעלם ודין דכרני לכל דר ודר:
טז אזיל ותכנוש ית סבי ישראל
ותימר להון יי אלהא דאברהם
אתגלי לי אלהא דאברהם יצחק
ויעקב למימר מדבר דכירנא
יתכון וית דאתעבד לכון
אלהי אבותיכם נראה

שלחתיך בהוציאך אתהעם ממצרים
תעבדון אתהאלהים על ההר הזה כס"י:
ג ויאמר משה אלהאלהים הנה אנכי בא
אלבני ישראל ואמרתי להם אלהי אבותיכם
שלחני אליכם ואמרו לי מהשמו מה אמר
אלהם: יד ויאמר אלהים אלמשה אהיה
אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל
אהיה שלחני אליכם כס"י: טו ויאמר עוד
אלהים אלמשה כה תאמר אלבני ישראל
יהוה אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי
יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זהשמי
לעלם וזה זכרי לדר דר כס"י: חמישי טז לך
ואספת אתזקני ישראל ואמרת אלהם יהוה
אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד

רש"י

וגו' (שמות רבה). (לא שהשכיל, חלילה, משה
ביותר, אלא שלא שלא הבין דברי השם יתברך, כי לא
מתשבתו מתשבת השם יתברך, שמאז כף היתה
דעתו באמרו יתברך: "אהיה אשר אהיה", למשה
לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו: יפה אמרת,
שגם דעתי מתחלה כף היתה, שלא תגיד לבני
ישראל כדברים האלה, אלא: "כה תאמר לבני
ישראל אהיה" פעם אחת וכן משמע במסכת ברכות,
ודוק: (טו) זה שמי לעלם. חסר וי"ו, לומר:
העלימהו שלא יקרא ככתבו (שמות רבה): וזה זכרי.
למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר: "ה' שמך
לעולם, ה' זכרך לדור ודור": (טז) את זקני
ישראל. מיחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם,
היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא?: תורה יז

הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה
לסוף שלשה חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר: כי
אהיה עמך, וזה שתצליח בשליחותך, לך האות על
הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שפשתוציאם
ממצרים, תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו
התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל.
ודגמת לשון זה מצינו: (ישעיה לו) "וזה לך האות
אכול השנה ספית וגו'", מפלת סנחריב תהיה לך
לאות על הבטחה אחרת - שארצכם חרבה מפרות,
ואני אברך הספייחים: תורה יג (יד) אהיה אשר
אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם
בשעבוד שאר מלכיות (ברכות ט). אמר לפניו:
"רבנו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת?
דים בצרה זו". אמר לו: "יפה אמרת: 'כה תאמר

פָּקֹדֶתִי אֶתְכֶם וְאֶת־הַעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם כִּשִׁי׃
 י ואֹמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ
 הַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִי וְהַחֲתִי
 וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ׃ יי וְשִׁמְעוּ
 לְקוֹלִי וּבֹאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ
 מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים
 נִקְרָה עָלֵינוּ וְעִתָּה נִלְכֶּה־נָּא הָרֹדֶף שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּשִׁי׃
 יג וְאֲנִי יֹדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 לַהֲלֹךְ וְלֹא בִיד חֲזָקָה כִּשִׁי׃ כ וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי
 וְהִפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר
 אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וּבְאַחֲרֵיכֶן יִשְׁלַח אֶתְכֶם׃
 כא וְנִתַּתִּי אֶת־חֵן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם
 וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקָם׃ כב וְשָׂאֲלָה
 אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלִּי

בְּמִצְרַיִם׃ יז וְאָמַרְתִּי אֲסִיק יִתְכוּן
 מִשְׁעַבְדִּי מִצְרָאִי לְאֶרֶע כְּנַעֲנָאִי
 וְחֲתָאִי וְאֱמֹרָאִי וּפְרִזָּאִי וְחֲוָאִי
 וְיִבּוּסָאִי לְאֶרֶעָא עֲבָדָא חֶלֶב
 וְדִבַּשׁ׃ יח וְיִקְבְּלוּן לְמִימְרֵךְ
 וְתִיתִי אִתָּהּ וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לֹת
 מֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם וְתִימְרוּן לֵהּ יי
 אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי אֶתְקַרִּי עֲלֵנָא
 וְכַעַן גִּזִּיל כְּעַן מִהֲלֹךְ תֵּלְתָא יוֹמִין
 בַּמִּדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יי אֱלֹהֵנָא׃
 יג יט וְקִדְמִי גָלִי אֲרִי לֹא יִשְׁבּוֹק
 יִתְכוּן מֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם לְמִיזֵל וְלֹא
 מִן קֳדָם דְּחִילָה תִּקְרִי׃ כ וְאֶשְׁלַח
 פִּזִּין יֵת מַחַת גְּבֻרָתִי וְאֶמְחִי יֵת
 מִצְרָאִי בְּכָל פְּרִשׁוֹתַי דִּי אֶעֱבֹד
 בִּיגִיָּהוֹן וּבְתֵר כֶּן יִשְׁלַח יִתְכוּן׃
 כא וְאַתָּן יֵת עֲמָא דְּדִין לְרַחֲמִין
 בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וְהָיָה אֲרִי תִּהְיוּן לֹא
 תִּהְיוּן רִיקָנִין׃ כב וְתִשְׁאַל אֶתְתָּא
 מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִקְרִיבַת בֵּיתָהּ מִנִּין

זֶהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם

רש"י

נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עֲמָדִי - וְכָלֵן לְשׁוֹן נְתִינָה הֵם.
 וְיֵשׁ מִפְּרִשִׁים "וְלֹא בִיד חֲזָקָה", וְלֹא בְּשִׁבִּיל שִׁידו
 חֲזָקָה, כִּי מֵאִז אֶשְׁלַח אֶת יָדִי וְהִפִּיתִי אֶת מִצְרַיִם
 וְגו', וּמִתְרַגְּמִין אוֹתוֹ וְלֹא מִן קֳדָם דְּחִילָה תִּקְרִי.
 מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבִּי מִנְחֵם נֹאמַר לִי: תוֹרָה כ
 (כב) וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ. מֵאוֹתָהּ שֶׁהָיָה גֵּרָה אֶתָּה
 בְּבֵית: וְנִצְלָתָם. כְּתִרְגוּמוֹ וְתִרְקוּנוֹן, וְכֵן (שְׁמוֹת יב)
 "וְנִצְלָלוּ אֶת מִצְרַיִם", (שם לג) "וְנִתְנַצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת עֲדִים", וְהֵנוּ"ן בּוֹ יְסוֹד. וּמִנְחֵם חִבְרוֹ בְּמַחְבְּרַת
 צִדִּי עִם (בְּרֵאשִׁית לא) "וְנִצַּל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֶה
 אֲבִיכֶם", "אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינִי", וְלֹא יֶאֱמְנוּ
 דְּבָרֵי, כִּי אִם לֹא הִיָּתָה הֵנוּ"ן יְסוֹד וְהָיָה נְקוּדָה
 בְּחִירָק, לֹא תִּהְיֶה מִשְׁמָשֶׁת בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם, אֲלֹא

(יח) וְשִׁמְעוּ לְקוֹלִי. מֵאֲלֵיהֶם, מִפִּינִן שֶׁתֹּאמַר
 לָהֶם לְשׁוֹן זֶה, יִשְׁמְעוּ לְקוֹלִי, שֶׁכָּכֵךְ סִימָן זֶה מְסוּר
 בְּיָדָם מִיַּעֲקֹב וּמִיּוֹסֵף, שֶׁבְּלִשׁוֹן זֶה הֵם נִגְאָלִים׃
 יַעֲקֹב אָמַר: "וְאֱלֹהִים פִּקֵּד יִפְקֹד אֶתְכֶם", יוֹסֵף
 אָמַר לָהֶם: (בְּרֵאשִׁית נ) "פִּקֵּד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם":
 (אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים. יו"ד יִתְרָה רָמַז לִי מִכּוֹת, בְּרִשִׁי
 יִשְׁן): נִקְרָה עָלֵינוּ. לְשׁוֹן מִקְרָה, וְכֵן: (בְּמִדְבָּר כג)
 "וַיִּקְרַע אֱלֹהִים", "וְאֶנְכִי אֶקְרָה כֹּה" - אֵהָא נִקְרָה
 מֵאִתּוֹ הֵלֶם: (יט) לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 לַהֲלֹךְ. אִם אֵין אֲנִי מִרְאָה לוֹ יָדִי הַחֲזָקָה, כְּלוּמַר,
 כֹּל עוֹד שָׂאִין אֲנִי מוֹדִיעוֹ יָדִי הַחֲזָקָה, "לֹא יִתֵּן
 אֶתְכֶם לַהֲלֹךְ": לֹא יִתֵּן. [כְּתִרְגוּמוֹ] לֹא יִשְׁבּוֹק,
 כְּמוֹ: (בְּרֵאשִׁית כ) "עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיד", (שם לא) "וְלֹא

עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־
 מִצְרַיִם כִּשׁ"י: ד א וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־
 יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי כִּי יֹאמְרוּ
 לֹא־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה: ב וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה
 כְּתִיב מִזֶּה קִרִּי מִהֲיֵה בִידְךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּשׁ"י:
 ג וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה
 וַיְהִי לְנַחֲשׁ וַיִּנֶּם מֹשֶׁה מִפְּנֵיו כִּשׁ"י: ד וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזַנְבּוֹ וַיִּשְׁלַח
 יָדוֹ וַיִּחַזַּק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ כִּשׁ"י: ה לְמַעַן
 יֶאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם
 אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 ו וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּאתָ יָדְךָ בְּחִיקְךָ
 וַיִּבֹּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶה וַהֲנֶה יָדוֹ מִצַּרְעַת

דכסף ומגין ודקהב ולבושין
 ותשועין על בניכון ועל בנתיכון
 ותרוקנון ית מצרים: א ואתיב
 משה ואמר והא לא יהמנון לי
 ולא יקבלון מני ארי ימרון לא
 אתגלי לך יי: ב ואמר לה יי מה
 דין בידך ואמר חוטרא: ג ואמר
 רמיהי לארעא ורמיהי לארעא
 והיה לחי וערק משה מן
 קדמוהי: ד ואמר יי למשה
 אושיט ידך ואחוד בזנבה
 ואושיט ידה ואתקף בה והיה
 לחוטרא בידה: ה בדיל דיהמנון
 ארי אתגלי לך יי אלהא
 דאבהתהון אלהא דאברהם
 אלהא דיצחק ואלהא דיעקב:
 ו ואמר יי לה עוד אעיל ידך
 בעטפך ואעיל ידה בעטפה
 ואפקה והא ידה חורא כמלגא:

רש"י

את בניכם: תורה א (ב) מזה בידך. לך נכתב
 תיבה אחת, לדרש: מזה שבידך אפה חייב ללקות,
 שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאמר לחברו:
 מודה אפה שזו שלפניך אכן היא. אמר לו: הן.
 אמר לו: הריני עושה אותה עץ: (ג) ויהי לנחש.
 רמז לו שספר לשון הרע על ישראל (באמרו: "לא
 יאמינו לי"), ותפש אמנותו של נחש: (ד) ויחזק
 בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא: (בראשית
 יט) "ויחזיקו האנשים ביִדוֹ", (דברים כה) "והחזיקה
 במבשיו", (שמואל א יז) "והחזיקתי בזקנו", כל לשון
 חזק הדבוק לבייט, לשון אחיזה הוא: תורה ה
 (ו) מצרעת בשלג. דרך צרעת להיות לבנה:
 "ואם בהרת לבנה היא", אף באות זה רמז לו
 שלשון הרע ספר, באמרו: "לא יאמינו לי". לפיכך
 הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

בלשון ונפעלתם, כמו: (דברים כח) "ונסחתם מן
 האדמה", (ויקרא כו) "ונפתם ביד אויב", (שם)
 "ונגפתם לפני אויביכם", (יחזקאל כב) "ונתחתם
 בתוכה", (ירמיה ז) "ואמרתם נצלנו", לשון נפעלנו.
 וכל נוי"ן שהיא באה בתיבה לפרקים ונופלת ממנה
 כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת
 לשון ופעלתם תנקד בשו"א בפתח, כגון: (בראשית
 מה) "ונשאתם את אביכם", (במדבר לב) "ונתתם
 להם את ארץ הגלעד", (בראשית יז) "ונמלתם את
 בשר ערלתכם". לכן אני אומר שזאת הנקודה
 בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר - נציל,
 והוא מן הלשונות הכבדים, כמו: דבור, כפור,
 למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק,
 כמו: (במדבר כ) "ודברתם אל הסלע", (יחזקאל מה)
 "וכפרתם את הבית", (דברים יא) "ולמדתם אותם

ז ואמר אתיב ידך לעטפה ואתיב
ידה לעטפה ואפקה מעטפה והא
תבת הות פכשרה: ח ויהי אם
לא יהמנין לך ולא יקבלון לקל
אתא קדמאה ויהמנין לקל אתא
בתראה: ט ויהי אם לא יהמנין
אף לתרין אתיא האלין ולא
יקבלון מנך ותסב ממיא דבנהרא
ותשוד ליבשתא ויהון מיא די
תסב מן נהרא ויהון לדמא
ביבשתא: י ואמר משה קדם יי
בבעו יי לא גבר דמלול אנא אף
מתמלי אף מדקמוהי אף מעדן
דמלתא עם עבדך ארי יקיר
מקלל ועמיק לישן אנא:
יא ואמר יי לה מן שוי פומא
לאנשא או מן שוי אלמא או
חרשא או פקחא או עזרא הלא

כש"י: ז ויאמר השב ידך אל-חיקך וישב
ידו אל-חיקו ויוצאה מחיקו והנה-שבה
כבשרו כש"י: ח והיה אם-לא יאמינו לך ולא
ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל
האת האחרון כש"י: ט והיה אם-לא יאמינו גם
לשני האתות האלה ולא ישמעון לקלך
ולקחת מממי היאר ושפכת היבשה והיו
המים אשר תקח מן-היאר והיו לדם
ביבשת כש"י: י ויאמר משה אל-יהוה בי אדני
לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם
גם מאז דברך אל-עבדך בי כבד-פה וכבד
לשון אנכי כש"י: יא ויאמר יהוה אליו מי שם
פה לאדם או מי-ישום אלים או חרש או

רש"י

שבעה ימים היה הקדוש ברוך הוא מפתה את
משה בסנה לילך בשליחותו: מתמול, שלשם, מאז
דברך - הרי שלשה, ושלשה גמין, רבויין הם, הרי
ששה, והוא היה עומד ביום השביעי כשאמר לו
זאת עוד: "שלח נא ביד תשלח", עד שחרה בו
וקבל עליו (שמות רבה). וכל זה, שלא היה רוצה
לטל גדלה על אהרן אחיו, שהיה גדול הימנו
ונביא היה שנאמר: (הלא אהרן אחיך הלוי וגו').
ועוד נאמר לעלי הכהן (שמואל א ב) "הנגלה
נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים", הוא
אהרן, וכן: (יחזקאל כ) "ואנדע להם בארץ מצרים
וגו'", "ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו".
ואותה נבואה, לאהרן נאמרה: כבד פה. בכבדות
אני מדבר. ובלשון לע"ז בלב"ו: (יא) מי שם פה
וגו'. מי למדך לדבר פשהיית נדון לפני פרעה על
המצרי? או מי ישום אלים. (תנחומא) מי עשה
פרעה אלים, שלא נתאמץ במצות הריגתך, ואת

(ז) ויוצאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן שמדה
טובה ממהרת לבא ממדת פרענות, שהרי
בראשונה לא נאמר: "מחיקו" (שמות רבה):
(ח) והאמינו לקל האת האחרון. משתאמר
להם: בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון
הרע, יאמינו לך, שכבר למדו בך, שהמזדוגגין
להרע להם לוקים בנגעים, כגון: פרעה ואבימלך
בשביל שרה: (ט) ולקחת מממי היאר. רמז
להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם (פרוש:
כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, נפרע
מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לגילוס המהיה
אותם, והפכם לדם. ברש"י ישן): והיו המים וגו'.
והיו והיו שתי פעמים. נראה בעיני אלו נאמר:
והיו המים אשר תקח מן היאר לדם ביבשת, שומע
אני שבידו הם נהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ
יהיו בהותן, אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו דם עד
שיהיו ביבשת: (י) גם מתמול וגו'. למדנו שכל

פָּקַח אוֹ עֵינָיו הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה כִּסִּי׃ יב וְעַתָּה לֵךְ
וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר׃
יג וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי שְׁלַח־נָא בְיַד־תְּשַׁלַּח כִּסִּי׃
יד וַיַּחֲרֹאֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְיֶה
אִתְּךָ הַלֹּוֹי יִדְעָתִי כִּי־דִבַּר יִדְבֹּר הוּא וְגַם
הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרֹאֶךָ וְשָׁמַח
בְּלִבּוֹ כִּסִּי׃ טו וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשָׁמַתְּ אֶת־הַדְּבָרִים
בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי
אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן׃ טז וְדִבַּר־הוּא לֵךְ
אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה
תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֱלֹהִים כִּסִּי׃ יז וְאַתָּה־מֹשֶׁה הָיָה
תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֹתוֹת׃ פ
שְׁשִׁי יח וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב | אֶל־יֵתֶר חֹתָנּוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ אֵלֶכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל־אֲחִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם
וְאַרְאֶה הָעוֹדֵם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ

רש"י

אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה בן, אלא הוא
יהיה כהן ואפה לוי, שנאמר: (דברי הימים א כג)
"ומשה איש האלהים, בניו יקראו על שבת הלוי":
הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: ורֹאֶךָ
ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד
עליך שאתה עולה לגדלה, ומשם זכה אהרן לעדי
החשן הנתון על הלב: תורה טו (טז) ודבר הוא
לך. בשבילך ידבר אל העם. וזה יוכיח על כל לך
ולי ולו ולכם ולכם הסמוכים לדבור, שכלם לשון
"על" הם: יהיה לך לפה. למליץ, לפי שאתה כבוד
פה: לאלהים. לרב ולשר: תורה יז (יח) וישב אל
יתר חתנו. לטל רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז
ממדן כי אם ברשותו. מכילתא). ושבעה שמות

אנא יי: יב וכען אֵזִיל ומימרי
יהא עם פומך ואלפנך די
תמליל: יג ואמר בבועו יי שלח
כען ביד מן דכשר דתשלח:
יד ותקיף רוגזא דיי במשה ואמר
הלא אהרן אחוך לוֹאִי גלי קדמי
ארי מללא ימלל הוא ואף הא
הוא נפק לקדמותך ויחזנך ויחדי
כלבה: טו ותמלל עמה ותשוי ית
פתגמא בפומה ומימרי יהי עם
פומך ועם פומה ואלוף יתכון ית
די תעבדון: טז וימלל הוא לך
לעמא ויהי הוא יהי לך
למחרגמן ואף תהי לה לרב:
יז וית חטרא הדין תסב בידך
דמעבד בה ית אמיא: יח ואזל
משה ותב לות יתר חמוהי ואמר
לה איזיל כען ואיתוב לות אחי
די במצרים ואחזי העד כען
קמין ואמר יתרו למשה אֵזִיל

משרתיו חרשים, שלא שמעו בצוותו עליך? (שבת
קמ) ולאספקלטורין ההורגים, מי עשאם עורים,
שלא ראו כשפרחת מן הבימה ונמלטת?: הלא
אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת: תורה יב (יג) ביד
תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלח והוא אהרן.
דבר אחר: ביד אחר שתרצה לשלח, שאין סופי
להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד - יש לך
שלושים הרבה: (יד) ויחר אף. (זבחים קב) רבי
יהושע בן קרחה אומר: כל חרון־אף שבתורה
נאמר בו רשם, וזה לא נאמר בו רשם, ולא מצינו
שבא ענש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי:
אף בזו נאמר בו רשם: "הלא אהרן אחיך הלוי",
שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהנה, הייתי

לְשָׁלוֹם רַס"י: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן
 לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים
 הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשֶׁךָ רַס"י: כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
 אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיֵּרָכְבּוּ עַל־הַחֲמֹר וַיָּשֻׁב
 אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטָּה הָאֱלֹהִים
 בִּידּוֹ רַס"י: כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתָּךְ
 לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־
 שָׂמַתִּי בִידְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פֶרַעַה וְאֲנִי אֲחֻזֵּק
 אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם רַס"י: כב וַאֲמַרְתָּ
 אֶל־פֶּרַעַה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכוֹרִי
 יִשְׂרָאֵל רַס"י: כג וַאֲמַר אֵלָיִךְ שִׁלַּח אֶת־בְּנִי
 וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתִמְאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג
 אֶת־בְּנִי בְכוֹרְךָ רַס"י: כד וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלֶאךָן

רַס"י

לְשָׁלוֹם: יט וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
 בְּמִדְיָן אֲזִיל תוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי
 מִיתוּ כָּל גְּבֻרֵי דְבָעוּ לְמַקְטָלְךָ:
 כ וּדְבַר מֹשֶׁה יָת אֲתַתָּה וַיָּת
 בְּנוֹהֵי וְאַרְכָּבֹנָן עַל חֲמֵרָא וְתָב
 לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יָת
 חוֹטְרָא דְּאֲתַעְבִּידוּ בֵּה נָסִין מִן
 קָדָם יְיָ בִּידָה: כא וַאֲמַר יְיָ
 לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךְ לְמַתוֹב לְמִצְרַיִם
 חֲזִי כָּל מוֹפְתֵיָא דְּשׁוּיְתִי בִידְךָ
 וְתַעְבְּדוֹנָן קָדָם פֶּרַעַה וְאַנָּא
 אֲתַקִּיף יָת לְבָהּ וְלֹא יִשְׁלַח יָת
 עַמָּא: כב וְתִימַר לְנֹת פֶּרַעַה בְּנִי
 אָמַר יְיָ בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:
 כג וַאֲמַרְתָּ לֵךְ שִׁלַּח יָת בְּרִי
 וַיִּשְׁלַח קָדָמִי וְאִם סָרִיב אֲתָּ
 לְשַׁלְּחוֹתָהּ הֵא אָנָּא קָטִיל יָת בְּרִי
 בּוֹכְרְךָ: כד וַיְהִי בְּאַרְחָא בְּבִית
 מִכְתָּא וַעֲרַע בֵּה מְלֶאכָא דִּי

וגו'". ואל תתמה על אשר פתיב "אשר שמתי",
 שכן משמעו, כשתדבר עמו, כבר שמתי בידך:
 (כב) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק
 וימאן לשלח, אמר לו בן: בני בכורי. לשון גדלה,
 כמו: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", זהו
 פשוטו. ומדרשו: כאן חתם הקדוש ברוך הוא על
 מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו: (כג) ואמר
 אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'.
 הנה אנכי הרג וגו'. היא מפה אחרונה, ובה
 התרהו תחלה, מפני שהיא קשה. וזה הוא שנאמר
 באיוב: (איוב לו) "הן אל ישגיב בכחו", לפיכך:
 "מי פמהו מורה". בשר ודם המבקש להנצח
 מחברו מעלים את דבריו, שלא יבקש הצלה, אבל
 הקדוש ברוך הוא ישגיב בכחו ואין יכלת להמלט
 מידו, כי אם בשוכו אליו, לפיכך הוא מורה
 ומתרה בו לשוב: (כד) ויהי בדרך במלון. משה:

היו לו: רעואל, יתר, יתרו, קיני וכו': (יט) כי
 מתו כל האנשים. מי הם? דתן ואבירם. חיים היו,
 אלא שגרדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת (נדרים
 סד): (כ) על החמור. חמור המיחד. הוא החמור
 שחבש אברהם לעקדת יצחק, והוא שעתיד מלך
 המשיח להגלות עליו, שנאמר: (זכריה ט) "עני
 ורכב על חמור": וישב ארצה מצרים ויקח משה
 את מטה וגו'. אין מקדם ומאחר מדקדקים
 במקרא: (כא) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע,
 שעל־מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות
 כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר
 שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות
 למעלה, שהרי לא לפני פרעה צוה לעשותם, אלא
 לפני ישראל, שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאם
 לפניו. אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך
 במצרים, כמו: (שמות ז) "כי ידבר אליכם פרעה

וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ רַשׁ"י: כה וַתִּקַּח
צִפְרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת־עַרְלַת בְּנָהּ וַתִּגַּע
לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן־דָּמִים אַתָּה לִי רַשׁ"י:
כו וַיֵּרָף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אָמְרָה חֲתַן דָּמִים
לְמוֹלֶת רַשׁ"י: פ כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ
לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר
הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֹלּוּ: כה וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת
כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלְחוּ וְאֵת כָּל־הָאֹתוֹת
אֲשֶׁר צִוָּהוּ: כט וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאסְפוּ
אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ל וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ
הָאֹתוֹת לְעֵינֵי הָעָם: לא וַיֹּאמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ
כִּי־פָקֹד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה
אֶת־עַנְיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ: שביעי ה א וְאַחֲרַיִם
בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פְּרַעֲהַ כֹּה־אָמַר

ובעצא למקטלה: כה ונסיבת
צפורה טנא וגזרת ית ערלת
ברה וקריבת לקדמוהי ואמרת
ארי בדמא דמהלפא הדין אתיהב
חתנא לנא: כו ונח מנה בכך
אמרת אלולי דמא דמהלפא הדין
אתחייב חתנא קטול: כו ואמר יי
לאהרן אזיל לקדמות משה
למדברא ואזיל וערעה בטורא
דאתגלי עלוהי וקרא דיי ונשק
לה: כה וחי משה לאהרן ית כל
פתגמא דיי די שלחה וית כל
אתיא די פקדה: כט ואזיל משה
ואהרן וכנשו ית כל סבי בני
ישראל: ל ומליל אהרן ית כל
פתגמא די מליל יי עם משה
ועבד אתיא לעיני עמא:
לא והימן עמא ושמעו ארי דכיר
יי ית בני ישראל וארי גלי
קדמוהי ית שעבודהון וכרעו
וסגידו: א ובתר כן עלו משה
ואהרן ואמרו לפרעה כדנן אמר

רש"י

המילה בא להרגו: אמרה חתן דמים למולת.
חתני היה נרצח על דבר המילה. (שנה רש"י
בלשוננו: לעיל כתב אתה היית גורם, דקשה לרש"י
מה זה: "אז אמרה חתן דמים", וחלא גם לעיל
אמרה "חתן דמים"? אלא מתחלה סברה דזה וזה
גורם, חטא המילה וחטא אחר. אחר כך,
כשראתה: "וירף" לגמרי, אז הבינה דעל דבר
המילה לבד בא, וכזה מתרץ גם כן שנוי הלשון
בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודוק. כן נראה ל):
למולת. על דבר המולות. שם דבר הוא והלמ"ד
משמשת בלשון על, כמו: (שמות יד) "ואמר פרעה
לבני ישראל". ואונקלוס תרגם: "דמים", על דם
המילה: תורה כז (א) ואחר באו משה ואהרן וגו'.
אכל הזקנים נשפטו אחד אחד מאחר משה ואהרן,

ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר
בנו, ועל שנתרשל נענש ענש מיתה. תניא, אמר
רבי יוסי: חס ושלום, לא נתרשל, אלא אמר: אמול
ואצא לדרך — סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים,
אמול ואשעה שלשה ימים — הקדוש ברוך הוא
צוני: "לך שוב מצרים", ומפני מה נענש מיתה?
לפי שנתעסק במלון תחלה (במסכת נדרים דף לא).
והיה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד
ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום.
הבינה צפורה שבשביל המילה הוא: (כה) ותגע
לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר.
על בנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם
להיות החתן שלי נרצח עליך — הורג אישי אתה
לי: (כו) וירף. המלאך ממנו: אז. הבינה שעל

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח יְתַּעֲמִי
וַיִּחַגְּנוּ קְדָמִי בְּמִדְבָּרָא: ב וַאֲמַר
פְּרַעְהָ שְׂמָא דִּינִי לֹא אֲתַגְּלִי לִי דִּי
אֲקַבֵּל לְמַמְרָה לְשַׁלְּחָא יְת
יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתַגְּלִי לִי שְׂמָא דִּינִי
וְאִף יְתַּעֲמִי יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:
ג וַאֲמַרְוּ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאִי אֲתַגְּלִי
עַלְנָא גִזִּיל כְּעֵן מִהֲלַךְ תִּלְתָּא
יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יְיָ
אֱלֹהֵנָּא דְלָמָּא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹתָא
אוּ בְקָטוֹל: ד וַאֲמַר לְהוֹן מִלְכָּא
דְּמִצְרַיִם לָמָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
תִּבְטְלוּן יְתַּעֲמָא מַעֲבֻדְהוֹן אֲזִילו
לְפָלְחִנְכוֹן: ה וַאֲמַר פְּרַעְהָ קָא
סְגִיָּאִין כְּעֵן עַמָּא דְאַרְעָא
וְתִבְטְלוּן יְתַּהוֹן מִפְּלִחְנָהוֹן:
ו וּפְקִיד פְּרַעְהָ בְּיוֹמָא הַהוּא יְתַּעֲמָא
שְׁלוֹטִין דְּעַמָּא וְיִתַּעֲמָא סְרֻכְהִי
לְמִימְרִי: ז לֹא תוֹסִפּוֹן לְמִיתַן
תִּבְנָא לְעַמָּא לְמַרְמִי לְבָנִין
כְּמִתְמַלִּי וּמִדְקֻמוֹהִי אֲנֹן יִהְיוּ
וַיִּגְבּוּן לְהוֹן תִּבְנָא: ח וְיִתַּעֲמָא סְכוּם
לְבָנָא דִּי אֲנֹן עֲבָדִין מִתְמַלִּי

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיִּחַגְּנוּ לִי
בְּמִדְבָּר כִּסְיִי: ב וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ מִי יְהוָה אֲשֶׁר
אֲשַׁמַּע בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יֵדַעְתִּי
אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:
ג וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָא
דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אוּ בַּחֲרֹב כִּסְיִי:
ד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוּ
לְסַבְּלָתִיכֶם כִּסְיִי: ה וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ הֵן־רַבִּים
עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם
מִסַּבְּלָתָם כִּסְיִי: ו וַיֵּצֵאוּ פְּרַעְהָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
הַנֹּגְשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר כִּסְיִי: ז לֹא
תֹאסְפוּן לָתֵת תִּבָּן לָעָם לְלַבֵּן הַלְבָּנִים
כְּתֻמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יֵלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם
תִּבָּן כִּסְיִי: ח וְאֶת־מִתְכַּנֶּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם

רע"י

מִצְרַיִם לֹא הֵיטָה עַל שְׂבִטוֹ שֶׁל לֹוי, וְתִדַּע לָךְ,
שְׁחָרִי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יוֹצֵאִים וּבָאִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת:
(ה) הֵן רַבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ. שְׁהַעֲבֹדָה מְטָלָת
עֲלֵיהֶם וְאֹתָם מִשְׁבִּיתִים אוֹתָם מִסַּבְּלָתָם, הִפְסֵד
גָּדוֹל הוּא זֶה: (ו) הַנֹּגְשִׁים. מִצְרַיִים הֵיוּ,
וְהַשֹּׁטְרִים הֵיוּ יִשְׂרָאֵלִים. הַנֹּגֶשׁ, מְמַנֶּה עַל כָּמָה
שׁוֹטְרִים, וְהַשֹּׁטֵר, מְמַנֶּה לְרִדּוֹת בַּעֲוֵשֵׁי הַמְּלָאכָה:
(ז) תִּבָּן. אֲשֶׁטוּבֵל־א, הֵיוּ גּוֹבְלִין אוֹתוֹ עִם הַטִּיט:
לְבָנִים. טִיווֹל־שׁ בְּלַעֲז, שְׁעוֹשִׂים מְטִיט וּמִיבָשִׂין
אוֹתָן בַּחֲמָה, וְיֵשׁ שְׁשׁוּרְפִין אוֹתָן בְּכִבְשֶׁן: כְּתֻמוֹל
שְׁלֹשָׁם. כְּאֲשֶׁר הֵייתָם עוֹשִׂים עַד הֵנָּה: וְקִשְׁשׁוּ.
וּלְקָטוֹ: (ח) וְאֶת מִתְכַּנֶּת הַלְבָּנִים. סְכוּם חֲשָׁבוֹן

עַד שְׁנֹשְׁמָטוֹ כָּלָם, קֳדָם שְׁהַגִּיעוּ לְפָלְטִין, לְפִי
שִׁירָאוֹ לְלָכֵת (שְׁמוֹת רַבָּה). וּבְסִינֵי נִפְרַע לָהֶם: "וְנִגְשׁ
מֹשֶׁה לְבָדוֹ וְהֵם לֹא יִגְשׁוּ" - הַחֲזִירִים לְאַחֲרֵיהֶם:
תוֹרָה ב (ג) פֶּן יִפְגְּעֵנוּ. פֶּן יִפְגְּעוּ הֵיוּ צָרִיכִים לוֹמַר
לֹא אֶלָּא שְׁחָלְקוּ כְּבוֹד לְמַלְכוּת. פְּגִיעָה זֹאת לְשׁוֹן
מִקְרָה מוֹת הוּא: (ד) תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשָׂיו.
תִּבְדִּילוּ וְתִרְחִיקוּ אוֹתָם מִמְּלָאכְתָּם, שְׁשׁוּמְעִין לָכֶם
וּסְבוּרִים לְנוֹחַ מִן הַמְּלָאכָה. וְכֵן (מִשְׁלִי ד)
"פְּרַעְהוּ - אֵל תַּעֲבֹר בּוֹ", רַחֲקָהוּ. וְכֵן: (שֵׁם א)
"וְתִפְרָעוּ כָּל־עַצְתִּי", (שְׁמוֹת לב) "כִּי פְרוּעַ הוּא",
נִרְחַק וְנִתְעַב: לְכוּ לְסַבְּלָתִיכֶם. לְכוּ לְמַלְאכְתְּכֶם
שִׁישׁ לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּכַתִּיכֶם, אֲבָל מְלָאכַת שְׁעָבוֹד

עֲשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֹשׁ תַּשְׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא
 תִּגְרָעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צִעֲקִים
 לֵאמֹר גִּלְכָּה נִזְבַּחַה לְאֱלֹהֵינוּ כִּסִּי: ^ט תִּכְבֵּד
 הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוֹ
 בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר כִּסִּי: ^י וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעָם וּשְׁטָרֵיו
 וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פֶּרַעַה אֵינֶנִּי
 נָתַן לָכֶם תָּבֶן: ^{יא} אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תָּבֶן
 מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְּכֶם
 דָּבָר כִּסִּי: ^{יב} וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לַתָּבֶן כִּסִּי: ^{יג} וְהַנְּגִשִׁים אָצִים לֵאמֹר
 כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כֹּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת
 הַתָּבֶן כִּסִּי: ^{יד} וַיָּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שְׁמוֹ

רש"י

ומדקמוהי תמנון עליהון לא
 תמנעון מינה ארי בטלנין אנון
 על פן אנון צוחין למימר גזיל
 נדבח קדם אלהנא: ^ט תתקף
 פלחנא על גברא ויתעסקון בה
 ולא יתעסקון בפתגמין בטלין:
 י ונפקו שלטוני עמא וסרכוהי
 ואמרו לעמא למימר כדנן אמר
 פרעה לית אנא יחב לכון תבנא:
 יא אתון אזילו סיבו לכון תבנא
 מאתר דתשכחון ארי לא יתמנע
 מפלחנכון מדעם: ^{יב} ואתבדר
 עמא בכל ארעא דמצרים לגבא
 גילי לתבנא: ^{יג} ושלטוניא
 דחקין למימר אשלימו עובדיכון
 פתגם יום ביומה כמא דהויתון
 עבדין כד אתיחב לכון תבנא:
 יד ולקו סרכי בני ישראל די

מציאתי שמוש של ביי"ת סמוכה לאחריהם, אבל
 אחר לשון דבור, כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון
 שמוש ביי"ת, כגון: (יחזקאל לג) "הנדברים בך",
 (במדבר יב) "ותדבר מרים ואהרן במשה", (זכריה ד)
 "המלאך הדבר ביי", (דברים יא) "לדבר בם", (תהלים
 קיט) "ואדברה בעדתיך", אף כאן: "אל ישעו
 בדברי שקר", אל יהיו נדברים בדברי שוא וזבאי:
 תורה י (יא) אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תָּבֶן. וצריכים
 אַתֶּם לִילֵךְ בְּזִרְיוֹת: כִּי אֵין נִגְרַע. דבר, מכל סכום
 לבנים שהייתם עושים ליום בהיות התבן נתן לכם
 מזמן מבית המלך: (יב) לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לַתָּבֶן.
 לאסף אסיפה, ללקט לקט לצרף תבן הטיט: קש.
 לשון לקוט, על שם שדבר המתפזר הוא וצריך
 לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות: (יג) אָצִים.
 דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום כלו
 ביומו, כאשר עשיתם בהיות התבן מוכן!:
 (יד) וַיָּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. השוטרים,
 ישראלים היו, וחסים על חבריהם מלדחקם,

הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום, כשהיה התבן
 נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה למען
 תכבד העבודה עליהם: פי נרפים. מן העבודה
 הם, לכך לכם פונה אל הפטלה וצועקים לאמר:
 גלכה וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו נתכנו
 עלילות, את הכסף המתכן - כלן לשון חשבון הם:
 נרפים. המלאכה רפוייה בידם וצוובה מהם והם
 נרפים ממנה, רטריי"ש בלע"ז: (ט) וְאֶל יִשְׁעוֹ
 בְּדַבְרֵי שֹׁקֶר. ואל יגנו וידברו תמיד בדברי רוח,
 "לאמר: גלכה נזבחה", ודומה לו: "ואשעה בחקך
 תמיד". למשל ולשנינה, מתרגמין ולשועין,
 ויספר, ואשתעי. ואי אפשר לומר "ישעו" לשון
 "וישע ה' אל הכל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא
 שעה", ולפרש "אל ישעו", אל פנו, שאם כן, היה
 לו לכתב: "ואל ישעו אל דברי שקר", או "לדברי
 שקר", כי פן גזרת כלם: (ישעיה נז) "ישעה האדם
 על עושהו", (שם לא) "ולא ישעו על-קדוש
 ישראל", (שם יז) "ולא ישעה אל המזבחות", ולא

מניאו עליהון שלטוני פרעה
למימר מא דין לא אשלתון
גזרתכון למרמי (לכנין)
כמאתמלי ומדקמוהי אף תמלי
אף יומא דין: טו ואתו סרכי בני
ישראל וצוחו (קדם) לפרעה
למימר למא תעבד כדין
לעבדיך: טז תבנא לא מתיב
לעבדיך ולבניא אמרין לנא
עבדו והא עבדיך לקו וחטון
עליהון עמך: יז ואמר בטלנין
אתון בטלנין על פן אתון אמרין
גזיל נדבח קדם יי: יח ובען
אזילו פלחו ותבנא לא יתיב
לכון וסכום לבניא תתנון:
יט וחזו סרכי בני ישראל יתהון
בביש למימר לא תמנעון
מלכניכון פתגם יום ביומה:
כ ובערו ית משה וית אהרן
קזימין לקדמותהון במפקהון
מקדם פרעה: כא ואמרו להון
יתגלי יי עליכון ויתפרע די

עלהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם
חקכם ללבן בתמול שלשם גם-תמול גם-
היום כס"י: טו ויבאו שטרי בני ישראל ויצעקו
אל-פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך:
טז תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו
עשו והנה עבדיך מכים וחסאת עמך כס"י:
יז ויאמר נרפים אתם נרפים על-פן אתם
אמרים גלכה גזבחה ליהוה: יח ועתה לכו
עבדו ותבן לא-ינתן לכם ותכן לבנים
תתנו כס"י: יט ויראו שטרי בני-ישראל אתם
ברע לאמר לא-תגרעו מלכניכם דבר-יום
ביומו כס"י: כ ויפגעו את-משה ואת-אהרן
נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה כס"י:
כא ויאמרו אליהם ירא יהוה עליכם וישפט
אשר הבאתם את-ריחנו בעיני פרעה

רש"י

עשו. הנוגשים אמרים עשו לנו לבנים כמנן
הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי
אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא.
עכשיו שהוא קמץ - שם דבר הוא, וכך פרושו:
ודבר זה מביא חטאת על עמך, כאלו כתוב
"וחטאת לעמך", כמו: (רות א) "כבאנה בית לחם",
שהוא כמו לבית לחם, וכן הרבה: תורה יז
(יח) ותכן לבנים. חשבון הלבנים, וכן: (מלכים
ב יב) "את הפסך המתכן", הפנוי, כמו שאמר
בענין: "ויצורו וימנו את הפסך": (יט) ויראו
שטרי בני ישראל. את חבריהם הנרדים על ידם:
ברע. ראו אותם ברעה וצרה המוצאת אותם,
בהכפידם העבודה עליהם לאמר: "לא תגרעו
וגו'": (כ) ויפגעו. אנשים מישראל, "את משה

וכשהיו משלימין הלבנים לנוגשים, שהם מצריים,
והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא
דחקו את עושי המלאכה. לפיכך זכו אותן שוטרים
להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה
והושם עליהם, שנאמר: "אספה-לי שבעים איש
מזקני ישראל", מאותן שיעדו הטובה שעשו
במצרים כי הם זקני העם ושוטרי: ויפו שטרי בני
ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים
עליהם: "לאמר מדוע וגו'". למה "ויפו"? שהיו
אומרים להם: "מדוע לא כליתם גם תמול, גם
היום", חק הקצוב עליכם ללבן בתמול השלישי,
שהוא יום שלפני אתמול? והוא היה להיות התכן
נתן להם: ויפו. לשון ויפגעו, הפו מיד אחרים.
הנוגשים הפום: תורה טו (טז) ולבנים אמרים לנו

וּבְעֵינַי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנִי: מַפְטִיר
 כַּב וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה
 הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי כַסִּי:
 כַּב וַיֹּאמֶר בָּאתִי אֶל־פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמּוֹךְ הָרַע
 לָעַם הַזֶּה וְהֵצֵל לֹא־הֵצֵלְתָּ אֶת־עַמּוֹךְ כַסִּי:
 ו אַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר
 אֶעֱשֶׂה לְפְרָעָה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבִיד
 חֲזָקָה יִגְרָשָׁם מֵאֶרְצוֹ כַסִּי: ססס

קב"ד פסוקים, ויק"ח סימן. מועד"י סימן:

רש"י

וְאֵת אֶהֱרֹן וְגו'". וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ: כָּל נָצִים וְנָצָבִים
 דָּתָן וָאֲבִירָם הָיוּ, שְׁנָאֵמַר בְּהֵם: "יֵצְאוּ נָצָבִים":
 תורה כא (כב) לְמָה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה. וְאִם
 תֹּאמַר: מָה אֶכְפֹּת לָךְ? - קוֹבֵל אֲנִי עַל שְׁשִׁלְחָתִי
 (שמות רבה): (כג) הָרַע. לְשׁוֹן הַפְעִיל הוּא, הָרַבָּה
 רָעָה עֲלֵיהֶם. וְתַרְגּוּמוֹ: אֲבָאֵשׁ: (א) עֲתָה תֵרְאֶה
 וְגו' (סנהדרין קיא) הָרַהֲרַת עַל מַדּוּתִי, לֹא כְּאַבְרָהָם
 שְׁאִמְרָתִי לוֹ: (בראשית כא) "כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לָךְ
 זָרַע", וְאַחֵר כָּף אִמְרָתִי לוֹ: הֵעֲלָהוּ לְעוֹלָה, וְלֹא
 הָרַהֲרַת אַחֵר מַדּוּתִי, לְפִיכָף: "עֲתָה תֵרְאֶה", הָעֲשׂוּי
 לְפְרָעָה תֵרְאֶה, וְלֹא הָעֲשׂוּי לְמַלְכֵי שְׂבָעָה אֲמֹת,
 כְּשֶׁאַבְרָהָם לְאָרֶץ: כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם. מִפְּנֵי יָדֵי
 הַחֲזָקָה שֶׁתַּחֲזֹק עָלָיו יִשְׁלַחַם: וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשָׁם
 מֵאֶרְצוֹ. עַל כְּרַחֲם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִגְרָשָׁם, וְלֹא יִסְפִּיקוּ
 לַעֲשׂוֹת לָהֶם צָדָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם
 עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְחָם וְגו'": חֶסֶת פִּרְשֵׁת שְׁמוֹת

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרַכֵּי־נֶעֱם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שֶׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמֻצָּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילֵת שְׁלִישׁ הַתַּחֲנוּן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שמות בישעיה פרק כז

כֹּז וְהַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלְאוּ פְנֵי־תֵבֶל תְּנוּבָה: ז הַפִּמְכֶת מִפְּהוֹ
הִפְהוּ אִם־כִּהְרֵג הִרְגִּיו הִרְגִּ: ח בְּסִאפְאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקֶּשֶׁה בְּיוֹם קָדִים:
ט לָכֵן בּוֹאֵת יִכְפֹּר עוֹן־יַעֲקֹב וְזֶה כָּל־פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ | כָּל־אֲבְנֵי מִזְבֵּחַ פֶּאֱבִיגְרָל
מִנְפָצוֹת לֹא־יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים: י כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִוָּה מְשַׁלַּח וְנַעֲזֹב כַּמְדָּר שֶׁם
יִרְעָה עֵגֶל וְשֶׁם יִרְבֵּץ וְכֻלָּה סַעֲפִיָּה: יא בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ
כִּי לֹא עִם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־יִרְחֲמֶנּוּ עֲשֹׂהוּ וְיִצְרוּ לֹא יִחַנְּנוּ: יב וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא
יִחַבֵּט יִהְיֶה מִשְׁבֶּלֶת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
יג וְהָיָה | בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוּפָר גְּדוֹל וְכָאוּ הָאֲבָדִים בָּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בָּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בָּחַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם: כח א הוּי עֲמֶרֶת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם
וְצִיץ נָבֵל צָבִי תִפְאָרְתוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא־שְׁמָנִים הַלּוּמִי יוּן: כ הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּיץ לְאֹדְנִי
בְּזֶרֶם בָּרָד שֶׁעַר קָטֹב בְּזֶרֶם מַיִם כְּפִירִים שְׁטָפִים הַנִּיחַ לְאֶרֶץ בִּיד: ג בְּרַגְלִים תִּרְמָסְנָה
עֲמֶרֶת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם: ד וְהִיִּתָּה צִיצֵת נָבֵל צָבִי תִפְאָרְתוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא־שְׁמָנִים
כְּכַפּוּרָה בְּטָרֶם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הִרְאָה אוֹתָהּ בַּעֲוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: ה בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה
יִהְיֶה צְבָאוֹת לַעֲמֶרֶת צָבִי וְלַצִּפּוּרִת תִּפְאָרָה לְשָׂאֵר עַמּוֹ: ו וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב
עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: ז וְגַם־אֵלֶּה בֵּינָם שָׁגוּ וּבִשְׂכָר תָּעוּ כֵּתָן וְנָבִיא
שָׁגוּ בִשְׂכָר נִבְלָעוּ מִן־הַיִּין תָּעוּ מִן־הַשְׂכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקוּ פְּלִילִיָּה: ח כִּי כָל־שְׁלַחְנוֹת
מִלְאוּ קִיא צִאָה בְּלִי מָקוֹם: ט אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מַחְלָב עֵתִיקִי
מִשְׁדִּים: י כִּי צוֹ לָצוּ צוֹ לָצוּ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ זַעִיר שֶׁם זַעִיר שֶׁם: יא כִּי בָלַעְגִי שְׁפָה וּבִלְשׁוֹן
אַחֲרֵת יְדַבֵּר אֶל־הָעָם הַזֶּה: יב אֲמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיָף וְזֹאת

הַמְרַגְעָה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה: יְיָ וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צִוּ לָצֹו צִוּ לָצֹו קוּ לָקוּ קוּ לָקוּ וְעִיר
שֵׁם וְעִיר שֵׁם לְמַעַן יִלְכּוּ וְכִשְׁלוּ אַחֹר וְנִשְׁכְּרוּ וְנִקְשּׁוּ וְנִלְכְּדוּ: כֹּט כֹּט לִכְנָן כֹּה־אָמַר יְהוָה
אֶל־בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יַחֲזֹרוּ: כִּי
בְּרֹאוֹתָו יִלְדּוּ מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֶשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיִים, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אַחֲרָיִךְ לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמְךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המולד: יום ו', שְׁעָה 1 אַחֲרֵי הַצְהָרִים, 43 דְּקוֹת, 11 חֲלָקִים.
ראש חודש שְׁבַט, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת קוֹדֵשׁ הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:37	6:37	8:37	8:38	9:09	9:10	10:01	10:03	16:54	16:59	17:20	17:24	16:38	17:34
חיפה (ח)	6:39	6:40	8:38	8:39	9:10	9:11	10:01	10:03	16:50	16:54	17:16	17:21	16:24	17:31
ירושלים (ח)	6:34	6:35	8:36	8:37	9:07	9:08	9:59	10:01	16:53	16:58	17:19	17:23	16:17	17:32
תל אביב (ח)	6:39	6:40	8:38	8:40	9:10	9:12	10:02	10:04	16:51	16:56	17:17	17:22	16:35	17:33
אוסטריה וינה (ח)	7:41	7:39	9:16	9:17	9:48	9:48	10:31	10:33	16:17	16:24	16:51	16:57	16:05	17:12
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:59	6:05	9:08	9:12	9:40	9:44	10:55	10:58	20:49	20:49	21:19	21:18	20:31	21:32
אוקראינה אודסה (ח)	7:38	7:37	9:15	9:16	9:48	9:48	10:32	10:34	16:25	16:32	16:58	17:04	16:12	17:08
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:28	7:26	9:02	9:03	9:34	9:35	10:17	10:19	16:01	16:07	16:34	16:41	15:48	16:45
אוק. ד"טומיר (ח)	8:02	8:00	9:32	9:32	10:04	10:04	10:46	10:47	16:17	16:25	16:53	17:00	16:05	17:04
אוקראינה קייב (ח)	7:54	7:52	9:25	9:25	9:56	9:57	10:38	10:39	16:10	16:18	16:46	16:53	15:58	16:57
אוקראינה דונייצק (ח)	7:14	7:13	8:50	8:51	9:22	9:22	10:06	10:07	15:52	15:59	16:25	16:32	15:39	16:36
איטליה מילאנו (ח)	8:00	7:59	9:40	9:41	10:12	10:13	10:57	10:59	16:56	17:02	17:27	17:34	16:43	17:48
אקוואדור קיטו (ח)	6:06	6:09	8:41	8:43	9:10	9:13	10:13	10:16	18:31	18:33	18:53	18:55	18:15	18:59
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:43	5:48	8:46	8:50	9:19	9:22	10:32	10:35	20:12	20:12	20:40	20:40	19:55	20:54
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:11	6:17	9:28	9:32	9:58	10:03	11:15	11:19	21:27	21:26	21:59	21:58	21:09	22:02
ארה"ב בולטימור (ח)	7:24	7:24	9:13	9:14	9:45	9:47	10:34	10:36	16:58	17:04	17:27	17:32	16:45	17:36
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:16	7:16	9:05	9:06	9:36	9:37	10:24	10:26	16:45	16:51	17:14	17:20	16:32	17:32
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:17	7:17	9:05	9:06	9:37	9:38	10:25	10:26	16:44	16:50	17:13	17:19	16:31	17:32
ארה"ב דטרויט (ח)	7:57	7:57	9:43	9:44	10:15	10:16	11:02	11:04	17:17	17:22	17:46	17:52	17:03	18:05
ארה"ב היוסטן (ח)	7:14	7:15	9:16	9:17	9:48	9:50	10:41	10:43	17:38	17:43	18:03	18:08	17:24	18:18
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:55	6:55	8:52	8:54	9:24	9:26	10:15	10:17	17:00	17:05	17:27	17:32	16:47	17:42
ארה"ב מיאמי (ח)	7:05	7:06	9:11	9:13	9:43	9:45	10:37	10:40	17:45	17:50	18:10	18:14	17:31	18:24
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:15	7:15	9:01	9:02	9:34	9:35	10:21	10:23	16:37	16:43	17:07	17:12	16:24	17:26
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:13	7:13	9:01	9:02	9:32	9:33	10:20	10:21	16:37	16:43	17:07	17:12	16:24	17:24
בוליביה לא פאס (ח)	5:54	5:58	8:45	8:48	9:14	9:17	10:22	10:25	19:20	19:21	19:43	19:45	19:03	19:49
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:44	8:41	10:11	10:11	10:43	10:43	11:24	11:25	16:50	16:57	17:26	17:33	16:38	17:52
בלגיה בריסל (ח)	8:41	8:39	10:10	10:11	10:42	10:42	11:24	11:25	16:53	17:01	17:29	17:36	16:41	17:53
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:15	8:12	9:34	9:34	10:06	10:06	10:44	10:45	15:46	15:54	16:26	16:34	15:35	16:38
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:20	5:24	8:12	8:15	8:43	8:47	9:52	9:56	19:02	19:03	19:27	19:28	18:45	19:36
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:07	5:11	7:59	8:02	8:30	8:33	9:39	9:42	18:48	18:49	19:12	19:13	18:30	19:21
בריטניה לונדון (ח)	8:01	7:59	9:30	9:30	10:01	10:01	10:42	10:43	16:08	16:16	16:45	16:52	15:57	17:09
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:20	8:18	9:43	9:43	10:15	10:15	10:54	10:55	16:06	16:14	16:45	16:53	15:55	17:11
גרמניה ברלין (ח)	8:13	8:11	9:38	9:38	10:10	10:10	10:50	10:51	16:09	16:16	16:46	16:53	15:57	16:57
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:19	8:17	9:51	9:52	10:22	10:23	11:05	11:06	16:40	16:48	17:16	17:22	16:28	17:26
הודו בומביי (ח)	7:10	7:12	9:22	9:24	9:55	9:57	10:51	10:53	18:16	18:20	18:39	18:43	18:01	18:47
הודו פונה (ח)	7:04	7:05	9:17	9:20	9:49	9:51	10:46	10:48	18:14	18:18	18:38	18:41	17:59	18:45
הונגריה בודפשט (ח)	7:28	7:27	9:04	9:05	9:36	9:37	10:20	10:21	16:08	16:15	16:41	16:48	15:56	16:52
טורקיה איסטנבול (ח)	7:26	7:26	9:13	9:14	9:45	9:47	10:33	10:35	16:51	16:57	17:20	17:26	16:38	17:30
יוון אתונה (ח)	7:38	7:38	9:30	9:31	10:02	10:03	10:51	10:53	17:21	17:26	17:49	17:54	17:07	17:58
מולדובה קישינב (ח)	7:48	7:47	9:24	9:25	9:57	9:57	10:41	10:42	16:30	16:37	17:03	17:09	16:17	17:13

לוח זמנים לשבוע פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	7:03	7:05	9:20	9:22	9:50	9:52	10:47	10:49	18:19	18:23	18:43	18:46	18:04	18:50
ניו זילנד קרייטצ'רץ'(ח)	4:51	4:58	8:08	8:12	8:40	8:45	9:58	10:02	20:15	20:14	20:48	20:47	19:56	20:51
נפאל קטמנדו (ח)	6:49	6:50	8:56	8:58	9:26	9:28	10:20	10:22	17:28	17:32	17:52	17:57	17:13	18:01
סינגפור סינגפור (ח)	7:05	7:07	9:32	9:35	10:05	10:07	11:06	11:09	19:13	19:16	19:35	19:38	18:57	19:42
פולין ורשא (ח)	7:40	7:38	9:07	9:07	9:38	9:38	10:19	10:20	15:41	15:48	16:18	16:25	15:29	16:29
פרו לימה (ח)	5:46	5:49	8:25	8:28	8:57	9:00	10:02	10:05	18:39	18:41	19:02	19:04	18:23	19:08
צרפת ליון (ח)	8:17	8:16	9:58	9:58	10:29	10:30	11:15	11:16	17:13	17:19	17:45	17:51	17:00	18:05
צרפת פריז (ח)	8:40	8:38	10:14	10:14	10:45	10:46	11:29	11:30	17:11	17:18	17:45	17:51	16:58	18:07
קולומביה בוגוטה (ח)	5:56	5:59	8:27	8:29	8:57	8:59	9:58	10:01	18:05	18:08	18:28	18:31	17:50	18:35
קנדה טורונטו (ח)	7:47	7:46	9:31	9:32	10:02	10:03	10:49	10:50	16:57	17:03	17:28	17:34	16:44	17:47
קנדה מונטריאול (ח)	7:30	7:29	9:11	9:12	9:43	9:43	10:28	10:29	16:27	16:33	16:59	17:05	16:14	17:19
קפריסין לרנקה (ח)	6:52	6:53	8:46	8:47	9:19	9:21	10:09	10:11	16:47	16:52	17:14	17:19	16:34	17:23
רוסיה מוסקבה (ח)	8:52	8:49	10:11	10:10	10:41	10:41	11:19	11:19	16:16	16:24	16:57	17:05	16:05	17:24
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	8:05	8:04	9:41	9:42	10:13	10:14	10:57	10:59	16:46	16:53	17:19	17:25	16:34	17:29
שווייץ ציריך (ח)	8:08	8:06	9:46	9:47	10:17	10:18	11:01	11:03	16:53	17:00	17:26	17:32	16:40	17:46
תאילנד בנגקוק (ח)	6:39	6:41	8:56	8:59	9:29	9:31	10:27	10:29	18:05	18:08	18:28	18:31	17:50	18:35

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 3 9606761 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il